ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-2
SAMEDI-DIMANCHE
1-2 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԱԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաճսա : Տար. 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·229 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.229

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հարկ է Որ Յոյսը Ջմեռնի

Տարեկան հաշուեկշիռ, ըստ աւանդական սովորութեան : Ի՞նչ բերաւ, ինչ տարաւ՝ ան որ գնաց : Նախ եւ առաջ ամէն մէկուն կեանքէն տարի մը :

Ֆրանսական ճակատի վրայ, գլխաւոր դէպքն էր, անկասկած, Ապր· Ժողովի դիմագիծի հիմնական փոփոխութիւնը : Զայն պնդող, այլը եկաւ, ջախջախիչ եւ խանդարիչ մեծամասնութիւն մը բերելով եւ պատմական ծանր պարտութեան մը մատնելով Ընկերվարական կուսակցութիւնը : Ժողովուրդը այլէ ծարաւ մը չունէր, այլ պարզապէս կը պատժէր այն վարչակարգը որ, տարիներու երկայնքին, ոչ մէկ զարման յաջողած էր բերել իր հիմնական հոգերուն՝ գործազրկութիւն, անապահովութիւն եւ գաղթողներու հարցեր : Ընդհակառակն, աւելցուց իր պզտոր գործառնութիւնները Փըլայէն Թափի եւ առաջինին յետ մահու իսկ սեղծած մթնոլորտը մինչեւ անձնասպանութիւն պիտի մղէր նախկին վարչապետ մը որ ըստ սովորութեան անհամար բարեկամներ ունեցաւ այն օրը միա՛յն, երբ հողին կը յանձնուէր : Հարկ էր հանդարտեցնել խիղճերը : Ու յանկարծ, նախագահին «թշնամի եղբայրն» է որ չնայց օգտուիլ կացութենէն եւ նոր չունչ մը տալ, ծանր հարուածէն սահմռկած իր կուսակցութեան : Գալով աջին, ամբոխներու երկայնքին, խօսքէն անդին չկրցաւ պարտկել իր ներքին մրցակցութիւնները, ոչ միայն մէկ կուսակցութենէն միւսը, այլեւ մեծամասնութեան տէր իսկ կուսակցութեան ծոցէն ներս : Մշտական ընտրապայքարի երկիր, հազիւ վերջ դտած երեսփոխանական ընտրութիւնները, բոլորը կը խորհէին արդէն նախագահական ընտրութիւններուն, ուշի ուշով հետեւելով Միթերանի առողջական վիճակին· արդեօ՞ք կարելի պիտի ըլլար չսպասել մինչեւ 1995 : Նոր նախարարապետը յաջողեցաւ աննախընթաց ժողովրդականութիւն մը պահել, նոյնիսկ «տարուան մարդը» դառնալ անդլիական «Ֆայնանշիըլ Թայմզ»ի համար :

Միջազգային դեռնի վրայ, տարին պիտի յատկանշուի Իսրայէլ -- Պաղեստին համաձայնութեամբ, եթէ նոյնիսկ դեռ ոչինչ կարգադրուած է եւ երկուստեք չեն պակսիր տարբեր որոնք ոչ մէկ հաշտութիւն կ'ուզեն այդ ճակատին վրայ, ինչպէս ուրիշներ՝ իրլանտական, կամ պոսնիական : Եգիպտոս եւ մանաւանդ՝ Ալժերիա պարտին դէմ դնել մոլեռանդ մահմետականներու մտահոգիչ արարքներուն : Եւ դեռ ի՞նչ ըսել նախկին Եուկոսլաւիոյ պարզած ողբերգական պատկերին ի տես : Ժողովուրդներ կը ջարդուին Եւրոպայի սրտին վրայ, տարիւր հազարաւոր մեռեալներ, քարուքանդ քաղաքներ, չմած մանուկներ որոնք ցաւը ճանչցան ժպիտէն առաջ, ռումբեր տեսան խաղալու դնդակէն առաջ, հաշմանդամ մնացին քալել սորվելէ առաջ : Եւրոպայի ճակտին ամօթն է Սարայեւօն ու դեռ մենք միամտութիւնն ունինք դառնութեան արդէն լեցուն մեր բաժակը յորդեցնելու, որովհետեւ Արցախը անտարբեր կը թողու պոռնկացած քաղաքական աշխարհը : Վերջակէ՞տ : Ո՛չ : Ցանկը կարելի է երկարել Ափրիկէի սովերով, Գոլոմպիայի թմրեցուցիչով, Պրազիլի ծախու ելած մանուկներով, Թայլանդի երախաններու պոռնկացումով եւ դեռ ի՞նչպէս չխորհրդածել բանաւիրական կայսրութեան մը «ապատադրումին» հետեւանքներուն եւ մոռնալ՝ սիտաս... :

Եւ սակայն, Ամանոր է : Բաժակ ի ձեռին, հարկ է ողջունել տարին որ կուգայ : Եթէ ոչ բարեմիտ լաւատեսութեամբ, այլ գոնէ իրատես ակնկալութեամբ մը՝ այս օրերն ալ չվնտռենք :

Եւ որպէսզի այս օրերն ալ չվնտռենք, պէտք չէ հրաժարինք Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար երգելէ, որպէսզի յոյսը չմեռնի :

«ՅԱՌԱՋ»

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՋՄԵՌ-94» ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ

Այսօր արդէն կարելի է արձանագրել, որ համազգային բովանդակութիւն ստացած «Ձմեռ-94» ծրագրի իրականացումն իրողութիւն է ու, թէեւ դժուարութեամբ, ծրագիրը ճանապարհ է հարթում մի շարք հանդամանքներով թելադրուած խոչընդոտների միջով :

Ինչպէս յայտնի է, ԱՄՆ-ի Միացեալ Հայկական Ֆոնդը՝ արձագանգելով «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Հոգաբարձուների Խորհրդի կոչին, հանդէս եկաւ հայրենանուէր եւ մինչ այս նախադէպ չունեցող նախաձեռնութեամբ : Ֆոնտի անդամ LINCY հաստատութիւնը եռապատկում է ծրագրին յատկացուող միջոցները : Ներկայումս համազգային դրամահաւաքի միջոցով հանգանակուել է շուրջ 7 միլիոն տոլար, որից աւելի քան 6 միլիոնը արդէն իսկ փոխանցուել է «Հայաստան» Հիմնադրամի եւ ԱՄՆ-ի Միացեալ Հայկական Ֆոնտի դրամատնային հաշիւներին, իսկ շուրջ 1 միլիոնը՝ փոխանցման ընթացքի մէջ է :

Վառելանիւթի ձեռք բերման համաձայնագրերը փոխհամաձայնեցուած կլնքում են «Հայաստան» Հիմնադրամը եւ ԱՄՆ-ի Միացեալ Հայկական Ֆոնտը : Հայաստան ներմուծուող մազութի եւ տիզելային վառելանիւթի ընդունումն ու բաշխումը կատարում է Հիմնադրամի գործադիր վարչութիւնը՝ համագործակցելով պետական կառոյցների հետ : «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի «Ձմեռ-94» ծրագիրը իր մէջ ներառում է Հանրապետութեան մի շարք քաղաքներում եւ բնակավայրերում բնակելի շէնքերի, դպրոցների, մանկապարտէզների, հիւանդանոցների, կենսապահովման հաստատութիւնների ջեռուցման ապահովումը :

1993 թուականի Դեկտեմբերի 28-ի դրութեամբ, ծրագրով նախատեսուած ջեռուցման աշխատանքների սեղմ նկարագիրը հետեւեալն է· --

Կենտրոնական կաթսայատների միջոցով ջեռուցում իրականացուում է Հայաստանի Հանրապետութեան 21 քաղաքներում եւ շրջկենտրոններում :

Ջեռուցւում է մօտ 2000 բնակելի շէնք (մօտ 75 հազար բնակարան), 63 դպրոց, 59 մանկապարտէզ, 38 հիւանդանոց, 264 կենսապահովման այլ հաստատութիւններ : Երեւան քաղաքում Դեկտեմբերի 21-ի դրութեամբ ջեռուցւում է 290 շէնք (դրեթէ 15·000 բնակարան) : Նոր տարուայ սկզբին կը միացուի եւս 250 շէնքերի ջեռուցումը (դրեթէ 12·500 բնակարան) :

Հանրապետութեան մնացած 20 քաղաքներում ու շրջկենտրոններում կենտրոնացուած կարգով ջեռուցւում է բնակելի ֆոնտի մէջին հաշուով 60%, դպրոցների 39%, մանկապարտէզների 45%, բուժման հիմնարկների 61% եւ այլ հաստատութիւնների 23%-ը :

Երեւան, Գիւմրի, Վանաձոր, Գորիս, Եղէգնաձոր, Ղափան, Մեղրի, Սիսիան, Ջերմուկ, Աչոջք, Աբովեան, Բիւրեղաւան, Արարատ, Վեդի, Արտաշատ, Նոր-Հաճըն, Կամօ, Հոկտեմբերեան, Հրազդան, Մասիս եւ Սեւան քաղաքների ու շրջկենտրոնների բնակիչներին համար վերջին երեք տարում առաջին անգամ տրուած ջերմութիւնը չուտով մուտք կը գործէ եւս մի քանի տասնեակ հազար ընտանիքներ :

Հիմնադրամի գործադիր վարչութեան նախաձեռնութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի աշխատակազմի վերահսկողական ծառայութեան եւ Հայաստանում գործող հասարակական-քաղաքական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներից ստեղծուել է կոորդինացիոն չտապ, որը պիտի համակարգի տեղերում գործող վերահսկման խմբերի աշխատանքները :

«Ձմեռ» ծրագիրը հաստատակամօրէն ընթանում է, որպէս համազգային միատեղուած ջանքի անխորտակելիութեան ապացոյց եւ անպայման կը հասնի իր տրամաբանական աւարտին :

Այսուհետեւ պարբերաբար կը ներկայացնենք վառելանիւթի գնման, բաշխման եւ բնակարանների ջեռուցման օպերատիւ տուեալները :

Օգտուելով առիթից, ընորհաւորում ենք համայն Հայութեան Նոր Տարին եւ Մ· Ծնունդը : Յանկանում ենք առողջութիւն, երջանկութիւն եւ ամենայն բարիք : Թող գալիք 1994 թուականին միայն լաւն ու բարին թեւածեն մեր յարկերի տակ :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1994

ՅԱՌԱՋ ԱՄԱՆՈՐ-Ի ԱՌԹԻԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՉՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՑԱՅՏՆԷ ԲՈԼՈՐ ԱՆՈՆՑ ՈՐՈՆՔ ՓՈՒԹԱՑԻՆ ՉՆՈՐՀԱՒՈՐԵԼ ԻՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

ԱՐՑԱԽ

ԲՈՒՌՆ ՄԱՐՏԵՐ ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻԻ ՁՈՀԵՐ

Ուրբաթ, Դեկտ· 31, առաւօտեան (Երեւանի ժամով 12) հեռաձայնով, Երեւանէն մեր առած լուրերը կը վերաբերէին Արցախի, ուր մարտերը կը չարունակուէին նոյն սաստկութեամբ : Հայկական ուժերը կը հակազդեն եւ վերադրաւած են վերջին օրերը կորսուած բարձունքներէն ոմանք : Դժբախտաբար մեծ է զոհերու թիւը եւ մէկ չաբթուան ընթացքին հայկական ուժերը չուրջ 100 մեռեալ ունին : Դեկտեմբեր 30-ին, տասը երիտասարդներ սպանուած են իրենց գունին մէջ, Քելբաջարի մօտ :

Ադրբեջանի զինուորական վերջին յարձակողական ձախողութենէն ետք, Ադրբեջանի նախագահ Այազ Մութալիպով յայտարարեց, որ Ատրպատականի մէջ ապրող ադրբեջանցիներ պիտի զինուին եւ ուղարկուին Արցախ : Ասոնք ալ պիտի միանան Ադրբեջանի զինուած ուժերուն, որոնք կը բաղկանան ռուս զինուորականներէ, ռուս վարձկաններէ, աֆղանցիներէ, չեչենցիներէ, ինչպէս նաեւ Ատրպատականի մէջ ապրող ադրբեջանցիներէ : Ասոնք ալ պիտի միանան Ադրբեջանի զինուած ուժերուն, որոնք կը բաղկանան ռուս զինուորականներէ, ռուս վարձկաններէ, աֆղանցիներէ, չեչենցիներէ, ինչպէս նաեւ Ատրպատականի մէջ ապրող ադրբեջանցիներէ :

ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍՔ

Աստուածային սիրեցերական անօրինութեամբ, մեր երկրագունդը մէկ անգամ եւս մի պտոյտ կատարեց արեգակի շուրջը : Բացուեցին դռները Նոր Տարուայ, 1994 թուականի :

Այս պահը հանդիսաւոր է եւ խորհրդաւոր : Բոլոր ժամանակներում, մարդիկ դիմաւորել են Նոր Տարին ուրախութեամբ, նոր յոյսերով, նոր երազանքներով, նոր աղօթքներով :

Մենք կ'ուզենայինք այս Նոր Տարին դիմաւորել ձեզ հետ մեր Տէրունական Աղօթքով՝

Հա՛յր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո, եկեսցէ արքայութիւն քո, եղիցին կամք քո, որպէս յերկինս եւ յերկրի, զհաց մեր հանապազորդ տո՛ր մեզ այսօր· եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց· եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէն,

Այո՛, փրկեա՛ մեզ, Տէր, ի չարէն եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն :

Յատկապէս մեր ժամանակներում, երբ ողջ մեր ժողովուրդը, որ ի Հայաստան եւ յԱրցախ, ապրում են դժուարին օրեր եւ տագնապալի պահեր, այո՛ մենք բոլորս աղօթում ենք, որ Աստուած մեր ազգը հեռու պահի ամէն տեսակ փորձութիւններից եւ չարի որոգայթներից, փորձութիւններ ու չարի որոգայթներ, որոնք չրջապատած են մեզ եւ սպառնում են մեր ազգային կեանքի դոյատեւմանն ու խաղաղութեանը, մանաւանդ Հայոց չքնաղ աշխարհ Արցախում :

Հարազատնե՛ր մեր, այս պահին կ'ուզենայինք լինել ձեզանից ամէն մէկի կողքին ու լսել ձեր վիրաւոր սրտերի տրոփիւնը, ձեր մորմոքը, ձեր ազերսը, կ'ուզենայինք լսել ձեր ղրկանքների եւ այս ծանր ձմրան զիշերներին՝ ձեր դժուարութիւնների մասին, մեր պարտքը համարելով մեղմացնել ձեր դժուարութիւնները, ոգեշնչել ձեզ նոր յոյսերով, նոր հեռանկարներով,

Մի՛ երկնչիք, մի՛ վհատուէք, մնացէ՛ք հաւատարիմ մեր սուրբ հաւատքին, մեր Առաքելական Մայր Եկեղեցուն, նեցո՛ւկ կանգնեցէք միասնաբար ու համերաչխ՝ մեր անկախ պետականութեան, եւ նոյնիսկ ամենածանր կացութեանց մէջ, ձեր ճակատները պահեցէ՛ք բարձր ու միշտ հպարտ :

Նոր Տարին, այո՛, մեզ բերում է յոյսը նոր ապագայի, նոր նուաճումների, նոր յաղթանակների :

«Բա՛ց մեզ, Տէր դուռն ողորմութեան Քո եւ ցո՛յց մեզ զճանապարհս Քո արդարութեան եւ խաղաղութեան» :

Սիրելինե՛ր մեր չնորհաւորում ենք ձեր Նոր Տարին, ողջ լերուք զօրացեալ սուրբ Հոգւով եւ յաւէտ օրհնեալ ի Տեառնէ եւ ի Մէնջ· Ամէն :

ՎԱՉԳԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

1993, Դեկտեմբեր 31 Բ·
Ս· Էջմիածին

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ «ԴՈՐՇ ԳԱՅՃԼԻՐ»ՈՒԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ադրբեջանի զինուորական վերջին յարձակողական ձախողացումին լուրերուն հետ Դեկտեմբեր 30-ի «Թէրճիւման»ը կուտայ բանակի վերակազմութեան մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները· մինչ երկրին մէջ քաղա--

(Շար·ը Դ· էջ)

ԶՐՈՑՑ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Դէպի եւրոպական որոշ երկիրներ կատարուած ճամբորդութենէն վերադարձին, Երեւանի «Ազգ»ը (Դեկտեմբեր 18) զրոյց մը ունեցած է Արտաքին նախարար Վահան Փափազեանի հետ: Հայաստանի արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան վերջին զարգացումներուն ու խնդիրներուն նուիրուած զրոյցը կը չօշափէ գլխաւորաբար հետեւեալ նիւթերը. -- Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորման նիւթը միջազգային ատեաններու մէջ, հայեւռասական յարաբերութիւններու վերջին փչօտ փուլը, հայեւթուրք յարաբերութիւններու հարցը եւ Հայաստանի ընդդիմութիւնը:

Արտաքին նախարարը Ղարաբաղի հարցին լուծումին համար յայտնապէս աւելի ազդեցիկ կը նկատէ Ռուսաստանի միջնորդութիւնը, քան՝ միջազգային ժողովներու ջանքերը: Ան կ'ըսէ թէ Նոյեմբեր 30 -- Դեկտեմբեր 1-ի Մինսկի խմբակին Հռոմի հանդիպումին, կողմերուն կեցուածքը տեղբայլ մը արձանագրած է, անով որ Հայաստանի պատրաստակամութեան, Ադրբեջան մերժողական կեցուածքով հակազդած է: Նիստին ընթացքին Ադրբեջանի Արտաքին նախարարը Հասան Հասանով կը պահանջէ դատապարտել Հայաստանի յարձակողական ընթացքը Ադրբեջանի հանդէպ եւ պարտադրել որ ճանչնայ իր երկրին տարածքային ամբողջութիւնը: Պատասխան խօսքով հանդէս գալով, Վահան Փափազեան կը նշէ որ նախ՝ Հայաստան պատերազմի մէջ չէ Ադրբեջանի հետ եւ անկէ հողային ակնկալութիւն չունի: Կ'աւելցնէ նաեւ թէ Հայաստան պատրաստ է ճանչնալու Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականութիւնը, այն պայմանով որ այս վերջինն ալ իր կարգին ընդունի Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը: Եւ անշուշտ խնդիրը կառչած կը մնայ նոյն անելին:

Կարդադրութեան համար բնական է որ առաջին փուլը կազմէ մնայուն հրադադար, ապա դինադադար. իսկ ստիպա նախարարը անկարելի կը նկատէ առանց խաղաղարար ուժերու ներկայութեան եւ անկախ դէտերու:

«Ազգ»ի խմբագիր՝ Յակոբ Ասատրեան հարց կուտայ թէ Ռուսաստանի Արտաքին նախարարը ի՞նչ պատճառով այնքան խիստ յայտարարութիւններ ունեցած էր սահմանային ծանօթ միջադէպէն ետք, Վահան Փափազեանի հասցէին: Նախարարը կը բացատրէ թէ միջադէպը թիրախ չէր ունեցած ռուս նախարարին ներկայացուցիչ դեսպան Կալմիքովը, այլ կրակ բացուած էր զայն առաջնորդող չքախումբին կառքին վրայ: Այսուհանդերձ Վ. Փափազեան կ'ըսէ. -- «Ինչ -- ինչ պատճառներ կային որոնք դրդրել էին իմ յարգարժան գործընկերոջը խիստ արտայայտութիւններով հանդէս գալու: Պատճառները այնուամենայնիւ այնպիսին չէին, որպէսզի նա նման ոճով ելոյթ ունենար: Մեր հանդիպումներուն ժամանակ մենք յարթահարեցինք ստեղծուած անառողջ մթնոլորտը եւ հիմա էլ աշխատում ենք գտնել փոխադարձ անվտանգութիւնը լիովին վերացնելու ձեւեր»: *Ան նաեւ վստահութիւն կը յայտնէ որ ղեսպան Կալմիքով չուտով Հայաստան կ'այցելէ: Այս պատահածին մէջ Ռուսաստանի կողմէ Հայաստանի նկատմամբ ղիրքորոշումի փոփոխութիւն չի նշմարեր Արտաքին նախարարը*, «որովհետեւ բոլորի համար պարզ է որ մեր երկու պետութիւնները ռազմավարական իմաստով դաշնակից են»:

Ինչ կը վերաբերի Հայաստան -- Թուրքիա յարաբերութիւններուն, անոնք «փաստօրէն գոյութիւն չունեն» *Վ. Փափազեանի արժեւորումով*: «Հայաստան արել է հնարաւոր ամէն բան, որպէսզի Թուրքիայի հետ բնականոն յարաբերութիւններ ստեղծուեն եւ խորանան: Այլ է, որ Թուրքիան ունակ չի եղել հաւասար բայլերով պատասխանելու մեր բաղաքական նախաձեռնութիւններին: Պատճառները տարբեր կարող են լինել, բայց արդարացուած չեն»:

Այս մասին մէջ Նախարարը կը խօսի նաեւ քիւրտահայկական գործակցութեան պնդումներուն մասին որոնք առաջ կը

ՊԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Նիւ -- Եորքի ծանօթ վաճառատուներէն մէկը մեծ բծախնդրութեամբ հսկած է Կաղանդ պապային աւանդական տիպա -- րին. անմիջապէս պէտք է ըսել որ անոնց պրպտումին արդիւնքը ուրախութիւն պիտի չպատճառէ մեծ ու փոքր բոլոր անոնց որոնք կը սիրեն տարուիլ հէքեաթներով, հակառակ ամէն երազանք խոչընդոտող ներկային:

Պրպտողները մեկնած են այն սկզբունքէն որ կարմրագլխատ ու սպիտակմօրուս ծերուկը գոյութիւն ունի իսկապէս. սակայն մարդկային բնութեան մասին քիչ չատ գաղափար ունեցող ոեւէ մէկը հաւիւ թէ կարենա երեւակել որ բնականոն մարդ մը իր ընտրութեամբ առանց յստակ պատճառի, կեանքը նուիրէ խաղալիկներ պատրաստելու եւ պանդոկ բանալու աշխարհի բոլոր մանչուկներուն եւ աղջնակներուն:

Մէկդի դնելով այս հարցը, քանի որ բաւական ենթակայական է պատասխանի մասը, կը ներկայանայ առաջին անկարելին. աշխարհի վրայ եղնիկներու ոչ մէկ տեսակ ծանօթ է թռչելու կարողութեան տէր. քանի որ աշխարհի չուրջ 2 միլիոն ապրող սեռերէն 300 հազարի չափը տակաւին անծանօթ կը մնան մարդոց, ըսենք որ կրնայ պտնուիլ թռչող եղնիկի տեսակ մը որ յայտնի է միայն Կաղանդ պապային:

Երկրորդ պատասխանը կուգայ մանուկներու զանգուածէն. 18 տարեկանէն վար 2 միլիառ երախայ կան աշխարհի վրայ. ուրախալի կէտ մը այն է որ նուէր առնելիք են միայն քրիստոնեայ երախաները, որով թիւը կ'իջնէ 378 միլիոնի. ենթադրելով որ ասոնց 15%-ը տարուան ընթացքին բարի ու հնազանդ չէ եղած, իրաւունք չունի նուէրի, ամէն ընտանիքի 3·5 զաւակի միջին հաշիւով, Կաղանդ պապային կը մնայ այցելել 91·8 միլիոն տուն:

Բարեբախտաբար, ամանորեան իր ճամբորդութեան համար, եթէ արեւելքէն արեւմուտք ճամբորդէ, 31 ժամուան մութ կ'ունենայ ան: Ատիկա կը նշանակէ որ երկվայրկեանի մէջ 822·6 տուն պէտք է այցելէ: Այսինքն, քրիստոնեայ իւրաքանչիւր ընտանիքի համար ուր բարի երախաներ կան, Կաղանդ պապան մէկ հազարերորդ երկվայրկեան ժամանակ ունի իր սահնակը կեցնելու, ծխնելոյզէն իջնելու, բոլոր նուէրները զարդարուն եղեւնիին տակ խնամքով չարելու, ծխնելոյզէն մագլցելու, սահնակը ցատկելու եւ ճամբայ ելլելու համար ղէպի յաջորդ բնակարանը:

*Ի՞նչ արագութեամբ պէտք է սուրայ բարի ծերուկը, այս բոլորը աւեներին կատարելու համար: Ենթադրելով որ 91·8 կայքերը իրարմէ հաւասար հեռաւորութեան վրայ են ցամաքամասերուն վրայ, անոնց միջոցը 1·2 քմ. կ'ընէ. այսինքն ընդհամէնը 121·155,200 քիլոմեթրնոց ճամբորդութիւն մը. այս հաշիւին մէջ նկատի առնուած չեն ովկիանները եղնիկներէն անցքերը, եղնիկներուն պայտերը նորոգելու համար պարտադիր դադարները, եւայլն: 31 ժամուան հաշիւով, Կաղանդ պապան պէտք է երկվայրկեանը 1040 քմ. արագութեամբ սուրայ, ինչ որ կը նշանակէ ձայնի արագութեան երեք հազար անգամը: Այս մասին դաղափար մը կարենալ ունենալու համար պէտք է համեմատել մարդու ձեռքով չինուած ամէնէն մեծ արագութեան տէր փոխադրամիջոցին հետ որ «Իւլիս» անջրպետային խորաչափն է որ երկվայրկեանը 43·8 քմ. արագութիւն ունի. իսկ եղնիկի մը առաւելագոյն արագութիւնը ժամական 43 քմ. կրնայ ըլլալ: Բայց հոս ալ Ամանորի պիչերուան հրաշքին զօրութեան ապաւինելով, դժուար չէ պրպտումը խորացնել:

Կաղանդ պապային սահնակը, ամէն մանուկի համար մէկ քիչ ծանրութեան միջին հաշիւով մը, պէտք է կարող ըլլայ կրելու 321·300 թոն: Երկրին երեսին, եղնիկ մը չի կրնար 150 քգ.էն աւելի բեռ քաշել. նոյնիսկ ենթադրելով որ թռչող եղնիկները ատոր կրկնապատիկին կարող են, Կաղանդ պապային հսկայական սահնակին պէտք է լծուած ըլլան 214 հազար եղնիկներ: Այսոնցմով, սահնակին ծանրութիւնը կը բարձրանայ 353·430 թոնի: «Քունի էլիզապէթ» նաւուն ծանրութեան քառապատիկն է ատիկա:

Ասկէ անդին, տուեալները աւելի դուարճալի են:

353·430 թոն ընդհանուր ծանրութիւնը, յատկապէս երկվայրկեանը 1040 քմ. արագութեան մէջ, օդի անհաւատալի ընդդիմութիւն մը պիտի ստեղծէ: Այս ընդդիմութիւնը այնպէս չեզոքութիւն մը պիտի տայ եղնիկներուն, ինչպէս՝ անջրպետանաւերը երբ մուտք կը գործեն երկրային մթնոլորտի խաւէն ներս: Ատիկա կը նշանակէ որ առաջին չարքի եղնիկները վայրկեանապէս պիտի վերածուին դոյզնդոյն բոցերու, նոյն ճակատագրին ենթարկելով իրենց յաջորդները: Այսպէս, Կաղանդ Պապան իր ճամբուն վրայ պիտի ձգէ խլացնող աղմուկ մը ու ածխացած եղնիկներու թափօրներ:

Իսկ Կաղանդ պապան, այդ արագութեան որպէս հետեւանք պիտի ենթարկուի երկրին ձգողութեան ուժէն 17·500 անդամ աւելի հզօր կեդրոնախոյս ուժի մը: 125 քգ. ծանրութեամբ Կաղանդ պապան 2·187·507,5 քգ.նոց ճնշումով մը պիտի դամուի իր սահնակին խորքը: Այդ ուժը վայրկեանապէս պիտի սպաննէ զայն, չարդուխշուր ընելով ռանդոները եւ մնացեալը վերածելով վարդագոյն դոնդողի մը:

Այս բոլորը կը նշանակեն թէ եթէ նոյնիսկ գոյութիւն ունենար Կաղանդ պապան, արդէն մահացած պիտի ըլլար, նուէրները բաշխումին առաջին վայրկեան:

Տխուր եղրակացութիւնը պիտական մտքին զօր, բարեբախտաբար, անտեսելու զօրութիւնը ունեցող մանկական աշխարհ մը կայ տակաւին:

ՔԱՂՀԱՆ

քչուին Անգարայի կողմէ: Կ'ըսէք -- «Դա հիմնականում ուղղուած է Թուրքիայի հասարակական կարծիքի ձեւաւորմանը. բայց աշխարհի լուրջ քաղաքական գործիչներ շատ լաւ գիտեն թէ իրականում ով ինչով է զբաղւում»:

Զրոյցին աւարտին, նիւթը կ'առընչուի ներքին քաղաքականութեան. Յ. Ասատրեան «հակադաշնակցական կամ հակաընդդիմական մոլուցք» կը վերագրէ Արտաքին նախարարին, հարց տալով թէ ատիկա չի՞ խանգարեր Արտաքին նախարարի կերպարը: Վահան Փափազեան կը մերժէ այդ հակառակութիւնը, իր արժեւորումը տալով ընդդիմադիր ճակատին. «Իմ կարծիքով, ընդդիմութիւնը Հայաստանում թոյլ է: Լաւ կը լիներ որ մենք ունենայինք լուրջ ընդդիմութիւն որն իշխանութիւններին ոչ միայն բննադատէր վատ աշխատանքի համար, այլ նաեւ բացատրէր ճիշդ ուղղութիւնը: Ես ոչ թէ հակադաշնակցական մօտեցումներ ունեմ, այլ ուղղակի ինձ համար ցաւալի է որ մեր ժողովրդի կեանքում հսկայական աւանդ ունեցող մի կուսակցութիւն վերածուել է նրան, ինչ որ է այսօր: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն եւ Հայաստանում եւ Սփիւռքում այն դերն ու կշիռը չունի, ինչ որ յաւակնում է ունենալ: Սա ինձ համար ցաւալի է, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը մեր ժողովրդի արժէքներից մէկն է եղել, չնայած որ իր գոյութեան ընթացքում արել է նաեւ շատ եակատագրական սխալներ: Եւ հիմա նրա ղեկավարների անխոհեմ, անհեռատես քաղաքականութեան պատճառով վերածուել է մի կազմակերպութեան, որը զբաղւում է միայն սեւացնելով այսօրուայ իրականութիւնը»:

*Միջազգային քաղաքական ոլորտին մէջ Հայաստանի դիրքին մասին լաւատես է Նախարարը: Ատիկա իրեն յոյս կը ներշնչէ որ երկիրը կը յաջողի նաեւ տնտեսական յառաջընթաց արձանագրել ու միջազգային վարկերն ու օժանդակութիւնը աւելի դիւրութեամբ կը հասնին Հայաստան: Սակայն, ամէնէն լաւատես ենթադրութեամբ, իրական օգնութիւնը տեղ կը հասնի երկու -- երեք ամիսէն: Իսկ տեւական բարելաւումի համար հարկաւոր է պատերազմին դադրիլը ու ճամբաններու բացուիլը: Պէտք է անմիջապէս աւելցնել թէ այս անհրաժեշտութիւնը յուսահատական արտայայտութեան մը չեզոը չունի Նախարարին մօտ. ան իր դիրքին վրայ պտնուղի մը համար ամէնէն բնական ընթացքի մը մասին խօսելու ոճով կ'ըսէ. -- «Իմ նպատակն է, որպէս Արտաքին նախարար, գտնել Ղարաբաղի խնդրի լուծման ընդունելի տարբերակ: Եթէ խաղաղարար ջանքերս արդիւնք չտան, մենք արդէն ապացուցել ենք որ հարկ եղած դէպքում կարող ենք նաեւ այլ կոնաններ օգտագործել»:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

''30 GIORNI''

007 OPERAZIONE SISTINA

ԿԱՄ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ՔՈՑԸՐԸ ԱՐԴԵԼԻՔ ԵՂԵՐ Է ԻՐ ՊԱՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ...

ՀՄԲ. -- Դեկ. 23-ի եւ 25/26-ի մեր թիւերով հակիրճ արձագանգ մը տուած էինք իտալական «Թրէնթի Ճիորնի» ամսաթերթի զգայացունց «յայտնութիւններուն» ինչ կը վերաբերի կարդինալ Աղաճանեանի պապական ընտրութեան, 1963-ին: Ստորեւ պարբերականին յօդուածին ամբողջական թարգմանութիւնը որ ապելի անյաջող փոլարի մը տպաւորութիւնը կը թողու բաղ լուրջ մերկացումի մը: Ուեղցնենք որ կարդինալին ծոյրը, Հռոմ ե. կաւ իր եղբօր մօտ, երբ այրիացաւ եւ առանձին մնաց Վրաստան: Խաթուն կին մըն էր, պարզ է, խորհրդային հպատակ, որու ՔԱ-ԿԷ-ՊԷ-ի հետ կապը կրնայ միայն հեզնական ժպիտ մը պատճառել ասոնց որոնք գիտէը ճանչցած են...

1903-ին պապական ընտրութիւններու ընթացքին, Կրաքովիի արք. կարդինալ Փուշինա աւստրիական կառավարութեան հրահանգով «վէթօ» դրաւ կարդինալ Մարիանօ Ռամփոլլա տէր Թինտարոյի ընտրութեան: Այս դէպքը մարդոց յիշողութեան մէջ մնաց որպէս վերջին ծանր միջամտութիւնը պապական ընտրութիւններու: Սակայն, հազիւ 30 տարի առաջ, կարդինալ Աղաճանեան, որ թեկնածու էր պապական Աթոռին, պալընտիր վեհաժողովի դումարումին նախորդող քանի մը օրերու ընթացքին զոհ դնաց յատակօրէն ծրագրուած «թորփիյաժ»ի: Ու քահանայապետ ընտրուեցաւ Պողոս Զ., 1963 Յունիս 6-ին: Պատճառաբանութիւնը այն էր թէ Աղաճանեանի քոյրը, խորհրդային քաղաքացի, կասկածելի կապեր ունէր ՔԱ-ԿԷ-ՊԷ-ի հետ:

Պատմութիւնը երեւան հանողը 25 էջնոց թղթածրար մըն է, բաղկացած չորս պրակներէ, որոնք կը կրեն 1963 Յունիս 6, 15 եւ 20 թուականները: Այս թղթածրարը մանրակրկիտօրէն պատրաստուած է Սիֆարի (իտալական գինուորական պաղտնի գործակալութիւն) կողմէ, ղեկավարութեամբ էճիփիօ Վիճիանիի, որ զօրի ճիովաննի տէ Լորենցոյի հաւատարմատարն էր:

Յովհաննէս ԻԳ. պապը նոր վախճանած էր եւ 80 ծիրանաւորները կը պատրաստուէին նոր պապ ընտրելու: Ճիշդ այդ միջոցին Վատիկանի մէջ չրջանառութեան մէջ դրուած թղթածրարի նպատակն էր արդելք հանդիսանալ կարդինալ Աղաճանեանի հաւանական ընտրութեան, պատճառաբանելով անոր քրոջ՝ էլիզապէթա Պապիկովայի կապերը Հռոմի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնատարներու հետ:

Պապական նախորդ ընտրութիւններու ընթացքին, 1958-ի Հոկտեմբերին, կարդինալ Աղաճանեան ստացած էր մեծ թիւով քուէ, ինչպէս վկայեց ընտրութիւնը չհոդ պապ Ռոնքալլի (Յովհ. ԻԳ.), հայկական վարժարան իր այցելութեան ընթացքին: Ան յայտարարեց. -- «Գիտէք որ ձեր կարդինալը եւ ես Հոկտեմբերի ընտրութիւններուն դրեթէ հաւասար էինք», աւելցնելով թէ «Մեր անունները իրարու կը յաջորդէին, մէկը վեր, մէկը վար, եռացող ջուրի մէջ նետուած սիսեռի հատիկներու պէս»: Ռոնքալլին մահացաւ 1963 Յունիս 3-ին: Ծիրանաւորները որոնք կը պատրաստուէին յաջորդ պապը ընտրելու, իրենց առջեւ դտան Միլանոյի արք. Յովհ.-Մկրտիչ Մոնթինիի զօրաւոր թեկնածութիւնը: Բայց անոնք որոնք մասնակցեր էին հինգ տարի առաջուան ժողովին, մտադիր էին իրենց քուէները տալու իտալական հպատակութիւն ստացած ծագումով հայ կարդինալ Աղաճանեանին, որ կը տիրապետէր իտալերէնի, ինչպէս նաեւ օտար շատ մը լեզուներու: Աղաճանեանի ընտրութեան իրական կարելիութիւնները չատ

չէին: Այնուամենայնիւ իր աշխատանեակին մէջ նկատելի էր որոշ անցուդարձ այն անձերու, որոնք կը փութային իրենց մաղթանքները յայտնելու կարզինալին: Հայ կարզինալին ընտրութեան հաւանականութիւնը վերջնապէս ի դերեւ հանեց կղերա-սիճարական չբաժանականերու կազմակերպած դասը: Կղերականները պապընտիր ժողովի վրայ խորհրդային ճնշումներէն վախնալով՝ օգտագործեցին պաղտնի սպասարկութիւնը, որպէսզի հաւատալի դարձնէ վատիկան տարածուած չլուկները:

Ուրեմն, պաղտնի ոստիկանութիւնը օրերով հետապնդեց կարզինալին քոյրը, իր տեղեկագիրներուն մէջ կռահել տալով թէ ան կապի մէջ էր ՔԱ-կէ-Պէ-ի գործիչի մը հետ: Էլիզապէթա Պապիկովա ծնած էր Վրաստան եւ 71 տարեկան էր: Հիւրն էր իր եղբօր՝ կարզինալ Աղաճանեանի, հայկական վարժարանը, Հռոմ: Նոր ստացեր էր կեցութեան իրաւունքի երկարաձգումը: 007 գործակալները ամբողջ օրը հսկողութեան տակ առնելով անոր բնակարանը արձանագրեցին Պապիկովայի ամէն մէկ երթն ու դարձը: Այսպէս օրինակ՝ «ամսոյս 6, 7 եւ 8-ին ան բնաւ դուրս չելաւ վարժարանէն» կամ՝ «ամսոյս 8-ի կէսօրէն ետք զինքը այցելու եկաւ եղբայրը՝ կարզինալ Աղաճանեան Ռոմա 282950 թիւը կրող Ֆիաթ 1400 կառքով որ կը պատկանի Մեծանոթ Ձորճիօ կառքեր վարձող ընկերութեան տիրոջ՝ ծնած Հռոմ, 1929 Ապրիլ 1-ին, հասցէ՝ վիա Քուաթրօ վէնթի 96, Հռոմ»:

Ոստիկանները աչալուրջ հսկեցին նաեւ Պապիկովայի կապերը քժիշկ Մկրտիչ Հեպոյեանի հետ: «Հեպոյեան ծնած է Պոլիս եւ 1935-էն ի վեր հաստատուած է Հռոմ: Ունի իր բնակարանին վրայ քժշկարան եւ տարրալուծարան ինչպէս նաեւ մեծ թիւով յաճախորդներ: Հակառակ անոր որ չի բացայայտեր իր քաղաքական հակումները, կը նկատուի կարզապահ կուսակցութեանց համակիր»: Բժիշկը Յունիս 9-ին կ'այցելէ էլիզապէթային եւ զինքը կը հրաւիրէ քաղաքէն դուրս պատոյտի մը Հեպոյեան բնտանիքին հետ: 9 լուսանկարներ կցուած են տեղեկագրի Պապիկովա -- Հեպոյեան կապերու բաժնին: Ոստիկանները այսպէս տրամադրեցին հսկումի երկար ժամեր, հետապնդումներ, լուսանկարներ՝ միայն յայտնաբերելու համար թէ Ռոմա 277976 թիւ Լանչիա Ափիա կառքով հայ կարզինալին թեղճ քոյրը ինքզինքին չնորհեր էր մինչեւ Լատինա (Հռոմի կից փոքրիկ քաղաք) երթալու պերճանքը:

Բայց յաջորդ օրը, Յունիս 10-ին, ոստիկանները վերջապէս կը գտնեն կարեւոր բան մը, որ զեկուցագրի երկրորդ էջին վրայ ուշադրութեան կը յանձնէ կարմիր նեռով մը: «Յունիս 10-ի մօտաւորապէս ժամը 16-ին հայկական վարժարանին մէջ էլիզապէթա կ'ընդունի խորհրդային տեղական դեսպանատան առաջին քարտուղար Ա. Գուրգէնը: Գուրգէն իտալական զաղտնի ապատարկութեան ծանօթ է որպէս ռուսական զաղտնի սպասարկութեան Իտալիոյ միաւորի գործիչ: Գուրգէն վարժարան կը հասնի իր իսկ անունին արձանագրուած Ռոմա 346519 թիւը կրող Ֆիաթ 1400/Պէ կառքով»: Ոստիկանները կը նկատեն որ երբ Գուրգէն կը մեկնի վարժարանէն ժամը 17-ին, Սան Նիֆոլա տա Թոլանթինօ փողը դանուող հեռաձայնի խցիկէն կը հեռաձայնէ եւ անմիջապէս յետոյ կը մեկնի վիա Վենեթօ-ի ուղղութեամբ, նոյն կառքով:

Էլիզապէթա Պապիկովա իսկապէ՞ս ՔԱ-կէ-Պէ-ի գործիչ էր: Ո՛չ: Այդ ուղղութեամբ իր անձին մասին ոչ մէկ փաստ դոյութիւն ունի: Ան միայն ընդունած էր իր դեսպանատան մէկ պաշտօնատարի քաղաքավարական այցելութիւնը: Երկուքն ալ Հայեր էին եւ քանի որ ինքը՝ Պապիկովա խորհրդային քաղաքացի էր անոր դիմած էր Հռոմ իր ներկայութիւնը արձանագրելու համար:

Ինչ որ նկատելի էր, այս դէպքերուն եւ պապընտիր ժողովի նախապատրաստական շրջանի զուգադիպութիւնն է: Թղթածրարի մէկ պատճէնը Վատիկան հասաւ եւ անցաւ կարդինալներու ձեռքը, որոնք կը վախնային որ Ստալինի յաջորդներու ձեռք երկարումը պղծէր Սիսթինեան սրբութիւնը: Լուրը հասաւ նաեւ կարզինալ Աղաճանեանին եւ խոր ցաւ պատճառեց անոր: Ծիրանաւորները Յունիս 30-ի առաւօտն Մոնթինին պապ ընտրեցին: Պետրոսի գահին ՔԱ-կէ-Պէ-ի «գրեթէ-գործիչ» մը նստած տեսնելու վտանգը կանխուած էր:

Այս մանրամասն տեղեկագրէն կը պարզուի թէ 60-ական թուականներուն ինչպէս կը գործածուէին թղթածրարները երբ զօր. տէ Լորենցօ իր հսկողութեան տակ ունէր Սիֆարը--: Տէ Լորենցօ 1964-ին ամբաստանուեցաւ կոլպխատական հակումներու պատճառաւ: Տեղեկագիրը կը պարզէ նաեւ որ դեռ հազիւ 30 տարի առաջ պապընտիր ժողովը որքա՜ն հեթանոս էր արտաքին ճնշումներու:

1968-ին Ալտօ Պէօլքինիի գլխաւորած քննիչ յանձնաժողովը քայատարելով զինուորական այս գործողութիւնները, նշեց թէ «1962-էն յետոյ, յատկօրէն նըշմարելի է այնպիսի տեղեկութիւններու փնտռտուք, որոնք կրնան վնասել այն անձին որու կ'առընչուին եւ այդ ձեւով իսկ կրնան ահաբեկութեան միջոց հանդիսանալ: Նկատելի է նաեւ հաւաքուած տեղեկութիւնները այլակերպելու հակում, ձեւք ձգելու համար ակնկալուած տհաճ տպաւորութիւնը»:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՅԻՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Թուրքիոյ հարաւ-արեւելեան ափերուն մօտ կղզիի մը վրայ, հետազօտողներ դտած ըլլալ կը կարծեն կաղանդ պապային գերեզմանը: Ամոնք պեղումներու ընթացքին նախ դտած են ուխտագնացութեան վայր մը որ կը պատկանի քրիստոնէութեան առաջին չրջանին: Պրպտումները ցոյց տուած են որ 1600 տարուան հնութեան տէր վայրը ձղողական ուժ մը ունեցած է ուխտաւորներու համար, Դ. դարուն հոն թաղուած բիւզանդացի կըրօնաւորի մը չիրխին պատճառով. այդ կրօնաւորը որ Ս. Նիկողոս կը կոչուի, մահացած է այդ կղզին ու թաղուած՝ ժայռափոր եկեղեցիի մը մէջ որ կղզիին ամենաբարձր չրջանը կը գտնուի:

Հետազօտողները երեւան գտնած են որ Մէջին գարուն կղզին ծանօթ էր Ս. Նիկողոս անունով: Պատմաբանները կը կարծեն որ կղզին լքուած է 650 թուականներուն չուրջ, երբ արաբական նաւատորմ մը կը սպառնար չրջանին:

Կաղանդ Պապային նախատիպը Ս. Նիկողոսի աւանդութիւնը ծագում առած է երեք երիտասարդուհիներու կատարած անոր օժանդակութեան պատմութենէն: Երեք աղջիկ զաւակներու հայր մը օժիտի դրամ չունենալով, մինչ կը պատրաստուէր զանոնք պոռնկութեան մղելու, Ս. Նիկողոս առանց ինքզինք մատնելու երեք տոպրակ ոսկի կը նետէ անոնց պատուհանէն, որպէսզի աղջիկները օժիտ ունենան: Այս արարքին յիշատակումն է որ Դեկտեմբեր 5-ի նախօրեակին անանուն նուէրներ ընելու սովորութիւնը ստեղծած է:

Այսպէսով Ս. Նիկողոս ծովայիններէն եւ ճամբորդներէն եռք, կը դառնայ նաեւ մանուկներու պահապանը: Ժ. դարուն երբ Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները կ'արշաւականացնեն իրենց օրացոյցը, Ս. Նիկողոս չաճախ կը չփոթուի Ծնունդին հետ:

Այսօր Սուրբին ճախինը կը գտնուի Իտալիոյ Պարի քաղաքը, ուր փոխադրուած է 1087-ին, վրկելու համար արաբական ներխուժողներէն:

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19

ՏՕՆՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Եպիսկոպոսական պատարագ, քարոզ, հոգեհանգիստ, մատաղօրհնութիւն նախադահութեամբ՝ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի:

Օրուան նորութիւնն էր, պատանի դերասիր Արտա Տէօվլէթեանի ֆրանսերէն լեզուով կարդացած մէկ էջնոց կենսագրականը Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին:

Ուրախութեամբ կարելի է ըսել որ այս տարի երիտասարդներու թիւը մեծամասնութիւն էր պատարագի ընթացքին ինչ որ կենսունակութեան նշան կը նկատենք:

Պատարագի եւ Մատաղօրհնէքի արարողութիւններէ ետք, հաւատացեալ ժողովուրդը հաւաքուած էր Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ սիրոյ սեղանին չուրջ...

Նորվան Եպիսկոպոսի սեղանի օրհնութենէն ետք, ան իր առաջին քաժակը առաջարկեց յոտնկայս Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի առողջութեան և արեւշատութեան և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի անսասանութեան համար:

Բարի գալուստի խօսքը արտասանեց եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ Պր. Ռոպէր Տօնիկեան, որ իր խօսքին մէջ շեշտեց հաղորդակցութիւն յայտնեց երեք կանանց Միութիւններու, Կարմիր Խաչին, Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Կապոյտ Խաչին իրենց բերած օժանդակութեան համար ի նպաստ եկեղեցւոյ:

Օրուան խօսնակն էր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հոգ. Տ. Հէքիմեան, որ իր ուղերձին մէջ ըսաւ. -- «Օրեր կան որոնք կ'ապրուին եւ անմոռանալի կը դառնան մարդոց յիշողութեան մէջ: Ահա այդ ուրախ օրերէն մին է զոր կ'ապրինք եւ ան պայծառ պիտի մնայ մեր յիշողութեան մէջ: Հայ ժողովուրդը իր կեանքի տեւողութեան եղած է ծիծեռնակի նման գաղթող աշխարհի չորս ծագերուն, ուր որ գացած է չինած է իր բոյնը եւ երգած: Մենք Լիոնի մէջ չինած ենք մեր բոյները եկեղեցին, դպրոցը: Մեր հիմնադիր Նորվան Եպիսկոպոս որ հայրապետական Փոխանորդ նշանակուելէ ետք Լիոնի հայ գաղութին, չնորհիւ իր զօրաւոր հաւատքին բարեկարգութիւններ ըրած է եկեղեցիին եւ Եպիսկոպոսարանին մէջ: Իսկ ամէնէն կարեւորը հայապահպանումի համար ան նախաձեռնարկ եղած է Ամէնօրեայ Մարդարեան -- Փափազեան Վարժարանին իր կողքին ունենալով անձնուէր աղդայիններ: Եթէ կ'ուզենք պահել հայ եկեղեցին, հայ դպրոցը, հայ լեզուն ձեռք -- ձեռքի պէտք է տանք եւ չարունակենք այս նուիրական գործը, հաւատքով եւ աղօթքով, որովհետեւ առանց հաւատքի տեղ չենք կրնար հասնիլ. իսկ առանց աղօթքի ոչ մէկ փափաք չենք կրնար իրականացնել»:

Ղեւոնդ Ա. Գ.Ն.Յ. Ցարութիւնեան խանդավառուելով ներկայ մթնոլորտէն իր խօսքին մէջ չնորհաւորեց Նորվան Եպիսկոպոսը և Խաչիկ Քահանան իրենց տարած նուիրական և ծանր աշխատանքին համար:

Ապա պատուոյ նախագահի Պր. Սեպուհ Սարեան դնահատական խօսքեր ըրաւ Նորվան Եպիսկոպոսի տարած անձնուէր աշխատանքին, Խաչիկ Քհնյ.ին եւ բոլոր անոնց որոնք անխտիր կ'աշխատին եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

Իսկ Նորվան Եպիսկոպոս տեղեկագիրը ներկայացուց 30-ամեակի հանդիսութիւններուն, ըսելով՝ ես առանձին չեմ, իմ կողքին են հայ հոգեւորականները, վարչութիւնները, որ սիրայօժար եւ աշխոյժ աշխատանք կը տանին ինծի հետ, ապա յիշեցուց որ 30-ամեակի բացումը կատարեց Գիւտ Արք. Նաղդաշեանը, յետոյ յիշեց Դաւիթ Արք. Սահակեանին Յունիս ամսուան մէջ Լիոն հրաւիրուիլը եւ օրուան պատարագը մատուցանելը, եւ մշակութային մասնաճիւղին կողմէ կատարուած յաջող ձեռնարկները: Այսօր ալ Սուրբ Յակոբի ծնողակատարութեան 30-ամեակի հանդիսութիւններուն վակուիլը, մաղթելով որ 31-րդ տարին սկսի հաւատքով, յոյսով եւ սիրով Լիոնի հայ գաղութին համար:

Հացկերոյթը չարունակուեցաւ ջերմ մթնոլորտի մէջ:

ԻՍԱՀԱԿ Քհնյ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՓԻԹՈՒՔՀՑՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-16-

ԱՇԽԱՐՀ ԿՈՐԾԱՆԱ՞Ծ

Սփիւռքի մէջ մեր կարգ մը թերթերը՝
որպէսզի ցնցեն ընթերցողները
եւ նոյն առիթով իրենք ալ վաչխեն,
առեն առ առեն
հայ ժողովուրդը կը վարժեցնեն
համաշխարհային արդի մամուլին
որոշ մէկ մասի գործելակերպին:

Այսպէս՝ օրինակ՝ ձախէն աջ փոուած
վերնագիրով մը կը տպեն յանկարծ --
«Աշխարհ կործանա՞ծ»...

Գիտենք որ յաճախ ընթերցողները՝
առաջին հերթին՝ վերնագիրները
աչքէ կ'անցընեն արագ ակնարկով:
Այդ իսկ պատճառով՝
անոնցմէ չատեր
հարցման նշանը չեն իսկ նշմարեր:
Զավթաղանց յուզուած՝
այդ զգայացունց յայտարարութեան
ներքին ծալքերու մանրամասնութեան
վրայ կը հակին ամէն գործ ձգած:
Աստուծոյ սիրոյն՝ ի՞նչ է պատահած:

Բանից դուրս կուգայ, որ այդ քաղաքի
հոգեբուժական հիւանդանոցի
բնակիչները կը տարաճայնեն
ահաւոր դոյժը, նաեւ յատկապէս
կ'ըսեն, թէ անճամբ լուռ ականատես
եղան պատահած անցուդարձերուն...

Սակայն եւ այնպէս՝
«Ըստ մեր կատարած պրպտումներուն
եւ միջազգային հաղորդումներուն՝
մինչեւ այս պահը չկարողացանք
հաստատել լուրը: Մաղթենք եւ յուսանք,
թէ կործանումը ամբողջական չէ», --
կ'եզրակացնէ թերթը իր կողմէ...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Տատեան ամենազօր էր նախարարութեան մէջ՝ մանաւանդ անոր համար որ նախարարը, Արիֆ փաշան, կատարեալ ոչնչութիւն մըն էր, բայց կը վայելէր Համիտի վստահութիւնը: Երբ միւսին կ'ներթային պաշտօնական տեղեր, նախարարը, գաճաճի մը տպաւորութիւնը կ'ընէր, իսկ խորհրդականը հսկայի մը, թէ փիզիքապէս, թէ մտաւորապէս:

Արթին փաշա, թէեւ Ակնցի ընտանիքէ սերած, տակաւին բնաւ կարեւորութիւն չէր տար դրամին, դրամը իրեն համար ջուրն էր աղբիւրին որ կը հոսէր եւ ուր իր ձեռքերը կը լուար. ան կը գործածէր ոսկին ինչպէս կը գործածեն ծառայ մը:

Տատեան մեծ էր հոգիով թէ մարքով, եւ անոնք որ այժմ կը հեղնեն այն առենուան էֆէնտիները, պիտի խոնարհէին իր առջեւ, պզտիկ զգային ինքզինքին:

Իր չուրջը մթնոլորտը կարծես արքայական բան մը ունէր ուրկից խորապէս կը տպաւորուէր մատաղ երեւակայութիւնս: Վէպերու մէջ կարդացած մեծ իշխաններուս կը նմանցնէի զինքը, հակառակ իր պարզ վարուելակերպին եւ մօրս նկատմամբ կնամեծար ձեւերուն:

Երկար առեն Պոլիս ապրած դերման նշանաւոր դիւանագէտ Քիտերլէնին պէս (*) փաչան ալ գրեթէ բոլոր իր պաշտօնակիցներուն, խորհրդականներուն, քարտուղարներուն ծիծաղելի մակդիրներ նշանակած էր անոնց ֆիզիքականին կամ բարոյականին յարմար: Առ հասարակ կենդանիի անուններ, օրինակ, չուտ չուտ փղձկող հայ պաշտօնատարի մը՝ կովորդիլոս, նիհար մակարոնի մը՝ ոջիլ, ուրիշի մը՝ աղուէր եւայլն: Վերջէն իմացանք թէ Ապտիւլ Համիտին ալ «Ներոն» կ'ըսէ եղեր իր ընտանիքին մէջ:

Եղբայրս ալ չատ կը սիրէր եւ Պիճօ կը կոչէր զայն, մօրմէս ալ կը խնդրէր որ ինքն ալ այնպէս կոչէ զաւակը: Ընդհանրապէս սրամիտ կերպով կը կատակէր մօրս հետ եւ կ'ախորժէր երբ մայրս սրամիտ պատասխաններ տար:

Մօսած հայերէնը չատ խառն էր Թրքերէն բառերով եւ խնամուած չէր բնաւ, բայց Ֆրանսերէնի մէջ մաքուր նախադասութիւններ կը գործածէր և արտասանութիւնը լաւ էր. Թրքական չեշտ չունէր բնաւ, չատ համուտ է կ'ըսէին այդ լեզուին:

Հակառակ իր տաք վերաբերումին այդ չեղութիւնիս չէինք երկարեր, որովհետեւ ներքնատեսնեակին մէջ միշտ ապասողներ կային, եւ երբ դուրս ելլէինք այդ պարզ այլ մեծաչուք աշխատութեան սենեակէն, տեսակ մը թեթեւութիւն կը զգայի, կարծես մեծութիւնը ճնշած էր վրաս. ազդին եւ երկրին մեծագոյն անճնաւորութիւնները մէկուն հետ գտնուիլը զուարճալի չէի գտներ բնաւ:

Ամէնէն վերջը կ'անցնէինք խօժէնի հանդիսին:

Այդ համեստ տեսքով բայց իշխանական տանը մէջ, իւրաքանչիւրը իր մասնաւոր, մէջ մէջի սենեակները ունէր, ինչպէս այժմու յարկաբաժինները: Ամէն ոք զատ կը ճաշէր: Պղինձէ ափսէներով ու արծաթէ սահանիներով կը տաքուէին անոնց կերակուրները: Ով որ փափաքէր մէկը կը հրաւիրէր եւ իւրաքանչիւրը իր մտերիմները ունէր. ընդհանուրին սեղանը միայն մեծ ընդունելութեան օրերը կը դրուէր:

(Շար. 20)

(*) -- Իր բարեկամուհիին նամակի ձեւով գրած իմքնակենսագրութեան մէջ, Քիտերլէն կը խոստովանի այդ սովորութիւնը: Այդ գերման դիւանագէտը Պոլսոյ դեսպան եղած է փոխանորդաբար եւ յետոյ Պէռլին Արտաքին Գործոց նախարար:

(Շար· Ա· էջէն)

քական պայքարը կը չարունակուի, նախ-կին ներքին նախարար ու «ժողովրդային ճակատ»ի առաջին դէմքերէն Իսկենտեր Համիտօղլու հիմնած է Ազրբէյճանի «Գորշ գայլերու կուսակցութիւն»ը: Ան արդէն Գորշ գայլերու կազմակերպութեամբ 1990-ին, բողոքի ցոյցեր կատարած ու պինեալ դիմադրութիւն ցոյց տուած էր ռուսական զօրքերու Բաքու մուտքին: Ի-րեն կը վերագրուին Ղարաբաղի ճակատին որոշ յաջողութիւններ ալ:

Ի· Համիտօղլու որ էլէիպէյի հաւատա-րիմ դէմք մը ըլլալով մերժուած էր Ալի-եւի կողմէ, Քելբաջարի մէջ հայկական յաջողութիւնէն եաք հեռանալով քաղա-քական բեմէն, զացած էր մասնակցելու պատերազմին: Մինչ կապի մէջ է նախ-կին նախագահին հետ որուն հետ կ'ըսուի թէ գործակցաբար պիտի ջանայ առաւելա-գոյնս իրագործել 1994-ը «ժողովրդային ճակատ»ի տարի հռչակած որոշումը: Համիտօղլու Գորշ գայլերու կուսակցու-թեան ղեկավարութիւնը յանձնած է փոր-ֆէյէօրի մը, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ ամբողջ թրքական աշխարհին մէջ գործունէութիւն ցոյց տալու կոչուած չարժում մը ստեղծելու նպատակը ունի:

Կուսակցութեան համագումարին չեչ-տուած է թէ Ազրբէյճան մարդկային իրա-ւանց յարգանքին տէր ու ժողովրդավար երկիր մը պէտք է ըլլայ: Իսկ որպէս գլխա-ւոր նպատակ արձանագրուած է գրաւե-ալ հողերու ազատագրումի անհրաժեշ-տութիւնը:

VOUS PARTEZ EN ARMENIE
ET VOUS AVEZ DES EXCEDENTS
DE BAGAGES
OU DE MARCHANDISES
Une solution simple et économique :
Contactez

HAY'S
Logistic Co.

Sur simple appel,
H A Y' S Logistic Co. vous organise immédiatement :

- LE PAQUETAGE,
- L'ENLEVEMENT A DOMICILE,
- L'EXPEDITION DE TOUS VOS COLIS.

HAY'S Logistic Co.
vous accorde des tarif préférentiels.

HAY'S Logistic Co.
Tél. : 48 62 51 66 / Fax: 48 62 56 02.
Adresse: Bât. 3700, Zone de Fret n° 2
B.P. 10348 - 95705 ROISSY CDG Cedex

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՀ-ի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Յունուար 8-ին առաւօտեան ժամը 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

Օրակարգը խիստ կարեւոր է: Ընտրու-թիւններ: Մասնաճիւղի բոլոր անդամնե-րուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14·30-ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շարաթօրեայ դպրոցի
Գեղարուեստական յայտագիր,
նուէրներու բաշխում:

Dimanche 9 Janvier

Arbre de Noël
à 14 heures 30

Super Loto
à partir de 15 heures 30
Nombreux lots de valeur.
— VENEZ EN FAMILLE —

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

ENFIN DISPONIBLE !

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL

WESTERN ARMENIAN HANDBOOK FOR NON-ARMENIAN SPEAKERS

- Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à *parler*, lire et écrire l'arménien.
- Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.
- Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement) contenant les dialogues des leçons - sketches et les chansons, l'enregistrement des leçons d'écriture, ainsi que les exercices structuraux.

Prix spécial de souscription jusqu'au 31 Décembre 1993, les 3 volumes et les 4 cassettes audio : 550 F. (plus 50 F. frais d'expédition). Après cette date, le Manuel complet sera vendu 700 F. (plus 50 F. frais d'expédition).

Pour recevoir, envoyez vos bulletins de souscription avec vos chèques à l'ordre de l'auteur - éditeur :

Mme Hilda Kalfayan-Panossian.
8, rue Lamennais, 92370 Chaville,
Tél. : (1) 47 - 50 - 97 - 51.

BULLETIN DE SOUSCRIPTION,
A DETACHER ET A ENVOYER

Nom : .....
Prénom : .....
Adresse : .....
..... Tél : .....
Désire recevoir .... exemplaire(s) du Manuel d'Arménien Occidental Pour les Non-Arménophones (3 volumes et 4 cassettes audio) et envoie ..... F. par chèque. Signature : .....

POUR LA PLUS GRANDE JOIE DES PETITS ET DES GRANDS

LE PERE NOEL

VENU SPECIALEMENT D'ARMENIE, vous attend à

L'ARBRE DE NOEL
DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

le Dimanche 9 Janvier à partir de 13 heures
à la Salle des Fêtes du Raincy — Bd. du Midi
SPECTACLE DES ENFANTS — CHORALE DE L'ECOLE
Animation musicale ★
★ *Buffet avec Plats et Boissons*

SPECTACLE SURPRISE de NAREK DOURIAN

Renseignements à l'Ecole TEBROTZASSERE : 43 - 81 - 01 - 72.
Accès autoroute : A 3 Sortie le Raincy
Accès SNCF : Gare de l'Est — Gare Villemomble le Raincy — Salle à 200 m.
ENTREE GRATUITE

ՃՐԱԳԱԼՈՑՑ ԾՆՆԴԵԱՆ

- ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
ՃՐԱԳԱԼՈՑՑ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՐՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16-ին:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17·15-ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ· ՎՐԴ· ԹԱՇՃԵԱՆ
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16-ին:
Պատարագ ժամը 17·15-ին:

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ժամերգութիւն ժամը 16·30:
Պատարագ ժամը 17·30:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ժամերգութիւն ժամը 17·30-ին:
Պատարագ ժամը 18·30-ին:
Կը տեղեկացնենք Շաւիլի Եկեղեցւոյ ժողովուրդին, որ այս տարի անոնախընթաց կերպով դպրոցիս աշակերտներէն չատեր, եկեղեցւոյ երեկոյեան ժամերգութեան ընթացքին ընծայաբերուած պիտի կարդան:
Կը հրաւիրենք բոլորդ առ ի քաջալերութիւն մեր աշակերտներուն:

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ժամերգութիւն ժամը 17:
Պատարագ ժամը 18-ին:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ժամերգութիւն ժամը 16-ին:
Ընթերցուածք ժամը 16·30-ին:
Պատարագ ժամը 17-ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԱ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Ընթերցուածք ժամը 16·30-ին:
Պատարագ ժամը՝ 17·15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՍՏՈՆ

ժամը 17-ին, յետ ժամերգութեան ճրագալոյցի խմման պատարագ:

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

ժամը 9-ին առաւօտեան ժամերգութիւն: Իրիկուան ժամերգութիւն ժամը 17-ին, Ընթերցուածք ժամը 18-ին, Պատարագ ժամը 18·30-ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

ժամը 17-ին ընթերցուածք, պատարագ:

Monsieur VAHAN TER-GHEVONDIAN
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France
vous convie à un

REPAS DU NOUVEL AN

le Samedi 15 Janvier à 20 heures
En présence de

Monsieur BABKEN ARARKTSIAN
Président du Parlement de la République d'Arménie

Hôtel PULLMAN SAINT JACQUES
17, Boulevard Saint Jacques, Paris 14e
Participation : 350 F.
Réservation en téléphonant au : 53 - 76 - 09 - 93.

après le succès de «KATCH NAZAR»

L'ECOLE TEBROTZASSERE
ET **NAREK DOURIAN**
vous présentent

DONADZAR
(COMEDIE MUSICALE ADAPTEE DES CONTES ARMENIENS, POUR ENFANTS)

«KATCH NAZAR invite tous ses amis, PANOS le Chien, le Chat, la Souris, l'Ane, ainsi que les enfants à accueillir le PERE NOEL, mais la Sorcière n'est pas d'accord...»

Ecrit et mis en scène par **Narek Dourian**

au THEATRE DE PARIS
18, rue Blanche, Paris 9e
le SAMEDI 8 JANVIER
Pour 2 représentations exceptionnelles

- 1ère *représentation* : à 14 heures précises
- 2ème *représentation* : à 16 heures précises.

Renseignements et réservations : au 43. 81. 01. 72.
Participation : 120 F. Adultes — 80 F. Enfants.

ATTENTION LE NOMBRE DE PLACES EST LIMITE

N. B. Pour des raisons techniques les spectacles commenceront aux heures précises.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4
MARDI
4 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·230 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.230

ՕՐՈՒԱՆ ԳԷՂԳՔԵՐԸ

ԱՐՑԱԽ

ՄԻՇՏ ՍԱՍՏԻԿ ԿՈՒԻՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱԶ ՉԿԱՅ ԵՒ ԿԸ ՁԻՒՆԷ

Առջի օր, դրած էինք թէ սաստիկ կուները հետեւանքով չուրջ 100 մեռեալ կար հայկական կողմը եւ թէ կարելի չէր եղած ճշդիւր թիւեր տալ: Ցունուար 3-ի առաւօտուն, հեռաձայնով առած մեր լուրերու համաձայն, Դեկ· 31-ի առեւանեցրով հայկական կորուստներն էին 57 մեռեալ, բայց այդ թուականէն ետք ալ դիահեր կային, քանի կուիները կը շարունակուէին: Ադրբեջանական ուժերը յարձակման անցած են նոյն շրջանը՝ Քելբաջար, Մոռաւ լեռը եւ շրջակայքը: Հակառակ զանգուածային յարձակման, Ցունուար 3-ին, դիրքերու փոփոխութիւն չկար չնորհիւ հայկական ուժերու հակազդեցութեան:

Ղարաբաղեան կուիներուն անդրադարձան հեռատեսիլէն Արբէ Ցունուար 2-ին, եւ Իմանիթէ Ցունուար 3-ին:

-- Վարչապետ Հրանտ Բագրատեան Մոսկուա կը մեկնէր, Ցունուար 3-ին, տեսնուելու համար Ռուսաստանի վարչապետին հետ, մինչ փոխ-վարչապետ՝ Լ· Զիսէչեան Թիֆլիս է միշտ, քանի չի կարգադրուիր կազի հարցը: Վրացիները կը յայտնեն թէ չեն կրնար Մարնէուլի երթալ (Ադրբեջանի տահման) նորոգելու համար կազատուղը: Հայաստան, ուր կը ձիւնէ եւ ծանր մչուշ կայ, միշտ զրկուած է կազէ:

-- Ցունուար 31-ին կատարուած է Մհեր Մկրտչեանի թաղումը: Կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահն էր Արմէն Ղազարեան: Դամբանականներ խօսած են Մշակոյթի նախարար՝ Ցակոբ Մովսէս, Սերգէյ Իսրայէլեան (Շարժանկար), Յորէն Աբրահամեան, Սօս Սարգսեան:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱԿՈՒԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ Կ'ՈՒԻԶԷ ԱՆԳԱՐԱՁԷՆ

Ցունուար 3-ի «Թէրճիման»ին կողմէ կատարուած լրատուութեան համաձայն, Ադրբեջան հայկական ուժերու դէմ ծաւալուն յարձակողականի անցնելու համար պատերազմական օդանաւեր ուղած է: Անդարա պատասխանած է թէ խընդրոյ առարկայ օդանաւերը որոնք իրեն նուիրուած են, իրաւունք չունի այլ երկիրներու ծախելու վամ փոխանցելու: Այսուհանդերձ, Ադրբեջան պնդած է իր դիմումին վրայ, օրինակ ցոյց տալով Եգիպտոսի վաճառուածները: Բաքու առաջարկած է օդանաւերու փոխարժէքը վճարել 30 միլիոն տոլարի այն դումարէն որ Թուրքիա խոստացած է տալ Բաքուի, որպէս օժանդակութիւն դէպի Իրանի սահմանը խոյս տուած ադրբեջանցի զաղթականներու:

Հարցը օրակարգի նիւթ եղած է Ադրբեջանի Արտաքին նախարար Հասան Հասանովի Անդարա այցելութեան ընթացքին ուր իրեն լսուած է թէ կարելի չէ իրենց վաճառքին գոհացումը: Հասանով բացատրած է թէ հայկական խիտ բնակչութեան վայրերը կ'ուզեն ռմբակոծել, սակայն իրենց ունեցած երկու «Միկ»երը բաւարար չեն այդ նպատակին:

Թերթը կ'ատելցնէ թէ ըստ իրեն հասած լուրերու, Ադրբեջանցիները Անդարայէ առաջարկած են նաեւ զինեալ արարքներով մաքրադործել Հայաստանի սահմանամերձ այն գիւղերը ուր կը հաստատան թէ փՔՔ-ի մարտիկներ կեդրոնացած են ու յարձակումներ կը դործեն թրքական դիւղերու վրայ:

Հասանով հանդիպում մը ունեցած է Թուրքիոյ Սպայակոյտի նախագահին հետ ու նախագահ Ալիեւի մէկ նամակը յանձնած Ս· Տէմիրէլի:

RECIDIVE

ՊԷՐՆԱՐ ԼԷՈՒԻՍ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՐԱՆԱԼ

Ծանօթ է որ Նոյ· 16-ի թիւին մէջ, Մոնթ Լոյս ընծայած էր հարցազրոյց մը օսմանեան պատմութեան մասնագէտ՝ Պէրնար Լէուիսի հետ եւ ուր ան վերջինը կ'ուրանար Հայերու ցեղասպանութիւնը զոր կ'որակէր «այդ պատմութեան հայկական տարբերակը»: Օտար թէ հայ մտաւորականներ կը պատասխանէին եւ իրենց նամակը կը հրատարակուէր Մոնտի Նոյ· 27-ի թիւին մէջ (տես՝ «Յառաջ»ի յաջորդական թիւերը Նոյ· 17, 27/28 եւ 30): Բայց, մարդը տեղի չի տար եւ կը յամառի իր տեսակէտներուն մէջ, որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ Հայերու ցեղասպանութեան թրքական տարբերակը: Այս անդամ, Ցունուար 1-ի թիւին նամակներէ բաժնին մէջ է որ Պէրնար Լէուիս աւելի երկար կը բացատրէ թէ ինչպէս ինք կ'ըմբռնէ պատմութիւնը հինդ կէտերու մէջ ամփոփելով Ապրիլեան Եղեռնի դրդապատճառները:

Զարժեր կրկնել իր լսածները որոնք անհամ յանկերդն են Թուրքերուն 79 տարիէ ի վեր: Տեղահանութիւն, ապստր, եւ մեռեալներ կը բացատրուին եւ կ'արդարացուին: Այս պատմաբանին եղրակացութիւնը, մէկ տողով, ամփոփումն է իր ամբողջ մօտեցումին... «Բայց, ոչ մէկ լուրջ փաստ կայ օսմանեան կառավարութեան մէկ որոշումին կամ ծրագրին՝ հայ ազգը բնաջնջելու»: Պէրնար Լէուիս չակնարկեր իսկ օտար մտաւորականներու նամակին բովանդակութեան ուր յիշուած փաստերը, երեւի, լուրջ չեն թուիր իրեն, ներառեալ, միայն մէկը յիշատակելու համար, 1919-ի դատավարութիւնը: Բայց, անցնինք, որովհետեւ չատ անախորժ բան մը կայ հայ ժողովուրդին համար որ մօտ 80 տարի է պարտի փաստել որ ցեղասպանութեան մը զոհ դացած է:

Ի դէպ, Պէրնար Լէուիսի այս դիրքորոշման օրերուն Փարիզ կը գտնուէր պատմաբան Ռուբէն Սահակեան որ Ադր· Մատենադարան դացած ու պրպտած էր Պ· Լէուիսի գործերը եւ յայտնաբերած հետաքրքրական երեւոյթ մը: 1961-ին իր մէկ հատորին մէջ Պ· Լէուիս «ողջակիզում» կը նկատէ Հայերու ցեղասպանութիւնը, տարիներ ետք նոյն հատորին մէջ, այդ հատուածը կ'անհետանայ: Ի՞նչ անցած դարձած է այդ քանի մը տարիներու ընթացքին: Թերեւս հարկ չկայ քաղաքական կամ այլ դրդապատճառներ փնտռելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԼՈՎ

ՆԱՒԱԳԱՒԱ ՄԻԹԵՐԱՆ ամանօրեայ իր աւանդական ելոյթին մէջ չէչոը դրաւ «ընկերային պայմանագիր» մը հաստատելու անհրաժեշտութեան վրայ գործատիրութեան եւ աւենտիքաններու միջեւ: Սկիզբը բաւական մռայլ պատկեր մը գծեց Ֆրանսայի եւ ընդհանուր կացութեան (գործազրկութիւն, աճի չդոյութիւն, անհաւասարութեանց յաւելում, պատերազմ, թշուառութիւն, թախտներ եւլն·) աւելցնելու համար թէ 1993-ը եղաւ նաեւ ուրիշ բան: Այս դրական կողմը ներկայացնելու համար յիշեց Գամպոճի խաղաղութիւնը, հարաւի Ափրիկէի ապարթհէյտի վերջը, Եւրոպական միութիւնը, ԿԱԹՈ-ը, Առիան հրթիռի 62-րդ արձակումը, Ֆրանքլին զօրութիւնը: Նախագահ Միթերան ուզեց նաեւ ընդծել «իր տարբերութիւնը» օրուան մեծամասնութեան հետ եւ այդ առընչութեամբ գնաց մինչեւ 1789, ոգեկոչեց Մարդու Իրաւանց Յայտարարութիւնը չեչտելու համար որ մեր Սահմանադրութիւնը առաջին տողերէն իսկ կը հռչակէ որ՝ «Ֆրանսա անանձնատեւի, աշխարհական, դեմոկրատ եւ ընկերային Հանրապետութիւն մըն է» եւ ուրեմն՝ յարդենք այս հրամանները որոնք ըրին ինչ որ ենք»:

ՉՈՒԻՑԵՐԻԱ չատ դժդոհ մնաց Ֆրանսայէն որ «ազգային չահու» համար իրենց երկիրը ղրկեց այն երկու Պարսիկները որոնք կը մեղադրուէին ընդդիմադիր Ջաեմ Ռամաւիի սպանութեան համար (ժընեւ) եւ որոնց յանձնումը կը պահանջէր Զուիցերիա: Պէրն կը ցաւի որ Ֆրանսա ոչ Եւրոպական յանձնումի պայմանագրութիւնը (1957) կը յարգէ ոչ ալ 1977-ի պայմանագրութիւնը ահաբեկչութեան զսպումին համար: Ֆրանսայի Եւրոպական հարցերու նախարարը՝ Լամասուր յայտարարեց թէ միջադէպը փակուած է եւ թէ Զուիցերիա «հասկըցած է» Ֆրանսական բացատրութիւնները: Բոլորին համար այդքան ալ դիւրին չէ «հասկնալ» եւ բաւական անբաղձալի վերապրումներ կ'ըլլան Ֆրանսայի, որոնց կարգին են ահաբեկչական արարքներու սպառնալիքի առջեւ տեղի տալ կամ լաւ յարաբերութիւններ մշակելու փափաքը Իրանի հետ: Շատեր չեն մոռնար որ դեռ երէկ, Ֆրանսա մեծ Ամերիկայի՝ «պզտիկ սատանան» էր:

ՍԱՐԱՅԵՒՕ փութացին Ամանորի ցայգաւնքին՝ երդչուհի Պարպարա Հէնտրիքս, Պէրնար Քուչնէր, Թիսքար տ'Էսթէն, եւ ընդհանրապէս անոնք որոնց խիղճը հանդիստ չէ եւ նման արարքներով կ'ուզեն մխիթարել Պոսնիոյ ժողովուրդը: Աբբայ Փիէրի հետ ալ Պ· Քուչնէր հրատիրած էր Ֆրանսայի ժողովուրդը որ կէս գիշերին մոմ մը վառէ պատուհանին առջեւ, զօրակցութիւն ցոյց տալու համար Ջարդուող ժողովուրդի մը, երբ հո՛ս Շամփանեը կը հոսի... ու հոն՝ ռումբեր կը տեղան:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ յայտարարած է որ ՓՔՔ-ն (Քիւրտիստանի Աշխատաւորներու Կուսակցութիւն) պիտի բնաջնջուի 1994-ին: Ամանորը տօնած է Տիարպէքիր, որ մայրաքաղաքը կը նկատուի քիւրտ անջատողականներուն:

ՄԵՔՍԻՔԱՑԻ մէջ, դարուս սկիզբի յեղափոխական՝ Զափաթայի դրօշին տակ, կարմրամորթ դիւղացիները ապստամբած են եւ 24 ժամ տէր դարձած 80 հազար բնակիչ ունեցող Սան Քրիսթոպալ քաղաքին, ուրկէ յատուկ արտօնագրերով չլքուած են մեկնիլ բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ: Կռիւներէ բազմաթիւ մեռելներ կան: Այս զափաթիսթները պատերազմ յայտարարած են եւ զայն կ'ուրակէն «ծայրայեղ բայց արդար մէկոյ մը»: Ցրուած են թռուցիկներ ուր կ'ըսուի նաեւ «մենաշնորհները, տարիներէ ի վեր, չհռչակուած ցեղասպանութեան պատերազմ մը կը մղեն մեր ժողովուրդին դէմ: Մեքսիքական կառավարութիւնը ոչ մէկ կարեւորութիւն կու տայ որ ոչինչ ունինք, բացարձակապէս՝ ոչինչ, ոչ տուն, ոչ հող, ոչ աշխատանք, ոչ կրթութիւն»: Ապստամբները հողագործական բարենորոգում կ'ուզեն եւ գործադիր իշխանութեան ճամբու դրուիլը: Կը սպառնան՝ «Քարել մայրաքաղաքին վրայ, յաղթել դաչնակցային բանակին եւ թոյլ տալ ազատագրուած ժողովուրդներուն որ ժողովրդավարօրէն ընտրեն իրենց իշխանութիւնները»: Այս ապստամբները Զափաթայի դրօշը առած են: Ցիշենք որ Զափաթան, իսառնածին, 1910-ին էմիլիանօ Զափաթա, իսառնածին, 1910-ին բնիկներու համայնքի մը դլուխն անցած է պայքարելու համար չաքարի մեծ ճեռնարկութիւններուն դէմ եւ 1911-ին ապրատամբած, հարաւային Մեքսիքայի յեղափոխական դլխաւոր պետը դարձած է: Կը մարմնաւորէ կարմրամորթերու դիւղերու դիմադրութիւնը հասկնանալու (մեծ հողատէրերը) ծաւալումին դէմ: 1914-ին մինչեւ Մեքսիքօ գացած է եւ ըսպաննուած 1919 Ապրիլին, դատաճանութեան մը հետեւանքով:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ «քարելաման» պատկերը որ տրուած է Նոյեմբերի համար խարուսիկ է եւ լաւագոյնս կը բացատրուի «Ռոթիտիէն»ի խորագրով՝ le mauvais bon chiffre: Աշդարեւ, երբ միայն 0,1% յաւելում կայ կ'ըսուի, կը փոշարկուի բուն կացութիւնը, որովհետեւ ԱՆՓԼ-էն եկողները կան (55 տարեկանէն վեր գործազուրկները այլեւս աշխատանք փնտռելու պարտաւորութենէն ղերծ են): Միւս կողմէ երկար ժամանակի համար գործազուրկներու թիւը օրէ օր կ'աճի:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ արդիլեց տոլարի գործածութիւնը, առաջքն առնելու համար ռուսական տնտեսութեան «տոլարականացման»: Դրամահատութիւնը 1000%-ի հասած էր 1993-ին եւ տոլարը «ապաստան արժէք» մը դարձած է, 414-էն 1247 ռուբլիի բարձրանալով: Այլեւս տոլարով վճարումները խանութներու մէջ կամ այլուր արդիլուած են:

ՂԱԶԱԽՍԱՆԻ մէջ, Դեկտեմբեր 30-ին, երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է Ռիխթէրի վրայ 7 աստիճան, բայց ոչ զոհ կայ, ոչ ալ նիւթական վնաս: Կեդրոնը Ժունկար Ալաթաու լեռները զտնուած է Ալմա-Աթայէն 230 քիլոմեթր:

ԻՐԿՈՒՑԿ -- ՄՈՍԿՈՒԱ դիծը ապահովող Տուպոլեւ մը չախչախուած է, երբ կը բարձրանար: 116 ճամբորդներէն ոչ մէկը փրկուած է:

ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻ կը չարունակէ ապստրիչ կարդալ Գերմանիոյ, որու կը սպառնայ մուտքի իր վիզային մերժումին առթիւ: Ցայտարարեց թէ եթէ իշխանութեան դլուխ դայ, համաչխարհային Գ· պատերազմ մը կը պայթեցնէ Գերմանիոյ դէմ, 300 հազար ռուս զինուոր ալ կը դետեղէ Գերմանիա: Ուղղակի ըսպառնալիք ալ ըրած է այն դիւանադէտին որ իր վիզան մերժած է, յայտնելով թէ «պիտի մաքրադործուի»:

82 ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵՆ-ՄԱՑՐԻԿ մըն է միակ չահոդը Ցունուար 1-ի լոթոյի մըրցանիչ դումարին՝ 59 միլիոն Ֆր·էն աւելի:

ՍՓԻՒՌՔ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ետ Հայաստան:

Ու անմիջապէս քաղաքներու մշակոյթի մը փորձառութեան կ'ենթարկուիմ: Պետրոյկայի օբերան երբ թղթատարական սպասարկութիւնը կ'աշխատէր, Աբովեան քաղաքէն ուսուցչուհի մը, Տիկին Ալիկ Յակոբ եան զրեր էր հասցէիս, ես ալ պատասխաներ էի: Այսպէս՝ քանի մը անգամ: Ու հիմա որ անկախ Հանրապետութիւն ենք, թղթատարական սէրվիսը տակնուվրայ է եւ ասիկա միայն չնչին յարակցութիւն ունի պատերազմին ու շրջափակումին հետ: Օդակայանի թրաժի -- գոմէշիին չատ նման է -- պակասը ոչ խելք է ոչ ալ նիւթական միջոցներ՝ կարգ ու կանոն հաստատելու համար այս հանրային սպասարկութեան հանգոյցներուն մէջ: Քիչ մը նախաձեռնութեան ոգի, քիչ մը յարգանք հանրային օգտին եւ կանոնին հանդէպ եւ նաեւ՝ պատասխանատուութեան զգացում մարդ արարածի հանդիսակ եւ յարգուելու պահանջին հանդէպ: Սակայն չկան այս բոլորը եւ ատոնց տեղ՝ նախատինքի մօտեցող ահաւոր արհամարհանք հասարակ մարդուն, քաղաքացիին եւ օրէնք կոչուածին նկատմամբ: Կայարան գացի Սատունցի Դաւիթի նշանաւոր արձանը տեսնելու համար եւ նաեւ չափելու հանրային այս սպասարկութեան որակը: Եւ ի՞նչ յուսախաբութիւն. արձանը աղտոտած, տեղ տեղ վնասուած, պատուանդանը՝ արդէն քայքայումի ճամբան բռնած, փոքրիկ աւազանը՝ անխնամ, քարով ու ամէն տեսակ թափթփուկներով լեցուն...:

Կ'անցնիմ կայարան ու կը տեսնեմ սպասող չոգեկառք մը՝ որ կ'ըսեն թէ հիւսիս կը պատրաստուի մեկնիլ: Սակայն ի՞նչ տեսարան--կոտրած պատուհաններ, պատռուած ու չրջուած նստարաններ, նեղ անկիւններուն թխմուած, կէս - քուն ճամբորդներ, դուռները չարդուած, տեղ մը գիւղացի մը ճաշ կ'ուտէ դեռինը նստած, անդին մէկը երկընցեր ամբողջ նստարանին վրայ կը քնանայ, ամէն կողմ աղտ ու կեղտ, մէկը դուարթ դուարթ կը բարեւէ, ուրիշի մը նայուածքը սառած է ինձմէ անդին անտեսանելի բանի մը վրայ: Տանջրհինգ վայրկեան՝ նոյն ակնարկին տարբեր փոփոխակները: Վայրաշարժ չեմ տեսնար չոգեկառքին դլուխը -- արդեօք ատոնք մնայուն հո՞ս կը բնակին...: Հատնաբար Սոլժենիցինին նկարագրած Կուլակ տանող չոգեկառքերը չատ տարբեր չէին Դժոխքի այս գնացքներէն: Եւ քիչ մը ամէն կողմ՝ գինովները, դատարկապորտները, ատահակները հատնաբար, եւ ողորմելի աւելցուքները մարդկութեան որոնք տեղ մը երթալիք չունին...:

Ինծի ըսած են թէ եթէ մարդ կ'ուզէ երկրի մը «այրը» առնել պէտք է այցելէ հիւանդանոցները, բանտերը, խենթանոցները եւ գերեզմանոցները որովհետեւ ընկերութեան մը բարոյական որակը կը չափուի իր անդամներէն ամէնէն չնորհաղուրկ, խոցելի եւ հոգածութեան կարօտ անդամներուն հանդէպ ցոյց տրուած գութով ու խնամքով: Հեռանկարը կը զարհուրեցնէ զիս -- «այս անգամ առիթը չունիմ» կ'ըսեմ, ինքզինքս փրկելու համար:

-- Գալ անգամ:

Միայն մխամիտ մը կամ չարամիտ մը Հայաստանը պիտի դատէր այս տեսարաններու վկայութեամբ: Գիտենք որ Հայաստանը երեք տարիէ ի վեր Երրորդ աշխարհի մակարդակին իջած է իր արտադրողական եւ հանրային սպասարկութեանց մատչելիութեան տեսակէտէն: Սակայն Հայաստանը այս չէ միայն, բարեբախտաբար: Ու կ'որոշեմ ատիճանաչափին ճիշդ հակադիր ծայրը երթալ ու տեսնել ընկերութեան ամէնէն ընտիր անդամը -- փիլիսոփայութեան ակադեմական հանրածանօթ դասախօսը:

Կը ժամադրուիմ ու կ'երթամ իր հանգստեան տունը: Դասական կաղապարն է, հազար անդամ գծուած դիրքերու եւ դեղարուեստի մէջ -- մէկ կողմէն՝ այրը, մարմնական ուժի եւ իմացական հսկայ պաշարի կեդրոնացումը, համադրումը նայուածքին, ժուժկալ խօսքին ու ծանր դատումին ետին, միւս կողմէ՝ կինը, հանգիստ նրբութիւն եւ ազնուականութիւն, միւսին ուժը հաւասարակշռող զգայնութիւն: Ի՞նչ հակադրութիւն եւ ամբողջացում արժանիքներու: Զիս կը հիւրասիրեն պտուղով ու քոնիաքով «Հայաստանի վիճակը դժուար է, բայց ոչ յուսահատական կամ ճակատագրական: Այդ ծայրայեղ դատումները լրագրողներու վայել են լոկ: Երբեք հայութիւնը չի կքիր, չի հասնիր անկումի վերջին անդունդին: Ներքին հզօրութիւն մը ունի որուն ինքն ալ անծանօթ է: Մաֆիա՞ն -- վարչամեքենային ստորադաս պատուհասներուն դործն է, բայց երկիրը կը տառապի Օրէնքի եւ Հեղինակութեան խաւարումէն: Ազդը երեսի վրայ ճգուած է»:

Ուրիշ անձեր ու վայրեր կան անկասկած երեւանի մէջ ուր մարդիկ չափի, կանոնի զգայնութիւնը չեն կորնչուցած: Պահած են մանաւանդ պայքարի ոգին, որովհետեւ յայտնի է որ Հայաստանը չատ անզութ եւ աններող երկիր է, տակարը եւ յուսահատողը չատ չեն դիմանար: Կլիման, բնութիւնը, երկրաշարժը, զինք չըրջապատող ցեղերը, Հայերու անվիջող անհատապաշտութիւնը, ներքին դաժան մրցակցութիւնը կը մաքրեն կը նետեն անկարները, խակերը կամ անխելքները: Պէտք է արուեստագէտներուն հետ խօսիմ: Քաղաքականութիւնը, դիւանագիտութիւնը, լրագրութիւնը, վճռաւականութիւնը -- ատոնք բոլորը չէրչիութիւն են, օրէ օր ապրող մարդոց մրջիւնի երջանկութիւն, թռչունի իմաստութիւն:

Ուրիշ ժամադրութիւն մը -- մշակոյթի նախարարութեան մէջ արուեստի ու թատրոնի պատասխանատու անձ մը ըլլալու է որ դիտէ թէ կեանքի մէջ ապրելէ ու հաճոյք հալածելէ զատ ուրիշ լուծումներ ալ կան: Նախագահիթը քարտուղարուհի մը կը զգալէ անհամբերութիւնս.

-- Հարցնեմ թէ կ'ընդունի՞:

-- Լաւ, կը սպասեմ:

Միակատարութիւն չէ եղածը -- տիկինը ինքը դուռ կուգայ ու զիս ներս կը հրաւիրէ: Ճաշակ, զարդարանքի դուսպ օգտագործում, արուեստի գեղեցկութեան հպում հոս հոն -- կը սկսինք խօսիլ:

-- Ձուտ հայկական թատրոն կը պատրաստուի, ազգային աւանդութեանց ու այժմէական ապրումներու թէմաներով:

-- Անցնող ամեռը ներկա՞յ էք այդ արուեստին մէջ:

Պատասխան չկայ: Բայց հիմա կը խօսի այդ ահաւոր ամեռէն...

-- Սառնամանիքին դուրս ելայ, քալեցի փողոցն ի վեր ու ինծի այնպէս կը թուէր թէ այդ պաղին ու բուքին՝ ես չէի քալողը այլ դեր մը ստանձնած էի եւ ասիկա՝ իմ կեանքս խաղալ էր...: Հրաշքի համազօր է մեր հոս գտնուիլը այն աշնան, երէկ նկատի առնէք այն սառած դժոխքը որուն մէջէն անցանք ազդովին:

Իմացականութիւնը կը ճառագայթէ աչքերէն: Շէն ու կայծըլտուն անհատականութիւն մը: Պետական բարձր պաշտօներու գլուխը նման անձերու ներկայութիւնը յոյս կը ներշնչէ, ապագային համար:

-- Փողոցէն քալելը կոյր խաւարին մէջ, բացարձակապէս սեւ՝ մութ փոսի մը մէջ իյնալու տպաւորութիւնը կը ձգէ: Ձու տանդ փողոցն է, հազար անգամ անցած ես, զոց գիտես զայն՝ սակայն գիշերը այդ ցուրտին ան անգամ անծանօթ կը թուի քեզի...: Ապահովարի թատրոն մը խաղալու տպաւորութիւնը կ'ունենայ: Ամբողջ ամեռ անտրամաբանական տրամաբանութեամբ ապրեցանք:

Չեմ հասկնար ինչ ըսել կ'ուզէ:

-- Այսինքն ընազդի ուժո՞վ դիմացաք:

-- Բնազդէն աւելի իմաստութիւն մը, դիմանալու իմաստութիւն մը տորվեցանք ... Թէքէեանի քերթուածին մէջ ալ կայ, այդ առանձնութիւնը որուն կը յանդի կեանքը արուեստագէտին որ տեւական պիտի բարձրանայ բարձրանայ եւ սարսրայ պաղէն: Ու կ'աւելցնէ. -- Այդ պաղին, այդ խաւարին, այդ առանձնութեան եւ վտանգին մէջ՝ մարդ հաւատքին կը հասնի, գրեթէ ռէֆլէքս ու չարամարանուած չարժումով մը:

Սուրճը կը պաղի, սակայն որու հոգը: Արուեստագէտ տիկինը մտածումը իր հանդոյցին կը տանի:

-- Ազատութիւնը ձրի չի գար, կ'ըսէ մեզմ, տրտում արտայայտութեամբ, ատոր գինը՝ գիտակից կերպով հաշտուիլն է այս ճգնաժամային դժուարութեանց:

Աչքին մէջ փայլ մը կ'աւելցնէ.

-- Ազատութիւնը հասարակակարգի ազատութիւնը չէ անշուշտ, այլ ներքին, մարդկային կամքին եւ իմացականութեան ազատութիւնն է: Միայն այդ է կարեւորը եւ հնարաւորը...:

Դուրսը, նրբանցքը կիսամութ է: Տարտամ չուքեր ամէն կողմ: Վար կ'իջնեմ ու սովորական փողոցը չէ այլեւս այլ ռազմադաշտ մը ձմեռ առեն, հոմէական կրկէսներու նման ուր մենամարտ կ'ըլլայ մահուան հետ՝ ի զուարճութիւն ժամանց փնտռող մարդկութեան մը: Միշտ հիացեր էի Հայաստանցիներուն ու Ղարաբաղցիներուն որոնց կեանքը աւելի յարգի է որովհետեւ սուղ դին վճարուած է, տառապանքի դին: Մենք Սիփւռքի մէջ ոչինչ տեսանք կամ կրնանք երեւակայել, բայց մենք ալ պայքարի մէջ ենք Հայ ըլլալնուս համար, սակայն ուրիշ տեսակ է մեր պայքարը: Դուրսէն չեն երեւիր մեր վէրքերը, մեր վախերը եւ անճկութիւնը չեն նկարագրուիր եւ ոչ ոք կը հիանայ մեր համեստ դինուորներուն եւ անանուն մարտիկներուն վրայ: Հոս ալ միայն ուժովներն ու հաւատաւորներն է որ կը դիմանան ու կը չարունակեն կռուիլ՝ երբ միշտ կարելի ու յաճախ դրեթէ անդիմադրելի է դէնքերը վար նետել ու փախիլ անվնասութիւն եւ ապահով օտարութեան դիրքը: Մենք հոս ընտրութիւն ունինք -- մնալ թէ չմնալ, հայութեան մէջ: Ինչ որ կը դժուարացնէ մեր դործը, մշակոյթի կալուածին մէջ:

Կը մնան քանի մը ներկայացուցչական անձեր որոնց հետ պէտք է տեսնուիմ -- դրող, դերասան, մատենադարանապետ, Աբովեան քաղաքի պարզ ու սքանչելի մարդիկը, դրականագէտներ, կուսակցական ընկերներ:

Կը քալեմ փողոցէն ու ինձմէ երջանիկ միայն խումբով լաճերը կան որոնք խելայեղ կը ցատկռտեն մայթերու եւ սալարկներուն վրայ, կը վազվռտեն, կը ճչան ու կը մրցին իրարու հետ: Կը մօտենամ չորս -- հինդ հոգինոց խումբի մը, կը խօսիմ հետերնին: Ու ինչ քաղաքավար, յարգալից կեցուածք ու խօսուածք ունին: Հազար անգամ աւելի կիրթ եւ ուշիմ են քան Միացեալ -- Նահանգներու կամ նոյնիսկ Ֆրանսայի լաճերը: Մարդ իրապէս հպարտ կը զգայ:

«Ասպարէզ»

Դեկտեմբեր 25, 1993

«ՏԱՄՆԸԵՐԿՈՒՔԸ»

1993-ի Յուլիս ամսուն, Եւրոպայի Հայոց թեմերու Եկեղեցւոյ Նուիրապետութիւնը, իր անդրանիկ հովուական առաքելութեան ձեռնարկեց Ալպանիա, Փարիզի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան վարչական խորհուրդի կարդադրութեամբ:

Անդրադարձ մը, եռօրեայ այդ առաքելութեան թէպետեւ փոքրաթիւ համայնքի մը, յիշատակութեան եւ նոր փորձառութեան մը սկիզբը կրնայ նկատուիլ իր ուսանելի բազմաթիւ երեսներով:

Ալպանիա, մայրաքաղաք՝ Թիրանա:

Աւելի քան քսանինը հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող այդ երկիրը, իր մէջ կը հաշուէ չուրջ երեքուկէս միլիոն բնակչութիւն մը, եօթանասուն տոկոսը իսլամներէ եւ երեսուն տոկոսը քրիստոնեաններէ բաղկացած: Գլխաւոր չորս քաղաքներու մէջ, կ'ապրին անոնք համատեղ ներդաշնակ համերաշխութեամբ:

Անցեալի տխուր եւ դժուար պայմաններու փոխարէն վերջապէս չնորհուած է իրենց ունենալ Ընկերվարական ժողովրդային Հանրապետութիւն մը 1992 Մարտ 22-էն ասդին:

Թիրանա եւ Տիւրէս քաղաքներու մէջ ոչ չատ հեռու իրարմէ, իրենց ասպնջականութիւնը գտած մեր ազգի զաւակները կ'ապրին եւ կը գործեն, բոլորն ալ անխրտիր իրենք իրենց մէջ ներդաշնակ համերաշխ կեցութիւն մը ստեղծելով:

Եւ ասիկա կը պարտինք իրենց մօտ տիրող ընտանիքի աւանդական հասկացողութեան:

Մի յացեալ Ազդերու Կազմակերպութիւնը, 1994-ը հռչակած է «Ընտանիքի Միջազգային Տարի». անհրաժեշտ է որ մեր այս «փոքրիկ հօտ»ին մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք, փոխադարձ երկխօսութեամբ խորացնելով եւ զարգացնելով մեր ծանօթութեան չրջանակը, դնահատել ջանալով իրենց ազգակերտ գոհունութիւնները:

Մեր օրերուն, երբ եւրոպական նոր հասարակարգեր կը կազմակերպուին, Ալպանիոյ Հայերը անցեալի իրենց ունեցած բոլոր դժուարութիւններուն ու նեղութիւններուն հակառակ, փաստը տուած պէտք է ըլլան իրենց հայեցի կրթութեան եւ ազգային արժանապատուութեան:

Յուզումով նկատեցինք նոյնիսկ առաջին անգամ մատուցուած հայկական պատարագի արարողութեան, ներկայութիւնը տեղւոյն իսլամ համայնքի Տիւռաէ Տինաթ Տինաէյինին (*):

Եւ հապա նոյն «Տաներկուքը», Հայու մանուկ և պատանի հոգիներ, որոնք առաջին անգամ Հայրապետական Պատուիրակին ձեռամբ իրենց հայրերուն քրիստոնէական հաւատքին կը հրաւիրուէին աւելի եւս զօրանալու եւ արմատանալու իրենց մարդկային արժանիքներուն մէջ:

Մեր ժողովուրդը իր դարերու փորձառութեամբ եւ իր ազգային քրիստոնէութեամբ իր պատուաւոր դիրքն ու տեղը առած է ընդհանրական քրիստոնեայ ընտանիքին մէջ եւ մանաւանդ իր կեանքով պահած եւ զործադրած է քրիստոնէութեան հիմն ու նչանակութիւնը, որ մեզի

(*) Չերմեռանդ կրօնաւոր

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԻՅՐՈՒԹի մէջ, Դեկտեմբեր 5-ին իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ մատուռական Արտաչէս Տէր -- Մաչատեան: Ծնած էր Լիբանան, 1931-ին, երկրորդական ուսումը առած էր Անթիլիասի Դպրեվանքը եւ էչրեֆիէի Աւետ. Կեդր. Բարձրագոյն Վարժարանը: 1956-ին, Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն ստացած է արուեստից պատմութեան պսակաւորի տիտղոսը: Ուսուցչական ասպարէզը ընդղրկած է Հալէպի ձեմարանը, Պէյրութի «Շամլեան Թաթիկեան» վարժարանը, Համազգայինի հայագիտական բարձրագոյն հիմնարկը եւայլն: Հեղինակ էր բազմաթիւ աչխատութիւններու որոնց կարդին. -- «Հայոց լեզուի նոր բառարան» (2 հատոր), «Ուղղադրական ուղեցոյց», «Տարօնի ազգագրական երգեր», «Ռէթէոս Պէրպէրեանի կեանքն ու գործը», «Հայ մամուլի պատմութիւն», «Հ. Յ. Դ. մամուլ»: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 9-ին Անթիլիասի մայրավանքի մայր տաճարին մէջ, նախագահութեամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին: Դամբանականները խօսած են Կաթողիկոսը, Արամ Աբգ., Աւետարանական գործի տնօրէն Զաւէն Մսըրլեան, Հ. Յ. Դ. Լիբանանի կազմի եւ «Ազդակ»ի կողմէ՝ Սարգիս Մահէրէճեան:

***

ՊՈԼՍՈՑ Գարակէօղեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 18-ին, հանդիսաւոր բացումը կատարուած է Անթալիոյ Տէմրէ նահանգին մէջ Ս. Նիկողայոսի փառատօնին համար կազմակերպուած մանկական նկարչական մրցումին յուցահանդէսին, ձեռամբ Գարեգին Պատրիարքի:

չնորհուած է Ս. Աւետարանի պատգամներով:

Թիրանայի Հայերը իրենց իսկ ինքնամատոյց յանձնառութեամբ եւ հաստատուն հաւատքով օրհրացուցին իրենց սերունդները գալիք օրերուն համար:

Ահա Հայուն հաւատքը, որ անեղծին կրթնած՝ ան իր բոլոր առաջադրութիւններուն մէջ անխախտ մնացած է:

Այն «Տաներկուքը» որոնք եկան իրենց ընտանիքներէն իրենց ընտանիքներուն, չնորհիւ իրենց ստացած դաստիարակութեան, վաղը անոնք կեանքի նոր պայմաններու մէջ, պիտի փոխանցեն իրենց ընտանիքներէն ժառանգած սրբութեան եւ բարութեան զգացումը, մարդկութեան դրկին մէջ իրենց պատուաւոր դիրքը ապահոված ըլլալու վստահութեամբ:

Մեզի կը մնայ մաղթել նորայայտ համայնքին, նոր կարելիութիւններու եւ կատեցողութիւններու ընդարձակում եւ բարգաւաճում:

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹՈՇՃԵԱՆ

ԹԲԻՇԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ՅՈՒՍԱՆՔ

ՀԱՅ ՄԵԾ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՅԱԳԵՏՆԱՍԻՐՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ Է ՏԱՐԵԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԳԻԱ
ՀԱՅԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ (գլխավոր խմբագիր)
ՎԱՀԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ (գլխավոր խմբագրի տեղակալ)
ՍԵՐԳԵՅ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ (պատասխանատու քարտուղար)
ՎԱՀԱՆ ԱՎԱԳՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ԳԱԼՍՏՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՉՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ՔԱՐԱՄՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ՔԵՇԻՇՅԱՆ
ՎԱՀԱՆ ՔՈՉԱՐ
ՎԱՀԱՆ ՔՈՉԱՐՅԱՆ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Վաղամեռիկ Թագուհի Գարաճապաղլեանի (27 տարեկան) յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրիմ 250 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ՄԱՋ-ի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Յունուար 8-ին առտուան ժամը 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

Օրակարգը խիստ կարեւոր է։ Ընտրութիւններ։ Մասնաճիւղի բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ - ՀՕՄ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Կիրակի, Յունուար 9

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Սէն - Ռաֆայէլի ՀՕՄ-ի Ս. Յովհաննէս մատուռին մէջ։

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Երգեցողութեամբ՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի, եւ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Եղմազեանի։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Ափաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ուան իր աւանդական հանդէսը, ներկայութեամբ խամաճիկներու (Guignol du Vieux Lyon) եւ կաղանդ Պապային բաղմաթիւ նուէրներով։

Կիրակի, Յունուար 9, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահը

(295, rue d'Arménie, Lyon 3e)

Կը խնդրուի ծնողքներէն ճշդապահ ըլլալ։

ՏԷՍԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ ԲՈԼՈՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կիրակի, Յունուար 9, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ (Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օրհնութեան արարողութենէն անմիջապէս ետք), «Արմէն - Տանս»ի «Զատիկ եւ Կախարդական Գաւազանը» ներկայացումէն անմիջապէս վերջ, կաղանդ Պապուկը նուէրներ պիտի բաշխէ ներկայ բոլոր մանուկներուն։

Հանդէսը կը կազմակերպեն Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Զամալեան» մասնաճիւղը եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը։

- ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ -

ՍԷՆ-ԺԷՐՄԱՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Ժէրմանի «Ջ. Շաբաթ» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Ս. Ծնունդի տօնակատարութիւն, Շաբաթ, Յունուար 8, ժամը 20·30-ին Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած համադամ ճաշերով։ -- Ճաշագին՝ 150 Ֆր. -

ԱՆԻԷՌ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ -- Պուա Կոլոմպ եւ Ազժանթէօյի «Ակնունիք» մասնաճիւղը Հայկական Ծնունդին առթիւ ճաշ մը կը կազմակերպէ Յունուար 8-ին, ժամը 20·30-էն սկսեալ Անիէռի Salle des Fêtes-*ին մէջ։*

Մանրամասնութեանց եւ տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Հիմիւնեանին՝ 40 · 11 · 19 · 33 թիւին։

après le succès de «KATCH NAZAR»

L'ECOLE TEBROTZASSERE

ET **NAREK DOURIAN**

vous présentent

DONADZAR

(COMEDIE MUSICALE ADAPTEE DES CONTES ARMENIENS, POUR ENFANTS)

«KATCH NAZAR invite tous ses amis, PANOS, le Chien, le Chat, la Souris, l'Ane, ainsi que les enfants à accueillir le PERE NOEL, mais la Sorcière n'est pas d'accord...»

Ecrit et mis en scène par **Narek Dourian**

au Théâtre de Paris - 18, rue Blanche, Paris 9e

le Samedi 8 Janvier

Pour 2 représentations exceptionnelles

- 1ère *représentation* : à 14 heures précises
- 2ème *représentation* : à 16 heures précises.

Renseignements et réservations : au 43. 81. 01. 72.

Participation : 120 F. Adultes — 80 F. Enfants.

ATTENTION LE NOMBRE DE PLACES EST LIMITE

N. B. Pour des raisons techniques les spectacles commenceront aux heures précises.

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

- ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ -

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԱՐՏԻՋ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Յունուար 6, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30-ին, Ծննդեան Հանդիսաւոր պատարագ՝

ժամը 10·30-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ՍԱՐԲ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք *կը կատարուի։*

Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը, դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն, իրենց կրօնական պարտաւորութեանց համար։

Ուրբաթ, Յունուար 7, Բ. օր Ծննդեան։ Յիշատակ Մեռելոց։

Ժամը 10-ին պատարագ։

Կը պատարագէ՝

ԱԻԵՏԻՍ ՔՀՆԳ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Հինգշաբթի, Յունուար 6

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30-ին։

Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին։

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք *կը կատարուի։*

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Հինգշաբթի, Յունուար 6

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին։

Ցատարագ՝ ժամը 10·30-ին։

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք *կը կատարուի։*

Ուրբաթ, Յունուար 7

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Պատարագէն ետք՝ Հոգեհանգիստ՝ «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Հինգշաբթի, Յունուար 6

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Ջրօրհնէքի արարողութիւն՝ ժամը 12-ին։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի, Յունուար 6

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9·30-ին։

Պատարագ՝ ժամը 11-ին։

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք *կը կատարուի։*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14·30-ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շարաթօրեայ դպրոցի

Գեղարուեստական յայտագիր,

նուէրներու բաշխում։

Dimanche 9 Janvier

Arbre de Noël

à 14 heures 30

Super Loto

à partir de 15 heures 30

Nombreux lots de valeur.

— VENEZ EN FAMILLE —

MAISON ARMENIENNE

DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

ՍԱՆ ՌԱՖԱՅԷԼ - ՀՕՄ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Կիրակի, Յունուար 9

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Սէն - Ռաֆայէլի ՀՕՄ-ի Ս. Յովհաննէս մատուռին մէջ։

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Երգեցողութեամբ՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի, եւ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Եղմազեանի։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Յունուար 6

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝

ժամը 8·30-ին։

պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք *կը կատարուի։*

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

Ուրբաթ, Յունուար 7

Մեռելոց

Ժամը 10-ին պատարագ։

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հինգշաբթի, Յունուար 6

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝

ժամը 8·30-ին։

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն ժամը 11·45-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Պատարագին կը մասնակցի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եղմազեանի։

Ուրբաթ, Յունուար 7

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆԳ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՍՏՈՆ

Հինգշաբթի, Յունուար 6,

Պատարագը կը մատուցանէ, կը քարոզէ եւ Ջրօրհնէքի կարգը կը կատարէ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆԳ. ԳԱԼԻՆՏԻՐԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱՆ

Հինգշաբթի, Յունուար 6

Սկիզբ ժամերգութեան՝ առաւօտեան ժամը 8·30-ին։

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Հաղորդութիւն մանուկներու եւ ժողովուրդին համար ժամը 11·30-ին։

Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆԳ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 9

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9-ին։

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Ցիշատակ Մեռելոց, պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ «Վասն Համայն Հայ Ննջեցելոց»։

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Յունուար 6

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԳ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Յունուար 9

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԳ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

88, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935

SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
MERCREDI
5 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·231 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.231

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեմ ուզում թաքցնել· դժուար է յուր պատշաճի բառեր դտնել ամանորեայ նախագահական մաղթանքի համար:

Ո՛չ մտադիր եմ վերլուծել ստեղծուած իրավիճակը, ո՛չ էլ քննադատութիւնից պաշտպանուելու ու արդարանալու փորձ կատարել:

Մի քանի օր առաջ Մորհրդարանին ներկայացրած տարեկան հաղորդմամբ ես ունեցել եմ այդ հնարաւորութիւնը, եւ կարծում եմ, պատգամաւորները ընդհանուր առմամբ պէտք է բաւարարուած լինեն արուած բացատրութիւններով:

Ցիրաւի ծանր է մեր նորանկախ Պետութեան վիճակը· աղքատ կամ դրեթէ դատարկ են ոչ միայն ձեր հանապազօրեայ, այլեւ նոյնիսկ տօնական սեղանները: Իսկ առջեւում դեռ կարող են պատահել նոր դժուարութիւններ, աւելի ծանր օրեր: Ձիշն ու դեղլարումը դեռ երկար կը մնան մեր կեանքի անբաժան ուղեկիցները:

Սա՛ է կայսրութիւնների վերացման հետեւանքով առաջացող պետութիւնների ճակատագիրը, որից դեռ ոչ ոք չի կարողացել խուսափել: Ապահով ու բարգաւաճ պետութեան ստեղծման համար տասնամեակներ են անհրաժեշտ: Եթէ կայ մէկը, որ ձեզ խոստանում է այլ բան, մի՛ հաւատացէք: Հրաշքներով ձեզ չատ են կերակրել, բայց հրաշքները կատարւում են միայն հէքեաթներում:

Առայժմ ազգովին՝ ժողովուրդ, թէ իշխանութիւն, մենք լուծում ենք մէկ խնդիր՝ Մորհրդային Միութեան աւերակների տակ մնալուց խուսափելու խընդիրը: Եւ ամենայն հպարտութեամբ պէտք է արձանագրենք, որ այդ խնդիրը մենք յաղթող ենք լուծում, որի ակնյայտ ցուցանիշերն են՝ Հայաստանի հաւասարակշիռ արտաքին քաղաքականութիւնը, իրավիճակի լիակատար կառավարելիութիւնը եւ Հանրապետութեան ներքին կայունութիւնը: Այս երեք հիմնական իրողութիւններից որեւէ մէկի կորուստը յղի է չատ աւելի ծանր հետեւանքներով, քան դներն ամն ու կենսամակարդակի անկումը, որոնք բոլոր դէպքերում ժամանակաւոր եւ չհկելի երեւոյթներ են:

Հայաստանի յաղողութիւնն այս խընդրի լուծման հարցում ակնյայտ է դառնում մանաւանդ բախտակից երկրների հետ համեմատութեան պարագայում· անժըխտելի է այն փաստը, որ ներքին ցընցումներից չկարողացան խուսափել ոչ միայն մօտաւորապէս մեր մակարդակի վրայ գտնուող Վրաստանը, Ադրբեջանը եւ Տաճիկստանը, այլեւ անգամ հզօրագոյն Ռուսաստանը:

Հայաստանի այս ձեռքբերումը ոչ թէ պատահականութեան, այլ նախ եւ առաջ ժողովրդի խմաստութեան ու պետական կառոյցների ազնուական աշխատանքի արդիւնք է: Իր անկատարութեամբ եւ բոլոր թերացումներով հանդերձ՝ Պետութեան դերն անուրանալի է այս ձեռքբերման մէջ:

Գոհունակութեամբ նչելով այս փաստը, հասկանալի է, որ մենք պարտաւոր ենք աչքի լոյսի պէս պահպանել եւ առաջիկայ տարում խորացնել այս թանկ նուաճումը, քանի որ ժամանակները դեռ չատ վտանգաւոր են, իսկ իրավիճակը չափազանց փխրուն:

Տօնական այս պահին ես չեմ ուզում խօսել ընթացիկ հարցերի՝ արդիւնաբերութեան կայունացման, դրամաշրջանառութեան կարգաւորման, առեւտրի խթանման, անօրինականութիւնների վերացման, տնտեսական բարեփոխումների, աշխատավարձի ինդեքսաւորման մասին: Ձեմ ուզում խօսել ոչ թէ այդ հարցերին կարեւորութիւն չտալու, այլ խօսակցութիւնը անխմատատ համարելու պատճառով, քանի դեռ չեն լուծուել նրանց իսկ լուծումը պայմանաւորող չատ աւելի հիմնական մի շարք խնդիրներ:

Առաջինը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման, աւելի ճիշդ՝ Լեռնային Ղարաբաղում խաղաղութեան հաստատման խնդիրն է: Ղարաբաղի ինքնապաշտպանական բանակի ակնյայտ յաղողութիւններով հանդերձ, պատերազմի չարունակումը յղի է հայ ժողովրդի անվտանգութեանն ու բարօրութեանն սպառնացող լուրջ վտանգներով: Պատերազմի պատճառով Հայաստանը ենթարկուում է ոչ միայն Ադրբեջանի ու Թուրքիայի կողմից իրականացուող չրջափակումներին, այլեւ միջազգային ֆինանսական կազմակերպութիւնների բացայայտ ու քողարկուած սանկցիաներին: Այնպէս որ նման պայմաններում խօսել Հայաստանի տնտեսութեան զարգացման կամ ժողովրդի կենսամակարդակի բարձրացման մասին, նչանակում է դբաղուել ինքնախաբէութեամբ կամ քաղաքական սրեկուլացիայով, որ յաղողութեամբ· կիրառւում է ընդդիմութեան որոշ ուժերի կողմից: Քանի դեռ պատերազմը չի դադարել, Հանրապետութեան տնտեսութեան եւ ժողովրդի կենսամակարդակի որեւէ էական բարելաւում տեղի չի ունենայ, ինչպիսի ուժեր էլ լինեն իշխանութեան գլուխ:

*Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան հարցում Հայաստանի իշխանութիւնների տեսակէտը եղել եւ չարունակում է մնալ նոյնը· խնդրի խաղաղ կարգաւորում եւ փոխզիջումային լուծում: Այս սկզբունքից ելնելով, Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի իշխանութիւնները դրական պատասխան են տուել Սէ-էմ-Սէ-Ը-ի Մինսկի խմբի երկրների խաղաղարար ծրագրին, ինչպէս նաեւ Ռուսաստանի Դաշնութեան միջնորդական նախաձեռնութեանը: Ուստի խաղաղութեան հաստատման հարցն այսօր կախուած է ոչ թէ հայկական կողմից, այլ Ադրբեջանի դիրքորոշումից ու միջազգային հանրութեան եւ Ռուսաստանի խաղաղարար ջանքերի համադրումից: Կարդաղարար ջանքերի համադրումից: Կարդաղարար ջանքերի համադրումից: Կարդ

ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՂ ԵՐԿՐԻՆ ՄԱՐՏՈՒՆԱԿ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւնը երկու տարուան իր կեանքին մէջ, ռազմաճակատի ներկայութեան ու յաջողութիւններուն չափ դժուար քայլ մը կըրած է իրագործել, դրեթէ ամբողջովին քանդուած տնտեսութիւն մը ոչ միայն կենդանացնելով, այլեւ զայն նեցուկ դարձնելով մարտնչող ժողովուրդին առօրեային: Այս հաստատումը, հաւանաբար, չատերու մտքին մէջ անմիջապէս հայաստանեան կացութեան հետ համեմատականի մը զաղափարին ծնունդ տայ. կամ թուելու մղէ օժանդակ ազդակները: Ճիշդ է որ Ղարաբաղի տնտեսական յաջողութեան մէջ մեծ է Հայաստանի դերը, կայ նաեւ բնակչութեան թիւի մեծ տարբերութիւնը. ի վերջոյ, նոյն բանը չէ 150 հազարնոց ժողովուրդի մը տնտեսութիւնը եւ 3·5 միլիոննոցինը: Այս պարագաները արդարացի ըլլալով հանդերձ, կայ կրեւոր կէտ մը որ երկու վիճակներու մեծ տարբերութեան բուն պատճառը կը թուի ըլլալ: Ահաւասիկ այն երեւոյթն է որ Ղարաբաղի ղեկավարութիւնը աւելի ճարպիկութեամբ յաջողած է տանիլ տնտեսական ճակատի պայքարը, աւելի արմատական միջոցներու դիմելով:

Այս հաստատումները կը թելադրուին «Հայաստանի Հանրապետութեան» Դեկտեմբեր 22-ի թիւին մէջ տեղ գտած հարցազրոյցէն որ կատարուած է Լ.Ղ.Հ-ի փոխվարչապետ Ժիրայր Պօղոսեանի հետ, Լրատուութեան եւ մամուլի բաժնի ղեկավար Մաքսիմ Ցովհաննիսեանի կողմէ: Փոխվարչապետը անձնաւոր դէմք մը չէ փարիզի հայ զաղութին ներկայացուցիչներուն, Հոկտեմբերին ընկերացած ըլլալով Պաշտպանութեան Պետական կոմիտէի նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի:

Ան Լ.Ղ.Հ-ի տնտեսութիւնը կը բնութագրէ հետեւեալ խօսքերով. -- «պատկերացրէք հիւանդը որը ծանր վիրահատութիւնից յետոյ սկսում է ոտր -- ոտր քայլել սովորել»: Իսկ «հիւանդ»ին մասին թիւերով արտայայտուելով, կ'ըսէ. -- «Հանրապետութեան աւելի քան 60 գիւղացիական տնտեսութիւններ դադարեցրել էին իրենց գործունէութիւնը. գրեթէ մեր հնարաւորութիւնների մէկ երրորդ մասը: Ռմբակոծումների հետեւանքով տասնեակ ձեռնարկութիւններ եւ արտադրամասեր շարքից դուրս էին եկել. հումքի և ուժանիւթի փոխադրիչների ծայրայեղ անբաւարարութեան պատճառով արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները կանգ էին առել կամ աշխատում էին անիշող կարողութեամբ»: Որպէս աւելի չօշափելի տուեալ, Ժ. Պօղոսեան կը ներկայացնէ արդիւնաբերական մարզին թիւերը, որոնք յստակութեամբ ցոյց կուտան թէ 1988 -- 1992 չըրջանին մեծ անկում արձանագրած բնագաւառը 1993-ին կրկին աշխուժանալու առաջին քայլերը առած է: Տրուած ցանկը հետեւեալը կ'ըսէ օրինակ կօշիկի արտադրութեան մասին. 1987-ի 4 միլիոն 515 հազար զոյգին տեղ, 1992-ին համար կայ 189 հազար զոյգ, իսկ 1993-ի եօթը ամսուան ընթացքին 204 հազար զոյգ կօշիկ արտադրուած է: 1992-ի աշխուժացման նախանշաններուն մասին փոխ վարչապետը կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը. «Մեր գոյամարտի տարեգրութեան մէջ բեկումնային նշանակութիւն ունեցաւ Շուշիի ազատագրումը եւ Լաչինի անցքին բացումը: Երջափակումը փոքր - ինչ թուլացաւ: Հայաստանից ստացանք էլեկտրականի ուժանիւթ եւ այնքան հումք որ արդէն հնարաւոր էր արտադրական կարողութիւնները գործի դնել»:

Նիւթականին քով կայ ուրիշ ազդակ մըն ալ որ եթէ ոչ աւելի, նոյնքան կարեւոր նպաստ բերած է տնտեսական ոլորտին եւ ուր կը կայանայ Հայաստանի հետ տարբերութեան ոչ արհամարհելի մէկ տոկոսը: Այս մասին նախանձ չարժելու չափ ուրախալի են փոխ -- վարչապետին խօսքերը. -- «Մտցուեց խստագոյն կարգապահութիւն եւ բոլոր պատասխանատուների համար հաշուետու լինելու պարտադիր պայման: Այլեւս անթոյլատրելի էր ամէն մի թերացման մեղքը բարդել պատերազմի վրայ: Հէնց պատերազմի անհնարինութեան պայմաններում պէտք է ապրէինք ու աշխատէինք»:

1992-ի առաջին եօթը ամսուան արդիւնքները 1988-ի հետ համեմատած բաւական համեստ ըլլալով հանդերձ, կարեւորը այն է որ «հանրապետութիւնում չկայ մի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն որ չգործի»: Եւ Ժ. Պօղոսեան ըսելէ ետք թէ «մեր տնտեսութիւնը վրատահ կանգնած է առողջացման ճանապարհին», կը թուէ այդ վստահութեան հիմերը. առաջինը ուժանիւթի հարցն է, ինչպէս դժուար չէ ենթադրել: Մինչեւ տարեվերջ խնդիրը, պէտք է, զոնէ մասամբ, լուծուած ըլլայ: Խօսքը Սարսանգի ջրամբարին վրայ հաստատուած ելեկտրակայանին մասին է որ պէտք է ամբողջ հզօրութեամբ բանի եւ արտադրուած ելեկտրականութիւնը Ստեփանակերտ, Շուշի եւ հանրապետութեան միւս չրջանները փոխադրուի: Այդ գործը կարելի եղած է Հայաստանի կողմէ արամադրուած վարկին չնորհիւ որ թարգմանի՝ մօտ մէկ միլիառ ռուբլի: Այնքան տեղին է կատարուածը որ կրկնակի օգուտ կ'ակնկալուի անկէ. թէ՛ ուժանիւթի հարցով Լ.Ղ.Հ-ը բեռ պիտի չըլլայ Հայաստանի, նաեւ եթէ անհրաժեշտ ըլլայ, որոշ քանակութեամբ ելեկտրականութիւն պիտի տայ Հայաստանի:

Թէ պատերազմական պայմաններուն մէջ ի՛նչպէս կարելի եղած է այս կեանական հարցը կարգադրել, Լ.Ղ.Հ-ի փոխ -- վարչապետը կը բացատրէ. -- «Ադդամի երկաթուղային կայարանում վերջին տարիներին կուտակուել էին մեծ քանակութեամբ բեռներ որոնք եկել էին մեր հասցէով եւ մեր կողմից վճարուած էին. բայց ինչպէս յայտնի է, դարձել էին մեր հարեւանների ապրանք: Բեռների մէջ եղել էին չենաբաններ, հաղորդալարեր եւ անհրաժեշտ այլ նիւթեր, ինչը եւ օգտագործեցինք ըստ նպատակի»:

Տնտեսութեան միւս կարեւոր նախապայմանին՝ նախանիւթի հայթայթումին մասին ալ բաւական հետաքրքրական բաներ կ'ըսէ Ժ. Պօղոսեան. խորհրդային ամբողջ չրջանին, ինչպէս դրեթէ բոլոր հանրապետութիւնները ու մարզերը, չըրջանները, Ղարաբաղն ալ ունէր արդիւնաբերական համակարգ մը որ կախում ունէր աշխ ու ձախէն. այսինքն՝ ոչ մէկ ճիւղ ինքնաբաւ էր: Ցաւելեալ, տեղական հարստութիւնները ալ ուսումնասիրուած չէին. օրինակ, կաւի կարեւոր պաշարները որոնցմով կարելի է աղիւս ու կղմինդր չինել, խեցեգործութեան զարկ տալ, ամբողջովին անտեսուած էին. նոյնպէս չինութեան քարի, մարմարի հանքերը: Այս բոլորը սկսած են այսօր օգտագործուիլ բնակելի տուներու, քանակին պատուէրներուն եւ ճամբաներու չինութեան համար: Այս նիւթին մասին տեղեկատուութիւնը կ'ամբողջանայ «Հայաստան» հիմնադրամին «Արցախ» ծրագրին յիշատակումով. անով մէկ միլիառ 41 միլիոն ռուբլի յատկացուած է բնակարաններու նորոգութեան, ճամբաներու եւ ելեկտրալարերու չինութեան. նոյն ծրագրին չնորհիւ նախատեսուած է 1994-ին հիմնովին վերակառուցել Գորիս -- Ստեփանակերտ մայրուղին:

Այս դրական տուեալները, բնականաբար, չեն նշանակեր թէ ամէն բան կարգին է ու հարթ: Ո՛չ. Լ.Ղ.Հ-ը ունի տակաւին լուծելի հարցեր որոնք նուազ կարեւոր եւ ծանր չեն, քան՝ վերոյիշեալները: Գիւղատնտեսական մարզը պէտք ունի վառելանիւթի եւ պահեստի կտորներու. նաեւ պարարտացուցիչի, հունտի, յատկապէս հացահատիկ արտադրող չրջաններու համար:

Դժուարին պայմաններու մէջ է անասնաբուծութիւնն ալ: Նուազած է խաղողի արտադրութիւնը. երբ նախապէս Ղարաբաղի եկամուտներուն 60 -- 70 տոկոսը այդեզործութենէն կը հայթայթուէր, այսօր ընդամէնը 31 հազար թոն խաղող արտադրուած է: Գլխաւոր պատճառը պատերազմն է եւ այն պարագան որ Մարտակերտի չրջանին հարթավայրը որ խաղողի բերքին 60 տոկոսը կուտար, կը գտնուի տակաւին թշնամիին ձեռքը:

Այն հարցումին թէ Լ.Ղ.Հ-ի տնտեսութիւնը ի՞նչ ձեւով իր կարողութիւնները կը ծառայեցնէ քանակին, Ժ. Պօղոսեան որպէս պատասխան կուտայ հետեւեալ օրինակը. «գործարաններից մէկի հիման վրայ ստեղծուել է հրասայլերի ու մարտական կառքերի վերանորոգման համալիր որն ապահովում է բանակի պահանջները: Յարգանքի տուրք մատուցանենք մասնագէտներին որոնք աներեւակայելի կարճ ժամանակում կարողացել են լուծել թէքնիքական բարդ խնդիրներ»:

Հակառակ ամէնէն դժուար դժուարութիւններուն, Լ.Ղ.Հ-ի փոխ -- վարչապետին տուած արտասովիչ տեղեկութիւններուն հետ, լաւատեսութեան հիմ կ'ըլլայ յետադային առընչուած անոր համոզումը. «բոլոր պարագաներում մենք պէտք է ստեղծենք անխոցելի տնտեսութիւն. բարձր, արդիւնաւէտ եւ անկախ»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՎԱՂԱՀԱՍ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

(ԱՐՏԱՇԵՍ ՏԷՐ -- ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

-- Ողջո՛յն Հայոց արքային..., կ'ըսէի իրեն, երբ պինք տեսնէի «Ագդակ»ի մեր խմբագրատան իր գրասեղանին եռին, աչխատանքի պահուն: Բարեւելու մտերիմ ձեւ մըն էր ասիկա, կատակի նիւթ զարձընելով Հայոց թագաւորին անունը, զոր կրած ըլլալուն համար կարծես պատիւ կը ղգար:

Եւ իրաւունք ունէր...:

Խմբագրատուն կուգար կէսօրուան ժամերուն, կատարելէ ետք իր այլ աչխատանքները («գրասենեակս հանդիպեցայ, կարեւոր դիրք մը պիտի վճռուէի...», «դեռ կ'աչխատիմ բառարանին վրայ...» «տպարան Տօնիկեան հանդիպեցայ քիչ մը...»): Մինչեւ մեր խմբագրատունը հասնիլը, պր. Արտաչէս Տէր -- Խաչատուրեան արդէն «քանի մը կտոր կ'ըլլար»:

Բարեւէն ետք, արդէն գլուխը հակած է ձեռագիրներու վրայ: Սկսած է սրբագրութիւնը: Ծխախոտը կը մխայ մոխրամանին մէջ, սուրճը պատրաս է արդէն. կը խմէ ումպ -- ումպ, յատուկ արարողութեան վերածելով պահը: Մեր հարցումներուն քիչ կը պատասխանէ, որովհետեւ հիմա խօսելու պահը չէ: Առանց աչքերը բարձրացնելու թուղթերու վրայէն (աչքեր, որոնք ակնոց չէին ճանչցած դեռ), կարճ ու կտրուկ կը պատասխանէր: Ու յետոյ, յանկարծ հարցում մը՝ դրասենեակին մէջ իր մօտիկ սեղաններուն աչխատող երիտասարդ խմբագիրներուն...:

-- Ըսէ տեսնեմ, ինչպէս կը դրեն՝ վարչական. չա՞վ թէ ջ-ով:

-- Այդ ալ հարցնելիք բա՞ն է, Պր. Արտաչէս: Տարիներով վարչական եղած ենք, դոնէ դիտենք որ չա-ով կը դրեն:

-- Հապա ինչո՞ւ չա-ին գլուխը կլորցուցեր ես, ջէ-ի պէս եղեր է...: Յաջորդին աւելի յատակ գրէ...:

Հինգ վայրկեան ետք, զոհը ուրիշ մէկն է.

-- Հո՛ս եկուր, -- կ'ըսէ Պր. Արտաչէս ուսուցիչի մը իր յատկեռնական կարծր չեշտով. խոնարհէ՛. չեմ կրնար, չես կըրնար, յետո՞յ, չի կրնար թէ չկրնար...:

Պատասխան մը կուգայ, կը զոհանայ, բայց երբեմն դժգոհ կը մնայ, որովհետեւ իր ուզած պատասխանը չի ստանար:

Օր մը, ամբողջ ժամ մը վիճ ունեցաւ Նեվթիւն մոլորակին հայերէն անուան չուրջ:

-- Այդ մոլորակին անունը Նեւտոն է, ֆրանսերէնը՝ Նեփթիւն, անգլերէնն ալ: Եթէ չէք հաւատար, «Լառուս»ը բերէք:

Պր. Արտաչէսին վերջին տարիներու սէրը կեդրոնացաւ նորահնար օտար բառերը հայացնելու աչխատանքին վրայ: Բառարանին մէջ կը ներմուծէր նոր բառեր, յայտարարելով բոլորին ներկայութեան. «լսեցէ՛ք, այսուհետեւ փրեսթոյին ըսէք ճնշեի: Հաւվըրին՝ փոշեկուլ...:

-- Պր. Արտաչէս, թապպուլէին խճողակ անունը կուտան, ասիկա չինծու չի՞ թըւիր: Թող մնայ թապպուլէ. ճաչի մը անունը թող յիշուի իր ազգային անունով...:

Պր. Արտաչէս չատ չի վիճիր այս պարագային. կ'ըսէ հանդարտ:

-- Այդ ալ կ'ըլլայ, բայց դիտցէ՛ք որ հայերէնն անունն ալ կայ: Գիտցէ՛ք որ Հայոց լեզուն խիստ ճկուն է, ու որեւէ օտար բառ կրնայ վերածել հայերէնի:

***

Հայերէն լեզուի ու հայ մշակոյթի հանդէպ իր ունեցած բծախնդիր հոգածութենէն բացի, կը զուրգուրար հայ մամուլին վրայ: Ամբողջ Սփիւռքին թէ՝ Հայրենիքին ծանօթ է Ա. Տէր Խաչատուրեանի Հայ Մամուլի պահապան մը ըլլալը: Ամեմենահին հայ թերթին առաջին օրինակները պահած էր իր մօտ: Ու զանոնք ձեռք անցընելու համար երկարատեւ պըրպտումներ կատարած էր:

Ինք այսպէս կը պատմէր իր խուզարկողի աչխատանքին մասին:

«Որեւէ տուն որ մտնեմ, դիրք մը փընտռելու աչխատանքով, նախ կ'ուղղուիմ տան մառանը կամ լիբանանեան բառով «թըթխիթ»ը: Մեր ընտանիքները հին նկատուած դիրքերը կը նետեն «թըթխիթ»: Ես այդ անկիւններէն ազգային զանձեր երեան բերած եմ», կ'ըսէր հպարտութեամբ, ապա կը հաշուէր քանի՛ -- քանի անգամ Պոլիս այցելութիւնները, հայ ընտանիքներու տուած այցելութիւնները, ու կը թուէր անունները Պոլիսէն իր բերած դիրքերուն: Ու զուր տեղ չէր որ երբ 1992-ի ամրան լիբանանեան պատերազմական փոթորիկի ընկերութեան մը տնօրէնութիւնը լիբանանեան աւանդութիւնները փառաբանող փառատօներ կազմակերպած էր, դլխաւորութեամբ հանրածանօթ Ռիտա Շարարայի, Պր. Արտաչէսին ներկայացուցած հին տպագրութեամբ մէկ Աւետարանը (1640 թուակիր) արժանացաւ մրցանակի: Յաջորդ երկուչաբթին, Պր. Արտաչէսին դէմքը կը ճառագայթէր մանկական ուրախութեամբ, որովհետեւ իր մէկ դիրքը արժանացած էր մրցանակի...:

***

Իր քառանմամեայ ուսուցչական ասպրէզին բերումով, ծանօթացած էր բոլոր սերունդներու ներկայացուցիչներուն: Իր աչակերտները իր զաւակները կը նկատէր ու անոնց հետ կը վարուէր հարազատի մը մտերմութեամբ, ինքն իրեն արտօնելով դիտողութիւններ, թելադրանքներ, դնահատականներ եւ ողջագուրումներ: Ի տես այս երեւոյթին, երբ մէկը զարմանար, կ'ըսէր.

-- Աչակերտս (կամ աչակերտուհիս) եղած է: Մայրն ալ աչակերտուհիս եղած է, իրաւունք ունիմ այդպէս մտերիմ վարուելու...:

***

Հայ երիտասարդները ընդհանրապէս կ'ամբաստանուին թէ կրնամեծար չեն. այս մարդին մէջ եւս Պր. Արտաչէս կրնար մրցանակ խլել: Մեր բոլոր մայրերը, պարմանուհիները կը վայելէին իր յարդանքը: Երբ ոեւէ կին կը մտնէր խմբագրատուն, ոտքի կ'ելլէր առ ի յարդանս...: Մանրամասնութեամբ ականջ կուտար անոր խնդրանքին կամ պահանջներուն եւ լուծում մը կը գտնէր տուեալ հարցին:

***

Լիբանանի պատերազմը չատ յուզեցուց Պր. Արտաչէս Տէր -- Խաչատուրեանը, լրբեն յատուկ եղող տագնապով մը: Իր հսկայական, բազմահազար դիրքեր պարունակող գրադարանը կը գտնուէր «արեւմտեան» Պէյրութ, Հայ Աւետարանական Քոլէճի չրջափակին մէջ: Պարտաւորուած էր դիրքերը փոխադրելու «այս կողմ»: Ու ի՛նչ երկարատեւ տագնապներ ապրեցաւ, մինչեւ որ անոնց չարմար տեղ մը ճարեց Պուրճ Համուտ, Նոր Մարաշ թաղին մէջ: Եօթը -- ութ տարի եառ, երբ տիպարագաւ պարպել առժամեայ գրադարանը, երկրորդ ողիսական մը ապրեցան Պր. Արտաչէսին դիրքերը: Կարելի եղաւ գտնել փոխադրել Հայաչէնի թաղի դպրոցին չէնքը, ուր իրեն տրամադրուեցաւ չարմար բաժին մը, իբրեւ գրադարան: Իր քնական սիրելի թաղին դպրոցին մէջ գտաւ ապահով տեղ մը, ուր զետեղեց գանձը իր ձեռքերով, իբրեւ ազգային չարմաքրաէտ վայրը:

***

Կորնգուցինք Պր. Արտաչէսը: Այս արտայայտութիւնը թող ոչ աւելորդ թուի, ոչ ալ յետ մահու տրուած արժանաւոր բանաձեւ: Բոլորս ալ կորնգուցինք գինք, որովհետեւ իր կալուածին մէջ անխոխրինելի է ան: Կը սխալին ամէն անոնք, որոնք նման անձնաւորութիւններու պարագային ըսեն. «անփոխարինելի մարդ չկայ»: Հիմա հարց տանք. ո՞վ պիտի փոխարինէ Պր. Արտաչէսը: Ո՞վ պիտի ըստանձնէ իր պաչտօնը: Նման տիպարներ աստուածառաք յատնութիւններ կ'ըլլան, որոնք, Պարոյր Սեւակի բառերով «Ուշ ուշ են գալիս, բայց ոչ՝ ուշացած»: Մաղթենք որ Պր. Արտաչէսը փոխարինելու եկող հայագէտ բանասէրը չուշանայ յայտնուելու եւ նուիրուելու մեր ազգային մըշակոյթի պահպանման:

Ցաճախ լսած եմ իր դժգոհութիւնը՝ նոր

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՓԱՔԱՂ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԱԿՆԱՅԻ
(1872 – 1950)
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

– ՓՈՆՓԵԼ ՓՈՆՓԱՔ –

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԵԾԱՆՈՒՆ

Հ. Գ. Ա. Ը. Մ. Ի. Ն. Ա. Կ. Ա. Ն. Ա. Ր. Ա. Կ. Ա. Ն. Ա. Ր. Ա. Կ. Ա. Ն. Ա. Ր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԾՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ · — Ա· Տէր-Զաքարեան 500 Ֆր· :

ՓԱՐԻԶ · — Ոմն 500 Ֆր· :

ՔԱՇԱՆ · — Խ· Խանթեմուրեան 400 Ֆր· :

HAMASKAïNE

La troupe de danse «*NAïRI*» de l'Association *Hamaskaïne* répète :

— LE LUNDI de 20h à 22h
à la M.C.A. - 17, rue Bleue, Paris 9e

— LE JEUDI de 21h à 23h
au Stade Léo Lagrange d'Arnouville
Tél. : 39 87 58 82.

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ - ՀՕՄ Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Կիրակի, Յունուար 9

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Սէն - Ռաֆայէլի ՀՕՄ-ի Ս· Յովհաննէս մատուռին մէջ :

Պատարագ՝ ժամը 10-ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԼՐԼՃԵԱՆ

Երգեցողութեամբ՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի, եւ ղեկավարութեամբ՝ Պ· Խաչիկ Եըմազեանի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՋ-ի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Յունուար 8-ին առաւտեան ժամը 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

Օրակարգը խիստ կարեւոր է : Ընտրութիւններ : Մասնաճիւղի բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՅ

- ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ -

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Յունուար 6, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30-ին, Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագ՝
ժամը 10·30-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ՍԱՐԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք կը կատարուի :
Ծանօթ· — Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր :
Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը, դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն, իրենց կրօնական պարտաւորութեանց համար :
Ուրբաթ, Յունուար 7, Բ· օր Ծննդեան : Ցիշատակ Մեռելոց :
Ժամը 10-ին պատարագ :
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՑ· ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց» :

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Հինգշաբթի, Յունուար 6
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30-ին :
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին :
Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք կը կատարուի :

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Հինգշաբթի, Յունուար 6
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին :
Յատարագ՝ ժամը 10·30-ին :
Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք կը կատարուի :
Ուրբաթ, Յունուար 7
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Պատարագէն ետք՝ Հոգեհանգիստ՝ «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց» :

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Հինգշաբթի, Յունուար 6
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Զրօրհնէքի արարողութիւն՝ ժամը 12-ին :

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի, Յունուար 6
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9·30-ին :
Պատարագ՝ ժամը 11-ին :
Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք կը կատարուի :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա· ՔՀՆՑ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

■ ★ ◆ ○ ■ ★ ◆ ○ ■ ★

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14·30-ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շաբաթօրեայ պարոցի
Գեղարուեստական յայտագիր,
նուէրբներու բաշխում :

Dimanche 9 Janvier

Arbre de Noël
à 14 heures 30

Super Loto
à partir de 15 heures 30
Nombreux lots de valeur.
— VENEZ EN FAMILLE —

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

★ ■ ○ ◆ ★ ■ ■ ★ ◆ ○

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Յունուար 6
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝
ժամը 8·30-ին :
պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք կը կատարուի :
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից
Ուրբաթ, Յունուար 7
Մեռելոց
ժամը 10-ին պատարագ :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր· Յովհաննէս Պէրպէրեանի :

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՑԼ

Հինգշաբթի, Յունուար 6
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝
ժամը 8·30-ին :
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Զրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն
ժամը 11·45-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ· ՃԼՐԼՃԵԱՆ
Պատարագին կը մասնակցի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըմազեանի :
Ուրբաթ, Յունուար 7
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ· ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՍՏՈՆ

Հինգշաբթի, Յունուար 6,
Պատարագը կը մատուցանէ, կը քարոզէ եւ Զրօրհնէքի կարգը կը կատարէ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա· ՔՀՆՑ· ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

Հինգշաբթի, Յունուար 6
Սկիզբ ժամերգութեան՝ առաւօտեան
ժամը 8·30-ին :
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Հաղորդութիւն մանուկներու եւ ժողովուրդին համար ժամը 11·30-ին :
Պատարագի աւարտին Զրօրհնէք :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝
ԵՂԻՇԷ Ա· ՔՀՆՑ· ՓԱՆՈՍԵԱՆ
Կիրակի, Յունուար 9
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9-ին :
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Ցիշատակ Մեռելոց, պատարագի աւարտին Հոգեգանգիստ «Վասն համայն հայ ննջեցելոց :

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Յունուար 6
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Զրօրհնէք՝ ժամը 11·45-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԻՏԻԵԱՆ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի, Յունուար 9
Պատարագ՝ ժամը 10-ին :
Զրօրհնէք՝ ժամը 11·45-ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԻՏԻԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Հ·Մ·Ը·Մ· — ՓՐԱՆՍ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԵՒ Ս· ԾՆՆԴԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԳԷՍ

մասնակցութեամբ

Ամերիկայէն մասնաւորապէս հրաւիրուած սիրուած երգիչ՝

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ-ի

եւ իր նուագախումբին

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8, ԹԱՄԸ 20·30-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

« *L'Orée du Bois* »ի *չքեղ սրահներուն մէջ*

(Porte Maillot)

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
45 08 43 10 (*գրասենեակի ժամերը*) *կամ* 44 05 92 12 *թիւերուն :*

POUR LA PLUS GRANDE JOIE DES PETITS ET DES GRANDS

LE PERE NOEL

VENU SPECIALEMENT D'ARMENIE, vous attend à

L'ARBRE DE NOEL
DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

le Dimanche 9 Janvier à partir de 13 heures
à la Salle des Fêtes du Raincy — Bd. du Midi
SPECTACLE DES ENFANTS — CHORALE DE L'ECOLE
Animation musicale ★
★ *Buffet avec Plats et Boissons*

SPECTACLE SURPRISE de NAREK DOURIAN

Renseignements à l'Ecole TEBROTZASSERE : 43 - 81 - 01 - 72.
Accès autoroute : A 3 Sortie le Raincy
Accès SNCF : Gare de l'Est — Gare Villemomble le Raincy — Salle à 200 m.
— ENTREE GRATUITE —

Monsieur VAHAN TER-GHEVONDIAN
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France
vous convie à un

REPAS DU NOUVEL AN

le Samedi 15 Janvier à 20 heures
En présence de

Monsieur BABKEN ARARKTSIAN

Président du Parlement de la République d'Arménie

Hôtel PULLMAN SAINT JACQUES
17, Boulevard Saint Jacques, Paris 14e
Participation : 350 F.
Réservation en téléphonant au : 53 - 76 - 09 - 93.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
JEUDI
6 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·232 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.232

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

«Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ»

Սիրելի հաւատացեալներ,

Նոր Տարուայ այս լոյս առաւօտեան, Մենք՝ Հայրապետը ձեր, անհուն բերկրանքով բերում ենք ձեզ բոլորիդ մեծ աւետիսը աշխարհի Փրկչի՝ Յիսուս Քրիստոսի հրաշալի Ծննդեան:

Բազում դարեր չարունակ, ամէն Նոր Տարուայ լուսաբացին մարդկային աչխարհը լսած է երկու հազար տարի առաջ Բեթղեհէմի երկնքից լինող հրեշտակների ձայնը՝ "յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն":

Թէեւ ահա երկու հազար տարիներ եկել ու անցել են այդ անկրկնելի օրերից, սակայն մեծ յոյսը հոգիների փրկութեան եւ հոյակապ տեսիլքը մի խաղաղ ու երջանիկ աշխարհի, այսօր էլ բոլոր մարդկային սրտերին խօսում են այնպէս քաղցր, այնպէս թարմ ու այնպէս այժմէական, որ կարծէք նոր, մեր օրերին է բացուել երկինքը, հէնց մե՛զ համար, մեր յոգնած ու ծարաւի հոգիներին բերելու պատգամներն այդ փրկարար, տեսիլքներն այդ երազ: Ահա թէ ինչու յոյժ երջանիկ ենք ձեզ տալու աւետիսը աւետիսների, բարի լուրը Քրիստոսի Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան:

Եւ ինչքան խորհրդանշական է ու իմաստալից, որ Քրիստոսի Ծնունդն ու Աստուածայայտնութիւնը աւետւում է աշխարհին համայն, նոր տարուայ սեմին, ժամանակի մի նոր լուսաբացին, երբ իրար են հանդիպում անցեալն ու գալիքը: Անցեալն իր հետ բերած բոլոր իրագործումներով, նուաճումներով ու զարդացումներով, բայց, աւա՛ղ նաեւ՝ իր դառնութիւններով, յուսախաբութիւններով ու մեղանչումներով:

Կանգնած այսօր նոր տարուայ սեմին, Մենք ողջունում ենք եւ օրհնում անցեալն լաւն ու բարին, բայց եւ տխրում ու ցաւում նոյն անցեալի՝ աշխարհին բերած չարիքների եւ ողբերգութիւնների համար:

Կանգնած այսօր նոր տարուայ սեմին, մեր բոլորի յուսացեալ հոգիները, վերլսելի զօրացած ու ներշնչուած սուրբ Ծննդեան ջնորհներով ու երկնառաք պատգամներով, վերանորոգում են իրենց ուխտը երկնքի հետ, այն պայծառ հաւատքով, թէ ճշմարիտ աղբիւրը բարեաց, ճշմարիտ ճանապարհը սիրոյ եւ խաղաղութեան, ճշմարիտ զրաւականը մարդկանց ու ազգութիւնների երջանիկ համակեցութեան, սկիզբ է առնում այն զերազոյն գիտակցութիւնից, թէ բոլոր մարդիկ անխտիր եղբայրներ են հարազատ, իրրեւ զաւակները միեւնոյն Արարիչ Հօր՝ Աստուծոյ:

Աղօթենք եւ ամէն մէկս մեր միջոցներով, մեր դիրքերից գործենք անյոգնաբեկ վճռակամ եռանդով: որ գալիքը չերվարակուի անցեալի մեղքերով, անցեալի խարխափումներով, որ արմատախիլ արուեն բոլոր տեսակի արմատները չարիքի, որոնք Թունաւորում են հոգիները մարդկանց, Թունաւորում յարաբերութիւնները միջազգային: Այդպիսի չարիքներ են մեր օրերին, մանաւանդ ազգամիջեան առերւոթիւնները, ընկերային անարդարութիւնները, ազգայնական եսամոլութիւններն ու ցեղապաշտական խըտրականութիւնները, անառնձ սպառազինութիւններն ու ոմանց՝ արիւն թափելու հիւանդագին հոգեվիճակը, որ երբեմն անհաւատալի չափերով զարգանում է աշխարհի տարբեր չրջաններում, անմեղ մարդկանց կեանքը խլող ահաբեկչական անմարդկային արարքներով: Կարելի չէ հաշուել նման չարիքների, նման ողբերգութիւնների հետ:

Հայ ժողովրդի անցեալ դարերի ողբերգական փորձը առաւել հրամայական է զարձնում մեզ համար ազգութիւնների համերաչխութիւնը, ազատութեան եւ ազգային ինքնորոշման սկզբունքների հիման վրայ: Ինչպէս կարող ենք մոռացութեան տալ անլուր ողբերգութիւնները, որոնք բարեպաշտ, աչխատասէր հայ ժողովրդի կեանքի բաժինը եղան դարեր չարունակ եւ մանաւանդ 1915-ի եւ 1916-ի սեւ տարիներին՝ իրրեւ հետեւանք կայսերապաշտական եսամոլ չահերի եւ անխիղճ քննակալների քաղաքականութեան, որը չարունակուեց նաեւ մեր օրերին յատկապէս Լեռնային Ղարաբաղի մեր քոյրերի ու եղբայրների նկատմամբ, որոնք մարտնչում են ցայսօր անարդարութեան դէմ, եւ չատերը նրանցից նախընտրում են ազատ մեռնել, քան սորուկ ապրել:

Տէր Աստուած ամենակարող, օգնութեան հասիր մեր աչխարհին, աւելի լոյս տուր մարդկանց մտքերին եւ աւելի խաղաղութիւն նրանց հոգիներին, բոլորին անխտիր: Եւ Թող աչխարհի բոլոր մարդասէր ու յառաջդիմատենչ մարդիկ ու ժողովուրդները, մէկտեղեն իրենց զաղափարական -- բարոյական բոլոր զէնքերը, բոլոր հնարաւորութիւնները, եւ անխոտակելի պատնէչ կանգնեցնեն՝ ի պաչտպանութիւն արդարութեան, ազատութեան եւ խաղաղութեան խոչընդոտների, որոնք մեզ՝ քրիստոնեաներիս համար հանդիսանում են կրօնական հաւատքի եւ աւետարանական սիրոյ պատգամից ճառագայթող՝ ապրելու եւ գործելու հրամայականներ:

Մեր օրերի խռովայոյզ այս աչխարհում, մեր մայր երկիրը՝ մեր նորահրաչակ անկախ Հանրապետութիւնը եւս զրաւնելում է տաղնապալի վիճակում:

Մենք եւ մեր Եկեղեցու բոլոր նուիրեալ սպասաւորները Մեր սեպուհ պարտքն ենք համարում միչտ կողքին մնալ մեր ժողովրդի եւ միչտ նեցուկ՝ մեր անկախ երկրի մնայուն ու տեւական չահերին, եւ միչտ աղօթող ու անձանձրոյթ գործող՝ ի միչտ աղօթող ու անձանձրոյթ գործող՝ ի խնդիր խաղաղութեան ու ազգութիւնների համերաչխութեան դատի վերջնական յաղթանակի, որը հանդիսանալու է նաեւ յաղթանակը արցախեան արդար դատի:

Սիրեցեալ հոգեւոր զաւակներ մեր,

Կանգնած այսօր, Նոր Տարուայ սեմին, չնորհաւորում ենք ձեզ բոլորիդ եւ մաղթում, որ լոյս չնորհքներով Քրիստոսի սուրբ Ծննդեան, լոյսով լցուի ձեր կեանքն ու հոգին ամբողջ, եւ դուք դառնաք լուսոյ որդիներ, միչտ պատրաստ նաք լուսոյ գործերի, միչտ պատրաստ նուիրուելու չինարար աչխատանքի, բարի գործի, եկեղեցաչէն ու հայրենանուէր առաքելութեան: Դուք բոլորդ, որ ի Հայաստան, որ յԱրցախ եւ ի սփիւռս աչխարհի, ողջ մնացէք ու քաջառողջ, միչտ զօրացեալ Սուրբ Հոգւով, միչտ ամուր բացեալ Սուրբ Հոգւով, միչտ ամուր կանգնած ձեր նախնեաց հաւատքի վէմի վրայ եւ յաւէտ օրհնեալ ի Տեառնէ ամէն:

Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ Սուրբ Ծնունդ:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԱՐՑԱԽ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՔ ԾԱՆՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ ՈՒՆԻՆ ՈՒ ՆԱՀԱՆԶՈՂՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻՆ

Կռիւները կը չարունակուին միչտ նոյն չրջանները, այսինքն Քելբաջարի չուրջ եւ բարձունքները, նոյն սաստկութեամբ, Ղարաբաղի մամուլի եւ լրատուութեան աղբիւրներու համաձայն, Ադրբեջանցիք մէկ հրասայլ կորսնցուցած են եւ 90 մեռեալ ունին, վիրաւոր եւ սպայ: Նոյն օրը (Ցունուար 3) հայկ. կողմը ունեցած է 5 մեռեալ եւ 13 վիրաւոր:

Ադրբեջանական այս յարձակումները սկսան Դեկ. 18-ին: Կը մասնակցին 1500 մուճահետեւին, որոնք կը զինակահարեն նաեւ նահանջող ադրբեջանցի զինուորները եւ ադրբեջանցի զինուորներէն 14-ը դատաւիք եղած ու յանձնուած են հայկ. ուժերուն, խուսափելու համար այդ զինակահարութիւններէն, ինչպէս խոստովանած են: Գինակահարումներու այս պաչտօնը կը յանձնուի մուճահետիններուն, որովհետեւ Ադրբեջանցիք կը մերժեն կրակել իրենց ազգակիցներուն վրայ:

Այս նոյն հարցերուն առընչութեամբ, Ցունուար 5-ի «Ազ Հայաթ»ը կը գրէր թէ կռիւները սաստիկ են եւ կը հաստատէր մուճահետիններու ներկայութիւնը: Կ'արձագանգէ նաեւ այլ լուրի մը որ կը վերաբերի Ադրբեջանի յարաբերութիւններուն՝ Ռուսաստանի հետ: Ալիեւ տեսնուեր է ռուսական սահմանապահ բանակի հրամանատար՝ Նիկոլայեւի հետ եւ համաձայնութիւն զոյացեր է պաչտպանելու հասարակաց սահմանները, ռուս զինուորներ դետեղելու Թուրքիա -- Իրան սահմանին վրայ: Բաքու ուղած է նաեւ որ երաչխաւորուին Ադրբեջանի եւ Հայաստանի սահմանները:

Պելժիոյ «Լիպր Պելժիք»ն ալ (Ցունուար 4) կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի կացութեան եւ Բորիս Թումանովի թղթակցութեան խորագիրն է՝ «Բաքու կը չահադործէ քարիւղի զէնքը»: Լրագրողը կ'ըսէ թէ Ռուսերը նեղ կացութեան մատնուած են, մանաւանդ 1500 մուճահետիններու մասնակցութեան հետեւանքով: «Իզվեսթիա» կը գրէ այս մասին, հաստատելով թէ Ռուսաստան նեղ կացութեան մատնուած է այս պատճառով ու նաեւ անոր համար որ Թուրքեր կը մարդեն ադրբ զինուորները:

***

Ցունուար 5-ին, Զորեքչաբթի, երբեակ հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ Կարմիրի կամուրջը (Հայաստան -- Վրաստան -- Ադրբեջան) ուր երեք փոխ-վարչապետները, --Հայերու կողմէ Վիդէն Զիտէչեան--, պիտի խօսէին Կապի հարցին մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ դիրքը միչտ պղտոր կը մընայ երկու Պարսիկներու հարցին մէջ: Կը պարզուի միայն որ Ֆրանսա վարանած է Օգոստոսէն Դեկտեմբեր: Օգոստոս 31-ին Զուիցերիա կը տեղեկանար որ Պաղատիւր ստորագրած է երկու Պարսիկներու Զուիցերիոյ յանձնուելու հրովարտակը: Այդ թուականէն սկսեալ, յանձնումը կը ձգձգուի: Նախ, Արտաքին Նախարարը կը մերժէ ստորագրել մինչեւ որ Պաղատիւր չի ստորագրէ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարին նամակը որ կը պարունակէ Ֆրանսայի կառավարութեան որոշումը: Ապա, Պաղատիւր կը մերժէ ստորագրել մինչեւ որ Ֆրանսա չի ստորագրէ Զուիցերիոյ Դաչնային Խորհուրդի նամակը որ կը պարունակէ Զուիցերիոյ Դաչնային Խորհուրդի որոշումը: Ապա, Ֆրանսա կը մերժէ ստորագրել մինչեւ որ Զուիցերիա չի ստորագրէ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարին նամակը որ կը պարունակէ Ֆրանսայի կառավարութեան որոշումը: Ապա, Զուիցերիա

ԼՈՒՍԱՋՈՒՐԿ, ԲԱՑԻ ՅՈՒՍԱՎԱՌ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՋՐՈՑՑ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ ՀԵՏ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

Սեպտեմբեր 24, 1993:

Վահէ Օշականի գրական գործունէութեան 50-ամեայ յոբելեանին նուիրակայ գրատունէլու համար կ'ներթամ Հայաստանի Գրողներու Միութեան Տունը: Սփիւռքի հայ գրագէտին հետ հանդիպումը տեղի պիտի ունենար կէսօրէ ետք ժամը 2-ին: Ժամ մը առաջ կը մտնեմ Միութեան նախագահ, բանաստեղծ Վահագն Դաւթեանի գրասենեակը: Հին ծանօթներ ենք: Երբ 1992-ին Լոս Անճըլըսի մէջ կը նըշէր Վահագն Դաւթեանի եւ Համօ Սահեանի յոբելեանը, օրուան հանդիսավարն էի: Բանաստեղծը երանութեամբ կը յիշէ այդ օրը:

Վահագն Դաւթեանի հետ այս անգամ իմ հանդիպման նպատակը, սակայն, Լոս Անճըլըսեան գեղեցիկ օրերը յիշելը չէր, այլ կ'ուզէի Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահէն իմանալ, թէ գրողները ի՛նչ աշխատանք կը տանին հայրենադրնակ մեր ժողովուրդին հոգեկանը բարձրացնելու համար: Այս հարցումը կ'ուզեմ ուղղել Վահագն Դաւթեանին, մեկնելով Լոս Անճըլըսի «Նաւատարդ» ամսագրի 1992-ի թիւերուն մէջ հրատարակուած իր նամակներէն, ուր գոչ պատկեր մը կը գծէր հայրենական կեանքէն:

Գրողներու Միութեան նախագահը, ի պատասխան վերոյիշեալ հարցումիս, կ'ըսէ. «Առ հասարակ գրողը մասնակցում է որեւէ հասարակական շարժման, ժողովրդի կեանքին՝ իր գրիչով: Դժբախտաբար, այս օրերին գրքեր հրատարակելու համարեա հնարաւորութիւն չկայ: Զեմ ուզում պատճառները մանրամասն ասել. դրանք մի քանիսն են՝ թուղթ չունենք, թղթի մէկ թոնն արժի կէս միլիոն ռուբլի: Ի՛նչ գիրք էլ տպագրուի, ո՛չ մի կերպ չի արդարացնի իրեն, հէնց իր ծախսը: Առաջ Հայաստանում տպագրւում էին մեծ քանակութեամբ գրքեր -- 30, 40, 50 հազար-- եւ մի քանի ժամում սպառւում էին: Ասօքս նշանաւոր գրողների մասին է: Հիմա գրողներին մնացել է միայն մի հնարաւորութիւն՝ թերթը, թերթերի էջերը՝ հրապարակախօսական յօդուածներով հանդէս գալու կամ բանաստեղծական չարքեր եւ պատմուածքներ տպագրելու համար: Այդ հնարաւորութիւններն էլ շատ սուղ են, որովհետեւ քաղաքական թերթերը, մեծ մասամբ, տպում են քաղաքական յօդուածներ եւ արուեստին շատ քիչ են անդրադառնում: Գրողների Միութեան պաշտօնաթերթ «Գրական Թերթ»ն է մնացել այդ բնագաւառում եւ մեր բոլոր ջանքերը ուղղուած են մեր թերթը պահելուն: Ա՛յդ էլ մեծ դժուարութեամբ է յաջողւում պահել, որովհետեւ հակայական գումարներ են պահանջւում: Առաջ այդ բոլորը պետութիւնն էր անում: Հիմա մենք չենք ֆինանսաւորւում պետութեան կողմից. մեր մամուլը եւս չի ֆինանսաւորւում. ինք իրեն պիտի պահի: Իսկ ինքը իրեն չի կարող պահել: Մենք «Գրական Թերթ»ը առաջ չաբաթը մի անգամ էինք լոյս ընծայում, բայց քանի որ այսպիսին են պայմանները, վերջերս դարձրինք ամիսը երկու անգամ:

«Ինչպէս ասացի, գրողները այս հասարակական շարժման մասնակցում են մեծ մասամբ հրապարակախօսական յօդուածներով: Առաջ, երբ միթինկներ էին տեղի ունենում, այնտեղ էլ էնում խօսում էին: Ես ինքս ժամանակին, այդ շարժման սկզբնական օրերին, օր չէր լինում որ հանդէս չգայի հրապարակախօսական յօդուածով: Հիմա մի քիչ իրադրութիւնը փոխուել է: Պայմանները բոլորովին ուրիշ են դարձել, տպագրելու հնարաւորութիւնները շատ քիչ են, բայց դարձեալ հանդէս եմ գալիս, մեր բոլոր նշանաւոր գրողներն էլ հանդէս են գալիս հրապարակախօսական յօդուածներով: Ժողովուրդը առհասարակ դիտի մտաւորականութեան կարծիքը քաղաքական իրադարձութիւնների, քաղաքական երեւոյթների, քաղաքական դէպքերի նկատմամբ»:

Վահագն Դաւթեան խօսելով Հայաստանի Գրողներու Միութեան կողմէ Արցախին յոյց տրուած օգնութեան մասին կը նշէ «Մենք, իբրեւ Գրողների Միութիւն, մեծ օգնութիւն յոյց տուեցինք Արցախին, որտեղ կայ Գրողների Միութիւն: Մենք այնտեղի գրողներին իւրաքանչիւր ամիս 3000-ական ռուբլի տուեցինք: Ճիշդ է, այսօրուայ հաշուով դա համարեա ոչինչ է նշանակում, բայց այն ժամանակ դա կարեւոր նպաստ էր: Հիմա էլ ենք տալիս. մեր բոլոր գրողներին էլ ենք տալիս, Գրողների Միութեան ներքին հնարաւորութիւնները օգտագործելով: Այնպէս որ հիմա Գրողների Միութեան գործունէութիւնը որքան առեղծագործական է, նոյնքան եւ աւելի շատ տնտեսական է, որպէսզի մենք կարողանանք այս նեղ տնտեսական պայմաններում գոնէ գրողների կենսական ամենատարրական պահանջները բաւարարել: Հայաստանի գրողների մեծագոյն մասը չէր աշխատում ո՛չ մի տեղ. նա ապրում էր իր գրական վաստակով. որեւէ աշխատավարձ չունէր եւ ապրում էր իր գրքից ստացած հոնորարով եւ պիտի ասեմ որ վատ էէր ապրում: Բայց քանի որ հիմա այդ հնարաւորութիւնը չկայ, Գրողների Միութիւնը նաեւ ա՛յդ պարտքն է վերցրել իր վրայ:

«Ճիշդն ասած, Ամերիկա որ եկանք եւ մենք հանդիպեցինք, այն ժամանակ եւս մտադիր էի հանգանակութիւն կազմակերպել Գրողների Միութեան տպագիր օրգանները պահելու, գրողներին ֆինանսական օգնութիւն յոյց տալու համար: Բայց այդ օրերին երկու հանգանակութիւն կար, երկուսն էլ Ղարաբաղի օգտին: Ես ուղղակի բարոյական պարտք չըհամարեցի այդ երկու հանգանակութիւնների արանքը՝ Գրողների Միութեան համար հանգանակութիւն կազմակերպել:

«Հիմնականում այս է կացութիւնը: Բայց պիտի ասեմ որ գրողը, իսկական գրողը ի՛նչ պայմաններում էլ լինի ստեղծագործում է: Կայ մի ռուս գրող, որ այսպիսի ասոյթ ունի. "Որքան կեանքում՝ վատ, գրականութեան եւ արուեստի համար այնքան լաւ": Որովհետեւ տառապանքից է ծնւում իսկական արուեստը, իսկական գրականութիւնը: Այս ժամանակները, ինձ թւում է, գրողների համար ստեղծագործական իմաստով շատ բարենպաստ են, որովհետեւ ասելիքի հսկայական պաշարներ կան, հսկայական կուտակումներ են՝ ե՛ւ ազգային իմաստով, ե՛ւ համամարդկային իմաստով: Վերջապէս, Հայաստանում կատարուող բոլոր երեւոյթները միայն հայկական երեւոյթներ չեն. հիմա աշխարհում շատ տեղեր են նրանք տեղի ունենում: Այնպէս որ գրողը ասելիք ունի: Շատ ունի»:

Կը հետաքրքրուիմ նոր գրողներով: Վահագն Դաւթեան գոհունակ չեչտով մը կ'ըսէ. «Ինձ շատ է ուրախացնում նոր, չնորհքով, տազանդաւոր բանաստեղծների մուտքը գրականութեան մէջ: Այս օրերին ես առնուազն չորս-հինգ լաւ բանաստեղծ եմ ճանաչում, որոնց մասին ես գրել եմ --թերթերում անշուշտ--, ներկայացրել եմ նրանց ստեղծագործութիւնները եւ այդ ձեւով ոգեւորել եմ: Հիմա երեկոյթներ չենք կազմակերպում, որովհետեւ լոյս չկայ, այլ կազմակերպում ենք ցերեկոյթներ: Հաւաքւում ենք եւ գրողների գրքերն ենք քննարկում: Ամէն չաբաթ Գրողների Տանը ինչ որ միջոցառում լինում է: Սփիւռքից հայ գրողներ են գալիս, որոնց հետ հանդիպում ենք կազմակերպում: Մեր գրողների հանդիպումներն ենք կազմակերպում ընթերցողների հետ: Ամ որ յոբելեան է լրանում, ձեռնարկ ենք կազմակերպում, որպէսզի այդ աւանդոյթը չկորչի: Մահարու 90-ամեակի առթիւ կազմակերպեցինք մի ցերեկոյթ, որը շատ լաւ անցաւ: Ներկայ էին Մահարու կինը, որդին: Այդ ցերեկոյթը երեք ժամ տեւեց եւ ժողովուրդը հետաքրքրութեամբ լսում էր Մահարու կեանքի եւ ստեղծագործութիւնների չուրջ եղած վէճերի մասին: Գրական կեանքը կանգ չի առել: Զեմ կարող ասել թէ շատ լուռն է. հնարաւոր ամենափոքր առիթը օգտագործում ենք, որպէսզի ինչ որ չափով գրական կեանքը մնայ իր նախկին բարձրութեան վրայ: Բայց մի բան հաստատ պիտեմ. այն գրողները որ պիտի գրէին, գրանք գրո՛ւմ են: Պարզ է որ հնարաւորութիւն չունեն հիմա հրատարակելու»:

Հաստատէլ եմք թէ նախապէս գրողները պետական հովանաւորութիւնը վայելելով աւելի լաւ վիճակի մէջ կ'ապրէին, կը հարցնեմ Պ. Դաւթեանին որ ներկայիս Պետութիւնը ի վիճակի է հովանաւորելու եւ չի՞ հովանաւորեր, թէ հնարաւորութիւնը չունի հովանաւորելու: Ան կը պատասխանէ. «Հաւանաբար հնարաւորութիւնը չունի: Մեր ղժուարութիւնները հետեւանքն են չուկայական յարաբերութիւնների, այսինքն՝ կապիտալիստական յարաբերութիւնների: Զեզ մօտ գրողը երբ ուզում է դիրք տպել, մէկը պիտի հովանաւորի որ տպագրուի, կամ գրողը ինքը պիտի այնքան հնարաւորութիւն ունենայ, որ ինքը կարողանայ տպագրել իր գիրքը: Անշուշտ, դա հա՛յ գրողներին է վերաբերում, իսկ ամերիկեան գրողները, որոնք ընթերցողների լայն շրջանակներ ունեն, դրանք ունեն նաեւ իրենց հրատարակիչները, մանաւանդ նըշանաւոր գրողները: Ես, օրինակ, Ուիլեըմ Սարոյեանի գրքերը առանում էի իր հրատարակիչից: Առայժմ դեռ չեն հաստատուած այդ յարաբերութիւնները. իրենց անցման շրջանի մէջ են գրանք: Հիմա համադործակցական հրատարակչութիւններ կան Հայաստանում, ճիշդ է, բայց գրանք եւս լաւ վիճակի մէջ չեն, որովհետեւ էլեկտրօ-էներգիայի, թղթի, տպագրութեան ծախսերը շահ չեն բերում: Եթէ ուզում են շահ բերել, ուրեմն գիրքը պիտի շատ թանկ գներով վաճառեն, իսկ մեր ընթերցողը սովոր չէ բարձր գներով գիրք գնելու: Մեզ մօտ տասնամեակներ չարունակ միջին չափի գրքի գինը մէկ-մէկուկէս ռուբլուց չի անցել, իսկ հիմա այդ չափի որեւէ գիրք 1000 ռուբլուց պակաս չի վաճառուի եւ ոչ մէկն էլ չի կարող գնել»:

Վահագն Դաւթեանին կը յիշեցնեմ քիչ առաջուան իր այն խօսքը, թէ «Ժողովուրդը դիտի մտաւորականութեան կարծիքը քաղաքական իրադարձութիւնների, քաղաքական երեւոյթների, քաղաքական դէպքերի նկատմամբ», ու կը հարցնեմ, թէ ի՛նչ է Հայաստանի մտաւորականութեան կեցուածքը իշխանութիւններու նկատմամբ: Կը պատասխանէ. «Տարբեր. ինչպէս հիմա Հայաստանում բազմաթիւ կուսակցութիւններ կան, մտաւորականութիւնն էլ բաժանուել է զանազան կուսակցութիւնների: Բայց պիտի ասեմ որ մտաւորականութեան մեծ մասը ո՛չ մի կուսակցութեան չի մասնակցում: Իշխանութիւնների մասին տարբեր կուսակցութիւններ տարբեր են մտածում: Իսկ ես չգիտեմ թէ իրաւունք ունե՞մ ամբողջ մտաւորականութեան կարծիքը արտայայտելու, թէ չէ»: Ընդհանրապէս նկատի առնենք, կ'ընդմիջեմ ես: Ու կը շարունակէ. «Հիմա մտաւորականութեան կարծիքը այնէ որ այս օրերին պիտի մեր ժողովրդի միասնականութիւնը պահպանենք. ա՛յս է մեր փրկութիւնը: Եթէ մենք պառակտուենք, ի՛նչ իշխանութիւն էլ ուզում է լինի, դա մեր ժողովրդի համար շատ ճակատագրական կարող է լինել այս օրերին: Հիմա մի՛ւկ փրկող բանը միասնականութիւնն է: Ես, օրինակ, որպէս մտաւորական, որպէս գրող ա՛յդ կարծիքին եմ, որ 1933-ին Զարենցի տուած պատգամը --"Ով հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է"-- երբեք այսքան այժմէական չի հնչել, քան այսօր: Իմ կարծիքը սա՛ է: Կան մարդիկ որ ուրիշ կարծիքի են. չեմ կարող ամբողջ մտաւորականութեան կարծիքը արտայայտել: Լրագրերում յօդուածներ են տպագրւում, ընդդիմութիւն կայ: Ընդդիմութիւնը, անշուշտ, լաւ բան է, եթէ ստեղծարար լինի: Հասարակութիւնը չի կարող զարգանալ, եթէ մէկ կարծիք լինի: Բայց այս օրերին ինձ թւում է թէ պէտք է միասնականութիւն լինի: Եւ՛ Ղարաբաղի հարցում, եւ՛ զարգացման մեր հեռանկարների հարցում, եւ՛ մեր Սահմանադրութեան ընդունման հարցում պիտի միասնական մի կարծիք ունենանք: Պառակտումը --ընդդիմում եմ այդ բառը-- մեզ համար կարող է կործանարար լինել, ողբերգական լինել»:»

Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահին հաւաստիացումէն կարելի է հետեւցնել որ գանազան կուսակցութիւններու մէջ մտած մտաւորականներ կը հետեւին իրենց պատկանած կուսակցութեան ուղեգծին եւ ըստ այմ քաղաքական կեցուածք կ'ունենան իշխանութիւններու, քաղաքական իրադարձութիւններու նկատմամբ: Միւս կողմէ, ըստ Վահագն Դաւթեանի հաւաստիացումին, մտաւորականութեան մեծ մասը ո՛չ մէկ կուսակցութեան պատկանելով մէ՛կ ուղեգծի կը հետեւի եւ մէ՛կ սկզբունք կը դաւանի, այն է՝ պահպանել միասնականութիւնը, այս օրերուն եւ հետու մնալ պառակտումէ, որ կրնայ ողբերգական հետեւանքներու յանգեցնել:

Մէկ տարուան մէջ բաւական դրական փոփոխութիւն մը կարելի է նկատել իշխանութեան նկատմամբ հայրենի մտաւորականութեան ստուար մեծամասնութեան ունեցած կեցուածքին մէջ:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ ԿՈՉԻՆ

Հայաստանի Հանրապետութիւնը ճակատագրական վճռական օրերու մէջ է կ'անցնի:

Պետութեան արմատացումը եւ կեանքի զանազան երեւոյթներու վերակազմակերպումը եւ վերականգնումը կը զանըւին անմիջական հրամայականի մը տակ:

Ժողովուրդը կը դիմագրաւէ բազում տեսակի դժուարութիւններ, հարցեր, տագնապներ: Կը տոկայ: Կը չարունակէ տոկալ համբերութեամբ, ստոյիկու-թեամբ: Գիտէ թէ համազգային կամքի միահամուռ արտայայտութեամբ հաստատուած անկախութիւնը փշրոտ ճանապարհ մըն է: Կը տեսնէ եւ իր առօրեան կը փոստէ թէ կեանքը այսօր աւելի դիւրին չէ քան տարի մը առաջ: Ու սակայն, համոզուած է, եւ պէտք է համոզուի ապրելու համար, որ վաղը կ'ըլլայ աւելի լուսաւոր, բառին բոլոր իմաստներով, որ այսօրուան տարբեր բնոյթի դժուարութիւնները անցողական են:

Ասոր համար Հայաստան անմիջական եւ անյետաձգելի կարիքն ունի բոլոր Հայերու դիտակից եւ ամբողջական ընծայումին, ներդաշնակ եւ կազմակերպուած աջակցութեան: Եւ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը պատասխան մըն է այս պահանջին:

Հիմնադրամը հաստատուեցաւ երկրի վերակառուցման եւ ամրացման համար, անհետաձգելի նոր, կայուն եւ տոկուն հիմքերու վրայ դնելու նպատակաւ: Հիմնադրամը ստեղծուեցաւ 1988 Դեկտեմբեր 7-ի երկրաշարժի աւերները դարմանելու, զօրավիգ կանգնելու մարտնչող Արցախին: Հիմնադրամը հիմնուեցաւ, ընդհանուր ձեւով, օժանդակելու պետական ծրագիրներուն եւ ժողովուրդին անմիջական կարիքներուն համար:

Այս հայրենասէրն ու ապագայատես նախաձեռնութեան, գաղափարին չուրջ է՝ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին, որ որեւէ Հայ, ուր որ ալ ըլլայ, կրնայ միացն գրական մօտեցում ունենալ, որովհետեւ նպատակը ազնիւ է եւ կապուած չէ ժամանակին կամ դէպքին հետ, ինչպէս է մարդասիրական կամ դրթասիրական գործը: Կապուած չէ, նոյնպէս, մարդոց հետ, իշխանութիւններու հետ, այլ պետական է, այսինքն մնայուն:

Ուստի, ամէն Հայ, իր հակազդեցութեամբ, իր հայեցողութեամբ կամ որպէս ազգային տուրք, կամ որպէս ազգային պարտականութիւն կամ որպէս պատիւ պէտք է բերէ իր մասնակցութիւնը, քիչով կամ շատով:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի Հայութեան, «Հայաստան» Համահայկական

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԻԷՆ ԳՈՅԱՑԱԾ ՀԱՄԱԶԱՑՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դեկ. 30-ին, Երուսաղէմի մէջ Իսրայէլ եւ Վատիկան համաձայնագիր մը ստորագրեցին որ վերջ կը դնէր քրիստոնէութիւնն ու յուդայականութիւնը հակադրող երկու հազար տարուան կնճիռին: Ասիկա չի նշանակեր թէ ամէն բան հարթուած է. առաջին նուազագոյն քայլը կը նկատուի փոխադարձ քաղաքական ճանաչումը եւ դեսպաններու փոխանակումը, պահու մը երբ Պաղեստինցիներն ու Հրեաները կը չարունակեն դժուարին բանակցութիւնները:

Երուսաղէմի համաձայնութիւնը, այսուհանդերձ, պատմութեան պիտի անցնի որպէս գրեթէ անկարելի բանի մը իրագործումը, ինչպէս Պաղեստին - Իսրայէլ երկխօսութիւնը: Դարերով Եկեղեցին իւրացուցած է Հրեաներու մասին տիրապետող ժողովուրդի վարկածը. անոնք մերժելով Յիսուսի անձին մէջ Մեսիան տեսնել, այնքան մեծ մեղք մը գործեցին որ Աստուած զանոնք պատժելու համար արտաքսեց: Աւորը հետեւանքը այն եղաւ որ Իսրայէլի տրուած առաքելութիւնը ետ առնուեցաւ անկէ ու յանձնուեցաւ Եկեղեցիին:

Հրեաներու ողջակիզումը պատճառ եղաւ որ քրիստոնէութիւնը հարցադրումներ կատարէ, թէեւ մեծ դանդաղութեամբ: 1965-ին, պատերազմէն քանի տարի ետք Վատիկանի Բ. տիեզերական ժողովը ոչ քրիստոնեայ կրօնքներու մասին իր յայտարարութեամբ կը դատապարտէր Հրեաներու հանդէպ ատելութիւնն ու հալածանքը: Իսկ անկէ քանի տարի ետք Յովհաննէս - Պօղոս Բ. ոտք կը դնէր Հռոմի սինագոկին չեմին: Ցուդայականութիւնն ու քրիստոնէութիւնը այլեւս վերջ կու տային փոխադարձ ուրացումին: Կը թացուէր համակեցութեան, փոխադարձ ուսումնասիրութեան չրջան մը, սակայն առանց ամբողջական հաշտութեան, որովհետեւ տակաւին աստուածաբանական նորանոր հարցերու ծնունդ պիտի տար:

Այսուհանդերձ, 1993-ին պատմութեան անիւը սկսաւ արագ թաւալիլ. Սեպտեմբեր 13-ին Ուաշինկթընի մէջ Ռապին եւ Արաֆաթ ձեռքի սեղմումով մը յայտարարեցին փոխադարձ ճանաչումի որոշումը: Այս կացութեան առջեւ Վատիկան չէր կրնար Միջին Արեւելքի չոգեկառքին վերջին ցատքողը ըլլալ. արդէն 1992-ին իսրայէլեւվատիկանեան յանձնախումբ մը ժողով կը դումարէր Մատրիտի բանակցութիւններուն զուգահեռ: Կ'որոշուէր մինչեւ 1993-ի աւարտը դիւանագիտական ճանաչումի համաձայնութիւն մը ստորագրել. հակառակ պարագային, 1994-ին ամէն բան զերոյէն պիտի սկսէր: Վերջապէս, թէքնիք եւ քաղաքական համաձայնութիւն մը գոյացաւ վերջին պահուն: Անոր որպէս ստորագրութեան վայր Երուսաղէմի ընտրութիւնը Իսրայէլի համար յաղթութիւն մըն էր անկասկած, բայց պապական նուիրակը Թել Աւիվի մէջ միւս դեսպաններուն նման կեցութիւն պիտի ունենար: Վատիկան յանձնառու կ'ըլլար հակասեմական ու ցեղապաշտութեան եւ կրօնական նեղմտութեան դէմ պայքարին մէջ գործակցելու Իսրայէլի հետ: Ճշդուած է Իսրայէլի մէջ քրիստոնէական ստացուածքին եւ հաստատութիւններու կանոնադրութիւնը, որուն են պաշտամունքի ու դաստիարակչական ազատութեան երաշխիքները:

Կը մնայ վերջին ծայր փշոտ երկու կէտ. մէկը դրաւեալ հողամասերու ապագան է ուր 45 հազար քրիստոնեայ Պաղեստինցիներ կ'ապրին. միւսը՝ Երուսաղէմի ապագան է: Վատիկան այլեւս, ինչպէս մինչեւ հիմա, չի պահանջեր որ միջազգային գետին նկատուին սրբազան վայրերը, սակայն յստակօրէն չի ալ յայտներ իր նոր տեսակէտը: Այնպէս կը թուի որ իսրայէլացիները, քրիստոնեաներն ու մահմետականները յետագային կը ձգեն այն հարցերը զորս չեն կրնար կարգադրել: Կ'ապաւինին ժամանակին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԻՆՉ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ, ՄՕՏ ԱՊԱԳԱՅԻՆ

Հայաստանի տնտեսութեան մօտ ապագայի հեռանկարներուն եւ հարցերուն մասին «Նոյեան Տապան»ի աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Տնտեսութեան նախարար Արմէն Եղիազարեանի հետ:

Նախարարը իր բացատրութիւնները սկսած է ներկայի կացութիւնը պարզելով եւ ընդգծած է որ այսօր Հայաստանի մէջ տնտեսութեան իսկական անկում չկայ, ընդհակառակն: Սակայն դրամական չուական կատարեալ ազէտ մը կը ներկայացնէ: Այդ սկսաւ, կ'ըսէ, այն տեղն երբ Հայաստանի պիւտճէի բացը դիմադրող արտաքին աղբիւրները սկսան պակսիլ, Ռուսաստանի դրամական նոր քաղաքականութեան իբր հետեւանք անհամեմատելիօրէն նուազ քանակութեամբ ապրանք սկսաւ ստանալ Հայաստան, քան առաջ: Սխալ է այն կարծիքը թէ Դրամին չրջանառութեան մէջ դրուիլն է ծանր իրավիճակին պատճառը:

Ռուբլիին Դրամով փոխարինումէն ետք սկսած է ներածուած ապրանքներու գիներու յաւելում, սակայն մաքսային տուեալներով քանակի նուազում չէ արձանագրուած: Այսօր երբ չրջանառութեան մէջ դրուած է միայն մէկ միլիառ Դրամ եւ պէտք չէ դրամահոսութիւն պատահի, նախկինի համեմատ ապրանքներու քանակի նուազումը վաճառականները կը մղէ ունեցած քիչով նախկին ծախումը ապահովելու, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ գիներու աստիճ յաւելումի եւ այս կացութեան դիմաց Պետութիւնն ալ ստիպուած կ'ըլլայ անընդհատ բարձրացնել բնակչութեան եկամուտը: Եթէ իրավիճակը այս ձեւով կայունանար կարելի կ'ըլլար ձեռք ձգել որոշ բարելաւում, սակայն միջոց մը ետք կը կրկնուին նոյն պարագաները: Իրաց այս կացութեան մէջ դրամատէրերը կը հեռացնեն իրենց դրամադրումները արդիւնաբերութեան ոլորտէն եւ զանոնք կը ներդնեն դրամի արժեւորման ոլորտին մէջ, ուր չհարթաժիները չատ աւելի մեծ է եւ կը ստացուի արագ: Եւ ամէնէն սարսափելին, այս իրավիճակին զարգացումն է, որ երկիրը կը տանի դերդրամահոսութեան դիրքը եւ կը սկսի տնտեսական քաոս:

Ապա նախարարը աւելցուցած է թէ Դրամի չրջանառութեան Ցանճնաժողովի գործողութեանց մէջ կային սխալներ, բայց ստեղծուած իրավիճակին հիմնական պատճառները ատոնք չեն: Արմէն Եղիազարեան խոստովանած է նաեւ որ պիտի մեղի զլանալը արդէն մեծ պատիժ մըն էր եւ կը չանայինք մեր մեղքերը քաւել հազար գդուանքներով եւ խոստումներով զորս կը բռնէինք. այնքա՞ն մեծ վիչտ էր մեղի զինքը վչտացնելը, իր գործով լեցուն սիրտը վիրաւորելը:

Սակայն իմ Սկիւտար այցելութիւններս չատ հազուադէպ կերպով կը թոյլատրէին ինծի: Մնացեալ օրերս կ'անցընէի զուրկ ընկերակցութենէ, առանձին՝ գիրքերուս եւ երեւակայութեանս հետ:

***

Մահու եւ կեանքի մէջ երկու ամիս չարունակ տատաներ էր խեղճ եղբայրս, արդէն վախկոտ: Հօրեղբայրս եւ ես վայրկեան մը չէինք բաժնուած իր անարդէն մինչեւ իր ապաքինումը:

Մարմինով յոդնած էինք սաստիկ, բայց հոգիով ուրախ, յաղթանակ տարած ըլլալու ցաւին դէմ որ կը գալարէր մեղի սիրելի էակ մը:

Սակայն կազդուրումը դանդաղ էր եւ բժիշկները յանձնարարեցին մեզի թողուլ Պէչիկթաշի մեր տունը՝ հիւսիսի դէմ, երթալ բնակիլ Գատըգիւղ, Պոլիսի Նիսը կերպով մը:

Անտառակը օհլամուրի, մշտադալար հացիները, բլրակը հանդիպակաց որուն կողքին հովիւը սրինգ կը նուագէր լուսընկայ գիշերները, բնակարանները ճիւնոտ, մեր ազուր վարդենիները այլեւս անցեալը պիտի ըլլային, հեռաւոր անցեալը:

Ուսանողական կեանքս վերջացած էր, պատանեկութիւնս էր իր յոյսերով, իր պատրանքներով, իր ճառագայթումով, որ կը մնար հոն:

Իմ պատուհանս, իմ պարտէզս, իմ բընութեան մաերիմ ծառերս, քա՛նի քանի դիշերներ լացի ձեռքէ բաժնուելուս:

Վհհապանծ, դղեականման տուն մըն էր, անհունութեան վրայ բացուող պատուհաններով, Մէօհիւրտարի մեր նոթրաչէն տունը: Առջեւը պարտէզ, յետոյ ծովափ, յետոյ ծովը, անծայրածիր Մարմարան: Ալ կողմը՝ հեռուէն՝ Ստամպուլը:

Դիւթանք մըն էր առաւօտները կանուխ այդ համայնապատկերը: Կարծես գիշերները հուրիներ հոն ձգած ըլլային իրենց թեթեւ ճերմակ չղարչէ քօղերը, վրայէ վրայ դիպուած, եւ արեւը զարթումին մէկիկ մէկիկ պատռէր զանոնք, ի յայտ բերելու համար նախ սըլացիկ մինարէները եւ յետոյ քաղաքը ողջոյն:

Աբեւելքի չքեղութիւնը համակ, այդ ծովը, այդ մզկիթները սպիտակ մինարէներով, ճառագայթարձակ այդը որ կը ծիծաղէր լայնատարած կապոյտին վրայ: Ճերմակ թեւ մը առագաստի կ'երթար տարադէմ, դէպի ցնորքներու աշխարհը, թերեւս:

Որքա՜ն տենչացի ունենալ այն փոքր սենեակը որուն պատչգամը կու տար ծովուն վրայ:

(Շար. 23)

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Բաշալեան զարմացաւ, որովհետեւ քանի մը օր առաջ, մեծ եղբայրս որ Մասիսին մէջ բարոյալից նորավէպեր կը թարգմանէր Տ. Զ. առորագրութեամբ եւ վերջին ծայր պահպանողական էր, թեթեւ մը կշտամբած էր զինքը այդ ընտրութեան համար. ամէնքս զուարճալի դառնք այդ զուգադիպութիւնը, թարգմանիչը ամէնէն առաջ:

Կը խօսուէր իր գրքին չուրջը, ուրեմն ան ուշադրութիւն գրաւած էր եւ այդ կը թուէր:

Ինչ որ մանաւորապէս հաճելի էր երիտասարդ գրագէտին մօտ, իր գեղեցիկ գրուածքներէն դուրս, իր ծաղկէ ծաղիկ թեւածող թռչունի նման խօսակցութիւնն էր, նիւթէ նիւթ անցնելով սիրուն դիւրութեամբ մը:

Շատ վերջերը երբ Փարիզ իրեն հանդիպեցայ, ան պահած էր մնացորդ մը այդ յատկութենէն, առանց որ տարիները խաթարած ըլլային զայն:

Մտաւոր հաճոյքներով խառն ժամեր կ'անցընէինք հօրաքրոջս մօտ:

Հոն երբեմն այցելութեան կուգար, քըրմապետի մը նման, Ռեթէոս Պէրպէրեանը, որուն առջեւ ամէնքս փոքր ակնածոտ երախաներ կը դառնայինք, այնքան խոր էր անոր ազդեցութիւնը մեր մտքերուն վրայ: Իր վարժարանը մեղի, ամէնուս համար, տեսակ մը սրբավայր էր ուր, ինչպէս իր սանները կ'երգէին.

« ... կապարճ ոսկի,
« Նիւթն հոգի կը դառնայ»:

Եւ անօրէն էֆէնտին, կարծես հատարակ մահկանացուներէն չատ վեր բան մըն էր: Ամէն պատանիի երազն էր հոն աշակերտ ըլլալ եւ ամէն ուսուցիչի հոն պաշտօն վարել:

Երեք զաւակները Պէրպէրեանին, կը նկատէինք մէկ մէկ սքանչելիք. մանաւանդ Մանոնիկը, գեղեցիկ պուպրիկի մը նման, որուն համար, երբ պատանուհի եղաւ, չկար մատաղ սիրտ մը որ չբաբախէր:

Այդ սիրելի տանը մէջ, միտքս կարծես կը փթթէր ինչպէս հիւթով լեցուն ճիւղ մը զարնան չունչէն. հոն կը խօսէի չէն չողղ, ազատ ամէն կաշկանդումէ: Հօրաքոյրս երբեք չէր յանդիմաներ ոչ իր զաւակները եւ ոչ ալ զիս, երբ կարդէ դուրս բան մը ընէինք, բայց իր բարի ժպիտը մեղի զգացնել արդէն մեծ պատիժ մըն էր եւ կը չանայինք մեր մեղքերը քաւել հազար գդուանքներով եւ խոստումներով զորս կը բռնէինք. այնքա՞ն մեծ վիչտ էր մեղի զինքը վչտացնելը, իր գորովով լեցուն սիրտը վիրաւորելը:

Սակայն իմ Սկիւտար այցելութիւններս չատ հազուադէպ կերպով կը թոյլատրէին ինծի: Մնացեալ օրերս կ'անցընէի զուրկ ընկերակցութենէ, առանձին՝ գիրքերուս եւ երեւակայութեանս հետ:

***

Մահու եւ կեանքի մէջ երկու ամիս չարունակ տատաներ էր խեղճ եղբայրս, արդէն վախկոտ: Հօրեղբայրս եւ ես վայրկեան մը չէինք բաժնուած իր անարդէն մինչեւ իր ապաքինումը:

Մարմինով յոդնած էինք սաստիկ, բայց հոգիով ուրախ, յաղթանակ տարած ըլլալու ցաւին դէմ որ կը գալարէր մեղի սիրելի էակ մը:

Սակայն կազդուրումը դանդաղ էր եւ բժիշկները յանձնարարեցին մեզի թողուլ Պէչիկթաշի մեր տունը՝ հիւսիսի դէմ, երթալ բնակիլ Գատըգիւղ, Պոլիսի Նիսը կերպով մը:

Անտառակը օհլամուրի, մշտադալար հացիները, բլրակը հանդիպակաց որուն կողքին հովիւը սրինգ կը նուագէր լուսընկայ գիշերները, բնակարանները ճիւնոտ, մեր ազուր վարդենիները այլեւս անցեալը պիտի ըլլային, հեռաւոր անցեալը:

Ուսանողական կեանքս վերջացած էր, պատանեկութիւնս էր իր յոյսերով, իր պատրանքներով, իր ճառագայթումով, որ կը մնար հոն:

Իմ պատուհանս, իմ պարտէզս, իմ բընութեան մաերիմ ծառերս, քա՛նի քանի դիշերներ լացի ձեռքէ բաժնուելուս:

Վհհապանծ, դղեականման տուն մըն էր, անհունութեան վրայ բացուող պատուհաններով, Մէօհիւրտարի մեր նոթրաչէն տունը: Առջեւը պարտէզ, յետոյ ծովափ, յետոյ ծովը, անծայրածիր Մարմարան: Ալ կողմը՝ հեռուէն՝ Ստամպուլը:

Դիւթանք մըն էր առաւօտները կանուխ այդ համայնապատկերը: Կարծես գիշերները հուրիներ հոն ձգած ըլլային իրենց թեթեւ ճերմակ չղարչէ քօղերը, վրայէ վրայ դիպուած, եւ արեւը զարթումին մէկիկ մէկիկ պատռէր զանոնք, ի յայտ բերելու համար նախ սըլացիկ մինարէները եւ յետոյ քաղաքը ողջոյն:

Աբեւելքի չքեղութիւնը համակ, այդ ծովը, այդ մզկիթները սպիտակ մինարէներով, ճառագայթարձակ այդը որ կը ծիծաղէր լայնատարած կապոյտին վրայ: Ճերմակ թեւ մը առագաստի կ'երթար տարադէմ, դէպի ցնորքներու աշխարհը, թերեւս:

Որքա՜ն տենչացի ունենալ այն փոքր սենեակը որուն պատչգամը կու տար ծովուն վրայ:

(Շար. 23)

ԱՕԿԷ ԱՆԿԷ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄ

Բրիտանական կառավարութիւնը տարի մը մտածել կ'առաջարկէ այն զոյգերուն որոնք կ'որոշեն ամուսնալուծուիլ: Այս ժամանակաչրջանը պիտի օգտագործուի հաշտութեան եզրեր գտնելու համար, երկու կողմին հետ կատարելի բանակցութիւններու ճամբով: Այս առաջարկը մաս կը կազմէ Մէյճըրի խմբակին, ընտանեկան արժէքները վերահաստատելու նպատակին: Այսօր բրիտանական ընկերութեան մէջ երեք ամուսնութիւններէ մէկը ամուսնալուծումով կ'աւարտի: Տարին 15 հազար ամուսնալուծումով, երկիրը առաջին դիրքը կը գրաւէ Եւրոպայի մէջ: Այս տուեալներով, ամուսնալուծուած հայրերու կէսը չի յաջողիր կանոնաւոր կապ պահել զաւակներուն հետ: Ասկէ զատ, 1993-ին ամուսնալուծման ընթացքի մէջ գտնուող զոյգերուն կատարուած հանրանպաստ օժանդակութիւնը արժած է չուրջ 1,6 միլիառ ֆրանք:

ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԵԱՆ ՊԱԿԱՍԱՆ ԱԼ ՈՒՆԵՑԱԾ Է ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԵՐ

Ան լաւատես կը մնայ սակայն, ըսելով որ կենսամակարդակի անկումը անխուսափելի էր, բայց եւ այնպէս նախատեսուած որոշ միջոցառումները պիտի բարւոքեն կացութիւնը: Նախարարը մերժած է տեղեկութիւններ տալ այդ միջոցառումներուն մասին: Ըստ իրեն, ինչ որ յստակ է, հարկ է մինչեւ 3-4 ամիս կայունացնել Դրամը, սանձել պիներու յաւելումը, խթանել արտածումը, դադրեցնել ոչ անհրաժեշտ ներածումը եւ անհրաժեշտ ապրանքներու ներածման կեդրոնացեալ ցանց մը ստեղծել, զոհացընելու համար ժողովուրդին պահանջը: Նաեւ դիներու քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ փոփոխական, որոշ ապրանքներու համար ազատ, ուրիշներու՝ ճշդուած:

Տնտեսութեան նախարարը յայտնած է նաեւ թէ ինք կողմնակից է Դրամը ցած պահելու քաղաքականութեան, քանի որ ամիկա արտասահմանի մէջ մրցունակ կը դարձնէ Հայաստանի բոլոր ապրանքները: Ճիշդ է որ այս ընտրութիւնը կը թելադրէ ժողովուրդին կենսամակարդակին ցած պահպանումը, սակայն այդպէսով կարելի կ'ըլլայ ներածել նախանիւթեր, որոնք զարկ կու տան արդիւնաբերութեան: Ա. Եղիազարեան կը զգուշացնէ դիւրին լոզունգներէ. -- «Կարճ ժամանակով լուծումները կը տանին կործանման: Մեր աշխատավարձերը ծիծաղելի են, ես ալ ծիծաղելի աշխատավարձ կը ստանամ: Բայց ուրիշ կարելիութիւն չկայ»:

Կաչառակերութեան մասին եղած հարցումի մըն ալ պատասխանելով նախարարը ըսած է որ ինք համոզուած է որ Հայաստան կը յաղթահարէ զայն, ինչպէս Գոլոմպիա յաղթեց Էսքոպարի մաֆիային:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ՅԱՒԵԹՆԱՔՈՎԵԱՆ-ի մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Յունուար 9, յետ պատարագի, Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6, ավընիւ Պուրկէն:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

պատրաստ է բաղաքական նեցուկ ըլլալու Ադրբեջանի, ամէոր բարիւղին փոխարէն», *ինչ որ առիթ տուած է ասելի քան վրան բաց արտայայտութեան մը Շատրի Հեպտօ-ի (Դեկ. 29):*

ՊՈՍՆԻՈՑ ՄԱԿ-ի ուժերու պելժիացի հրամանատարը՝ զօր. Պրիքմոն իր դիմումին վրայ Պելժիա վերադարձաւ: Օրէ օր, պինուորական պատասխանատուները չեն ծածկեր իրենց զզուանքը ի տես անընդունելի կացութեան մը: Ալէն Ժիւպէ յայտարարեց թէ չատ լաւ կը հասկնայ ՄԱԿ-ի ուժերու պատասխանատուներու «ըմբոստութեան եւ բարկութեան զգացումը»: Լէոթար կը խորհի թէ Ամերիկացիք պէտք է միջամտեն: Արդարեւ ռումբերը կը տեղան, բնակչութիւնները անհանդուրժելի կեանք մը կը վարեն եւ ժընեւի մէջ խօսակցութիւնները կը չարունակուին առանց որեւէ հետեւանքի, երեք կողմերու համաձայնութեամբ գոյացած ամանորեան հրադադարն իսկ չյարգուեցաւ:

«ԼԸ ՓԱՐԻԶԻԷՆ» օրաթերթը, Յունուար 5-ին, սկսաւ հրատարակել երկրորդ օրաթերթ մըն ալ՝ «Այսօր», ասելի ընդհանրացած, որպէսզի տարածուի ամբողջ երկրին մէջ: Տնօրէնը կ'ըսէ՝ «ընթերցողը ընտրութիւն կ'ունենայ մեր եւ մեր միջեւ»:

ԻՐԿՈՒՑԿ պատահած օդանաւային արկածը կրկին խնդրոյ առարկայ կ'ընէ նախկին Խորհ. Միութեան ներքին դիծերու օդանաւերու անապահով վիճակը: Սիբիր չախչախուած Տուպոլեւի 120 մեռելներն են որ հարցը կրկին հրատապ կը դարձընեն: Արեւմտեան մասնագէտ մը կ'ըսէ որ խորհրդային Աէրոֆլոթ ընկերութեան քաչքայոսմէն եաք, ապահովութիւնը զգալապէս նուազած է: Կը նախատեսուի նոյնիսկ օդանաւային ադէտներու բազմացում մը: Նախկին Խորհ. Միութեան նոր «առեւտրականները» դիւրութեամբ կը գնեն օդաչուներ որոնք կ'ընդունին օդանաւերու գերբեռնաւորումը, յայտարարած է պինուորական մասնագէտ մը «Նուվէլ ոբ Մոսկու»ի: «Ֆիկաոս« «օդանաւ -- դազան» խորագրած է իր դիտութիւնը, ուր կը յիշէ նաեւ Դեկ. 27-ին Գիմարի պատահած արկածը, երբ մշուշին հետեւանքով, Անտոնով 26 մը գետը ինկած էր:

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈԺԱՆ. -- Տիկին Պերճուհի Եապմաճեան 500 Ֆր.:

***

ՎԻԼԼՕՐՊԱՆ. -- Պ. Գապաքճեան 200 Ֆր., ի դնահատութիւն Ց. Ճ. Սիրունիի «Աչխարհաբարը գրական լեզու» յօդուածաշարքին հրատարակութեան:

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ - ՀՕՄ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Կիրակի, Յունուար 9

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Սէն -- Ռաֆայէլի ՀՕՄ-ի Ս. Յովհաննէս մատուռին մէջ:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Երգեցողութեամբ՝ Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի, եւ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Եբմազեանի:

ԷՍԱԵԱՆԻ ՕՐ

ԹԱԺԱԿԻ ՓԱՇԸ

Կիրակի, Յունուար 16
Ժամը՝ 12·30-ին

YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e

Ժամը ճիշդ 13-ին բաժակ պիտի բարձրացուի Էսաեան վարժարանի, ինչպէս նաեւ աչխարհի բոլոր հայկ. վարժարաններուն կենացը, անոնց մաղթելով յաջող եւ երկար տարիներ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. --

46 -- 56 -- 14 -- 53
43 -- 08 -- 12 -- 06

Ճաչագին՝ 170 Ֆր.:

Ժամը 15-էն եաք, երիտասարդներուն մուտքը ձրի է:

Սիրով կը հրաւիրուին Էսաեանցիներ եւ համակիրներ:

ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ, Յունուար 7, Բ. օր Ծննդեան: Յիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ:

Կը պատարագէ՝

ԱԻԵՏԻՍ ՔՀՆԾ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վան Համօրէն Ննջեցելոց»:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ուրբաթ, Յունուար 7

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

Պատարագէն եաք՝ Հոգեհանգիստ՝ «Վան Համօրէն Ննջեցելոց»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՋ-ի փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Յունուար 8-ին առաւօտեան ժամը 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

Օրակարգը խիստ կարեւոր է: Ընտրութիւններ: Մասնաճիւղի բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեչտ է:

CHENE

TOMBOLA de la *BRADERIE* de *CHENE*, tirée le Dimanche 19 Décembre.

N° 137 : Œuvre d'Assadour;

N° 103 : Œuvre de Hekimian;

N° 309 : Œuvre de Jansem;

N° 360 : Tapis d'Arménie.

Ainsi que 12 lots surprises : N°s 822 — 321 — 109 — 081 — 312 — 340 — 750 — 001 — 554 — 720 — 260 et 469.

(Lots : Billet A/R Air Inter, places Euro-Disney, nappe, radios, valise outillage, sac voyage, 500 F. achat fleurs, gravure...)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

CABINET
TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies
MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

21, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 1994
et souhaite une bonne fête de Noël

ԹԷՐՋԵԱՆ ապահովագրական գրասենեակը ցաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ Զեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

après le succès de «KATCH NAZAR»
L'ECOLE TEBROTZASSERE
ET NAREK DOURIAN
vous présentent

DONADZAR

(COMEDIE MUSICALE ADAPTEE DES CONTES ARMENIENS, POUR ENFANTS)

«KATCH NAZAR invite tous ses amis, PANOS, le Chien, le Chat, la Souris, l'Ane, ainsi que les enfants à accueillir le PERE NOEL, mais la Sorcière n'est pas d'accord...»

Ecrit et mis en scène par **Narek Dourian**

au Théâtre de Paris - 18, rue Blanche, Paris 9e
le Samedi 8 Janvier

Pour 2 représentations exceptionnelles
- 1ère *représentation* : à 14 heures précises
- 2ème *représentation* : à 16 heures précises.

Renseignements et réservations : au 43. 81. 01. 72.
Participation : 120 F. Adultes — 80 F. Enfants.

ATTENTION LE NOMBRE DE PLACES EST LIMITE

N. B. Pour des raisons techniques les spectacles commenceront aux heures précises.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ուան իր աւանդական հանդէսը, ներկայութեամբ խամաճիկներու (Guignol du Vieux Lyon) եւ կաղանդ Պապային բազմաթիւ նուէրներով:

Կիրակի, Յունուար 9, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Լիոնի Սուրբ Ցակոբ եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահը

(295, rue d'Arménie, Lyon 3e)

Կը խնդրուի ծնողքներէն ճչդապահ ըլլալ:

ՏԷՍԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կիրակի, Յունուար 9, կէսօրէ եաք ժամը 4-ին Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ (Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օրհնութեան արարողութենէն անմիջապէս եաք), «Արմէն - Տաւս»ի «Զատիկ եւ Կախարդական Գաւազանը» ներկայացումէն անմիջապէս վերջ, կաղանդ Պապուկը նուէրներ պիտի բաչխէ ներկայ բոլոր մանուկներուն:

Հանդէսը կը կազմակերպեն Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արչակ Զամալեան» մասնաճիւղը եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը:

— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ —

ՍԷՆ-ԺԷՐՄԱ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Ժէրմանի «Զ. Շանթ» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Ս. Ծնունդի տօնակատարութիւն, Շաբաթ, Յունուար 8, ժամը 20·30-ին Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած համադամ ճաչերով: -- Ճաչագին՝ 150 Ֆր. --

ԱՆԻԷՌ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ -- Պուա Կոլոմպ եւ Ազժանթէօյի «Ակնունի» մասնաճիւղը Հայկական Ծնունդին առթիւ ճաչ մը կը կազմակերպէ Յունուար 8-ին, ժամը 20·30-էն սկսեալ Անիէռի Salle des Fêtes-*ին մէջ:*

Մանրամասնութեանց եւ տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկին Հէմինեանին՝ 40·11·19·33 թիւերուն:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7
VENDREDI
7 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·233 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.233

ՓԵՐՔԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

«ՆՈՑԵՑԱՆ ՏԱՊՃԱՆ»

(Յունուար 4)

ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Դեկ. 30-ին կառավարութիւնը ընդունած է որոշում մը, ըստ որու յաւելում կը կրեն Պետութեան կողմէ ճչդուող կարգ մը գիներ: Այսպէս հացին քիլօն կ'արժէ 1,5 Դրամ (կամ 300 ռուբլի), 1 քգ. ալիւրը՝ 1,25 Դրամ (250 ռուբլի), 1 քիլօվաթ էլեկտրականութեան ժամը՝ 0,2 Դրամ (40 ռուբլի), ներքաղաքային փոխադրամիջոցները՝ 0,5 Դրամ (100 ռուբլի): Հեռաձայնի բաժանորդագրութիւնը սահմանուած է 260 ռուբլիի, բնակարաններու վարձքերը աւելցած են 2,5 անգամ, ջուրին գինը՝ 2 անգամ եւլն.:

ՍՆՆԴԱՄԹԵՐԹԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՇԵՏԱՊ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի «Սընընդամթերքի ներածման եւ վաճառքի» մասին Դեկ. 15-ի հրամանագրի գործադրման համար «օպերատիւ չտապ» մը ստեղծուած է, որու գլխաւոր պարտականութիւնն է «էրեբունի» եւ «Զուարթնոց» օդակայաններուն մէջ կարգ ու կանոն հաստատել, ինչ կը վերաբերի սննդամթերքի ներածման գործողութեանց: Շտապի պետ նշանակուած է Շահէն Պետրոսեան:

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

Ակերանի (ԼՂՀ) հոգեբուժական հիւանդանոցը աղբրբէյնական հրետակոծութիւններէն ծանր վնասներ կրած ըլլալով, հոն բուժուող մչտական հիւանդները տեղափոխուած են Հայաստանի համապատասխան հիւանդանոցները:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԵՍՊԱՆԸ
ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Յունուար 3-ին վարչապետ Հրանտ Բագրատեան ընդունած է ԱՄՆ-ու Հայաստանի դեսպան Հարի Կիլմորը: Դեսպանը տեղեկութիւններ տուած է Հայաստանի ելմըտական վիճակին, Դրամի կայունացման վերաբերեալ միջազգային կազմակերպութեանց հետ իր ունեցած զանազան տեսակցութեանց մասին: Մասնաւորապէս խօսած է Հայաստանի նկատմամբ բացասական այն կեցուածքին մասին, զոր որդեգրած են միջազգային կարգ մը կազմակերպութիւնները, զայն նկատելով պատերազմող երկիր: Հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ Պետական նախարար Գագիկ Շահպազեան, Ելմտական նախարար Լեւոն Բարխուդարեան, Տնտեսութեան նախարար Արմէն Եղիազարեան եւ պաշտօնական այլ անձեր:

***

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԵՐՈՒ
ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄ

Դեկ. 31-ի նախագահական հրամանագրով բոլոր թոշակները, նպաստները եւ պետական պաշտօնեաներու աշխատավարձքերը կը բարձրանան միջին հաշուով երեք անգամ: Նուազագոյն աշխատավարձքը կը հասնի 110 Դրամի: Սակայն, հասկնական է որ այս նոր միջոցառումները պատճառ պիտի դառնան Դրամի նոր արժեզրկումի:

***

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ
ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Յունուար 3-ին, Կապանի Սպայի Տան մէջ Հայ Օգնութեան Ընկերութեան Կապանի նախաձեռնութեամբ ամանորեան հանդէս մը կազմակերպուած է նուիրուած՝ զոհ գացած մարտիկներու յիշատակին: Հանդիսութեան ատարին 5·000 ռուբլի օգնութիւն տրուած է նահատակներու ընտանիքներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(6 Janvier)

Pour un dialogue ARMENO-TURC

JEAN KEHAYAN

Մարսէյլաբնակ ծանօթ լրագրողը, որու անունը մեծ համբաւի տիրացաւ, երբ Խորհ. Միութենէն վերադարձին համայնավարի իր յուսախաբութիւնները չքօղարկեց եւ դառնութիւնն ու ծանր քննադատութիւնները ամփոփեց «Կարմիր պրոլետարի փողոցը» հատորին մէջ, վերյիշեալ խորագրով յօդուած մը տորպեդըրած է Լիպերասիոնի մէջ:

Ժան Քեհայեան քաղաքական դաս մըն է զոր կու տայ Հայերուն եւ Թուրքին մէջ, եթէ նոյնիսկ տեղ - տեղ ճչմարտութիւնները ալ կրնան սպրդած ըլլալ իր կարգ մը անախորժ վերլուծումներուն մէջ, նման բաներ ըսելու ճիւղ տեղը չի թուիր ֆըրանսական օրաթերթը, քանի Ժ. Քեհայեանի զրոյցը իր հայրենակիցներուն հետ է եւ ըսածները ոչ մէկ ձեւով կրնան հետաքրքրել Ֆրանսացի ընթերցողը:

Ի՞նչ կ'ըսէ Ժ. Քեհայեան: Ռէալփոլիթիք մը կը քարոզէ իր հայրենակիցներուն, կ'ուզէ որ «պատմութիւնը առժամապէս վակածի մէջ դրուի» եւ երկխօսութիւն մը հաստատուի Թուրքիոյ հետ: Ուրեմն, նախքան այդ առաջարկին յանգիլը կը վերլուծէ Հայաստանի ներկայ կացութիւնը, ընդդիմութեան, մանաւանդ Հ. Յ. Դ.եան դիրքը, զայն մեղադրելով որ հրահրելով ազգայնականութիւնը իր հաշուոյն առած է ծանօթ տարազ մը՝ «Զինուինք ու մեկնեցէ՛ք»: Հասկնալ, կ'ըսէ, ժողովուրդներու պզտիկ հայրիկին (իմա՝ Ստալին) քարտէսագիրներու սատանայականութիւնը պիտի ստիպէր Արեւմուտք ապրող ազատ մարդիկը որ երկու հոգիի խելք ունենան...: Յօդուածագիրը կը ձաղկէ Սփիւռքի Հայերը, նաեւ Հրեաներուն հետ իրենք զիրենք բաղդատելով ժամավաճառ եղող Հայերը, անոնց բացատրելով թէ առանց գաղափարաբանութեան սիոնականութիւն մը ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ:

«Սփիւռքի Հայերը, իրենց տաքուկ տեղերը նստած, չեն հասկցեր» ըստ Ժ. Քեհայեանի, «որ Հայաստանի օժանդակութենէն անդին, կրնային պատմական դեր մը խաղալ արդեօք հանդիսանալով նախկին համամայնավար կայսրութեան որ վերակազմուի: Ռուսերուն զիրկը նետուիլը անպատշաճութիւն մը պիտի ըլլար, անշուշտ, կը շարունակէ Ժ. Քեհայեան, 70 տարիներու դործօն դուլաթ - ցեղասպանութենէ ետք, ուրեմն կ'ուզէ ուրիշ --թապու-- կղպանք մը անպայման կոտրել: Երկխօսութիւնը եւ բանակցութիւնները Անգարայի հետ պէտք է դիւանագիտական մնայուն գործունէութիւն մը դառնան Երեւանի եւ Անգարայի միջեւ, նոյնիսկ առանց ՀԱՊ-ի օրհնութեան, որպէսզի Հայաստան Տրապիզոնի ճամբով բացուի ծովուն վրայ:

Սփիւռքի Հայերէն ետք, այս դասն ալ կը վերաբերի Երեւանի իշխանութիւններուն, որոնք բաւական չանք թափեցին այդ ուղղութեամբ եւ ոչ մէկ արդիւնք տեսնելով, ընդհակառակն, ուրիշ ռէալփոլիթիքի մը դիմեցին: Ժ. Քեհայեան լաւ ճանչցած ըլլալով համայնավարներն ու Ռուսերը այլընտրանք կը փնտռէ Հայաստանի համար, բայց, նոյնքան լաւ ճանչցա՞ծ է Թուրքերն ու Իթթիհատականները: Հարց կը ծագի թէ Թուրքերը կ'ուզե՞ն խօսիլ Հայերուն հետ, երբ փոքրիկ յօդի մը նշոյլէն ետք Ադրբեջանցիք իսկ չեն ուզեր: Ըստ Ժ. Քեհայեանի եզրակացութեան, երկար տարեն մնացած ենք խորհրդային ծուղակին մէջ եւ «առանց փըրկարար ցնցումի մը, թերեւս վկաները եւ դերակատարներն ըլլանք Հայաստանի մահուան կամ անոր անկախութեան կրուստին: Դեռ ատե՞ն է մէկուն կամ միւսին արգելք ըլլալու»:

Այլ խօսքով, առանց Թուրքիոյ հետ երկխօսութեան մը, չիք փրկութիւն: Երանի՛ մեզի...:

Այնքան անտեղի է այս գրութիւնը, որ ակամայ հարցում մը կը ծագի, ուրկէ՛ ուր այս յօդուածը, կամ ի՞նչ բանէ թելադրուած:

***

«ARABIES»

Վերյիշեալ ամսաթերթը (Յունուար 94) բաւական լայն հատուած մը հրատարակած է Նիլ Ակորովի մէկ նամակէն՝ ուղղուած խմբագրութեան, հոն հրատարակուած յօդուածի մը առթիւ Ահմետ Զէյնէտտինի կողմէ ստորագրուած եւ որ կը վերաբերի Ֆրանսական մետիաներու դիրքին: Յօդուածը խորագրուած է՝ «Médias français, vous avez dit "arabe"?»: Այս յօդուածը առիթ տուած է նամակագրին որ անդրադառնայ Պէրնար Լէուիսի հարցազրոյցին «Մոնտ»ի մէջ, ուր կը ժխտէր Հայերու ցեղասպանութիւնը: Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Պէրնար Լէուիս ինչ ինչ դրպասպատճառներով իր տեսակէտները փոխած է: 1961-ին լոյս տեսած իր հատորին մէջ՝ - «The Emergence of modern Turkey» (Oxford University Press) Պ. Լէուիս ոչ միայն չուրանար, այլ նոյնիսկ ցաւով կ'անդրադառնայ, ջարդերը նկարագրելէ ետք, գրելով «...that ended with the terrible holocaust of 1916, when a million and half Armenians perished» (...եւ վերջ գտաւ 1916-ի ահաւոր ողջակիզումով, երբ մէկուկէս միլիոն Հայեր բնաջնջուեցան»: Երբ, 1988-ին լոյս կը տեսնէ հատորին Ֆրանսերէն տարբերակը՝ «Islam et Laïcité. La naissance de la Turquie moderne» (Fayard), համապատասխան հատուածին 1916-ի ողջակիզումը վերածուած է «1915-ի սարսափելի սպանդներուն, որոնց ընթացքին մէկուկէս միլիոն Հայեր բնաջնջուեցան, ըստ կարգ մը դնահատումներու եւ անծանօթ թիւ մը Թուրքերու»:

ԾՆՈՒԵԼ Է ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԼԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Այժմ կը լրանար նրա ծննդեան 85-ամեակը, բայց նա իր մահկանացուն կնքեց 20 տարի առաջ: Համընկան ծննդեան եւ մահուան ամիսները՝ Սեպտեմբեր: Մեր սերնդի հայ ճարտարապետների մէջ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը, բոլորիս սիրելի Ռաֆոն, աւելի քան ուրիշ մէկը մեզնից աչքի էր ընկնում արտակարգ հրապուրուածութեամբ հանդէպ ճարտարապետական արուեստը, ժողովրդի կեանքում նրա նշանակութեան բարձր գիտակցութեամբ, հարազատ ժողովրդին անմնացորդ նուիրուածութեամբ եւ որ ամենակարեւորն է՝ ստեղծագործական բացառիկ տաղանդով:

Վերընթաց եղաւ նրա ստեղծագործական ուղին, տարէց-տարի տանելով դէպի վարպետութեան բարձունքները: Նա ծրնսած էր ճարտարապետ դառնալու ու դարձաւ, այն էլ ինչպիսին: Սակայն նրա շռայլ տաղանդը դերազանց էր իր մասնագիտութեան չրջանակները, ընդգրկելով նաեւ արուեստի այլ բնագաւառներ:

Իր ճարտարապետական կրթութիւնը ստանալով Ս.-Պետերբուրգի գեղարուեստական ակադեմիայում, ռուսական այդ հինաւուրց կրթական օճախում, աւարտելուն պէս նա փութաց Երեւան, քանզի հարազատ ժողովրդին ծառայելը համարում էր իր բարձր պարտքը: Այստեղ նա դարձաւ հետեւորդը հայկական արդի ճարտարապետութեան այն դպրոցի, որի հիմնադիրն է Ալեքսանդր Թամանեանը: Դրան նա հաւատարիմ մնաց ողջ ստեղծագործական կեանքում, իր բազմակողմանի հարուստ տաղանդով չարունակեց, զարգացրեց ու բազմապատկեց «լճացման տարիների» հայկական ճարտարապետութեան ծանրակչիռ նուաճումները:

Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի առաջին իսկ գործերը բնութագրուեցին հաւատարմութեամբ հանդէպ հայկական ազգային ճարտարապետութեան հարուստ աւանդոյթները, դրանք նոր ժամանակներին համապատասխան հնչեղութեամբ մատուցելու ազնիւ ձգտմամբ:

Այդ ուղղութեամբ նրա նախապատերազմեան գործերից առաւելապէս նչելի է «Արարատ» տրեստի գինեգործարանի առաջին հերթը (որը նախագծուել է հեղինակակցութեամբ Գէորգ Քոչարի): Այն իր հնչեղ ճակատով զարձուած է Հրազդանի գեղատեսիլ կիրճի կողմը, դառնալով նրա քարակուռ զարդը: Դրանում հեղինակները «խօսել են» հայկական ճարտարապետութեան հարազատ լեզուով: Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը արտայայտչական այդ նոյն լեզուն չարունակեց ու զարգացրեց իր յետագայ բոլոր գործերում եւ հաւատարիմ մնաց ստեղծագործական այդ մեթոդին՝ իր ոչ երկար, բայց բազմաբեղուն արդիւնաւէտ կեանքի բոլոր տարիներին:

Երբ դեռ հայրենական պատերազմի ճակատներում մղւում էին ծանր մարտեր, մեծ հայրենասէր ճարտարապետի մօտ միտք յղացաւ կառուցել ազրիւր - յուչարձաններ յաւերժացնելու համար ռազմի դաշտերում զոհուած հայ մարտիկների յիչատակը: Յօրինուածքով անկրկնելի այդպիսի տասնեակ ազրիւրներ չարք մը տան ողջ Հայաստանում, զարդարելով նրա գեղեցիկ բնութիւնն ու բնակավայրերը: Դրանց հեղինակի մտայղացմամբ ճարտարապետական այդ փոքր ձեւերը պիտի ծառայեն այն բանին, որ ազրիւրներից մշտապէս կարկաչուն ջրերը խորհրդանչեն զոհուածների անմահութիւնը:

Այդ նոյն թեման՝ ընկածների անմահութիւնը եւ մեծ զոհերի գնով տարած յաղթանակի պանծացումը առաւել մեծ մասչտաբով իր արտայայտութիւնն ըստացաւ նրա կողմից նախագծուած «Յաղթանակ» յուչակոթողում (որ հիմա «Մայր Հայաստան» անուամբ է յիչատակւում): Կուռ ու հանդիսաւոր, կնոջ արձանով (հեղ. քանդակագործ Ամա Յարութիւնեան) պսակուած այդ հոյակերտ կոթողը վեր է խոյանում «Յաղթանակ» դբօսայգու բարձունքին՝ իր հարուստ ծաւալա-ձեւերով իշխելով Երեւանի այդ կողմի համայնապատկերում:

Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի նոյնպիսի նչանակութեան մի այլ ստեղծագործութիւնն եղաւ «Արարատ» տրեստի գինեգործարանի չարունակութիւնը: Այն իր չքեղ, կարասների բարձրաքանդակներով զարդարուն ճակատով զարձուած է «Յաղթանակ» կամրջի կողմը՝ ֆոն ծառայելով նրանց միջեւ առաջացած հրապարակի համար: Իր երկարաձիգ թեւով արտադրական այս չէնքը չրջում է Խակովի վտղոցի մի կողմի զգալի հատուածով: Հեղինակի մտայղացմամբ այս կառոյցը, ուր մշակւում է խաղողը ու պահւում հարազատ հողի արեւային հիւթը, պիտի ընկալուի որպէս գինու պալատ: Այդ է պատճառը, որ այն բնութագրւում է դասական կուռութեամբ ու պատերի քանդակային հարուստ պլաստիկայով, ինչը կոչուած է արտայայտելու չէնքի ֆունկցիոնալ բովանդակութիւնը:

«Յաղթանակ» յուչակոթողում եւ այս չէնքում պարզորոշ երեւան է գալիս Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի վարպետութեան բարձրացման նոր աստիճանը: Շատ ափսոս, որ գինեգործարանի չինարարութիւնը մնացել է թերաւարտ: Տակաւին չի իրականացուել դրա առաւել հետաքրքիր մասը՝ բարձր աչտարակով ընդգծուած մի թեւը, որը կոչուած է իր առաջ կազմաւորել մի նոր հրապարակի ճարտարապետական անսամպլը:

Արտադրական չէնքերի թեմային է պատկանում նաեւ նրա նախագծերով կառուցուած գինեգործարանը Օչականում, ձեւաւորուել Քանաքեռի ալիւմինի գործարանի առանձին մասնաչէնքը:

Յաջորդ տարիներին դէպի վարպետութեան բարձունքները ընթացող ճարտարապետի ստեղծագործութիւնը բնութագրւում է բազմաթեմայնութեամբ: Ոսկեձեռիկ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը կարողանում էր ոչ միայն գտնել միմիանցից տարբեր թեմաներ այլեւ ինչպէս միջնադարեան հայ վարպետներն իր ստեղծագործութեան «պատղները» զարմանալի հմտութեամբ տեղաւորել բնական միջավայրում, զարձնել դրա ներդաշնակ զարդը, միմիանց ձուլել անձեռնակերտն ու ձեռնակերտը:

Այդպիսի նպատակադրման լաւագոյն օրինակներն են Պանախոնատի չէնքը Ազուերանի գեղատեսիլ կիրճում «Արագիլ» եւ «Մովինար» ճաչարանները, էջմիածնի Մայր Աթոռի ամարանոց «Հայկաչէն»ը Թառած Արագած լերան հարաւային լանջին, դրանից քիչ վեր գտնուող փիղիկայի Ինստիտուտի չէնքը, «Զարենցի կամարը» Գառնի տանող ճանապարհին, Հրազդանի կիրճում կառուցուած Ջրանցոյց - կամուրջի ձեւաւորումը եւ այլն:

Այնուհանդերձ, տաղանդաւոր ճարտարապետի նախասիրած թեման մնաց ճարտարապետական փոքր ձեւը, ինչի ասպարէզում նա զարձաւ յիրաւի չգերազանցուած: Քարի ճարտարապետութեան մէջ բազմահմուտ վարպետը քարակերտ հիւթեղ մանրամասների ստեղծմանը իր հետամտութեան արդիւնքներով յօրինեց հոյակապ կոթողներ:

Պատահական չէ, որ քարը՝ Հայաստան աչխարհի ի վերուստ առատ պարգեւը դոմերգութեան է արժանացել:

Բերենք քարին ձօնուած մեծատաղանդ բանաստեղծ Համօ Սահեանի քառեակները.--

«Քարը՝ կամար, գմբէթ ու ֆիւ,
Քարը՝ դուռ
Քարը՝ խաչքար, քարը՝ արծիւ
Քարը՝ նուռ:

Քարը՝ թռիչք, քարը մատեան,
Քարը կոչ.
Քարը՝ ոգի, քարը՝ ոստիւն
Քարը ոճ»:

Յօդուածի ներկայ սահմանները թոյլ չեն տալիս անդրադառնալ այդ ուղղութեամբ իր ողջ ժառանգութեանը: Բաւարարուենք միայն յիչատակելով Երեւանի հիւսիսային եւ արեւմտեան «դարպասները», Բարեկամութեան կոթողը Քանաքեռում, Զոհուածների յիչատակին կարբիում կառուցուած յուչարձանը, բրոնզաձոյլ արձանաքանդակով պսակուած կոթողը դէպի Զուարթնոցի տաճարը տանող մուտքի առաջ: Մի քանիսի քանդակները, իր իսկ էսքիզներով իրականացրել են քանդակագործներ Ամա Յարութիւնեանը եւ Երուանդ Քոչարը:

Յիշարժան է վարպետի նուիրեալ ծառայութիւնը Վեհափառ Հայրապետ Վազգէն Առաջինի չինարարական ծրագրերի իրականացման գործում: Նա հեղինակն է յիշատակուած «Հայկաչէն» ամարանոցի, էջմիածնի մայր տաճարի Աւագ խորանի մարմարակերտ Խաչվալի «Իշման» նոր սեղանի, դասը տաճանից անջատող, մարմարեայ բազրիքի, նրանց միջեւ բրոնզաձոյլ դռնակների, Մայր տաճարի բակում կառուցուած Եղեռնի յուչարձանի եւ «Կաթնաղբիւր»ի: Իր մասնակցութեամբ է ձեւաւորուել Նոր վեհարանի գահադահլիճը: Նրա նախագծով է հիմնական վերակառուցման ենթարկուել Երեւանի Սուրբ Սարգիս առաջնորդական եկեղեցին, իր էսքիզային գաղափարով է այժմ վերակառուցման ենթարկւում Երեւանի Սուրբ Յովհաննէս եկեղեցին:

Լաւատեղեակ հայ ժողովրդի անցեալում ունեցած դժուարին ճակատագրին, մոլեռանդ հայրենասէրը առանձին հրապուրանքով զբաղուեց ազգային - ազատագրական հերոսամարտերի ճարտարապետական մարմնաւորմամբ: Արդիւնքում՝ վեր խոյացան նոր Հաճնի, Մուսա լերան եւ Ապարանի հոյակերտ յուչակոթողները: Դրանցից իւրաքանչիւրը ինքնատիպ է, իսկ միասին կրում են նրա մեծ տաղանդի անանցանելի կնիքը:

Սակայն նոյն թեմայի՝ անկախութեան համար մղած հերոսամարտի մարմնաւորման առաւել ցայտուն օրինակը հանդիսացաւ Սարդարապատում 1918 թ. Մայիսին Թուրքական հորդաների դէմ մղած հերոսամարտի յուչահամալիրը, այն հերոսամարտի, որը բախտորոշ հանդիսացաւ հայ ժողովրդի պատմական ճակատագրում:

Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի մտայղացմամբ կերտուած այդ ընդարձակ յուչահամալիրը (սփռուած այն բարձունքներին, ուր տեղի են ունեցել վճռական մարտերը), ընդհանուր յօրինուածքով չատ բարդ է ու բազմաբովանդակ: Դրա իւրաքանչիւր հատուած, սկսած հանդիսաւոր մուտքից հասնելով մինչեւ համալիրը եզրափակող ազգագրական թանգարանի իր ֆունկցիոնալ կազմակերպմամբ ու արտաքին ճարտարապետութեամբ եզակի չէնքը, կոչուած է սիմվոլիկ միջոցներով արտայայտել հերոսամարտի մեծ խորհուրդը, հայրենիքի անկախութեան համար զոհուածների յիչատակը:

Այդ գաղափարների լիարժէք մեկնաբանման նպատակադրութեամբ է հեղինակը դիմել պլաստիկայի (կլոր քանդակների, բարձրաքանդակների ու հարթաքանդակների) օգնութեանը՝ իրականացուած քանդակագործներ Ամա Յարութիւնեանի, Սամուէլ Մանասեանի եւ Արշամ Շահինեանի ստեղծագործական մասնակցութեամբ: Կառուցման աւարտելուց յետոյ Սարդարապատի յուչահամալիրը, Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի «կարապի երգը» վերածուեց Հայաստանի եւ Սփիւռքի Հայութեան ուխտավայրի, տեղ գրաւեց Հայաստան այցելող հիւրերի ուղերթներում:

Առակն ասում է՝ «ձկնորսը - ձկնորսին ճանաչում է հեռուից»: Հայ մեծ գրող Ուիլեըմ Սարոյեանը այցելելով Սարդարապատի յուչահամալիրը եւ տեղեկանալով, որ հեղինակն այլեւս կենդանի չէ, որ կարողանայ իր հիացմունքը յայտնել, վշտացած բացագանչել է՝ «Ինչո՞ւ ասանկ մարդիկ չուտ կը մեռնին», իրօք, ինչո՞ւ: Չէ որ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի նման մեծատաղանդ արուեստագէտները յաճախակի չեն ծնւում: Մի խակ մխիթարութիւնն այն է, որ իրենց ստեղծագործական սքանչանքն ապրում է դարէ դար:

Վարպետի գործունէութիւնը զերազանց հայաստանի սահմանները, հասաւ հեռաւոր ափեր: Նա հանդիսանում է Նիւ - Եորքի կենտրոնում կառուցուած Սուրբ Վարդան, Միլանոյի եւ Մոնթէվիդէոյի եկեղեցիների էսքիզային նախագծերի հեղինակը: Դրանք բոլորն էլ հայաչունչ են, պատմական բախտի բերումով օտարութեան մէջ գտնուող Հայերին յիչեցնում են իրենց Մայր հայրենիքը:

***

Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը ներքուստ հագողուած էր, որ իւրաքանչիւր ժողովրդի համար, մանաւանդ Հայերի, ճարտարապետութիւնը նոյնպէս, ինչպէս լեզուն, դիրն ու գրականութիւնը, երաժչտութիւնն ու արուեստի բոլոր տեսակները ի զօրու են ծառայել ազգապահպանութեանը: Ուստի այն պիտի ունենայ ազգային առանձնայատկութիւն, զարգանայ ազգային աւանդոյթների սկզբունքներին հաւատարիմ մնալով: Ոչինչ, նոյնիսկ գիտատեխնիկական առաջընթացը եւ նորարարական որոնումները չպիտի խանգարեն այդ ճչմարիտ ընթացքին:

Նա պնդում էր՝ «Մեր ճարտարապետութեան մէջ մենք պիտի դրսից փոխառնենք ամէնից լաւը, առաջադէմը, լինի դա չենքի ներքին կազմակերպման, թէ նոր չինանիւթերի կիրառութեան մէջ: Սակայն ամբողջ նորը լայն ու համարձակ կիրառելով, ինչպէս մեր հին վարպետները են արել, պէտք է հնչեցնել հայերէն»:

Վարպետը լաւ էր հասկանում, որ ճարտարապետական արուեստը մչտանորոգ, յարափոփոխ արուեստ է, չի կարող կառչել հնին, հետեւելով նոյնիսկ անցեալի ամենակատարեալին: Նոր ժամանակների ու նրա գաղափարական -- գեղարուեստական ըմբռնումների եւ ի հարկէ, գիտութեան եւ տեխնիկայի առաջընթացի ընձեռած կառուցման նոր հնարաւորութիւնների հիման վրայ, պիտի ընդունի զարգացման նոր ուղի, արդիականանայ: Այնուհանդերձ, Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի խորը համոզմամբ ճարտարապետութիւնը, որպէս հոգեւոր մչակոյթի կարեւոր բաղկացուցիչներից մէկը պիտի հարազատ մնայ տեղի աւանդոյթներին, նրանցով հարբըստանայ, մնայ հաւատարիմ հարազատ ժողովրդի գեղարուեստական ընկալմանը, ճաչակին, ծառայի ազգային ինքնագիտակցութեան չարունակման սրբազան գործին:

Լինելով ճարտարապետական աւանդոյթների համոզկէն երկրպագու ու լաւատեղեակ, այդ աւանդոյթների նկատմամբ նրա վերաբերմունքը միայն եւ միայն ստեղծագործական էր: Նա դիմում էր անցեալին, որպէսզի աւելի վստահ առաջ նայի: Իր գործերում անցեալի որեւիցէ կրկնութիւն չկայ, չի կրկնել իր ուսուցչին՝ Ալեքսանդր Թամանեանին, ոչ էլ իրեն: Նրա բոլոր ստեղծագործութիւնների վրայ, սկսած փոքրերից, վերջացրած «մեծ կտաւի» խորհրդանչական ինքնատիպ դրոչմ մը կայ, վկայող հեղինակի մեծ վարպետութեանը:

«Խրուչչովեան» տարիներին, երբ կեղտաջրի հետ դուրս նետեցին երեխային, ողջ մեր երկրի ճարտարապետութեան մէջ արմատաւորուեց տիպային նախագծերի մասսայական կիրառութիւնը, անդէմ, ըստ էութեան կոմունալիտեան ճարտարապետութիւնը, որպէս բողոք այդպիսի գործընթացի դէմ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը առժամանակ լքեց ճարտարապետական ասպարէզը: Նա դադարեց նախագծելուց, նոյնիսկ հրաժարուեց մասնակցել երիտասարդ ճարտարապետների դասախօսման գործին՝ տեսնելով, թէ ինչպէս են իր ուսանողները ամսագրերի միջոցով հրապուրւում «քանոնային» ճարտարապետութեամբ:

Ազգային ճարտարապետութեան աւանդոյթների չարունակումն ու զարգացումը այդ տարիների ձախ տեսաբանների կողմից որակւում էր որպէս ազգայնամոլութիւն: Սակայն ողն ու ծուծով հայրենասէր, համաչխարհային քաղաքականութեանը լաւատեղեակ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը, ամենեւին ազգայնամոլ չէր: Ռուսական ճարտարապետական դպրոցի սանը միշտ չնորհակալութեամբ էր յիչում իր փառապանծ կրթօճախն ու ուսուցիչներին, իսկ իր դասընկեր ճարտարապետ Զվիատոսլաւ Ակաֆոնովի հետ սերտ կապեր պահպանեց մինչեւ իր կեանքի վերջը: Մչտապէս հրապուրուած էր աչխարհի ժողովուրդների հէքեաթներով, ռուսական եւ համաչխարհային գրական գոհարների ընթերցմամբ:

Ճարտարապետութիւնից հեռացած տարիներին նա տենդօրէն չարունակեց ստեղծագործել: Բազմաքանքար իր տաղանդով զբաղուեց կիրառական արուեստով, չարադրեց եւ հրապարակեց գիտական եւ հը-

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդական թեմը, ամառնային արձակուրդէն եաք չառնակեց կազմակերպչական իր աշխատանքները, վխաւորութեամբ թեմիս ժրաջան առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեանի ու գործակցութեամբ թեմական Խորհուրդի անդամներուն:

Քէօլնի մէջ, Առաջնորդարանի հովանիին տակ, կազմուեցաւ «Հայ Քրիստոնեայ երիտասարդական կազմակերպութիւն»ը, յուսալով խմբել եւ պատրաստել դիտակից Հայեր, որպէս նոր սերունդի մեր եկեղեցւոյ գործակիցները:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առաջնորդարանը, իր դվխաւոր պարտականութիւններէն կը նկատէ՝ զօրացնել Գերմանիոյ զանազան քաղաքներու մէջ տարածուած հայ համայնքներու վոխ-յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ զարգացնել բոլոր համայնքներու հայ եկեղեցական, մշակութային ու ընկերային կեանքը: Այս առաքելութեամբ, թեմիս առաջնորդը, ընկերակցութեամբ թեմական Խորհուրդի կարգ մը անդամներուն, այցելեց Գերմանիոյ Նիւռնպերկ, Մայնց, Հանաու, Ֆրանքֆուրթ, Քեհլ, Համպուրկ, Պէռլին եւ Միւնխէն քաղաքներու հայ համայնքներուն:

Այցելութիւններու ընթացքին, տեղի ունեցան տեսակցութիւններ թէ՛ համայնքապարակախօսական յօդուածները, նոյնիսկ գեղարուեստական ակնարկներ (որոնց համար արժանացաւ Մարիէթա Շահինեանի դրուատանքին), գրքային գրաֆիկայով:

Բայց երբ նորէն վերադարձաւ ճարտարապետութեան, ստեղծեց այնպիսի մեծադործութիւններ, ինչպիսիք են Սարդարապատի յուշահամալիրը եւ Ապարանի յուշակոթողը: Ցաւօք վերջինն ինքը իրականացուած չտեսաւ (իր թողած էսքիզի օգնութեան այն աւարտի հասցուեց որդին՝ ճարտարապետ Արեգ Իսրայէլեանը):

Մեծ հայրենասէրը ու քաղաքացի, իր հարազատ ժողովրդի արժանաւոր զաւակ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանն իր ինքնատիպ ստեղծագործութեամբ լուսաւոր հետք թողեց, թողեց քարակերտ դանձեր, դրանցով իսկ իրեն կանգնեցնելով հայ վարպետապետվարպետներ՝ Մանուէլի, Տրդատի, Մոմիկի եւ միջնադարեան տաղանդաշատ այլ վարպետներուի շարքը, թողեց բարի յիշատակ իր մասին:

Նրա ստեղծագործական սխրանքն ըստ արժանւոյն գնահատուեց: Նա պետական բարձրագոյն մրցանակի դափնեկիրը է, նրան շնորհուել է Հայաստանի արուեստի վաստակաւոր գործչի պատուաւոր կոչումը, երկրի ճարտարապետութեան վարպետներից առաջիններից մէկը արժանացաւ Խորհ. Միութեան ժողովրդական ճարտարապետի կոչման:

Հայոց հողը ծնել է ու չարունակում է ծնել տարբեր բնագաւառների հազուադիւտ տաղանդի տէր զաւակներ: Ճարտարապետութեան ասպարէզում այդպիսին եղաւ իմ վաղամեռիկ, եղբայրացած ընկերը՝ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը: Ցիրաւի նա ծնուել էր ճարտարապետ լինելու համար ու գարձաւ:

Փառք ու պատիւ նրան, ու անթառամ յիշատակ:

ՓՐՈՖ. ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Հայաստանի Հանրապետութեան
արուեստի վաստակաւոր գործիչ

Երեւան, 1993, Հոկ. 12

նորու վարչական մարմիններուն եւ թէ՛ տեղւոյն ժողովուրդին հետ:

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գերմանիոյ Հայոց նորակազմ թեմի մէջ, առաջնորդի կողքին, որպէս հոգեւոր հովիւներ կը գործեն՝ Կոմիտաս Վրդ. Յովհաննեան ու Յակոբ Ա. Քհնյ. Կէօքճեան: Ընդառաջելով համայնքներու պահանջքինեւ քայլերելով եկեղեցւոյ մէջ տարիներու ծառայութիւն ու կոչում ունեցող դպիրները, Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան կատարեց տուչութիւններ ու ձեռնադրութիւնները՝ Հայ Եկեղեցին օժտելով նոր ուրարակիրներով ու սարկաւագներով:

-- Կիրակի, Սեպ. 19-ին (Բարեկենդան Վարագայ Ս. Խաչին), Նոյվիտ քաղաքին մէջ, ուրար կրելու իրաւունք ստացաւ տեղւոյն դպիրներէն՝ Սայեաթ Պոյաճեան:

-- Շաբաթ, Հոկ. 23-ին (Տօն Սրբոց Երկոտասանից Վարդապետաց), Կէօթինկէնի մէջ, սարկաւագ ձեռնադրուեցաւ՝ Արման Փիլիպոսեան, իսկ Գէորգ Քէօքրեմլեան ստացաւ ուրար կրելու իրաւունք:

-- Կիրակի, Նոյ. 21-ին (Տօն Ընծայման Ս. Աստուածածնի), Հանաու քաղաքին մէջ, սարկաւագ ձեռնադրուեցան՝ դպիրներ Պետրոս Զաքըր ու Գէորգ Շէնեան, իսկ Գէորգ Պապասըղեան եւ Վարուժան Տէմիրճեան ստացան ուրար կրելու իրաւունք:

-- Շաբաթ, Դեկ. 4-ին (Տօն Սրբոց Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոսի), Քեհլ քաղաքին մէջ, սարկաւագ ձեռնադրուեցաւ Սիմոն Հալդաճեան:

-- Կիրակի, Դեկ. 26-ին (Տօն Ս. Ստեփանոս Նախասարկաւագին), Քէօլնի առաջնորդանիստ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին սարկաւագ ձեռնադրուեցաւ՝ դպիր Պետրոս Էրզուրումլեանը: Պատարագէն եաք, ներկայութեամբ Գերմանիոյ զանազան համայնքներէն ժամանած դպիրներու եւ սարկաւագներու, տեղի ունեցաւ մասնաւոր ճաշ - հանդիսութիւն մը՝ ի յարգանս Հայ Եկեղեցւոյ բոլոր ծառայողներուն:

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Գերմանիոյ Հայոց թեմի հիմնադրութեան առթիւ, Առաջնորդարանի ընկերային յանձնախումբը կազմակերպած էր պարահանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ Դեկ. 18-ին, Քէօլնի Սան Ռոյալ չքեղ պանդոկին մէջ: Ներկայ էր Գերմանիոյ զանազան համայնքներէն եւ մօտակայ երկիրներէն եկած ընտրեալ բազմութիւն մը: Մարթէն Եորկանց իր նուագախումբով եւ երկրորդ նուագախումբ մը ճոխացուցին այս ձեռնարկը, որ յաջողութեամբ պսակուեցաւ:

Ցայտագրի պաշտօնական բաժնին մէջ, թեմական Խորհուրդին կողմէ խօսք առաւ՝ Տոքթ. Սարգիս Քէհեաեան, որ հակիրճ ձեւով յիշելէ եաք Գերմանիոյ Հայութեան համար նորակազմ այս թեմի կարեւորութիւնը, չեշտեց երկու հետեւեալ գաղափարները.

-- Նկատի ունենալով Հայ Եկեղեցւոյ ղեկավարման ժողովրդավարական էական սկզբունքները եւ անկէ բխած ժողովական դրութեան հիմքը, կազմուած է Գերմանիոյ Հայոց թեմը, որ նորակազմկանոնադրութեամբ:

-- Հայ Եկեղեցին ազգային եկեղեցի մը ըլլալով, մանաւանդ Սփիւռքի մէջ, շատոնց ղադրած է զուտ կրօնական հաստատութիւն մը ըլլալէ. ան Սփիւռքահայուն, նաեւ հոգիին ու մտքին տունն է:

Իր խօսքին մէջ, Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան տեղեկութիւններ տուաւ նորակազմ թեմին կազմակերպչական վերջին աշխատանքներուն մասին եւ անդրադարձաւ մօտակայ ու հեռակայ ապագայի կարգ մը ծրագիրներուն: Առաջնորդը ծանրացաւ միասնական ուժերով աշխատելու կենսական կարեւորութեան վրայ, նկատի ունենալով Գերմանիոյ Հայութեան ցրուած եւ մասամբ անկազմակերպ վիճակը: Ան ուրախութեամբ յայտնեց, որ 1994-ի սկիզբը, Գերմանիոյ մէջ պիտի հաստատուի Հայաստանի Հանրապետութեան գործակատարը եւ Առաջնորդարանը, այս առնչութեամբ, իր կարելի օժանդակութիւնը կը մատուցանէ:

ՏՈՔԹ. ՍԱՐԳԻՍ ՔԷՀԵԱԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ՓԱՐՁ ՀԵՌԱՏԻՊ

«ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՅԱՊՁԱԿ»

(Դեկտեմբեր 25/30)

ՆՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆԵՐ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ

Դեկ. 28-ին Երեւանի «Էրեբունի» բժշկական կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է հիւանդապահուհիներու վարժարանի քննութիւնը: Դասընթացքները եւ քննութիւնները տեղի կ'ունենան զուգահեռաբար Քրէթէյլի «Անրի Մոնտոր» հիւանդանոցի հետ, ստորագրուած պայմանագրի մը համաձայն, որ կը նախատեսէ նաեւ ուսանողուհիներու փոխանակում: Առողջապահութեան փոխ-նախարար Թումանեան զբնահատելէ եաք արդիւնքները աւելցուցած է որ ուսանողուհիները չորսամսեայ ուսումէն եաք այսօր պատրաստ են ծառայել իրր հիւանդապահուհի:

***

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՀԱՅԿ. ՄԱՐԴԱՍԻՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Նոյ. 10-էն Դեկ. 2 Հնդկաստան կը գըտնուէր Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան պատուիրակութիւն մը: Ան կ'ընկերանար այն երախաներուն որոնք կը մեկնէին իրենց ուսումը չարունակելու Կալկաթայի 180-ամեայ Հայկ. Մարդասիրաց Վարժարանը: Նախարարութեան պատուիրակութեան նպատակն էր նաեւ ուսումնասիրել դպրոցին կառուցուածքը եւ տեսակցութիւններ ունենալ անոր պատասխանատուներուն հետ:

***

ՔԱՐԷ ԻՐԵՐՈՒ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Մոսկուայի հայկական ներկայացուցչութեան մշակ. կեդրոնին մէջ Դեկ. 22-ին բացումը կատարուած է հայ վարպետներու հրաբխային քարերէ պատրաստած իրերու ցուցահանդէսին: Հոն ներկայացուած են 250 տարբեր տիպի աշխատանքներ՝ սկահակներ, գաւաթներ, զարդատուփեր, մոմակալներ, ջահեր եւլն.: Ցուցահանդէսին նպատակն է արտաքին շուկաներու մէջ այս ապրանքներուն պահանջքի ուսումնասիրութիւնը:

***

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Ազդէն աւարտած է «Եռաբլուր»ի չիրիմներէն 178-ին կառուցումը, դեռ կան 246 ուրիշներ, որոնք կը սպասեն իրենց կարգին: Աչխատանքները որոշ յապաղում արձանագրած են ուժանիւթի չգոյութեան պատճառով: Շինութեան մէջ են նաեւ «Անյաղթ Զինուոր»ի եւ Արծուաչէնի 12 նահատակներու յուշարձանները: Նախատեսուած է նաեւ անկախութեան զոհերուն յիշատակին թանդարան մը կառուցանել:

***

ԱՄՆ-ՈՒ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Դեկ. 20-ին Հայաստան հասած է ԱՄՆ-ու Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ղրկած 9 թոն դեղօրայքը, որ կը բաչխուի Առողջապահութեան նախարարութեան կողմէ ընտրուած հիւանդանոցներուն:

***

ՀԱՒԱԳՈՑՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան առընթեր հաստատուած «Կրթութեան Համահայկական Հիմնադրամ»ը Նոյեմբերին կազմակերպած է «Տարուան լաւագոյն ուսուցիչը» մրցումը, որու դափնեկիրներու պարգեւատրութեան հանդիսութիւնը կատարուած է Դեկ. 28-ին: Տարբեր չրջաններէ 40-է աւելի մասնակիցներու մէջեւ առաջին հանդիսացողին պարգեւն էր 500 Դրամ, երկրորդինը՝ 250 Դրամ եւ երրորդինը՝ 125 Դրամ:

***

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Վերջին տուեալներու համաձայն, Հայաստանի Արդարադատութեան նախարարութեան մօտ արձանագրուած 514 հանրային կազմակերպութիւն կայ, որոնց 142-ը ծնունդ առած են 1993-ին: Այս վերջիններուն մաս կը կազմեն նաեւ հանրային - քաղաքական չորս կազմակերպութիւններ, որոնց ընդհանուր թիւը Հայաստանի մէջ՝ 32 է: Վերջին կուսակցութիւնը որ արձանագրուած է կը կոչուի «Նոր Ուղի»:

***

ՓՐԱԿԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԸ

Փրակայի Ճորճ Սորս Հիմնադրամին առընթեր տնտեսագիտութեան ուսման եւ հետազօտութիւններու կեդրոնը» կը հրաւիրէ թեկնածուներ, որոնք չորսամեայ ընդհանուր ուսման ընթացքին կը պատրաստեն իրենց աւարտաճառները եւ դանոնք պաշտպանելէ եաք կը ստանան տնտեսագիտութեան տոքթ.ի աստիճան: Թեկնածուները պարտին ըլլալ բարձրագոյն ուսման տէր եւ մաթեմատիկ ու անգլերէնի քաջ ծանօթ:

***

ԼՐԱՏՈՒՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ՊԱՐԶԱԾ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայաստանի Արդարադատութեան լրատուութեան միջոցներու Վարչութեան մօտ արձանագրուած ընդամէնը 325 անուն կայ, որոնց 23-ը հեռատեսիլի յայտագիրներ են, 9-ը՝ ձայնասփիւռի յայտագիրներ, 15-ը՝ գործակալութիւններ, 46-ը՝ ամսաթերթեր եւ 232-ը՝ թերթեր: 240-ը կը գործեն Երեւան:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԻՆԸ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ ԵՒՐՈՊԱՆ

Եւրոպական միութեան գրասենեակներուն մէջ պաշտօնական միայն հինգ լեզու ունենալու որոշումը բուռն բողոքներու պատճառ եղած է Իտալիայի եւ Պելժիոյ կողմէ: Այս երկիրներուն վարչապետները ճնշումով, Միութիւնը որոշած է պահել աչխատանքի լինը լեզուներն ալ: Լեզուի վէճերը կարեւոր են յատկապէս ներկայիս, երբ Միութիւնը ընդարձակելու բանակցութիւնները կը տարուին Ֆինլանտիոյ, Շուէտի եւ Նորվեկիոյ հետ:

***

ԲՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ

Ամերիկացիներու 79%-ը այն գաղափարը ունի որ հեռատեսիլի յայտագիրներուն բրտութեան ֆիլմերը կը նպաստեն ոճիրներու թիւի աճին: Այս մեծամասնութեան երկու երրորդը նոյնիսկ կ'ըսէ թէ հեռատեսիլը մեծ մասով պատասխանատու է ոճիրներու բազմացումին: Այնքան որ պատասխանողներու 54%-ը կը յայտնեն թէ պատրաստ են զօրավիղ կանչելու կառավարական միջոցներու որոնք պիտի ուղղուին սահմանափակելու բրտութեան հեռասփռումը:

Տիկին Լուիզ Մկրտիչեան եւ զաւակը՝ Էմմա,

Պ. Արման Մկրտիչեան եւ զաւակը՝ Մոռ,

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խաչիկեան եւ զաւակները՝ Օարէ եւ Լէսլի (Քլամար),

Օր. Մարսըլին Տէհէճեան,

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ալանեան եւ զաւակները,

Ազգականներն ու բարեկամները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ԼԻԻՍԻ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Տէսթէրէեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 5-ին, 81 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունուար 8, ժամը 10·30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել։

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ - ՀՕՄ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Կիրակի, Յունուար 9

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Սէն - Ռաֆայէլի ՀՕՄ-ի Ս. Յովհաննէս մատուռին մէջ։

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ

Երգեցողութեամբ՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի, եւ ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Եըմամեանի։

SÉJOUR à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription: M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.

— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

Prix : (pension complète - vin compris)

Adultes et adolescents +14 ans	= 1.700 F. + voyage
9-14 ans	= 1.200 F. + voyage
3-9 ans.	= 800 F. + voyage
- 3 ans	= gratuit.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs — Economes
Assistants sanitaires — Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՋ-ի Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Յունուար 8-ին առաւուան ժամը 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

Օրակարգը խիստ կարեւոր է։ Ընտրութիւններ։ Մասնաճիւղի բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Radiothon CBAF Opération Arménie

En cette période hivernale, aidons davantage les plus démunis.

Ces propos sont ceux de la Croix Bleue des Arméniens de France, face à la détresse que vit le peuple d'Arménie.

A la demande du Ministère de la Défense Arménienne et la Commission Gouvernementale de l'Aide Humanitaire, la Croix Bleue des Arméniens de France lance une collecte de fonds qui servira à acheter des produits de première nécessité pour les soldats qui bien souvent se contentent d'une tasse de thé par jour.

IL S'AGIT, POUR LA PREMIERE FOIS DEPUIS 5 ANS, DE COLLECTER NON PAS DES MARCHANDISES, MAIS DES FONDS QUI PERMETTRONT D'ACHETER SUR PLACE LES BIENS DE PREMIERE NECESSITE. CE TYPE D'ACTION A ETE CHOISI AFIN D'EVITER LES FRAIS DE TRANSPORT QUI GREVENT LOURDEMENT LES BUDGETS. TOUT SERA DONC ACHETE SOIT EN ARMENIE, SOIT DANS LES PAYS VOISINS, NOTAMMENT A KRASNODAR (RUSSIE) QUI SE TROUVE A 1 H 30 D'AVION D'EREVAN.

Pour cette raison, elle organise le Samedi 8 janvier 1994

«LE RADIOTHON DE L'ESPOIR
POUR LES SOLDATS D'ARMENIE»

sur les ondes de Radio Ayp, 99,5 mhz

A nous de donner le minimum ce Samedi 8 Janvier de 8 h à 14 h avec ce radiothon de l'espoir pour les soldats d'Arménie.

Aidez la Croix Bleue des Arméniens de France en diffusant ce message à vos proches.

Libellez vos chèques à :

C. B. A. F. — Opération Arménie — 17, rue Bleue, 75009 Paris.

Radiothon CBAF Opération Arménie

Libellez vos chèques à l'ordre de la C. B. A. F. Opération Arménie — 17, rue Bleue, 75009 Paris

Points de collecte de 9 h. à 18 h.

Arnouville
Centre Léo Lagrange à Arnouville, 95400

Alfortville
M.C.A. — 9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

Asnières
Centre Robert Lavergne — 11, rue R. Lavergne, 92600 Asnières, Tél : 47 94 82 18

Sevran
M.C.A. — 17, rue Charles Péguy, 93190 Livry-Gargan

Paris
M.C.A. — 17, rue Bleue, 75009 Paris

Issy-les-Moulineaux
M.C.A. — 45, rue de la Défense, 92130 Issy-les-Moulineaux

Chaville
Salle de l'Eglise arménienne — 6, rue Père Komitas, 92370 Chaville

Bagneux
Chez Mme KARAOGLANIAN — 22, rue Lavoisier, 94230 Cachan, Tél : 46 64 02 92.

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8
SAMEDI
8 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԻՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·234 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.234

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԼՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ բաւական կատակեց լրագրողներուն հետ զրոյց կ'ընդունէր, ըստ աւանդութեան, ամանորեան մաղթանքներու համար: «Մեղքնալիք չեմ» ըսաւ, «կը լսեմ, կը կարդամ որ "ծերուկը" կ'անուանեն զիս, կը խորհիմ՝ փորձեցէ՛ք տեսնեմ, կը մաղթեմ ձեզի»: Նախագահը աւելցուց որ պէտք է հանրային կարծիքն ալ պատրաստել նախագահական զալ տարուան մաղթանքներուն: Ֆալու օրէնքի բարեփոխման անդրադառնալով, Միթերան կ'ըսէ որ կը ճանչնայ կոմս որ Ֆալուն, յուշերը կարգացած է, հետաքրքրական տիպար մըն է, յեռադիմական մը որ կը զանէր թէ աւելի լաւը ընելու համար, կարելի է աւելի դէշ ընել:

ԳԱՄՍԱԽՈՒՐԴԻԱ. ո՞ղջ է, մեռա՞ծ է: Հանելուկը կը մնար հանելուկ, Ցունուար 7-ին: Ամէն տեսակ ենթադրութիւն կայ: Անճառապանութեան մասին պնդողը իր կինն է՝ Մանանա: Շվարնածէ անհատնական չի նկատեր որ իր կողմնակիցներուն կողմէ հաշուեյարդարի մը զոհ գացած ըլլայ, որովհետեւ վնասակար դարձած էր: Զինուորական աղբիւրները կ'ըսեն թէ վիրաւորուած է Դեկ. 31-ին, բախումներու ընթացքին եւ մեռած յետոյին: Դեռ կան չատեր, արտասահմանի իր կողմնակիցներն ալ, որոնց համար ողջ է: Շվարնածէ մերժած է այրիին դիմումը Թիֆլիս թաղելու, զալով Չէչէնիոյ նախագահին՝ Դուդայեւ պատրաստ է ազդ. յուղարկաւորութեան պէս բան մը կազմակերպելու իր մայրաքաղաքին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ իր կօրսըցուցած յաճախորդները կը փորձէ սիրաշահիլ 1994-ին եւ այդ առընչութեամբ կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է: Սակերը փոքր յաւելումներ պիտի կրեն թէեւ (1,2% Ցունուար 15-էն), բայց այլ հրապուրիչ կարգադրութիւններ պիտի ըլլան ճամբորդներուն համար: Նախ փորձ պիտի ըլլայ որ ճամբորդները արագ սպասարկութիւններ վայելեն: Ատանց տոմսակի ճամբորդը, երբ վաստէ թէ խորպահութիւն չէ փորձած, տուգանքի պիտի չենթարկուի: Բացի կարգ մը պարագաներէ, կարմիր, կապոյտ եւ սպիտակ չրջանները պիտի ջնջուին եւ զեղչ վայելողները պիտի կարենան իրենց ուզած կառախումբը նստիլ:

ՍԱՐԱՑԵՒՈՑի վրայ հրազունաերը կը չարունակեն տեղալ, կուխները կը սաստկանան, ծրնեւ ալ կողմերը եւ ՄԱԿ-ի բանագնացները նստած կը խօսին: Մխայն Ցունուար 6-ին, 4 հոգի եւս մեռած է, 42 ուրիշներ ալ որոնց կարգին հինգ ֆրանսացի զինուոր վիրաւորուած են: 5 Ֆրանսացիներէն երկուքին վիճակը ծանր է: Միւս կողմէ Անգլիացի մըն է, զօր. Մայքըլ Ռոզ որ կը փոխարինէ Պելժիացին:

ԺԻՐԻՆՈՎՍԿի ամէն օր իր մասին խօսիլ կու տայ: Ցունուար 6-ին ալ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ յայտնեց թէ կ'ուզէ Ատաքին նախարար ըլլալ: Աւելցուց որ Ռուսաստան երեք հոզամասերու պէտք ունի՝ Թուրքիա, Իրան եւ Աֆղանիստան, իր ազդեցութեան զօտին ապահովելու համար: Եթէ Գլինթըն մերժած է զինք

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԱՀՄԱՆԱՑԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԷՃ ՄՈՍԿՈՒԱՑի ԵՒ ԲԱԿՈՒԻ ՄԻՋԵՒ

ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներուն սահմանները ռուսական զօրքերով պաշտպանելու Մոսկուայի որոշումը բախումի նիւթ դարձած է Մոսկուայի եւ Բաքուի միջեւ: Հարցը կարգադրելու նպատակով երեք օրուան այցելութեամբ մը Բաքու գտնուած է Ռուսաստանի սահմանային զօրքերու հրամանատար զօր. Անտրէյ Նիկոլայեւ. Բաքուի իշխանութիւնները իրեն տեղեկացուցած են որ Ադրբեջանի սահմանները կը պաշտպանուին ադրբեջանական բանակի միաւորներուն կողմէ:

Զօր. Նիկոլայեւ Աշխարհի ՀԱՊ-ի երկիրներու հանդիպումին ադրբեջանցի ղեկավարներու տեղեկացուցած էր թէ Ադրբեջանի Թուրքիոյ եւ Իրանի սահմանները պէտք է ռուսական զօրքին հսկողութեան ենթարկուին եւ եթէ Բաքու ընդդիմանայ այս կարգադրութեան, Մոսկուա պիտի փակէ Ռուսաստան - Ադրբեջան սահմանը:

Թուրք մամուլին տեղեկատուութեան համաձայն, Բաքու կրնայ յօժարիլ այս կարգադրութեան Իրանի սահմանին համար, բայց դէմ է Թուրքեւնախիջեւանեան սահմանագիծը ռուս միաւորներու հսկողութեան ենթարկելու:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

Թուրքիա -- Ցունաստան յարաբերութիւններու վերջին չրջանին Մակեդոնիոյ եւ Կիպրոսի հարցերով լարումէն ետք, Եգէականի կղզիներն ալ որպէս կռուանձոր կը դիտուին Անդարայի կողմէ:

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը այն պատճառաբանութեամբ որ Աթէնք կը զինէ այդ կղզիները որոնց իրաքանչիւրը զինարանի վերածուած է արդէն, յուշագիր մը պատրաստած է ուր կը չեշտուի Թուրքիոյ անհանդստութիւնը:

Հոն կ'ըսուի որ այս կղզիները պէտք է ոչ զինուորական կարգավիճակով մըննան, ինչպէս նշուած է միջազգային համաձայնութիւններով. այս տրամադրութիւնը անտեսել, կը նշանակէ Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը ինչ որ Անդարայի կըրնայ ստիպել օրակարգի նիւթ դարձնել կղզիներուն պատկանելիութեան խընդիրը:

Խորհ. Միութեան քայքայումը Թուրքան դրաւ նոր երկընտրանքի մը առջեւ. ո՞ր ուղղութեամբ պէտք է հակէր: Դէպի Արեւմո՞ւտք, Եւրոպա՞, թէ դէպի Արեւելք: Թուրքիա այն երկիրն է որ առանց յուսահատելու կը բախէ Եւրոպայի դուռները, բայց նաեւ կը դարպասէ Ադրբեջանի, Ուզբեկիստանի, Կիրղիզիոյ, Թուրքմէնստանի եւ Ղազախստանի: Այդ ճակատին վրայ կ'ուզէ կայունացնող բեւեռի մը դերը ստանձնել, բայց զուրկ է այդ նպատակին համար անհրաժեշտ միջոցներէն:

Այս երկընտրանքին մէջ բանտարկուած Անգարա Արեւմուտքը չխրտչեցնելու համար մինչեւ այսօր խուսափեցաւ ուղղակի միջամտելու Ղարաբաղի կնճիռին կամ թիւրկունք կանգնելու Պոսնիոյ մահմետականներուն: Այս կեցուածքը կը թարգմանուի որոշ յուսախաբութեամբ մը, համեմատած նախկին նախագահ Էօզալի այն հաւաստումին թէ «ԻԱ. հաւրիւրամեակը Թուրքին դարը պիտի ըլլայ»:

Այս նախատեսութիւններուն հիմ ծառայած էին Թուրքիոյ այն յատկանիշները որոնց պատճառով Խորհ. Միութեան անկումէն ետք ուշադրութիւնները իր վրայ կեդրոնացուցած էր. մահմետական, բայց լաիք ըլլալ յաջողած երկրի մը հանդամանքը առաջին տեղը կը գրաւէր. յետոյ կու գար Արեւմուտքի դաշնակիցը, բանակով մը որ զինեալներու թիւով երկրորդ տեղը կը գրաւէր ՕԹԱՆ-ի: Այս իրավիճակը, զումարուած՝ Եւրոպայի եւ յատկապէս ԱՄՆ-ու համաձայնութեան, իրեն սահմանակից բախումի երեք գօտիներու --Պալքաններ, Կովկաս եւ Միջին Ասիա, Մերձաւոր Արեւելք -- միջեւ կայունութեան բեւեռ մը ըլլալու դերը կու տան Թուրքիոյ:

Եւրոպայի մէկ անդամը դառնալու բազմաթիւ ապարդիւն փորձերէն ետք, Անդարա փորձեց կամուրջի մը դերը ստանձնել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ ու ձեռնարկեց Սեւծովեան տնտեսական համագործակցութեան գօտիին ստեղծումին (1992 Ցուլիս 22) որ կը խմբէ չորս չրջանի 11 պետութիւնները: Այս քայլը նպատակ չունենալով հանդերձ հասարակաց չուկայի մը կազմութիւնը, խորհրդանշական յատկանիշ կը կրէ չրջանային ուժ մը դառնալու Անդարայի յատկնութեան համար:

Հակառակ այն երեւոյթին որ տարածքին հազիւ 10%-ը Վոսփորի արեւմտեան ափին կը գտնուի, Թուրքիա ամէն առիթով եւրոպացի կը զաւանի ինքզինք, դիմումը կապ ունի քրտական եւ մարդկային իրաւանց հարցերուն հետ:

ԼԻԲԱՆԱՆ պաշտօնապէս կը պահանջէ կանա զիւղը: Հոն է որ տեղի ունեցած կ'ըլլայ Ցիսուսի առաջին հրաչքը՝ «Կանայի հարսնիքը» (Ջուրը գինիի վերածեց): Աւանդութեամբ Իսրայէլ կը գտնուի եւ նկատի կ'առնուի որ այս դիմումը կ'ըլլայ Պապին այցելութենէն հինգ ամիս առաջ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի թերթերը որոշեցին չընչել նախատեսուած գործադուլը (Ցունուար 10-էն 17), կառավարութիւնը ընդունած ըլլալով կարեւոր նպաստներ ապահովել: Գործադուլի որոշումը կը զուգադիպէր նախագահ Գլինթընի այցելութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

յիշեցնելով որ թրքական ամբողջ պատմութիւնը յառաջխաղացք մը եղած է դէպի Արեւմուտք եւ Օսմանեան կայսրութեան ծանրութեան կեդրոնը կը գտնուէր Պալքաններու մէջ, ուրկէ կու գար զեկավարութեան ընտրանիին մեծագոյն մասը: Թուրք ընկերաբան մըն ալ անտեղի գտնելով միջին ասիական թրքախօս Հանրապետութիւններու Անգարայի առթած ախորժակները, ըսած էր որ Միջին Ասիան Թուրքիոյ հեռաւոր անցեալին կը պատկանէր, մինչդեռ 1912-ին իրենք տակաւին ներկայութիւն էին Պալքաններու մէջ:

Թուրքիա սերտ յարաբերութիւններ հաստատած է Պուլկարիոյ հետ, կը ջանայ զործօն դեր ունենալ Ալպանիոյ մօտ որուն բնակչութեան 70%-ը մահմետական է: Անմիջապէս ճանչցած է նաեւ Մակեդոնիան:

Պալքաններու մէջ թրքական վերաղարձը հին վախերու վերայայտնութեան պատճառ կ'ըլլայ. ԱՄՆ վերապահութեամբ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին, միշտ այն վախով որ չրջանային զինակցութիւնները օր մը առաջնորդեն Թուրքեւլոյն բացայայտ բախումի մը որունց երկուքն ալ ՕԹԱՆ-ի անդամ են:

Արեւմուտքին՝ Եւրոպայի եւ Ուաչինըթընի համար Թուրքիա կայունացնող բեւեռի դերը պէտք է կատարէ Կովկասի եւ Կեդր. Ասիոյ մէջ: Սակայն այսօր պէտք է նկատի առնէ Մոսկուայի ազդեցութիւնը որ աստիճանաբար կը վերահաստատուի յիշեալ գօտիին մէջ: Ատոր յայտարարմէկ նշանն է Թրքամէտ քաղաքականութեան մը կողմնակից էլչիպէյի փոխարինումը բրեժնեւեան օրերու ծանօթ դեկավար Ալիեւով: Այս վերջինը անմիջապէս կապերը վերահաստատեց Մոսկուայի հետ ու մօտեցաւ Իրանի որ չրջանին մէջ Թուրքիոյ դլխաւոր մրցակիցն է: Անդարայի վարկին համար լուրջ հարուած մը եղաւ ատիկա երբ կ'ուզէր չրջանի իր դլխաւոր դաշնակիցը դարձնել Ադրբեջանը որ մըչակոյթով իրեն ամէնէն մօտիկն է ու դըրացիներուն ամէնէն հարուստը իր քարիւղով:

1992 Նոյեմբերին Թրքախօս հինգ միջին ասիական երկիրներու առաջին վեհաժողովին Թուրքիոյ կողմէ առաջարկուած ծրագիրները, ինչպէս՝ հեռատեսիլի արբանեակի մը արձակումը, կամ 10 հազար ուսանողներու պատրաստութիւնը, տեղւոյն վիճակին մէջն են: Խոստացուած վարկերուն մեծ մասը չէ փոխանցուած: Թուրքիա անկարելի է որ առանձին կարենայ զոհացնել այդ Հանրապետութիւններուն տնտեսական պահանջները. որպէս միջնորդ կը ներկայանայ միայն, արեւմուտքցի նախաձեռնողներու մօտ, որպէս այդ երկիրները լաւ ճանչցող. բայց նորանկախ Հանրապետութիւններուն ամէնէն զօրաւորները կը նախընտրեն իրենք իրենց ուժերով ոտքի կանգնիլ. անոնց դլխաւորներէն է Ղազախստան որուն նախագահը Նազարբայեւ կ'ըսէ թէ իր երկիրը Թուրքերէն նուազ լաիք եւ ժողովրդավար չէ եւ Անդարայի պէտք չունի բացուելու համար օտար դրամագլուխներու:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՒՈՒԱԶ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Ցառաջ -- Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (189) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. --

Ռենէ, Դեպի նոր գրականութիւն
ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Բնդառաջում Գր. ՊՐԼՏԵԱՆ

Moi, Grégoire, religieux prêtre...
S. GOSTANIAN

ՍՓԻՒՌՔ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Փողոց ելած, կը քալեմ աննպատակ, յուսալով որ կեանքը ինքը կ'որոշէ թէ ինչ պիտի ըլլայ յաջորդ հանդիպումը: Մի քանի կու գան քարոզչական նպատակներով Երեւանի մասին հոյակապ դրքոյկները, փայլուն թուղթի վրայ, պոռոտ դոյներով: Ցարութ Զոլաքեանը հիմա ողջ պէտք էր ըլլար ու հետս քալէր, իր յուզահեղձ բառերու հեղեղին տակ խեղդէր ու վերակենդանացնէր սա տառապած քաղաքին քայքայուող երակները: Ինչ ըսկզբնատիպար ու անկրկնելի մարդ էր այդ Ցարութը, բանաստեղծ -- լուսանկարիչ -- արուեստագէտ -- հայրենասէր բոլորը նոյն ուժգնութեամբ ու վաւերական համոզումով: Հաւանաբար այդ միաճուլումն էր որ արգիլեց իր մէջ որեւէ յատակ ինքնութեան երեւումը, ինչի մը հոգի միտքս կու գան անմիջական անցեալէն իրարու Մինչին Արեւելքի Հայութեան ամէնէն ջինջ ու ներկայացուցչական տիպարները --Լեւոն Քէշիշեան, Ցակոբ Կիւլոյեան, Շաւարշ Թորիկեանն ու Վահրամ Մավեանը, Խաչիկ Արարատեան, Ցակոբ Իսկենտէրեան, Ժորժ Սարգիսեան, Եդուարդ Պօյաճեան, Մարժոլէն Տէր-Կարապետեան, Սարհատ Սարհատեան եւ դեռ քանի մը հոգի ալ որոնց իւրաքանչիւրին մասին կարելի է վէպ մը գրել ու փրկել տիպարը, ինքնատիպ կաղապարը ուր հոսեցաւ ու ձեւ առաւ Սփիւռքի երկրորդ սերունդին նկարագիրը: Մեծ մասը տղամարդ է, հարկադրաբար:

Այժմ երկրորդական վարժարանի մը մուտքն է: Կէսօրէ ետքի այս ժամուն, մօտաւորապէս 2-ին, աշակերտութիւնը մեկնած է մեծ մասով: Սակայն կան դեռ աշակերտներ որոնք դասարանները քաշուած կ'աշխատին, առանձին կամ խմբովին: Կանխահաս լրջութիւն մը ունին որ հաւանաբար երկրին քաշած չարչարանքին հետեւանքն է, տեսակ մը արձագանգը չափահասներու տրամադրութեան: Դասարանները նորոգութեան կը կարօտին, սակայն մաքուր են ու կոկիկ: Կը փորձեմ մէկուն աչքը բռնել, բայց ոչ ոք կը նայի սա անծանօթին որ վստահօրէն օտարական մըն է, Երկրին մշակո՞յթն է որ չի քաջալերեր հետաքրքրութիւնը կամ մօտիկութիւնը օտար մարդոց հանդէպ: Բայց մէյ մը որ սառը կորի՝ մարդկային վարակիչ ջերմութիւն մը կը հաստատուի որ այնքա՛ն անկեղծ կը թուի ինծի: Ու շատ հաւանաբար ալ է:

Կ'անցնիմ ուսուցչարան ուր խումբով ուսուցիչներ նստեր դաս կը պատրաստեն կամ կը սրբագրեն: Հոս ալ նոյն երեւութական անտարբերութիւնը սա մարդուն հանդէպ որ եկեր կը խանգարէ՞ իրենց առանձնութիւնը թէ շատ ալ հոգերնին չէ թէ ով ու ինչու կը մտնէ ներս՝ որքան ատեն չի խանգարեր զիրենք: Ցայտնի չէ: Ոչ մէկ հարցում, ոչ մէկ նայուածք իսկ իմ ուղղութեան: Գոյութիւն չունիմ...: Կը փորձեմ մէկուն հետ խօսքի բռնուիլ, ղպրոցի մասին խելացի հարցումներ կը ջանամ ըսել որ տպաւորեմ, մաս մաքուր արեւմտահայերէն կը խօսիմ, բարձր ու յատակ առոգանութեամբ՝ որ վստահօրէն կ'արձագանգէ մէկն մի դիտակցութեան լուռ նկուղներուն մէջ: Ապարդիւն...: Ցուսահատած՝ կամաց մը դուրս կ'ելլեմ, քանի վայրկեան եռաք:

Եւ վերջապէս, համալսարանի դրականութեան բաժնին մէջ կը մոլորիմ դասարանէ դասարան: Հոս ալ նոյն սէնարիոն է --խումբ խումբ կամ առանձին դասախօսներ, տարուած իրենց գործէն ու ճակատագրէն, ու ես՝ որ կը թափառիմ սենեակէ սենեակ: Աւելի հետաքրքրական են նրբանցքները որոնք կը յորդին ուսանողներու հոսանքով, ալիք ալիք վեր ու վար անդունիներէն: Այնքան այլազան են, գունագեղ, իրարմէ տարբեր, արթուն եւ աճապարած, աղջիկներու պարագային՝ դրաւիչ աչքերու եւ վայելուչ հագուածքի տեսարան մը, Ֆիլմի մը հոսքը որ իրական վայելք է դպրարանքներու եւ երեւակայութեան: Կը կանգնիմ մէկուի ու կը դիտեմ Հայաստանի երիտասարդները ինչքան պիտի ուզէի որ Հայկն ու Արան հոս ըլլային այս վայրկեանին: Հայկը վստահօրէն մէկուի քաշուած՝ կը դիտէր սակայն Արան, վաւերական պատուղ սիւնեցեան երրորդ սերունդի, ջերմ, անմիջական, ինքնաբուխ ու մանաւանդ հետաքրքիր՝ պիտի խառնուէր անոնց, հին բարեկամներու պէս խօսէր ու չատ հաւանաբար, քանի մը ժամ ետք՝ սկսէր անոնց բարբառէն խօսքեր ալ դործածել...: Այսպէս ենք մենք Սփիւռքի մէջ, այնքան դիւրին կը սորվինք լեզուն այն երկրին ուր կ'ապրինք որ արեւմտահայերէնէն կը ցատքենք արեւելահայերէնին առանց դժուարութեան եւ առանց պիտնալու իսկ...: Այս է մեր վերապրումի բնազդը որ ի զօրու ըլլալու է Հայաստանի ժողովուրդին մէջ իսկ, հարկադրուած ռուսերէնին դործածութեան, իր կամքէն անկախ: Ցըստակ է որ առաքինութիւն է այս եւ նոյնիսկ երբ կորսուած է հայերէնի սահուն գործածութիւնը եւ օտար լեզու մը անոր տեղը առած՝ անձին հայկական որակը կը մնայ մաքուր: Որոշած եմ այս կնճռոտ հարցի մասին զաղափարի փոխանակութիւն ունենալ Հայաստանի մտաւորականներուն հետ: Ե՞րբ է որ Հայ մը կ'այլասերի, ի՞նչ են աստիճանները այդ այլասերումին: Ինչքա՞ն պիտի ուզէի որ Հայաստանի Հանրապետութեան նոր Սահմանադրութիւնը բացուէր «ո՞վ է Հայը» հարցումին խորունկ, պարզ ու յաւիտենական պատասխանով մը: Քանի մը հոգիի կը դնեմ հարցը, սակայն բոլորն ալ ծիծաղելի կը գտնեն զայն...:

Կը թափառիմ համալսարանի նրբանցքներէն ուր յանկարծ բաց դուռ մը կը տեսնեմ, ներս կը մտնեմ: Խումբ մը դասախօսներ նստեր կը խօսին: Կին մը մտանէնդ, բուռն կերպով բան մը կ'ըսէ: Կը տեսնէ զիս սակայն կը չարունակէ իր խօսքը: Կամաց մը կը մօտենամ, յարգալից ու զգոյշ·

- Բարեւ:

- Ասածու բարին:

- Սփիւռքէն եմ, կ'ըսեմ: Ծիծաղելի խօսք, քանի յատակ է թէ տեղացի չեմ:

- Բարի էք եկեր, - կ'ըսեն ու կը չարունակեն իրենց խօսակցութիւնը:

Երկիւղածութեամբ կը նստիմ անկիւն մը: Հայաստանի Համալսարա՜նը -- տարիներով այս երկու բառերը դրեթէ մոգական ուժ ունեցած են երեկայութեանս վրայ: Սփիւռքեան մեր կեանքին մէջ, «համալսարանը» անհասելի, արտակարգ ու գերցանկալի իրողութիւն մը եղած է որ միշտ օտարին կը պատկանի, օտարին «վայել է»: Ապագային ճամբան անխուսափելիօրէն անոր դուռներէն կ'անցնի -- փաստ՝ ամերիկեան, ֆրանսական կամ լիբանանեան համալսարանները: Անգլիականը չեմ տեսած -- «Անգլիացիք դիտումնաւոր կերպով իրենց երկրէն դուրս համալսարան չեն բանար որ մարդ ստիպուի Անգլիա երթալ կրթուելու համար: Մէյ մը հոն՝ այլեւս կ'ապահովուի ուսանողին հաւատարմութիւնը անգլիական մշակոյթին, տիրակալութեան»: Այսպէս կը տրամաբանէինք որովհետեւ Հայը՝ նախակրթարան, շատ շատ երկրորդական վարժարան մը կրցած է ունենալ Մինչին Արեւելքի մէջ: Ու հիմա, ահա որ Հայ Համալսարան մը...: Ներքին հրճուանքը բոլորովին կ'անտեսէ համալսարանին աւելի նեղմտական մասերը -- չինութիւն, մատկարդակ, կարգապահութիւն եւայլն: Բայց պահը յուզումին է...:

Դասախօս կինը ինքզինքէն ելած՝ կը դատապարտէ քիչ մը ամէն ինչ -- համալսարանի վարչութիւնը եւ կազմակերպումը, կառավարութիւնը եւ անոր որդեգրած քաղաքականութիւնը համալսարանին հանդէպ: Հանդարտ վայրկեանի մը քանի մը հարցում կը հարցնեմ դասերու նիւթին մասին:

- Արեւմտահայ դրական քննադատութիւն, -- կ'ըլլայ պատասխանը:

- Սփիւռքի մասին կը խօսի՞ք, -- կը հարցնեմ:

- Այո, Սփիւռքն ալ կայ անշուշտ, բայց բուն քննադատները Արեւմտահայերն են:

Խորհրդային կարգերու փլուզումը ամէն տեսակի ազատութիւններու հետ իրատես ըլլալու կարելիութիւնն ալ բերաւ ատոր համար անհրաժեշտ քաջութիւնը ունեցողներուն: Այս վերջինները երբ մամուլի մարդ են կամ հանրային գործիչ, անկախութեան շրջանի ամէնէն ուշագրաւ պարագաներէն մէկը կը նկատեն ամենօր մաֆիաներու կազմութիւնը կամ համայնավարական կաղապարէն դէպի անկախութիւն անոնց անցքը:

Երկկուան մաֆիաները կը գործէին պետական կառոյցներու միացած: Հողային ամբողջ արդիւնաբերութիւնը պէտք էր կոլխոզներու միջոցով յանձնել Պետութեան. բանուորներու եւ պաշտօնեաներու աշխատավարձը տուրքի առաւելագոյն համեմատութեան ենթակայ են: Գլխաւոր մաֆիականները պալատներու մէջ կ'ապրէին, ամէնէն ճոխ պայմաններով: Սովորական մաֆիականները ունէին իրենց պէտք եղածը: Իսկ ժողովուրդը կ'աշխատէր որպէսզի կարենայ գլուխը պահել: Մաֆիան ունէր իր մարտիկները· բանակ, ՔԱ-ԿԷ-ՊԷ եւ Ներքին նախարարութիւն: Կարգ ու կանոն կը տիրէր երկրին մէջ:

Վաճառորդները, սպասարկուները, խոհարարները կը խարթախէին քանակութիւնները եւ կը զեղծէին հաշիւները: Վաճառորդները բաժին կու տային վաճառատան տնօրէնին, տնօրէնները բաշխումի պատասխանատուին, անոնք նախարարին եւ նախարարն ալ Պոլիտբիւրոյին: Մատնիչները անխնայ կը պատժուէին: Միակ փրկութիւնը կ'ըլլար արտասահման փախուստը, եթէ կարելի ըլլար:

Իսկ երբ համայնավար կարգերը փուլ եկան, միամիտները կարծեցին որ Ռուսաստան կը վերագտնէր իր ազատութիւնը եւ թէ երկիրը պիտի բարգաւաճէր· սակայն ազատութիւնն ալ մաֆիային կեր դարձաւ: Առաջին օրէն ձեռք դրաւ վաճառատուներու, պանդոկներու, կալուածներու, վոտկայի առեւտուրին վրայ: Անոնց միացան պոռնկութիւնն ու խաղատունները, ինչպէս նաեւ զէնքերու եւ թմրեցուցիչներու չուկան: Այս ամբողջով մաֆիան ակնթարթի մէջ առասպելական դրամագլուխի տիրացաւ· դինեց իր մարտիկները, դնեց ոստիկանութեան եւ Ֆ.. ԿԷ-ՊԷ-ին չէզոքութիւնն ու լռութիւնը: Երկկուան համայնավարական յարգարժան մայրաքաղաքը այսօր վերածուած է աւազակներու որջի: Գողութիւնները բացէ ի բաց կը կատարուին հոն, մարդիկ կ'անհետանան, յետոյ անոնց դիակը կը գտնուի փոսի մը, գետի մը կամ աղբիւսի մը մէկ եզերքը: Ամէն օր 70-100 ինքնաչարժ կը գողցուի· վերջին ութ ամսուան ընթացքին 212 հազար ոճիր արձանագրուած է որոնց 2300 հատը մարդասպանութեան պարագաներ են, իսկ 56 հազարը զէնքով գործուած կողոպուտներ:

Մինչդեռ առաջուան նման, ոճիրները դատավարութեան առարկայ կ'ըլլան. օրինակ երբ երկու դինով դանակով յարձակած են իրարու վրայ, կամ ընտանեկան կռիւ մը դաշունահարութեամբ վերջացած է: Բայց երբեք աւազակները չեն ներկայանար դատարան: Անոնց պաշտպան վաստակաբանները ճաշարաններ կը յաճախեն, խաղարաններու մէջ ժամեր կ'անցընեն ու արձակուրդի կը մեկնին հաւատեան կղզիները: Անհաւանական չէ որ հոն հանդիպին այն ոստիկանին որ ձախաւերութեամբ չէ արձանագրած վիպներու ինքնութիւնը կամ սխալ նոթագրած է գրաւուած զէնքերու ցուցաթիւը:

Մոսկուայի առօրեայէն չեն պակսիր ապսպրուած ոճիրներն ալ· գոհերը դրամատան տնօրէններ, ձեռնարկատէրեր կ'ըլլան, որովհետեւ ռուսական սեփական նորաբաց դրամատուներէն կ'անցնին դէպի Արեւմուտք ղրկուած «ազտոտ» դրամներուն հսկայական դումարները:

Երբ ՔԱ-ԿԷ-ՊԷ-ի սպայ մը առեւտուրով կը սկսի զբաղիլ, կը պահէ իր նախկին յարաբերութիւններու լման ցանցը· անով, իրեն համար սահմանները անարգել կը դառնան, անցագիրի, վիզայի հարցերը մանկան խաղալիկ: Ան չատ լաւ գիտէ թէ ո՛ր մաքսատան որ պաշտօնեան պէտք է կաշառէ, որքա՛ն գումարով, կամ ո՛ր մէկուն պէտք է սպառնայ:

Մարզական աշխարհի կարեւոր դէմքերը որոնց մեծ մասը յաճախ արտասահման կը գտնուի, գիտէ թէ ինչպէս կը կատարուի տարադրամի, արբանեակներու կամ խաւիարի ու թմրանիւթերու մաքսանենգութիւնը: Գիտեն առնել ու ծախել: Ու անոնցմէ մինչեւ պաշտօնական դիրքերու բարձրադոյն աստիճաններու դէմքերը· ՔԱ-ԿԷ-ՊԷ-ի ղեկավար բարձրաստիճան կոմիտէականներ անդամ արդէլք չեղան որ Ապահովութեան նախարար կարդուի: Եւ այդ նշանակումին համար Մորհրդարանը ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրաւ Ռուցկոյի: Ուրիշ երկիրներու մէջ կաշառակերութեամբ ամբաստանուած քաղաքական անձնաւորութիւններ կը հրաժարին իրենց պաշտօնէն· Ռուսաստանի մէջ անոնք նախագահ կը դառնան:

Իր առեղծուածներէն, ռուսական Մորհրդարանին նախագահը Մասրուլաթով «Ռուսաստան» թերթին գլխաւոր խմբագիր նշանակեց ՔԱ-ԿԷ-ՊԷ-ի գնդապետ Ալեքսանդր Տրոցովը: Ակռէ քիչ ժամանակ առաջ էր որ ոստիկանութիւնը նոյն կազմակերպութեան կեդրոնատեղին փութացած էր փրկելու համար ամերիկացի գործի մարդ մը ու իր թարգմանը որոնք պատուհանէն ցատքելով իրենց կեանքը փրկած էին, կոտրտած կողերով ու սրունքներով: Հարցին առընչութեամբ երեք հոգի ձերբակալուեցան որոնք ամբողջ օր մը պատնդ բռնած էին զանոնք, որպէս փրկագին 500 հազար տոլար պահանջելով: Այդ երեքէն մէկն էր Տրոցովը:

Քալմուք Հանրապետութեան նորընտիր նախագահ Քիրսան Իլիումինով լուծեց Մորհրդարանը եւ տեղական ՔԱ-ԿԷ-ՊԷ-ի գործունէութեան վերջ տուաւ: Իրրեւ թէ քալմուքեան բարեփոխութիւնները յարմարադոյն օրինակը կը հանդիսանային Ռուսաստանի համար: Ու ոչ ոք ըսաւ թէ իրականութեան մէջ երկիրը Իլիումինովը նախագահ ընտրած չէր, այլ ան գնած էր իւրաքանչիւր քուէ, չնորհիւ մազութի փոխադրութենէն ձեռք ձգած միլիոնաւոր տոլարներուն:

Վերջերս յեղափոխականները սկսած են տեղ դրաւել հեռատեսիլի պաստառին վրայ· Ռուսաստանի պետական հեռատեսիլին բոլոր ծրագիրներուն մէջ, առաւելագոյն ունկնդրութեան ժամերուն, յատկապէս Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը, ամէնէն ծանօթ մաֆիականները կը սկսին վիճաբկել լաւին, արդարութեան եւ կարգ - կանոնի մասին: Պաստառէն յեղուզակ մը ժողովուրդին կը բացատրէ թէ ինչպէս պէտք է ապրայ:

Թերեւս չատ մեծ սխալ չէ ներկայի Մոսկուային քաղաքութիւնը 1930-ական թուականներու Շիքագոյին հետ· բայց Ալ Գափոնը հեռատեսիլի աստղ ձեւանալու այնքան չէչտուած հակում չունէր...:

ՔԱՂՀԱՆ

-- Օշական կ'աւանդէ՞ք, -- կը հարցնեմ տիկնոջ որ դեռ չէ հանդարտած:

- Հարկաւ, կը պատասխանէ նոյն տաք ձայնով:

Ուրախութիւնը կը փրփրի մէջս որովհետեւ այդ պատասխանը բոլորովին անակնկալ էր ինծի համար: Վայրկեան մը կը սպասեմ ու ապա կը յայտնեմ ինքնութիւնս:

Կերպարանափոխումը անմիջական ու կատարեալ է: Ցանկարծ գտած արեւմտահայու մը ներկայութիւնը, ի՛նչ կարօտով կը բացուին սրտերը: Ու նախ՝ պիջումի եւ ներողամտութեան խօսքեր՝ պոռթկումին կապուած: Տիկնոջ աչքերը լեցուած են: Ես ալ կը յուզուիմ: Ինչ քէն ու բարկութիւն որ կար կ'անհետանայ Օշականի դրական վաստակին մեծութեան առջեւ, արեւմտահայ եւ արեւելահայ տարբերութիւնները կը չքանան ու հին, խոր կարօտի մը նման, հայ մշակոյթի սէրը կը միացնէ սրտերն ու միտքերը: Կոնեակը, սուրճը չեն բաւեր զոհացնելու յանկարծ արթնցած խանդը: Աղուոր է պահը, անմոռանալի եւ նչանակալից:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳՈՒՄԳԱՔՈՒԻ Մայր եկեղեցւոյ յարակից «Յարութիւն Ամիրա Պէզճեան» սրահը ծայրէ ծայր լեցուած է, Դեկ. 17-ին, մօտ հազար հանդիսականներով, Գրական Ակումբին կազմակերպած արուեստի խընջոյքին առթիւ: Մի առ մի բեմ ելած են Պոլսոյ հայ արուեստի, մտքի ու դրականութեան դէմքերը եւ նմոյշ մը ներկայացուցած իրենց արուեստէն: Պէզճեան սրահը որ քաղաքին մեծադոյնն է, փոքր եկած է, ինչպէս կը վկայէ «Մարմարա»: Երեկոյթին նախագահած է Գարեգին Պատրիարք: Օրուան հանդիսավարը եղած է Բաղարատ Էսդուքեան որ առաջին խօսքը տուած է Հրատարակչական Հիմնադրամի Մատակարար Մարմնի առաջնորդ՝ Արխ Երկանեանի: Ան բացատրած է որ Գրական Ակումբը առանձ մը ի վեր աչխատանք կը տանէր բոլոր տուներէն ներս մտցնելու համար մեր գրականութեան ընտիր էջերէն կազմուած գիրքեր, որոնք այսօր անպատնէշի են: Խօսք առած է, Գրական Ակումբի անունով, Ռուպէր Հատտճեան որ փառաբանած է հայ գիրն ու գրականութիւնը եւ անոնց դերը: Իրեն յաջորդած է Սրա Գօչունեան («Ժամանակ») որ նաեւ խօսած է Ակումբին անունով: Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը գործադրուած է, տաղանդաւոր արուեստագէտներու մասնակցութեամբ: Ապա, խօսք առած է Կեդրոնական Վարժարանի տնօրէնուհի Սիլվա Գույումճեան: Այս եզակի հանդիսութիւնը իր աւարտին հասած է Գարեգին Պատրիարքի հուսկ բանքով:

***

ՊԷՅՐՈՒԹի «Զապէլ Մովսէսեան» կեդրոնի սրահը, Նոյ. 14-ին, ողեկոչուած է Վահրամ Մավեանի յիշատակը, նախաձեռնութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ.ական Լիբանանի Մելգոնեան կրթարանի Սանուց Միութեան: Խօսած են Գէորգ Ահէմեան, Ազատ Ճապրայեան-Միսիռեան: Ընթերցումներ եղած են հեղինակին գործերէն:

***

ՆԱՒԼԸԳԱԲՈՒԻ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկ. 12-ին, տեղի ունեցած է կեդրոնականցիներու աւանդական Բաժակի Օրը: Կեդրոնականցիներու անունով, հաւաքոյթին բացումը կատարած է Սանուց Միութեան անդամներէն՝ Մանուէլ Աքճամպազ որ յիչեցուցած է թէ 26-րդ անդամ ըլլալով կը մէկտեղուէին կեդրոնականցիները, ոչ միայն Պոլիս, այլեւ աչխարհի չորս ծագերուն: Հանդիսութիւնը վարած է Արման Մարաչլեան, բեմ հրաւիրած է նախորդ տարուան չրջանաւարտները --թիւով՝ 37-- որոնցմէ արդէն 26-ը համալսարան մտած են, բեմ հրաւիրուած է նաեւ երիցադոյն չրջանաւարտը (1930-ի) Նազարէթ Մսըրլեան: Ապա՝ նաեւ յորելեար դասարանի ընթերցաւարները՝ Արամ Պէյազեան եւ Պերճ Մուխ, հուսկ՝ կրտսերագոյնը՝ Արի Քէպապճը: Ժամը ճիշդ 13·30-ին, բոլորը յանկարծ բաժակ բարձրացուցած են կեդրոնականի կենացը: Խօսք առած է տնօրէնուհին՝ Սիլվա Գույումճեան, որմէ ետք, խնամակալութեան առենապետ տոքթ. Արման Զաքըրօղլու կարդացած է տեղեկագիրը: Խօսք տըրուած է Հայաստանէն հիւրընկալ Պոլիս գտնուող բիւզանդագէտ փրոֆ. Պարոյր Մուրատեանի: Հատաքոյթին փակման խօսքը արտասանած է վարժարանի նախկին ուսանող եւ ուսուցիչ՝ Գարեգին Պատրիարք:

***

ՊՈԼՍՈՑ Գարակէօղեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Դեկ. 11-ին, Գարակէօղեան Վարժարանի ութսունամեակին մօնակատարութեանց չարքին արտասանական մրցում մը տեղի ունեցած է նախակրթարաններու Ա., Բ., Գ. դասարաններու միջեւ (բոլոր նախակրթարաններու մասնակցութեամբ, բացի՝ Սէմէրճեան ճեմարան-վարժարանէն): Մրցումին մասնակցած են 160 աչակերտ: Բացման խօսքը արտասանած է Գարակէօղեան վարժարանի տնօրէնուհին՝ Տիկին Քլեմանս Զէլիք:

***

ԹՕՓԳԱԲՈՒԻ Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը եւ մատաղօրհնութիւնը տեղի ունեցած են Դեկ. 12-ին եւ այս առթիւ մասնաւոր դուրգուրանքի առարկայ եղած է Վարդուհեան Վարժարանը: Եկեղեցական արարողութեան նախագահած է Պատրիարքը որ նաեւ քարոզած է ու ապա նախագահած՝ սիրոյ սեղանին: Բացումը կատարելով Տիկին Իրմա Փոլատ չեչտած է թէ թաղին ղպրոցը հրաչքի մը կը կարօտի: Օրուան հանդիսավարը՝ Պ. Նալպանտ հրաւիրած է ներկաները իրենց պարտականութիւնը կատարելու: Վարժարանին հիմնադիրը՝ Պ. կարապետ կարդացած է տեղեկագիր մը որմէ պարզուած է որ 1 միլիառ 300 միլիոն թրք. լիրայի բաց մը կայ (520 հազար ֆր.): 138 աչակերտ ուսում կ'առնեն: Ինքնաբուխ նուիրատուութիւնները յայտրդած են եւ մէկ ժամուան մէջ դոյացած է ակնկալուած գումարը: Վերջին խօսքը արտասանած է Գարեգին Պատրիարք որ ոգեկոչած է նաեւ հին Թօփգաբուն եւ վարժարանը ուր չրջան մը ինք ալ ուսանած է:

***

ՖԼՐԻԳԻԻՂի «Ալաճաճեան» սրահին մէջ, Դեկ. 9-ին, մատաղի պատրաստութեան ժողով մը գումարուած է, որու հրաւիրուած էին նաեւ յայտնի ազգային-ներ եւ հանրային գործիչներ: Ֆէրիղիւղը իր 510 աչակերտներով կարեւորագոյններէն է հայկ. վարժարաններուն եւ մեծ աչխատանք կը տարուի վարժարանին նիւթականը ապահովելու համար: Ճաչասեղանին, ներկաները մաքերու փոխանակութիւն ունեցած են: Խօսք առած է Սեդրակ Թոքատ որ յայտնած է թէ վարժարանին բաղը անպայման պէտք է դոցուի: Ներկաներէն կազմուած է մատաղի յանձնախումբ մը որու պիտի աչակցին նաեւ Ֆէրիղիւղի յարակից բազմաթիւ մարմիններ: Յանդաւառ մթնոլորտէն ետք, արդէն իսկ ներկաներուն մէջ դոյացած է 400 միլիոն լիրա (160 հազար Ֆր.):

***

ՊՈԼՍՈՑ «ձեմալ Րէչիտ Րէյ» համերգասրահին մէջ, Դեկ. 22-ին Ալպէոնի քառեակը նուագահանդէս մը տուած է, մասնակցութեամբ դաչնակահարուհի Սեդա Դանիէլի:

***

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ ազգ. հիւանդանոցի «Հինդլեան» յարկաբաժնի սրահին մէջ, Դեկ. 23-ին տեղի ունեցած է քէրմէս մը, որու յատկանչական կողմն այն էր որ վաճառքի հանուած ձեռագործ աչխատութիւնները ըրած էին հիւանդանոցին մօտակայ բնակիչները:

***

ԳՈՒՐՈՒՉԷՇՄԷի Երեւման Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Դեկ. 19-ին կատարուած է Կոմիտաս դպրաց դաս երգչախումբի 83-րդ տարեդարձը: Պատարագիչն էր Շահան Արք.: Արարողութենէն ետք ճաչասեղան մը սարքուած է: Բացումը կատարած է դպրապետ՝ Պերճ Տէր-Մարտիրոսեան եւ բեմը յանձնած է Արմէն Զըրաքօղլուին որ վարձէհանդիսութիւնը: Երգչախումբին տեղեկագիրը կարդացած է Գէորգ Թիւսիւզեան: Թաղականութեան եւ Տիկնանց յանձնախումբին կողմէ արտայայտուած է Տիկին Հերմինէ Սվաճեան որ դրուատած է երգչախումբին գործունէութիւնը: Փակման խօսքը արտասանած է Շահան Արք.:

ՕՐՀՆԵՐԳ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Իտալիոյ Փիցցիֆաքօ Էտիցիոնէ Մուզիքալէի կողմէ լոյս տեսած է գեղատիպ ձայնագրութիւնը (որու կցուած են բառերը հայերէն եւ լատինատառ) Հայաստանի փառերգին՝ «Մեր Հայրենիք»ին:

Եռագոյնով եւ փառապանծ Արարատով կը ներկայանայ կողքը: Ստանալու համար դիմել՝

DECIBEL
H. MEYVALIAN
Borgo Piccinini 6
43100 Parma (ITALIA)
Tel : (39) 521 281333
Fax : (39) 521 28520

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-16-

ԴԱՍԱԿԱՆ ԱՌԱԿ

կար ու չկար՝ նապաստակ մը կար,
զգոյշ, խոհեմ ու չրջահայեաց,
որ գայլը չար պինք չուտէ յանկարծ:
Ան քաջաբար նաեւ կ'աչխատէր,
որ իր դատը ամէն կողմ լսուէր:

Գայլը քանդէտ այլեւ խորամանկ՝
նապաստակը բռնելու համար
դիմեց ուրոյն ռազմավարութեան. --
աչխարհով մէկ ձգեց ահազանգ,
թէ իր ցեղը վտանգուած է
նապաստակին բռնած ընթացքէն,
գոյութենէն, աչխուժութենէն,
հետեւաբար՝ անոր ձեռք բերած
միջազգային ազդեցութենէն:
«Տեսէ՛ք ինչպէս իջած հրապարակ՝
գայլերուն դէմ կը ճօճէ նիզակ»...

Թէ՛ ինք անճամբ՝ իր միջոցներով,
թէ՛ վճարած ծանուցումներով՝
գայլը այնքան կրկնեց, չեփորեց
իր յանկերգն այս, որ նախ համոզեց
չրջապատի ցեղեր փոքր ու մեծ:

Նապաստակը՝ թէեւ զարմացած
ստեղծուած կացութեան դիմաց՝
բայց եւ այնպէս չատ առեն չանցած
հպարտացաւ, ըսաւ՝ «ձայն բազմաց»...
Իր չուրջ գայլին խնամքով հիւսած
այդ համբաւին ինք ալ հաւատաց:

Կարծելով թէ ալ վտանգ չկայ,
յանկարծ զարճաւ չատ ինքնավստահ:
Նախկին խելօք վարմունքը ձգած,
կարծես թէ բուն թշնամին մոռցած,
յարճակումի թիրախը փոխած՝
իր հարազատ ազգակիցներու
աւագանին հա՛ կը քարկոծէ,
ու կը ճաղկէ, կը պախարակէ. --
«Ո՞վ կարզադրեց, որ այսօր ճիւնէ:
Ցանցաւորը թող ինքզինք կախէ»...

Իսկ միւս կողմէ՝ ո՞վ գիտէ ինչո՞ւ
կասկածելի մարդիկ գտած է,
օր ցերեկով անոնց կ'այցելէ:
Եւ անոնց հետ բարեկամացած՝
իր ցեղակից նապաստակներու
ըրածները կը քննադատէ:
Իսկ դիւերը՝ տեսէք, կը ննջէ
հանդիստ սրտով, պոչը դուրս ձգած:

Մինչ գայլը չար՝ ժանիքը սրած՝
սկզբնական իր նպատակէն
չէ հրաժարած:
Ցարմարագոյն պահին կը սպասէ
նապաստակը իր ամբողջ ցեղով
լափելու յոյսով:

Առակս այս ցուցանէ. --

Նապաստակները երբ զիրար փետեն,
չար գայլի հացին կարագ կը քսեն:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Առանձնանալ հոն ժամերով, գիշերը, խօսիլ կոհակներուն, փրփուր ամպերուն: Ունենալ պզտիկ դրասեղան մը, սիրուած գիրքեր, կարղալ երկարօրէն:

Ա՛ս հնար չեղաւ, չատ հաճոյք պիտի ըլլար ինձ համար: Իբր մեզապարտ մը պէտք էր հսկել վրաս, ու չունեցայ սենեակ առանձին. պարտ էի մօրս հետ պառկիլ, միչտ անոր պառկած ժամերուն. իսկ անկողնին մէջ կարդալու կարելիութիւն չկար:

Անթաղտատելիօրէն աւելի լուսամիտ, աւելի քաղաքակրթուած, աչխարհիկ կեանքի տեղեակ էր Գատը Գիւղի բնակչութիւնը քան Պէչիկթաչինը:

Մօտ էր մեր տունը Մէօհիւրտարի հասարակաց պարտէզին, հոն երեկոները եռաժչտախումբ կար չաբաթը մէկ քանի անգամ. երբեմն ալ բացօթեայ ներկայացում. բոլոր պարտէզ գացողները մեր տան առջեւէն պէտք էր անցնէին, որով իմ վրաս հսկողութիւնը կը դժուարանար. մայրս դժգոհ էր:

Կային այդ գիւղին մէջ ծանօթ ընտանիքներ, ինչպէս Ապրօները, Կիւլպէնկեաններուը, Հարենցները, Կամտարականները, կային նաեւ երկու եղբայր Ունճեաններ, Մատթէոս եւ Աբիկ էֆէնտիները:

Անոնք ջոջերն էին գիւղին. ամիրայպետները: Շատ փառաւոր ապարանք մը կը բնակէին, իչխանավայել ծառաստան, ջերմոց, բանջարանոց, ախոռ, ամէն ինչ: Մեծ խումբ մը ծառաներու:

Ամուսնացած չէին, թէեւ տարիքին առած, իրրեւ ընտանիք ամուրի քոյր մը ունէին որ ձեղնայարկը առանձին կը բնակէր եւ այր մարդու երես տեսնել չէր ուզեր: Տարօրինակ էր անոր ապրելակերպը այդ ճոխ տանը մէջ:

Բառին բովանդակ առումով մեծատուն էր Աբիկ էֆէնտին, առատաձեռն, գթասիրտ, հակառակ խոժոռ արտաքինին՝ միչտ հասնող գժբախտներուն նեղ պահերուն, հալածուածներու գժուար կացութիւնները դիւրացնող, ձեռքի տակէ աչխատանք կը տարուի վարժարանին նիւթականը ապահովելու համար: Ճաչասեղան առջեւէն պէտք էր անցնէին, որով իմ վրաս հսկողութիւնը կը դժուարանար. մայրս դժգոհ էր:

Կային այդ գիւղին մէջ ծանօթ ընտանիքներ, ինչպէս Ապրօները, Կիւլպէնկեաններուը, Հարենցները, Կամտարականները, կային նաեւ երկու եղբայր Ունճեաններ, Մատթէոս եւ Աբիկ էֆէնտիները:

Անոնք ջոջերն էին գիւղին. ամիրայպետները: Շատ փառաւոր ապարանք մը կը բնակէին, իչխանավայել ծառաստան, ջերմոց, բանջարանոց, ախոռ, ամէն ինչ: Մեծ խումբ մը ծառաներու:

Ամուսնացած չէին, թէեւ տարիքին առած, իրրեւ ընտանիք ամուրի քոյր մը ունէին որ ձեղնայարկը առանձին կը բնակէր եւ այր մարդու երես տեսնել չէր ուզեր: Տարօրինակ էր անոր ապրելակերպը այդ ճոխ տանը մէջ:

Բառին բովանդակ առումով մեծատուն էր Աբիկ էֆէնտին, առատաձեռն, գթասիրտ, հակառակ խոժոռ արտաքինին՝ միչտ հասնող գժբախտներուն նեղ պահերուն, հալածուածներու գժուար կացութիւնները դիւրացնող, ձեռքի տակէ աչխատանք կը տարուի վարժարանին նիւթականը ապահովելու համար: Ճաչասեղան

բեմն բարձր ձայնով դիտողութիւններ կ'ընէր, լուսարարին, ժամկոչին, նոյնիսկ քահանային: Կը պատմեն թէ, -- չեմ գիտեր որ աստիճան ստոյգ է --, այդ եկեղեցիի աւագերէցներէն մէկը երբ էֆէնտին դայ եւ արդէն «Սուրբ Աստուածը» ըսած ըլլան, կրկնել կու տայ եղեր այդ աղօթքը, որովհետեւ Ունճեան չատ կը սիրէ եղեր լսել զայն:

Ժամերգութեան ատարտումին յետոյ, էֆէնտին կրկին իր հետեւորդներով ծովեզերեայ ճամբէն, Մէօհիւրտարի կողմէն կ'երթար տուն: Հայ բնակիչներէն ոչ ոք կը համարձակէր ճամբան անկէ առաջ անցնիլ, որքան ալ ստիպողական գործ ունենար. էֆէնտին չէր ախորժեր այդ բանէն:

Պատահեցաւ որ մեր հոն հաստատուելուն յաջորդ կիրակին, եկեղեցիէն ելլելուն Ունճեան հաճեցաւ այցելել մեզի: Մայրս հիւրանոց չէջած տակաւին, յանձնարարեց ինձ ձեռք համբուրել. չմոռնամ ըսելու որ բոլոր Գատը Գիւղի հայ կիները, 3 տարեկանէն մինչեւ 80 տարու, էֆէնտիին ձեռքը կը պագնէին, նոյնիսկ փողոցը: Ես տարօրինակ գտայ այդ բանը, որովհետեւ նոյնիսկ Նուրեան էֆէնտիին որ պետական խորհուրդի անդամ էր եւ մօրաքրոջս ամուսինը, ձեռք համբուրել չէին պարտադրած ինձ. մայրս գուշակեց նպատակս եւ հաղիւ ներս մտած էի սրահէն, ըսաւ.

- Աղջիկս, ձեռք համբուրէ՛:

Խոնարհեցայ էֆէնտիին ձեռքին վրայ բայց չհամբուրեցի. էֆէնտին երեսս նայեցաւ ուշադիր, եւ քիչ մը գժգոհ.

- Ա՞յս է գրող աղջիկդ, հարցուց մօրս:

Թաղին բնակիչներէն չատեր մեզմով չահադրգռուած էին, թէ՛ մեր գիրքին եւ թէ՛ իմ նորածագ գրական համբաւիս պատճառով: Եւեւէ եւեւ բանաստեղծութիւններ եւ պատմուածքներ տուած էի «Մասիս»ին, «Արեւելեան Մամուլ»ին եւ այլ թերթերու, հանդէսներու. գեռ չատ նորահաս ըլլալուս՝ ընդհանուր վախիք մը արթնցած էր զիս ճանչնալու: Կ'ուզէին թերեւս գիտնալ թէ այդ տխուր բաները գրող աղջիկը բնութենէն զրկեա՞լ մըն է, կոյր մը, կաղ մը, սպաստող մը թերեւս:

(Շար. 24)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Անիլին· -- Տէր եւ Տիկին Յարեթ Յարութիւնեան Ամանորի առթիւ 1·000 Ֆր·։

**

Լամօրլէ· -- Տէր եւ Տիկին Շարէթ 500 Ֆր·։

**

Փարիզ· -- Պ· Փիէր Թերկանեան 1·000 Ֆր·։

ՆՈՒԷՐ

Տօքթ· Աւետիս Իմնէհեան Փարիզ իր այցելութեան առթիւ 1·000 Ֆր· կը նուիրէ ԻՄԱՖ-ին (ատանալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի Սէն-Ժէրմէի «Ջ· Շանթ» մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Իւզաբեր Փափազեանին, զաւակներուն, թոռան ու ընտանեկան հարազատ պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝ Վարդան Փափազեանի մահուան առթիւ։ Նոյն առթիւ մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆր· կը նուիրէ Թաղին Ս· Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ։

SÉJOUR à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription:
M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.

— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

Prix : (pension complète - vin compris)

Adultes et adolescents +14 ans	= 1.700 F.	+ voyage
9-14 ans	= 1.200 F.	+ voyage
3-9 ans	= 800 F.	+ voyage
- 3 ans	= gratuit.	

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs — Economes
Assistants sanitaires — Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յունուար 9, Դ· Օր Ծննդեան։ *Ժամը 10·30-ին պատարագ կը մատուցուի։*

Կը պատարագէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ· ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Հինգշաբթի, Յունուար 13, Ը· օր Ծննդեան։ Տօն Աւետաբերութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանին Տնօրինէքը կը կատարուի։

Շաբաթ, Յունուար 15, Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին,

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցւոյն։

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ· ԳԼՎԸԳԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցաշէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ-ի եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ընտանիքի նիջեցեալներուն համար։

ՀՍԱՀԱՆԻ ՕՐ

ԲԱԺԱԿԻ ՓԱՇԸ

Կիրակի, Յունուար 16
Ժամը՝ 12·30-ին

YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e

Ժամը հինգ 13-ին բաժակ պիտի բարձրացուի Խաչեան վարժարանի, ինչպէս նաեւ աշխարհի բոլոր հայկ· վարժարաններուն կեանքը, անոնց մաղթելով յաջող եւ երկար տարիներ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն· --
46 -- 56 -- 14 -- 53
43 -- 08 -- 12 -- 06

Ճաշագին՝ 170 Ֆր·։

Ժամը 15-էն ետք, երիտասարդներուն մուտքը ձրի է։

Սիրով կը հրաւիրուին խաչեանցիներ եւ համակիրներ։

ՄԱՐՍԷԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԻ ՏՈՒՆ

Կիրակի, Յունուար 9, ժամը 14·30-ին

ՏՕՆԱԾԱՌ

Շարաթօրեայ դպրոցի
Գեղարուեստական յայտագիր,
նուէրներու բաշխում։

Dimanche 9 Janvier

Arbre de Noël
à 14 heures 30

Super Loto
à partir de 15 heures 30
Nombreux lots de valeur.
— VENEZ EN FAMILLE —

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Monsieur VAHAN TER-GHEVONDIAN
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France
vous convie à un

REPAS DU NOUVEL AN

le Samedi 15 Janvier à 20 heures
En présence de

Monsieur BABKEN ARARKTSIAN

Président du Parlement de la République d'Arménie

Hôtel PULLMAN SAINT JACQUES
17, Boulevard Saint Jacques, Paris 14e

Participation : 350 F.

Réservation en téléphonant au : 53 - 76 - 09 - 93.

POUR LA PLUS GRANDE JOIE DES PETITS ET DES GRANDS

LE PERE NOEL

VENU SPECIALEMENT D'ARMENIE, vous attend à

L'ARBRE DE NOEL
DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

le Dimanche 9 Janvier à partir de 13 heures
à la Salle des Fêtes du Raincy — Bd. du Midi
SPECTACLE DES ENFANTS — CHORALE DE L'ECOLE
Animation musicale ★
★ *Buffet avec Plats et Boissons*

SPECTACLE SURPRISE de NAREK DOURIAN

Renseignements à l'Ecole TEBROTZASSERE : 43 - 81 - 01 - 72.
Accès autoroute : A 3 Sortie le Raincy
Accès SNCF : Gare de l'Est — Gare Villemomble le Raincy — Salle à 200 m.

— ENTREE GRATUITE —

Le Centre Culturel SAINT MESROB

Les prochaines séances du séminaire

Littérature et Catastrophe

de MARC NICHANIAN

auront lieu les 10 et 24 Janvier et les 7 et 21 Février à 20 h 30.

10 bis, rue Thouin, Paris Ve
M° Monge ou Cardinal Lemoine

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

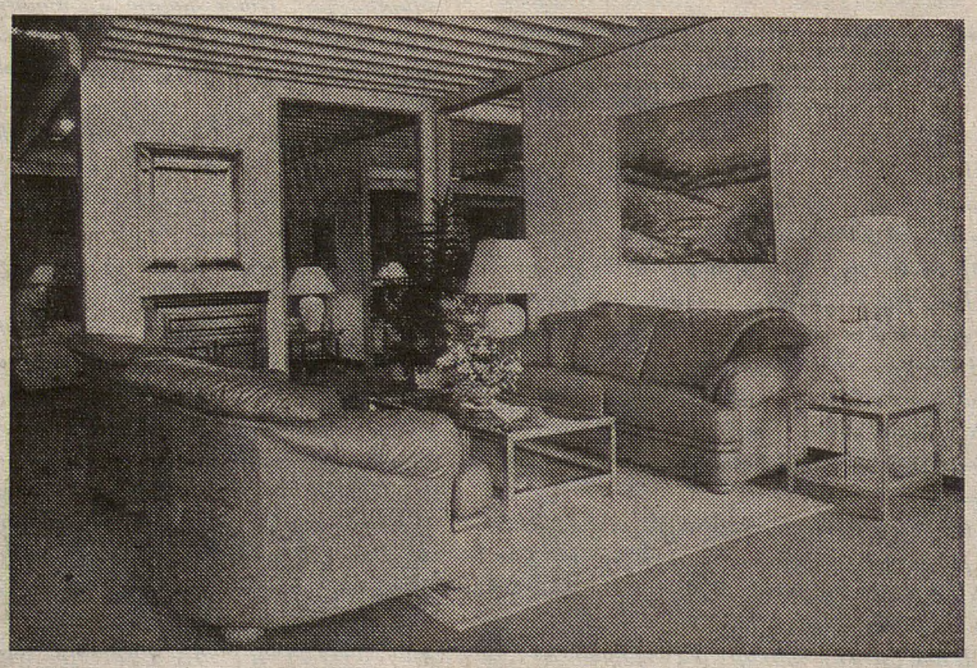
77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Les dames de la Croix Bleue des Arméniens de France attendent les enfants de la colonie, écoles et autres, pour le MANOUGNEROU OR, le Dimanche 16 Janvier à partir de 14 h 30, à la Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, rue Voltaire, 94140 Alfortville.

Première partie : Programme enfant —— *Deuxième partie : Super Boom*
Et sans oublier la venue du Père Noël.

VENEZ NOMBREUX

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9
DIMANCHE
9 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 189

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·235 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.235

ՀՐԱԶԴԱՆ ԶԷՅԹԼԵԱՆ

ՌԵՀ, ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԼԷՍ, 1994

Առաջին անգամ ըլլալով՝ Հրազդան Զէյթլեան իր անունը կը դնէ հատորի մը կողքին: Բացառիկ հատոր մըն է այս մէկը, չատ մը պատճառներով: Բայց նուազ բացառիկ չէին նախորդ հրատարակութիւնները որոնց մէկը կ'ներեւար ինքը, իբր «Նոր Գրականութիւն» չարժումին ռահվիրաներէն մէկը: Հաւաքական հրատարակութիւններ ասոնք, դրսեւորումները գրական չարժումի մը, որուն հիմնադիրներն էին (լման անունները հիմա՛ կ'իմանանք պաշտօնապէս) ներկայ հատորի հեղինակին հետ՝ Սեւակ Արծրունի եւ Մհեր Քարաքաշեան:

1984-ին լոյս կը տեսնէր Պէյրութի մէջ անվերնագիր հատորիկ մը, մօտ վաթսուն էջնոց, «Հրազդան, Մ/հր, Սեւակ» վերտառութեամբ, դժուար ընթերցվի, միայն անստորագիր դրուագիներ պարունակող, մեծ մասամբ՝ բանաստեղծական քնոյթի, բայց մէջ ընդ մէջ՝ արձակ կտորներով, ու վերջաւորութեան՝ «Մայրենիին՝ վտակումներ Մուսա Լեռնէն» խորագրով բառարանային բաժինով մը, որ կը տրուէր հաւանարար՝ ընթերցողը դիւրացնելու դովելի բայց աննպատակայարմար դիտաւորութեամբ: Այս նորերեւոյթ չարժման ներկայացուցիչները կը հիւրընկալէին ի հարկէ՝ Մուսա Լեռան բարբառէն չատ մը «վտակումներ» իրենց բանաստեղծական լեզուին մէջ, ինչ որ առաջին ակնարկով՝ «արմանքի» ու զարմանքի կը մղէր այդ բարբառին անծանօթ, բայց պէյրութեան սովորական բանաստեղծութեան լեզուական միապաղաղութեան քաջածանօթ ընթերցողը: Գրքին կողքը կը կրէր բոսորագոյն ակնախիղ գծագրութիւն մը, որուն մէջ կը կարգացուէին ի միջի այլոց՝ Ֆրանսերէն լեզուով «baroque absolu» բառերը, ինչ որ թերեւս ո՛չ դիտաւորեալ կերպով եղած, բայց ամէն պարագայի՝ չատ դիպուկ յատկանշում մը կը թուէր ըլլալ հեղինակներու հետապնդած «ժանր»ին համար: Կողքին ներսի կողմը գրաւուած էր երկար հանդանակով մը, «մանիֆեսթ»ով մը, որ կը լրացնէր իր կարգին հանդանակի սեռին բոլոր նախապայմանները՝ յախտն յարձակում, անյողդողդ ինքնավստահութիւն, «արմանեղու» մարմաջ, եւ քանի մը սրբագրելի խակութիւններ: Ահաւասիկ կարգ մը մէջբերումներ այդ հանդանակէն, յիշեալ յատկանիշները ցուցաբերող. «Ն.Գ.ը ահաբեկչութիւն է, ելեկտրոնային ռմբակոծում՝ ի սիւրս անչարժացած ենթադիտակիցին... բխելով վայրագ սերմէ, կը փորձէ ճապաղել «հաստատուած» ազատագրումներու լեզուն ծուձը... Ն.Գ.եան սկիզբը Պէյրութի տարտղնումն է ... իր դռները բաց են բացարձակ զառանցանքին... Ն.Գ.ը պարոքի նախաքայլը կը դնէ Ռոսլինի մօտ եւ նոյնքան փառասէր է... Ն.Գ.ը իր կեցութիւնը արտայայտութեան նոր կերպերու փնտռտուքով կ'արդարացնէ... Սահմանադանձ տարածումով փորձ անցընելու արուեստի այլազան լեզուներու սեմէն... Մէկ կողմէ «մշակոյթի» մեռելաթաղը հռչակողները..., միւս կողմէ՝ նոր խօսքի՛, նոր պատկերի՛ եւ նոր ձայնի՛ տիեզերքներ երազողները»: Յակութեան բաժինն կը պատկանի «(Ն.Գ.) ի սկզբանէ ընդուներ է Հ.Յ.Դ. ծրագիրի ուղեւորումը» յայտարարութիւնը: Կարեւոր է 1984-ի այս հանդանակը, որովհետեւ դրեթէ ամբողջութեամբ (ներ)մուծուած է Հ. Զէյթլեանի նորատիպ հատորին սկիզբը, թայց ընդլայնուած, բարեփոխուած ու քանի մը կէտերու չուրջ՝ ուղղակի չրջափոխուած եղանակով (չըկա՛յ ի միջի այլոց վերոյիշեալ յայտարարութիւնը): Ամէն պարագայի՝ իւրացուած ամբողջութեամբ հեղինակին կողմէ, ինչ որ առնուազն բարոյական հարց մը կը ծագեցնէ, քանի որ խօսքը հաւաքական չարժումի մը հանդանակին մասին է:

1986-ին լոյս կը տեսնէր խմբակին երկրորդ հատորեակը, խորագրուած՝ Սէր, եւ 1988-ին՝ նոր հատորեակ մը, նոյնպէս հաւաքական երեւոյթ, նոյնպէս Պէյրութ տպուած, այս անգամ՝ հեղինակներու անուններուն յիշատակումով: Այս հատորը նուիրուած էր Պետրոս Հերեան այնճարցի բանաստեղծի յիշատակին (հատորին մէջ՝ Հրազդան իր գրութիւնը կը յատկացնէր «Քաղաքը եւ քաղաքի վարքը ատող Պետրոս Հերկելեան բանաստեղծին եւ ընկերոջ, սա ամօ՛թ գրութիւնը» ճօնով, որ գրեթէ նոյնութեամբ կը վերնոտի 1993-ի հատորին մէջ), ինչ որ դոյց կու տայ մասամբ (բայց մասա՛մբ միայն), թէ Նոր Գրականութիւն չարժումը ինչպէ՛ս կը սահմանէ ինքզինք, ի՛նչ սերնդականութիւն կ'ընդունի ու կը յայտարարէ, իր ծնունդը եւ իր էութիւնը բացատրող:

ՌԵՀ վերնագրուած այսօրուան հատորը կը ներկայանայ գիրքի մը համար անսովոր լայն ծաւալով, պարբերաթերթ մը յիշեցնող: Կը կրէ ենթախորագիր մը՝ «Դէպի նոր գրականութիւն»: Կը սկսի 15 էջնոց յառաջաբանով մը, հայերէն եւ անգլերէն: Գրութիւններուն մէկ մասը խումբին նախորդ հրատարակութիւններէն հոս փոխադրուած ու հաւաքուած է: Այս ամբողջը կը փաստէ որ հեղինակը ուզած է ներկայ հատորին ալ տալ հանդանակային հանդամանք, այս անգամ իր անունով երեւան գալով եւ իր հաչուոյն հերքումներով չարժումին դրոյթները: Ներկայ հատորը նորարարութեան մէջ յաւելեալ քայլ մը կը կատարէ սակայն իր էջադրումով: Տողերը (մինչեւ իսկ յառաջաբանի բաժինը) տարտղնուած են էջերուն չորս ծագը, ուղղութիւն կը փոխեն, կը սեղմուին ու կը կլորնան, քոմփիւթըրային խաղերով ու գծագրութիւններով: Կրկնակի նպատակ մը կը հետապնդէ այս էջադրական աշխատանքը: Ընթերցողին ձեռքը դեղեցիկ առարկայ մը մատուցելու ջանքը կայ անշուշտ, բայց մատորը կողքին՝ «ամանկարտ» բառին ուսանքը գրութիւններու արտաքին տեսքին մէջ արձանագրելու փափաքը դղալի է: Տարտղնուած էջադրումը չի խանգարեր ի հարկէ՝ ընթերցումին չարունակականութիւնը, չի պահանջեր ընթերցումի տարբեր եղանակ մը: Այլ խօսքով՝ չի գուգադիպիր աւ իմաստային տարտղնումին հետ, որուն փորձը զգալի է (ուզուած ու բացայայտուած իբրեւ այդ) հատորին մէկ ծայրէն միւսը: Այս կարեւոր (ու բացատրութեան կարօտ) նորարարութիւնը հասկնալի պիտի դառնայ քիչ ետքը: Ամէն պարագայի՝ Զէյթլեանի մօտ կայ ակնբախ փնտռտուք մը, գրական նոր ձեւերու անդուլ հետապնդում մը, արեւմտեան աշխարհին մէջ կիրարուած կուռ կամ փորձուած ձեւերուն նկատմամբ արթնութիւն ու յանձնառու գիտակցութենէ մը մղուած, բան մը որ գրեթէ անհասկնալի է հայ գրականութեան ծիրէն ներս:

Ցառաջաբանին անդլերէն տարբերակին մէջ (որ նոյն դաղափարները կը զոդէ իրարու, բայց որ հայերէն տարբերակին ուղղակի թարգմանութիւնը չէ՛) Զէյթլեան կը գրէ հետեւեալը (թարգմանութեան փորձ մը կ'առաջարկեմ). «Այս գրականութեան նիւթը սեւեռուն ներթափանցում մըն է արեւմտեան Սփիւռքի մէջ ապրող Հայերու դոյութենական եւ միջավայրային պայմաններուն եւ պայմանաղրուածութիւններուն մէջ...: Դրքին նպատակն է նաեւ հայերէն գրելու արարքին որակային յառաջխաղացումը եւ հայերէն գրելու նորարար մեթոտներու զարգացումը: Դիտաւորութիւնը արեւմտահայերէնը հարստացնել է եւ անոր ներարկել նոր ստեղծական ուժ մը: Հատորին մէջ պարունակուած գրութիւնները հայերէն արձակին ձեւային (formal) սահմանները կը հրեն, կը հրմշտկեն, նոր իմաստներ ազատագրելու (նոր իմաստներ, որոնք աւելի պիտի յարմարէին սփիւռքեան համաձիրին) եւ հայկական նիւթերուն նկատմամբ նոր մօտեցումներ զարգացնելու համար: Հայ են-

Գրեց՝
ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

թակայականութեան նկատմամբ այս նոր մօտեցումներուն չնորհիւ՝ պիտի արագանայ սփիւռքեան բազմակի ենթակային ծնունդ տուող չարժումը» (էջ 4): Պայքարի՞ գրականութիւն մը ուրեմն: Որոչ չափով՝ այո՛: Կը կարդանք հոս, որ արեւմտեան Սփիւռքը չէ գտած առ այսօր՝ ի՛ր լեզուն, կը չարունակէ ապրիլ ու ինք դինք մտածել հին կաղապարներու պահեստը օգտագործելով: Բայց կը կարդանք նաեւ որ չի բաւեր դաղափարները քննադատել, որպէսզի կաղապարները փոխուին, տեղի տան, նորին առջեւ զիջին: Նոր իմաստներ ազատագրելու համար, հարկաւոր է «արձակին ձեւային սահմանները» հրել, հրմշտել, լծդրականացնել: Սարաֆեանէն սկսեալ՝ ըմփիւռքի կարեւոր գրողները ուրիշ բան չեն ըրած, բանաստեղծական մարզին մէջ առաւելաբար: Բայց ըրած են յաճախ անկազմակերպ ձեւով, կիրարկելով դաղափարաբանութեան դէմ աշխատանքը գրութենական գետնին վրայ, առանց մտածելու սակայն այդ աշխատանքը, այդ կիրառումը: 1969-ին, Գր. Պըլտեան կարեւոր էջեր գրած էր այդ մասին, որոնք ոչինչ կորնցուցած են իրենց այժմէութենէն այսօր, քսանը չորս տարի ետք (1):

Ըսի որ Զէյթլեանէն առաջ արձակէն աւելի՝ բանաստեղծութեան մարզին մէջ է որ սահմանները զանցումը փորձուած է: Զէյթլեան խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ նաեւ այդ զատորոշումը: Ահաւասիկ ինչ կը կարդանք այս մասին Յառաջաբանին մէջ. «Նոր Գրականութիւնը "գրական սեռերու խառնուրդ"ի հարցի առընչութեամբ չափազանց փորձառական է, կը հաւատայ խառնուրդին» (էջ 14): Այդ իմաստով՝ հատորը կարելիութիւններու ամբողջ չարք մը կը պարունակէ ու կը ներկայացնէ: Երբեմն՝ գուտ արձակ, օրինակ՝ գրքին գլուխը գետեղուած «Հոգեառ» վերնագրուած կտորը, իր երկու զուգահեռ ու անջատ սիւնակներով: Երբեմն՝ անխառն բանաստեղծութիւն, ինչպէս «Վեց Քաղաք»ին պարագային, թէեւ այս մէկը կը ներկայանայ իրրեւ կարճ արձակներու չարք մը: Հասկնալի է որ այդ տեսակի տարբերութիւններ դադրին հոս ի զօրու ըլլալէ: «Վեց քաղաք»ին էջերը տպուած էին (կարծեմ՝ 1986-ին) Բագինի մէջ, իմբադիրին ներածական տողերով, չարամիտ ոգիով գրուած: Խորքին մէջ՝ դասական ոճով ներկայացող գործ մըն էր «Վեց Քաղաք»ը, բայց կէնսախոյա, գրելով ըլլալո՛ւ ճիգ մը ցուցադրող, գրելուն մէջ փրկութիւն մը փնտռող, գրեթէ անսպասելի բան մը մեր հայ գրողներուն մօտ: Այդ գործին մէջէն է որ հանած էի առենօք Հրազդան Զէյթլեանին գրիչը: Կտոր մը կ'առնեմ «Դամասկոս» բաժինէն (էջ 44).

Դամասկոս հարուածեց գիս հնաւուրց թարշամած տախտակներով մուշարաբապիէներու (փեղկերով ծածկուած պատշգամբներ) կրկնակի կըրիտներով. մուշարաբապիէներ՝ ընդլայնող տեսողութեան թաղանթը երբ ներսէն դուրս դիտես, ընդլայնող տեսողութիւնը յաւելեալ ծաւալով մը եւ արգիլող տեսողութիւնը (արգիլող թափանցկութիւն) ... Հեռուն, մզկիթի պատէն անդին մամլուք մինարէներ, բունկած Դամասկոսի տօքէն: Այս ծաւալին մէջ երկվայրկեան մը չգտայ բացուիլ մը դէպի վեր, այլ, հոն, երկինքը պարզապէս ըլլար հովանի մակերես մը՝ տուն մը կեանքիս եւ իմ կեանքիդ:

Արձակին եւ գուտ բանաստեղծականին միջեւ կը չարենան չատ մը ուրիշ կտորներ, ոմանք չեչտակի՝ «փորձառական» բնոյթ ունեցող (կը թոյլատրեմ ես ինծի այդ բառին գործածութիւնը հոս, քանի որ հանդանակը չի մերժեր փորձառականը. պէտք է սակայն խոստովանիլ որ ջլատեցնող բան մը ունի այդ որակումը): Օրինակ՝ Զէյթլեանի ամենավերջին գործերէն մէկը (ժամանակագրական կարգով), կը ներկայանայ երեք վերնագիրով մխաժամանակ («Գէչ տեղեր, Խոսմ կրակ, Ուորլ'ն») իրրեւ եռասիւնակ արտադրութիւն մը, որուն կ'աւելնայ չորրորդ սիւնակ մըն ալ, «լուսանցքային գրաբեկորներ»ու սիւնակը (էջ 26), որոնց մասին հեղինակը կ'ըսէ թէ «անխմաստ» են (չակերտները՝ իրմէ՛), աւելցնելով փակագծի մէջ՝ «իմա՝ իմաստաւորելի»: Հոս դէռ՝ երեք զլխաւոր սիւնակներէն երկուքը պատմողական բնոյթ ունին, ու ընթեռնլի են չարունակաբար: Աւելցուքներու սիւնակը միայն (ուրիշ ի՞նչպէս կոչել գրաբեկորները) չի հպատակիր ընթերցումի քաղաքականութեան («...բառամէջ խաժ ու ժախ խանութիլ խաւրըծիլ Փախ ճեղրած ծեխանկ...») (անդ), այլ ցոյց կու տայ կ'ենթադրեմ՝ գրողի մը «խոհանոցային» աշխատանքը, la fabrique de l'écriture, կամ դոնէ այդպէս կը ձեւացնէ:

Պէտք է ընդունիլ որ այս «անխմաստ / իմաստաւորելի» զոյգին կիրարկումը կամայական, չբսելու համար դաղափարաբանական երանգ մը ունի իր մէջ: Ամէն դրող իրաւունքն ունի իր գրութիւններուն բեմադրութիւնը իր ուզածին պէս վատարելու, տալով անոնց չրջափիճը կամ ոչ, հրամցնելով մէկ սիւնակ կամ բազմաթիւ սիւնակներ, կարդացողը հրաւիրելով զբաղային կամ անցումային ընթերցումի, հնարելով (ինչո՞ւ չէ) ոչ թէ պարզ դուգահեռական կառոյց մը, այլ որեւէ ուրիշ ձեւաւորում, ոլորապտոյտ, չրջանակային, պատառակաձեւ, կոտորակուած կամ խճանկարային, փայլարեկորներու ցուցադրում: Իմաստաւորուիլ չրջապիճին երեւան հանելը բազմաթիւ կարելիութիւններէն մէկն է միայն: Բեմադրութիւն մըն է ի միջի այլոց: Ի՞նչ կը բեմադրէ: Անշուշտ գրուածին ետին՝ գրութիւնը: Թէ չվախնայի նորարանութիւններէն, կ'ըսէի՝ «գրուածութիւն»ը: Եօթանասունական թուականներուն՝ այդ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԸՆԴԱՌԱՋՈՒՄ

Դուռը

Ո՛չ արաբերէն, ոչ ալ հրէական ձայնաւորիւռին անդադար ինքզինք արկանջիդ կարկատող երրայերէնն էր ան, այդ բարբառը՝ որ լսեր եմ թաղին մէջ, առէպ առէպ, այն փողոցը որ կը բացուի դպրոցին դիմաց: Տունը՝ երկու սենեակ, խոհանոց մը, հատնոցի չափ, բացուող բակին վրայ, ուր ծեր ձիթենի մը կը զառամի: Գլխուն ճերմակ լաչակ մը կը փաթթէ մայրը, թաղին բոլոր ծերուկներուն նման, եւ օրն ի բուն կը զբաղի չորս տղոցը առանձին գործերով. ճաշ, լուացք, արդուկ՝ որ փոխ կ'առնէ դրացիներէն, հիւանդ, յետոյ նորէն՝ ճաշ, լուացք, բամբասանք. իսկ տղաքը՝ հնակարկատ, վրայեկող վարպետ՝ որ կը չրջին փողոցէ փողոց, այդ վաղեմի արհեստին իրրեւ վերջին ժառանգորդները.դուռ-դրացիներուն հետ կը խօսին հայերէն կամ արաբերէն. սակայն տօն օրերուն կ'երթան հեռաւոր թաղերու եկեղեցիները.անոնց հարսները կու գան ուրիշ տեղերէ, հարսանիքները կ'ըլլան մերիններէն տարբեր ոճով ու ծէսով, կրնունքներուն մեր քահանան չէ մկրտողը. անոնց մեռելը կը տարուի դագաղը բաց՝ հայրն է, չաւարտող մահաքունէ մը վերջ, մաքրուած, սրբուած, ծաղիկներու բարձի մը վրայ յաւիտենութիւնը վաստակածի դիրքով. Թափօրին առջեւէն եղերամայրեր՝ որ աւարտող աշխարհ մը կ'ողբան, իսկ ետին՝ տապանը, որ կրողներ պարելով կ'օրօրեն: Ուրիշ աշխարհ են անոնք: Թաղին մէջ կարծես դուրսն են: Մենք անոնց տունը չենք մտներ, անոնք չեն իջներ մեր հանդէսներուն, կ'անդիտանան թաղին թատրոնն ու վէճերը, Նոր տարուան օրացոյց չեն գներ, Խորհուրդ Մեծը չերգուիր անոնց սեմին: Անոնց հայերէնը ունի անսովոր դոյն մը, տարվրուածի չորութիւնը, բայց դորձիքի մը սահուն չէզոքութիւնը: Ո՞վ են, որ կը թուին այնքան մօտիկ:

Այն տունն չէի գիտեր ո՞ւրկէ կու գային, ի՞նչ էր ինքնութիւնը, ոչ ալ կրնայի գուշակել մեր բարբառը գործածող ուրիչ ազգի մը գոյութիւնը, այնքան մեր լեզուն կը թուէր միայն մե՛րը, ցաւի, տխրութեան, ակումբի, ճառի, հայրենասիրութեան ու ստահակութեան միջին բարբառ մը, ուր Էրզրում, Արաբկիր, Կիլիւին, Սիս ու Ատանա դրեր էին իրենց կնիքները: Տարբերութիւնները չենք զգար, կ'անցնինք անոնցմէ: Տանիքէ տանիք կ'անցնին հայերէնի ու Թրքահառն գաւառաբարբառի ճիչերը եւ այդպէս մենք ալ կը չրջինք թաղին բոլոր տանիքներէն, կ'իջնենք դէպի վարի յարկերը տանող բաց ճգուած դռներէն. սանդուխներ կան, մթին ու խոնաւ անցքեր որ տուներուն անտեսանելի մասերը կը փորեն, կը բացուին բաղնիքի վերին լուսամուտներուն վրայ, կամ խոհանոցի պահեստներուն. ձեղուններէն կը կախուին չորցուած ամբուկի, պիպեռի կամ պամբայի չարեր, գետինը՝ խթայի, տաքառէղի, վարունգի թուրչիներ: Ցետոյ՝ աւելի վարերը, կիները՝ իրենց մտերմութեան պահերուն: Ամէն ինչ կը թուի բաց, փոխադարձ ու հաղորդակից, թէեւ նման վար խուժումի մը ընթացքին անակնկալի եկած Մարիճան կը ճչայ վախէն, սպառնալով «կարտել» մեր ոտքերը:

Այդ ոտնձգութիւններէն մէկուն առթիւ է, որ կը լսէի, օր մը, առաջին անգամ տանիքը փռուած սպիտակ սաւաններու տակ, անծանօթ բարբառը, որ, հրաշքի մը պէս որ մէկէն կը գառնայ պատճառաբանուած իրողութիւն, եղաւ յետոյ պատմութեան աղօթքէնը: Անակնկալը թերեւս, ճերմակ սաւանն ու ամրան տաքը կը բացատրէն գուցէ լզգայնութիւնը տեսակ մը անորոշելի միջոցի, ինչպէս երբ կը թափանցես գատարկ յարկաբաժնէ մը ուր ապրեր են տարիներով եւ որ յաճախ կը յայտնուի երազներուդ մէջ տեսակ մը կորիզային, անխլելի վայրի մը պէս. ամէն ինչ քեզ կը յուշէ, բայց դուն կը թուիս դուրսը կամ կը կարծես մտնել դուն քու մէջ օտար մարմնի մը պէս: Ծօսակցութիւնը ընդհատուեցաւ յանկարծ: Տեսայ Հաճի Յանումին կռնծած ձեռքը, իր կարմիր ոսկի ապարանջանով՝ որ սաւանը անդին նետել կը փորձէր: Յոյս տուի: Բայց մնաց ականջիս անոր մտերմութենէն ու ինքնութենէն խլուած բարբառին ձայնը: Կար անիկա ուրեմն՝ կը խօսուէր տակաւին, այն տեղն կենդանի, ատրերէնը:

Ի՞նչ է լեզու մը, որուն վերջին խօսողները՝ Տիյարպէքիրի, Եղեսիոյ, Միջագետքի դիւղերէն աքսորուած՝ մինչեւ Պէյրութ եւ աւելի հեռուները, անկարող են զայն կրելու. ի՞նչ է ան որ յանկարծ կը դադրի աշխարհինն ըլլալէ, երկիր ու իրեր կոչելէ, բաչխելէ սէրեր ու հիացումներ, կը դառնայ առանին եւ ա՛յնքան մտերիմ՝ որ կը ղրկուի ներքինն տարածութենէն ու չունչին, լռութեան այն որակէն որ կը հեւայ ամէն մտածումի երկայնքին. տեղ մը կը չարուներկէ ապրիլ մարդոց մէջ տեսակ մը մեղսաւոր արենակցութեամբ, կը յայտնակերպուի անոնց երազներուն մէջ, կը խօսի կտոր-կտոր, կը կակազէ, կը վերածուի բառի կամ նոր բարբառ մը գուներուող կշռոյթի, չեչտի ու դոյնի. յետոյ կը մտնէ մահաքունի մէջ: Վերջացող եւ այլեւս ինքզինք չստեղծող լեզու մը, որ եթէ լսեմ իսկ հիմա թերեւս երթիք չճանչնամ. երբեմն կը թուի թէ, տեղ մը մէջս կը խրտայ ու կը պահպանեմ զայն իր կորսուած յիշատակին անմոռանալի եւ անթարգմանելի չեչտով: Զեմ խոկ պահպաներ, որովհետեւ զուրկ եմ անոր իմաստատարումէն:

Հաւանաբար ունիմ նայուածքը անոնց որոնք մեթրոյի խճողուած մայթին վրայ մեր բարբառը կը լսեն մեր բերնէն եւ կը զարմանան. դեռ կա՞նք եղեր:

Թարգմանութիւն

Պատարագ ու ծիսակատարութիւն՝ ժամանակակից լեզուով՝ թերեւս կարելի են. չեմ կրնար ատիկա Վերեւակայել, թէեւ լատին եկեղեցիները տեղական բարբառներ կը կիրարկեն արդէն ամէնուրեք: Վարժութեա՞ն խնդիր, թէ նորին հանդէպ ընդդիմութի՞ւն, կամ ալ ծէսի ու սուրբ բաներու անվաեր միա-ցո՞ւմ: Խորհուրդը ունի թերեւս հոգեբանական հող, արդեօ՞ք սակայն միայն հոգեբանական էակներ ենք, երբ դիտենք որ խորհուրդը կար հոգեբանութենէն առաջ: Կը կարծենք յաճախ, որ ծէսին մէջ ի գործ դրուած լեզուն չի մասնակցիր արարողութեան, ինչպէս գոյն ու բոյր ու խունկ, ոսկի ու ձայն ու կշռոյթ կ'առաջնորդեն սրբազան չարժումը դէպի զոհագործում: Ծէսը կը կրկնէ, կ'ըսէ վերստին ո՛չ յիշատակը առաջին զոհագործման, այլ անյիշելին որ կայ ժամանակներէն առաջ եւ որուն կը յուսանք հասնիլ ժամանակներէն վերջ: Բառը՝ ձայն, իմաստ, պատկեր, չարահիւսութիւնը՝ յօդ ու կապ, հասկնալիութիւնը՝ ոչինչ կ'աւելցնեն, քանի որ արարքին իմաստը սահմանուած ենք գիտնալ: Ծէսին մէջ լեզուն արարք է, ինչպէս մարմինը՝ չարժում: Անհասկնալի դրաբար մը, յունարէն մը, ասորերէն մը այդ չարժումն են, ուր խորհուրդը, հեռաւորուած, կը մնայ:

Օր մը, յունական գիւղի մը մէջ, կիրակմուտքի արարողութեան, Phôs hylarion-ի Լոյս Ջուարթի յունարէն եղանակը դիս տարաւ երկնաւ եկեղեցին, ուր երկու տղաք եւ քահանան, դրեթէ բոլորովին դատարկ սրահին մէջ կը կատարէին արարողութիւնը. փոխ, կցուրդ, մեղեդի կ'եղկուէին այդ մանուկ, անփորձ ու թարմ ձայներէն, մինչ քահանային թաւ սաղմոսաձայնը՝ պատկերակալի մթնած չքեղանքին եռեւէն՝ կը վարէր մարդկային յղնած ու պարտասած ու հոգերով բեռնաւոր հոգին դէպի Կիրակիի ու ծննդեան առաջին հանգիստը: Լոյսի, գոյնի յուշիկ փախչո՛ղ տօն մը չկար, դրեթէ նախնական այդ կատոյցին մէջ. միայն ծէսին հանդիսաւորումը՝ որ ո՛չ բացարձակ, ոչ ալ բոլորովին առօրեայ ու սովորական պահի մը մէջ կը կերպարանաւորուէր ինծի համար անհասկնալի բիւզանդական յունարէնով մը: Կը պատկերացնէ՞ր արդեօք վեցօրեայ արարչութիւն մը, որ տիեզերքի հեռուներուն մէջ ընդարձակ այլափոխման մը եւ աճման մը օրէնքով, լոյսի, նիւթի, հողի, տերեւի, թռչուններու, գեռուններուն դնացք մը կը պարածածանէր եւ իր աւարտը կը գտնէր հոս, իմ ականջիս: Աբարողութեան ծայրագոյն ոճաւորումը, կանոնաւոր, անյեղլի, անչեղ ընթացքը, չարժումներուն պարզ ու տիրապետուած, որովհետեւ անդադար կրկնուած կարգը հասկնալի էին իրենք իրենց մէջ, առանց բառի եւ նախադասութեան իմացումին: Մանուկ՝ երբոր Աւագ չաբթու արարողութիւններուն կանոնները կ'երդէինք, երբ «Պարզեւատուն ամենեցուն»ը կը փառաւորուէր համօրէն, եւ մեծ վարագոյրին եռեւէն ծանօթ ձայն մը, երգէն, պահէն, խռովքէն այլափոխուած, այլացած պէտք էր ըսել, կը տարածէր խաւարմամբ անգայտացած միջոցը, կ'ողբար տիեզերական լացով՝ կորուստ մը, ոչինչ կը հասկնայի բառերէն, ահաւորապանչ ու անիմանալի խորհուրդը թելադրող չարականներէն, բանին մի բնութեամբ մարմնաւորութենէն՝ անոր մինչեւ դժոխք մուտքէն, բայց դիտէի այդ արիւնոտ եւ անմոռանալի եւ մարդկային դէպքը: Մեր տեղը, ուր ենք, նոյնիսկ երբ կ'անգիտանանք:

Գրեց՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊՃԼՏԵԱՆ

իսկանը անսովորն է մերթ եւ մերթ սովորականին հիմունքը, որ կը մոռնանք, թերեւս որպէսզի ապրինք միմիայն ու զերծինք անոր կրակներէն,

Տարիներ վերջ երբ կը կարդամ այդ չարականները, ընթերցուածներն ու փոխառացութիւնները, կը թուի, որ երկնային ու տիեզերական ծէսը ո՛չ միայն կը պակսի, այլեւ մա՛նաւանդ խորհուրդը կը զերծի հասողութենէս, որքան ջանամ տարրալուծել, յօդաւորել եւ լմբռնել լեզուն, որ կը գառնայ անբովանդակ ու աւելորդ: Խորհուրդը անհատկնալի լեզուին մէջ չէ, հարկաւ, ոչ ալ հասկնալիին՝ որ գայն իրրեւ թէ կը գարձնէ աւելի մեզմաօտ: Նուիրականացուած, կարգաւորուած, մեզմէ առյաւէտ անջատուած, չխօսուող եւ ուրեմն՝ լեզու ըլլալէ զադրած բարբառ մը իր սրբացմամբ իսկ կ'ըսէ առեղծուածը: Թարգմանուած՝ ծէսերը կը յօրինեն մարդկային պատրանք մը որ խորհուրդը կը դնէ մեր տրամադրութեան տակ, անմի՛ջապէս որ լեզուի պատնէշը էյնայ, կամ կարծենք՝ ինկաւ: Կուգաք է պատրանքը որ էական ու անհրաժեշտ հեռաւորութիւն մը կը ջնջէ: Դժուարաւ կ'ուզեմ երեւակայել, թէեւ պէտք է երեւակայեմ եւ արդէն ուրիշ բան չեմ կրնար ընել քան երեւակայել խորհուրդը, որ կը թուի երբեմն այնքան մատչելի եւ երբեմն ալ ա՛յնքան դաղտնօրէն ներհիւսուած՝ մտածման չրջելերեսին:

Ա՛ն որ չի յուսար անյուսալին եւ անսպասելին չի սպասեր, կրնա՞յ բացուիլ դինք ողողող ու այլացնող Թարգմանութեան:

Ջուրերու վերադարձը

Կ'ուզէի տեսնել:

Տարտամ ու խորունկ կարկաչ մըն էր ան մեր քայլերուն հետ, հեռուէն, բայց մօտիկ ու տեւական Թրթռացող խոխոչում մը. մեր անցքին ազմուկէն կ'ընդհատուէր, կը տիրէր անոր ինչպէս որ կ'իշխէր դիմացի ապառաժուղ փլուրին. աչունը բռնկեցուցեր էր իր կարմիրը, նարընջագոյն, դեղին գոյներով պտերներն ու լեռնային Թուփերը, որոնց մէջ երկիրը կը դնէր իր կապոյտը, եւ այն չաւիղը որ ակռաներու, ալոճիններու քովերէն կը տանէր մեզ դէպի Թափանցող, դրաւող, ինքնացող մեծ չառաչիւնը: Շրջադարձին՝ երբ կը սպասէի գեղջուկ աղբիւրի մը յամառօրէն գլլլան ցայտքին, ջուրի այն մանրիկ ելքին՝ որ օր մը դացեր էինք ողջունելու Գանձասարի ճամբուն վրայ, հոն, չաւիղի նեղուԹեան մէջ կա՛ր յանկարծ սպիտակուԹիւն մը սրընթաց ու գով. փրփուրի, բիւրեղի, փչուրներու օդառկախ դիմեցում մը՝ ուր ցերեկուան լոյսը կը գըտնէր, կը մաղուէր, անօսրութենէն կը դառնար չօշափելի, Եւ աւելի անդին, ուր անդին չկար, ժայԹք մը, բլուրմ մը կարծես ի հորէ, այնքա՞ն հեռուներէն որ կը Թուէր աներեւակայելի ու աներեւոյթ, նախքան բլման դառնալը երփնագանչ ու բազմածալ վարագոյր, անոր վերածուիլը ջուրի:

Արդարեւ՝ ջուր մը չէր, որ կը վիժէր ճառագայԹի եւ անկման մէջ կայուն գորութեամբ, այլ ընծայութիւն մըն էր սիրան ի վար, քերԹուած մը, ո՛չ, ո՛չ քերԹուած մը, չատ դիւրին պիտի ըլլար տեսարանին այլափոխումը պատկերին մէջ մեր աչքին. արագ պահն էր երբ աչխարհը կը յայտնակերպուի իրրեւ նշան ու կոչ ու սպասում բացագոչման, մինչ կորսուած են բառերը, ջուրը կը կերտուի եւ կը կայկայի իրրեւ քայքայում: Շաւիղի ծայրագոյն կէտին, վարը, մենք էինք, քանի մը մարդ, կ'ընդունէինք այս վազքը, այս ոստումը, բեկումը մէկէն, այս վէԺքը, ապառաժի հեռաւոր կորըւածքէն դէպի մեր ոտքերուն տակ ճզմըւած խիճերն ու ցեխը. ափ մը աղտոտ ջուր՝ վրան՝ մեր սասանող ատուերները: Շառաչին մէջ մունջ էինք, կարծես ըլլայինք տիեզերական մրմունջի մը կեդրոնին, մեզմէ դուրս, մեզ տարապրող իր ձայնին մէջ, իր զուտ ժայԹքի մը ապաճայնութեան: Կ'ապրէինք կոր հնչումի, Թրթռացման ու կշռոյթի միջոցը ան՝ մեր չուրջն էր, մինչ խորտուբորտ գետինը կը Թուէր ճողփացող, Եերորդ լաստ՝ որ կ'ընԹանար, կը զարնուէր արիքի, կը յաւերԺանար հեղեղէն: Թերեւս էինք սկսող, արարուող եւ դեռ խմասան ասդին արձակուող կայութեան մը զլխապտոյտին: Անյատակ ու անկիր անդունդ մը երկիրը կ'երկնուէր կոր այնտեղ, հաստատագերծ: Կարելի էր ամփոփել ձեռերը այս կերտումին, տակայն անոր զորութիւնը կը մնար մերԺուած. յայտնակերպումը կար մի՛ն որպէսզի աւելի խորհրդաւորապէս քօղարկուէր, յայտնակերպում քօղակերպում մըն էր նոյն ատեն:

Թերեւս չատ մտերիմ եւ նոյն ատեն բացարձակօրէն արտաքին եղելութիւն մըն էր որմէ աչքը չէր կրնար հեռանալ, եւ չէր յաջողեր ալ պարփակել իր մէջ: Նչանակութիւնն է տեսողութեան սահմանը, որ կը դնենք, որպէսզի մեր սկզբնական ու անպղծուած ապչանքը, սրբազան ահն ու տարփանքը որ կը կոչուի պակուցում, հերքենք, եւ մեզ ամէն կողմէն զըրաւող, յորդեցնող արարման մէջ զըտնենք խարխոյ ու կեցութեան ապաստան:

Մէկը, կայինք, ո՞վ, մեզմէ մէկը խոսեցաւ այնքան բարձրերէն եկող չնորհքի մասին, մկրտութեան՝ որ մեզ քարէն հաներ էր մինչեւ ջուրին մէջ Թեւածող, փսփսացող հոգիի մը այցելութիւնը: Միսը կը հաչուէր փլչող հեղուկին խորհարդները մէկ երկվայրկեանի մէջ, ելեկտրական ցանցեր կը նետէր ու կ'ոռոզէր դաչտերն ու հանդերը այս անջրդի հողին: Ուրիշ մը էտեղ մի լաւ ճաչարան կը սարքէր, հէնց էտեղ փրփուրներու խոնաւութեան մօտիկ, եւ մարդիկ կը դան, կ'ապրեն էլի: Մէկը դեդերեցաւ, չեղեցաւ յանկարծ, չրթունքները խածնելէն, դէպի հոսուն, յարատեւօրէն հոսուն աղբերակը կնոջ վայելքին —այրերուն տեւական յաճախանքն ու երազ նոյն ատեն—, իսկ բոլորէն մարդկայինը բանաստեղծը հոս գտաւ յորդահոսան, անսպառ աղբիւրը իր բաղդատութիւններուն: Բայց խռովքին մէջ ուր էինք, ըստոյգ անձկութիւն մը կար, յարատեւ, խառն եւ անորոշելի վախ մը՝ ո՛չ բնութեան վեհութենէն, ինչպէս կ'ըսէր բանաստեղծը, այլ տիեզերքի այս նեղ անկիւնին վրայ ըլլալէն, փակուղիէն, հոս վայր մը ստեղծելու փորձութենէն: Պէտք էր ազատագրէինք անստոյգը, ձեւաւորէինք զայն նորէն: Հեչտ էր ըսել որ ժայռի յաւերժօրէն բաց աչքին վրայ, ջուրերը արցունք էին երկար, անընդհատ, իսկ եթէ ընդհատուէին, մէկէն կը դառնար ամբողջական լռութիւն. այսպէս կարելի էր մտածել, պատկերել, բերել ամէն ինչ իմաստի չափին:

Զեմ պատմեր վերադարձը, որ տեղի չունեցաւ. հոս է: Կը ձգեմ որ ջրվէժը դառնայ ինքզինք: Կ'ուզեմ պահել այս պահը խուսափուկ ո՛չ անմոռաց այլ իրեւ դէմէս եկող ու բարձրադիր տեղատուութիւն որուն վայրն էի եւ ընդունարանը: Այն որ ջուրու կրակ՝ կու գայ, կ'աչխարհուի, կը սպասէ, սկզբնական վայրենութեան մը նման որ մեր ձեռքերը կը ժխտեն մարդկային կայքերու կառուցմամբ. բայց անիկա յարատեւօրէն կը դիմադրէ մեզի, կու տայ իր չքեղութիւնը մթին, այնքա՛ն մթին իր սպառիչ պայծառութեամբ, որ բիբերս ցաւին, երբ աչքերս կը փակեմ: □

ԵՍ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԿՐԱՒՆԱՒՈՐ ՔԱՀԱՆԱՅ,
MOI, GREGOIRE, religieux prêtre...

par

Saténig GOSTANIAN

A l'aube du 2ème millénaire de notre ère, un poète de génie qui, de son vivant, était déjà considéré comme un saint, a écrit un livre. Un livre où l'on sent le souffle ardent des Prophètes de la Bible, les cris de détresse ou de jubilation des Psaumes et la poésie bondissante du Cantique des Cantiques.

Mais Grégoire de Narek ne connaît pas le désespoir de Job car il sait qu'il est sauvé, que Dieu l'aime et qu'il ressuscitera à la fin des Temps. Une joyeuse espérance le soutient dans sa vie de chrétien semée d'embûches. Même s'il vit les tourments de l'homme qui, face à Dieu, se sent écrasé par sa finitude pécheresse, il ne se décourage pas, il persévère dans un cheminement de foi, plein d'humilité et de contrition, vers un but qu'il pressent, certes, mais dont il n'est, peut-être pas, pleinement conscient au départ.

Le livre que Grégoire a écrit en son couvent de Narek situé au sud du lac de Van, et qui fut achevé en l'an 1002, est le premier grand ouvrage de la littérature arménienne; il comporte 95 chapitres et compte 500 à 600 pages selon les éditions. Il est intitulé : *Մատեան Ողբերգութեան*. Dans le 9ème chapitre, Grégoire énonce son intention d'écrire un «Livre de Prières et de Lamentations», c'est pourquoi on lui donne aussi le titre de «Livre de Chants de Lamentations».

La traduction française complète qui en a été faite par le Père I. Kéchichian, s. j., et éditée en 1961 dans la collection «Source Chrétiennes», Cerf, Paris, porte le titre : «Le Livre de Prières».

Dans l'étude très approfondie que K. Beledian en fait dans son essai : «*Գրիգոր Նարեկացի լեզուի սահմաններուն մէջ*» (Grigor Naregatsi dans les limites du langage), Venise-St Lazare 1985, l'auteur écrit : «L'analyse des modalités de l'écriture et des faits textuels dégagent ainsi une conception fondamentalement tragique du monde, de l'existence et du langage. Cette conception forme le soubassement du Matean Oghbergout'ean, que l'on peut désormais traduire par "Le Livre Tragique"».

Nous garderons le titre : «Le Livre de Prières» puisque le livre, en France, est surtout lu et connu dans la traduction du Père Kéchichian; les citations de cet article proviennent de cette traduction qui, hélas, ne peut rendre la richesse du texte arménien.

G. de Narek écrit dans le silence et la solitude d'une cellule de moine; là, il scrute l'infini avec acharnement et dans la souffrance : «et moi qui sème mes paroles en pleurant» (2,2).

Car comment oser parler à Dieu ? Dire Dieu ?

Narek accumule les mots. En vain, le vocable humain est limité, les lettres qui le composent sont incapables de donner à lire Dieu —Dieu qui, d'ailleurs ne peut être dit, ne peut être écrit—. Il accumule les images, les pensées, les concepts qui ont cours dans le champ culture du christianisme de l'époque. C'est pourquoi le vocabulaire, les images dont il se sert. proviennent en grande partie de l'Ancien Testament.

L'ensemble de l'Ancien Testament a été pensé, écrit en hébreu. Dieu a choisi son peuple dans le monde sémitique. Tous les Apôtres sont des Juifs. Le christianisme se situe dans le droit fil de la pensée sémitique qui véhiculait depuis des siècles la Parole de Dieu. Il s'est aussi propagé dans un climat hellenistique, en langue grecque, le Nouveau Testament a été écrit en grec. La foi chrétienne s'est servie de deux courants de pensée qui reflètent deux mondes.

Dans la religion de ces deux mondes (hébraïque et grec) comme dans beaucoup d'autres religions, les fidèles pratiquaient, en priorité, des rites nommés sacrifices, afin de montrer leur déférence vis à vis de la divinité et s'attirer sa bienveillance (1).

Il n'est pas facile, à notre époque, de saisir la pensée qui présidait à ces pratiques.

Si l'on part d'une définition simple, on peut dire que le sacrifice est toute offrande animale ou végétale, qui est détruite, en tout ou en partie, sur l'autel, en hommage à la divinité.

Dans une pensée plus élaborée, le sacrifice est un rite où l'on se sépare d'une réalité à laquelle on tient: quelque chose, un animal, soi-même, pour exprimer la différence entre Dieu et l'homme, étant entendu que la différence permet la communion, car le sacrifice dit la recherche d'une communion, d'une union à Dieu.

Il y a trois types de sacrifices :

1° — L'holocauste est la forme la plus ancienne, c'est le sacrifice total: la victime, un mâle sans défaut du gros ou petit bétail, est brûlée entièrement sur l'autel.

2° — Le sacrifice de communion dont le rituel est décrit aux chapitres 3 et 7 du Lévitique (Lv) (3ème livre de l'A.T.): la victime, animal mâle ou femelle, offerte à Dieu, est partagée entre Dieu, le prêtre et l'offrant. Une partie est brûlée sur l'autel pour Dieu, ce sont la graisse et le sang qui appartiennent à Yahvé seul :

«Toute la graisse appartient à Yahvé... Vous ne mangerez ni graisse, ni sang» (Lv 3, 16-17 et 7, 23-30). La poitrine et la cuisse droite reviennent aux prêtres. L'offrant reçoit le reste des chairs qu'il mange avec sa famille.

Les rituels distinguent plusieurs sortes de sacrifices de communion : le sacrifice de louange offert à l'occasion d'une solemnité, le sacrifice spontané offert par dévotion, le sacrifice votif auquel l'offrant s'est obligé par un vœu et le sacrifice de consécration (2).

3° — Le sacrifice pour le péché.

Toute la graisse est brûlée sur l'autel. Le sang de la victime est projeté sur le voile du Temple et sur les assistants (Lv 4, 1-5, 13; 6, 7-23). Le sang joue un rôle de premier plan dans le rituel des sacrifices et des alliances car il était considéré comme le siège du principe vital, d'où sa valeur expiatoire.

D'autres rites accompagnent ces sacrifices : des offrandes végétales, des pains d'oblation, les offrandes d'encens (3).

Le langage sacrificiel

La foi chrétienne qui, ainsi que nous l'avons écrit préécédemment,est née dans le monde hébraïque de l'A.T., a hérité de ses concepts, de son langage religieux. C'est ainsi qu'elle a dû utiliser un langage sacrificiel, Jésus, lui-même, l'a fait, les apôtres, St Paul les Pères de l'Eglise l'ont fait (4).

Narek le fait dès les premiers mots du «Livre de Prières» :

La voix de mes soupirs
le gémissement de mon cœur,
le cri de mes lamentations,
vers Toi je les élève en offrande,
ô Toi qui vois les secrets.

Je Te présente le sacrifice des désirs
brûlants
de mon esprit agité,
et le plaçant sur le feu de mon âme
désolée et ardente,
par l'encensoir de ma volonté
je Te l'envoie.

Mais regarde-le, accepte-le en odeur
de suavité,
ô Compatissant,
plus que le sacrifice d'holocauste,
offert dans une fumée épaisse,
Reçois la composition de mes brefs discours
comme agréable,
et non comme digne de colère.

Des profondeurs de ma chambre secrète,
qui recèle pensées et sentiments,
que sorte et monte aussitôt vers Toi
mon oblation volontaire, moi qui suis
une victime pensante :
qu'elle brûle en holocauste
par la vertu de la graisse
dont je suis engraissé (1,1).

Ձա՛յն հառաչանաց հեծութեան ողբոց սրտից աղաղակի
Քեզ վերընծայեմ, տեսողդ գաղտնեաց,
Եւ մատուցեալ եդեալ ի հուր
թախծութեան անձին տոչորման
Զպտուղ ըղձիդ ննիներոյ սասանեալ
մտացս՝
Բուրվառաւ կամացս առաքել առ քեզ:
Ալլ հոտոտեսցի՛ս, հայեսցի՛ս, գթած,
Քան ի պատարագն բոլորապտուղ,
Մատուցեալ ծխոյն բարդութեան:
Ընկա՛լ զսակաւամսնեայ յաւդուածս
բանից՝
Քեզ ի հանութիւն եւ մի՛ ի քարկութիւն:
Ելցէ՛ ի խորոց աստի զգայութեանց
խորհրդակիր սենեկիս՝
Վաղվաղակի ժամանել առ քեզ՝
կամաւորական նուէր բանական զոհիս,
Ողջակիզեալ զաւրութեամբ ճարպոյ,
Որ յիսն է պարարտութիւն (5):

Toutefois la victime dont il est question ici quand Narek évoque un sacrifice d'holocauste dont la graisse brûle dans une fumée épaisse —la victime immolée dont il parle tout au long du «Livre de Prières— n'est ni un taureau, ni un mouton comme dans les rites de l'A.T.

La victime, c'est Grégoire lui-même offert en sacrifice expiatoire afin d'apaiser la colère de Deu et suspendre le châtiment : c'est le sacrifice pour le péché.

Le péché de l'homme qui est une transgression de la loi divine est une offense faite à Dieu et elle demande réparation. Le pardon de Dieu est obtenu par la contrition du cœur, mais il est normal que ce sentiment intérieur s'exprime et soit rendu efficace par des rites de pénitence : le sacrifice pour le péché dans l'A.T., le sacrement de réconciliation dans la Nouvelle Alliance.

Narek est effrayé par l'étendue et la noirceur de ses péchés, et exprime cet effroi en des images éloquentes, poétiques, quelque peu hyperboliques !

Si, en effet, le contenu d'une mer
je le changeais en encre,
et si je recouvrais de papier
toute l'étendue de champs immenses,
et si je taillais en plumes
les roseaux de mille cannaies touffues,
je ne pourrais pas encore consigner
par écrit
même une faible partie de mes iniquités
accumulées !

Bien plus, si pour évaluer mes péchés
à leur juste poids
je mettais sur le plateau de la balance
les Cèdres du Liban liés en un faisceau
unique,
ou bien le Mont Ararat
dans toute sa hauteur,
ils seraient impuissants à maintenir
l'équilibre ! (9,1)

Զի եթէ զլիճն մի ծովուց ի յորակութիւն
դեղոյ յեղյեղիլ,
Եւ զդաշտս ասպարիսաւք բազմաւք
սահմանեալ՝
Ի տարածումն լայնութեան խարտեճի
չափեցից,
Եւ զպուրակս յոգուց անտառաց շամբից
եղեգանց
Ի հատուածս գոյութեան գրչաց
կազմեցից,
Եւ ո՛չ զբիւ մի ի բարդելոցն
անաւրէնութեանց
Զաւրեցից ընդ գրով սահմանի գրաւել·
Նա զի թէ զմայրս Լիբանանու ի մի լուծ
կշռոց զաւդեցից,
Եւ կամ զլեառն Արարատեան
Ի կէտ ամբարմանն ճժարի միոյ
Արդարութեան միչնորդ կացուցից,
Ո՛չ հաւասարէ այնր հարթութեան
համազուգակցել:

Narek ne se complaît pas dans une autoflagellation, il parle au nom de tout chrétien.

Des sacrifices spirituels

Par un constant vocabulaire ritualiste, Grégoire couvre comme de pudeur son cheminement spirituel. Le rite périmé de l'A.T. est, pour lui, la métaphore de ce qui se déroule en tout chrétien, l'obéissance et l'humilité, la confiance et le renoncement. Les sacrifices qu'il évoque, ne sont plus des rites; ce sont des attitudes spirituelles.

En effet, le temps des sacrifices d'animaux est révolu. Le Christ est allé jusqu'au don de sa vie pour que s'accomplisse entre Dieu et l'humanité une communion véritable. Ce n'est plus un agneau de substitution qui meurt pour réaliser un rite salutaire. Le sang versé par Jésus mourant sur la croix est celui d'un homme et cet homme est Dieu. Ce sacrifice est unique, il est immense car fondé sur l'amour, c'est le sacrifice parfait, il remplace tous les autres sacrifices, il dépasse ceux du passé, il rend inutile que l'on en fasse d'autres à l'avenir. Par son propre sang, Jésus a obtenu notre libération définitive.

Est-ce à dire que le croyant est sauvé définitivement et sans effort de sa part ? Il lui est demandé, à son tour, de suivre l'exemple de son Seigneur, non pas en mourant sur la croix (certains l'ont fait), mais en faisant à Dieu l'offrande de son existence : «sa personne et sa vie en sacrifice saint, c'est là pour lui l'adoration véritable» écrit St Paul dans l'Epître aux Romains (12,1). C'est un «sacrifice» fait librement, volontairement, par amour pour Dieu.

C'est dans cet esprit que Narek offre à Dieu une vie de prière. La prière est don de soi, car, alors, on offre à Dieu son temps, sa volonté; on s'arrête d'agir, de penser pour Lui remettre son corps inactif et le tourbillon de ses pensées, on fait le vide en soi pour accueillir le Tout-Autre.

Ses prières, qu'elles soient «actions de grâce», «chants incessants» ou «supplications» lui viennent du fond de son cœur, ce sont : «*Ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ*» (6). Car «ce que dit la bouche, c'est ce qui déborde du cœur» dit St Luc (6,45). Le cœur est le symbole de l'orientation profonde de tout l'être. On ne parle pas à Dieu du bout des lèvres, mais de son être le plus profond et inspiré par l'Esprit —l'Esprit-Saint qui vient à notre aide, car, sans Lui, nous serions incapables de prier—.

G. de Narek offre à Dieu ses paroles qui, liées toutes ensemble, avec l'art du grand poète qu'il est, composent le Livre: «Reçois donc, à présent, la composition de ces discours pleins de gémissements et de componction;
accepte en odeur de suavité l'offrande de ce sacrifice non sanglant (*անարիւն զոհ*) ô Roi du Ciel» (88,2).

Toute cette symbolique du sacrifice qui se déploie dans le livre, certainement aussi dans le vécu de Narek, culmine lors du Sacrifice Suprême où «est immolé l'Agneau céleste» (33,3). Le Saint Sacrifice de la messe est exalté en ces termes :
Պատարագ անմահ, սպանդ անվախճան,
Նուէր մաքրութեան, ողջակէզ անծախ,
բաժակ անսպառ:

«*Sacrifice immortel, immolation sans fin,*
Oblation immaculée. holocauste
impérissable, coupe inépuisable» (34,10).

C'est alors durant la Divine Liturgie, que Grégoire vit une union intense avec le Christ en recevant Son Corps et Son Sang, «la nourriture salvatrice de sa Communion vivifiante» (32,3).

Ainsi, la relation de G. de Narek avec Dieu comme celle du Christ avec les hommes est pensée en termes de dons, de sacrifice.

La métaphore biblique du sacrifice s'est déroulée tout au long du Livre, dès le 1er chapitre. Elle sera aussi présente dans le Mémorial qui termine l'œuvre.

Le Mémorial

Le mot évoque un relevé officiel.

Il peut aussi évoquer le mémorial des sacrifices, c'est-à-dire la part des offrandes brûlées sur l'autel «en parfum d'apaisement» (Lv 2,2). Le livre tout entier étant déjà offert à Dieu, le mémorial qui le termine, devient le mémorial de sacrifice brûlé en «odeur de suavité» (88,2). Tout est consumé, Narek a terminé son œuvre et peut-être sa vie, car il a atteint

●►

l'âge de la vieillesse» (87,3), l'âge où l'ultime issue est la mort et le retour à Dieu.

Dans l'un des livres plus tardifs de la Bible, celui de Tobie, Raphaël présente à Dieu le «mémoire» des prières et des bonnes œuvres de Tobie (Tb 12,12). De même, l'Ange du centurion Corneille lui dira que ses prières et aumônes «sont montées en mémorial» devant Dieu (Actes 10,4).

Ainsi, le mot mémorial éveille deux résonances profondes : le sacrifice et la prière, en parfaite harmonie avec le contenu du livre.

Le texte original du mémorial apporte une précision supplémentaire sur le but poursuivi par l'auteur.

Dans le langage courant, un mémorial est un écrit où sont consignés les éléments dont on veut se souvenir. En effet, celui de Narek situe le livre dans l'espace et le temps et indique le nom de l'auteur et celui de son proche collaborateur, son frère Jean.

Grégoire y décrit aussi la genèse de son livre :

«*J'en ai posé les fondements,*
je l'ai construit,
je l'ai ordonné, je l'ai dressé,
je l'ai exposé»;

l'un de ces verbes décrivant une action est : *արձանացուցի* qui signifie : ériger, et dans lequel on retrouve le mot *արձան* qui signifie : statue, stèle, pierre.

Le livre terminé se dresse telle une stèle !

Dans quel but ?

Pour le comprendre, il nous faut à nouveau retourner dans l'A.T., au temps des sacrifices et des premières alliances avec Dieu. Les alliances conclues par Dieu avec Moïse, au Sinaï (Exode 19 et 24), et avec Josué (Jos 24) suivent un rituel précis dont voici le déroulement : convocation du peuple, présentation ou proclamation de Dieu, rappel de l'histoire, don de la Loi, adhésion du peuple. Le rite de clôture comporte un dépôt de texte, des holocaustes et des sacrifices de communion, une aspersion de l'autel et du peuple avec le sang des sacrifices, puis l'érection d'une stèle ou d'une pierre :

Josué prit une grosse pierre et la dressa... Il dit alors à tout le peuple : "Voici, cette pierre sera un témoin contre nous parce qu'elle a entendu toutes les paroles que Yahvé nous a adressées, elle sera un témoin contre vous pour vous empêcher de renier votre Dieu"» (Jos 24,27).

Ainsi, tout en respectant les prescriptions de l'Ancienne Alliance et de la Nouvelle Alliance, G. de Narek a conclu une alliance personnelle avec Dieu, en toute humilité et, en même temps, avec fierté !

Au jour tant redouté du Jugement Dernier, le Livre témoignera en faveur de Narek.

Semblable aux stèles érigées il y a 2 ou 3000 ans avant notre ère, en Mésopotamie, qui commémoraient un règne glorieux ou une victoire, ce livre se dressera en vivant témoignage d'une âme éprise d'absolu. Il indiquera aux hommes le chemin du salut et de l'alliance avec Dieu car il a été écrit pour tous les hommes de tous les temps :

«Ainsi d'un grand poète l'œuvre est d'offrande universelle» (7).

«*Moi, Grégoire...*»

Le temps d'un livre, le temps d'une vie, Narek a approfondi le mystère où Dieu se révèle à quelqu'un comme un être personnel et entre en alliance avec lui.

Cette alliance devient alors si étroite qu'elle permet de rentrer dans la profondeur d'un long dialogue avec Dieu.

Souvent, Grégoire avait l'impression de n'avoir d'autre interlocuteur que lui-même. Il vivait un corps à corps avec lui-même dans une solitude totale, il s'enfonçait dans son labyrinthe, y connaissait l'errance, souffrait, gémissait, et persévérait dans cette quête de soi à travers la quête de Dieu. Car Dieu provoque à être, il est aussi révélation de nous à nous-mêmes.

C'est en écrivant que Narek a approfondi les exigences intérieures qui montaient en lui et qui correspondaient de manière singulière et mystérieuse à la maturation de ce qu'il portait en lui. Ponts jetés entre la solitude et l'éternité, les mots l'ont sauvé. Il est sorti encore plus vivant de cette errance, il a atteint son être profond. L'œuvre qu'il a entreprise lui a permis de s'édifier lui-même.

Face à Dieu —le Dieu qui se cache dans la plénitude de notre être— et à la face du monde, son destin accompli, Grégoire de Narek peut alors, à livre ouvert, s'affirmer lui-même et prendre le risque de se nommer :

«Moi, Grégoire, religieux prêtre
Ես՝ Գրիգոր կրօնաւոր քահանայ:

Saténig GOSTANIAN

---

(1) *Agathange relate les sacrifices votifs pratiqués à Vagharshapat sur l'ordre du roi Khosrov le Grand, après une grande victoire remportée sur les Perses (3ème siècle). Ashtishat, dans la province du Taron, était le «lieu des sacrifices» par excellence. L'obstination du futur St Grégoire l'Illuminateur à ne pas vouloir sacrifier aux divinités du royaume d'Arménie et surtout à Anahit, le fera condamner à être jeté dans un cachot.*

(2) *Notre madagh, dans son rituel initial (c'est-à-dire avec immolation de brebis, agneau ou coq) s'apparente au sacrifice de communion.*

(3) *Les sacrifices offerts à YHWH (Yahvé : nom qu'Israël a privilégié pour désigner son Dieu) ne peuvent plus se pratiquer depuis l'an 70 de notre ère : le Temple de Jérusalem, lieu unique où devaient s'accomplir ces rites, a été détruit à cette date, par les soldats romains.*

(4) *Ce langage sacrificiel se retrouve dans les prières et la liturgie : ex. : le Saint Sacrifice de la messe, պատարագ signifie : sacrifice holocauste, messe.*

(5) Մատեան ողբերգութեան, աշխատասիրութեամբ Պ. Խաչատրեանի եւ Ա. Ղազինեանի, Երեւան, 1985:

(6) *Ces mots se trouvent aux début de chaque chapitre et peuvent se traduire ainsi : «des profondeurs des cœurs, paroles avec Dieu» ou «des cœurs profonds, paroles avec Dieu». L'expression «des cœurs» est au pluriel car le je qui parle à Dieu, le fait au nom de tous les hommes: traduction et explication extraites des cours de K. Beledian à l'Université Catholique de Lyon.*

(7) *Saint-John Perse, Discours de Florence, La Pléiade, p. 455, Gallimard.*

Հրազդան ՋԷՅԹԼԵԱՆ,

ՌԵՀ, ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լոս Անճըլըս, 1994

(Շար. Ա. էջէն)

հրջադծային էֆեկտները նորոյթ էին Ֆրանսայի մէջ: Զուտ իմացական ու տեսաբանական դեռնի վրայ է սակայն, եւ հոն մխայն, որ անոնք մնացին «սպակաուցում»ի չատ բեղուն միջոցներ:

*Այս ուղղութեամբ՝ երկրորդ ցայտուն օրինակը հատորին մէջ կը կոչուի «Յաւ» (էջ 47-49), որմէ ահաւասիկ վարձ հատուած մը միայն, կէս-պատահական ընտրութեամբ. «Հիմա երբ լուսարձակներու տակ պիէերային ամբակոծումը ձաթէ կը մօտենամ յեղուղ թեւեռներուն ճարակող դէպքերու ակմամբ ծծելու մինչեւ ծուծը պարանչուած տրակուղ քաղաքին որ որակներուս առաստաղը եղաւ» (2): Ինչ որ ալ փորձէ Հ. Զէյթլեան այս եղանակով (երբեմն չատ մօտ գերիրապաշտ թէքնիքի արդիւնքներուն), չի կրնար արդիլել որ թեմաներու ամբողջ ցանց մը երեւի իր գրաներուն մէջ, չի կրնար արդիլել որ այդ ցանցը ըլլայ վերակազմելի, քիչ թէ չատ յաջողութեամբ: Բայց ինչ որ վերակազմելի է, իրրեւ հեղինակի մը երեւակայութիւնը (3), կը դաղրի հետաքրքրական ըլլալէ: Հրազդան Զէյթլեանի դրականութեան յարուցած հարցերէն մէկն է, ըստ իս՝ անչրջանցելի: Ինքը գրութեան սկիզբը կը դնէ հետեւեալ ծանուցումը (բայց ի՞նչ պէտք կար ծանուցումի. միչտ այս անիծեալ փորձառական - հանդգնանակային ծիրին ձգողութիւնը). «Հոս կը հետապնդուին գրութենական ինքնուրոյն կարելիութիւններ, նոր գրելու կերպեր ուր գրութիւնը անպայմանօրէն ենթարկուած չըլլայ գծային միամակարդակ ժամանակի մը, այլ գրութիւնը զարգանայ ժամանակին մէջ ազատ յարաբերութիւններ պեղելով, բառերու եւ իմաստներու միջամածին մէջ... Գրութիւնը իրրեւ իմաստային կարելիութիւններու մեկնաբանելի համակարգ, անսահմանափակելի միակ վերծանութեան մէջ» (էջ 47): Ինչ որ կը նշանակէ, թէ մէկ հատիկ վերծանում մը չի կրնար սպառել գրութեան բազմիմաստութիւնը: Վատահ չեմ, որ գրելակերպի այս փորձը իսկապէս՝ «ընթերցողի մեկնաբանական անկախութիւնը կը յարգէ» (անդ): Գերիրապաշտ թէքնիքը իւրքին մէջ՝ կը պարտադրէ հեղինակի մը երեւակայութիւնը: Երկրորդ դժուարութիւնը այն է, որ գծային ընթերցումի ծիրէն դուրս չենք ելլեր երբ կողք կողքի վրայ դնենք հատուածներ (իմաստալից կամ անիմաստ), որոնց ներքին կազմակերպութիւնը չէ մտածուած: Եթէ հարցը իմաստային ցանցը, իմաստային կարելիութիւնները

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11
MARDI
11 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.236 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.236

ԱՐՑԱԽ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՀԱՑԿ. ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՏՈԿԱՆ

ՋՈՀԵՐ ԿԱՆ

Երկուշաբթի, Յունուար 10-ին հեռաձայնով մեր առած լուրերու համաձայն բուռն կռիւներ կը շարունակուէին Ղարաբաղ, դիմաւորաբար լարուած էր հիւսիսային շրջանը: Կիրակի առաւօտ ադրբեջանական ուժերը գանդուածային յարձակման անցած էին, հրթռայլերով եւ արդիական զէնքերով: Հարաւային շրջանը ադրբեջանական ուժերը գրաւած են Հորադիզ կայարանը (ոչ՝ գիւղը) եւ այլեւս այդ շրջանը կացութիւնը կայուն է: Մտեփանակերտ կը հերքէ ադրբեջանական ազբիւրներու այն լուրը ըստ որուն Հորադիզ - Ֆիզուլի մայրուղին ալ Ադրբեջանցիներու ձեռքն անցած կ'ըլլայ:

Յարձակումներ կան Ազդամի շուրջ ալ եւ Մարտակերտի եւ Ակերանի ուղղութեամբ:

Երկուշաբթի, Յունուար 10-ի տուեալներով հայկական կողմը 120 մեռեալ ունեցած է Դեկտեմբեր 17-էն ի վեր:

***

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութեան Յունուար 8-ի տեղեկատուութեան համաձայն, նախորդ օրուան ընթացքին ադրբեջանական բանակի ռմբակոծումները շարունակուած են Կրասնոսելսկի շրջանի սահմանները: Կրակի տակ առնուած է Վահան գիւղը: Վնասներ կան:

***

Փոխ - վարչապետ Վիգէն Զխէչեան Ամերիկա մեկնած է Յունուար 6-ին: Սիթլի մէջ բանակցութիւններ տեղի պիտի ունենային Պօյիճկ ընկերութեան հետ: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Զբարթնոց օդակայանի կառավարական լիազօր ներկայացուցիչը՝ Շահէն Պետրոսեան եւ «Հայկական աւիատուղիներ» ընկերութեան տնօրէնը՝ Ներսէս Անսերեան:

***

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱԽԸՐ ԴԵՌ ՉԷ ՀԱՍԱՑ

Ամերիկեան այն նաւթը որ ղրկուած էր Հայաստանի համար եւ կը մնար Բաթումի նաւահանգիստը, դեռ չէ հասած Հայաստան, քանի որ դեռ նաւերէն իսկ չէ պարպուած:

***

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի մանուկներուն համար Ազատութիւն հրապարակին վրայ կազմակերպուած ամանորեան տօնակատարութիւնները կը շարունակուին: «Սփիւռք» թատերախումբի դերասանները, ղեկավարութեամբ՝ Դաւիթ Մնացականեանի, ապահոված են ձեռնարկները:

***

ԱԶԵՐԻ ԴԱՍԱԼԻՔՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆիզուլիի շրջանի զինուորական դատարանը դատավարութիւնը տեսած ու պատիժներ սահմանած է 13 դասալիք զինուորներուն որոնք կամովին հեռացած էին ռազմադաշտէն եւ զէնքի սպառնալիքի տակ զինուորներու խումբի մըն ալ ստիպած էին իրենց հետ փախչիլ: Դէպքը պատահած էր Դեկտեմբեր 25 - 27, հայկական զինուած կազմաւորումներու Ադրբեջանի Բէյլագան շրջանի վրայ յարձակման առեն: Գերագոյն դատարանը դասալիքներէն մէկը դատապարտած է դնդակահարման, միւս 12-ն ալ 15 տարի արգելափակման: Ներկայիս կը պատրաստուի նաեւ 25 ուրիշ դասալիքներու դատավարութիւնը:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ԱՌԸՆՁՈՒԹԵԱՄԲ

Ադրբեջանի սահմաններու պահպանութեան շուրջ Բաքու տեղի ունեցած ադրբեջանեւռուսական բանակցութեանց առթիւ, ղեկավար իշխանութեան գլխաւոր ընդդիմադիր՝ Ադրբեջանի Ազգ. Անկախութիւն Կուսակցութեան նախագահ Նազիմ Իմանով ըսած է թէ, իր երկիրը պէտք է իր սահմանները առանձին պահպանէ: Աւելցուցած է, որ ռուսական զօրքերու այդ գործին մասնակցելուն դէմ իր կուսակցութիւնը կը պայքարի ժողովրդավարական բոլոր միջոցներով:

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐ.-

«ԿԸ ԽՈՐՀԻՆՔ ՈՐ ՀԱՅԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՔԱՇՈՒԻՆ ԳՐԱԽՈՒԱԾ ՀՈՂԵՐԷՆ»

Յունուար 8-ի «Մոնտ»ի մէջ, հարցազրոյց մը լոյս տեսած է Թուրքիոյ վարչապետ՝ Թանսու Չիլլէրի հետ: Սկիզբը, Տիկին Չիլլէր կ'անդրադառնայ Ռուսիոյ վերաբերումին ՀԱՊ-ի երկիրներու նկատմամբ: Կը գտնէ որ Ռուսաստան ճնշում կը բանեցնէ նորանկախ Պետութեանց վրայ, ստիպելով զանոնք որ զինուորական երկկողմանի համաձայնագրեր ստորագրեն ինչ որ պիրենք կը կղզիացնէ աշխարհէն: Օրինակ, կ'ըսէ Տիկին Չիլլէր՝ «որմէ՞ կ'ուզեն պաշտպանել Ադրբեջանը: Հայաստանէ՞ն թէ ոչ Ատլանտեան Ուխտի երկիրներէն, ինչպէս Միացեալ - Նահանգները կամ Թուրքիա»: Զգուշ մը կայ, Թուրքիոյ վարչապետին համար, Ռուսաստանի մօտ այդ շրջանին որպէս միակ պաշտպանը երեսալ աշխարհի միւս մասին դէմ, ի մասնաւորի Եւրոպայի: Զրուցավարները կ'ուզեն դիտնալ թէ ի՞նչ տեսակ գործակցութիւն կը նախատեսէ Թուրքիա այդ շրջանի թրքախօս երկիրներուն հետ: Քիչ մըն ալ երեսակայութեան դիմելով հարց կուտան՝ «պիտի չմիջամտէ՞ք գինուորական գետնի վրայ այդ շրջանը, նոյնիսկ եթէ Հայերը Բաքու հասնին»: Տիկին Չիլլէր կը խուսափի ուղղակի պատասխանելէ այդ հարցումին (ի դէպ՝ բաւական անհեթեթ) ու կ'ըսէ - «Այդպիսի բան չըսի: Շատ մօտէն կը հետեւինք, օրը օրի, որովհետեւ մեզի կը վերաբերի: Ելցինին ալ ըսի՝ կը խորհինք որ Հայերը պէտք է հաշուին իրենց գրաւած հողերէն»:

Այլ հարցերու կողքին, Տիկին Չիլլէր կը խօսի նաեւ Կիպրոսի մասին, խաղաղութեան շատ մօտ ենք, կ'ըսէ եւ կը չեշտէ - «Գլխաւոր հարցը հողերու վերադարձը չէ: Կենսական է որ երկու համայնքները հասկընան տեւական լուծումի մը համար»: Հուսկ կը խօսի նաեւ Քիւրտերու եւ ՓՔԿ-ի մասին զորս պէտք է զանազանել: Տիկին Չիլլէր կը ճշդէ - «Այս երկրին մէջ (իմա՝ Թուրքիա) փոքրամասնութիւն չկայ: Ամէն ոք հաւէի իրաւունք ունի, կրնայ երեսփոխան ընտրուիլ: Կառավարութեանս կաբինետագոյն անդամներէն մէկ Քիւրտ են եւ երբ զանոնք նշանակեցի, իրենց ծագումին մասին չխորհեցայ իսկ»: Եզրակացութիւնն այն է որ ամբողջ Թուրքիոյ համար ժողովրդավարացման նպատակ մը կայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԱՃԱՌԱԾ Է ԼՈՒԾԵԼ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Թուրքիա, ապահովաբար իրաւացի կերպով, Արեւմուտքին մաս կազմելու իր ջանքերուն լուրջ խոչընդոտ մը կը նկատէ քրտական հարցը: Այս նկատումը նոր չէ ու կը չեշտուի առնուած քայլերուն պարբերական անյաջողութիւններով: Ամէն 18 ամիս առաջ, նախորդ նախագահ Թ. Էօզալ ընտրեց քրտական ինքնութիւն մը ու անոր առընչուած խնդիրներու դոյութիւնը ճանչնալու, ընդունելու ճամբան: Տասնամեակներու անդիմացումէն ու արհամարհանքէն եաք նոր մօտեցում մըն էր ատիկա որ մշակութային մարդին մէջ զգալի լայնախոհութենէ աւելին չբերաւ ու խնդիրը լուծելու ուղղութեամբ լուրջ դեր չունեցաւ: Անով միայն չեշտուեցաւ այն հանդամանքը թէ երկրին այդ հարաւ - արեւելեան շրջանը տնտեսապէս շատ թերաճ վիճակի մէջ պահուելով, դիւրացուցած է ծխոհութեան ու ցեղային պոռթկումներու, պահանջքներու արտայայտութիւնը: Արդարեւ, քրտական մեծամասնութեամբ այդ օտիին քաղաքներուն մէջ պետական յատկացումները, նախաձեռնութիւնները դրեթէ բացակայ եղած են միշտ ու տնտեսութիւնը բոլորովին նախնական պատկեր մը կը պարզէ: Հոն գործազրկութեան համեմատութիւնը շատ աւելի բարձր է, քան երկրին այլ մասերուն մէջ: Զկան են-թակառոյցներ, ճամբաներու ցանցը չէ զարգացած. շատ խիստ կլիմայ մը ու անապահովութեան տեւական զգացումը միշտ արգելք եղած է բարգաւաճումին:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀՐԴԵՀ ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 6-էն 7-ի գիշերը, հրդեհ ծագած է Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Կրակ առած է եկեղեցւոյ մուտքին գըտնուող մոմերու պահեստը եւ կողքի սենեակը, ուր կը պահուին եկեղեցւոյ պիտոյքները՝ գորգ, աթոռ եւայլն:

Վնասները մեծ են:

Հրդեհին պատճառն ու ծագումը կը մըննան անյայտ:

Քննութիւնները կը կատարուին ապահովութեան պետական մարմիններու եւ համայնքային իշխանութիւններու կողմէ:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

***

ԼՄՐ. - Անմիջապէս հեռաձայնեցինք Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մանրամասնութիւններու համար: Նորվան Եպիսկ. ճշդեց թէ հրդեհը ծագած է կէս գիշերը անց եւ առաջին տարթիւ դրացիներ անդրադարձած ու հրշէջները կանչած են: Պատճառը ծանօթ չէր, թերեւս էլեկտրականութեան թելերու շփում մը (fuite - սիրթիւ): Նիւթական բաւական լուրջ վնասներ կան:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՓՈՓՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ, ԹԷ Բ. ԿԱՐԳԻ ՓԱՂԱՓԱՅԻ

Այս խորագրով էջի մը մէջ «Ձումհուրիյէթ»ի չաբաթական թիւը (Յունուար 7 - 13) երկու հարցազրոյց հրատարակած է. անոնցմէ առաջինը կատարուած է Պոլսոյ կրօնական ժողովի նախագահ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեանի հետ, Պոլսոյ հայ դաղութը հետաքրքրող հարցերու մասին:

Պատասխանելով հարցումներուն, Մեսրոպ Արքեպիսկ. կ'ըսէ թէ հայ համայնքը ունի երկար տարիներ առաջ պատրաստուած օրինավիճակ մը, որուն վրայ իր կարծիքով, երբեմն փոփոխութիւն կատարելու փորձեր կ'ըլլան: «Սակայն, կ'ըսէ ան, մենք կ'ակնկալենք որ մեզի առընչուած փոփոխութիւններուն առիթով մեր կարծիքն ալ առնուի: Մեր դպրոցներուն, գաղութին վերաբերող որոշումներուն համար պէտք է մեր կարծիքն ալ հարցուի»:

Մեսրոպ Արքեպիսկ. կը յայտնէ թէ վերջին շրջանին Թրքահայ գաղութը մեծ ապակս վրդոված է: Աւտր պատճառ են Մայիս - Յունիսէն ի վեր մամուլի կարգ մը դրութիւնները, ցեղապաշտ որակումներ: Անոնք հետեւանք են զարթարաղեան դէպքերու արձագանգներուն. ընդունելով թէ այդ խնդրին առընչութեամբ Թուրքիա պետական քաղաքականութիւն մը ունի, Մեսրոպ Արքեպիսկ. կը չեշտէ թէ Հայաստանի ու Ղարաբաղի Հայերուն ըրածներն ու մտածածները չեն կրնար վերագրուիլ Թուրքիոյ Հայերուն: Պէտք է յստակօրէն անջատուին Պոլսոյ եւ մըննացեալ շրջաններու Հայերը: «Ոչ միայն ատիկա չըլլար, այլեւ զանազան ձեւի յարձակումներու թիրախ կ'ըլլան Պոլսոյ աւելի քան 12 եկեղեցիները: Տեւականօրէն Սկիւտարի հայկական մէկ դպրոցին ապակիները ջարդուփշուր կ'ըլլան ու պատրիարքարանը սպառնական հեռաձայներ կը ստանայ. անծանօթներ կ'ըսեն "պիտի սպանենուիք, պիտի կորսուիք երբաք": Այս բոլորը ծայր աստիճան կը վրդովեն Պոլսոյ հայ համայնքը»:

Զրուցավարը կ'անդրադառնայ նաեւ հայերէնը արգիլելու հրամանագրին. Մեսրոպ Արքեպիսկ. կը բացատրէ թէ հրամանագիրը մեծ խռովք պատճառած է հայ ծնողքներու որոնք տրտնջացած են թէ եթէ իրենց զաւակները հայերէն պիտի չկարենան սորվիլ ու խօսիլ, աւելորդ է հայկական դպրոց պահելու զոհողութիւնը: Ցետոյ կ'ըսէ թէ Պոլսոյ հայութեան իրաւունքները կուգան Ժե. դարէն երբ Պոլիսը գրաւելէ եաք Սուլթան Մէհմէտ Հայոց Պատրիարքարանը հիմնեց. ապա հարց կուտայ թէ Սուլթան Մէհմէտին այս ժառանգութեան այսօրուան տէրը ո՞վ է. այդ տէրերը պարտին, կ'ըսէ, երկրին խմանկարին այս մասնիկը պահել ու պահպանել որպէսզի յարգած ըլլան Օսմանեան կայսրութեան այն թագաւորին դրածը որ վերջ դրած է Միջին դարուն: Մեսրոպ Եպիսկոպոս այս բոլորը ըսելէ եաք հայց կ ուտայ. - «մէկ բանի վարչարար այդպէս յարմար դատած ըլլալով, իրաւունք չեն կրնար ունենալ դարաւոր իրաւունքներ ջնջելու. ի՞նչպէս կրնան իրենք իրենց արտօնել որ ստեղծուած խեռնկարէն մասնիկներ ոչնչացնեն»:

Հայ կրօնաւորը զրոյցին վերջին մասին մէջ կը դանգատի որ Թուրքիոյ մահմետական զանգուածին մօտ երկխօսութեան տրամադրութիւն մը չկայ ու կը չարունակէ. «Այսօր հարաւային - Անատոլուի մէջ փՔԿ-ի եւ թուրքեւէբրտական հարց մը կայ որ շահագործումի առարկայ կը դառնայ: Կ'ըսեն թէ փՔԿ հայկական կազմակերպութիւն մըն է, հայ անդամներ ունի ու նման այլ բաներ: Նորէն մենք ենք որ տուժողը կ'ըլլանք: Այս բոլորը նկատի առնելով, հայ բաղաքացին իրաւունք չունի՞ հարց տալու թէ այս երկրին վարկաբեկուած զաւա՞կն է ինք»:

ՊՈԼԻՍԸ ԻՆՁՈ՛Ի ՓԱՐԻՋ ՉԷ

Պոլսոյ «Մարմարա» օրաթերթը Դեկ. 24-ի թիւով կ'արձագանգէ տեղական «Ջաման» թերթին հրապարակումներուն որոնք նիւթ ունին հայ գաղութը եւ յատկապէս Պատրիարքարանը: Հակահայ ընթացիկ պոռթկումէ մը տարբեր բան չէ եղածը որ անդամ մը եւս Մեծն Հայաստանի երազներու, հողային պահանջքի, ՓՔՖ-ի հետ գործակցութեան յենակիներով կը ջանայ գրգռութիւնը առաւելագոյն ատիճանին հասցնել: Այս աւուր պատշաճի նշումներէն եառ կարգը կու գայ ուշադրութիւն հրաւիրելու Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին վրայ որ կոչուած է «Հայաստանի պատրիարքարան»: Սխալ՝ որուն մէջ դժուար է զանազանել կամաւոր տգիտութիւնն ու կիրք բորբոքելու ձգտումը: Ըսուածը այն է որ «Պատրիարքարանը հայ փոքրամասնութեան վրայ ազդեցութիւն կը գործէ Հայոց ինքնութիւնը ապրեցնելու եւ ձուլումը արգիլելու ուղղութեամբ տարուած իր աշխատանքներով: Այս ազդեցութիւնը այնքան զօրաւոր է որ կրնայ ճամբայ բանալ կազմակերպական գործունէութիւններու»:

Հաւանաբար որպէս ընթերցող բաւական ազդայնամոլ հատուած մը ունի յիշեալ թերթը. հատուած, որուն ջիղը ոչ միայն հակահայ, այլեւ բոլոր ոչ թրքական դոյութիւններուն հանդէպ լարել, բնաւ դժուար չէ: Նախնական միտքերու որոշ ուղղութեամբ մը հեռավարումը եւ արամաբանութեան հետ կապերու խզումը մեծ վարպետութեան չի կարօտիր ինչպէս այլուր, նոյնպէս Թուրքիոյ մէջ: Գրութեան հետաքրքրական բնոյթն ալ այս մէկը չէ արդէն:

Ուշադրաւ կէտը որեւէ Սփիւռքահայու համար եւ յատկապէս Ֆրանսահայուն որուն ցաւոտ անդրադարձներ կը թելադրէ, Պատրիարքարանին եղած վերագրումն է «Հայոց ինքնութիւնը ապրեցնել»ու եւ «ձուլումը արգիլել»ու: Ցաւակէ որ թերթը այս «ամբաստանութիւնները»ը կը հրամցնէ Պոլսոյ կրթական անօրէնութեան կողմէ հայկ. վարժարաններուն ուղղուած լեզուական արգելքի ծանօթ հրահանգին առիթով որ չեղեալ նկատուեցաւ, դպրոցներու վարիչներուն հետ Գարեգին Պատրիարքին չանքերով:

Ամբողջ գաղութին ինքնութեան ուղղուած սպառնալիքի մը դէմ դնելու արարքին հոգեւոր առաջնորդին մասնակցութիւնը արդէն բաւարար էր Ֆրանսահայ իրավիճակին հետ տխուր զուգահեռներու. զուգահեռներ, որոնք կը զօրէին միայն դժուարութեան բաժիններուն համար: Հոն անոնց ծանրագոյնները վերին իշխանութենէն եկողներն են, հոս՝ գաղութային «դլխաւորութենէն». անոր միայն անտարբերութիւնը՝ դպրոցական ամօթալի ճգնաժամին հանդէպ, ժխտական աւելի հզօր ներգործութիւն ունի, քան Պոլսոյ կրթական անօրէնութեան հայերէնը արդիլող հրամանագիրը: Ասոր քով կան նաեւ նիւթականի նման մանրուք հարցեր ու մասնագէտ, կարող ուժեր ճարելու աւելի լուրջ խնդիրը:

Թուրք թերթին կողմէ Պոլսոյ Պատրիարքարանը թիրախ առած բիրտ մտանեշումները սակայն, իրենց բուն նպատակէն զատ, հայկական ճակատը հետաքրքրող բնոյթով, լայնցնելու կը ծառայեն անդրադարձներու չրջանակը: Այդ բնոյթը կը վերաբերի Պատրիարքարանին որպէս գաղութի իշխանութեան նկատման եւ ատիկա, առանց այլեւայլի: Գաղութի մը մէջ ուր հայկ. քաղաքական ամէն գործունէութիւն արգիլուած է, բնական է ատիկա: Իսկ ապդին, Սփիւռքի լայն չերտ մը, յատկապէս այս հատուածին հետ նորովի յարաբերութիւններ հաստատելու պարտաւոր Հայաստանէ լիազօր խօսակից ներկայացնելու անկարելիութեան մասնուած է: Կայ նաեւ որպէս զուտ սփիւռքեան հարց, իրական իշխանութեան տէր ներկայացուցչական ընդհանուր հանդամանք վայելող մարմնի աղաղակող պահանջքը:

Արեւմուտքի մէջ ուր այդ պահանջքը գոհացնող աշխարհիկ ոչ մէկ կազմաւորում կարելի եղած է ունենալ, կենսական այդ բացակայութիւնը լրացնելու ամէնէն մօտ կանգնածը պիտի --պէտք է-- ըլլար եկեղեցական իշխանութիւնը: Սակայն միայն փոքր գաղութներ կարելի է թերեւս այս մարզի օրինակ ներկայացնել: Միւսները՝ մեծերը, անոնք որոնք զերոներու առատութեամբ կը փառաւորուին յաճախ... թէեւ երբ խօսքը միայն իրենց թիւին կ'առընչուի, թեմերու, աթոռներու, առաջնորդներու երկակի ու անհարիւր բազմութեամբ մը նոյնիսկ գործով զուրկ են ընդհանուրի մը առընչուելու հանդամանքէն. կամ, խումկի քաղաքներուն եռեւեռն դիտելով աշխարհիկը երբ ան իրենց լուսապսակին փայլը աւելցնելու տուեալ չունի, չեն վարանիր -- ինչպէս եղաւ Փարիզ-- եկեղեցին սահմանափակելու անդամ-- ընտրողներու խեղճուկրակ թիւով մը, մնացեալ ամէն բանի համար կրկնելով Պիզատոսի օրինակը: Ու տեղի Հայութեան բոլոր ցաւերն ալ գլուխ գլխի կը մնան իրենց տէրերուն անզօրութեան հետ:

Գլխաւորութեան այս կամաւոր բացակայութիւնը, զգայականին մոլորումները վանած մօտեցումներու համար, տրեալ հայ հաւաքականութիւնը ժամանակի ընթացքին կը զրկէ «զաղութ» որակումին նուազագոյն տուեալէն իսկ. ու հոն ապրող «ծագումով Հայ»երը ի վերջոյ ոչինչով ամբողջի մը մասնիկը կը զգան իրենք զիրենք: Ամէն զրական երեւոյթ պատահականութեան կամ անհատական չանքի արդիւնք կ'ըլլայ, մինչ հրապարակը միշտ ողողուած է միաւորութեան, միակամութեան աժան-կարապետ կոչերով որոնց արձագանգը բաւական հեգնական չեշտ ունի լսող սակաւաթիւ ականջներու համար: Ու ընդհանուր այս ընթացքին մէջ ուր զրեթէ ոչ ոք կ'անդրադառնայ նման մանրամասնութիւններու, Ֆրանսահայութեան նման ստուար զաղութներ կը բռնեն թիւով միայն յատկանշուած «հայութիւն»ներ ըլլալու ճամբան, երջանիկ անտարբերութեամբ մը «ստուար»էն անցնելով «ստուեր»ի վիճակին:

Պոլսոյ «Ջաման» թերթը որքան պիտի վախեցէր փոխանակ Պոլսոյ Պատրիարքարանին, օրինակ՝ Ֆրանսահայութեան ունեցածին նման «դլխաւորութեամբ» զաղութ մը ունենալ իր քաղաքին մէջ...:

Բարեբախտաբար, մեզի մնացած քիչ երջանկութիւններէն դլխաւորը այն է որ արտաքին ու ներքին ժխտականները տակաւին չեն յաջողած հանդիպումի վայր մը գտնել. ու հակառակ ամէն բանի, Պոլիսը կը շարունակէ հանդիսանալ ժըխտումի՝ հայկ. անզօրութեան ու կորանքին օրէ օր ծաւալող երեւոյթին, երբ հարցը «զաղութ» կոչումին արժեւորումին կը վերաբերի:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳԻՆ ՊԱՏԵՐԸ

Սամաթիոյ Սուրբ Գէորգ եկեղեցին նորոգութեան ենթարկուած էր: Երկու օր վերջ պիտի օծուէր ու պաշտամունքի պիտի բացուէր: Թաղեցիները տենդագին աշխատանք կը տանէին վերջին մանրամասնութիւնները աւարտելու, եկեղեցին ծայրէ ծայր մաքրելու համար: Գացի ու տեսայ: Հիացայ: Ձիշդ էր որ պակասներ կային տակաւին, ատաղձագործ մը վերջին ձեռք մը կու տար խորանին առջեւի բազրիքներուն, ներկարարները վերջին վրձին մը կը քսէին ճաշակով ներկուած պատերուն վրայ: Բայց ես քարացայ խորանին առջեւ: Ոսկեճամանչ խորանին վրայ կարծես լոյս կը տեղար երկինքէն: Ի՞նչ պատկառազդու զեղեցկութիւն մըն էր այդ, Աստուած իմ: Արուեստի գլուխ դործոց մըն էր, կարծես տակաւին նոր ելած՝ արուեստագէտի մը երկունքէն: Արծաթեայ աչտանակներ չկային տակաւին անոր վրայ, մեսրոպեայ ձեռագործ ծածկոցներով չէր ծածկուած, բայց իր այդ անպաճոյճ վիճակին մէջ կարծես չատ աւելի զեղեցիկ էր, եւ խորհրդաւոր խոյանքով մը կը սլանար դէպի վեր, դէպի երկինք:

Եկեղեցիին պատասխանատուները բացատրութիւններ տուին կատարուած նորոգութիւններուն մասին: Հիանալի էր ամէն ինչ: Ճաշակաւոր ու նուրբ: Կրնայինք պարծենալ այս եկեղեցիով, կրնայինք հպարտօրէն զայն ցոյց տալ բոլոր օտարականներուն եւ ըսել. ահա թէ մենք ինչպէս խնամք կը տանինք մեր եկեղեցիներուն:

Ցետոյ դուրս ելանք: Դուրսէն պահ մը նայեցայ Սուրբ Գէորգին պատկառազդու արտաքինին, դարաւոր պատերուն, որոնք կը կրէին այդ երկար տարիներուն բերած փոչին ու սեւութիւնը:

-- Ցարմար առիթով այս պատերն ալ պիտի մաքրենք, նոր նոր պիտի դարձնենք, ըսաւ եկեղեցւոյ պատասխանատուներէն մէկը:

Ցանկարծ անհանգստութիւն մը զգացի: Նայեցայ պատերուն, մեր պատմութեան դրոշմը կրող այդ ամբակուռ պատերուն:

-- Չէ՛, ըսի, մի՛ ընէք: Այս պատերը մի՛ մաքրէք: Այս պատերը այսպէս թող մընան: Թող անոնք աղաղակեն թէ որքան հին են եւ թէ ի՛նչ օրեր տեսած են:

Պահ մը երեւակայեցի թէ Սուրբ Գէորգը ամբողջ իր համայքը կը կորսնցնէր, եթէ քարակոփները զային ու տաշէին արտաքին քարերը, նորոգէին ճաթած մասերը, մաքրէին պատերը եւ նոր ներկով մը ներկէին զանոնք: Ի՞նչ կը մնար այս եկեղեցիին հնութենէն, անցեալէն, եթէ անոր նայելով, տեսնէինք նոփ նոր կառոյց մը, որ կարծես տակաւին երէկ կառուցանուած էր: Ի՞նչպէս պիտի բացատրէինք, թէ այս սրբատեղին սերունդներ ամբողջ ընդունած է իր երդիքին տակ: Ի՞նչպէս պիտի բացատրէինք թէ ան մեր պապերէն մեզի ժառանգուած գոհար մըն է:

Աստուած իմ, ո՞ր հնավաճառը երկուհարիւր տարուան սրբանկարը կը նորոգէ ու իրր նոր կը ծախէ: Ո՞ր հնավաճառը հարիւրչիսուն տարուան յախճապակեայ պնակը կը նորոգէ, կը ջնարակէ, կը մաքրէ ու յաճախորդին կը ներկայացնէ որպէս տակաւին գործարանէն նոր դուրս եկած պնակ: Ընդհակառակն: Հնավաճառները թերեւս հակառակն է որ կ'ընեն: Գործարանէն կամ արուեստագէտին վըրձինէն նոր դուրս եկած պնակներն ու սրբանկարները կ'առնեն, կ'աղտոտեն, կը սեւցնեն ու զանոնք կը քշեն որպէս հնութիւն:

Հինն է որ թանկագին է, որովհետեւ հինը, միայն զեղեցկութիւն չէ որ կը բերէ, կը բերէ նաեւ պատմութիւն: Անոր վրայ տակաւին կը մնան անտեսանելի հետքերը բոլոր անոնց որոնք ձեռք զըպցուցին, չոյեցին, սիրեցին: Անոր նայելով կրնանք մտածել որ մենք սկիզբ մը չենք այս աշխարհին վրայ, չարունակութիւն մըն ենք, ժառանգորդ մըն ենք:

Մեր ժողովուրդը, փառք Աստուծոյ, հնութիւններ չատ ունի: Մենք խարդախ հնավաճառի մը նման պէտք չունինք նորերը իրր հին քշելու: Մեր մշակոյթին ցուցափեղկերը լեցուն են մեր պապերէն մեզի ժառանգ թողուած թանկագին իրեղէններով: Կը բաւէ որ ցուցափեղկին առջեւէն չանցնինք անտարբերութեամբ: Կը բաւէ որ անոնց արժէքը գիտնանք եւ չարտօնենք որ օտարներ գան ու մեզմէ չափչռակեն զանոնք, օգտուելով մեր տգիտութենէն ու մահացու անտարբերութենէն:

Օ՛, անցեալի մէջ ինչեր կորսնցուցինք, որովհետեւ չգիտցանք անոնց արժէքը: Բայց Սուրբ Գէորգին պատերը հին են ու հին պիտի մնան, մենք գիտնանք կամ ոչ՝ անոնց հնութեան արժէքը:

Ռ. Հ.

ՀՈԳԵՎԱՐՏԻՔ

ԱՌԱՔԻՆԱՑԵԱԼ ԱՅՐԻՆ

-- ԻԳԱՒԵՐ ԷՖԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ --

Իմ այցելութիւններէս մին պիտի ըլլար իրեն, Կոնէսի Հանգստեան Տունը, ուր կը մնար վերջին տարիներուն եւ իմ այդ այցելութեան՝ ինծի պիտի տեղեկացնէին իր հիւանդանոց փոխադրուած ըլլալը:

Իրրեւ հոգեւորական հետեւաբար պարտաւոր էի զիս առաջնորդող վանեցի եղբայրարդին հետ այցելել իրեն՝ հիւանդանոցը, ուր խաղաղութեան մէջ յետ մինչօրէի իր մրափը կ'առնէր:

Մօտեցայ իրեն, Դրի աչս թեթեւօրէն իր գլխուն վրայ: Զգացի որ զղաց ներկայութիւնս ու աչքերը լայն բանալով իր մշտաժպիտ դէմքին արտայայտութեան մէջ գտած էր իր գոհունակութիւնը:

Ամբողջ կեանքին ընթացքին փիլիքական եւ հոգեկան մահերուն դէմ պայքարող վաւերապրական կին մը եղած էր, անձամբ կուրծք տալով բոլոր տեսակի դժուարութիւններու եւ զրկանքներուն:

Իմ վերջին այցելութենէս անցած էր եւս երկու չաբաթներ, երբ կը փորձէի կրկին տեղեկութիւն ստանալ իր ֆիլիքական վիճակին մասին, նոյն օրն իսկ ինծի կը տեղեկացուէր իր յուղարկաւորութիւնը...:

Ընդհուպ պարտաւոր էի հասնիլ որոշեալ ժամուն որոշեալ վայրը, եւ աղօթելու իր մայրական հոգւոյն խաղաղութեան համար:

Եւ այսպէս Իգնաբեր Էֆթեան, քալարի Զէյթունի Տիրացուեան զերդաստանի չառաւիղէն սերած այս ազնուական եւ առաքինացեալ այրին, իր ապրած հոգեկան կեանքին կը փոխուէր, ան որ միշտ յոյսերու մէջ ապրեցաւ, աղօթքներով խնկեց իր անցեալի տառապանքներուն չարքը, եւ իր ընտանեկան կեանքի բարեմասնութիւններով ապրեցաւ ու ապրեցուց, եւ մխիթարեց ինքզինք եւ իր մխիթարիչները:

Կը սիրէի այցելել իրեն եւ յաճախ վայելել իր մայրական հիւրասիրութիւնը:

Նախախնամութիւնը նոյնիսկ տուած էր ինծի պատեհութիւնը իրեն հետ գտնուելու Երուսաղէմի Հայոց Սրբոց Յակոբեանց հնաւանդ մայրավանքին մէջ:

Որքա՜ն խոր էր իր երկիւղածութիւնն ու գոհունակութիւնը, երբ իր աչքերով եւ հոգիով կը վայելէր պատուը հայ հաւատքին ու ազգային բարեպաշտութեան, քրիստոնէութեան օրրան՝ աշխարհի այդ երկրամասին մէջ:

Իր բարեպաշտ եկեղեցասիրութեան գործնական վկայութիւնը կու տար եկեղեցին իր մէջ ունենալու:

Զմեղանք չէր, երբ կ'ըսէր յաճախ թէ Հայոց Եկեղեցին չկարենալ գալուն, իր Թաղի եկեղեցին կ'երթար:

Գիտէի թէ իրմով իր հայրերուն համաքրիստոնէական հոգին էր որ կը մարմնանար, կը մարդանար, Հայուն դրախտի ընտանիքին այս ծաղիկը, իր համբ եւ բոյրը կու տար նաեւ իր չրջապատին:

Պատահական չէր, երբ իր մահուան նախորդող Կիրակին, ներկայ գտնուեցայ իր իսկ աղօթած եկեղեցին:

Աբարողութեան աւարտին տեղւոյն հոգեւոր հովիւին հետ կ'ողջունէի հաւատացեալները, երբ յանկարծ ինծի կը ներկայանար երիտասարդ մը հօրը կողմէ հայկական ծագումով:

Հրաչքը կատարուած էր: Ան՝ իր մահէն առաջ իսկ անմահացուցեր էր ինքզինք իր բազում գոհողութիւններուն դիմով, իր նմանները օգտակար ըլլալու արդիւնքին վրայ դնելով Հայու իր հաւատքը եւ քրիստոնեայ մարդու գիտակցութիւնը:

Ի՞նչպէս այս առթիւ չյիշել խօսքը Ս. Գիրքին «Իսկ որ ճշմարիտ այրին լեռ եւ մենացեալ յուսացեալ յԱստուած, եւ կանխեալ, յաղօթս եւ՝ ի խնդրուածս զցայգ եւ զգերեկ», (Պատուէ՛ ճշմարիտ այրիները, եւ անո՛նք են ճշմարիտ եւ առանձնացած այրիները, որոնք իրենց յոյսը Աստուծոյ վրայ դրած են, գիշեր եւ ցերեկ աղօթքի եւ խնդրուածքի կը դիմեն): Ա. Տիմոթէոս Ե. 5:

Օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը եւ իրմով օրհնեալ ըլլան իր հարազատները:

ԺԻՐԱՑՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՒ ԳԼԱՐԱ ՋՕՀՐԱՊ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

(1993 Հոկտեմբերէն Դեկտեմբեր)

—■—

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Առաջնորդարանի Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ տեղեկատուութեան կեդրոնը անցեալ երկու ամիսներու ընթացքին զանազան շերջաններու մէջ կազմակերպած է բազմաթիւ ձեռնարկներ եւ մասնակցած՝ կարգ մը հանդիսութիւններու: Ստորեւ կը տրուի այդ ձեռնարկներուն ամփոփ նկարագրութիւնը:

ՀԱՐԹՓԸՐՏԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎՒ՝ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՀԵՏ

Հոկտեմբեր 16-ին, Տեղեկատուութեան կեդրոնը, գործակցութեամբ Հայ Դպրոցներու Կրթական կեդրոնի անօրէնուհի Օր. Սիլվա Տէր-Մանուկեանի, Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան տարեդարձին առթիւ կազմակերպեց դիտաժողով մը Քընէթիքըթի Հարթֆըրտ քաղաքին մէջ՝ հիւրընկալութեամբ Նիւ-Ինկլընտի շրջանի Ս. Գէորգ, Ս. Մարկոս եւ Ս. Յարութիւն եկեղեցիներուն: Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ ծխական խորհուրդի առենապետ Պ. Ճէյք Գրիգորեան ձեռնարկին տեղական համակարգողն էր: Յայտագիրը՝ «Հայաստան, Հրաչալիքներու Երկիր եւ Բացօթեայ Թանգարան», առիթ ընծայեց Հայոց պատմութեան, կրօնքի եւ մշակոյթի մասնագէտներու բանախօսելու աւելի քան հարիւր հայ ունկնդիրներու ներկայութեան: Ելոյթ ունեցան՝ տոքթ. Գէորգ Պարտաքճեան (գրականութիւն), տոքթ. Լուսի Տէր-Մանուէլեան (արուեստ), տոքթ. Աբրահամ Թերեան (կրօնք), տոքթ. Ճան Վարդան (երաժշտութիւն), դաշնակահար Շահան Արծրունի, պարուսոյց Արսէն Կ. Անոյշեան, երգչուհի Յասմիկ Մէյլհանէճեան, Տեղեկատուութեան Կեդրոնի անօրէն Գրիգոր Վրդ. Մազմանեան (միջին դարու պատմութիւն եւ գրականութիւն) եւ օդնական անօրէն Արամ Աբգուն (արդի պատմութիւն):

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեան նախագահեց դիտաժողովին եւ կատարեց փակման խօսքն ու աղօթքը: Այս ձեռնարկէն խանդավառուած՝ Նիւ-Ինկլընտի շրջանի Հայերը որոշեցին նուիրատուութիւններ կատարել ի նպաստ Հայաստանի մատուռ-ականներու հիմնադրամին: Հայրենի մատուռականները դժուարին պայմաններու ներքեւ կը պայքարին հայ մշակոյթի ու կրթական արժէքներու ստեղծման, պահպանման ու տարածման ի խնդիր:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆՑ ՇԱՐՔ ԹԷՔՍԱՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբերի կիսուն, Տեղեկատուութեան կեդրոնը կազմակերպեց բանախօսու-թեանց շարք մը Թէքսասի մէջ: Երկու դիտաժողովները դումարուեցան Թէքսասի Հիւսթընի եւ Տալլասի համայնքներուն կողմէ: Համակարգողներն էին Նարեկ Արեղայ Պէրպէրեան, Ներսէս Ա. Քհնյ. Ճէպէճեան եւ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ ծխական խորհուրդի առենապետ Պ. Նազարէթ Գալուստեան: Նոյեմբեր 20-ին, Հիւսթընի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ սրահին մէջ ելոյթ ունեցան՝ Նիւ-Ճըրզիի նահանգի Ռոուըն Գոլէճի փրոֆ. տոքթ. Ռապըրթ Հիւսըն (Արցախի հին եւ միջնադարեան պատմութիւն), Գրիգոր Վրդ. Մազմանեան (Արցախի Հայերու ինքնութիւնը կազմող տարրերը, լուսարանութիւններ տալով կարդ մը սխալ պատմական մեկնաբանութիւններու եւ դիտումնաւոր խեղաթիւրումներու մասին), Պ. Արամ Աբգուն (19-րդ եւ 20-րդ դարու սկիզբի իրադարձութիւնները Արցախի մէջ՝ կեդրոնանալով ժամանակակից պայքարին վրայ):

Նոյն օրը, Տալլասի մէջ տոքթ. Գէորգ Պարտաքճեան բանախօսութիւն տը տուաւ «Ղարաբաղ եւ հայ Գրականութիւն» նիւթին չուրջ, մինչ Ներսէս Ա. Քհնյ. Ճէպէճեան խօսեցաւ Ղարաբաղի պայքարին Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ դործած ազդեցութեան մասին:

Նոյեմբեր 21-ին, Հիւսթընի մէջ դործադրուած յայտագիրը կրկնուեցաւ Տալլասի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՊՐՈՒՔՇԱՅՐ (ԹԷՔՍԱՍ)

Նոյեմբեր 20-ին, Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ Տեղեկատուութեան կեդրոնի անձնակազմը եւ տոքթ. Հիւսըն պատեհութիւնը ունեցան հետազօտական փոքր ուղեւորութիւն մը կատարելու դէպի Պրուքշայր, Հիւսթընէ քաղաքէն քիչ հեռու վայր մը, ուր հաստատուած են Հարաւային Ամերիկայի սկզբնական շրջանի հայ գաղթականները: Արեւմտեան Փոքր Ասիոյ, Աստվածաշունչ շրջանի կէսվէի քաղաքէն Փօլ Տօնիկեան՝ 1880-ին Ամերիկա եկաւ ուսանելու նպատակաւ եւ բժշկական դպրոցը աւարտելէ ետք մէկուցաւ իր եղբօր՝ վերնոնի որ ագարակապան մըն էր Թէքսասի մէջ: Անոնք իրենց անունը փոխեցին Տօնիկըն-ի, Թէքսասցիներուն համար առողջանութիւնը դիւրացնելու նպատակաւ: Կէսվէ քաղաքէն բազմաթիւ ուրիշ ազգականներ, ինչպէս նաեւ այլ Հայեր ի վերջոյ հաստատուեցան Պրուքշայրի մէջ: Քաղաքին գլխաւոր շրջանի մէկ բաժնին մէջ տակաւին կան հայկական անուններով վաճառատուներ, ինչպէս նաեւ Հայերուն սեփականութիւնը եղող ջրաղաց մը եւ այլ կալուածներ՝ որոնք տակաւին կը ներկայացուին այցելուներուն: 1910-ին Փօլ Տօնիկըն կառոյց տունմը՝ որ յետագային վերածուեցաւ Ուոլըր Գաունթիի Պատմական թանգարանին: Շրջանի կարգ մը դերեզմանատուներու մէջ կան 19-րդ դարու վերջէն մնացած հայկական դերեզմանաքարեր՝ հայերէն տապանագրերով եւ լատինական տառերով: Տեղեկատուութեան կեդրոնի անձնակազմը լուսանկարը առաւ այս տապանաքարերուն՝ որոնցմէ ոմանք անընթեռնլի են՝ ենթարկուած ըլլալով կլիմայի ազդեցութեան: Պրուքշայրի Հայերու մասին այս տեղեկութիւնները մատչելի են Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ Տեղեկատուութեան կեդրոնին մէջ:

ՄԻՋ-ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒ ՄԻՋ-ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՏՐՈՒԱԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկու ամսուան ընթացքին Պ. Արամ Աբգուն կարգ մը բանախօսութիւններ տըուաւ: Հոկտեմբեր 29-ին ան ելոյթ ունեցաւ Փէյլըս Հայթցի (Իլլինոյ) Ս. Յովակիմ եւ Աննա եկեղեցւոյ սրահին մէջ՝ ներկայացնելով Ղարաբաղի պատմութիւնը՝ հին ժամանակներէն մինչեւ մերօրեայ պայքարները. ան ցուցադրեց նաեւ տահիկներ: Նոյ. 3-ին, նոյն բանախօսութիւնը տուաւ Մինէափոլիսի Ճեռնարկին՝ որ կազմակերպուած էր Մինիսթայի Հայ Մշակ. կազմակերպութեան կողմէ՝ նախաճեռնութեամբ Քելճիքեան Արեւելեան Գորգավաճառատան տնօրէն Լու Լին Մաթոսեանի: Ղարաբաղի մէջ չինուած գորգերու ցուցադրութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց: Նոյն օրը, Հայոց Պատմութեան եւ Մեծ Եղեռնի մասին Պ. Արգուն հարցազրոյց մը ունեցաւ տեղական ձայնասփիւռէն: Նոյ. 9-ին ան բանախօսեց Լոնկ Այլընտի Սմիթթաուն քաղաքին մէջ՝ Մեծ Եղեռնի մասին, հրէական կոտորածի եւ այլ կոտորածներու լոյսին տակ: Իրմէ խնդրուեցաւ վերադառնալ Դեկ. 14-ին, նոյն նիւթին չուրջ երկրորդ բանախօսութիւն մը տալու համար: Նոյեմբեր 4-ին, Պ. Արգուն դումարեց դիտաժողով մը Ուաչինկթընի Տի. Սի-ի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ՝ ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան, ինչպէս նաեւ Ղարաբաղի պայքարի մասին: Այս ձեռնարկին համակարգողն էր Վրթանէս Ա. Քհնյ. Գալայճեան:

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին Տեղեկատուութեան կեդրոն այցելեցին բազմաթիւ մատուռականներ՝ որոնք օգտագործեցին կեդրոնի մատուցած դիւրութիւնները: Մասնաւոր ծրագիրներ հետապնդող արտասահմանեան մատուռականներուն մաս կը կազմէին՝ անդլիացի համբաւաւոր բանաստեղծի որդի Մեթհիու Սփէնտըը, Արշիլ Կորքիի աղջիկը Մարօ որ կը պատրաստէ Արշիլ Կորքիի կեանսագրականը, Մոնրէալէն փրոֆ. Յակոբ Խաչիկեան եւ Գաբրիէլ Պատմաճեան՝ որոնք Հայոց պատմութեան սկզբնական աղբիւրներու ժողովածուն կը պատրաստեն, Հայաստանի բանասէրներէն՝ Եուրի Վարդանեան, Կարէն Եուզբաշեան եւ Ազատ Բողոյեան, Ֆրանսայէն՝ Մոնփըլիէ Համալսարանի փրոֆ. Թերար Տէտէեան, որ յօդուած մը կը գրէ Հայկական Կիլիկեան Թադաւորութեան անկումէն եւ Օսմանեան կայսրութեան կիսանկախ շրջաններու մասին: Արժանթինի Պուէնոս-Այրէս քաղաքէն Վարդան Մատթէոսեան՝ որ մենագրութիւն մը կը պատրաստէր Կոստան Զարեանի մասին: Աւբուտրալիայէն ընկերաբանութեան համալսարանի ուսանող Արմէն Կաքաւեան:

Այս ժամանակամիջոցին, վերոյիշեալներէն անկախ, բազմաթիւ ամերիկահայ մատուռականներ, համալսարանական ուսանողներ, դիւանագէտներ, եկեղեցականներ եւ այլք օգտուած են Տեղեկատուութեան Կեդրոնի դիւրութիւններէն:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Կային որ Ջանք ըրին մեզի մօտենալու, բայց մայրս չէր սիրեր յարաբերութիւններ ստեղծել, վախնալով որ ամուսնութեան թեկնածուներ կրնային դանուիլ ինձ համար. խուսափողական վերաբերում ցոյց կու տար ամէնուն: Մօրս մօտ մենամոլութիւն մը եղած էր այդ, ամէն երիտասարդի մէջ ինձ թեկնածու մը կը տեսնէր եւ կը խուսափէր անկէ:

***

Ինչպէս ընդհանուր օրէնքներուն մէջ այնպէս ալ մեր ընտանեկան յարաբերութիւններուն համար բացառութիւն դոյութիւն ունեցաւ:

Երկու ընտանիք կ'ընդունուէին մեր յարկին ներս: Մէկը ծերունի Մ. Մոմճեանն էր իր շատ հաճելի կնոջը հետ, մեծ հայրը եւ մեծ մայրը տիկին Միհրան Գարակէօզեանին: Անոնք շատ մօտիկ դրացի էին մեզի եւ մայրս, ինչպէս եղաւ համակրեցաւ անոնց. իսկ միւսը, արդէն մօրս Պէշիկթաշէն ծանօթ այր եւ կին մըն էին մեզմէ առաջ Գատըգիւղ հաստատուած:

Պատուական անձ մըն էր Պ...եան, առեւտրական, հրապարակին վրայ մեծ յարգ վայելող, սրտի եւ մտքի ձիրքերով օժտուած, իսկ իր կինը քնքոյշ էակ մը փափկակազմ: Անոնք կու գային մեզի եւ մեր մթնոլորտը կը տաքնար. Պ...եան չափազանց կը համակրէր ինձ, ես ալ իր ներկայութեան զուարթ կ'ըլլայի:

Երկար պիչերները ձմրան, երբեմն կ'երթայինք Պ...եաններուն, մայրս կը սիրէր թուղթ խաղալ անոնց հետ. այդ մըտացի մարդը ուսումնասիրած էր մայրս եւ դիտէր անոր հետ վարուիլ: Բայց մանաւանդ անոնց տանը առաւելութիւնը սա էր որ հոն թեկնածու չկար: Սակայն երեկոյ մը, անհաճոյ անակնկալ, մեր այցելութեան պահուն հոն դտանք երիտասարդ տղայ մը, քիչ մը երկչոտ, հազիւ 23 տարեկան, կրթուած, համակրելի: Պ...եան զայն ներկայացուց իբր իր կըրտսեր եղբայրը որ գիշերօթիկ վարժարանը աւարտելէ յետոյ պզտիկ ուղեւորութիւն մը ըրած էր եւ հիմա եկած իրենց հետ բնակելու, ծնողք չունենալուն:

Այլեւս առեւտրական ընկեր էին երկու եղբայրը: Մայրս քանի տեղ չդրաւ այդ տղեկը ինչպէս մինչեւ վերջը կոչեց զայն: Թղթի սեղանէն հեռու կար դաշնակը, եւ Պ...եանին 10 տարեկան աղջիկը միշտ դիս կը տիպէր դաշնակ նուագել:

Պիտի պատահէր որ սրահին այդ անկիւնը հովուերդութեան մը կեդրոնավայրը ըլլար:

Այնքան չեմ համակրանք ունէի Պ...եանին հանդէպ որ իր եղբայրը ինձ օտար էր չթուեցաւ, եւ կամաց կամաց մեր մէջ մը չթուեցաւ, մինչեւ Ներսէս Ա. Քհնյ. Ճէպէճեան խօսեցաւ Ղարաբաղի պայքարին Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ դործած ազդեցութեան մասին:

Նոյեմբեր 21-ին, Հիւսթընի մէջ դործադրուած յայտագիրը կրկնուեցաւ Տալլասի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՊՐՈՒՔՇԱՅՐ (ԹԷՔՍԱՍ)

Նոյեմբեր 20-ին, Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ Տեղեկատուութեան կեդրոնի անձնակազմը եւ տոքթ. Հիւսըն պատեհութիւնը ունեցան հետազօտական փոքր ուղեւորութիւն մը կատարելու դէպի Պրուքշայր, Հիւսթընէ քաղաքէն քիչ հեռու վայր մը, ուր հաստատուած են Հարաւային Ամերիկայի սկզբնական շրջանի հայ գաղթականները: Արեւմտեան Փոքր Ասիոյ, Աստվածաշունչ շրջանի կէսվէի քաղաքէն Փօլ Տօնիկեան՝ 1880-ին Ամերիկա եկաւ ուսանելու նպատակաւ եւ բժշկական դպրոցը աւարտելէ ետք մէկուցաւ իր եղբօր՝ վերնոնի որ ագարակապան մըն էր Թէքսասի մէջ: Անոնք իրենց անունը փոխեցին Տօնիկըն-ի, Թէքսասցիներուն համար առողջանութիւնը դիւրացնելու նպատակաւ: Կէսվէ քաղաքէն բազմաթիւ ուրիշ ազգականներ, ինչպէս նաեւ այլ Հայեր ի վերջոյ հաստատուեցան Պրուքշայրի մէջ: Քաղաքին գլխաւոր շրջանի մէկ բաժնին մէջ տակաւին կան հայկական անուններով վաճառատուներ, ինչպէս նաեւ Հայերուն սեփականութիւնը եղող ջրաղաց մը եւ այլ կալուածներ՝ որոնք տակաւին կը ներկայացուին այցելուներուն: 1910-ին Փօլ Տօնիկըն կառոյց տունմը՝ որ յետագային վերածուեցաւ Ուոլըր Գաունթիի Պատմական թանգարանին: Շրջանի կարգ մը դերեզմանատուներու մէջ կան 19-րդ դարու վերջէն մնացած հայկական դերեզմանաքարեր՝ հայերէն տապանագրերով եւ լատինական տառերով: Տեղեկատուութեան կեդրոնի անձնակազմը լուսանկարը առաւ այս տապանաքարերուն՝ որոնցմէ ոմանք անընթեռնլի են՝ ենթարկուած ըլլալով կլիմայի ազդեցութեան: Պրուքշայրի Հայերու մասին այս տեղեկութիւնները մատչելի են Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ Տեղեկատուութեան կեդրոնին մէջ:

ՄԻՋ-ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒ ՄԻՋ-ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՏՐՈՒԱԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկու ամսուան ընթացքին Պ. Արամ Աբգուն կարգ մը բանախօսութիւններ տըուաւ: Հոկտեմբեր 29-ին ան ելոյթ ունեցաւ Փէյլըս Հայթցի (Իլլինոյ) Ս. Յովակիմ եւ Աննա եկեղեցւոյ սրահին մէջ՝ ներկայացնելով Ղարաբաղի պատմութիւնը՝ հին ժամանակներէն մինչեւ մերօրեայ պայքարները. ան ցուցադրեց նաեւ տահիկներ: Նոյ. 3-ին, նոյն բանախօսութիւնը տուաւ Մինէափոլիսի Ճեռնարկին՝ որ կազմակերպուած էր Մինիսթայի Հայ Մշակ. կազմակերպութեան կողմէ՝ նախաճեռնութեամբ Քելճիքեան Արեւելեան Գորգավաճառատան տնօրէն Լու Լին Մաթոսեանի: Ղարաբաղի մէջ չինուած գորգերու ցուցադրութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց: Նոյն օրը, Հայոց Պատմութեան եւ Մեծ Եղեռնի մասին Պ. Արգուն հարցազրոյց մը ունեցաւ տեղական ձայնասփիւռէն: Նոյ. 9-ին ան բանախօսեց Լոնկ Այլընտի Սմիթթաուն քաղաքին մէջ՝ Մեծ Եղեռնի մասին, հրէական կոտորածի եւ այլ կոտորածներու լոյսին տակ: Իրմէ խնդրուեցաւ վերադառնալ Դեկ. 14-ին, նոյն նիւթին չուրջ երկրորդ բանախօսութիւն մը տալու համար: Նոյեմբեր 4-ին, Պ. Արգուն դումարեց դիտաժողով մը Ուաչինկթընի Տի. Սի-ի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ՝ ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան, ինչպէս նաեւ Ղարաբաղի պայքարի մասին: Այս ձեռնարկին համակարգողն էր Վրթանէս Ա. Քհնյ. Գալայճեան:

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին Տեղեկատուութեան կեդրոն այցելեցին բազմաթիւ մատուռականներ՝ որոնք օգտագործեցին կեդրոնի մատուցած դիւրութիւնները: Մասնաւոր ծրագիրներ հետապնդող արտասահմանեան մատուռականներուն մաս կը կազմէին՝ անդլիացի համբաւաւոր բանաստեղծի որդի Մեթհիու Սփէնտըը, Արշիլ Կորքիի աղջիկը Մարօ որ կը պատրաստէ Արշիլ Կորքիի կեանսագրականը, Մոնրէալէն փրոֆ. Յակոբ Խաչիկեան եւ Գաբրիէլ Պատմաճեան՝ որոնք Հայոց պատմութեան սկզբնական աղբիւրներու ժողովածուն կը պատրաստեն, Հայաստանի բանասէրներէն՝ Եուրի Վարդանեան, Կարէն Եուզբաշեան եւ Ազատ Բողոյեան, Ֆրանսայէն՝ Մոնփըլիէ Համալսարանի փրոֆ. Թերար Տէտէեան, որ յօդուած մը կը գրէ Հայկական Կիլիկեան Թադաւորութեան անկումէն եւ Օսմանեան կայսրութեան կիսանկախ շրջաններու մասին: Արժանթինի Պուէնոս-Այրէս քաղաքէն Վարդան Մատթէոսեան՝ որ մենագրութիւն մը կը պատրաստէր Կոստան Զարեանի մասին: Աւբուտրալիայէն ընկերաբանութեան համալսարանի ուսանող Արմէն Կաքաւեան:

Այս ժամանակամիջոցին, վերոյիշեալներէն անկախ, բազմաթիւ ամերիկահայ մատուռականներ, համալսարանական ուսանողներ, դիւանագէտներ, եկեղեցականներ եւ այլք օգտուած են Տեղեկատուութեան Կեդրոնի դիւրութիւններէն:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Կային որ Ջանք ըրին մեզի մօտենալու, բայց մայրս չէր սիրեր յարաբերութիւններ ստեղծել, վախնալով որ ամուսնութեան թեկնածուներ կրնային դանուիլ ինձ համար. խուսափողական վերաբերում ցոյց կու տար ամէնուն: Մօրս մօտ մենամոլութիւն մը եղած էր այդ, ամէն երիտասարդի մէջ ինձ թեկնածու մը կը տեսնէր եւ կը խուսափէր անկէ:

***

Ինչպէս ընդհանուր օրէնքներուն մէջ այնպէս ալ մեր ընտանեկան յարաբերութիւններուն համար բացառութիւն դոյութիւն ունեցաւ:

Երկու ընտանիք կ'ընդունուէին մեր յարկին ներս: Մէկը ծերունի Մ. Մոմճեանն էր իր շատ հաճելի կնոջը հետ, մեծ հայրը եւ մեծ մայրը տիկին Միհրան Գարակէօզեանին: Անոնք շատ մօտիկ դրացի էին մեզի եւ մայրս, ինչպէս եղաւ համակրեցաւ անոնց. իսկ միւսը, արդէն մօրս Պէշիկթաշէն ծանօթ այր եւ կին մըն էին մեզմէ առաջ Գատըգիւղ հաստատուած:

Պատուական անձ մըն էր Պ...եան, առեւտրական, հրապարակին վրայ մեծ յարգ վայելող, սրտի եւ մտքի ձիրքերով օժտուած, իսկ իր կինը քնքոյշ էակ մը փափկակազմ: Անոնք կու գային մեզի եւ մեր մթնոլորտը կը տաքնար. Պ...եան չափազանց կը համակրէր ինձ, ես ալ իր ներկայութեան զուարթ կ'ըլլայի:

Երկար պիչերները ձմրան, երբեմն կ'երթայինք Պ...եաններուն, մայրս կը սիրէր թուղթ խաղալ անոնց հետ. այդ մըտացի մարդը ուսումնասիրած էր մայրս եւ դիտէր անոր հետ վարուիլ: Բայց մանաւանդ անոնց տանը առաւելութիւնը սա էր որ հոն թեկնածու չկար: Սակայն երեկոյ մը, անհաճոյ անակնկալ, մեր այցելութեան պահուն հոն դտանք երիտասարդ տղայ մը, քիչ մը երկչոտ, հազիւ 23 տարեկան, կրթուած, համակրելի: Պ...եան զայն ներկայացուց իբր իր կըրտսեր եղբայրը որ գիշերօթիկ վարժարանը աւարտելէ յետոյ պզտիկ ուղեւորութիւն մը ըրած էր եւ հիմա եկած իրենց հետ բնակելու, ծնողք չունենալուն:

Այլեւս առեւտրական ընկեր էին երկու եղբայրը: Մայրս քանի տեղ չդրաւ այդ տղեկը ինչպէս մինչեւ վերջը կոչեց զայն: Թղթի սեղանէն հեռու կար դաշնակը, եւ Պ...եանին 10 տարեկան աղջիկը միշտ դիս կը տիպէր դաշնակ նուագել:

Պիտի պատահէր որ սրահին այդ անկիւնը հովուերդութեան մը կեդրոնավայրը ըլլար:

Այնքան չեմ համակրանք ունէի Պ...եանին հանդէպ որ իր եղբայրը ինձ օտար էր չթուեցաւ, եւ կամաց կամաց մեր մէջ մը չթուեցաւ, մինչեւ Ներսէս Ա. Քհնյ. Ճէպէճեան խօսեցաւ Ղարաբաղի պայքարին Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ դործած ազդեցութեան մասին:

Նոյեմբեր 21-ին, Հիւսթընի մէջ դործադրուած յայտագիրը կրկնուեցաւ Տալլասի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՊՐՈՒՔՇԱՅՐ (ԹԷՔՍԱՍ)

Նոյեմբեր 20-ին, Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ Տեղեկատուութեան կեդրոնի անձնակազմը եւ տոքթ. Հիւսըն պատեհութիւնը ունեցան հետազօտական փոքր ուղեւորութիւն մը կատարելու դէպի Պրուքշայր, Հիւսթընէ քաղաքէն քիչ հեռու վայր մը, ուր հաստատուած են Հարաւային Ամերիկայի սկզբնական շրջանի հայ գաղթականները: Արեւմտեան Փոքր Ասիոյ, Աստվածաշունչ շրջանի կէսվէի քաղաքէն Փօլ Տօնիկեան՝ 1880-ին Ամերիկա եկաւ ուսանելու նպատակաւ եւ բժշկական դպրոցը աւարտելէ ետք մէկուցաւ իր եղբօր՝ վերնոնի որ ագարակապան մըն էր Թէքսասի մէջ: Անոնք իրենց անունը փոխեցին Տօնիկըն-ի, Թէքսասցիներուն համար առողջանութիւնը դիւրացնելու նպատակաւ: Կէսվէ քաղաքէն բազմաթիւ ուրիշ ազգականներ, ինչպէս նաեւ այլ Հայեր ի վերջոյ հաստատուեցան Պրուքշայրի մէջ: Քաղաքին գլխաւոր շրջանի մէկ բաժնին մէջ տակաւին կան հայկական անուններով վաճառատուներ, ինչպէս նաեւ Հայերուն սեփականութիւնը եղող ջրաղաց մը եւ այլ կալուածներ՝ որոնք տակաւին կը ներկայացուին այցելուներուն: 1910-ին Փօլ Տօնիկըն կառոյց տունմը՝ որ յետագային վերածուեցաւ Ուոլըր Գաունթիի Պատմական թանգարանին: Շրջանի կարգ մը դերեզմանատուներու մէջ կան 19-րդ դարու վերջէն մնացած հայկական դերեզմանաքարեր՝ հայերէն տապանագրերով եւ լատինական տառերով: Տեղեկատուութեան կեդրոնի անձնակազմը լուսանկարը առաւ այս տապանաքարերուն՝ որոնցմէ ոմանք անընթեռնլի են՝ ենթարկուած ըլլալով կլիմայի ազդեցութեան: Պրուքշայրի Հայերու մասին այս տեղեկութիւնները մատչելի են Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ Տեղեկատուութեան կեդրոնին մէջ:

ՄԻՋ-ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒ ՄԻՋ-ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՏՐՈՒԱԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկու ամսուան ընթացքին Պ. Արամ Աբգուն կարգ մը բանախօսութիւններ տըուաւ: Հոկտեմբեր 29-ին ան ելոյթ ունեցաւ Փէյլըս Հայթցի (Իլլինոյ) Ս. Յովակիմ եւ Աննա եկեղեցւոյ սրահին մէջ՝ ներկայացնելով Ղարաբաղի պատմութիւնը՝ հին ժամանակներէն մինչեւ մերօրեայ պայքարները. ան ցուցադրեց նաեւ տահիկներ: Նոյ. 3-ին, նոյն բանախօսութիւնը տուաւ Մինէափոլիսի Ճեռնարկին՝ որ կազմակերպուած էր Մինիսթայի Հայ Մշակ. կազմակերպութեան կողմէ՝ նախաճեռնութեամբ Քելճիքեան Արեւելեան Գորգավաճառատան տնօրէն Լու Լին Մաթոսեանի: Ղարաբաղի մէջ չինուած գորգերու ցուցադրութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց: Նոյն օրը, Հայոց Պատմութեան եւ Մեծ Եղեռնի մասին Պ. Արգուն հարցազրոյց մը ունեցաւ տեղական ձայնասփիւռէն: Նոյ. 9-ին ան բանախօսեց Լոնկ Այլընտի Սմիթթաուն քաղաքին մէջ՝ Մեծ Եղեռնի մասին, հրէական կոտորածի եւ այլ կոտորածներու լոյսին տակ: Իրմէ խնդրուեցաւ վերադառնալ Դեկ. 14-ին, նոյն նիւթին չուրջ երկրորդ բանախօսութիւն մը տալու համար: Նոյեմբեր 4-ին, Պ. Արգուն դումարեց դիտաժողով մը Ուաչինկթընի Տի. Սի-ի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ՝ ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան, ինչպէս նաեւ Ղարաբաղի պայքարի մասին: Այս ձեռնարկին համակարգողն էր Վրթանէս Ա. Քհնյ. Գալայճեան:

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին Տեղեկատուութեան կեդրոն այցելեցին բազմաթիւ մատուռականներ՝ որոնք օգտագործեցին կեդրոնի մատուցած դիւրութիւնները: Մասնաւոր ծրագիրներ հետապնդող արտասահմանեան մատուռականներուն մաս կը կազմէին՝ անդլիացի համբաւաւոր բանաստեղծի որդի Մեթհիու Սփէնտըը, Արշիլ Կորքիի աղջիկը Մարօ որ կը պատրաստէ Արշիլ Կորքիի կեանսագրականը, Մոնրէալէն փրոֆ. Յակոբ Խաչիկեան եւ Գաբրիէլ Պատմաճեան՝ որոնք Հայոց պատմութեան սկզբնական աղբիւրներու ժողովածուն կը պատրաստեն, Հայաստանի բանասէրներէն՝ Եուրի Վարդանեան, Կարէն Եուզբաշեան եւ Ազատ Բողոյեան, Ֆրանսայէն՝ Մոնփըլիէ Համալսարանի փրոֆ. Թերար Տէտէեան, որ յօդուած մը կը գրէ Հայկական Կիլիկեան Թադաւորութեան անկումէն եւ Օսմանեան կայսրութեան կիսանկախ շրջաններու մասին: Արժանթինի Պուէնոս-Այրէս քաղաքէն Վարդան Մատթէոսեան՝ որ մենագրութիւն մը կը պատրաստէր Կոստան Զարեանի մասին: Աւբուտրալիայէն ընկերաբանութեան համալսարանի ուսանող Արմէն Կաքաւեան:

Այս ժամանակամիջոցին, վերոյիշեալներէն անկախ, բազմաթիւ ամերիկահայ մատուռականներ, համալսարանական ուսանողներ, դիւանագէտներ, եկեղեցականներ եւ այլք օգտուած են Տեղեկատուութեան Կեդրոնի դիւրութիւններէն:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Կային որ Ջանք ըրին մեզի մօտենալու, բայց մայրս չէր սիրեր յարաբերութիւններ ստեղծել, վախնալով որ ամուսնութեան թեկնածուներ կրնային դանուիլ ինձ համար. խուսափողական վերաբերում ցոյց կու տար ամէնուն: Մօրս մօտ մենամոլութիւն մը եղած էր այդ, ամէն երիտասարդի մէջ ինձ թեկնածու մը կը տեսնէր եւ կը խուսափէր անկէ:

***

Ինչպէս ընդհանուր օրէնքներուն մէջ այնպէս ալ մեր ընտանեկան յարաբերութիւններուն համար բացառութիւն դոյութիւն ունեցաւ:

Երկու ընտանիք կ'ընդունուէին մեր յարկին ներս: Մէկը ծերունի Մ. Մոմճեանն էր իր շատ հաճելի կնոջը հետ, մեծ հայրը եւ մեծ մայրը տիկին Միհրան Գարակէօզեանին: Անոնք շատ մօտիկ դրացի էին մեզի եւ մայրս, ինչպէս եղաւ համակրեցաւ անոնց. իսկ միւսը, արդէն մօրս Պէշիկթաշէն ծանօթ այր եւ կին մըն էին մեզմէ առաջ Գատըգիւղ հաստատուած:

Պատուական անձ մըն էր Պ...եան, առեւտրական, հրապարակին վրայ մեծ յարգ վայելող, սրտի եւ մտքի ձիրքերով օժտուած, իսկ իր կինը քնքոյշ էակ մը փափկակազմ: Անոնք կու գային մեզի եւ մեր մթնոլորտը կը տաքնար. Պ...եան չափազանց կը համակրէր ինձ, ես ալ իր ներկայութեան զուարթ կ'ըլլայի:

*Երկար պիչերները ձմրան, երբեմն կ'երթայինք Պ...եաններուն, մայրս կը սիրէր թուղթ խաղալ անոնց հետ. այդ մըտացի մարդը ուսումնասիրած էր մայրս եւ դիտէր անոր հետ վարուիլ: Բայց մանաւանդ անոնց տանը առաւելութիւնը սա էր որ հոն թեկնածու չկար: Սակայն երեկոյ մը, անհաճոյ անակնկալ, մեր այցելութեան պահուն հոն դտանք երիտասարդ տղայ մը, քիչ մը երկչոտ, հազիւ 23 տարեկան, կրթուած, համակրելի: Պ...եան զայն ներկայացուց իբր իր կըրտսեր եղբայրը որ գիշերօթիկ վարժարանը աւարտելէ յետոյ պզտիկ ուղեւ

(Շար. Ա. էջէն)

Թուրքիոյ ներկայի վարչապետը Թանսու Չիլլէր այս պարագաները մեղմացնելու նպատակով անտեսական օժանդակութեան ծրագիր մը պատրաստել տուած էր որուն ծաւալը կը հասնէր մէկ միլիառ ֆրանքի։

Մշակութային ու անտեսական մարզերու կարգադրութենէն զատ, Թուրք վարչապետին երրորդ առաջադրութիւնը կը վերաբերէր ՓՔՔ-ի ղէմ պինեալ պայքարը ամէն միջոցներով աստիճացնելու։ Թուրք մամուլը երկար ատեն արձագանգեց այս մարդին մէջ ծրագրուած նորութիւններուն. յաւելեալ միջոցներ պիտի տրամադրուէին պինեալ ուժերուն, պիտի զարգացուէր կռուելու անոնց կարողութիւնը։ Քիւրտ պինեալ ուժերու ղէմ պայքարելու ղրկուած բանակի մխաւորները միշտ կը յատկանշուէին իրենց անփորձութեամբ ու չէին յաջողեր վճռական արդիւնքներ ձեռք ձգել։ Պայքարը աստիճացնելու որոշումին հետ, կառավարութիւնը որոշեց նաեւ յատուկ միաւորներ պատրաստել. անոնք պիտի մարզուէին բախումներու դօսին չրջապատելու եւ փարթիզանական կռիւ մղելու համար։ Նպատակը ՓՔՔ-ի մարտիկները մեկուսացնել էր քիւրտ տեղացի բնակչութենէն ու զանոնք մաքրագործել։ Կարգ մը դէպերու համաձայն, բանակային ուժերու գործած սխալներն ու օրինազանցութիւնները ամենայն խնամքով կը քօղարկուին կառավարութեան կողմէ։ Գործելու ամէն ազատութիւն տրուած այդ ուժերը աննախընթաց աստիճութեամբ բախումներու պատճառ եղան, երկու կողմէն ալ մեծ թիւով զոհեր խլելով։

Առաջին անգամը չէ որ Թուրքիոյ մէջ բանակը հարցի մը լուծումին կը նախաձեռնէ երբ ոչ պինուորական դեկավարութիւնը ատոր առիթը տայ իրեն։ Բայց կարելի չէ ըսել թէ միշտ յաջողութեամբ կը պսակուին այդ նախաձեռնութիւնները. ընդհակառակը։

Այսուհանդերձ, ներկայի պայմաններուն մէջ, ՓՔՔ-ի մարտավարական սխալները որոշ չափով նպաստեցին Թրք. պինեալ ուժերուն։ Այդ մարտավարութեան երկու գլխաւոր սխալները եղան արեւմուտքի զբօսաշրջիկներ պատանդ առնելու եւ Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ իսկ խափանարարական հակաթուրք արարքներ գործելու որոշումները։ Ատոնք պատճառ եղան որ քրտական չարժումը ղրկուի արդար դատ մը նկատուելու կեցուածքէն ու արեւմտեան հանրային կարծիքը դադրի ճնշում բանեցնելէ Թուրք կառավարութեան վրայ, պահանջելով որ հակաքիւրտ պայքարը մղէ նուազ բռնութեամբ։

Ա. Թ. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՑՈՂՈՎ

ՊՐԻՍՏԻԻ մէջ, Ցունուար 10-ին կը բացուէր ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովը, որու օրակարգի նիւթ պիտի ըլլայ նաեւ Պոսնիան, Ֆրանսայի դիմումին վրայ։ Ցունուար 9-ին, Գլինթըն հասաւ Պրիւսէլ, ուր ջերմ ընդունելութեան ալ արժանացաւ քննադատիչներուն եւ երիտասարդներուն կողմէ։ Քաղաքապետարանը արտասանած ճառին մէջ, Միացեալ Նահանգներու նախագահը չէշտեց թէ Եւրոպան պիրենք ան-տարբեր չի թողուր։

«ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ»ին առաջքը կարելի պիտի չըլլայ առնել եւ ինչպէս լրագրող մը դիտել տուաւ Կրթական նախարարին (Կիրակի, Ցունուար 9, հեռատեսիլի «Ձմեռարտութեան ժամ») իր-նչ պէտք ունէր կառավարութիւնը նման «նուէր» մը ընելու Ընկերվարական կուսակցութեան։ Բողոքելով Մ. Ռոքարի յայտարարութեանց դէմ, Ֆ. Պայրու ճազկեց «Ընկերվարականներու կեղծաւորութիւնը»։ Բայց եւ այնպէս, կասկած չկայ որ կառավարութիւնը չատ ճախաւեր գործ մը տեսաւ Ֆալու օրէնքի ընկումով, եւ նպաստեց ընդդիմութեան։ Կիրակի, Ցունուար 16-ի ցոյցը բաւական մեծ ծաւալ պիտի առնէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆ ու Արտաքին նախարարը ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովին մասնակցելու համար Պրիւսէլ կը գտնուին։ Վեհաժողովին օրակարգը պիտի քննարկէ կազմակերպութեան ապագայի ու զարգացման հարցերը. ասոնց զուգահեռ, Թուրքիա պիտի ջանայ տեսակցութեան

ԷՍԱԵԱՆԻ ՕՐ

ԹԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Ցունուար 16
ժամը՝ 12·30-ին

YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e

ժամը ճիշդ 13-ին բաժակ պիտի բարձրացուի Էսաեան վարժարանի, ինչպէս նաեւ աշխարհի բոլոր հայկ. վարժարաններուն կենացը, անոնց մաղթելով յաջող եւ երկար տարիներ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. --

46 -- 56 -- 14 -- 53
43 -- 08 -- 12 -- 06

Ճաշագին՝ 170 Ֆր.։

ժամը 15-էն ետք, երիտասարդներուն մուտքը ձրի է։

Սիրով կը հրաւիրուին էսաեանցիներ եւ համակիրներ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Les dames de la Croix Bleue des Arméniens de France attendent les enfants de la colonie, écoles et autres, pour le MANOUGNEROU OR, le Dimanche 16 Janvier à partir de 14 h 30, à la Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, rue Voltaire, 94140 Alfortville.

Première partie : Programme enfant —— *Deuxième partie : Super Boom*
Et sans oublier la venue du Père Noël.

VENEZ NOMBREUX

Monsieur VAHAN TER-GHEVONDIAN
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France
vous convie à un

REPAS DU NOUVEL AN

le Samedi 15 Janvier à 20 heures
En présence de

Monsieur BABKEN ARARKTSIAN

Président du Parlement de la République d'Arménie

Hôtel PULLMAN SAINT JACQUES
17, Boulevard Saint Jacques, Paris 14e

—— Participation : 350 F. ——

Réservation en téléphonant au : 53 - 76 - 09 - 93.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Ցունուար 13, Ը. օր Ծընընդեան։ Տօն Աւետաւակչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանին Տնօրինէքը կը կատարուի։

Շաբաթ, Ցունուար 15, Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր եկեղեցւոյն։

ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԸԳԵԱՆ
Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցասէն բարերար՝ *ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ*-ի եւ *ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ* ընտանիքի նիւթեցեալներուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Ցունուար 13, Տօն Է Աւետաւակչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ *Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։*

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի աւարտին Եպիսկոպոսարանին Տնօրինէքը կը կատարուի։

SUPER-LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France
Section MARSEILLE-VILLE
«SOSSE MAYRIG»
organise un SUPER LOTO
le Dimanche 23 Janvier à partir de 15 h

la MAJC
12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

GRANDE SOIREE DU NOEL ARMENIEN

AU PROFIT DE

L'ECOLE SAINT MESROB D'ALFORTVILLE

DINER DANSANT

avec *PAUL BAGHDADLIAN et son Orchestre*
LE SAMEDI 22 JANVIER à partir de 20 h 30
au Gymnase *Lapierre* d'Alfortville
— rue du 8 Mai 1945 —

Réservations aux : 43 - 96 - 18 - 13 —— 43 - 75 - 28 - 37.

GRANDE TOMBOLA

Une *Grande Tombola* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.

1er prix : 1 Renault Twingo
et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares
1 téléviseur grand écran
1 tapis

Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

Նիւթդարձնելերկուխնդիրներ. առաջինը կը վերաբերի Պոսնիոյ օդային ռմբակոծութեան եւ ահաբեկչութեան։ Թուրք վարչապետը հանդիպումներ ալ պիտի ունենայ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Պելժիոյ վարչապետներուն հետ, գլխաւորաբար ահաբեկչութեան ու Իւսլասլաւիոյ քաղաքական յետադայ կարելի զարգացումներուն մասին։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ որոշ չրջաններու մէջ դեռերու ողողումները աւեր գործեցին։ Գամարկը գլխաւոր զոհերէն մէկն է, ինչպէս նաեւ Սէնթ քաղաքը Շառանթ -- Մառիթիմ նահանգին մէջ եւ ուր փոթթաց Հանրապետութեան նախագահը առջի օր։ Վնասները աղէտալի են, զոհեր ալ կան։ Պալատիւր ալ կրճատեց Սաուտի Արաբիա կատարած իր այցելութիւնը եւ վերադարձաւ Ցունուար 10-ին, անմիջապէս Գամարկ երթալու համար։ Այս ողողումներէն զատ, բոլորովին անսպասելի այլ աղէտ մը պատահած է Իզէրի նահանգի փոքրիկ գիւղը զոր լեռը առած տարած է, եթէ կարելի է այդպէս ըսել։ Լա Սալ ան Պօմոնի վրայ սահած է բլուր մը, դիւերը, անակնկալի բերելով քնացողները։ Զորս հոգի թաղուած են փլատակներու տակ, մինչ ուրիշներ կրցած են փախչիլ։

ՍԻՏՆի բոցերու մէջ է օրերէ ի վեր։ հրձիգ են որոնք կրակի տուած են մերձաւոր անտառները եւ հովն ալ աւելի ծաւալ տուած է։ Կարելի եղած է տիրապետել վարդ մը հրդեհներու, բայց, Ցունուար 10-ին դեռ հիմնովին առջքը չէր առնուած ծաւալումին եւ այլ վայրեր ալ նոր հրդեհներ կը ծագէին։ Սիտնի մամռ է, ջերմաստիճանը 40 է։ Քանի մը հրձիգ ձերբակալուած են։

ՑԱԽԵԼՈՒՄՆԵՐԸ իրարու կը յաջորդեն այս չաբթու։ Առաջինը կը վերաբերի ծխախոտին որ 13%-ի յաւելում կը կրէ Ցունուար 11-ին, ապա՝ էանոսը, հուսկ՝ հեռաձայնը, որու ներքին խօսակցութիւններու մակը 6 վայրկեանի համար էր եւ այլեւս 3 վայրկեանի կ'իջնէ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿի տարած գործողութիւններու հետեւանքով -- Մարտին, Շրջնաք եւ Սղերդ -- 41 հոգի սպաննուած են որոնց մէջ 31 քիւրտեր (ՓՔՔ), ըստ Տիարպէքիրի իշխանութեանց։

ՇՎԱՐՆԱԾԻ մամուլի գրասենեակը հաստատեց Գամախուրդիայի մահը։ Թաղումն ալ կատարուած է։

ՊԱԼԻի մէջ (Ինտոնէզիա) զբօսաշրջիկներու հանրակառք մը փոսը ինկած է, 10 Ֆրանսացիներ մեռած են, 16 ուրիշներ ալ եւ 2 Պելժիացի վիրաւորուած են։

«ԼԻՆՑՕ -- ՄԱՓԼԷՆ» նոր օրաթերթ մը սկսաւ հրատարակուիլ Ցունուար 10-էն եւ կը ծախուի 3 Ֆր.ի։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12
MERCREDI
12 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·237 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.237

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ – ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԷՄԻՐԷԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՅԱՐԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ԵՆ» ԿԸՍԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Յունուար 8-ին, Շաբաթ օր, Թուրքիոյ նախագահը ընդունած է Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքը եւ սիրալիր զրոյց մը ունեցած է հետը: Ստորեւ կուտանք մանրամասնութիւնները զոր կը բաղեւնք «Մարմարա»էն (Յունուար 10):

Գարեգին պատրիարքը նախապէս առնուած ժամադրութեամբ մը, Շաբաթ կէսօր, Յունուար 8, ժամը 12-ին ընդունուեցաւ Հանրապետութեան նախագահ Սիւլէյման Տէմիրէլի կողմէ: Ներկայ էր նաեւ Նախագահի Մորհրդական դեսպան Վոլքան Պոզքըր: Պատրիարքին կ'ընկերանային կրօնական ժողովի ատենապետ Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան, Մորհրդակցական մարմնի անդամ իրաւաբան Անդրանիկ Մուրատ Ձինկէօզ, Պատրիարքարանի մամլոյ բանբեր Տիկին Լուիզ Պաքար: Ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Անգարայի մեր ազգայիններէն Կարապետ Սէօքէլի:

Նախագահին հետ այս հանդիպումը անցաւ շատ մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ եւ ամբողջ զրոյցի ընթացքին Նախագահը իր համակրանքն ու վստահութիւնը արտայայտեց Թուրքիոյ Հայ համայնքին նկատմամբ: Նախագահը ցաւ յայտնեց որ փրոթոքոլի կարգ մը թիւրիմացութիւններու պատճառաւ այս հանդիպումը ուշացած էր այսքան եւ չէշտեց թէ Զանգայա բոլորին տունն է, ամէն մարդ կրնայ գալ: «Այս դուռը բաց է բոլորին, մանաւանդ ձեզի» ըսաւ Նախագահը, արտայայտելով իր համակրանքը Հայ համայնքին ու անոր կրօնապետին ու ներկայացուցիչներուն նկատմամբ:

Պատրիարքը, քանի որ աւելի առաջ առիթ չէր ունեցած, այս հանդիպումը յարմար առիթ նկատեց չնորհաւորելու Տէմիրէլի Նախագահական պաշտօնը եւ այս դժուարին ու պատասխանատու պաշտօնին մէջ կար ու կարողութիւն մաղթեց անոր: Նախագահ Տէմիրէլ չնորհակալութիւն յայտնեց եւ ըսաւ որ ինք կը հաւատայ որ այս պաշտօնին եկած է պարզապէս անոր համար որ միշտ բաց եղած է ժողովուրդին բոլոր խաւերուն, կերպով մը «հայր» եղած է բոլորին եւ այդ պատճառաւ է որ ժողովուրդը զինքը բերած է այդ պաշտօնին:

Աւելի վերջ Պատրիարքը իր եւ իր համայնքին անունով Թարգման Հանդիսացաւ Թուրքիոյ հայ համայնքի անձկութեան եւ անհանգստութեան վերջին ամիսներու ընթացքին մամլոյ մէջ հրատարակուած յօդուածներու ու քանի մը բարձրաստիճան պետական մարդոց կողմէ արտասանուած խօսքերուն պատճառաւ: Պատրիարքը սրտաբաց կերպով յիշեց թէ ինչպէս շատ բարձրաստիճան քաղաքական դէմքեր կրցած են հրապարակաւ արտասանել կարգ մը անհաճոյ նախադասութիւններ: Հայ համայնքը անհանգիստ է այս դրդռիչ ակնարկութիւններէն եւ այդ դրդռութիւններուն պատճառաւ ահաւասիկ մեր եկեղեցիները պարբերական յարձակումներու կ'ենթարկուին,

Այս սրտցաւ արտայայտութեան դիմաց Նախագահը, որ արդէն յուզուած վիճակով մտիկ կ'ընէր, շատ կտրուկ ու համոզիչ չէշտով ըսաւ որ՝ «այդ բաղաբագէտները սխալ ըրեր են»: Նախագահը ապա Թուրքիոյ Հայ համայնքին մասին ունեցաւ դրուատալից արտայայտութիւններ: «Նայեցէք, ըսաւ, Թուրքիոյ Հայ հայրենակիցները յարգի (muteber) հայրենակիցներ են: Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը իր բոլոր ուխտերուն հաւատարիմ պիտի մնայ միշտ եւ դուք, Թուրքիոյ Հայերը այդ ուխտին եւ այս երկրին խճանկարին կարեւոր մէկ տարրը կը կազմէք: Երկրի մը բազմակրթութիւնը չի չափուիր իր հայրենակիցներուն տուածներով, որովհետեւ ատոնք արդէն պէտք է տրուին, այլ կը չափուի անով թէ ան ինչպէս կը նայի իր փոքրամասնութիւններուն: Ամէնէն բազմակիրթ երկիրներուն մէջ է որ փոքրամասնութիւնները հանգիստ ու բաւթ կ'ապրին:

Այս առումով Թուրքիա մեծ պետութիւն մըն է եւ բռնած է նաեւ աւելի մեծ պետութիւն մը դառնալու ճամբան: Այս պատճառաւ ան պարտաւոր է իր բոլոր տարրերը սրտանց զրկելու: Ինծի համար դուք, Հայերդ, շատ յարգի հայրենակիցներ էք»:

Ճշդենք, թէ Նախագահը ամբողջ տեսակցութեան ընթացքին քանի մը անգամ կրկնեց այս «յարգի հայրենակից» բացատրութիւնը:

Նախագահը տակաւին ըսաւ.— «Հայ հայրենակիցները օրէնքին դիմաց ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունին մեր միւս բոլոր հայրենակիցներէն: Աչխարհի ո՛չ մէկ կողմը կրնաք այսքան քով քովի տեսնել մզկիթը, եկեղեցին ու սինակոկը: Թուրքիա կրցած է ընել այս բանը եւ այս կացութիւնը այսպէս պիտի շարունակուի: Ես միշտ ընդգծած եմ որ արտասահմանի մէջ պատահածներէն պատասխանատու չեն Թուրքիոյ Հայերը: Նոյնիսկ եթէ ձեր մէջէն քանի մը անդիտակից մարդիկ յայտնուին, մենք երբեք առիկա չենք կրնար վերագրել ամբողջ համայնքին: Թուրքիոյ հայ հայրենակիցները միշտ պարկեշտ ու ինքն իր մէջ ապրող համայնք մը կը կազմեն եւ մենք կը գնահատենք այս բանը»:

Պատրիարքը չնորհակալութիւն եւ ուրախութիւն յայտնեց այս գեղեցիկ արտայայտութիւններուն համար, միայն թէ, ըսաւ, ժողովուրդը չի գիտեր այս բոլորը, եւ միլիոնաւոր մարդիկ աւելի յստակ կերպով պէտք է գիտնան ձեր այս մտածումները: Աւելի առաջ, երբ ԱՍԱԼԱ-ի դէպքերը կը պատահէին, ինչպէս քիչ առաջ ըսիք, Պետութիւնը շատ յստակ կերպով կը զանազանէր Թուրքիոյ Հայերն ու դուրսի հակաթուրք Հայերը: «Մանաւանդ դուք, ձեր վարչապետութեան չրջանին, շատ յստակ կերպով քանիցս զանազանած էիք այս երկուքը: Իսկ հիմա այդ է որ չի կատարուիր», ըսաւ Պատրիարքը: «Ո՛չ, ասիկա բոլորին համար յստակ պէտք է ըլլայ, պատասխանեց Նախագահ Տէմիրէլ: Եւ մենք տակէ վերջ աւ յստակ կերպով պիտի ընդգծենք այս զանազանութիւնը: Թուրքիոյ հայ հայրենակիցները մեր հայրենակիցներն են, ուրիչ երկրի մը հայրենակիցները չեն: Մենք ամէն կերպով պէտք է չէշտենք եւ ես ուրեմն յառաջիկայ առիթներով չէշտը պիտի դնեմ այդ հարցին վրայ»:

Ապա Նախագահը հարց տուաւ թէ հայ համայնքը ուրիչ ի՞նչ հարցեր ունի, մանաւանդ եկեղեցական դեռնի վրայ: Պատրիարքը պատասխանեց որ եկեղեցական ամէնէն կարեւոր հարցը եկեղեցականներ պատրաստելու մեր անկարելիութիւնն է: Եկեղեցի մը միշտ լաւ առաջնորդներ ունենալով է, որ կրնայ գոյատեւել: Ինչպէս որ դպրոցը ուսուցիչի, եկեղեցին ալ հոգեւորականի պէտք ունի, սակայն մենք դպրեվանք մը չունինք: Պատրիարքը ապա խնդրեց որ դարձեալ արտօնուի դպրեվանքին որպէս դպրեվանք բացուիլը: Նախագահն ալ խոստացաւ այս խնդիրը քննարկումի նիւթ դարձնել: «Տեսնենք թէ ի՞նչ կրնանք ընել այս խնդրին մէջ» ըսաւ Նախագահը:

Գարեգին Արք. յայտնեց ապա թէ այլ կարեւոր հարցեր չկան համայնքին համար եւ թէ համայնքը կ'ապրի հանդիստ ու բաւթ կեանք մը:

Այս բոլորէն վերջ Պատրիարքը ու ընկերակիցները խմբանկարուեցան Նախագահին հետ եւ լաւ տպաւորութիւններով հրաժեշտ առին Նախագահէն:

Պատրիարքը եւ ընկերակիցները կէսօրեան ճաշը առին Աթաթիւրք Ազգային Ագարակին մէջ եւ կէսօրէ վերջ 16·30-ի աւտոմոպիլով վերադարձան Պոլիս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ վերաժողովը որ գումարուեցաւ Պրիւսէլ, առաջին օրը կարգ մը որոշումներ տուաւ Պոսնիոյ հարցի: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը պահոնք հաղորդեց «Ֆրանս 2» հեռատեսիլի կայանէն որ Յունուար 10-ի իրիկունը յատուկ յայտագիր մը նուիրած էր Պոսնիոյ ողբերգութեան: Ալէն Ժիւփէ նախ յիշեցուց որ անհրաժեշտ է կարգ մը ճըշմարտութիւններ ըսել ու չէշտեց.— «Ոչ մէկ ուժ Պասնիա պիտի ժամանէ վերահաստատելու համար երկու տարիներու առաջուան կացութիւնը: Պատասխանատուութիւնները բաժնուած են: Զուրացալով հանդերձ որ Սերպերը յարձակողներն են, անհամեմատ կերպով պատասխանելով իրենց դէմ եղած գրգռութիւններուն եւ թէ խրուաքներն ալ արգելափակման կայաններ հաստատած են, պոսնիական բանակը վերակազմուած է եւ յարձակման անցած»: Ապա, Ժիւփէ յայտնեց թէ վերաժողովը 3 որոշում տուած է.— Եւրոպական ծրագրին հաւանութիւնը, ՕԹԱՆ-ի եւ Ամերիկացիներուն օժանդակութիւնը ծրագրին իրագործման համար եթէ հաշտութիւն գոյանայ եւ տեղւոյն վրայ հարկ եղած ամրապնդումը ըսպիսելու համար Թուզլայի օդակայանին բացումը: Ձիշդ է որ չատ կը խօսուի Պոսնիոյ մասին, Հայերուն նախանձն իսկ չարժելով, թէեւ հարկ ալ չկայ քանի միայն հոգեհան խօսքեր կան եւ այդ իսկ պատճառով, ինչպէս կը հաստատէր «Լիպերասիոն» (Յունուար 11), հարկ է միայն լսել Ժ. Ֆ. Տընիօն, տրամաբանող Փըրանսայի քաղաքական հաղուագիւտ դէմքն է որ պարզապէս յիշեցուց.— «Գլխաւորաբար պիտի դադրիլ բաներ ըսելէ զորս չենք ըներ»:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ Նախագահը, Յունուար 14-ին, Մոսկուայի մէջ համաձայնագիր մը պիտի ստորագրէ Ելցինի եւ Գլինթընի հետ հիւլէական զէնքերու ամբողջական ջնջումին չուրջ: Փոխարէնը, Նախագահ Կրաւչուկ ամերիկեան նիւթական օժանդակութիւն պիտի ստանայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ. բոլորովին յոյսը կտրած է ազգբնջանական քարիւղէն. կը ջանայ ՕԹԱՆ-ի վերահաժողովին Իրաքի կիրարկուած քարիւղի չրջափակումը գոնէ մասամբ վերցնել տալ ու Միջերկրականի իր նաւահանգիստը հասցնել իրաքեան քարիւղը: Թուրքիոյ վարչապետը ամէն ճիգ կը թափէ բացատրելու համար թէ իր երկիրը տնտեսական մեծ վնասի կ'ենթարկուի Իրաքի չրջափակումին պատճառով:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Յունուար 10-ին տեղեկացանք թէ Շաբաթ օր, Յունուար 8-ին իր մահկանացուն կնքած է դաղութիս հին դէմքերէն՝ Գեղամ Տէր — Անդրէասեան:

Երուանդ Տէր - Անդրէասեանի (Եսան) դաւակը ծնած էր Պոլիս 1908-ին եւ ընտանիքով Ֆրանսա փոխադրուած ու Լիոն հաստատուած 1926-ին:

Յետագային Փարիզ եկած, Գեղամ Տէր-Անդրէասեան, արհեստով դերձակ, գրիչ կը չարժէր եւ մինչեւ քանի մը տարի առաջ կանոնաւոր կերպով աչխատակցած է «Յառաջ»ի առօրեայ կեանքին կամ հին հայկական փարիզին հետ կապ ունեցող նիւթերով եւ յուչերով:

Թաղումը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունուար 14-ին Լիոն:

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին՝ Տիկին Տէր — Անդրէասեանի եւ եղբօր՝ Հրաչեայեան:

ԱՐՑԱԽ

ՄԻՇՏ ԿՈՒԻՆԵՐ, ԲԱՅՑ, ԴԻՐՔԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Յունուար 11-ին, Երեւանէն առած հեռաձայնային լուրերու համաձայն Արցախի կուիները կը չարունակուէին նոյն սաստկութեամբ: Ներկայիս, բացի Հորադիզէն, դիրքերու փոփոխութիւն չկայ, հակառակ Ազրբեջանցիներու լուրերուն: Այս վերջիններուս յարձակումները չեն դադրած Ղարաբաղի հարաւային թէ հիւսիսային չրջանները:

Ազրբեջանի Մոսկուայի լիազօր ներկայացուցիչը՝ Ռամիզ Ռիզայեւ յայտարարած է թէ 1994-ին Ռուսաստանի եւ իր երկրին յարաբերութիւնները պէտք է ամրապնդուին եւ համագործակցութիւնը սերտանայ: Նախ եւ առաջ պէտք է դադրին Ղարաբաղի կուիները, Հայերը պարպեն իրենց գրաւած տեղերը, ապա կարելի է բանակցիլ Ռուսաստանի միջնորդութեամբ եւ խօսիլ Ղարաբաղի կարգավիճակին մասին:

*

Թեհրանի մէջ, վերջ գտած են Ռուսաստանի եւ Իրանի ներկայացուցիչներու միջեւ քաղաքական խորհրդակցութիւնները: Կազմիրով եւ Պարսիկ ներկայացուցիչներու խօսակցութեանց նիւթ եղած է նաեւ Ղարաբաղ եւ Իրան պատրաստակամութիւն յայտնած է կրկին միջամտելու եթէ մը գտնելու համար:

**

Վերջին օրերուն Հանրապետութեան դրեթէ ամբողջ տարածքին սկսած է տիրել համեմատաբար մեղմ օդ: Ջերմաստիճանը մինչեւ 12 — 17-ի հասած է Հայաստանի հիւսիս — արեւելեան եւ Ջանգեզուրի չրջանները, Լոռի — Բամպակ՝ 10 — 11-ի: Բացառութիւն կը կազմէին միայն Արարատեան հովիտը եւ Երեւան, ուր համեմատաբար ցուրտ էր: Մշուշը յաճախ նկատելի է մայրաքաղաքին վրայ:

**

Յունուար 10-ին, նախագահին մամուլի քարտուղար՝ Ա. Աբրահամեան իր հերթական տեղեկատուութիւնը կատարած է որ ընդհ. պատկերը կուտայ կացութեան.—

ՄԱՄՈՒԼԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ
ԱՐԱՄ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
ՊՐԻՖԻՆԿԸ
— Յունուար 10 —

Ա.

Ինչպէս ձեզ յայտնի է, անցեալ տարուայ Դեկտեմբերի 18-ից Լեռնային Ղարաբաղում տեղի է ունենում ռազմական գործողութիւնների աննախադէպ սաստկացում: Ազրբեջանը մերժելով բոլոր խաղաղարար ծրագրերը, կատաղի դրոհներ է ձեռնարկում Ղարաբաղ - Ազրբեջան ճակատի ողջ երկայնքով: Անցած օրերին չարունակում էին ոտնձգութիւնները նաեւ մեր Հանրապետութեան նկատմամբ. Ազրբեջանը ձեռնարկում էր Հայաստանի հիւսիսային չրջանների բարբարոսական զնդակոծութիւններ: Այդ գործողութիւնների քաղաքական գնահատականը տրուած է Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի Աչխատազում արուած եւ կառավարութեան Յունուարի 8-ի յայտարարութիւնների մէջ:

Ազրբեջանը հերթական անգամ պատ-

(Շար.ը Դ· էջ)

ԳՐԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՅԴ ՃԱՌԱԳԱՅԹԸ ՉԻ ՄԵՌՆԵՐ

(Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ,
«ՄԵԾԵՐԸ ԵՒ...ՄԻՒՄՆԵՐԸ»,
ՊԷՅՐՈՒԹ, 1992)

Գրեց՝ Կ. ԴԱՒԼԱՔԵԱՆ

Սքանչելի մի հատոր։ Արդէն, երբ լսում ես, թէ Ծառուկեանի գրչին պատկանող մի գործ է լոյս աշխարհ եկել, միշտ սպասում ես նրա տաղանդի մի նոր ճառագայթումի։ Ակնկալուածից աւելին է, սակայն, այս անգամ։ Տալ սեփական կենսագրութեան որոշ կարեւոր էջերը Մեծերի եւ ուրիշ ժամանակակիցների կեանքի ու գործի շարադրանքին զուգահեռ, բայց երբեք չդուցադրելով սեփական կուրծքը՝ իբրեւ աշխարհի կենտրոնի, սեփական «ես»-ը՝ իբրեւ նկարագրուած իրողութիւնների կարգադրիչի եւ թելադրիչի, այլ խորին ակնածանքով մնալ նոյն Մեծերի համեստ ստուերի մէջ. — ամէն յուշագրողի չի տրուած այս տաղանդն ու արժանիքը։ Վերակերտել դէպքերը, մարմնաւորել մեր նորոգ անցեալում մեծ կամ փոքր հետք թողած իրական մարդկանց նկարագրերը այնպիսի մի ընկալումով, խորութեամբ եւ հեռանկարով եւ ... այնպիսի մի թեթեւ, հոտով-համով հումորով, որ կարդում ես այս ծաւալուն հատորը մէկ շնչով, ասես տարուայ լաւագոյն վէպը լինէր։ Ծառուկեանից զատ ուրիշ որեւէ գրիչ պիտի կարողանա՞ր լուծել այս բարդ խնդիրը՝ ամենամատչելի պարզութեամբ։

Մեծի մասամբ մանրապատումներ են, որոնց տողերից յառնում են վերջին 60 տարիների մեր պատմութեան՝ մշակոյթի եւ քաղաքական կեանքի մի շարք գործիչների կերպարները իրենց զուտ մարդկային գծերով։ Լեւոն Շանթը, Նիկոլ Աղբալեանը, Արշակ Զօպանեանը, Յակոբ Օշականը, Կոստան Զարեանը, Արշաւիր Շիրակեանը, Դրաստամատ Կանայեանը, Սիմոն Վրացեանը, Համօ Օհանջանեանը, Դարեղէն Ծովակիսեանց Կաթողիկոսը, Շաւարշ Միսաքեանը եւ ուրիշներ նորովի մատուցւում են ընթերցողին, նրանց բնաւորութեան ու խառնուածքի, նիստ ու կացի մանրամասներով, մտածողութեան ելեւէջներով, քայլերի չարժառիթներով։ Եւ յաճախ յստակ է դառնում, թէ ինչու այս կամ այն դէպքը, արարքը, խօսքը, որ այլապէս յայտնի էին պատմութեան չոր, արձանագրային էջերից, եղաւ կամ արուեց հէնց այդպէս այլ ոչ ուրիշ կերպ, թէ ինչպէս մարդկանց ենթակայական սկիզբը ազդեց իրերի յետագայ ընթացքի վրայ՝ դործին տալով հէնց այս այլ ոչ ուրիշ ուղղութիւն։ Կարճ՝ Ծառուկեանի այս հատորը մեր կեանքի պատկերազարդ պատմութիւնն է։

Պիտի չանդրադառնամ, թէ հոգու ինչպիսի ներքին կրակով է Ծառուկեանը գրծում Մեծերի կերպարները՝ որպէս մբնայուն արժէքներ, թողնելով այդ հաճոյքը ընթերցողին։ Պիտի չանդրադառնամ նաեւ ներկուսակցական անցողիկ խնդիրներին (յայտնի է, որ Ծառուկեանը հեռացել էր ՀՅԴ-ից) եւ դրանց հետ կապուած իր դիտարկումներին ու բնորոշումներին։ Դա, վերջին հաշուով, կուսակցութեան նախկին մէկ անդամի ենթակայական ընկալման արդիւնք էր եւ կարող է ինչ-ինչ կէտերում լինել իրաւացի կամ ոչ։

Անհրաժեշտաբար, սակայն, պիտի վերայայտնի որոշ էջեր, որոնցում բացայայտուում են այս հատորի գործող անձանց, եւ հէնց իր՝ հեղինակի, հայեացքները մեր պատմութեան ու գրականութեան այլազան հարցերի շուրջ, բացայայտուում են պատմագրական կարգի դեռեւս անյայտ մնացած որոշ եղելութիւններ, դրսեւորուում են Ծառուկեանի ոճի առանձնայատկութիւնները։

Ցուշագրութիւնն ամփոփում է մի չբրջան, Վերք հայ կեանքի կարեւորագոյն փաստերից մէկին էր Խորհ. Հայաստանի գոյութիւնը, իսկ այսօր սկզբունքային նշանակութեան խնդիր է մեր մօտակայ անցեալի ճիշդ ու արդարացի գնահատութեան հարցը։

Ցիշում եմ «Նայիրի» հաբաթաթերթի 60-ական թուականների սկզբների համարներից մէկին առաջին էջում հրատարակուած մի գծանկարը. մի չէնք, որի առաջին յարկը եռագոյն էր, միւսը՝ կարմիր։ Ծառուկեանի համոզմունքն էր դա, թէ Խորհ. Հայաստանը Հայաստանի Հանրապետութեան միեւնոյն չէնքի չարունակութիւնն էր։ Ցաւօք, այդ խորաթափանց միտքը հէնց արմատից մերժուում էր թէ Սփիւռքում թէ Խորհ. Հայաստանում, մանաւանդ, երբ պաշտօնական քարոզչութիւնը բացարձակ անդիտանում կամ ամբողջութեամբ սեւացնում էր առաջին յարկի գոյութեան փաստը։ Այսօր էլ, ցաւօք, կրկնւում է խոտանելի մբատնութիւնը։ Քիչ չեն գործիչներ ըմփիւռքում թէ Հայաստանում, որ մերժում են տեսնել այս անգամ արդէն երեք յարկերը նոյն չէնքի, անդիտանալով «կարմիր» յարկի գոյութեան փաստը, կամ սեւացնելով ամէն ինչ, որ առընչւում է այդ յարկին հետ։

Գրախօսուող հատորի մէջ մէկից աւելի անգամ Ծառուկեանը իր դրական վերաբերմունքն է ճշդում Խորհ. Հայաստանի նկատմամբ։ Աւելին, անհրաժեշտ է դանում վկայակոչել «Ցառաջ» օրաթերթի սուր դիտողութիւնը («Ամօթ») Սիմոն Վրացեանին, երբ վերջինս ոչինչ դրական չէր տեսնում երկրում։ Ցատկանշական է հետեւեալ դիտումը Շ. Միսաքեանի մասին. «Կը հրճուէր Խորհ. Հայաստանի յաջողութիւններով. հրճուանք մը, որ անխառն չէր իր օրերուն, բայց երբեք չէր մոռնար թէ այդ երկիրը յոյսի միակ կռուանն է, աւելի վայրուն ապագայի մը երաշխիքը, գալիք ժամանակներու վրայ քաշուած վստահելի մուրհակ մը» (էջ 309-310)։

Հայոց պատմութեան նկատմամբ լայն, չրջահայեաց, ոչ կանոնացուած վերաբերմունքի արտայայտութիւն է Ծառուկեանի մօտեցումը պաշտպանողական եւ յեղափոխական իմացքների նկատմամբ։ Ըստ նրա, «պահպանողականը» բնաւ էլ յետադիմական չի նշանակում։ Երկուսն էլ դիտակից խաւի զանազան ներեսներն են։ Երկուսն էլ՝ տարբեր մարտավարութեամբ նոյն ազգամարտութիւնն են հետապնդում։ Եւ այս առթիւ բերում է ղոյդ օրինակ։ Ա.) Պատմութիւնը անկեղծ ու կրակ է տեղում Վասակի վրայ, գովասանքի դափնիներ մատուցում Վարդանին։ Սակայն, «մեր պատմութեան արչաւասոյր յեղափոխականը Վարդան Մամիկոնեանն էր։ Զգոյշ առաջացողը՝ Վասակ Սիւնին... Մենք ալ տասնըհինգ դարերէ ի վեր նոյնը կը կրկնենք մեր մանուկներուն... Բայց երբ մենք մեզի ենք, մանուկներ չկան եւ խելահասներս կը խօսինք մեր մէջ, ներելի է որ քիչ մը տարբեր մտածենք...» (էջ 134-135)։ Բ) Վկայակոչում է Պօղոս Նուպար Փաշային, որը կարգադրում է հողեր դնելու նպատակով նախապէս Մուշ ուղարկած իր հարիւր օսմանեան ոսկիով զէնք դնել, երբ խմանում է, թէ հողերը ձեռք բերելուց առաջ մարդկանց կեանքը փրկելու ստիպողութեան առջեւ են կանգնած։ «Երկուքին միջեւ տարբերութիւնը այն է, - եզրակացնում է Ծառուկեանը, - որ յեղափոխականը «ի դէ՛ն, Հայեր» կը պոռար եւ իր հանած ազմուկով թերեւս կ'արթնցնէր քնացող Թուրքը, միւսը լուռ կը հայթայթէր այդ զէնքը» (էջ 136)։

Սա ազգային միասնութեան ծառուկեանական գաղափարախօսութեան դրսեւորման արտայայտութիւնն է, որը՝ իրրեւ դաս, լաւ կը լինէր սերտէին ներկայ ժամանակների մեր այլազան քաղաքական ուժերը, փոխանակ բզկտելու, մինչեւ իսկ միմեանց «դաւաճան» պիտակաւորելու ծայրայեղ պառակտողական գործելակերպի։ Ա. Ծառուկեանը լաւ էր հասկացել, որ չարենցեան «ով հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է» կենսահաստատ պատգամի մէջ ծանրութեան կենտրոնը հաւաքական ուժն է, այսինքն՝ բազմազգ կարգի յեղափոխական եւ պահպանողական ուժերի միաւորութիւնը՝ անխտիր։

Մի քանի առիթներով Ծառուկեանը վերապատմում է մեր Մեծերի մտածումները դրականութեան վերաբերեալ, սերունդներին փոխանցելով խիստ արժէքաւոր եւ միշտ այժմէական դատումներ։ Ա.) Ն. Աղբալեանի հետ վար են իջնում ճեմարանի սանդուղքով եւ զրուցում Օշականի «Մնացորդաց»-ի մասին։ «Լսիր, - խօսում է Աղբալեանը, - վէպը մի սկիզբ ունի, մի ընթացք եւ մի վախճան։ Էս բոպէին, ասենք, մեր գրելիք վէպը այս կէտից վար հասնելն է։ Սկսենք իջնել։ Մի սանդխամատ իջնենք (եւ իջանք)։ Վէպը սկսեց եւ ընթացքի մէջ մտաւ։ Բայց չդիտես որտեղից, մի քիչ փոշի ինկաւ մեր վրայ։ Փոչին յիշեցնում է անապատի պատկերը եւ խօսում ենք անապատի մասին, թէ ինչ պապաններ եւ սողուններ կան անապատին մէջ եւ ինչ սոսկալի թափ ունի աւազահողմը, եւլն.։ Երկար խօսում ենք անապատի կեանքից։ Բայց մեր նպատակը այդ չէր այլ վար իջնելը։ Վէպի ընթացքը խըզուեց իսկ մենք դեռ առաջին սանդխամատի վրայ ենք։ Շատ ծաւալուելը ի վնաս հնանքի ուժգնութեան է...» (էջ 36)։ Մեծանուն քննադատի այս դիտումը գեղարուեստական վարպետութեան ամենակարեւոր յատկանիշներից մէկի՝ ընտրելու զատելու ունակութեան վերաբերեալ է, առանց որի որեւէ ստեղծագործութիւն կարող է վերածուել այլազան իրողութիւնների, դէպքերի, դէմքերի հաւաքածոյի, որի տարրերը այլապէս թերեւս արժէքաւոր են, բայց, խճողելով հրապարակը, ստեղծագործութիւնը դարձնում են նուազ արժէքաւոր։

Բ) Ց. Օշականը խրատ է տալիս Ա. Ծառուկեանին։ «Ոճը գրողին նժոյգն է։ Տեւաբար սանձուելու պէտք ունի։ Ոճդ քեզ առեր կը տանի իր ուզած տեղը որ քու ուզած տեղդ չէ միշտ։ Ճիդ ըրէ որ դուն առաջնորդես ձիդ, փոխանակ առաջնորդուելու բառերուն հոսքէն»։ Ա. Ծառուկեանը այնուհետեւ գրում է. «Բաւական ժժուար եղաւ ինծի համար "նժոյգ սանձելու" այդ գործը եւ տարիներ առաւ, բայց կրնամ ըսել այսօր, կէս դար ետք, թէ ոչ ոք այնքան օգտակար խրատ մը չէ տուած ինծի, որմէ փորձած ըլլամ լաւագոյնս օգտուիլ, որքան Օշականի այդ մէկ հատիկ խօսքէն» (էջ 67)։

Երկու պարագայում էլ (հատորի մէջ ուրիշ օրինակների եւս կարելի է հանդիպել) յստակ է Ծառուկեանի միտքը. օգտակար լինել հայ գրի ու գրականութեան մշակներին։ Պատահական չէ, որ դատողութեամբ արձանագրում է, թէ Սփիւռքի մամուլի եւ չատ գրքերի մէջ ինքը գրատնում է տափակ, անգոյն հայերէնով, դպրոցական չարադրութիւնների լեզուով բաղմաթիւ գրութիւններ։ Եւ միայն Ծառուկեանին յատուկ ոճով եզրափակում է կտորը, թէ Օշականը այդ առթիւ, հաւանաբար, պիտի կարուկ վճիռ արձակէր. «Տղաս, ջորին սանձուելու պէտք չունի, պէտք է դուն եաեւէն հրես, որ տեղէն չարժի»։

Ց. Օշականը արդէն հատորի տիրապետող դէմքերից է։ Հեղինակը, ասես, նրա ներաշխարհի մէջ է կատարել իր պեղումները, հաղորդուել հոգու գաղտնիքների հետ, կերտելու համար նրա ինքնամեկուսացեալ կերպարը, որը հակիրճ բնութագրել է «մենակեաց հսկան» սահմանումով։ Այդ բնութագրումը, թերեւս, Ա. Ծառուկեանի մենաշնորհը չէ, բայց չեզատելի է Ծառուկեանի հետեւողական հետապնդումը հասկանալու, ըմբռնելու համար Օշական երեւոյթի խորհուրդը։ Դեռ 1945 թուականին «Նայիրի» ամսագրում Ծառուկեանը Օշականի մասին գրում էր, թէ նա իր գործով դատապարտուած էր ահաւոր մեկուսացումի (Թ. Ա. էջ 29)։ Եւ տարիներ չարունակ իր հայեացքի մանրադիտակի տակ ունեցաւ Օշականի կեանքը, փորձեց հասկանալ ու բացատրել Հայրենիքում թէ Սփիւռքում մանաւանդ յետպատերազմեան տարիներին նրա նկատմամբ սանձազերծուած հալածանքի բուն պատճառները, որ հատուածականութեան, «կամ...կամ» այլամերժ, ախտաւոր սկզբունք դաժան չարաչահման արդիւնք էին։ Ասես Հայութեան առջեւ կարեւոր խնդիր դնելու՝ Օշականին իր մեկուսացումից վերադարձնելու, արժէքների իրական տիրոյ՝ ժողովրդի սեփականութիւն դարձնելու միտումով Ծառուկեանը յարմար է նկատում Օշականին նուիրուած գլուխը եղրափակել մի նախադասութեամբ, որը գրողի չիրիմի առաջ նա չէ արտասանել, բայց տարիներ անց այս յուշերը չարադրելիս անհրաժեշտ է դտել չեշտել. «Ինչո՞ւ կու լան, այսօր, այստեղ, կը սկսի Յակոբ Օշական դրագէտին անմահութեան առաջին օրը»....։

Օշականի յուշարկաւորութեանը խօսում է նաեւ Շաւարշ Միսաքեանը իրրեւ բնաբան ունենալով «Ցառագայթը չի թաղուիր»։ Պետրոս Դուրեանի խօսքի այս արձագանգը թերեւս արտայայտութեան բնոյթ է ստանում, քանի որ Ծառուկեանի հատորում Շ. Միսաքեանը եւս տիրապետող դէմքերից է, եւ պատկերուած այնպէս ասես մի ներքին ջերմութեան ակունք նրա հոգուց անընդհատ ճառագայթում է իրրեւ «գերագոյն պարզութիւն»։ Ծառուկեանը, չեզուելով իր նախընտրած ընկերութիւնքից, բաւականին մանրամասն եւ ընդհանրացուած՝ չարադրում է Միսաքեանի հայեացքները, որոնք, վստահաբար՝ չատ դէպքերում համախորհուրդ են իր իսկ հայեացքներին։

Ծառուկեանը զոհունակութեամբ արձանագրում է. «Ան քիչերէն էր (Շ. Միսաքեանը), որոնք երբեք չեն մոռնար թէ կուսակցութիւնը լոկ միջոց է նպատակին հասնելու, ու նպատակը չեն զոհեր միջոցին» (էջ 310)։ Շեչտում է նաեւ ենթակայի անհատականութիւնը, նրա վաստակած իրաւունքը ամէն պարագայի մէջ ասելու իր խօսքը։ Եւ անում է էական եզրակացութիւններ. Ա) Թէ Սփիւռքի կուսակցական մամուլի մէջ («միայն կուսակցական եղաւ ու կը մնայ մեր մամուլը - ափսոս») միայն Շ. Միսաքեանի «Ցառաջ»-ն էր, որ մեր ազգային գերադոյն չահերը աւելի բարձր դասեց սեփական կուսակցութեան չահերից։ Բ) «Զբկար, չկայ, ու դժուար թէ ըլլայ թերթ մը - նոյնիսկ «Ցառաջ»ը - ուր հայ լեզուին մաքրութիւնը, ճշդրտութիւնը, գեղեցկութիւնը, ճկունութիւնը այնքան զուրգուրանքով պահուի, հեղինակութեամբ մբչակուի, համուութեամբ հարստացուի, արուեստով բիւրեղացուի, սիրով դիեցուի՝ ինչպէս Շաւարշին թերթը» (էջ 315)։ Միանգամայն յստակ է Ծառուկեանի առաջադրանքը՝ կ'ուզէր, որ Սփիւռքի, ինչու չէ՝ նաեւ Հայաստանի մամուլը կարողանար թէ ազգային չահը վեր դասել ամէն ինչից եւ թէ լինէր մարտնչող հայ լեզուի համար։

Նիւթին արդիական հնչեղութիւն հաղորդելու ճգտումը Ա. Ծառուկեանի գրիչերպի, ոճի առաջատար յատկանիշն է։ Արդէն իսկ գժուար է հատորի մէջ գտնել ամբողջական մի հատուած, որի հունկ բանը չունենայ արդիականութեանը հաղորդակցում։

Հէնց ամենասկզբնական էջերում, օրինակ, նկարագրում է, թէ ինչպէս Պուրճ-Համուտի մի խումբ երիտասարդներ, զաւազաններով զինուած, փորձում են խանդարել «Ժողովրդային Տանը» կազմակերպած մի ձեռնարկը՝ յանուն տոհմային բարքերը անաղարտ պահելուն, սրբապղծութիւն համարելով եռադոյն դրօշի տակ գրկուելը եւ պարելը։ Գասպար Ի. փէկեանին յաջողւում է տարհամոզել երիտասարդներին, թէ եղածը պարզ ընտանեկան հաւաքոյթ էր։ Այստեղ անմիջապէս հետեւում է Ծառուկեանի՝ դէպի արդիականութիւն նետուած կսկծալի մխիթը. «Ա՛ղջ Իփէկեան։ Եթէ դիտնար թէ "տոհմային բարքերը" ուր պիտի հանին օր մը, եւ ակումբներուն կենդանութիւն տուող գլխաւոր խայծը պիտի դառնայ պարահանդէսը»...

Ուրիշ էջերում հատորի հեղինակը չանում է անմիջականօրէն միջամտել դէպքերի ընթացքին, կարեւոր թելադրանքներ անել, կամ սրբագրել Թոյլ տրուած թերիները (իր կարծիքով)։ Բանաստեղծ ընկերվարդին (Եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեանին) յորդորում է պատուաւոր հրաժարականով քաշուել հրապարակից՝ վերջ տալու համար Երուսաղէմի Պատրիարքութեան չուրջ երկար տարիներ յամառող տագնապին։ Հարց է դնում հայ գրականապիտական մտքի առաջ ձեռնարկել Կոստան Զարեանի ստեղծագործութեան լուրջ ու խոր ուսումնասիրութեան։ Մի այլ պարագայում ցաւ է յայտնում, որ իր կուսակցութեան չարքերը երբեմն համալրւում են անարժան մարդկանցով։ «Երբ ...եանները (ես զանց եմ առնում ենթակայի անունը, որի այս առթիւ հրապարակումը իմ խնդրից դուրս է), Դաշնակցութեան մէջ առնուին, բնական է, որ Ծառուկեանները դուրս գան», - իրեն յատուկ սրամտութեամբ գրում է նա։ Եւ այլն, եւ այլն։

Անշուշտ, Անդրանիկ Ծառուկեան վարդել առանց ժպիտի, առանց ծիծաղի հնարաւոր չէ, այնքան համով-հոտով է իր հումորը՝ իր ոճի առաղձը։ Ճեմարանի առաջին տարուայ տղաները «չան աղջիկ» են կանչում իրենց համադասարանցի ընկերուհիներին։ Լեւոն Շանթը դիտողութիւն է անում աշակերտներին, թէ մեծանաք, ձեր կարծիքը կը փոխէք։ «Բայց չի պիտեր, - բազմիմաստ նկատում է Ծառուկեանը, - թէ մենք չատոնց փոխած ենք մեր կարծիքը աղջիկներուն մասին...»։

Կոստան Զարեանը Պէյրութ է եկել։ Առաջին իսկ երեկոն անցընում է կերուխումի մէջ։ Ա. ռաւօտեան, երկու ձեռքերով գլուխը բռնած, իրեն նետում է ծաղ-

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՅԵԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍ

ՀԱԼԷՊ («Յառաջ»)· –

Ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ Աղբրբէյճան կ'աշխատի քաղաքական ու տնտեսական խաղաքարտեր ապահովել Արեւմուտքի մէջ ու մինչ փոխադարձ նոր զբօսներու լուրեր կը հասնին արցախեան ռազմաճակատէն, Հայաստան չ'ա՛ռ ճղճըղիա թայմինգ-ով մը դիւանագիտական արշաւի ձեռնարկեց ի՛նք եւս, բարձրաստիճան պատուիրակութիւն մը առաքելով Միջին-Արեւելքի ամէնէն հայահոծ ղոյզ կեդրոնները՝ Լիբանան եւ Սուրիա։

Այդպէս, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Բաբգէն Արարքցեանի գլխաւորութեամբ խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը, պէյրութ կատարած եռօրեայ պաշտօնական այցէ մը ետք, Դեկտեմբեր 22-24 հիւրը եղաւ նաեւ սուրիական մայրաքաղաքին, ուր բազմարնոյթ չփումներ կայացան պետական պատասխանատուներու ամէնապատասխանատու անձնաւորութեանց հետ եւ ստորագրուեցան չարք մը համաձայնագրեր, որոնք նոր էջ մը պիտի բանան, անկասկած, հայ – սուրիական յարաբերութեանց նորօրեայ պատմութեան մէջ։

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Բարգէն Արարքցեանի գլխաւորած հայկական պատուիրակութիւնը Դամասկոս ժամանեց Դեկտեմբեր 22-ի միջօրէին եւ մայրաքաղաքի մուտքին դիմաւորուեցաւ Սուրիոյ Խորհրդարանի նախագահ Ապտէլ Քաադր Քհատուրայի կողմէ։

Տեղական «Սաւրա» լրատու գործակալութեան թղթակիցին կողմէ հարցապնդուելով՝ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը բացատրութիւններ տուաւ իր այցելութեան հետապնդած առաքելութեան մասին ու չեչտեց հայ – սուրիական յարաբերութեանց սերտ բնոյթը։ Այս առթիւ, ան դիտել տուաւ, թէ կազմուած է արդէն «Հայաստան – Սուրիա բարեկամական Ցանձնախումբ» մը, որուն նպատակն է ամրացնել քաղաքական եւ տնտեսական փոխ-շահաւէտ կապերը՝ ընդմէջ երկու երկիրներուն։

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Երեկոյեան, հայկական պատուիրակութիւնը պաշտօնական իր անդրանիկ հանդիպումը ունեցաւ Սուրիոյ Երեսփոխանական ժողովի նախագահ Պ. Քատտուրայի հետ։ Հայկական կողմէն, հանդիպման ներկայ եղան նաեւ Դամասկոսի մօտ Հայաստանի դործավարը՝ Դաւիթ Ցովհաննիսեան եւ Հալէպի հիւպատոս Պօղոս Սարաճեան, իսկ սուրիական կողմէն՝ Խորհրդարանի միակ հայ անդամը՝ մէթր Գրիգոր Էպլիղաթեան եւ Արտաքին Հարցերու Ցանձնաժողովի նախագահը։

Բ. Արարքցեան եւ սուրիացի իր պաշտօնակիցը տեղեկութիւններ փոխանակեցին երկու երկիրներու Խորհրդարաններու ներքին կառուցուածքին շուրջ, այնտեղ գործող կուսակցութեանց ու մնայուն յանձնաժողովներու գործունէութեան վերաբերեալ։ Զրոյցը շարունակուեցաւ ղոյզ Խորհրդարաններու յարաբերութեանց սերտացման մասին արտայայտուած տեսակէտներով։

Նոյն օրը, հայկական պատուիրակութիւնը ներկայ գտնուեցաւ սուրիական Խորհրդարանի հերթական մէկ նիստին։

ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Դեկտեմբեր 23-ի առաւօտուն, Բարգէն Արարքցեանի գլխաւորած հայկ. պատուիրակութիւնը կարեւոր հանդիպում մը ունեցաւ Սուրիոյ Ա. փոխ-նախագահ՝ Ապտէլ Հալիմ Խաատամի հետ։ Պաշտօնական աղբիւրներ բաւարարուեցան յայտնել միայն, թէ կողմերը մտքերու փոխանակում ունեցան «միջազգային ու շրջանային հրատապ հարցերու շուրջ», քննարկելով միաժամանակ Հայաստան – Սուրիա երկկողմանի յարաբերութիւնները։

Աւելի ուշ, պատուիրակութիւնը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Արտաքին նախարար Ֆարուք Շարէյի հետ։ Հանդիպման ներկայ եղաւ նաեւ Սուրիոյ Արտաքին նախարարութեան արեւելեան Եւրոպայի բաժնի տնօրէնը։

Պետական «Սաւրա» լրատու գործակալութեան համաձայն՝ խօսակցութիւնները կեդրոնացան «Միջին Արեւելքի խնդրոյ իրավիճակին ու Լեռնային Ղարաբաղի իրադարձութիւններուն շուրջ»։ Այս վերջնոյն առընչութեամբ, ըստ նոյն աղբիւրին, Սուրիոյ Արտաքին նախարարը չեչտած է հակամարտ բոլոր կողմերը դոհացնող խաղաղ լուծման մը անհրաժեշտութիւնը։

ՀԱՄԱԶԱՑՆԱԳՐԻ ԿՆՔՈՒՄ

Ցետմիջօրէին, Դամասկոսի Խորհրդարանի բանակցութեանց դահլիճին մէջ, Բ. Արարքցեան եւ սուրիացի իր պաշտօնակիցը ստորագրեցին երկու երկիրներու Խորհրդարաններուն գործակցութիւնը երաշխաւորող համաձայնագիր մը։ Որոշուեցաւ զարկ տալ քաղաքական, առեւտրական, տնտեսական, գիտական, մշակութային եւ թէքնիք լծակցութեան՝ ընդմէջ Սուրիոյ եւ Հայաստանի։ Կողմերն իւրաքանչիւրը որոշեց նաեւ կազմել խորհրդարանական յատուկ յանձնախումբ մը, որուն գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ փոխադարձ կապերու եւ հաղորդակցութեանց ապահովումը։ Ասկէ զատ, համաձայնուեցաւ նաեւ պարբերական հանդիպումներ կազմակերպել Խորհրդարաններու մնայուն յանձնաժողովներուն միջեւ՝ կողմերը չհամդրդող միջազգային ու շրջանային հարցերու մասին դաղափարներու փոխանակման համար։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Համաձայնագրի ստորագրումէն ետք, երեկոյեան, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը սուրիացի իր պաշտօնակիցին ու պատուիրակութեան միւս անդամներուն հետ այցելեց Դամասկոսի նախագահական ապարանքը եւ ընդունուեցաւ Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Հաֆէզ Ասատի կողմէ։

Պաշտօնական բանբեր մը յայտնեց, թէ Բ. Արարքցեան Սուրիոյ ղեկավարին հետ քննարկեց երկկողմանի յարաբերութեանց ամրապնդման հետ աղերս ունեցող հարցեր, ինչպէս նաեւ՝ «Միջին-Արեւելքի մէջ արդար ու համընդհանուր խաղաղութեան մը հաստատման կարելիութիւնները»։

Ցաջորդ օր, Դեկտեմբեր 24-ին, Բ. Արարքցեան նախ պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Դամասկոսի Նահատակաց Պանթէոնը, ապա հանդիպումներ ունեցաւ տեղւոյն փոքրաթիւ հայ գաղութի ներկայացուցիչներուն հետ՝ «Հայաստան» Հիմնադրամի առընչութեամբ։

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Բ. Արարքցեան երկօրեայ կարճ այցելութիւն մը տուաւ նաեւ Հալէպ, ուր հանդիպումներ ունեցաւ առաւելաբար հայ գաղութին հետ։ Դեկ. 25-ին, ան այցելեց Հալէպի Ադգ. Առաջնորդարանը եւ ընդունուեցաւ Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթաթոյեանի, Ադգ. Իշխանութեան եւ հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ։

Միջօրէին, Արամ Մանուկեան Ժող. Տան «Անի» ճաշասրահին մէջ ճաշ մը տրուեցաւ ի պատիւ հայրենի հիւրերուն։

Ցաջորդ օր, Կիրակի, պատուիրակութիւնը ներկայ եղաւ Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագին, որմէ ետք վերադարձաւ Երեւան։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

ԼԵՀԵՐՆ ՈՒ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐԸ

Անկարելի է լեհական ճայնափուռը, հեռատեսիլը կամ թերթ մը բանալ ու չըհանդիպիլ ինքնաչարժներու ծանուցումի մը. անոնք մեծ պնդումով պիտի ըսեն թէ կարելի է օտար մակնիշով կառքեր դնել, առանց մաքսային նուազադոյն տուրքը վճարելու։ Ներածողները ու վաճառորդները կ'աւելցնեն թէ ներկայիս ինքնաչարժի մը գնումը լաւագոյն յատկացումը կը նկատուի։

Անցեալ տարի լեհական «Ռընօ»ն կարաւան մը կազմելով երկրին մէկ ծայրէն միւսը գնաց. նոյն բանը ըրաւ «Ֆորտ»։ Այս աշնան «Թուինկօ»ն ներկայացուեցաւ Վարշաւային, քաղաքին կեդրոնական հրապարակներէն մէկուն վրայ։ Գրաւելու համար հանրութիւնը հարց - պատասխանի խաղ մըն ալ կազմակերպուած էր որուն երեք յաղթականները մէյմէկ ինքնաշարժ պիտի չհեչտին։

Ամէն տեղ են ինքնաչարժի ծանուցումները. ամենափոքր երախաներն անգամ կը կրկնեն այս կամ այն մակնիշի կառքերուն յատուկ լողունդները։ «Ֆիաթ»ը կը ջանայ համոզել որ ամէնէն տոկուն ինքնաչարժերը իրե՛ն են. ուրիշ մը Լեհաստան չինուած «Ֆիաթ 126»ներու բանող ամենահին օրինակ մը գտնելու մրցում մը յայտարարած է։ «Սուզուքի»ն իր նոր մոտելէն հատ մը երկրին գեղեցկութեան թագուհիին նուիրած է, իսկ «Ֆորտ»ը երկրորդ տարին ըլլալով թէքնիք ձրի քննութեան մը առաջարկը կ'ընէ իր ծախած ինքնաչարժերուն։ Անոր պատասխանատուն յայտնած է թէ այս տարի 928 կառք ծախած են, ինչ որ առեւտրական իսկական յաջողութիւն կը նկատէ։

«Օփէլ»ը ծանուցումէ աւելի կարեւոր կը նկատէ յաճախորդներու վստահութեան քուէն, որակաւոր ծառայութեան փոխարէն։ «Ձենըրըլ Մոթորզ» ընկերութեան պատասխանատուները կ'ըսեն թէ կարեւոր է որ լեհ գնորդներ արեւմուտքի նկատուելու փաստը ունենան. ատոր համար «Ֆորտա»ները թէ՛ Արեւմտեան Եւրոպայի, թէ՛ Վարշաւայի մէջ նոյն ատեն հրապարակ հանուած են։

Ինքնաչարժի ընկերութիւնները համաձայն են որ լեհերը արդէն մոռցած են այն չքնաղ երբ տարիներ սպասել հարկ էր ըլլալ ինքնաչարժի մը տիրանալու համար։ Այսօր կացութիւնը ճիշդ հակառակն է. արտադրողներն են որ կը պայքարին յաճախորդ որսալու համար։ Ինչ որ յայտարար նչան կը նկատուի թէ ինքնաչարժի լեհական չուկան բնականոնացած է։

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար. Ա. Էջէն)

բանքները ունի, թէ հիմնահարցը հնարաւոր է լուծել ռազմական ճանապարհով: Հարեւան երկիրը միշտ չատ թանկ է վճարում՝ համոզուելու համար, որ այդ պատրանքները չեն համապատասխանում իրականութեանը:

Ինչ մնում է մեր պիլքորոշմանը, ապա Հայաստանը միշտ դիտակցում է, որ խնդրի ռազմական լուծում գոյութիւն չունի: Ուստի զեկավարութիւնը օգտագործելու է բոլոր, թէկուզ չնչին հնարաւորութիւնները՝ հիմնախնդիրը քաղաքական փուլ տեղափոխելու համար:

Բ.

Մօտ օրերս աշխատանքը կը սկսի Ռուսաստանի Դաշնակցային Ժողովը: Մեր կարծիքով, ռուսաստանեան հորիզոնական ուժերի իրական տեղաբաշխման մասին հնարաւոր կը լինի դատել նրա աշխատանքը սկսելուց մօտաւորապէս 1-1,5 ամիս յետոյ: Օրէնսդիրների միայն գործնական աշխատանքն է, որ կարող է պատասխանել բոլոր հարցերին, բացայայտել մաժորիտար սկզբունքով ընտրուած պատգամաւորների դիրքորոշումը: Բոլոր դէպքերում մենք յոյսդրութիւն ենք մաղթում Դաշնակցային Ժողովի աշխատանքին:

Միաժամանակ ուզում եմ նշել, որ Սահմանադրութեան ընդունումը Ռուսաստանում, անշուշտ դրական փաստ է, որը պէտք է նպաստի բոլոր հնարաւոր տարաձայնութիւնների քաղաքակիրթ, իրաւական լուծմանը:

Ինչ վերաբերում է հայ-ռուսական յարաբերութիւններին, դրանք կայուն եւ գործնական բնոյթ ունեն: Ինչպէս պիտէք, այս տարուայ առաջին օրերին Հայաստանի վարչապետը գտնուում էր Մոսկուայում: Քննարկման առարկայ դարձած երեք հիմնական հարցերում էլ՝ ամրագրման, վարկերի ապահովագրում եւ 94 թուականի երկու կրկինների միջեւ առեւտրա-տնտեսական կապեր, արդիւնքները դրական են:

Գ.

Բնականաբար, բոլորին հետաքրքրում է Վրաստանի տարածքով Հայաստան մտնող կազատարի վերադարձարկման խնդիրը: Ակնյայտ է, որ այս դէպքում էլ մենք գործ ունենք Ադրբեջանի ռազմատենչ քաղաքականութեան ամենավառ դրսեւորումներից մէկի հետ: Հարեւան Հանրապետութիւնը ահաբեկչական տիվերսիոն խմբեր է ուղարկում մի այլ Պետութիւն՝ Վրաստան, այնտեղ պայթեցնում Հայաստան մտնող միակ կազատարը եւ ականապատում նրա մօտակայքը ու ռազմական ակրեսիայի այդ փաստը չի արժանանում համաշխարհային հանրութեան, միջազգային կազմակերպութիւնների ոչ ուշադրութեանը, ոչ էլ դատապարտանքի:

Ինչեւիցէ, Հայաստանի կառավարութիւնը տարաբնոյթ միջոցառումներ է ձեռնարկում կազատարի խնդրի լուծման ուղղութեամբ: Երեք փոխ-վարչապետների հանդիպումից յետոյ հնարաւորութիւն է ստեղծուել սկսելու ականազերծման աշխատանքները: Ցիշեցնեմ, որ կազատարի այս հատուածը անցնում է երեք Հանրապետութիւնների սահմանակէտի մօտակայքով: Սակայն վերջին օրերին որոշ խնդիրներ են ծագել հայկական եւ ադրբեջանական սահմանամերձ գիւղերի միջեւ, որոնց պատճառով ականազերծման աշխատանքները ձգձգւում են: Այնուամենայնիւ յոյսով եմ, որ այսօր այս աշխատանքները կը սկսուեն:

Տեղեկացնեմ նաեւ, որ մենք ունենք որոշ դժգոհութիւններ վրացական երկաթուղով վառելանիւթ ստանալու հարցում, բնականաբար, ոչ հայկական կողմի պատճառով: Հակառակը, մենք միշտ ճշդրտօրէն կատարել ենք եւ յետագայում էլ կատարելու ենք մեր բոլոր պարտաւորութիւնները: Մագոզ խնդիրների պատճառը քաղաքական տարաձայնութիւնները չեն վրացական կողմի հետ: Նման տարաձայնութիւններ գոյութիւն չունեն: Պարզապէս Վրաստանում դեռեւս չեն ձեւաւորուել կայուն պետական կառոյցները, եւ իրավիճակը լիովին չի վերահսկւում Պետութեան կողմից: Վրաստանի կառավարութեան հետ շարունակւում են տարբեր մակարդակների չինումները, բանակցութիւնները եւ այստեղ վերջերս կան որոշ դրական տեղաշարժեր:

Ինքնարկուղ հարցի հետ կապուած ուզում եմ արձանագրել նաեւ այն փաստը, որ մեր ամերիկեան գործընկերներին դեռեւս չի յաջողուել մարդասիրական օգնութեան գծով Հայաստանին յատկացուած նաւթից եւ ոչ մի լիթր հասցընել Հայաստան: Մյն նաւթը, որը բաշխուել է բնակչութեանը, արուել է մեր կառավարութեան պաշարներից:

Ի դէպ, մամուլում կառավարութեան աշխատանքին գնահատականներ տալուց հիմք կը լինէր հիմնուել փաստերի եւ թիւերի վրայ: Այդ առումով՝ ես խնդրում եմ համեմատել Հայաստանում մազութի եւ այլ վառելանիւթի պաշարների քանակը 1992 եւ 1993 թուականների Դեկտեմբեր 1-ի դրութեամբ եւ հետաքրքրուել նաեւ, արդեօք անցած ձմեռ քաղաքներում գոյութիւն ունէ՞ր կենտրոնական ջեռուցում, թէ ոչ: Նման հարցերի չուրջ լրագրողական ուսումնասիրութիւնները ձեր հրապարակումները կը դարձնէին աւելի ծանրակչիռ եւ հետաքրքիր:

Դ.

Ինչպէս գիտէք, Յունուարի 12-ին Հանրապետութեան նախագահը հրաւիրել է Գերագոյն Խորհրդի արտահերթ նիստ, որի ընթացքում քննարկուելու է 1994 թուականի սեփականաշնորհման ծրագիրը: Այդ ծրագիրը, ինչպէս նաեւ արդէն Խորհրդարան ներկայացրած 1994 թուականի սոցիալ-տնտեսական ծրագիրը, ելնում է մեր Հանրապետութիւնում ստեղծուած իրավիճակից, որի առանձնայատկութիւնները թելադրում են չուկայական յարաբերութիւններին վարժուելի անցումը, այս փուլում պետական ուժեղ լծակների պահպանում, բնակչութեան սոցիալական պաշտպանուածութեան մեխանիզմների ստեղծում: 94-95 թուականներին նախատեսւում է արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների ընդամէնը 15 տոկոս սեփականաշնորհում, որը յոյսով ենք, պէտք է ստեղծի մրցակցային դաշտ եւ խթանի արդիւնաբերութեան զարգացումը:

Ինչ վերաբերում է յաճախ կրկնուող այն փաստարկին, թէ սեփականաշնորհումը բերում է պետական ունեցուածքի փոշիացմանը, ապա դա, իմ կարծիքով, մաքուր տեմակոկիա է, քանի որ ձեռնարկութեան պետական կարգավիճակը յամենայն դէպս չի պաշտպանում փոշիացումից, եթէ դա տեղի է ունենում: Տեղեկութեան համար ասեմ նաեւ, որ Հայաստանի բոլոր արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները պետական են, բացի 91 թուականի վերջին սեփականաշնորհուած երեք ձեռնարկութիւնների մասնաճիւղերից: Համեմատութեան համար ասեմ, որ Ս.-Պետերբուրգում սեփականաշնորհուած է 1300 արդիւնաբերական հիմնարկ:

Ե.

Յունուարի 11-ին Հայաստանի Հանրապետութեան փոխնախարար Գագիկ Ցարութիւնեանը մեկնելու է Զանգեզուր: Ցայսօր ես մեղրիում տեղի է ունենալու հայ-իրանական կապերի կոորտինացման խորհրդի արտաքնոյ նիստ: Բացի խորհրդի անդամներից, հրաւիրուած են երկու երկրների բոլոր շահագրգռուած կազմակերպութիւնների տեղական իշխանութիւնների, մաքսատների, սահմանապահ զօրքերի, գործարար շրջանների ներկայացուցիչներ: Սպասւում է, որ նիստին կը մասնակցեն նաեւ Պ. Սոլհանին եւ Պ. Բայբուրդեանը: Ինքնարկուելու է հայ-իրանական առեւտրատնտեսական կապերի ողջ համալիրը՝ կամուրջի շինարարութեան, տարանցիկ փոխադրումների, սահմանային առեւտրի, մաքսատների նորմալ աշխատանքի եւլն.:

Այրի Տիկին Աւետիս Իփէքճեան,
Թագուհի Մուսայեան,
Շուշանիկ Մուսայեան,
Տիկին Նելլի Պօյեան եւ աղջիկը,
Տէր եւ Տիկին Շառլ Լիբօ եւ զաւակը,
եւ ընտանեկան համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԺԱՆՆ -- ՋԱՐՈՒՀԻ ԻՓԷՔՃԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Յունուար 8--ին, 60 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 13, ժամը 14--ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Եկեղեցին

15, rue Jean Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ -- Փարիզիէնի գերեզմանատունը ժամը՝ 16·15--ին:

Մահադդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». -- Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Իփէքճեանի եւ Թագուհի եւ Շուշանիկ Մուսայեանի:

Monsieur VAHAN TER-GHEVONDIAN
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France
vous convie à un

REPAS DU NOUVEL AN

le Samedi 15 Janvier à 20 heures
En présence de

Monsieur BABKEN ARARKTSIAN

Président du Parlement de la République d'Arménie

Hôtel PULLMAN SAINT JACQUES
17, Boulevard Saint Jacques, Paris 14e

Participation : 350 F.

Réservation en téléphonant au : 53 - 76 - 09 - 93.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Les dames de la Croix Bleue des Arméniens de France attendent les enfants de la colonie, écoles et autres, pour le MANOUGNEROU OR, le Dimanche 16 Janvier à partir de 14 h 30, à la Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, rue Voltaire, 94140 Alfortville.

Première partie : Programme enfant —— *Deuxième partie : Super Boom*

Et sans oublier la venue du Père Noël.

VENEZ NOMBREUX

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Տիգրան Զրբաշեանի եւ Մակի Ազնաւուրեանի *ամուսնութեան ութսնւթ տարին* (1993, *Յուլիս* 17) *Զրբաշեան ընտանիքը եւ իրենց բարեկամները 75 հազար ֆրանքով մասնակցած են «Հայաստան» հիմնադրամին:*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունուար 15, Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին,

Այսօր անուանակոչութեան ոտնն է Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցւոյն:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ՝

ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ

Պատարագի աւարտին *Հոգեհանգիստ* կը կատարուի Եկեղեցաշէն քարերար՝ *ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ*-ի եւ *ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ* ընտանիքի ննջեցեալներուն համար:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Arbre de Noël

La Croix Bleue Arménienne
de Grenoble
vous invite
à la Fête de Noël qui aura lieu
le Dimanche 16 Janvier à 15 heures
à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
Ave. Ambroise Croizat
Le spectacle est assuré par les enfants de l'école.

Le Père Noël attend tous les enfants pour la distribution de friandises.

Buffet arménien
Buvette

Nous vous attendons très nombreux.

**

CROIX BLEUE

Spectacle de Noël

de l'ECOLE ARMENIENNE
A VIENNE
Dimanche 16 Janvier à 15 heures précises
Théâtre Municipal de Vienne
avec la participation du *Père Noël*
— Entrée gratuite —

GRANDE SOIREE DU NOEL ARMENIEN

AU PROFIT DE

L'ECOLE SAINT MESROB D'ALFORTVILLE

DINER DANSANT

avec *PAUL BAGHDADLIAN* et son Orchestre
LE SAMEDI 22 JANVIER à partir de 20 h 30
au Gymnase *Lapierre* d'Alfortville
— rue du 8 Mai 1945 —

Réservations aux : 43 - 96 - 18 - 13 —— 43 - 75 - 28 - 37.

SUPER-LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France
Section MARSEILLE-VILLE
«SOSSE MAYRIG»
organise un SUPER LOTO
le Dimanche 23 Janvier à partir de 15 h

la MAJC
12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 13
JEUDI
13 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·238 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.238

ԱՐՑԱԽ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆԱՑՈՒՄ

Հոկտեմբերի առաջին (Յունուար 12) արցախեան ճակատի վրայ կացութիւնը համեմատաբար կայունացած էր։ Վերջին օրերու քանի մը կորստած կէտեր վերադրաւուած էին։ Հայկական ուժերու ձեռքն էր Մարտակերտի շրջանի Յակոբ Կամարի գիւղը։ Հարաւն ալ, հայկական ուժերը շրջապատած էին Հորադիզը (կայարան) որ միակ վայրն էր Ազերիներու ձեռքն անցած։

Աֆթ կ'արձագանգէ հայկական Սնարք գործակալութեան կարդ մը լուրերու ըստ որոնց Հայերը ամէն օր հարիւրաւոր ազերի գինուորներ եւ սպաներ կը թաղեն, որովհետեւ Ազրբէջանցիք չեն ուզեր դիակները փոխադրել Բաքու կամ Սումգայիթ (այդ քաղաքներու բնակիչներ են մեծ մասամբ) ընտանիքներէն քօղարկելու համար կորուստներու ծաւալը։ Միջազգային կարմիր Խաչի Ստեփանակերտի ներկայացուցիչը կոչ ըրած է կողմերուն որ քանի մը ժամով դադրեցնեն կռիւները թոյլ տալու համար որ դիակները ժողվեն։ Նոյն աղբիւրը կ'ըսէ թէ 350 դիակներ կային միայն Մատաղիս, 200 Ազերիներ սպաննուած են Աղդամի շուրջ, ընդհանուր ձեւով, վերջին 3 շաբաթներուն Ազրբէջանցիք 800 գինուոր եւ սպայ կորնցուցած են։

***

Հայաստան մէջտ զրկուած է կազէ եւ ժուռ թէ հարցը արագօրէն կարգադրուի։ Ծանօթ է որ Յունուար 5-ին, երեք Հանրապետութիւններու փոխ-վարչապետները խորհրդակցական հանդիպում մը ունեցած էին այս առընչութեամբ, նախաձեռնութեամբ Անդրկովկասի Ռուսաստանի զօրախումբի հրամանատարութեան։ Յունուար 11-ին, կառավարութեան մամուլի ասպարկութենէն յայտնած են Նոյեան Տապան գործակալութեան որ քննարկուած են Վրաստանի Գարդաբանիի եւ Մարնէուլի շրջաններէն անցնող կազմուղի անցքի ապահովութիւնը եւ տեղական իշխանութիւններու համագործակցութիւնը այդ ուղղութեամբ։ Համաձայնութիւն գոյացած է որ Վրաստանի Ներքին նախարարութեան ստորաբաժանումները պարբերաբար պիտի հսկողութիւն ընեն յիշեալ շրջանները։

Մինչ հայ չինարարները Մարնէուլի շրջանը ձեռնարկած էին պայթած հատուածներու նորոգութեան Վրաստանի տարածքի վրայ տեղի ունեցած էր նոր պայթում մը որ իր ծաւալով աւելի մեծ էր նախորդներէն։ Ազրբէջանաբնակ Գարդաբանի շրջանը, ուր 1000 մեթրնոց կազմուղին 800 մեթրի հատուած մը հանած է շարքէն։ Արկածի վայրը գացած են «Հայկազարդ» պետական ձեռնարկին մասնագէտները։

***

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 8 / 11)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյեան Տապան մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ Յունուար 7 թուակնով. — «Վերջին ժամանակները առանձին կազմակերպութիւններ եւ անհատներ Հայաստանի կառավարութեան անունով ընթերքի մէջ հանգանակութիւններ կը կազմակերպեն Հայաստանի եւ Արցախի օգնելու նպատակով։ Հայաստանի կառավարութիւնը կը յայտարարէ որ բացի «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամէն որեւէ այլ կազմակերպութիւն կամ անհատ լիազօրուած չէ Հայաստանի իշխանութիւններու անունով նման հանգանակութիւն կատարելու»։ («Յառաջ», — ի դէպ այս յայտարարութիւնը այս ձեւին տակ միայն չփոթութիւն կը ստեղծէ եւ մարքերը կրնայ պղտորել։ Աւելի ճիշդ կ'ըլլար յստակ կերպով ըսել թէ ո՞ր կազմակերպութիւններու կամ անհատներուն կ'ակնարկուի այս անորոշ հասցէագրումով։ Որքան գիտենք, դոնէ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի կառավարութեան անունով հանգանակութիւն ընող չկայ)։

***

ԵԼՈՑԹԻ ՄԸ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՑԱԾ ԱՂՄՈՒԿԸ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթը Յունուար 7-ի իր թիւով հրատարակած է այն ելոյթը, զոր ունեցած է ՀՅԴ...եան երեսփոխան Գառնիկ Իսակիւլեան, Վանաձորի հանրահաւաքին։ Անոր հակակառավարական այս ելոյթին գլխաւոր դիծերը կը հանդիսանային Դաշնակցութեան իշխանութեան գլուխ գալու եւ արցախեան հարցին չնորհիւ իշխանութեան հասած մտաւնիչները կախելու եւ մահապատիժի ենթարկելու թելադրանքները։

***

Այս առթիւ, «Նոյեան Տապան»ի աշխատակիցը դիմած է ՀՅԴ...եան կեդր. կոմիտէի քաղաքական քարտուղար Գագիկ Մկրտչեանի, անոր հարց տալով թէ վերոյիշեալ գրգռիչ ճառին հեղինակը արդեօք կը ներկայացնէ՞ր իր կուսակցութեան տեսակէտները։ Գ. Մկրտչեան պատասխանելով ըսած է թէ նախքան այս ելոյթը, ՀՅԴ...եան կեդր. կոմիտէի անդամ Լեւոն Մկրտչեան արտայայտած է կուսակցութեան պաշտօնական տեսակէտները։

***

Նոյն հարցին կապակցութեամբ, Յունուար 10-ին հրապարակուած է Վահան Փափազեանի մեկնաբանութիւնը։ Արտաքին նախարարը ըսած է թէ ՀՅԴ...ը եւ ԳԺ...ը պէտք է իրենց վերաբերումը հրապարակաւ ճշդեն Գ. Իսակիւլեանի նկատմամբ եւ Խորհրդարանը պէտք է արդարադատութեան կարգադրիչ մարմինը։ Արտաքին նախարարը անդրադառնալով այդ ելոյթին մէջ Արտաքին նախարարին հասցէին եղած յերիւրանքներուն, ըսած է թէ ենթական պէտք է պատասխան տայ դատարանի առջեւ։

***

ՌԱՄԿԱՎԱՐ — ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏԸ

Հայաստանի Ռամկավար — Ազատական Կուսակցութեան ատենապետ Ռուբէն Մխրդահեանի «Նոյեան Տապան»ի աշխատակիցին յայտնած է թէ նախագահին ամանորեան մաղթանքներուն առթիւ 1994-ը խաղաղութեան, Սահմանադրութեան ընդունման, հիւլէկայանի բացման տարին հռչակելու նման արտայայտութիւններուն դէմ է ՀՌԱԿ եւ միշտ ալ դէմ եղած է նման կեցուածքի։ «Քանի որ մենք արդէն անգամ մը տեսանք թէ կարգախօսներով խօսելով ինչ ծանր կացութեան յանգեցանք» ըսած է ան, յիշելով նախագահին նախորդ տարուան մաղթանքներու ընթացքին «վերջին ծանր ձմեռ»ուան մասին արտայայտութիւնը։ Անդրադառնալով ՀՅԴ-եան երեսփոխան Գ. Իսակիւլեանի Վանաձորի մէջ ունեցած խօսակիւլեանի Վանաձորի մէջ ունեցած խօսակցութեան, Ռ. Մխրդահեան ըսած է թէ, պատահարը որքան դատապարտելի, նոյնքան ալ մտահոգիչ է, որովհետեւ հոդ եղած բռնութեան կոչերը բնական կ'ընկալուին ժողովուրդին որոշ հատուածին կողմէ։ ՀՌԱԿ-ի ատենապետը գնահատելի նկատած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» այս առթիւ ընտրած կեցուածքը։

ՊՈԼՍՈՑ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՏՈԼՄԱՊԱՀՉԷԻ ՊԱՂԱՏԸ

«ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՑ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ ՕՍՄԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ՝ ՊԱՂԵԱՆՆԵՐԸ»

Պոլսոյ նախկին քաղաքապետներէն Պէտրոսեան Տալան այդ պաշտօնին կրկին տիրանալու համար աղմկալի ընտրապայքարի մը ձեռնարկած է։ Հաւաքոյթի մը ընթացքին երբ մրցակիցներ զինք մեղադրած են չինութեան արտօնութիւն տուած ըլլալով պանդոկի մը որ կը խափանէ Տոլմապահչէի պալատին տեսարանը, քաղաքապետութեան թեկնածուն պայրոյթով ըսած է.— «Տոլմապահչէի պալատը արուեստի տեսակէտէն ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ։ Հայ Պալեան վարպետին ձեռակերտը արուեստի տեսանկիւնէն խայտառակութիւն մըն է։ ոչ մէկ յայտնի ոճ ունի։ ոչ օսմանեան, ոչ սելճուքեան, ոչ պարոք է։ Հարցուցէք արուեստի պատմաբաններուն թէ արուեստի չափանիշով ի՛նչ արժէք կը ներկայացնէ։ եթէ ամնոցմէ մէկն իսկ խօսքերս ժխտէ, պատրաստ եմ յետս կոչումս ընելու։ Պոլսոյ մէջ միակ պալատ մը կայ որ գեղարուեստական արժէք կը ներկայացնէ, Թոփգապուի պալատն է»։

«Միլլիյէթ» օրաթերթը այս մասին իր տեղեկատուութեան կ'ընկերացնէ ցանկը այն կառոյցներուն — պալատ, մզկիթ, դղեակ, գործատուն, աշտարակ, դպրոց, եւայլն — որոնք Պալեան ներդաստանին գործերն են։ Այս ցանկը խորագրուած է «Հարիւրամեայ ծառայութիւն Օսմանցիներուն՝ Պալեաններըե»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՈՒՄԱ (Ռուսաստանի երեսփոխանական ժողով) նստաշրջանի բացման ժիրինովսկի կրկին գայթակղութիւն ըստեղծած է ծանր ամբաստանութիւններ ընելով Գլինթընի եւ Միլթերանի հասցէին։ Առաջինին ըսած է.— «եթէ ձեր երկիրը չատ աղքատ է, եթէ օգնութեան կարիք ունիք, կրնանք ձեզի օգնել, Պ. Գլինթըն»։ Գալով Միլթերանի, չատ աւելի պէշ է վիճակը քանի ժիրինովսկի յայտարարած է.— «Մերուկը ցնդած է» ակնարկելով էլիզէի պնդումներուն Պոսնիոյ մէջ օդանաւային միջամտութեան համար։ Այս նիստին ընթացքին հիմնական ոչինչ կարգադրուած է։ Նախագահած է երիցագոյն երեսփոխանը որ ժիրինովսկիի մարդն է (Լուկաչա) եւ կողմնակալ ձեւով վարած է նիստը։ Ցիշենք որ Խորհրդարանը երկու ժողով ունի։ Ըստ Սահմանադրութեան՝ Դուման որ 444 երեսփոխան ունի եւ սահմանափակ իրաւասութիւններ, ու Դաշնակցութեան Խորհուրդը՝ 170 ներկայացուցիչներով (երկու ներկայացուցիչ ամէն մէկ շրջանի համար, — Ռուսաստան 89 շրջան ունի—)։ Միւս կողմէ, ժիրինովսկի, առաջին անգամ ըլլալով խոստովանած է (իրաւչէլեան «Մաարիւ» թերթին) որ հայրը Հրեայ էր։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻ պաշտպանութեան ցոյցը, հաւանաբար, չատ մեծ ծաւալ առնէ կիրակի օր, Յունուար 16-ին։ Հազարաւոր հանրակառքեր, հարիւրաւոր կառախումբեր բազմութիւններ պիտի փութան Փարիզ, ուր տոզանցքը նախատեսուած է Օփերայէն Նասիոն։ Ինչպէս բոլորը նկատել կու տան, ճախը, ի մասնաւորի բոլորովին քայքայուած ընկերվարականները խորին չնորհակալութիւն կրնան յայտնել կառավարութեան, որ անհաղորդ ծառայութիւն մը չնորհեց եւ թոյլ տուաւ որ ամբաստնդուի կուսակցութիւնը եւ կրկին հրապարակ իջնեն Լանկ, Ռոքար, առաջինը մանաւանդ մոռնալով իրեն եղած մեղադրանքները երբ պայմանագրութիւն կնքեց կաթողիկէ հաստատութեանց հետ։

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԿԼԷՆՏԷԼ.— («Յառաջ») — Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը Յունուար 3-ի իրիկունը ժամանած է Լոս — Անճելըս եւ օդակայանին մէջ դիմաւորուած կիլիկեան եւ էջմիածնական թեմերու Առաջնորդներու, Ազգային Վարչութեան, քաղաքական կուսակցութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչներուն կողմէ։

Յունուար 4-ի իրիկունը, Գարեգին Բ. իր առաջին այցելութիւնը տուած է Հոլիվուտի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ։ Ներկայ եղած են պետական անձնաւորութիւններ, ամերիկեան եւ հայկական մամուլի ու հեռատեսիլի ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը։ Կանոնական ազօթքէ ետք բարի գալուստի խօսք արտասանած է առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան։ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս իր խօսքին մէջ անդրադառնալով հինգ տարի առաջ իր տուած այցելութենէն ետք հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ յառաջացած նոր իրադրութիւններուն՝ Հայաստանի Անկախութեան, ՄԱԿ-ի չէնքին վրայ Եռագոյնի ծածանումին եւայլն, չէշտած է.— «Այս բոլորով հանդերձ պէտք է իրագործ ըլլանք, պէտք է ընդունինք որ ունենալով հանդերձ ազատ ու անկախ Հայաստան, տակաւին երկար ճամբայ ունինք կտրելիք, տակաւին Սփիւռքեան իրականութիւնը պիտի չարունակէ իր դերութիւնը, ուստի մենք պէտք է մեր տան մէջ զօրանանք»։ «Կարապետեան» սրահին մէջ ապհամբոյրով վերջ գտած է այցելութիւնը։

Յունուար 5-ի կէսօրէ ետք, Հայրապետը այցելած է Կլենտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, մասնակցելու Ս. Ծննդեան Ճրագալոյցի պատարագին։ Եկեղեցին ու շրջափակը լեցուած է բազմահարիւր հաւատացեալներով։ Գարեգին Բ. իր խօսքով հրաւիրած է ժողովուրդը խոյս տալու զեղխ ու չռայլ կենցաղէն, մանաւանդ ոճականն այս օրերուն, եւ յորդորած որ բնաւ չմոռնայ Հայաստան թէ Արցախ բազմաթիւ դժուարութիւններ դիմագրաւող իր հայրենակիցները։ «Ամէն մարդ կը մտածէ աշխարհը փոխելու մասին, սակայն ոչ ոք կը մտածէ ինքզինք փոխելու մասին», — ըսած է Հայրապետը եւ աւելցուցած.— «Մեր ժողովուրդը պէտք է վերափոխուի ու դառնայ մեր հայրերու կտակած ժառանգութեան տէրը։ Կ'ապրին ու կը դոյատեւեն այն ազգերը, որոնք կ'ապրին իրենց ազգային բարոյական ու հոգեւոր արժէքներով»։ Ցաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ սրահին մէջ կատարած է Խթումի արարողութիւնը։

Յունուար 6-ի իրիկունը, Հիլթըն պանդոկին տէրը տեղի ունեցած է Ազգ. Առաջնորդարանի կազմակերպած Ս. Ծնունդի աւանդական ճաշը, որուն ներկայ եղած են 800 հոգի։ Լոս — Անճելըսի քաղաքապետը քաղաքի բանալին յանձնած է Հայրապետին։

Նոյն օրը առաւօտեան Գարեգին Բ. պատարագած եւ քարոզած է Ս. Նահատակաց եկեղեցւոյ մէջ։

Յունուար 7-ին, Մեռելոցի օրը, Գարեգին Բ., Ֆորէսթ Լոն գերեզմանատան մատուռին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է համայն ննջեցելոց յիշատակին։ Կէսօրէ ետք, Հայրապետը այցելեցաւ Մոնթեբելլոյի Հայ Նահատակաց յուշարձանը, ծաղկեպսակ դրած է եւ ոգեկոչած մեր հին ու նոր նահատակները։

Հ. Ա.

ՀԻՒՐԸՆԿԱԼՈՒԱԾ ԴԵՒԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՏԷՐԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Հայաստանի անկախութեան ընձեռած ազատութիւնները չարաչար չահագործող ներկայութիւններ եղան օտարամուտ աղանդները. առանց նոյնիսկ սպասելու Պզճի ազատութեան եւ կրօնական կազմակերպութիւններու մասին օրէնքին հրապարակումին (1991, Յունիս 17), անոնք փութացին հազար տարբեր ճարակ դարձած ժողովուրդին վրայ իրենց հետազօտութիւնները կատարելու. եւ օրէնքին հրապարակուելէն անմիջապէս ետք սկսան իրենց «աստուածահաճոյ» գործունէութիւնը ծաւալել, յատկապէս երիտասարդներու շարքերուն մէջ:

Այդ գործունէութեան հայկական ոգիին անյարիր այլանդակութիւններուն, պատճառած բարոյական վնասներուն մասին քանիցս խնդացին պատասխանատուներու ուշադրութիւնը դրաւել տեղական եւ ըմփիւռքի մամուլի անուններ, բայց ի զուր: Ոչ իսկ քննութեան առարկայ դարձաւ աղանդներու ընթացքը որուն զոհերը անդիտակից երանութեամբ հետզհետէ աւելի ծիծաղելի յանկերգի մը վերածեցին «առաջին քրիստոնեայ ազգ»ը ըլլալու հայկական այնքա՞ն հպարտահոխի մակնիշը:

Շուրջ երկուուկէս տարուան աղանդաւորական այս յորձանքը երբ իր գլխուն ձգուած հայաստանեան մարզերուն կարգին դասել տուած էր կրօնականն ալ, նիւթը կրկին այժմէական Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 21-ի հրամանագիրով որ կը կրէր «Հայաստանի տարածքում կրօնական գործունէութեան օրինակութիւնն ապահովելու միջոցառումների մասին» խորագիրը:

Ցեղասպանչ ակնարկը որ կը թելադրուի այս հրամանագիրէն, կ'երկարի մինչեւ 1991-ի ամառը երբ «Արմէնփրէս»ը իր հաղորդումներուն մէջ բաւական կարեւորութեամբ տեղ կուտար, օրինակ՝ Մորմոնիներու եկեղեցիէն ներկայացուցիչներու Երեւան այցերուն, բարեգործութիւններու չռնդալից աղմուկով մը քողարկելով եկեղեցական այս կայսրութեան Հայաստան մուտքը: Անոնք Գիւմրիի մէկ հիւանդանոցին բժշկական սարքաւորումներ նուիրած, Երեւանի մէջ երկաթ-պեթոնէ սալիկներու գործատուն հիմնած էին որուն բացումը կատարուած էր 1991 Յունիս 24-ին: Հետաքրքրական է դիտնալ թէ մինչեւ այսօր կը չարունակ՞ ան սալիկներ արտադրել...: Ու ընդվզեցնող էր յատկապէս, կարդալ այս բոլորին հետ թէ մորմոններու ներկայացուցիչները նոյն օրերուն ընդունուած էին Հայաստանի քաղաքական ամէնէն բարձրաստիճան անձնաւորութիւններուն ու մինչեւ իսկ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կողմէ:

Մինչդեռ, եթէ նոյնիսկ ազգային դիմադիծի պահպանման, նախանձախնդրութիւն, կրօնական դաստիարակութենէ զուրկ հօտ մը չհագործումի խոպան հող չդարձնելու կեցուածք եւայլնի նման զգուշաւորներ կամաւոր մոռացումով ծածկուեցան սալիկներու վայլուն տակ, Պզճի ազատութեան օրէնքին գոնէ երկու յօդուածները պէտք է աւելի վերապահ ըլլալ թելադրէին Հայաստանի բարձրաստիճաններուն: Անոնց առաջինը (յօդուած 8) կ'ըսէ.- «Հայաստանի հանրապետութեան տարածքում արգելւում է հոգեւորսութիւնը». իսկ երկրորդը՝ (յօդուած 13) «այն կրօնական կազմակերպութիւնները որոնց հոգեւոր կեդրոնները գտնւում են Հայաստանի տարածքից դուրս, չեն կարող փիաճասւորուել այդ կեդրոնների, ինչպէս նաեւ դրսում գտնուող բաղաճական կազմակերպութիւնների կողմից»:

Տեղին չէ՞ հարցնել թէ երբ այնքան սիրալիր ընդունելութիւն կ'ըլլար մորմոններու գործիչներուն, մարդ չմտածե՞ց թէ եթէ մարդորսութիւն պիտի չըլլան, ո՞ւրկէ պիտի հայթայթեն իրենց հետեւորդները. եւ կամ, մորմոնական, քրիչնայական ու այլ աղանդներու հոգեւոր կեդրոն կա՞ր Հայաստանի տարածքին վրայ որ «ֆինանսաւորէր» այդ չարժումները: Ու այսպէս, ծնած օրէն իսկ, նոյնինքն իշխանութեան մեծամեծներուն կողմէ բռնաբարուած օրէնքը մնաց ձայն բարբառոյ յանապատի. այսօր նախագահականն հրամանագիրը -- կարկատանով կը ճգնի վերագտնել իր օրինաւորութիւնը:

Աղանդներու հարցին մասին այս առաջին չրջանի անպատասխանատու կեցուածքէն նոյնիսկ աւելի քան երկու տարի ետք, անցեալ Փետրուարին Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին Փարիզէն անցքը տխուր առիթ մը եղաւ անդրադառնալու թէ արեւելեան կողմն աչխարհի փոխուած բան չկար:

Այս մասին որոչ մտահոգութեամբ իրեն ուղղուած հարցումներու պատասխանելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ըսէր թէ ինք բնականաբար դրական կարծիք չունի այդ մասին, բայց կը կարծէ թէ ժամանակաւոր երեւոյթ է ատիկա ու նման փորձեր դատապարտուած են ձախողելու Հայաստանի մէջ որուն ժողովուրդը ողջամիտ է ու բաւական ամուր արմատներով կապուած Առաքելական մեր ազգային եկեղեցիին: Ան կ'աւելցնէր նաեւ թէ ժողովրդավարութեան մէջ օրէնքով կարելի չէր արգելք հանդիսանալ անոնց. կը խոստովանէր իսկ թէ անոնց քարոզչական աչխատանքին կ'ընկերանար նիւթականին նեցուկը եւ վստահութիւն կը յայտնէր որ ատոր վերջ գոնելուն հետ կ'անհետանար նաեւ աղանդներու չայոզութիւնը («Յառաջ», 1993, Փետրուար 23):

Կարելի չէ չնչել վստահութեան այն մեծ բաժինը որուն կ'արժանանար հայ ժողովուրդը, իր ողջամտութեամբ պատուար կանգնելու առաքելութեան կոչուելով կործանարար չարժումի մը դէմ. չարժում, որուն դլխաւորները վայելած էին իր իշխանաւորներուն առնուազն սիրալիր ընդունելութիւնը...:

Աղանդներու սառցակոյտին տեսանելի այս հատուածին հետ, ո՛վ դիտէ որքան ծանր կչռած է ջրամոյն մասին աւերն ալ որ խնդրոյ առարկայ հրամանագիրը կ'ըսէ.- «կան գրանցուած կրօնական կազմակերպութիւններ որոնց գործունէութիւնը չաճախ հակասում է խղճի ազատութեան օրէնքի պահանջներին: Դրանք խարխլում են բարոյահոգեբանական մթնոլորտը, որոշ դէպքերում անյարգալից վերաբերմունք ստեղծում ինքնուրոյն ծառայութեան նկատմամբ, խոչընդոտում գրանցուած կրօնական կազմակերպութիւնների օրինաչափ գործունէութիւնը եւ առաջացնում վերջիններիս արդարացի վրդովմունք»:

Ու այսքանը նախագահը խոչընդոտ կը նկատէ նոյնիսկ երկրին «ներքին կայունութեան ամրապնդման ուղղութեամբ ձեռնարկուող միջոցառումների իրականացմանը»: Ապա կ'որոչէ «վերանայել գործող հասարակական եւ այլ կազմակերպութիւնների, ձեռնարկութիւնների կանոնադրութիւնները որոնցով կրօնական գործունէութեամբ զբաղուելու իրաւունք նախատեսելու դէպքում չեղեալ յայտարարել դրանց գրանցման մասին որոշումները...»: Կրօնական գործերու պետական խորհուրդին ալ կը հրահանգէ քննել արդէն արձանագրուած կրօնական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը եւ եթէ անհրաժեչտ ըլլայ, նորոգել արձանագրութիւնը. իսկ օրէնսդրութեան խախտում յայտնաբերելու պարագային, միջոցներու ձեռնարկել լուծարքի ենթարկելու համար այդ կազմակերպութիւնները: Կրօնական խորհուրդը պէտք է նաեւ հսկէ ու ի հարկին դադրեցնէ օտար կրօնական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն գործունէութիւնը, նաեւ հսկողութեան տակ պահէ կրօնական գրականութեան եւ ծիսական նշանակութեամբ իրերու արտադրութիւնն ու վաճառքը:

Հրամանագիրը հսկողութիւն կը նախատեսէ նաեւ կրօնական ոլորտի այլ հատուածներուն ու գործունէութիւններուն վրայ, մինչեւ իսկ առաջարկելով դլխաւոր դատախազին «միջոցներ ձեռնարկել հանրապետութեան տարածքում կրօնական գործունէութեան օրինականութեան ապահովման ուժեղացման ուղղութեամբ»:

Այս ամբողջը անուղղակի կերպով սեղան կը բերեն կրօնական այլ երեսակ մըն ալ. Հայաստանի անկախութեան հետ ժողովուրդին վերադարձան հայկական եկեղեցիները Կաթողիկէն ու Աւետարանականը: Առաջինը արդէն յատկապէս երկրին հիւսիս-արեւելեան չրջանին մէջ հաւատացեալներու պատրաստ զանգուած մը ունի, բազմաթիւ գիւղերու կաթողիկէ չուրջ 80 հազար բնակչութեամբ. չրջան որուն բնական չարունակութիւնն ալ կ'երկարի Վրաստանի սահմանամերձ հայկական գօտիին մէջ: Իսկ Աւետարանական եկեղեցին առաւելապէս բարեսիրական գործունէութեամբ, երկրաչարժի վազորդայնին իսկ օգտակար ներկայութիւն եղաւ: Այս եկեղեցիներէն առաջինը, Մխիթարեան պատկառելի հայրերու հոն, տեղւոյն վրայ ներկայութեամբ, տիրութիւն կ'ընէ կրօնքին այբուբենն ալ մոռցած իր հօտին:

Ու անոնց գործունէութիւնը որուն ո՛չ «բարոյահոգեբանական մթնոլորտ խանգարել»ու, ո՛չ «հանրապետութեան ներքին կայունութեան միջոցներ խոչընդոտել»ու ամբաստանութիւն կը գօրէ, բաւական անտեղի վիճարկումներու նիւթ եղաւ: Անոր հանդէպ անհասկնալի ժլատական կեցուածք մը, վայելեց ու անկրնելի չէ որ տակաւին ալ վայելէ, ներսի ու դուրսի հաղուադէպ զօրակցութիւն մը: Հայաստանեան չատ մը երեւոյթներու նման, անհասկնալի էր հոս եւս այն երեւոյթը որ ժողովուրդին ողջամտութեան ու Առաքելական մեր ազգային եկեղեցիին հետ ամուր կապին կ'ապաւինէր կործանարար իրողութեան մը առջեւ, ապա, ներսի ու դուրսի ուժերու զօրաչարժով ազգային հարցի կը վերածէր հայկական եկեղեցիի մը վերադարձը իր հօտին գլուխը:

Աննեղելի անտարբերութեամբ մը կործանարար յորձանքներու լքուած, կամ ժամանակավրէպ կիրքերու նորօրեայ պոռթկումին ճարակ տրուած կրօնական մարզը խնդրոյ առարկայ Հրամանագրով պիտի կարենա՞յ բուժել իր ծանր վէրքերը. պատահարներու, կեցուածքներու ամփոփ այս ներկայացումէն թելադրուած ամէնէն դրական ազդակը կ'ըլլայ այս հարցումը:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

1993, Դեկտեմբեր 27

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՑ ԵՐԵԻԵԼԻ ԴԷՄՔԵՐ

ԵՐԱԽՏԱԳԷՏ ԸԼԼԱՆՔ ԱԶԳԻՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՊ

ՈՒՐ Է ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ՌՈՒՍՃՈՒՔԼԵԱՆԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Տխրահեծ միտքեր ու մտածումներ կ'արթընցնեն գերեզմանները: Անոնք յիչեցնում մըն են մահուան, մարդուս անցողիկութեան եւ կեանքի սինուէթեան:

Տապանաքարին վրայ քանդակուած տողեր՝ աչք կը չոռես արձանագրութեան, մինչ չես դիտեր թէ՝ ի՞նչ ոլորապտոյտ ուղիներէ անցած է հանգուցեալի կեանքը, ի՞նչ վերիվայրումներ ունեցած է ան, ի՞նչ անօրինած է ճակատագիրը իր ապրած չրջանակին ու ժամանակահատուածին մէջ: Հանելուկ...

Հապա գերեզմանները առանց խաչի ու տապանաքարի, առանց ժլատ մէկ տողի... Անոնք չատ են, ոչինչ կը խօսին մեզի, կը վերածուին անյուչութեան, լռութեան՝ անարդութեան, անհոգութեան, անտարբերութեան այպանող նչան...

Լուռ կը խոկայ գեանին հաւասարեցուած աննչմար գերեզման մը Փլովտիւի հայկական «Սուրբ Գէորգ» եկեղեցւոյ բակին մէջ. ան ոչ մէկուն ուչադրութիւնը կը հրաւիրէ, ոչինչով կը յիչեցնէ, որ այնտեղ իրօք գերեզման մը կայ, ծածկուած խոտաբոյսերով՝ հոգեվարք ապրող եւ տեղ-տեղ մերկացած հողաչերտով... Հողածածկ ամիւնները չեն կրնար նընջեցեալին ինքնութիւնը յայտնել, որ այդտեղ թաղուած է, չեն ապացուցաներ թէ ան կը պատկանի Մարդու մը՝ Գէորգ Վրդ. Ռուսճուքլեանին, զոր ոչ մէկը կը յիչէ մի գուցէ մեր գաղութին մէջ... Դառն ճակատագիր: Մինչ ան եղած է պուլկարահայ Թեմի Առաջնորդը տակաւին Թրքական տիրապետութեան ժամանակ, այն առաջիններէն մէկը, որ եւրոպական քաղաքական սեղանին վրայ դրաւ Հայկական Հարցը 1877-1878 ռուս-Թրքական պատերազմէն վերջ՝ եւ Սան Սթեֆանոյի խաղաղութեան դաչնագրին մէջ յաջողեցաւ անցընել տալ 16-րդ յօդուածը, որ Հայաստանի հայկական վեց վիլայէթներուն մէջ բարենորոգումներ կը նախատեսէր: Հին պատմական փաստ մը, որ այնպէս եւ թուղթի վրայ մնաց եւ այդ բանին համար Գէորգ Վարդապետ ոչինչով յանցաւոր է: Ան գիտակցած է իր ունեցած հոգեւոր ու քաղաքական գործունէութեան արժէքի մասին այդ իսկ պատճառով առանց համեստութեան սահմանները անցնելու, իր կեանքի վերջաւորութեան, իր խոհերուն ու մտորումներուն ժամանակ համաքաղաքացիներու առջեւ բացած էր.- «Երբ ես մեռնիմ, այն առեն պիտի հասկնաք թէ ո՞վ է Գէորգ Վարդապետը, ի՞նչ գործեր ըրած է իր ազգին համար»... Ափսոս, քանիներ կարողացան հասկնալ այդ ինքնահաստատումը եւ արժանին մատուցել անոր:

Մեզմէ առաջ աւազ վլովտիւահայ սերունդը, որ արդէն պատմութեան անցած է, վստահօրէն գիտցած է իր մասին, ոմանք եղած են անոր ժամանակակիցները, ճանչցած են զինք անձամբ: Անոնցմէ ոմանք, վարդապետի մահէն վերջ ապիւղ յղացումը ունեցած են համեստ մարմարիոնէ յուչատախտակ մը գետեղելու անոր գերեզմանին առ ի երախտագիտութիւն եւ հոգ տանելու չիրխմին: Շատոնց այդ յուչատախտակը չկայ, ոչ ոք գիտէ թէ՝ ի՞նչ պարագաներու տակ անհետացած է ան եւ անյուչ թողած գերեզմանը Գէորգ Վրդ. Ռուսճուքլեանի, որ այսօր ալ կ'աղաղակէ մեր անտարբերութեան համար...:

Այն հողմաստը, ուր իրմէ առաջ թաղուած է իր եղբայրը՝ Արիստակէս քահանան եւ յետոյ եղած է Գէորգ Վրդ. Ռուսճուքլեանի գերեզմանը, ներկայիս կը զանենք երկաթապատ չրջանակով եզերուած, որ կ'ընդգրկէ քառանկիւն մը 3,5 մ. առ 4 մ. կոդմերով տարածութիւն մը՝ Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ պահեստարանի արեւմտեան պատին ու նախկին «Սուրբ Խաչ» փոքր եկեղեցւոյ հիւսիսային պատի միջեւ: Այսօր այդ նոյն հողաչերտին վրայ կը գտնուի եկեղեցւոյ արժանաւոր քահանայ ու քաղաքիս յարգուած հովիւ՝ 1952-ին վախճանած Տէր Վաղինակ Մինասեանի չիրխմը՝ ծածկուած մարմարիոն տապանաքարով ու համապատասխան արձանագրութեամբ:

Եկեղեցական վարչութիւններ եկած ու գացած են, բայց անոնցմէ եւ ոչ մէկը անդրադարձած է հայկական մեր գաղութի երախտաւորին յիչատակը վերականգնելու եւ այդ նոյն վիճակը կը չարունակուի տակաւին, հակառակ եղած մի քանի առաջարկներուն, ներկայիս գործող՝ ժամկէտը անցած եկեղեցական վարչութեան պէտք է ուղղել անարդարութիւն մը, որ երկար տարիներ հանդուրժած է մեր հայ համայնքը: Իսկ այդ ուղղութեամբ հնարաւորութիւններ կան՝ գերեզմանի չափերով ազատ հողաչերտ մը կայ Վաղինակ Քահանայ Մինասեանի չիրխմին ձախ կողմը, որ կարելի է Գէորգ Վրդ. Ռուսճուքլեանի գերեզմանին յատկացնել: Եւ կրնար պարագայ մը եւս. ներկայ եւ յաջորդող եկեղեցական վարչութիւնը ազատ գործելու հնարաւորութիւն ունի եւ նիւթական ապահովուածութիւնը՝ իրագործելու համար բացթողում մը: Գէորգ Վրդ. Ռուսճուքլեանի ծառայութիւնը մեր ազգին կը պարտաւորեցնէ մեզ յարգել անոր յիչատակը՝ անոր գերեզմանը վերականգնելով, որ մեր երեսին չչպրտուի երախտամոռաց սերունդի պիտակը: Արդէն առիթն ալ կայ՝ լրացաւ անոր մահուան հարիւրամեակը՝ լաւ կ'ըլլայ չսպասել նոր հարիւրամեակի մը, երբ բոլորովին ուչ պիտի ըլլայ եւ մենք ալ մեր կարգին ամօթի մուրը մեր երեսին անդրաչխարհ պիտի ըլլանք, անէութեան գիրկը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

ԱՐՓԻՊԵՆ ՆԻՇՏՈՒՆԻ
(1872 – 1950)

Մեծերվի հուշահամալիրում տեղադրված հուշատախտակի բացման արարողությունից հետո հրավիրված հանդիսությանը ներկա էին հանրապետության մշակութային կյանքի գործիչներ, ժամանակակից հայ գրականության ներկայացուցիչներ, հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, հարգարժան հյուրեր Ֆրանսիայից, Ամերիկայից, Լիբանանից, Իրանից, Ռուսաստանից, Վրաստանից, Ուկրաինայից, Ղրիմից, Ղրղզստանից, Ղազախստանից, Ուզբեկստանից, Թուրքմենստանից, Ադրբեջանից, Լեհաստանից, Չեխոսլովակիայից, Հունգարիայից, Բուլղարիայից, Ռումինիայից, Հարավսլավիայից, Հունաստանից, Կիպրոսից, Եգիպտոսից, Սիրիայից, Իրաքից, Իսրայելից, Ավստրալիայից, Նոր Զելանդիայից, Կանադայից, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներից, Մեքսիկայից, Արգենտինից, Ուրուգվայից, Բրազիլիայից, Վենեսուելայից, Կուբայից, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի, Իտալիայի, Անգլիայի, Շվեդիայի, Նորվեգիայի, Դանիայի, Ֆինլանդիայի, Շվեյցարիայի, Ավստրիայի, Հունգարիայի, Բելգիայի, Հոլանդիայի, Իսպանիայի, Պորտուգալիայի, Ռումինիայի, Բուլղարիայի, Հարավսլավիայի, Հունաստանի, Կիպրոսի, Եգիպտոսի, Սիրիայի, Իրաքի, Իսրայելի, Ավստրալիայի, Նոր Զելանդիայի, Կանադայի, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների, Մեքսիկայի, Արգենտինի, Ուրուգվայի, Բրազիլիայի, Վենեսուելայի, Կուբայի

Այրի Տիկին Աւետիս Իփէքճեան,
Թագուհի Մուսայեան,
Շուշանիկ Մուսայեան,
Տիկին Նելլի Պօյեան եւ աղջիկը,
Տէր եւ Տիկին Շառլ Լիրօ եւ զաւակը,
եւ ընտանեկան համայն պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց
աղջկան, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԺԱՆՆ - ՋԱՐՈՒՀԻ ԻՓԷՔՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ
Յունուար 8-ին, 60 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի
Հինգշաբթի, Յունուար 13, ժամը 14-ին
Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկե-
ղեցին

15, rue Jean Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ -
Փարիզիէնի գերեզմանատունը ժամը՝
16·15-ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

★ ■ ○ ◆ ★ ■ ■ ★ ◆ ○

Arbre de Noël

La Croix Bleue Arménienne
de Grenoble
vous invite
à la Fête de Noël qui aura lieu
le Dimanche 16 Janvier à 15 heures
à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
Ave. Ambroise Croizat
Le spectacle est assuré par les enfants
de l'école.

Le Père Noël attend tous les enfants
pour la distribution de friandises.

Buffet arménien
Buvette

Nous vous attendons très nombreux.

***

CROIX BLEUE

Spectacle de Noël

de l'ECOLE ARMENIENNE
A VIENNE
Dimanche 16 Janvier à 15 heures précises
Théâtre Municipal de Vienne
avec la participation du *Père Noël*
— Entrée gratuite —

■ ★ ◆ ○ ■ ★ ◆ ○ ■ ★

ԷՍԱԵԱՆԻ ՕՐ

ԹԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Յունուար 16
ժամը՝ 12·30-ին

YAN'S CLUB
5, avenue Reille, Paris 14e

ժամը ճիշդ 13-ին բաժակ պիտի
բարձրացուի Էսաեան վարժարանի,
ինչպէս նաեւ աշխարհի բոլոր հայկ·
վարժարաններուն կենացը, անոնց
մաղթելով յաջող եւ երկար տարիներ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռա-
ձայնել հետեւեալ թիւերուն· -

46 - 56 - 14 - 53
43 - 08 - 12 - 06

Ճաշադին՝ 170 Ֆր·:

ժամը 15-էն ետք, երիտասարդնե-
րուն մուտքը ձրի է:

Սիրով կը հրաւիրուին Էսաեանցի-
ներ եւ համակիրներ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀՈԳԵՇԱՒԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Տէր եւ Տիկին Ժիրայր
Շալճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին
Յարութիւն Շալճեան եւ զաւակները, Պ·
Միշէլ Շալճեան կը ծանուցանեն թէ Հո-
գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի,
կիրակի, Յունուար 16, Սէն - Թերոմի
Ս· Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին իրենց
մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՇԱԼՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Պօյաճեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇԱՐՈՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԻԼՆԷՕՎ· - Ս· Ներկաբարեան «Յա-
ռաջ» հին օրերու յիշատակներով 500 Ֆր·:

***

ՓԱՐԻԶ· - Տիկին Ս· Աչճեան 300 Ֆր·:

***

ՓԱՐԻԶ· - Տիկին Ղազարեան 200 Ֆր·:

***

ՕՐՄԷՍՈՆ· - Պր· Գրիգոր Ռահանեան
200 Ֆր·:

***

ՊՈՒԼՈՆԵԼ· - Ռաուլ Գալանճեան 400
Ֆրանք:

Les minicentrales hydroélectriques : Une ressource pour l'Arménie

COMMUNIQUE DE PRESSE

Pour faire face à la crise énergétique grave que traverse actuellement l'Arménie soumise au blocus azéri depuis trois ans, les ressources hydrauliques constituent un potentiel exploitable rapidement dans de bonnes conditions.

Partant de ce constat, *Roger DERAGOBIAN* Président de l'Association Energie pour l'Arménie a entrepris de réaliser deux programmes d'action dans ce domaine.

D'une part, la réalisation d'un projet pilote dans le village de Debet situé au nord de l'Arménie en coopération avec une association locale et le concours de l'Etat arménien. Ce projet permettra de doubler les ressources actuelles de la province de Gougark : 30.000 habitants sont concernés. L'étude est en phase terminale et la réalisation qui suivra permettra une mise en œuvre en 1994.

D'autre part, la réhabilitation du parc de 25 minicentrales totalisant une puissance de 62 MW dont seuls moins de 20% sont disponibles faute d'entretien. Ce projet réalisé avec le concours d'EDF International et d'Armenergo (équivalent arménien d'EDF) se réalisera en 2 phases.

La phase hiver concerne 3 minicentrales et a démarré en Décembre 93; 2 centrales sont en cours de rénovation et les 6 autres seront remises en état d'ici Avril 94 libérant une puissance supplémentaire de 14 MW.

La phase 1994 a pour objectif de remettre en état 17 centrales restantes.

L'ensemble du projet permettra d'assurer la fourniture de courant électrique à environ 100.000 personnes supplémentaires en Arménie.

La phase hiver dont le financement est actuellement assuré à hauteur de 3 millions de francs grâce au concours de l'association S.O.S.-Arménie pour partie et d'un programme de la CEE (Communauté Economique Européenne) qui a été obtenu pour ce projet par l'Association Aznavour pour l'Arménie.

Notre association recherche des concours financiers pour permettre de faire face à toutes les dépenses nécessaires de ce programme : 15 millions seront nécessaires pour le mener à terme dont une partie devrait pouvoir être assurée par la Diaspora.

Les dons peuvent être adressés à :
Association Energie pour l'Arménie
7, rue des Près Aubry
92370 Chaville
Tél: 47 50 91 85 / Fax: 47 50 88 35

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Լուիզ Լըռուա - Ազապէկեան կը
ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն
կը կատարուի Կիրակի, Յունուար 16-ին,
Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր
Եկեղեցին իր քրոջ՝

ԳԵՂԱՆՈՑՇ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունուար 15, Տօն Ծննդեան
Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին,

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է Ս·
Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ
Մայր Եկեղեցւոյն:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
կը պատարագէ՝

ՄԻԽԻԹՈՆ ՎՐԴ· ԳՐՎԸԳԵԱՆ

Պատարագի աւարտին *Հոգեհանգիստ* կը
կատարուի եկեղեցասէից քարերար՝ *ԱՂԲԿ·*
ՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ-ի եւ *ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ*
ընտանիքի ննջեցեալներուն համար:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Les dames de la Croix Bleue des Arméniens de France attendent les enfants de la colonie, écoles et autres, pour le MANOUGNEROU OR, le Dimanche 16 Janvier à partir de 14 h 30, à la Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, rue Voltaire, 94140 Alfortville.

Première partie : Programme enfant —— Deuxième partie : Super Boom
Et sans oublier la venue du Père Noël.

VENEZ NOMBREUX

Monsieur VAHAN TER-GHEVONDIAN
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France
vous convie à un

REPAS DU NOUVEL AN

le Samedi 15 Janvier à 20 heures
En présence de

Monsieur BABKEN ARARKTSIAN

Président du Parlement de la République d'Arménie

Hôtel PULLMAN SAINT JACQUES
17, Boulevard Saint Jacques, Paris 14e

—— Participation : 350 F. ——

Réservation en téléphonant au : 53 - 76 - 09 - 93.

GRANDE TOMBOLA

Une *Grande Tombola* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.

1er prix : 1 Renault Twingo
et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares
1 téléviseur grand écran
1 tapis

Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

SÉJOUR à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription:
M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h
ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.
— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

Prix : (pension complète - vin compris)

14 ans et plus	= 1.700 F.	+ voyage
9-13 ans	= 1.200 F.	+ voyage
3-8 ans	= 800 F.	+ voyage
- 3 ans	= gratuit.	

Inscriptions jusqu'à fin Janvier.

VIENT DE PARAITRE

PEINTRES ARMENIENS

XIXe ET XXe SIECLES

CHAHEN KHATCHATOURIAN
Directeur de la Galerie Nationale
d'Arménie et du Musée M. Sarian

Pour toute commande s'adresser :
M. ANDRE SALVETTI
3, rue Charrel
38000 GRENOBLE
Tél. : (16) 76 96 06 15

Imprimerie Audard Blanchod.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ Ազգ· Մի-
ութեան վարչութիւնը չնորհակալու -
թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները
եկեղեցւոյ պայծառութեան համար· -

Մատաղօրհնութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տի-
կին Ժան Մինասեան, Տիկին Զարզավաթ-
ճեան 3·000-ական Ֆր·, Տիկին Մնայեան,
Տիկին Օպոզեան, Տէր եւ Տիկին Փասքալ
Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մաս-
լագեան 1·000-ական Ֆր·, Այրի Տիկին
Նաւոյեան, Տիկին Արաքսի Թադէոսեան,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ղազարեան 500-ա-
կան Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Դանի-
էլեան 400 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Յորէն
Մատէն, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գարա-
պետեան 300-ական Ֆր· Տիկին Ճուհար
Պաղտասարեան, Այրի Տիկին Մարիամ Հա-
բէլեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պօղոյեան,
Տիկին Մարի Պօղոյեան, Պ· Ախա Պահա-
տուրեան, Պ· Տիւրկէրեան, 200-ական
Ֆր·, Տիկին Սոկոնեան 250 Ֆր·, Տէր եւ
Տիկին Օննիկ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին
Սերոբ Հերիպոյեան, Տէր եւ Տիկին Յով-
հաննէս Սամունեան, Տիկին Թօփալքե-
եան, Տիկին Թէրզեան, 100-ական Ֆր·, Տի-
կին Մալումեան եւ Տիկին Մինասեան 50-ա-
կան Ֆր·:

***

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-
ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է հե-
տեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան
ծաղկեպսակի Սրբուհի Կոշկարեանի (ծնե-
եալ՝ Հաճի-Պօղոսեան) մահուան առ-
թիւ· - Ընտանիքներ Հաճի-Պօղոսեան 500
Ֆր·, Պօյաճեան 250 Ֆր·, Նազիկեան 100
Ֆր·, Փափազեան 300 Ֆր·, Նալպանեան 300
Ֆր·, Տէր-Գալուստեան 250 Ֆր·, Պետ-
եան 50 Ֆր·, Գոչեան-Լազարինի 250 Ֆր·,
Տատուրեան 500 Ֆր· եւ Տիկին Դաւիթ-
եան 200 Ֆր·:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 14
VENDREDI
14 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·239 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.239

Խրեխան Փեբիձ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 11 / 12)

ԳԵՐԱԴՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏ

Յունուար 12-ին սկսած է Գերագոյն Խորհուրդի արտակարգ նիստը որ դուռ-ռան էր նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի նախաձեռնութեամբ: Նիստը օրակարգի երկու կէտ ունեցած է. չուրջ 5000 ձեռնարկութիւններու եւ անուաբա չինութիւններու սեփականաշնորհումի 1994-ի ծրագրին հաստատումը եւ կեդրոնական դրամատան նախագահին ու անոր տեղակալին նշանակումը:

Նստաշրջանը հաստատած է առաջին կէտով ներկայացուած ծրագիրը, իսկ կեդրոնական դրամատան մնօրէն նշանակուած է Բագրատ Ասատրեան: Եզրափակիչ ելոյթ ունեցած է նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, գոհունակութիւն յայտնելով օրակարգի հարցերուն տրուած դրական պատասխաններուն համար:

Բագրատ Ասատրեան ծնած է 1950-ին, աւարտած է Երեւանի համալսարանին ֆինանսա-հաշուային բաժինը: Իրեն տեղակալ նշանակուած է Արմէն Դաւթեանը:

*

ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԵՂՐԻ ԱՑՑԸ

Գագիկ Ճարուխեանի Յունուար 12-ին Մեղրիի մէջ մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է հայ-իրանական կապերու համակարգումի պետական յանձնաժողովի նիստին: Քննարկուած են Արաքսի կամուրջին, սահմանային առեւտուրին, մաքսային դրութեան վերաբերող հարցեր: Իրանի կողմէն նիստին մասնակցած են Արտաքին նախարարութեան Արեւելեան Եւրոպայի եւ ՀԱՊ-ի երկիրներու վարչութեան պետը եւ Հայաստանի դործակալը, որոնց հետ Գագիկ Ճարուխեանի առանձին զրոյց ունեցած է:

**

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏԵՂԾՈՒԱԾ

Կառավարութեան Դեկտեմբեր 28-ի որոշումով ստեղծուած են ութ «ներքին գործերու շրջանային վարչութիւն»ներ: Անոնք են՝ Էջմիածնի, Շիրակի, Լոռի-Բամբակի, Կոտայքի, Սեւանի, Աղձեվի, Սիւնիքի եւ Արմաւիրի վարչութիւնները: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը կ'ընդգրկէ 4-էն 7 վարչական շրջանի բաժանմունքներ, ներառեալ մեծ քաղաքները: Բացառութիւն կը կազմէ Երեւան:

**

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Մեկնաբանելով նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ամանորեան ելոյթը, Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութեան (ՀՀԿ) նախագահ Անդրանիկ Մարգարեան յայտնած է, որ համաձայն ըլլալով հանդերձ նախագահին այն կարծիքին թէ, Հանրապետութեան յառաջընթացը ապահովելու համար տնտեսական պէտք են, ՀՀԿ-ը չի բաժներ այն տեսակէտը՝ «դիմացը ենք, դեռ կը դիմանանք»: Ա. Մարգարեան չի հաւատար նաեւ որ 1994-ը խաղաղութեան տարի կ'ըլլայ, քանի որ պատրաստ չենք ընդունելու «ամէն գնով խաղաղութիւն» մը: ՀՀԿ-եան նախագահը բաւական յոռետես կերպով արտայայտուած է Սահմանադրութեան ապագային մասին, որ երկրին համար կենսական խնդիր մը ըլլալով հանդերձ հարկ եղած կարեւորութեան չարժանանար: Անհրաժեշտ է հիւլէական յանի վերաբացումը: Ընդգծած է իր կուսակցութեան այն տեսակէտը, որ առաջին հերթին անկախութիւնը պերազասելի է ընկերային արդարութեան յաղթանակէն: Գ. Իսահիւլեանի վէճեր յարուցող կէն: Գ. Իսահիւլեանի վէճեր յարուցող ելոյթին անդրադառնալով, ՀՀԿ-եան նախագահը ըսած է որ արտասանուած ճառը քննադատելի ըլլալով հանդերձ Գ.Մ-ի պաշտօնաթերթին ալ կրնար աւելի օրինակելի կեցուածք որդեգրել:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՏՈԼՄԱՊԱՀՉԷԻ ՊԱԼԱՏԸ ԱՑՂ ՈՃԻՆ ԳԵՂԵՑԿԱԳՈՑՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԷՆ Է»

Մեր երէկուան թիւով արձագանգած էինք Պոլսոյ քաղաքապետութեան թեկնածու Պ. Տալանի Տոլմապահչէի պալատն ու անոր ճարտարապետը վարկաբեկող արտայայտութիւններուն. նոյն օրաթերթին յաջորդ թիւին («Միլլիյէթ», Յունուար 13) մէջ քրոնիկագիր Հասան Փուլուր կը հակադրէ Տալանի արժեւորումին, «Պալատը որուն ճարտարապետը Հա՛յ է...» խորագրուած էջով մը: Ըսելէ ետք թէ քաղաքապետութեան թեկնածուն նոյն արտայայտութիւնը ունեցած է նաեւ հեռատեսիլի հաղորդումի մը ընթացքին, խոստի կը պախարակէ անոր ժխտական կեցուածքը յուշարձանի մը հանդէպ որուն ճարտարապետը Հայ է: Ապա կը մէջբերէ հեռատեսիլի կայանէն Պոլսոյ Թէքնիք Համալսարանի մէկ դասախօսին գնահատումը նոյն կոթողին մասին. վրոճ. տոքթոր Աֆիֆէ Պաթուր կ'ըսէ. -- «...Ձիշդն ըսելու համար Պալեաններու ձեռակերտ կոթողներուն ցանկը բաղկացած է կառոյցներով որոնք պատիւ կը բերեն մեր ճարտարապետութեան պատմութեան: Բոլորն ալ կը ցոլացնեն ճարտարապետական ուրոյն ոճ մը: Պալեան ընտանիքէն Սարգիս Պալեան ամէնէն ծանօթ անունն է, բարձրացած՝ «պետութեան գլխաւոր ճարտարապետ»ի աստիճանին:

Բնական է որ Տոլմապահչէի պալատին ճարտարապետական ոճը կոթական, ռոմոֆօ կամ օսմանեան չի կրնար ըլլալ. որովհետեւ տարբեր շրջանի գործ է: Կը ցոլացնէ իր ժամանակին ոճը, որ տեղ գտած է աշխարհի ճարտարապետական գրականութեան մէջ: Ու այդ ոճին գեղեցկագոյն տիպարներէն է Տոլմապահչէի պալատը»:

*Թերթը ուրիշ էջի մը մէջ ալ տեղ կուտայ Թուրքիոյ Ազգ. մեծ ժողովի մշակոյթի եւ արուեստի խորհրդական փրոֆ. Մէթին Սէօղէնի այս մասին ունեցած արտայայտութեան. «Անկասկած իմաստ մը պէտք է ունեցած ըլլայ այն երեւոյթը որ Թոփգափուի պալատին մէջ տեղի կունեցած բազմոց) վրայ նստող օսմանեան սուլթաններուն Տոլմապահչէի պալատին մէջ սկսած են աթոռ գործածել: Այս պալատներուն ամէնէն յատկանշական կողմերէն մէկը այն է որ անոնք շօշափելի ապացոյցերն են բաղաքային, ընկերային եւ մշակութային մեր զարգացման փուլերուն: Այս պալատները, դղեակները որոնք իրենց ամբողջութեան մէջ անվերթար պէտք է պահպանուին, Պոլսոյ յատկապէս ընտրուած անկիւններուն մէջ, իրենց ընդարձակ դալար շրջապատով ու ինքնայատուկ հետաքրքրական յատկանիշներով որպէս գեղարուեստի կոթողներ ներկան ու անցեալը զօդելու ամէնէն հզօր ազդակներն են, մանաւանդ ինքնութիւն արտայայտող իրենց որոշիչ բնոյթով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ որոշեցին բնականոն դարձնել իրենց յարաբերութիւնները որոնք վատթարացած էին այն օրուընէ երբ Ֆրանսա Միւրաժ 2000-ները ծախեց Թայվանի (Ազգայնական Չինաստան): Ֆրանսա յայտարարեց թէ կը ճանչնայ Փեքինի կառավարութիւնը որպէս «Չինաստանի օրինաւոր կառավարութիւնը եւ Թայվանը որպէս ամբողջական մասնիկ չինական հողամասին»: Այլեւս կ'արդիլուի նաեւ Ֆրանսական ձեռնարկութեանց մասնակցելու Թայվանի պինման: Քանի մը շաբաթէն, Պալատիւր Փեքին պիտի այցելէ:

ԼՏ. ՇՎԱՐՆԱՅԷ Անգարա հասած է Յունուար 12-ին, 24 ժամուան պաշտօնական այցելութեան մը համար: Այցելութեան նպատակն է սերտացնել Վրաստանի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները: Համաձայնագրեր ստորագրուած են ապահովութեան, մաքսանենգութեան կռիւի, տնտեսութեան եւ առեւտուրի վերաբերող: Այս այցելութեան առթիւ, Շեվարնաձէ յայտարարած է որ Վրաստանի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւններու սերտացումը կրնայ օգտակար ըլլալ Կովկասի պատերազմին կարգադրութեան: Տէմիրէլի հետ տեսակցութենէն ետք ալ ըսած է որ դրական հեռեւանքներու յոյսն ունի Կովկասի համար:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ ձերբակալուած է քրատմէա «Էօզկիւր Կիւտէմ» թերթի խմբագիրը՝ Քեմալ Սահին: Կը մեղադրուի «հրատարակութեան միջոցաւ անջատողական քարոզչութիւն» տանելու եւ «ահաբեկչութեան դէմ պայքարի օրէնքի բռնադրման» յանցանքներով: Խնդրոյ առարկայ յօդուածները գրած է Դեկտեմբեր 25-ի եւ Յունուար 8-ի թիւերուն մէջ:

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԸ Իրաք մտած է հետապնդելու համար քիւրտ ապստամբները, աւելի քան հինգ քիլոմեթր յառաջանալով: Գործողութեան հետեւանքով 13 Քիւրտեր մեռած են եւ երկու զինուոր:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Վանտրըտի չարաթաթերթին տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին, նախագահ Միթերան դէրք կը ճշդէ ի նպաստ հանրային դպրոցին եւ ֆալու օրէնքի ջնջումը կը նկատէ. -- «Ցաւալի նախաձեռնութիւն մը, վնասարար գործ մը»:

ԱՆԳԼԻՈՑ մէջ գործազրկութիւնը 10%-էն աւելի ցած եղած է Դեկտեմբերին, ինչ որ շատ քաջալերական երեւոյթ մըն է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ քաղաքապետ՝ Անատոլի Սոբչակի համաձայն, Ժիրինովսկիի ՔԱ -- կէ -- Պէ-ի նախկին սպայ մը եղած է եւ իր Ազատական -- Դեմոկրատ կուսակցութիւնն ալ ստեղծուած կ'ըլլայ, 1990-ին, Գորբաչովի դրդումով:

ԵԼՑԻՆ էյալողեցաւ իր թեկնածուն նախագահ ընտրել տալ Դաշնակցութեան Խորհուրդին (Ներկայացուցչական ժողովը) հակառակ երկու յաջորդական քէէարկութիւններու: Ելցին կ'ուզէր որ ընտրուի փոխ -- վարչապետ՝ Վ. Շումէյկօն որ երկու տարի է իր պաշտօնին դլուխ կը մնայ հակառակ կաշառակերութեան ամբաստանութիւններու:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ. ձայնը կը բարձրացնէ Ֆրանսայի դէմ երկու Պարսիկներու Իրան վերադարձին պատճառաւ եւ բացատրութիւններ կը պահանջէ: Այդ բացատրութիւնները առնելէ ետք է որ Զուրիցերիա այլ որոշումներ պիտի տայ: Պերն չի ծածկեր որ «զարմանքով տեղեկացած է այն իրողութեան որ Ֆրանսա որոշած էր ետ դրկել երկու Պարսիկները փոխանակ Զուրիցերիոյ յանձնելու ինչպէս նախատեսուած էր»:

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ արքունիքին պատկանող անձի մը կաթողիկէ դառնալը մեծ աղմուկ կը հանէ Անգլիոյ մէջ, ուր 17-րդ դարէն ի վեր, երբ Ժագ Բ. դաւանափոխ կ'ըլլար, ոչ մէկը նման բան ըրած էր: Քենթի դքսուհիին այս «պատմական» որոշումը խղճի հարց կ'որակուի եւ կը չեշտուի որ ոչ մէկ կապ ունի Անկլիքան Եկեղեցւոյ ապրած տագնապին հետ:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ վերսկսած են Աբխազներու եւ Վրացիներու միջեւ բանակցութիւնները, ի ներկայութեան Ռուսաստանի Արտաքին վոխ -- նախարարին որու պաշտօնն է՝ դիւրացնել հարցերը: Անդրանիկ դիւրին չի թուիր սակայն այդ գործը, Աբխազներն ու Վրացիները կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ, առաջինները ամբողջական անկախութիւն կ'ուզեն, Վրացիները տրամադիր են միայն սահմանափակ ինքնավարութիւն մը չնորհելու: Գալով ՄԱԿ-ի դէտերուն, որոնց համար դիմում եղած էր առաջին հանդիպումին (Դեկտեմբեր 1), հարց ծագած է թէ ո՞ւր պիտի մնան: Աբխազները ինդուր դետը կ'առաջարկեն (սահման է), Վրացիները կ'ուզեն որ Աբխազիոյ մէջ մնան:

22 ՏԱՐեկԱՆ երիտասարդ մը խոստովանած է թէ հինգ տարեց կիներու մարդասպան է (Օգոստոսէն ի վեր): Ոչ մէկ դղջում ունի, ընդհակառակն, յայտարարած կ'ըլլայ ոստիկանութեան որ մեծ հաճոյք կը զգար եւ այդ հաճոյքին համար կը սպաննէր:

ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՆՊԱՍՏԸ

Թ. ԴԱՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Գրեց՝ ՎԱՐԴԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Բազրատունեանց Թագաւորութեան շրջաններուն իսկ (885 -- 1045) բազմահարիւր Հայեր Հայաստանէն վտխադրուած կամ գաղթած էին Կիլիկիոյ շրջանը եւ տարիներու ընթացքին հաստատուելով, տնտեսական իրենց կեանքին բարգաւաճման հետ, հոգեւոր, մշակութային եւ կրթական կեանքին ալ կը ձեռնարկէին ու կը հիմնէին դպրատուներ՝ վանքերու մէջ, որոնք ապա համալսարաններ ալ կոչուեցան: Թամանակի բարձրագոյն ուսմանց Հիմնարկներ հանդիսացան անոնք եւ հարիւրաւոր դրչագիրներով եւ մատենադրական աշխատասիրութիւններով ծաղկեցուցին Հայ Մշակոյթը եւ միաժամանակ լուսաւորեցին Կիլիկիացին դուրս գոնը-ւող նորահաստատ այլ քաղաքներու հայ համայնքները:

1064--ին Անին գրաւուեցաւ եւ կործանեցաւ Սելճուք բանակներու կողմէ, 1071--ին տեղի ունեցաւ Մանազկերտի հռչակաւոր ճակատամարտը, որոնք նոր բազոյն պատճառներ հանդիսացան որ բազմահազար հայ չինականներ եւ մատուորականներ ապաստանին Կիլիկիա, իրենց իշխանական տուներով, որոնցմէ Ռուբէն Իշխան 1080--ին Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան սկիզբը դրաւ: 1187--ին Ռուբինեան թագաւորութեան գահը կը գրաւէր Լեւոն Բ. թագաւորը, 1293--ին կաթողիկոսական Աթոռը Հռոմկլայէն կը փոխադրուէր Սիս, Կիլիկիոյ մայրաքաղաքը, 1375--ին Ռուբինեան թագաւորութիւնը կ'իյնար Մէմլուքներու յարձակումներուն պատճառով եւ Հայոց թագաւորը Լեւոն Ջ. Լուսինեան կ'ապաստանէր Ֆրանսա, ուր եւ կը մահանայ 1393 Նոյեմբեր 29--ին եւ իր մարմինը կ'ամփոփեն Փարիզի Սէն -- Տընիի տաճարին մէջ, յատուկ արձանագրութեամբ դամբանի մը տակ:

1993 թուականը 600-ամեակն է Լեւոն Ջ. դժբախտ թագաւորին մահուան եւ այս առիթով հանդիսութիւններ, արուեստի կոթողներու ցուցահանդէսներ եւ դասախօսութիւններ տեղի ունեցան Փարիզի Սորպոնի եւ Նիս -- Եորքի մէջ, ի ներկայութեան Ֆրանսայի եւ Հայաստանի Հանրապետութիւններու նախագահներուն՝ Ֆրանսուա Միթերան եւ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայոց Կաթողիկոս՝ Գարեգին Բ.ին:

Վերադառնալով մեր նիւթին, յայտնենք որ Գագիկ Բ. Բագրատունին յատուկ կարեւորութիւն կուտայ դիւտութեանց բարգաւաճման եւ իր նոր մայրաքաղաքին՝ Պիզուի մէջ կառուցած էր Ս. Խաչ վանքը, ուր եւ հաստատած էր Դպրատուն մը: Ինքն իսկ Բիւզանդացիներուն առջեւ կը պարծենար, թէ «Ցամենայն կտակարանացն Աստուծոյ հնոյն եւ նորոյն հմուտ եմ» (Ուռհայեցի Մատթէոս, էջ՝ 195): Իրեն չափ հմուտ էին նաեւ եկեղեցական թէ աշխարհական այլ անձնաւորութիւններ ալ, որոնք նաեւ Մեկնաբանական դպրոցի կանոնութեան կը հետեւէին:

Կիլիկիոյ Սեւ Լերանց վրայ, իբրեւ ապահով վայր, արեւելեան բոլոր քրիստոնեայ համայնքներու կարդին Հայերն եւս կը հիմնէին իրենց սեփական մենաստանները, այլ ազգերու վանքերէն աւելի փայլուն: Գրիգոր Վկայասէր Կաթողիկոս, որ յաճախ Սեւ Լեռներու վրայ կը բնակէր, «Միշտ պարապեալ ընթերցման սուրբ գրոց եւ աստուածախօս աղօթից» (Հայր Ղեւոնդ Ալիշան, Սիսուան, էջ 406) եւ քաջալերը կը հանդիսանար հայ երիտասարդներու, որպէսզի հմտանան աստուածաբանութեան, իմաստասիրութեան եւ Արտաքին Գիտութեանց մէջ եւ անոնց համար կը ստեղծէր ուսմանց յատուկ պայմաններ եւ վայրեր: Վկայասէր նոյն նպատակով կ'այցելէր նաեւ Կապադովկիա, Թամնդաւ, Թաւրիզ եւ Մուտուռուսուն եւ Ս. Ներսէս Շնորհալիին իսկ վկայութեամբ. «Զբանի սիրողսըն հաւաքեալ, եւ առ ինքեան բնակեցուցեալ, Զգիրըս հոգւոյն միշտ ընթերցեալ եւ ընդ նոսին յար խօսակցեալ»:

Բիւզանդական կայսրութեան անկումէն ետք, Ռումի Սելճուկներու տիրապետութեան (1058 -- 1307) եւ Թաթարներու տիրապետութեան (1308 -- 1326) տարիներուն եւս, հակառակ իսլամական ազդեցութեան զօրացման, հայ ժողովուրդը անարգել չարունակեց իր մշակութային նպատակը արձանագրել ոչ միայն Կիլիկիոյ հայութեան համար, այլ նաեւ շրջակայ նահանգներուն՝ Կապադովկիոյ եւ Անկիւրիոյ Հայոց համար: Մեծ եղաւ Կապադովկիոյ Հայոց հասած մշակութային նպաստը Կիլիկեցիներուն, մանաւանդ երբ ԺԳ. դարուն Կիլիկիոյ մէջ հիմնուեցան հռչակաւոր եւ մեծանուն վանքեր, որոնք ուսումնասիրութեանց կեդրոններ հանդիսացան, ինչպէս Դրազարկը, Աբգաքաղինը, Լամբրոնը եւ այլք, ուր «Իմաստասիրաց եւ ուսումնասիրաց» (Սիսուան, էջ 233) հայ վանականներու խումբեր մատուորական աշխոյժ գործունէութեան մը ձեռնարկած էին:

Դրազարկի մէջ է որ նշանաւոր դէմքեր հանդիսացան Գէորգ Մեղրիկ Վարդապետը, վախճանած 1114--ին (Ազգապատում, էջ 1347), Կիրակոս Վարդապետը (վախճանած 1127-ին), Յովհաննէս Ջ. Կաթողիկոս, Հեթում Հեղի, Բարսեղ Աբգեպիսկոպոս, Յովսէփ Երաժշտապէտ (Սիսուան, էջ 233 եւ 517), Սարգիս Պիծակ՝ յայտնի մանրանկարողը (Սիսուան, էջ 234 -- 236) եւ ուրիշներ: Կեսարիա հաստատուած ազատ Հովիւները՝ Կիլիկիա մարզուած եկեղեցականներ էին, որոնցմէ կը յիշուին Կեսարիոյ Առաջնորդ Յովհաննէս Սրբ. որ ծանօթ է «Մեծաքարոյ» տիտղոսով եւ Կաթողիկոսական Աթոռ ալ բարձրացաւ, 1179-էն ետք: Ան մասնակցած էր 1179-ին, Գրիգոր Տղայ Կաթողիկոսի պաշտօնավարութեան տարիներուն, Հռոմկլայի մէջ գումարուած ժողովին: 32 եպիսկոպոսներ մասնակցած էին այս ժողովին, ապա Կաթողիկոս Կիլիկիոյ 1203 -- 1221: (Մաղաքիա Արք. Օրմանեան, Ազգապատում, էջ 1559):

Սարգիս Պիծակի կեանքին եւ գործունէութեան մասին գրուած են բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ: Ան ստեղծագործած է 14--րդ դարուն, երբ Կիլիկիոյ Հայերը կ'ապրէին իրենց պատմութեան ամէնէն ողբերգական եւ յուսահատական պայմաններուն մէջ: Ժամանակի տխուր կացութեան մասին ճիշդ վերլուծում մը կատարած է վենետիկցի ճանապարհորդ եւ դիւանագէտ Սանուտօն, երբ, կը գրէ ան՝ «ԺԴ. դարու սկիզբին արդէն ժանիքներով կը բզքտէին չորս գազաններ. մէկ կողմէն ԱՌԻՒԾը, այսինքն՝ ԹԱԹԱՐՆԵՐը, որոնց Կիլիկիոյ Հայոց թագաւորը մեծ տուրք կուտայ, միւս կողմէ՝ ԸՆԶԱՌԻՒԾը, այսինքն՝ ՍՈՒԼԹԱՆը (եգիպտական), որ ամէն օր երկիրը կ'աւերէ եւ կը կոտորէ քրիստոնեաները, երրորդ կողմէ՝ ԳԱՁԼը, այսինքն ԹՈՒՐՔԵՐը (Իկոնիոյ), որոնք կ'աւերեն տնտեսութիւնը եւ թագաւորութիւնը, չորրորդ կողմէ՝ ՕՁը, այսինքն մեծ ծովու աւազակները (Միջերկրական ծովը ակօսող Վենետիկցիներն ու Ճենովացիները), որոնք ամէն օր կը կոտրտեն Հայաստանի քրիստոնեաներուն ոսկորները» (Լ. Ազայեան, Լմ. Պիվազեան եւ Հ. Ժամկոչեան, «Հայ մշակոյթի նշանաւոր գործիչները, Ե. -- ԺԸ. դարեր», Երեւան 1976, էջ 369):

Սարգիս Պիծակը գործած է Կիլիկիոյ Սսոյ, Սկեւռայի, Դրազարկի, Կոպիտառայի վանքերուն եւ այլ մենաստաններուն մէջ, մանրանկարելով 44 տարիներ անդադար, 1319 -- 1353 թուականներուն: Իր մանրանկարած գործերէն մեծ մասը Աւետարաններ են, սակայն 1348--ին իր մանրանկարած Բժշկութեան Աւետարանին մէջ կուտայ Կիլիկիոյ մէջ պատահած ժանտախտին պատկերները եւ արձագանգ կը հանդիսանայ հայ ժողովուրդի տառապանքին: Սարգիս Պիծակը այս Աւետարանին մէջ կ'պատկերէ Աստուծոյ որ խնայէ Հայոց իր օրհասը ապրող վերջին թագաւորութիւնը» (Տե՛ս՝ «Հայկական Մանրանկարիչ Սարգիս Պիծակ», Երեւան, 1967 եւ Ա. Երեմեանի «Մանրանկարիչ Սարգիս Պիծակ», Պոլիս, 1952):

1166--ին Հռոմկլայ գրուած Աւետարանին Ճիշատակարանը կը պատմէ թաթարաց արշաւանքներուն ու Հայոց կոտրածներուն մասին եւ որ տարիներու ընթացքին Կիլիկիացին բերուած էր Հայաստան եւ 1932-ին կը պահուէր Լենինականի կամ արդի Գիւմրիի Օրթաքիլիսայի Եկեղեցւոյ մէջ, եւ որուն նկարագրութիւնը կատարած է Գարեգին Արք. Յովսէփեանց եւ ուղարկած Արշակ Ալպոյաճեանին որ լոյս ընծայած է «Պատմութիւն Հայ Կեսարիոյ» Ա. հատորին մէջ, (1937, Գահիրէ, էջ 558 -- 559, Բ. հատոր, էջ՝ 1841 -- 1843):

Գրիգոր Ապիրատ Պահլաւունին, որ ծանօթ է իբրեւ Գրիգոր Ապիրատ Ջ. Կաթողիկոս, 1194--1203, մտաւորական աշխատանքներ տարած է Լամբրոնի՝ 1173--ին, Անտիոքի՝ 1175--էն սկսեալ եւ Կեսարիոյ մէջ մինչեւ 1194 թուականները: Աղարիա Եպիսկոպոսը, որ Կիլիկիոյ մէջ ուսանած եւ 1206--էն ետք Կեսարիոյ մէջ պաշտօնավարած հոգեւորական մըն է, Կոստանդին Կաթողիկոս Կեսարացին, (1307 Մարտ 19 -- Դեկտեմբեր 1322) գրչագրել տուած է բազմաթիւ ձեռագիրներ, ինչպէս օրինակ 1299--ին գրի առնուած Գէորգ Սկեւռացիի «Մեկնութիւն Մարգարէի Եսայեայ», ձեռամբ Վարդան գրիչին (Երուսաղէմի թիւ 365 ձեռագիրը) եւ Կեսարիոյ Առաջնորդական պաշտօնն ալ վարեց 1274 - 1307-ին: (Տե՛ս՝ «Պատմ. Հայ Կեսարիոյ», Ա. հատոր, էջ՝ 913 -- 914, Ազգապատում, էջ՝ 1772, 1843 -- 1825):

Երբ ԺԴ. դարէն մինչեւ ԺԷ. դար ուսման սէրը եւ դպրոցական ուսուցումները դրեթէ դադրած էին Հայաստանի մէջ, քաղաքական ծանր պայմաններուն պատճառով, Կիլիկիոյ մէջ վանական հաստատութիւնները կը դործէին անխափան եւ ուսեալ եկեղեցականներ, կ'առաքուէին զանազան հայաբնակ նահանգներ, դրչագրութեամբ եւ դաստիարակութեամբ զբաղելու եւ բազմաթիւ սերունդներ դաստիարակելու հետամուտ եւ արդիւնաւոր գործունէութեամբ:

Պատմիչ Առաքել Դաւրիժեցի Վարդապետը, ԺԶ. -- ԺԷ. դարերու Հայաստանի ուսումնական տխուր կեանքին մասին կուտայ հետեւեալ վկայութիւնը. «Ոչ բնաւ ընթեռնուին գիրս, եպիսկոպոսունքն եւ բահանայքն, տգէտք եւ անպիտանք, այլ էին փակեալ եւ լռեալ մատեանք աստուածախիք ... վասն զի խափանեալ ընթերցումն սուրբ գրոց, որք էին արհամարհալ յաչս նոցա, հողով եւ մոխրով լցեալ եւ անկեալ յանկաւ ուրեք»: (Դաւրիժեցի, էջ՝ 221):

ԺԵ. դարու դրիչ եւ Սուրբ պատարագի մեկնաբանութեամբ իր ուսումնասիրութեամբ ծանօթ Գրիգոր Խլաթեցի Վարդապետը, սրտնեղած կը հրաժարէր դասախօսել. «Այլ ոչ պարապեալ, վարդապետական դասի՝ վասն սառնացեալ բարուց ուսումնականաց մերում ազգի» (Հայրապատում, էջ՝ 562):

Կիլիկիոյ Հայոց վանքերուն մէջ դեղարուեստական աննախընթաց զարգացում մը արձանագրեց դրչագրական աշխատանքը, միաժամանակ Աստուածաբանական, Իմաստասիրական, Պատմական եւ Քարոզչական նիւթերով բովանդակեալ հատորներ եւս ընդօրինակուեցան, որոնցմէ շատեր Կիլիկիոյ սահմաններէն դուրս հանուելով, այլ դաստաններու մէջ եւս դրական ու մշակութային նոր հետաքրքրութիւններ եւ արձագանգներ յառաջ բերին: Կիլիկիոյ մէջ Շնորհալիներու եւ Լամբրոնացիներու նման երախտաւորժան դէմքեր ստեղծագործեցին մշակուած դրականութիւն մը եւ Ս. Գրոց մեկնաբանութեան նուիրուած աշխատութիւններ ընծայեցին Հայ Մշակոյթին: Այդ դրիչներէն հանդիսացաւ Յովհաննէս դրիչը, որ 1275--ին՝ «Ոսկեփորիկ» մը կ'ստանայ կեսարիոյ մէջ, իբրեւ հաւատարիմ Կիլիկեան դրչագրական դպրոցին, ուր ստացած էր իր ուսումը (Անտիոքի մէջ):

Գրիչ Յովսէփ Քահանան եւս 1277--ին Աւետարան մը գրի կ'առնէ կեսարիոյ մէջ, «Ի գառն ժամանակի»: Ան որդին էր Տէր Նահապետ Քահանային, որ Պիսարոսի արշաւանքիատեն նահատակուած էր 1277-ին, Եգիպտոսի Մեմլուք Սուլթան Պիպարսը կամ Ֆոնտուգտարը կարողացած էր մահացու հարուած մը տալ Մոնկոլներուն: Տէր Յովսէփ Քահանան այս պատերազմին պատճառած խառնակութիւններէն խոյս տալու համար կ'ապաստանի Այաշ, ուր ինքն եւս կը նահատակուի 1282 Դեկտեմբեր 22--ին:

Սուլթան Պիպարսի (1260 -- 1277) արշաւանքներուն պատճառով բազմաթիւ Հայեր կապադովկիացին եւ յատկապէս կեսարիացին խոյս տալով կ'ապաստանին Կիլիկիա, սակայն անոնք երկար չեն մնար Կիլիկիոյ մէջ եւս, եւ որպէս աւելի ապահով վայրեր՝ դաղթելու եւ թաթարաց բարբարոսութիւններէն զերծ մնալու համար կ'ապաստանին Արեւմտեան Փոքր Ասիոյ զանազան քաղաքները, յատկապէս ԺԹ. դարուն, Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորութեան Մեմլուքներուն կողմէ կործանուելէն առաջ իսկ, 1375 թուականէն առաջ:

Կիլիկեցի հայ դաղթականները այս ձեւով կը հաստատուին Անկիւրիա (այժմ Անգարա) եւ մօտակայ Սթանոզ, Գալէֆիք եւ Պօլու քաղաքները եւ այլ դիւղերու մէջ միասին վտխադրելով նաեւ Կիլիկիա դրչագրուած բազմաթիւ դրչագիրները, որոնցմէ են 1227--ին Կեսարիա գրուած եւ 1282--ին Այաշ գտնուած ձեռագիրը, որ ապա վտխադրուեցաւ Գալէֆիք: Նոյնպէս Լամբրոնի վանքին մէջ 1290--ին գրուած Աւետարանը վտխադրուած կը Սթանոզի Հայոց եկեղեցին, Գալատիոյ թեմին մէջ, առաջին համաշխարհային պատերազմէն առաջ գոյութիւն ունեցող 65--է աւելի ձեռագիրներուն 4 եւ 5--ը գրչագրուած էին Կիլիկիոյ հայկական մենաստաններուն մէջ: (Տե՛ս՝ «Պատմ. Հայ Կեսարիոյ», Ա. հատոր, էջ՝ 559 -- 560 եւ 1064):

Կիլիկիոյ մէջ փթթող մատուռական փայլուն շարժումը կը մեղմանայ ու կը տկարանայ, երբ Կիլիկիոյ քաղաքական իրադարձութիւնները եւ բարբարոս ժողովուրդներուն չարունակական արիւնալի արշաւանքները ու կրօնական պայքարները կը պատակեն հայ ազգը, որոնց կը յաջորդէ 1375--ին Հայոց Թագաւորութեան անկումը եւ հայ ժողովուրդին գերութիւնը եւ ցրուումը: Հետեւաբար ԺԴ. դարը անչքացման եւ անկման շրջան մը կը հանդիսանայ ոչ միայն Կիլիկիոյ պարագային, այլ նաեւ զայն շրջապատող հայկական նահանգներուն համար եւս, որոնք զրկուած էին խաղաղութենէ եւ մատուռական աշխատանք կատարելու կարելիութիւններէն: Դրական այս ամուլ ժամանակաշրջանը կը տարածուի ԺԴ. եւ ԺԵ. դարերուն: Օսմանեան տիրապետութեան շրջանին վերըստին ծաղկելու համար հայաբնակ նահանգներուն մէջ:

1441--էն ետք, համաճայն Վարդան աշխարհագիրին կը ծաղկի Գլաձորի վանքը, որ ծանօթ է իբրեւ «Աթոռ եւ վարժարան սուրբ վարժապետաց մերոց»: Բազմաթիւ վանականներ կ'ուսանին հոն եւ դրչագրութեան արուեստին զարկ կուտան: Կիլիկիոյ մէջ հռչակաւոր կը դառնան նաեւ երաժիշտ Ներսէս Ջաչաուր Վարդապետը եւ գրչապետ Մակար Վարդապետը, որոնցմէ առաջինը՝ Ուլնեցի Ներսէս Ջաչաուր երաժիշտ կաթողիկոսը Կիլիկիոյ (1560 -- 1584), պատրաստուած էր Զէյթունի մէջ: Զէյթունի դրչագրական դպրոցին աշակերտներէն եղած Գաբրիէլ Սարկաւագ Մաշկին, որ 1557--ին Աւետարան մը կը դրչագրէ Կեսարիոյ մէջ, Պետրոս Կարկառեցին Կիլիկիոյ մէջ հաստատած էր Վարդապետարան մը, ուր պատրաստուած եւ յայտնի դէմք դարձաւ Կիլիկիոյ Ազարիա Կաթողիկոսը «Աւագ վարդապետն ժամանակին», որուն աշակերտներէն հանդիսացան Յակոբ Վրդ. Զէյթունցին, որ փոխադրուեցաւ Թոմարզայի Ս. Աստուածածին վանքին մէջ եւ դրչագրեց:

Պետրոս Կարկառեցիի Վարդապետարանը, յիշուած է Վիէննայի Մխիթարեան Վանքի թիւ 359 ձեռագրի յիշատակարանին մէջ, որպէս Սիսի Հայոց Աթոռին «Մանաւանդ անգիր մատենից եւ գրեանց» առիթ տուող դպրոց մը (Հայր Յակոբոս Վրդ. Տաշեան, «Մայր Յուցակ Վիէննայի Մխիթարեան Վանքին», էջ՝ 359):

Սսոյ Ազարիա Կաթողիկոսի (1584 -- 1601) պաշտօնավարութեան տարիներուն, ուրեմն մեծ հռչակ կը չահին Յովհաննէս Եպիսկոպոս Զէյթունցին (1558ին) եւ իր որդին Յակոբ Վրդ. Զէյթունցին, որոնք կը դրչագրեն Կեսարիոյ մօտ Տուրմարծայ կամ Թոմարզա քաղաքին մէջ: Յովհաննէս Եպիսկոպոսը աշակերտած էր Ազարիա Կաթողիկոսին: Նոյնպէս Յակոբ Վարդապետ, մեծ գովեստով կ'արտայայտուի իր հոգեւոր հօր եւ ուսուցիչին Ազարիա Կաթողիկոսի մասին: (Տես՝ Հանդէս Ամսօրեայ, Վիէննա, 1910, էջ՝ 65 -- 79): 1596--ին ան Զէյթունի մէջ դրչագրեց Ձեռնադրութեան Մաշտոց մը եւ այլ չինարարական աշխատանքներ եւ բարեգործութիւններ կատարած է. իր մասին Սիսուանի մէջ կը կարդանք (էջ 185). «Սա բազում բարիւթիւնս արար եւ խնամատար էր որբոց, այրեաց եւ յոյժ ողորմած էր աղքատասէր, որ երկու ամ յԱրզրում եկած եւ բազում ծախիւք հոգետուն շինեաց եւ աղքատանոց եւ կերակուր պատրաստեաց հանապազորդ»: Ապա անցաւ Բարերդի կողմերը: 1607--ին կ'ընտրուի Ռոտոսթոյի Առաջնորդ, ուր ան եկեղեցի մը կը կառուցէ եւ օգտակար կ'ըլլայ տեղւոյն զաղթականներուն: Կը վախճանի Ռոտոսթոյի մէջ 1608 Յունիս 18--ին (տե՛ս՝ Մեսրոպ Եպիսկոպոս Նշանեանի Դարանաղցիին նուիրած ուսումնասիրութիւնը, էջ՝ ԺԴ.):

(Մնացեալը յաջորդով)

ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻԻ ՈՍՏՈՒՄԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ «ՈՍՏՈՒՄ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ» ՀԱՏՈՐԷՆ)

«...ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՆՊԱՏԻԺ ՄՆԱՑԻՆ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ո՞վ կազմած է Թրքական բանակին կորիզը. ենիչէրիները: Ո՞վ են անոնք: Սլաւ այն երախաները որոնց ծնողքը զերի ինկած է: Ծնողքները կը սպաննէին, զաւակներն ալ կը դաստիարակէին Թրքական ոգիով: Տարօրինակ բան չէ՞ր որ այս սլաւ երախաները Թրքական դրօշին տակ սլաւ ժողովուրդներ բնաջնջէին: Ո՞վ պիտի նկատուի անոնց պատասխանատուն: Ո՞վ պիտի վճարէ բիւզանդական մշակոյթին ու սլաւ ժողովուրդներու ոչնչացման հաշուեցոյցը: Նիւրընպէրկի տաճան մը տեղի չունեցաւ Թուրքերու համար եւս որոնք հայ ժողովուրդին ցեղասպանութիւնը կիրարկեցին: Սակայն, ի՞նչ տարբերութիւն կայ Թուրքերու եւ Գերմաններու միջեւ:

70-80 միլիոն բնակչութեան տէր Գերմանիոյ Ֆաշիստ իշխանութիւնը հինգ միլիոն հոգի սպաննեց: 17 միլիոննոց Թուրքերն ալ 1,5 միլիոն Հայ բնաջնջեցին: Նոյնն է համեմատութիւնը: Այլ խօսքով՝ Գերմաններու պատճառածին հաւասար չարիք գործեցին Թուրքերը մարդկութեան: Սակայն մինչ Գերմանները, անոնց Ֆաշիստ կուսակցութիւնն ու զաւակները դատուեցան, Թուրքերը անպատիժ մնացին: Ուրեմն, Հայերը փոքր ժողովուրդ մը ըլլալով, կըրնան բնաջնջուիլ, իսկ Ֆրանսացիները, Ռուսերն ու Անգլիացիները չեն կրնար, որովհետեւ նման բանի ձեռնարկողները կը դատուին, կը պատժուին: Սակայն իրականութիւնը այն է որ բոլոր ժողովուրդները հաւասար են ու ոչ ոք իրաւունք ունի ցեղասպանութիւն կիրարկելու:

... Իսկ մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ Ազերիներու եւ Հայերու միջեւ ծագած պատերազմը: Այնպէս կը թուի որ մինչեւ հայ ժողովուրդին ոչնչացումը: Սակայն այս անգամ ոչ Թէ Թուրքերու, այլ Ազերիներու կողմէ: Այսինքն՝ Թրքախօս այլ ժողովուրդի մը կողմէ: Իրականութեան մէջ տարբերութիւն չկայ Ազերիներու եւ Թուրքերու միջեւ: Թուրքերը 1915-ին բնաջնջած էին Հայերը, նոյնը կ'ընեն Ազերիները 1986-էն ի վեր: Այն ինչ որ Թուրքերը երեք պիչերուան ընթացքին ըրին, Ազերիները պիտի ընեն 15 տարիէն: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ քրիստոնեայ երկիրը մը ըլլալով Հայաստան արշելք է Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի միութեան: Հապա Նախիջեւա՞նը. հայկական հողերու բնակիչ Ազերիներու կողմէ հիմնուած չինծու Հանրապետութիւն մը: Մինչդեռ այդ հողերը նախապէս Հայաստանական էին: Հայաստան երկիր մըն էր որ ելք ունէր կասպից ծովու, Սեւ ծովու եւ Միջերկրականի վրայ: Սակայն, ծաւալուն մշակոյթի տէր այս մեծ Պետութենէն փոքր հողակտոր մը մնացած է ներկայիս:

Հայկական մշակոյթը որ սկիզբ կ'առնէ Ուրարտուէն, տէր է ուրոյն եկեղեցիի ու այբուբենի: Ատոր փոխարէն, Ազերիները պարսկական ներխուժող -- զբաղուիչ ցեղ մըն են: Արեւելքէն հասնող Թուրքերը այդ ցեղը Թրքացուցին:

... Հապա պիտի՞ք Թէ Թուրքերը ինչպէս փրկուեցան համայնավարներէն: Ծախելով զանոնք, նաւերու մէջ լեցուցին, Սեւ ծով առաջնորդեցին ու ջարդելով ծով լեցուցին: Ահա, անոնք այնպէս կը վարուին քաղաքական ընդդիմադիրներու հետ: Ախիկա՞ է ժողովրդավարութիւնը: Ախիկա բարբարոսութի՛ւն է:

Լենին կարծելով Թէ Մ. Քէմալ բոլշեւիկ է, զէնքի ու նիւթականի օժանդակութիւն կատարեց. ու ի՞նչ եղաւ հետեւանքը: Բ. աշխարհամարտին քիչ մնաց որ Թուրքիա յարձակէր Կովկասի վրայ. պինուորական բոլոր ծրագիրները պատրաստուած էին: Մեր ուժերը պարտաւորուեցան այդ շրջանին մէջ մնալ, արդելք ըլլալու համար այդ յարձակումին: Ստալին սխալեցաւ պատերազմէն եօք անպատիժ ձգելով Թուրքիան: Մինչդեռ, պէտք էր որ պատժուի, որովհետեւ Թուրքերը մեծ Թիւով ռուս պինուորներու մահուան պատճառ եղած էին: Իրականութեան մէջ, Թուրքիա ճիշդ ձախոնի նման պատերազմին մասնակցեցաւ: Միացեալ -- Նահանգներու փափաքով պատժեցինք ձախոնը, որովհետեւ յարձակում գործած էր Փըրլ Հարպըրի վրայ: Սակայն որովհետեւ Թուրքիա յարձակում չգործեց Վիչինայի կամ Փարիզի վրայ, ոչ ոք մտածեց զայն պատժել: Մինչդեռ, Թուրքիոյ պատճառով Թէ՛ մեր պինուորները մեռան, եւ Թէ Գերմանիոյ դէմ պատերազմին մէջ մեր ուժը երկուքի բաժնուեցաւ ու մեր հողերը գըրաւուեցան: Այս պատճառով իրաւունքը ունինք ըսելու Թէ Թուրքիա պատերազմին մասնակցեցաւ Ֆաշիստ Գերմանիոյ կողքին:

Այսօր Թուրքերը կիպրոսի մէջ կ'ապրին ինչպէս պաշարուած բերդի մը բնակիչները: Կիպրոս երբեք Թուրքիոյ չէ պատկանած, միշտ Յունաստանի հողն էր: Այդ կղզին այսօր պէտք է Յունաստանի պատկանէր: Կամ պէտք է Կիպրոսի անկախ Հանրապետութիւն մը կեանքի կոչուէր, կամ Յունաստանի կապուէր. ամէն պարագայի, Թուրք պինուորներու գրաւումը ամէն գնով վերջ պէտք է դնէ: Հարցուցէք Թէ հոն քանի՞ Յոյն կոտորուեցաւ, քանի՞ յոյն կին բռնաբարուեցաւ. հարցուցէք, Աթէնքի մէջ կը պատասխանեն ձեզի:

Հապա, Տարտանէլի նեղուցը Թուրքիո՞յ կը պատկանէր: Ոչ. միշտ Յունաստանինն էր. նոյնպէս Թրակիան որ յունական ու պուլկարական հող էր: Ուրեմն, մինչեւ այսօր գրաւողները ի՞նչպէս եղաւ որ մնացին այդ հողերուն վրայ: Ներկայիս, երբ կը Թեւակոխենք շրջանային զործակցութիւններու փուլը, կարելի է ամէն տեղ կարգ-կանոն հաստատել: Այդ վայրերուն մէջ Թուրքերն ալ կրնան ապրիլ. իսկ եթէ ուզեն, կրնան նաեւ վերադառնալ Տաչքենդ, Աչխապատ կամ Արալ լիճին ափերը: Սակայն լաւագոյնը չէ՞ փոխանակ այլ երկիրներ գրաւելու, անոնց բնակիչներն ու մշակոյթները ոչնչացնելու, իր հայրենիքը զարգացնել: Թուրքերը Անատոլուի մէջ իրենց պատած քարերուն վրայ միակ քար մը իսկ չեւելցուցին: Անատոլուն, Յունաստանը, Միջագետքը եւ Եգիպտոսը դարերով հծծեցին Թուրքերու լուծին տակ: Միլիոնաւոր մարդիկ կը չարուչախչն չնորհակալութիւն յայտնել Ռուսաստանի որ Օսմանցիներէն փրկած է հարաւային Եւրոպան ու հիւսիսային Աֆրիկէն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՏՐԸ

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Հրատարակութիւն՝ «Գթութիւն»
Երեւան, 1993

THE MOTHER OF GOD

Archimandrite Vatche IKNADIOSSIAN

St. James Press, Jerusalem 1992.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-18-

ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ (Ա.)

Մեր ժողովները անչուշտ կը սկսին
պէտք եղած ժամին:
Կը հրաւիրուին ժամը ճիշդ ութին,
կը բացուին տասին:
Այս ժողովներու յատկանշական
դիծերէն մին է, որ այնտեղ չկան
հակաճառողներ երբ երկրորդական
հարցեր կը ծեծուին: Ա՛յլ է հիմնական
կամ առաջնահերթ հարցի պարագան. --
շատ բուռն վէճեր յաճախ կը ծագին
ըսենք՝ օրինակ՝ ժողովավայրին
դուռը բա՞ց Թէ՞ գոց պահելու մասին:

Ամէն նիւթի չուրջ հեղինակաւոր
կարծիք ունեցող զսպանակաւոր
մի քանի անձեր մեր ժողովներուն
այնքա՜ն փայլ կուտան, որ ներկաներուն
հրճուանք առթելով՝ կը պահեն արթուն:
Կարծեմ պէտք չունիմ անուն -- մականուն
յիշատակելու: Միայն ըսեմ, որ
զսպանակաւոր
նման անձերու արդէն ծանօթ էք
նոյնիսկ եթէ մէ՛կ ժողով տեսած էք:

Առենապետը ձայն կուտայ հերթով:
Կրնայ պատահիլ, որ այդ միջոցին
տեսողութիւնը տակաւ ըլլալով՝
Թիւրատեսութեամբ աչքէն վրիպին
ոմանց ձեռքերը:

Դիտումնաւոր չէ,
որ աւելի լաւ կը զանազանէ
ի՛ր տեսակէտը բաժնող անձերը:
Եթէ փորձառու ժողովական էք,
առաջին չարքէն աթոռ մը կ'ընտրէք,
ձեռքը վեր պահած՝ հանդիսատես կը սպասէք:
Թէկուզ կարճատես, Թէկուզ հեռատես՝
առենապետը այսպէս Թէ այնպէս
պիտի տեսնէ ձեզ:

Տարիներ առաջ ամէն ոք գիտէր,
Թէ սովորական ժողովի օրեր
եկող անդամներ կ'ըլլային ցանցառ:
Բայց կը խուժէին ընտրութեան համար:
Այժմ փոխուած են ժամանակները:
Քիչ Թէ շատ յարմար Թեկնածուները
չեմ գիտեր ինչո՞ւ չեն ներկայանար:
Բայց այս պարագան ունի գրական
իր անդրադարձը՝ առանց խճողման
ընտրութիւններու կայացման համար,
որ եւ անպայման
կ'օգնէ միութեանց յառաջդիմութեան...

(Շար. 1) ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

(*) Նախորդին (Յունուար 8) թիւը պէտք է 17 ըլլայ եւ ոչ՝ 16:

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Օր մը այդպէս նուագած ատենս յանկարծ դաղրեցայ. երգը չաւարտած, վազեցի բանուորը տանը տախտակամածը կամացուկ մը քերելով, յետ ձայնով աղերսեց. «Պզտիկ խանում, հոգուս խուրպան, մի կորիր չալղին»: Կ'ուզէր որ դեռ նուագեմ, իր սեւ հացն ու սոխը համեմեմ նուագովս: Թերեւս ալ պատառները կուլ տուած ատենը, աչքին դէմը կուգային իր արտը, «հայրենի կտուր»ը, սպիտակ լաւաշը, չէն սիճին, չուրջը՝ զաւակները ու ծերունի հայրը, կաթսային բիւր դէմքերը, ու կ'այրէր սիրտը: «Պզտիկ խանում, սառնիճէն պաղ ջուր մը առնե՞մ»:

Այնուհետեւ հայկական կամ արեւելեան եղանակները զրեթէ միչտ կը նուագէի նոյն ժամերուն:

Իմ սիրտս ալ կաթսա մը ունէր խեղճ պանդուխտին սրտին պէս:

Կիրակի երեկոյ մըն էր. հօրեղբօրս հետ նաւամատոյցէն տուն կը դառնայինք Բիզա փաչայի նեղ ճամբէն. նոյն պահուն նոյն ուղղութեամբ դէպի Մէօհիւրտար կ'երթային Տիկին Մատակեան եւ Տիգրան կամսարական. այս վերջինը ծանօթ էր հօրեղբօրս, ստիպուեցանք միանալ. կամսարական ներկայացուց տիկինը որ Պոլսոյ մէջ մեծ համբաւ կը վայելէր, իբր մանկապարտէզի հիմնարկուհի:

Ան շատ համակրելի էր, ինքնայատուկ, սեւեր հագուած, Պոլսոյ ճաշակէն շատ տարբեր, ալեխառն մազերով՝ ճակտին վրայէն երկուքի տրոհուած: Ուրախ ըլլալ Թուեցաւ պիս ճանչնալով, սկսանք միասին յառաջանալ. կամսարական, դեռ շատ երիտասարդ, բայց արդէն ծանօթ էր իբր դրագէտ. վայելչագեղ էր ան, Թուխ, դեղեցիկ աչքերով. կը պատմէին Թէ շատ սրտեր արդէն բռնկեցուցած էր:

Այն առենուան ոսմանթիք երեւակայութեանս ստեղծած դրագէտներու տիպարներուն, որոնք դրած էի լուսավոզիող մթնոլորտի մը մէջ, բնաւ չէր համապատասխաներ Կամսարական. ան չափազանց խնամուած մազեր եւ պզտիկ մօրուք մը ունէր, որոնք երբեք մրրկավար ծով մը տակն ու վրայ ըրած չէին, երբ ներչնչումի պահերուն, գիչերները Թափառած ըրջէր ծովափին մօտ. երբեք պօհէմ ըրջէր ծովափին մօտ. երբեք պօհէմ չունէ՛ մը չկար իր որեւէ մէկ արարքին մէջ: Վերջին ծայր աչխարհիկ, միչտ լաւ հագուած, փողկապը հիանալի. չարժ ու ձեւը սերտուած: Իր տունը հարուստի տուն էր, մինչ ես զրագէտի մը բնակարանը ձեղնայարկ մը հնթադրած էի միչտ: Իր զրածներուն մէջ բառերը չափուած ձեւուած, զրուած էին քով քովի, Թէեւ դեղեցիկ ու ճաշակաւոր: Փոթորկայոյզ զգացում մը երբեք իր զրիչը չէր մղեր Թղթին վրայ խառն ի խուռն Թափելու հոգիին ծուէնները: Այս ամէնուն համար դիին ծուէնները: Այս ամէնուն համար ես անոր տուած էի ուրոյն տեղ մը իմ նորածիլ մտքիս մէջ:

Քանի մօտենայինք մեր տան, սիրտս կը բաբախէր աւելի չուտ: Ապահով էի Թէ այդ ընկերակցութեամբ երբ մայրս մեզ տեսնէր, չատ գոհ պիտի չմնար: Հասանք մեր տանը առջեւ. Տիկին Մատակեան տրամադիր էր մեզ այցելելու քայց հօրեղբայրս եւ ես գուշակելով պատահելիքը, կարճ կապեցինք, հրաժեչտ առինք ու մտանք տուն, անկիրթի տպաւորութիւն ձգելով ապահովաբար:

Մայրս վերջին ծայր անպատեհ գտած էր այդ երկու անձերուն ուղեկից ըլլալնիս, ռուսահայ կին մը, ո՛վ գիտէ ուրկից եկած եւ գեղադէմ երիտասարդ մը, մըտաւորական: Աւելի մեծ գայթակղութիւն կրնա՞ր ըլլալ:

Փոթորիկը ծագեցաւ եւ ինձ ազդարարուեցաւ որ այնուհետեւ միմիայն մօրս հետ վազոց պիտի ելլէի:

Օրերով կրեցի հետեւանքը այդ պարզ հաճոյքի մը պահուն որ իրապէս հաճոյք ալ չէր: Լուծը անտանելի կը դառնար:

Անհեթեթ խորհուրդներ կ'անցնէին մըտքէս, ամէն ինչ իր արժէքը կորսնցուցած էր աչքիս. խորտակուած, անէացած կը զգայի ինքզինքս:

Միւս կողմէն հօրաքրոջմէս կը տեղեկանայի Թէ չատ Թեկնածուներ կը ներկայանային ինձ համար եւ լաւագոյններէն, որոնք անողոքաբար ճամբու կը դրուէին. կարծես մտասեւեռում մը ունէր մայրս, դիս չամուսնացնելու:

Շրջանակս հետզհետէ կը նեղնար, ու կ'իմանայի Թէ հօրեղբայրս ալ այլեւս զղուած, ամուսնանալով մեր տունէն հեռանալու մտադրութիւն ունէր. միւս կողմէն եղբայրս արդէն նեղսիրտ, երթալով աւելի անհաղորդ կը դառնար, աններող եւ պահանջկոտ: Այդ ամէնը իմ ունենալիք օրերուս մէկ տխուր հեռապատկերը կը ներկայացնէին:

Պէտք էր ելք մը, ճար մը գտնել, չընչելու միջոց մը ստեղծել: Ա՛խ, եթէ մայրապետանոց մը գտնուէր, ի՛նչ երջանկութեամբ պիտի ընէի յաւերժական ուխտս:

Սակայն իմ կեանքս կրնար ըլլալ փայլուն, գարնան աւիչներովը զեղաճիծաղ:

❦

Ոչինչ այնքան կը նմանի լոյս չունեցող տան մը, որքան իմ սիրտս նչանախօսութեանս օրը: Ոչ մէկ խայտանքի ցոյց, ոչ մէկ ծաղիկ, ոչ մէկ ժպտագին դէմք: Օդը միայն արեւոտ էր. Թերեւս ան ալ հետաքրքիր էր դիտնալու Թէ ի՞նչպէս տեղի պիտի ունենար այդ հանդիսը: Ընտանիքէս ոչ ոք կ'անդրադառնար սակայն կատարուած ողբերգութեան:

Ինձ համար ամուսնութեանս միակ մեղմացուցիչ պարագան այն էր Թէ հօրաքրոջս մօտը պիտի բնակէի, Սկիւտար, անոր գորովը վայելէի եւ Թերեւս քչիկ մըն ալ ազատութիւն ունենայի: Թերեւս ... Այդ ալ խնդրական էր, որովհետեւ պիտի բնակէի ամուսնոյս ընտանիքին հետ, վեց հոգի, ամէնքն ալ ինձմէ տարբեր զաղափարներով, ծայրայեղօրէն պահպանողական ու զրագէտ հարսին ամէն մէկ չարժումը քննադատող բնակնաբար:

Քիչ միջոց մինչեւ հարսնիք, ամէն ինչ չատ չուտ, անհաճոյ պարտականութեան մը պէս բոլոր պատրաստութիւնները, ամէն ինչ անսեթեւեթ, ոչ մէկ սիրուն ոչնչութիւն, խստաբարոյ՝ խեղճ բանաստեղծ աղջկան օժիտը:

(Շար. 27)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԼԻՑԼ. — Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շալճեան եւ զաւակները, Պ. Միշէլ Շալճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 16, Սէն — Ժերմէն Ս. Սահակ — Մեսրոպ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ — մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՇԱԼՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Պօյաճեան)

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs — Economes
Assistants sanitaires — Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Արտաշէս Տէր-Խաչատուրեանի *թարմ յիշատակին, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան* 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ազարատ Մարդարեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մենէճեան եւ զաւակները, Օր. Անահիտ Մարզարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՇ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ի

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Յունուար 16-ին, յետ պատարագի, Ալֆորվիլլ Ս. Պօղոս — Պետրոս եկեղեցին, կոմիտաս փողոց։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Arbre de Noël

La Croix Bleue Arménienne
de Grenoble
vous invite
à la Fête de Noël qui aura lieu
le Dimanche 16 Janvier à 15 heures
à la Salle des Fêtes de St-Martin d'Hères
Ave. Ambroise Croizat
Le spectacle est assuré par les enfants de l'école.

Le Père Noël attend tous les enfants pour la distribution de friandises.

Buffet arménien
Buvette

Nous vous attendons très nombreux.

***

CROIX BLEUE

Spectacle de Noël

de l'ECOLE ARMENIENNE
A VIENNE
Dimanche 16 Janvier à 15 heures précises
Théâtre Municipal de Vienne
avec la participation du *Père Noël*
— Entrée gratuite —

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONATEURS
CAMPAGNE GAZODUC
au 30 Novembre 1993
(le total a été annoncé dans le numéro du 22 Décembre)

— 151.000 Francs :
Amicale des Arméniens de Romans et des Environs;

— 100.000 Francs :
M. Badrig Guendjian;

— 50.000 Francs :
M. Tiryakian;

— 35.000 Francs :
M. Djambazian;

— 30.000 Francs :
M. Jean K. Devedjian;

— 25.000 Francs :
Association cultuelle de l'église arménienne d'Issy;

— 20.000 Francs :
Arménie Village;

— 15.000 Francs :
M. Antoine Hekimian;

— 10.000 Francs :
Association arménienne de Grenoble, Union nationale église apostolique de Charvieu-Pont de Cheruy; Eglise apostolique de Vienne, M. Mardirossian, Mme Zabel Cheghikian, M. Klak Gazaryan, M. Kaprielian, M. Yves Tavit Tavitian, M. et Mme A. Tchinguirian Sté Loussine:

— 5.000 Francs :
M. Sebouh Balian, Sté Cepovett, Mme Méliné Constantin, M. Jean-Jacques Damlamian, M. Stéphane Damlamian, M. Stephan Ignecioglu, M. Rouben Grégorian, M. Manoug Kuradjian, M. Y. Papazian, M. D. Soghomonian, M. Touriguian, Union des Dames arméniennes d'Issy-les-Moulineaux;

— 4.000 Francs :
M. Hapet Haroutiounian, M. Krikor Rahanian;

— 3.500 Francs :
M. Grégoire Toughlouian;

— 3.000 Francs :
M. et Mme Aram Agopyan, M. et Mme Jean Berberian, Club des Arméniens de Grenoble, M. Ohannès Hekimyan, M. Barkev Keroslian;

— 2.500 Francs :
M. et Mme Hagop Gevrekyan (deux versements de 2.500 Francs), M. Aram Malkassian, M. Robert Panossian;

— 2.000 Francs :
Mme Arménag Adjemian, M. Krikor Chahinian, M. Mihran Dadian, M. Kégham Der-Sarkissian, M. H. Eghiazarian, Mme Hourig Hayotsian, Mme Aïda Herlian, Mme Alice Kevorkoff, M. Kapriel Magden, M. et Mme Berdj Mikaelian, M. Sahatdjian, M. Jean-François Saradjian, M. Jean-Patrick Séropian, M. R. Takessian;

— 1.500 Francs :
M. David Avedissian, M. Hasbanian, M. et Mme Dikran Leylekian, M. Nectar Ourfalian;

— 1.200 Francs :
M. et Mme Yves Guillaume, Mme Rose Pachikian, M. Hacik Takesyan.

(A suivre)

Monsieur VAHAN TER-GHEVONDIAN
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France
vous convie à un

REPAS DU NOUVEL AN

le Samedi 15 Janvier à 20 heures
En présence de

Monsieur BABKEN ARARKTSIAN

Président du Parlement de la République d'Arménie

Hôtel PULLMAN SAINT JACQUES
17, Boulevard Saint Jacques, Paris 14e

Participation : 350 F.

Réservation en téléphonant au : 53 - 76 - 09 - 93.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Les dames de la Croix Bleue des Arméniens de France attendent les enfants de la colonie, écoles et autres, pour le MANOUGNEROU OR, le Dimanche 16 Janvier à partir de 14 h 30, à la Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, rue Voltaire, 94140 Alfortville.

Première partie : Programme enfant —— *Deuxième partie : Super Boom*
Et sans oublier la venue du Père Noël.

VENEZ NOMBREUX

SÉJOUR à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription:
M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.

— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

Prix : (pension complète - vin compris)

14 ans et plus	= 1.700 F. + voyage
9-13 ans	= 1.200 F. + voyage
3-8 ans	= 800 F. + voyage
- 3 ans	= gratuit.

GRANDE TOMBOLA

Une *Grande Tombola* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.

1er prix : 1 Renault Twingo
et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares
1 téléviseur grand écran
1 tapis

Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աչքի Պանեէօ-Քաշանի «Ի-սահակեան» մանուածիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները։ — Տիկին Սաթենիկ Թիւրքիւլեան Սմանտրիի առթիւ 500 Ֆրանք։ Տիկին Յարեթ-Եափովեանի մահուան առթիւ Տիկին Օտոլեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 200 Ֆր.։

***

Կապոյտ Աչքի Փարիզի մանուածիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները միօրեայ ղալրոցին համար։ — Պ. Գորգիկեան 1·000 Ֆր., Տիկին Լիւսի Տէրաէրեան 3·500 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աչքի Շաւիլի «Ս. Տէր — Դաւթեան» մանուածիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մարի Թորանեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Սօնա Փանոսեանէ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեանէ 100 Ֆր., ինչպէս նաեւ ընկերուհի Սրբուհի Կօշկարեանի մահուան առթիւ՝ Քոչեան - Լազարինի ընտանիքէն 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեանէ 100 Ֆր.։

***

Մանուածիւղս յաւակցութիւն կը յայտնէ Պալըզեան եւ Նորիկեան ընտանիքներուն ընկերուհի Թորանեանիի (Ծնեալ Արեւեան) մահուան առթիւ։

GRANDE SOIREE DU NOEL ARMENIEN

AU PROFIT DE

L'ECOLE SAINT MESROB D'ALFORTVILLE

DINER DANSANT

avec *PAUL BAGHDADLIAN* et son Orchestre
LE SAMEDI 22 JANVIER à partir de 20 h 30
au Gymnase *Lapierre* d'Alfortville
— rue du 8 Mai 1945 —

Réservations aux : 43 - 96 - 18 - 13 —— 43 - 75 - 28 - 37.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15-16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Ա.Թուաասիամաճ : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօդեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·240 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.240

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ՝ ԱՇՈՏ ՄԵԼԻՔ-ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԲԱՐԵԼԱԽՈՒՄ ՌԱԶՄԱՒՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Հայաստանի Հանրապետութեան փարիզի ժամանակաւոր նոր գործավար նշանակուած է Աչոտ Մելիք - Շահնազարեան: Որքան գիտենք, ընիկ զարբազուկի 60-ամեայ դիւանագէտը որոշ փորձառութիւն ունի այս մասնաբէմին մէջ, անցեալին աշխատած ըլլալով դեսպանատուներու մէջ: Վահան Տէր-Ղեւոնդեան ալ կը մնայ փարիզ:

***

Ցունուար 12-ին, ժամը 18 -- 18·30-ին գնդակոծուած են Նոյեմբերեանի շրջանի բարեկամաւան գիւղի դիրքերը: Նոյն օրը, Նախիջեւանի Օրդուբադի շրջանի տարածքէն ժամը 18-էն 24 ռմբակոծուած են Մեղրիի շրջանի հարաւ-արեւմտեան սահմանները: Ցունուար 13-ին ալ գնդակոծումը վերսկսած է Հայաստանի սահմանային գիւղերուն վրայ:

***

Ցունուար 12-ին արցախ-ադրբեջանական ռազմաճակատին հարաւ - արեւելեան մասին, Մարտունիի եւ Գիլուլիի շրջանին մէջ հակառակ ադրբեջանական խիտ յարձակումներուն, հայկական ուժերը յաջողած են ետ մղել թշնամին: Ան չէ յաջողած նաեւ ճեղքել Մարտակերտի եւ Աղդամի շրջանին մէջ հայկական գինեալ դիծը: Ցունուար 11-ին հայկական ուժերը ջախջախած են ադրբեջանական երկու հրաձգային եւ որպէս պատերազմական աւար գրաւած 1 մարտական կառք: Ադրբեջանցիները տուած են չուրջ 50 զոհ, իսկ հայկական կողմը ունեցած է երկու կորուստ եւ եօթը վիրաւոր:

ԳԵՐԱԳՈՑՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ՝

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՅԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Հինգշաբթի օր, Ցունուար 13-ին, փարիզ ժամանեց Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ՝ Բաբգէն Արարքցեան որ երկուշաբթի եւ երեքշաբթի, յաջորդաբար Քովընհակըն եւ Սթրազպուրկ պիտի գտնուի եւ կարգ մը հանդիպումներ ունենայ: Փարիզ կը վերադառնայ Ցունուար 19-ին, ուր եւս կարգ մը տեսակցութիւններ նախատեսուած են պետական թէ քաղաքական անձնաւորութեանց հետ:

Բաբգէն Արարքցեան ժամանման օրն իսկ խմբագրատուն այցելեց եւ չահեկան խօսակցութիւն մը ունեցանք իրեն հետ:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷՍԻ ՄԷՋ

Բ.

ԿԼԻՆՏԻՑԼ. - («Ցառաջ»). - Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, որ Ցունուար 3-էն ի վեր հովուապետական այցելութեամբ Կալիֆորնիա կը գտնուի, Ցունուար 8-ի իրիկունը ներկայ եղած է «Ֆերահեան» ազգային վարժարանի ի նպաստ կազմակերպուած ճաշին, որուն ընթացքին հանգանակուած է 680 հազար տոլար:

Կիրակի, Ցունուար 9-ի առաւօտեան, Հայրապետը քարոզած է Մոնթեպելլոյի Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ: Կէսօրէ ետք այցելած է Փասատինայի «Ցամիկ եւ Լեւոն Թաւլեան» մանկամսուրը, իսկ երեկոյեան Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ ճաշ մը տրուած է ի պատիւ Հայրապետին:

Երեքշաբթի, Ցունուար 11-ի իրիկունը, Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ Գարեգին Բ. տուած է մամուլի ասուլիս մը, որուն ներկայ եղած են հայկական մամուլի եւ ձայն -- հեռատեսիլի կայաններու ներկայացուցիչները:

Հայրապետը նշած է թէ մամուլը իրեն համար երկու առաքելութիւններու կոչուած է՝ գրական եւ հրապարակային, որոնց առաջինը՝ իրականութիւնը պատկերացնելն է իր տուեալ ճշդրիտ պատկերին մէջ, առանց այլափոխումի, իսկ երկրորդը՝ եղածը տալ իր հարազատութեամբ եւ ապա մեկնաբանել:

Հարցումները այլազան բնոյթ ունեցած են՝ Լիբանահայ մշակութային հրատարակչական կեանք, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ միասնութեան հարց, Հայաստանի մէջ աղանդաւորական չարժման տարածման երեւոյթ եւայլն: Կարեւոր բաժինը ասուլիսին խլած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ միասնութեան հարցը: Գարեգին Բ. ըսաւ է ի մէջ այլոց. -- «Այսօր մեր եկեղեցին կը գտնուի իրականութեան մը առջեւ, որ չէ ա՛յն՝ ինչ որ էր 1950-ական թուականներուն: Ո՛չ աշխարհը, ո՛չ Հայաստանը եւ ոչ ալ Սփիւռքը ա՛յն են՝ ինչ որ էին այդ օրերուն: Պէտք է ճշդել առաջնահերթութիւնները: Այսօր, երբ ունինք անկախ Պետութիւն մը, որ պէտք ունի ամրացումի, զօրացումի, ապահովութեան եւ յառաջդիմութեան, հայ եկեղեցւոյ համար առաջնահերթութիւն է իր առաքելութիւնը այնպէս ընել, որ այսօրուան Հայաստանի մեր ժողովուրդին բարոյական, ազգային, մարդկային, քրիստոնէական վերակազմաւորումը ձեռք բերուի որպէս օգնութ մեր պետականութեան ամրացումին: Այս նուիրական գործին մէջ ո՛չ Աթոռներու տարբերութիւն գոյութիւն ունի լինելի համար, ոչ ալ նըւիրապետական տարբերութիւնները»:

Հայրապետը յիշելով Գարեգին Ա. Յովսէփեանց Կաթողիկոսի, Տիրան Արք.ի, Թորգոմ Արք.ի -- այժմ պատրիարք Երուսաղէմի--, Հրանդ Արք.ի եւ իր տարած աշխատանքները ամերիկահայ թեմերու մէջ 30-ական թուականներուն յառաջացած ճեղքը գոցելու, որոնք բոլորն ալ ապարդիւն մնացած են, աւելցուցած է որ դիւրին բան է ժժան, վերացական եւ զգացական վերագրումներ ընելը. «կան որոշ հաստակացողութիւններ վարչական կեանքի, որոնք երկու թեմերուն կողմէ նոյնատեսակ ճեւով չեն ըմբռնուիր, -- ըսած է Հայրապետը: -- 1863-ին հռչակուած Ազգ. Սահմանադրութիւնը եղաւ Ամերեմտեան Հայոց Սահմանադրութիւն. Արեւելեան Հայերը անկէ առաջ որդեգրած էին Պոլոժենիան, որ ռուս եկեղեցւոյ սիստեմին տեսակ մը պատշաճեալ ձեւն էր հայ եկեղեցւոյ: Հայ եկեղեցին մէկ է, բայց վարչական երկու տարբեր գործելակերպեր ունի: Կը մնայ մեզի երկու մակարդակի վրայ աշխատանք տանիլ, այսինքն՝ խօսակցութիւնները հիմնել իրատեսական տուեալներու վրայ եւ անխտրական վերաբերում ունենալ Թեմերու միջեւ»:

Ասուլիսի աւարտին տրուած ընդունելութեան մը ընթացքին Գարեգին Բ. հանդիպում ունեցած է հայ եկեղեցական, ազգային, քաղաքական, մշակութային եւ բարեսիրական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ:

Չորեքշաբթի, Ցունուար 12-ի իրիկունը, Գարեգին Բ. դասախօսութիւն մը տուած է Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ, նիւթ ունենալով՝ «Մեր անունը, անցեալը եւ ապագան»:

Հինգշաբթի, Ցունուար 13-ի առաւօտեան ժամը 7 -- 7·30, ամերիկեան Սի -- Էն -- Էն հեռատեսիլի կայանը Գարեգին Բ.ի հետ սփռեց ուղղակի հարցազրոյց մը, որուն ընթացքին Հայրապետը ի մէջ այլոց անդրադարձաւ Ղարաբաղի հարցին ալ ներկայացնելով ինքնորոշման իրաւունքի տիրանալու պայքար մը:

Հ. Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ հաստահմանադրական դատաւ Ֆալու օրէնքը ընդող նոր օրէնքին Բ. յօդուածը, այլ խօսքով էութիւնն իսկ օրէնքին: Այդ Բ. յօդուածն էր որ կը նախատեսէր հետեւեալը. -- «Մանաւանդ դպրոցները, պայմանագրութեան տակ, իրենց հարազատ նկարագիրը յարգելով, կրնան օգտուիլ օժանդակութիւններէ իրենց ներդրումներուն համար: Տեղական հաւաքականութիւնները ազատօրէն կը ճշդեն իրենց միջմասնութեան ձեւակերպութիւնները»: Կ'ուզենք թէ ներդրումները պէտք չէ անցնին, համեմատաբար դասարաններու աշակերտներու թիւին, հանրային ուսման իրագործած ներդրումներու գումարը: Սահմանադրական Խորհուրդը առարկեց որ այս յօդուածը չի յարգեր հաւասարութեան սկզբունքները հանրային եւ մասնաւոր կրթարաններու միջեւ եւ նոյնիսկ մասնաւոր դպրոցներու միջեւ: 1850 Մարտ 15-ի օրէնքը որ Ֆալու օրէնք կոչուած է կը նախատեսէր որ մասնաւոր դպրոցներու օժանդակութիւնը տեղական հաւաքականութեանց կողմէ չի կրնար 10%-ը անցնիլ: Այս որոշումը չքաւեց որ Կիրակի օրուան (Ցունուար 16) ցոյցը ընդուի, հակառակ անոր որ կառավարութիւնը միաք չունի նոր օրինագիծ մը ներկայացնելու ինչպէս յայտնեց իր բանբերը՝ Սարզոզի: Ի վերջոյ՝ errare humanum est, perseverare diabolicum (սխալիլը՝ մարդկային է, յամառիլը՝ սատանայական): Միշէլ Ռոքարի համար այս որոշումը Ընկերվարական կուսակցութեան յաղթանակն է, այն պատճառաբանութեամբ որ ընկերվարականներն էին Սորհուրդին դիմողը: Ցունուար 16-ի ցոյցին որոշեցին մասնակցիլ նաեւ ազատ որմնադիրները, դէմոտուրուած: Ֆրանսայի «Մեծ Օռիանի օթեակները» կը խորհին որ Հանրապետութիւնը վտանգուած է: Մեծ Օռիանը 39 հազար անդամ ունի 808 օթեակներու վրայ բաշխուած:

ԳԼԻՆԹՐԸՆ, կինը ու աղջիկը Կրեմլին դիւերեցին պատասխանելով Ելցինի հրաւէրին: Երկու նախագահները իրենց համաձայնութիւնը յայտնեցին տնտեսական բարեփոխումներու շուրջ: Ելցին յայտարարեց նաեւ թէ կողմնակից է «խաղաղութեան ընկերակցութեան» որ կ'առաջարկեն Միացեալ -- Նահանգները: Գլինթըն փողոցները պարապած է, հացադործէն սեւ հաց մը գնած, մինչ վաճառորդը թեւսեւ հաց մը գնած, մինչ վաճառորդը թեւլաղրած է որ սպիտակը գնէ: Իր դեսպանատան տուած ընդունելութեան ժիրինովսկի չէր հրաւիրուած:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, Աբխազները ու Վրացիները ընդունած են ապագինուած զօսի մը հաստատել Գալիի եւ Ինգուրի գետի շրջանը, միջազգային հակակշիռի տակ: Այս կարգադրութիւնը թոյլ պէտք է տայ որ փախած Վրացիները վերադառնան: Համաձայնութեան գործադրութեան պիտի հսկեն ՄԱԿ-ի զօրքերը (զլխաւորապար Ռուսերէ կազմուած): Իրենց անկողմնակալութիւնն ալ պիտի երաշխաւորեն ՄԱԿ-ի դէտեր: Հարցին հիմնական կողմը չէ լուծուած սակայն, ոչ մէկ խօսք կայ Աբխազիոյ անկախութեան մասին: ՄԱԿ եւ ՍԷ -- ԷՍ -- ՍԷ -- Ը ինչպէս նաեւ Ռուսաստան որոնք կը մասնակցէին բանակցութիւններուն, եղրափակիչ զեկոյցի մը մէջ կը հաստատեն իրենց կամքը յարգել տալու Վրաստանի հողային ամբողջականութիւնը: Այլ աղբիւրներու համաձայն, ՄԱԿ-ի ուժերու զետեղման վայրը պիտի ճշդուի յետագային Աբխազիոյ Խորհուրդին կողմէ:

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետը՝ Զիամպի կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց: Իտալիա իր Ա. Հանրապետութեան վերջալոյսը կ'ապրի: Կանխահաս ընտրութիւնները առաջին հանդրուանը կը նկատուին դէպի Բ. Հանրապետութիւն:

ՆՈՐՎԵԿԻՈՑ Արտաքին նախարարը՝ Հոլսթ, քունին մէջ զոհ գացած է ուղեղային արիւնահեղութեան մը: 56 տարեկան, Հոլսթ բուն ռահվիրան եղաւ Իսրայէլի եւ ՊԱԿ-ի մերձեցման:

ԳՈՐԲԱՉՈՎ հերքեց թէ ինք որեւէ ձեւով ղրդած ըլլայ Ժիրինովսկին Ազատականն -- Դեմոկրատ կուսակցութեան ըստեղծման:

ԾԵՐԱԿՈՑՏԻ համայնավար խումբին նախագահը՝ Շ. Լեոներման դատապարտած է այն հաւաքական ձերբակալութիւնները որոնք կատարուեցան Քիւրտերու վրայ, Նոյեմբեր 18-ին: Գործողութիւնը «ծառայութիւն մըն էր թուրք կառավարութեան այս վերջնոյն գնելիք քանի մը թռանններուն փոխարէն»: Միւս կողմէ, մամուլը, ի շարս որոնց «Մոնտ» (էրիք Ինճլեան) կը յայտնէ թէ չուրջ 20 ձերբակալուած Քիւրտերու անուանացանկը չարաթ մը ետք թրքական ոստիկանութեան ձեռքն էր: Այս հարցն ալ բաւական աղմուկ հանած է:

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐԻ հետ հարցազրոյց մը հրատարակած է «Ֆիկարօ» (Ցունուար 14) ուր մասնաւոր նորութիւններ չկան բաղդատմամբ առջի օրուան «Մոնտ»ի հարցազրոյցին: Թուրքիոյ վարչապետը, ի պատասխան այն հարցումին որ պատրաստուր յանձնառու եղա՞ծ է որ Ֆրանսան զօրավիդ ըլլայ Թուրքիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան, Տիկին Չիլլէր կ'ըսէ թէ պատրաստ ապահովութիւն տուած է որ կը քննէ թղթածրարը եւ կ'ընէ ինչ որ կրնայ: Ինչ կը վերաբերի Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ մրցակցութեան Կովկասի մէջ, վարչապետը կը վստահեցնէ որ Թուրքիա միաք չունի օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն վերադառնալու:

ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՆՊԱՍՏԸ

Թ. ԴԱՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Գրեց՝ ՎԱՐԴԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրիգոր Եպիսկոպոս Ծերուն կամ Պարոնտէրն եւս 1629-էն առաջ, Յովհաննէս Եպիսկոպոս Զէյթունցիին նման Զէյթունէն կուգայ Թոմարզա, եւ 1596-ի Զեռնադրութեան Մաշտոցի Ճիշատակարանին մէջ եւս յիշուած է (Սիսուան, էջ 185)։ Ան գրչադրութեան արուեստին հմմատացած էր Զէյթունի Ս. Աստուածածին վանքին մէջ։ (Տե՛ս՝ Պատմութիւն Հայ կեսարիոյ, Ա. հատոր, էջ՝ 969)։

Ուշնիոյ Հայոց գրիչներէն հանդիսացաւ նաեւ Գաբրիէլ Սարկաւագ Մարաշցին, որ 1557-ին կեսարիոյ մէջ Աւետարան մը գրչագրեց։ Ան աշակերտած էր կարապետ Եպիսկոպոսին, Թորոս Քահանային եւ Ղազար Եպիսկոպոս Զէյթունցիին, նաեւ ծաղկող եւ կապող Սեբաստացի Պաղտասար Սարկաւագին (Արտաւազդ Աբգ. Սիւրմէեան, «Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Հալէպի», էջ՝ 323)։ Ան ուսանած էր Զէյթունի հռչակաւոր վանքին մէջ (նոյն, էջ՝ 340) եւ գրի առած 1526-ին, 1536-ին եւ 1554-ին, Զէյթունի, Մարաշի եւ Երուսաղէմի մէջ երեք ձեռագիրներ (նոյն, էջ՝ 340, Տրդատ Եպիսկոպոս Պալեան, «Յուցակ հայերէն ձեռագրաց», էջ՝ 67 -- 70)։

Զէյթունցի Վահան Գրչապետին չուրջը հաւաքուած էին շարք մը աշակերտներ, որոնցմէ կը յիշենք Վասիլ Եպիսկոպոս (Յուցակ Հալէպի, էջ՝ 232), Յակոբ Զէյթունցին (նոյն, էջ՝ 81), Խաչատուր Վարդապետ(էջ՝ 226), Յովնան եւ Յովհաննէս երէցները (Տրդատ Եպիսկոպոս Պալեան, Յուցակ Թուրքիոյ Հայոց Ձեռագիրներուն՝ էջ՝ 56 -- 70)։ Վահան երէց աշակերտած էր Ղուկաս Բարունապետին եւ իր եղբօր՝ Մարկոս Վրդ. կեղեցիին, որոնք Սիւնեաց գպրոցի գրչագրութեան արուեստի ուսուցիչներ եղած են երկար տարիներ։

Վահան երէցի գաւակներն եւս՝ «Գրիգոր վարդապետ Աստուածաբան եւ երջանիկ Բարունապետ, յոգնահաւնեար եւ բազմաբեղուն ծնունդ, խոհեմմ իմացականութեամբ եւ կատարեալ իմաստութեամբ» անձ էր, (Սիսուան, էջ՝ 186 եւ 536), որ ապա Զէյթունի Առաջնորդական Աթոռը գրաւեց եւ չարունակեց իր հօրը Վահան երէցին քարտուղարի գործը եւ իր կարգին զարկ տուաւ Զէյթունի մէջ գրչագրական աշխատանքներուն։ Գրիգոր Եպիսկ. վախճանած է 1663-ին (Տըրդատ Եպիսկոպոս Պալեան «Յուցակ Ձեռագրաց ի Թուրքիա», էջ՝ 56 -- 57)։

Վահան երէցի երկրորդ որդին էր Աւետիս Քահանան, ասոր ալ գաւակը՝ Յովհաննէս երէցը իր հօրեղբօրը՝ Գրիգոր Սրբազանին առաջնորդական տարիներուն գրչագրութեամբ զբաղած է, այս արուեստին տիրանալով իր պապին՝ Վահան երէց Գրչապետին երկու աշակերտներէն՝ Յովհան եւ Յովհաննէս քահանաներէն կամ երէցներէն։ Վահան երէց ունէր երեք եղբայրներ, որոնք էին Ստեփանոս քահանայ, Կոստան եւ Ներսէս (Յուցակ Հալէպի, էջ՝ 29), որուն վերջինը՝ Ներսէս յետոյ եպիսկոպոսացած է։ (Տրդատ Եպիսկոպոս Պալեան «Յուցակ Թուրքիոյ Հայերէն Ձեռագրաց», էջ՝ 56 -- 57)։

Զէյթունցի Վահան երէցի ընտանիքին բոլոր անդամներն ալ ու անոնց աշակերտները Ուշնիան զարճուցած են գրչագրական մեծ գպրոց մը։ Անոնք իրենց արուեստը տարածած են նաեւ Գաղատիոյ (Անգարայի) եւ Կապադովկիոյ հայ կեդրոններուն մէջ եւս։ Զէյթունէն ազդուած է Թոմարզան, որ սերտօրէն գործակցած է Կիլիկիոյ այս բարձրարերձ դիրքով դիւզաքաղաքին գրչագրական դպրոցին։ Թոմարզայի գրիչներէն Յովհաննէս Եպիսկոպոս Զէյթունցին եւ իւր որդին Յակոբ Վարդապետը, ինչպէս տեսանք, մարզուած էին Զէյթունի մէջ (1588-էն առաջ), նաեւ 1629 -- 1630-ին՝ հոն մշակուած էր Գրիգոր Եպիսկոպոս Ծերունը կամ Պարոնտէրը, որոնք իրենց ծննդավայրին աւանդութիւնները կը չարունակեն իրագործել։

Սոյ ԽՈՒՎ կամ Խլկեցի կոչուած Շարականը կ'ընդօրինակեն Յակոբ Քարտուղար Զէյթունցին, որդին երէց Վահանի, որ 1608-ին գրի կ'առնէ այս Շարականը կամ Շարակնոցը, որ կը համարուէր ժամանակի ընտրելագոյն օրինակը։ Յակոբ Քարտուղար ձեռագիրը ոսկեզօծելու արուեստը սորված էր Մարտիրոս Վրդ. Հիզանցիէն։ (Արտաւազդ Աբգ. Սիւրմէեան, «Յուցակ Հալէպի...», էջ՝ 81)։ ԽՈՒՎ կոչուած սոյն Շարականէն այլ ընդօրինակութիւններ ալ եղած են, որոնցմէ կարապետ Սարկաւագը 1617-ին ալ օրինակ մը գրչագրած է (Յակոբ Վրդ. Տաշեան, «Վիէննայի Մխիթարեան Վանքի Յուցակ...», էջ՝ 800)։ Գրչագրուած ձեռագիրներուն թուղթերը բերել կուտային Երուսաղէմէն, Հալէպէն, Կ. Պոլսէն եւ Սպահանէն։

Գրչութեան այս ոգեւորեալ չարժումը անչուշտ իր զարգացումը կը պարտէր ժամանակին եւ միջավայրին եւ նոր զաղափարներու տարածման, որոնք մարդոց մտածումները կը զարթնէին հետաքրքիր ու ծարաւի։

Յատկապէս ԺԸ. դարուն սկիզբը, երբ մարդիկ նոր զաղափարներով կը սնին եւ Հայ Եկեղեցւոյ պաշտօնեաներէն ոմանք կը սկսին տատանիլ դաւանաբանական հարցերու հանդէպ, Կաթոլիկ եւ Հայ լմբռնումներուն միջեւ, քննասիրական ոգին յառաջ կուգայ նոր արձարձումներով եւ հակառակ այն իրողութեան, որ հայկական տպարանները սկսած էին գործել, մեծագոյն ծառայութիւնը մատուցելով հայ մտքին, զարձեալ կը չարունակուին գրչագիրներ ընդօրինակուիլ, մանաւանդ կեդրոնէն հեռու գաւարական չրջաններու մենաստաններուն մէջ, ընթերցման նիւթ հայթայթելով հետաքրքիր եւ հարցասէր միտքերու, ծառայելով ամէն դպրոցի եւ զաղափարի, առանց որոչ հայեցողութեան մը կամ զաղափարականի։

Այս չրջանին Ատանայի մէջ մարդուած եւ Մահտեսի Ասլանի եւ Տէր Մանուկ Քահանային աշակերտած Յարութիւն դպիր Ատանացին, որ 1729-ին փոխադրուած էր կեսարիոյ մօտ Տէրէվանքի Ս. Սարգիս վանքը, նոյն տարին գրչագրած է երեք գործեր։ Կ'աշակերտի նաեւ Եսայի Վարդապետին (1730-ին) եւ Ս. Սարգիս վանքին մէջ իր վարդապետին ընտրութեամբ կարգ մը ձեռագիրներ, որոնց մէջ յատկապէս Սարգիս Շնորհալիի «Մեկնութիւն Կաթողիկեայց» գործը, որ 1743 -- 44-ին Կ. Պոլսոյ մէջ տպուած է, Յովհաննէս Կոլոտ Պատրիարքի վարժարանին ուսուցչի Պաղտասար Դպիր կեսարացիին հսկողութեան ներքեւ։

ԺԶ. դարերուն առանձնական ուսուցումի չրջան մը ունեցաւ Հայ գպրութիւնը։ Այս Փոքրաւորութեան չրջանն է։ Հինէն ի վեր բարձրասլաճան ու զարգացած եկեղեցականներ (Կաթողիկոս, եպիսկոպոս կամ վարդապետ) սովորութիւն ունէին յաճախ իրրեւ սպասաւոր եւ աշակերտ իրենց հսկողութեան տակ առնել, որպէս աշակերտներ եւ սպասաւորներ՝ հոդեւոր կեանքի պատրաստակամութիւն ունեցող պատանիներ եւ երիտասարդներ, զանոնք անձամբ դաստիարակելով տալ ձեռնադրել իրենց նախասիրած վայրերու եկեղեցիներուն համար։ Անոնց մէջ կը գտնուէին կուսակրօն եկեղեցականներ եւ ամուսնացեալ քահանաներ։ Այս դաստիարակները զպրոց չունէին, եւ այս աշակերտները կը կոչուէին փոխրատուրներ կամ ձեռնասուններ։

Այս հին դրութիւնը պահպանուած է երկար ժամանակ, մինչեւ իսկ դարեր, յատկապէս խռովայոյզ ժամանակներու ընթացքին, ան գլխաւոր նեցուկը հանդիսացած էր ուսման սէրը վառ պահելու դռնէ մանաւորներու չրջանակին մէջ, երբ այդ դարերուն հասարակաց դպրոցները դադրած էին գոյութիւն ունենալէ եւ վանքերու վարդապետանոցները կամ «համալսարանները» խիստ ցանցառ դարձած էին։

Ուսուցման այս կերպ դաստիարակութեան կարեւորութիւնը յատուկ խմաստ մը ստացաւ, յատկապէս այն ժամանակ, երբ օտար միսիոնարներու քարոզութեանց հետեւանքով պառակտում յառաջացաւ եւ իրարու ընդդիմադիր երկու հատուածներ յայտնուեցան մեր ազգին մէջ, մանաւանդ հայ եկեղեցականութեան չարքերէն ներս, մին հետեւելով աքօլատիկ զրամականութեամբ նոր ազդեցութեան չրջանակներուն, որոնք լատին եկեղեցականութեան գլխաւորութեամբ յառաջ կը տարուէին, միւսը՝ աւանդապահ ու հաւատարիմ իր զարաւոր Մայրենի եկեղեցւոյն զաւանութեան, պատմութեան եւ աստուածաբանական կանոններուն։

Այս երկու զպրոցներու բախումի գլխաւոր վայրը հանդիսացաւ Կ. Պոլիսը, ուր տիրող զաւանաբանական եւ օտարամուտ յուզումները եւ տեսակէտները իրենց արձագանգը զտան նաեւ զաւառներու մէջ, տրուած ըլլալով որ ամէն զաւառէ եկած ու Կ. Պոլիս հաստատուած պանդուխտներ կային եւ անոնք Անատոլուի իրենց հարազատներուն եւ հայրենակիցներուն հետ, ամէնօրեայ յարաբերութեան մէջ էին։

Անձնական այս ուսուցումներուն վերջ մը տրուեցաւ երբ Սուլթան Սէլիմ Գ. (1789 -- 1807) տեսնելով որ Պետութիւնը կը քայքայուի, ձեռնարկեց բարեկարգչական այնպիսի տնօրինութիւններու, որոնք Օսմանեան պետութիւնը դէթ փոքր չափով մը աշխարհականացուցին։ Այս Սուլթանը իր չարք մը բարեկարգութեանց չարքին չունեց վառօդարաններ, մարզարաններ, հիմնեց թուղթի գործարան (Հիւնքեար Իսկէլէսի) եւ Սկիւտարի մէջ ալ տպարան։ Սակայն իր ամէնէն հռչակաւոր գործը եղաւ նախակրթութեան տուած մեծ նշանակութիւնը եւ կարեւորութիւնը, որմէ հաւասարապէս օգտուեցան Հայերը եւ Յոյները, իրենց եկեղեցիներուն մօտ կազմակերպելով թաղային վարժարաններ, որոնք մեծ յեղաչրջում մը պիտի բերեն մեր կեանքին, բազմացնելով զրաճանաչ հայորդիներուն քանակը, որոնք այնքան ցանցառ թիւ մը կը կազմէին այս Հրամանագրէն առաջ։ Մը-

կըրտիչ ամիրայ Միրճանեան, որ ՇՆՈՐՀՔ մականունին արժանացաւ Զաքարիա Փոքուղեան Պատրիարքին կողմէ, 1790-ին կառոյց Կ. Պոլսոյ Մայր Եկեղեցւոյ իրեւ թաղային վարժարան՝ Մայր Վարժարանը, որուն յաջորդեցին ուրիշներ այլ թաղերուն մէջ։ Կիլիկիոյ մէջ եւս սկսան կառուցուիլ կամ բացուիլ թաղային վարժարաններ։ Ան, այսինքն Սուլթան Գ., վարժարաններուն մէջ ֆրանսերէնի լեզուին ուսուցումը պարտադիր դարձուց։

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ձեռագիր մատեանները, որոնք զրի առնուած են Կիլիկիոյ ամմանոցներուն մէջ.

1.-- *Թիւ 1.-- ՅԱՃՄԱԽՈՒՐՔ, խմբ. Կիրակոս Արեւելցիի։ Գրուած 1310 -- 1311-ին, Սիսի, Ձոխաթի եւ Զորոյ վանքին մէջ։ Գրիչ՝ Ստեփանոս։ Կազմող՝ Յակոբ Երէց։ Ստացող՝ Կոստանդին Աբգ. Կարմիր Վանցի։ 730 թերթ։ Ընդօրինակուած է 1269-ին Սիս մայրաքաղաքին մէջ զրչագրուած օրինակէն։ 1467-ին սոյն ձեռագիրը հասած էր Կիպրոսի Լեւքուսիա (Նիկոսիա) քաղաքը։*

2.-- *Թիւ 8.-- ԲՄՓՋՐ ԲԵՐԴԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ։ Գրուած 1248-ին, Հռոմկլայի Դըղեակին մէջ, ԳՐԻՉ՝ Կիրակոս։ Կազմող՝ Վարդան։ Ստեփանոս Եպիսկոպոսն է ըստացողը։ 351 թերթ։ Կան այլ յիշատակարաններ եւս այլ Ստացողներէ։*

3.-- *Թիւ 9.-- ՍՍՈՑ ՄԱՑՐ ՄԱՇՏՈՑ։ 1311-ին զրչագրուած, Սիսի մէջ, Ստացողն է Կոստանդին Կաթողիկոս Կիլիկիոյ։ 221 էջեր։*

4.-- *Թիւ 26.-- ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԶՈՐԵՔԱՍԱՆ ԹՂԹՈՑՆ ՊՕՂՈՍԻ, ԵՒ ՔԱՐՈԶՔ։ Վայր՝ Գերմանիկ կամ Մարաչ։ 1673-ին գրուած Միքայէլ Հողիկանէ։ 194 թերթ։*

5.-- *Թիւ 32.-- ՄԱՂՄՈՍԱՐԱՆ։ Գրուած ի Գերմանիկ։ Գրիչ Գրիգոր Դպիր, 1703-ին։ 179 էջեր։*

6.-- *Թիւ 86.-- ՍԱՐԳԻՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ. ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԵՕԹԱՆՑ ԹՂԹՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿԵԱՑՔ։ Գրիչ՝ Ստեփանոս։ Ստացող՝ Ստեփանոս Քահանայ։ Գրուած է ԺԳ. դարուն կամ 1250-ին։ 348 էջեր։ Վայր՝ Զորոյ Բերդ։*

7.-- *Թիւ 105.-- ՇԱՐԱԿՆՈՑ։ Գրուած՝ Ատանա, 1659-ին, Գրիչ՝ Սահակ Դպիր։ Թերթեր՝ 282։*

8.-- *Թիւ.-- 106.-- ԺՈՂՈՎԱԾՈՑ։ Գրչուած եւ Ստացող՝ Պաղտասար Երէց։ Գրչուած է Անթիափ կամ Այնթապ, 1673-ին։ 153 էջեր։*

9.-- *Թիւ 135.-- ԱՒԵՏԱՐԱՆ։ Գրիչ՝ Արխատակէս Վարդապետ, Կազմող՝ Կիրակոս Քահանայ։ Ստացողներ՝ Յովհաննէս, Կոստանդին եւ Մարտիրոս Մահտեսիներ։ Վայր՝ Զէյթուն, 1168-ի՞ն թէ 1568-ի՞ն։ Այս վերջինն է ճիշդը։ 275 էջեր։*

10.-- *Թիւ 141.-- ՍԱՂՄՈՍԱՐԱՆ։ Գրուած ԺԷ. դարուն կամ 1684-ին, Սիսի մէջ։ Ստացող՝ Ս. Սարգիսեան։ 127 թերթ։*

11.-- *Թիւ 155.-- ԱՒԵՏԱՐԱՆ։ Գրիչ Յովհաննէս։ Վայր Մարաչ 1734-ին։ 314 թերթ։*

12.-- *Թիւ 169.-- ԻՐՂԱԲԵՐԻՑ ԱՒԵՏԱՐԱՆ։ Գրիչ՝ Մատթէոս Տիրացու Աբրահեան, Ատանացի։ Ստացող՝ Կարապետ Պըչախճեան, Ատանացի։ Վայր՝ Ատանա, 1876-ին։ 13 թերթեր։*

13.-- *Թիւ 173.-- ԵՓՐԵՄ ՎՐԴ. ՍՍԵՑԻ. ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԵԱՆ ՅՈՎՆԱՆՈՒ։ Վայր՝ Պրուսա՞, Գրիչ՝ Եղիա Ճէպէճեան, 1826-ին։ Թերթ՝ 100։ Սսեցի Եփրեմ Վարդապետը եղբօր որդին էր Կիլիկիոյ Գաբրիէլ Ալթապահեան Կաթողիկոսին, նաեւ անոր աշակերտը, որ 1769-ին խմբագրած էր այս Մեկնութիւնը, Սիսի Ս. Աթոռին մէջ, խնդրանքովը Սսեցի Թէոդորոս Վարդապետին։*

14.-- *Թիւ 212.-- ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ։ Գրիչ՝ անյայտ, վայր՝ Սիս, գրուած 1293-ին։ 293 թերթ։*

15.-- *Թիւ 222.-- ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ։ Վայր՝ հաւանաբար Սիս, Գրիչ եւ մանրանկարիչ՝ անյայտ, ծաղկուած ԺԴ. դարուն։ 6 թերթ։ Նուիրատուն է Պէյրութէն Կարապետ Ց. Քացախեան Կեսարացին, որ Տ. Տ. Գարեգին Ա. Յովսէփեանց Կաթողիկոսին ուղղուած նամակով մը սոյն Մանրանկարները կը նուիրէ Ս. Աթոռոս Ձեռագրատան, ի յիշատակ իր վաղամեռիկ հանգուցեալ որդւոյն՝ Յարութիւն Քացախեանին, 1948, Նոյ. 6, Պէյրութ։*

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին Ձեռագրաց Յուցակները յաջորդաբար պատրաստած են Տ. Փառէն Եպիսկոպոս Մելքոնեան, Տ. Մեսրոպ Աբգ. Գրիգորեան, Տ. Վարդան Եպիսկ. Տէմիրճեան (երեքին պատրաստածներն ալ անտիպ են) եւ Տ. Անուշաւան Ծ. Վրդ. Դանիէլեան, որ լոյս տեսաւ 1984-ին, Անթիլիասի տպարանէն։ Հայր Անուշաւանը ցուցադրած է 223 ձեռագիրներ։

Կիլիկիոյ ձեռագրական աշխատանքներու եւ մշակութային անխոնջ աշխատանքին մասին յառաջկիկային պիտի ուսումնասիրուին եւ հրատարակուին Կիլիկիոյ այլազան քաղաքներուն մէջ զրի առնուած ձեռագիրները, որոնք նկարագրուած են Սիսի, Այնթապի, Մարաչի, Հաճընի, Ատանայի, Քիլիսի եւ այլ հայաբնակ քաղաքներու Պատմագիրքերուն մէջ։ Հարկ է յիշել որ Կիպրոս զտնուող հայերէն ձեռագիրներուն ցուցակը պատրաստած ու հրատարակած է Վիէննական Մխիթարեան եւ ներհուն բանասէր Հայր Ներսէս Ակինեանը։ Այս ձեռագիրները Անթիլիաս փոխադրուեցան Տ. Գարեգին Ա. Յովսէփեանց Կաթողիկոսին ջանքերով եւ միացուեցան Կաթողիկոսարանի ձեռագրաց հաւաքածոյին։

Կիլիկիոյ մէջ զրչագրուած ձեռագիրներուն մասին կան բազմաթիւ վկայութիւններ նաեւ ցարդ հրատարակուած այլ Ձեռագրացուցակներուն մէջ, որոնցմէ յայտնի են Երուսաղէմի, Վիէննայի, Վենետիկի, Երեւանի, Զմմառի եւ այլ Ցուցակները, որոնք կը վկայեն զրական բոլոր ասպարէզներուն մէջ Կիլիկեան վանքերու Միաբանութեանց հետեւողական եւ արդիւնաւոր աշխատանքները եւ ձեռք բերած արդիւնքները։ Կ'ենթադրուի որ աւելի քան 2000 հայերէն ձեռագիրներ պատրաստուած են Կիլիկիոյ մէջ, որոնցմէ մեծ մասը այժմ ծանօթ է հայ բանասիրութեան։

Ուրախալի երեւոյթ է որ Հին Կիլիկիոյ մշակութային աշխատանքները այժմ կը չարունակուին Լիբանան կայք հաստատած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան կողմէ, 1930 թուականէն սկսեալ, առաջնորդութեամբ եւ քաջալերութեամբ Ս. Աթոռին Վեհափառ Հայրապետներուն, որոնց մէջ յատկանշական եղան Երան. Տ. Բարդէն Աթոռակից Կաթողիկոս Կիւլէսէրեանին, Տ. Գարեգին Ա. Յովսէփեանց Կաթողիկոսի, Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոս Փայասլեանին,

«ԼԱԽԱԳՈՅՆ ՏՂԵՐՔԸ» ԿՈՐՉՈՒՄ ԵՆ

Մինչ սաճոյքով եւ յուզումով եմ վերադառնում Մարսէյլը, նրա երգող եւ լինքնատիպ չէշտը, ականջս ու սիրտս է լսում, հրում դէպի պատանեկութեանս անվերադարձ օրերը: Կարօտում եմ մարսէյլաբնակի բարեւը՝ նման նախերգանքի որ քեզ ստիպում է կանգ առնել եւ ղրուցել: Մինչ փարիզեան քարեւը կարծես շրմունքներուդ, արագ անհետացող մի ծամածռութիւն լինի: Գրեթէ մի քիմ:

Պատահել է որ Մարսէյլ «լինեմ» սակաւիկ հարբուխով ու մի օր յետոյ առողջանամ: Մի՛ ասէք որ դա մարսէյլցու ազանգական չափազանցումն է, մի galéjade: Ո՛չ: Ծննդավայրի դաղանիքները ու բարիքները, տրամաբանութեան հետ կապ չունեն...

Բայց այսօր Մարսէյլի կապոյտ երկինքը մթնել է, անձրեւի կաթիլները մեզմօրէն սահում են, արտասուքի չիթերի նման: Այսօր հրաժեշտի վերջին հանդիպումս է Վարուժանի հետ: Մուռն բազմութեամբ շրջապատուած, բազմաթիւ ծաղկեպսակներով զարդարուած, Վարուժան Պոզաճեան վերջին անգամ ներկայ է Մարսէյլի Սրբոց Թարպմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ խորանին առջեւ. peuchère (1): Այսպէս է կեանքն ալ: «Լաւագոյն տղերքը» մեզանից բաժանւում են, Ամենակալի կամքով, որի հետ երբեմն համակարծիք չենք...

Արդէն մենք էլ, պիտի ընդունենք, այլեւս պատկանում ենք այն բերքին որ գնալով նուազում է: Իսկ երբ մեզանից պոկւում են Վարուժանի նման «լաւագոյն տղերք», մի պահ է լինում որ քեզ հարց ես տալիս՝ արդեօք դեռ կանգո՞ւն է իմ վերջին վերարկուի կաղնու ծառը...

Վարուժան ո՛չ մտաւորական էր, ո՛չ արուեստագէտ, ոչ իսկ կուլտակցական (ի՛նչ ցաւալի թերութիւն...): Շուկայի մարդ էր, ինչպէս երբեմն սիրում են կոչել, այսպէս ասած «գրանցուած» գրողները: Ձիշդ է: Սակայն Վարուժան նախ մարդ էր, ամենաազնուական իմաստով, խելացի զգայականութեամբ տոգորուած: Մի մարդ որ չուկայում ցոյց էր տուել իր առեւտրականի չնորհքը, հաշուելու յատկութիւնը: Միայն իր ազգի ու հայրենիքի հանդէպ էր որ այլ ձեւով էր հաշւում: Աւելի ճիշդ՝ անընդունակ էր հաշուելու... երբ նա լսում էր Հայի ցաւը, Հայի կարիքը, կամ տեղեկանում ազգային մի ծրագրի մասին, նրա գաղտնութիւնը տեղափոխւում էր իր սրտում ու իշխանավայել ճաշակով բերում էր նիւթական իր մասնակցութիւնը:

Տարիներ առաջ, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մշակութային չէնքի կառուցման առթիւ, երբ գնահատման խօսքեր էի արտայայտում նրա բերած չռայլ ու պատուաբեր մասնակցութեան համար, ձեռքը դրաւ ուսիս եւ մեղմ ձայնով ինձ պատասխանեց. -- «Քեզի բան մը ըսեմ, այսքան տարի որ կ'աշխատիմ, փարա կը չահիմ, երբեմն ալ կը կորսնցնեմ: Համա, մտիկ ըրէ, վաստկած փարայէդ, իսկական համ կ'առնես երբ ասանկ ազգային գործի համար կը ծախսես: Հասկցա՞ր մը»:

Դրամը Վարուժանի ծառան էր եւ ո՛չ Աստուածը: Մինչ մեզանում, պիտի ընդունել, ունեւոր cul-terreux-ները աւելի բազմաթիւ են քան Վարուժանի նման իսկական հարուստները:

Մեր վերջին հանդիպման առթիւ յիշում եմ նրա ինքնատիպ խօսքերը, մեր ազգային անբուժելի ցաւերի առընչութեամբ: «...Ազուորս, պէտք չէ որ վախնանք թշնամի ունենալէն: Պէ՛տք է որ թշնամի ունենանք: Որովհետեւ թշնամին մեզ արթուն կը պահէ, մեզ կը զօրացնէ: Միակ վտանգաւոր թշնամին մեր անմխիթար մտայնութիւնն է: Մեր ժողովուրդը չունի esprit civique: Մի՛այն, տարին անգամ մը, Ապրիլ 24-ին, թուրքին չնորհիւ, միասիրտ ենք...»:

Տարիներ առաջ, Երեւան գտնուելիս, (միշտ իբր թուրիստ...), խօսք եղաւ հայրենի ջրերի նուազումի մասին, որի պատճառով, տները, օրուայ ընթացքում, մի քանի ժամ, մնում էին առանց ջրի: Իրականում, Հայաստանում ջուրը միշտ էլ առատ է եղել, բայց պարզուեց որ բազմաթիւ են ստորերկրեայ խողովակների ... ծակերը: Ու ջրերը հոսում են անիշխանօրէն: Այդ ստորերկրեայ խողովակների քարտէսն էլ կորել է: Բարեբախտաբար չնորհիւ գերմանական մի մեքենայի, կարելի էր, ճշդրտօրէն ըստուգել թէ ո՛ւր եւ ո՛ր խողովակն է կորսընցրել իր ... կուսութիւնը: Ինձ վիճակուեց զբաղուել այդ հարցով: Երեւանէն վերադառնալիս, առիթ եղաւ որ զրուցեմ Վարուժանի հետ, Մարսէյլ, հանդիպեմ Վարուժանին եւ ուրիշ բարեկամների, որպէսզի մասնակցեն նիւթապէս այս անհրաժեշտ մեքենայի գնմանը:

Լրացուցիչ բացատրութիւններս չատրատած, Վարուժան ինձ հարցրեց.

- Քանի կ'արժէ այդ ըսած մեքենադ:

- Մօտ 200·000 Ֆրանք, պատասխանեցի:

Առանց տատամսելու, առանց որեւէ պայման դնելու, նրա կարուկ պատասխանը եղաւ՝

- Աղէ՛կ, վաղ առտու անցիր եւ տատցիր դումարը:

- Լաւ, քանի՞ ես ցանկանում տալ:

- Իշտէ ըսի, ազուորս, լման դումարը:

- Օ՛հ, Fan de chichourle (2), չեղա՛ւ, սիրելիս, չեղա՛ւ: Հինգ հազար բաւական է: Մի քիչ էլ թող որ ուրիշներ մասնակցեն:

- Ուրիշներ մուրիշներ չկայ: Ես Հայաստանին միշտ պարտական եմ: Արդէն վերջերս կը մտածէի բան մը ընել: Աղէկ որ եկար: Վաղը անպայման քեզի կը սպասեմ:

Շշմած հեռացայ Վարուժանի վճռատունէից: Ուրախ էի եւ նաեւ յուզուած, ի տես այս մարդու առատաձեռնութեան՝ այս էլ հետզհետէ անհետացող մի հիւանդութիւն.... մի հիւանդութիւն որ երաշխի վարակիչ դառնար, տարածուէր ու նպաստէր մեր ղարոցների, եւ մանաւանդ պատժուածի վիճակում՝ Հայաստանի Ֆոնտի...:

Դրամը Վարուժանի ծառան էր: Հայաստանը նրա հաւատքը եւ նրա ... խոցը:

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Փարիզ, Նոյեմբեր 6

Մարսէյլցիների ինքնատիպ ձայնարկութիւններ՝

(1) Peuchère -- արտայայտում է կարեկցութեան զգացում: Հայաստանցին պիտի ասէր՝ ցաւդ տանեմ:

(2) Fan de chichourle -- արտայայտում է ուրախութիւն, ցաւը կամ մեծ զարմանքը:

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՑ ԱԶԳԱՑԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

-- ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, 1993 --

ՀԱԼԷՊ. -- («Յառաջ»). --

ՀԱԼԷՊԻ Արամ Մանուկեան Ժող. Տան «Անի» ճաշասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 2-ին, Բերիոյ Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի Առողջապահական Յորհուրդը ընթրիք -- իրախճանք մը տուած է՝ ի պատիւ Հալէպահայ բժշկա -- առողջապահական մարզի ծառայողներուն: Ներկայ եղած են չուրջ 300 հոգի, մեծաւ մասամբ բժիշկներ, բայց նաեւ՝ ատամնաբոյժներ, դեղագործներ եւ հիւանդապահներ: Բացման խօսքը արտասանած է Առողջ. Յորհուրդի ատենապետը՝ բժ. Զարեհ Մալճեան: Օրուան սեղանավարը եղած է ատամնաբոյժ Մանուկ Սէրայտարեան: Խոլըրատային եւ ժողովրդական երգերով ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած է հայրենի երգչուհի Ռոզիտա Մկրտչեան, որմէ ետք ողջոյնի ելոյթ մը ունեցած է ներկայ եւրիպացոյն բժիշկը՝ ակնաբոյժ Ռուպէր Ճէպէճեան (85 տարեկան) եւ անդրադարձած հայ բժիշկներու դերին Սուրիոյ մէջ, դաղթականութենէն մինչեւ այսօր:

***

ՀԱԼԷՊԻ Հայ Կաթողիկէ Ս. Երրորդութիւն (Զուարթնոց) եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր անդամներէն Հ. Եփրեմ Վրդ. Տէր-Ղազարեանի յուղարկաւորութեան արարողութիւնը: Ներկայ գտնուած են Հալէպի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր պետերը: Արարողութեան նախագահած է կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդը՝ Պետրոս Արք. Մրէաթեան, մինչ նշանեալին դադաղին չուրջ պատուոյ պահակ կեցած են Մխիթարեան Վարժարանի բարձրագոյն կարգերու աշակերտները: Աւետարանական ընթերցումներ կատարած են Բերիոյ Թեմի Հայոց Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթաթոյեան եւ վեր. Տոքտ. Փիլաղպեան: Այնուհետեւ, տպաւորիչ եւ միանգամայն յուզիչ դամբանական մը խօսած է Հ. Արիստակէս Վրդ. Մանուկեան (Պէյրութէն), վեր առնելով ողբացեալին նուիրումը հայ մշակոյթին՝ կրթութեան, դաստիարակութեան եւ գրականութեան ճամբով:

***

ՀԱԼԷՊԻ հայահոծ թաղամասերէն մէկուն մէջ (Սուլէյմանիէ), Դեկտեմբեր 12-ին բացումը կատարուած է «Կիլիկիա» դրատուն - հրատարակչատան նոր կեդրոնին: Ներկայ եղած են մեծ թիւով դրասէրներ, ի շարս որոնց՝ ամերիկահայ արձակագիրը Պօղոս Գուրեղեան եւ Պէյրութի «Նոր Կեանք» ամսաթերթի (ամէնէն չատ սպառում գտած հայերէն թերթը Սուրիոյ մէջ) խմբագիրը՝ Մանուէլ Գաղանճեան: Նախքան հիւրասիրութիւնը, հայ տիպ ու տառին արժէքը չեչտող ու ձեռնարկին կարեւորութիւնը մատնանչող ողջոյնի խօսք մը արտասանած է բժ. Թորոս Թորանեան: «Կիլիկիա»ն, որ հայկական առաջին հրատարակչատունն է Սուրիոյ մէջ, կարեւոր բաց մը կու գայ դոցել դրատարածման կալուածին մէջ ու այդ ուղղութեամբ առած է արդէն քաջալերական իր առաջին քայլերը: Յարդ, հրատարակչատունը «Կիլիկիա» մատենաշարով կազմած ու հրապարակ հանած է Յ. Պարոնեանի «Քաղաքավարութեան վնասները» (175 էջ, 1992), Եր. Օտեանի «Ազգային բարերար եւ այլ պատմուածքներ»ը (120 էջ, 1992), Յ. Թումանեանէն «Հատընտիր» մը (135 էջ, 1993) եւ Րաֆֆիի «Խենթը» (415 էջ, 1993), բոլորն ալ նրբաճաշակ եւ ֆրանսական կարճ պատմուածքներու դունատիպ հատորիկները յիչեցնող կազմուածքով: Ասոնցմէ դուրս, «Կիլիկիա»ն վերահրատարակած է նաեւ Յովհ. Գայաեանի հայերէնէ - հայերէն բառարանը (545 էջ, 1993): Նորահաստատ հրատարակչատան տէրն ու տնօրէնն է Մաթիկ Էպլիղաթեան:

***

ՀԱԼԷՊԻ պետական Մատենադարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 15-ին, դաչնակի մենահամերգ մը տուած է հայրենի երաժչտագէտ Սեդրակ Երկանեան, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Ամբողջովին դասական կտորներէ բաղկացած յայտագրին մէջ, Ռաւէլի, Շոփէնի եւ Լիսթի կողքին՝ դաչնակահարը մեկնաբանած է նաեւ գործեր Եղ. Աբրահամեանէն եւ Յ. Դեւլետեանէն (այս վերջինը՝ Կոմիտասին նուիրուած սոնաթ մը): 1954-ին Գիւմրի ծնած Ս. Երկանեան չրջանաւարտ է Երեւանի «Կոմիտաս» երաժչտանոցէն: Ներկայիս պաշտօնով հրաւիրուած է Հալէպ, ուր կը մարզէ եւ կը ղեկավարէ Համազգայինի «Զուարթնոց» երգչախումբը:

***

ՀԱԼԷՊԻ Ճարտարարուեստի Գրասենեակի Տնօրէն Յորհուրդի անդամ ընտրուած է Բիւզանդ Քէշիշեան: Դեկտեմբեր 20-ին կատարուած ընտրութիւններուն՝ Քէշիշեան եղած է միակ հայ թեկնածուն: Զորս տարուան համար պաշտօնավարութեան կոչուած հայ դործածաէրը ծանօթ անուն մըն է գաղութին մէջ եւ տէրը՝ օղիի պատրաստութեան հսկայ գործատան մը:

***

ՀԱԼԷՊԻ Կեդր. բանտի հայ բանտարկեալներուն հովուական այցելութիւն մը տուած է, Դեկ. 25-ին, Բերիոյ Թեմի Առաջնորդական փոխանորդ Յուսիկ Քհնյ. Սեդրակեան, նախաձեռնութեամբ Թեմին Ընկերային Ծառայութեան Յորհուրդին: Քահանան հաւաքաբար տեսակցած է քրէական զանազան յանցագործութիւններու պատճառով արդելափակուած չուրջ 20 հայ բանտարկեալներու հետ, ապահաղորդութիւն կատարած ու հոգեւոր յորդորներ տուած անոնց՝ կաղանդի եւ Ս. Ծննդեան տօներուն առթիւ:

***

ՀԱԼԷՊԻ մէջ, Դեկտեմբերի վերջերը, երկար ձգձգումներէ ետք ի վերջոյ կատմուած է «Հայաստան» Հիմնադրամի տեղական վարչութիւնը, համախմբելով գաղութին բոլոր յարանուանութիւններն ու կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները: Նորընտիր վարչութեան կ'անդամակցին Սուրէն Արք. Գաթաթոյեան (Հայ առաքելական համայնք), Պետրոս Արք. Մրէաթեան (Հայ կաթողիկէ համայնք), վեր. Պարգեւ Աբարդեան (Հայ աւետարանական համայնք), բժ. Յարութիւն Գարրիէլեան (Հ.Ց.Դ.), բժ. Գրիգոր Առանալեան (ՌԱԿ), Ղեւոնդ Գազաքեան (ՍԴՀԿ), Արփինէ Սապունճեան (Ս. Օ. Խաչ) եւ Աստուր Պետեան (ՀԲԸՄ):

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ (Բ.)

ԲԱՆԱՁԵՒԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԸ

Մեր ժողովներու զարդը կը կազմեն այն երեք հոգին, զոր միասնաբար «բանաձեւի յանձնախումբ» կը կոչեն: Այս յանձնախումբը՝ ապահովաբար՝ մեր ազգին կողմէ համամարդկային յառաջդիմութեան բերած նպաստին դաղափնակէտն է, պակը անդին: Ան՝ ուշադրութեամբ պէտք է հետեւի դուռը բա՞ց թէ դոց պահելու մասին ըսուած խօսքերուն (թէկուզ անտեղի), որպէսզի յանդի բանաձեւումի:

Իր առջեւ երկու ճամբայ կը բացուի:
Առաջինը՝ որ ջածախնդրօրէն
մի առ մի թուէ կարծիքներն ամէն:
Բայց դժբախտաբար միշտ կը պատահի,
որ այդ խօսքերէն մէկը մոռցուի...
Ցամենայն դէպս՝ այս պարագային՝
բանաձեւումը
իր մէջ կ'ամփոփէ քննուած հարցին
թէ՛ ընդունումը եւ թէ՛ ժխտումը...

Աւելի պարզ է երկրորդ լուծումը. --
մէկովի ձգելով ցարդ ըսուածները՝
այդ յանձնախումբը առաջ կը քշէ
իր տեսակէտը, թէ անհրաժեշտ է
վերանորոգել բոլոր դռները...

Հաճելին այն է, որ ի՛նչ ալ ըլլայ
իր ընտրած ձեւը՝ ան տեղի կու տայ
կա՛մ մոռցուածի խիստ բողոքներուն,
կա՛մ այլ անձերու նոր կարծիքներուն,
նաեւ չատ անգամ՝ մէկուն եւ միւսին,
այսինքն՝ արդէն սպառած հարցի
վերաքննութեան եւ ահա կրկին՝
նոր մօտեցումով բանաձեւումի...

Բայց ինչ ալ ըլլան դժուար երկունքով
վերջապէս ծնած բանաձեւները,
չաճախ չայտնի իսկ չէ, թէ արդեօք ո՞վ
պիտի գործադրէ անոնց իղձերը...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

(Շար. 2 եւ վերջ)

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-19-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. -- *Տոքք եւ Նորա Տէր* -- *Ցա-*
կոբեան 2000 *Ֆր.*:

***

ՓԱՐԻԶ. -- *Տոքթ. Լուիզ Ֆօվ* 100 *Ֆր.*:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- *Պր. Կարապետ Տէրտէր-*
եան 200 *Ֆր. ի յիշատակ* 1993-*ին մահա-*
ցած՝ հայրենակիցներուն՝ Ահարոն Կե-
չուտեանի, Ասատուր Խարոյեանի, Խորէն
Յովսէփեանի եւ Նշան Տէրտէրեանի:

SUPER-LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France
Section MARSEILLE-VILLE
«SOSSE MAYRIG»
organise un SUPER LOTO
le Dimanche 23 Janvier à partir de 15 h

la MAJC
12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԻ
ԵՒ ՏՈՒԶՈՒԹԻՒՆ
ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 23,
առաւօտեան ժամը 10-ին
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
պատարագի արարողութեան ընթացքին
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԼՐԼՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի
կը կատարէ պաշտօնական հաստատումը
նոր Հոգեւոր Հովիւ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Պատարագի ընթացքին ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ.
կը կատարէ Դպրութեան Աստիճանի Տու-
չութիւն կարապետ եւ փիրայր Եսայեան
եղբայրներուն,

Յաւարտ պատարագի, ի պատիւ Ջատիկ
Վրդ.ի եւ երկու դպիրներուն Սահակ --
Մեսրոպ մշակութային կեդրոնի Աթո-
ռոյն Ջրբաչեան սրահին մէջ տեղի կ'ու-
նենայ հիւրասիրութիւն -- քօքթէյլ, որուն
կը հրաւիրուի Մարսէյլի եւ շրջակայից
հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Les dames de la Croix Bleue des Arméniens de France attendent les enfants de la colonie, écoles et autres, pour le MANOUGNEROU OR, le Dimanche 16 Janvier à partir de 14 h 30, à la Salle des Fêtes d'Alfortville, 22, rue Voltaire, 94140 Alfortville.

Première partie : Programme enfant —— *Deuxième partie : Super Boom*
Et sans oublier la venue du Père Noël.

VENEZ NOMBREUX

GRANDE SOIREE DU NOEL ARMENIEN

AU PROFIT DE

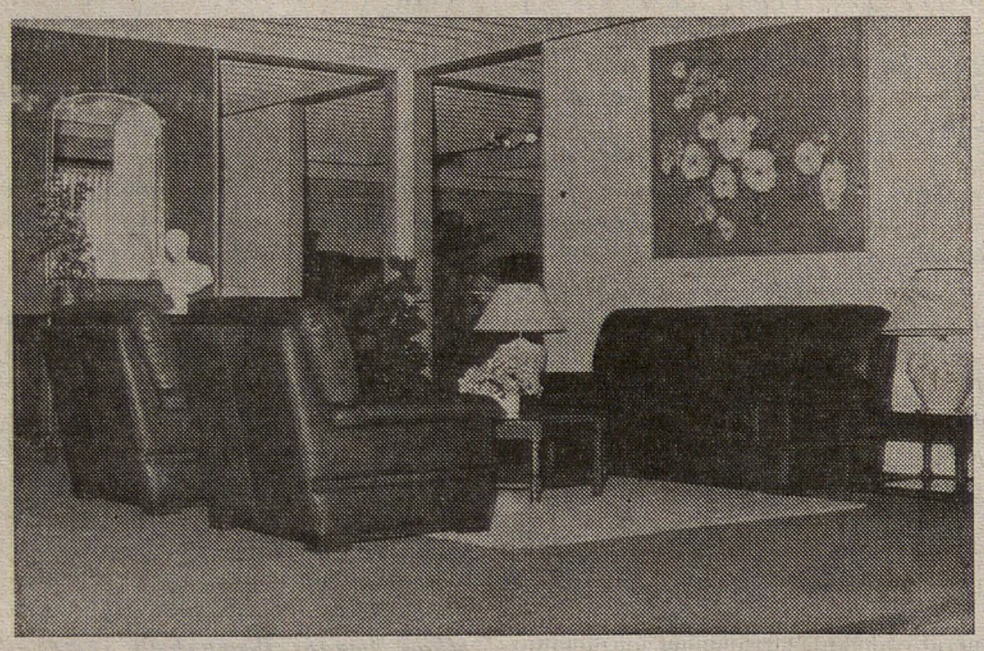
L'ECOLE SAINT MESROB D'ALFORTVILLE

DINER DANSANT
avec *PAUL BAGHDADLIAN et son Orchestre*
LE SAMEDI 22 JANVIER à partir de 20 h 30
au Gymnase *Lapierre* d'Alfortville
— rue du 8 Mai 1945 —
Réservations aux : 43 - 96 - 18 - 13 —— 43 - 75 - 28 - 37.

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻԻՆ

Թաղական Խորհուրդս կը հաղորդէ ե-
կեղեցական ընկերակցութեան բոլոր ան-
դամներուն որ նոր խորհուրդի մը ընտ-
րութիւնը տեղի կ'ունենայ կիրակի, Յուն-
ուար 30, ժամը 10-էն 17:

Այն անդամները որ կ'ուզեն իրենց թեկ-
նածուքիւնը ներկայացնել՝ պէտք է յանձ-
նեն զայն եկեղեցիին:

Վերջին պայմանաժամն է՝ կիրակի,
Յունուար 23, ժամը 12-ին:

Հաճեցէք վերյիշել անուն, մականուն
եւ հասցէ:

Ընտրութիւններու մասնակցելու պայ-
մանները՝ --

Իրաւունք ունին մասնակցելու,

1՝ -- Եկեղեցական Ընկերակցութեան
անդամները իրենց անդամական քարթով
որ կը փաստէ իրենց անդամավճարը՝

2՝ -- Այն անդամը որ չի կրնար անձնա-
պէս ընտրութեան մասնակցիլ կրնայ լիա-
զօրութիւն տալ ուրիշ անդամի մը, պայ-
մանաւ որ՝

-- յանձնէ իր քարթը այդ անդամին,

-- անդամ մը կրնայ միայն մէկ լիազօ-
րութիւն տանիլ՝ որ կը քննուի ընտ-
րական յանձնաժողովի նախագահին կող-
մէ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

NOUVEAUTE ... NOUVEAUTE ... NOUVEAUTE

poésie

Vous qui aimez la POESIE universelle
et arménienne
qui aimez l'écouter, la lire, l'écrire
et la transmettre

Venez rejoindre
LE CERCLE DES POETES
D'A VENIR
DE LA M.C.A.

Chaque premier *Lundi* du mois
de 21 h à 22h30

Première rencontre
exceptionnellement
le Lundi 17 Janvier
en présence de
JEAN-JACQUES VAROUJAN

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours
de 14h à 18h30.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs — Economes
Assistants sanitaires — Cuisiniers
Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).

Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONATEURS
CAMPAGNE GAZODUC
au 30 Novembre 1993
(le total a été annoncé dans le numéro du 22 Décembre)

— 1.000 Francs :

M. Robert Agamyan, Mme Catina Altiparmakian, Mme Arsinée Andréassian, Mlle Monique Andréassian, M. Armand Agopian, M. et Mme Agop Artinian, M. Paul Arzounian (2 versements de 1.000 Francs), M. Oscar Aslanian, M. Jacques Atoyan, M. et Mme Roland Avédissian, M. Ayvayan, Mme Séta Baharian, M. Jacques Balian, Boutique Raffi, M. Jean Baravian, Mlle Jeanine Bedrossian, M. et Mme Sylvain Boyadjian, Mme Chaké Cassabalian, M. et Mme Agop Chahinian, M. Krikor Chahinian, M. et Mme Chaldjian, M. et Mme M. Dadian, Communauté arménienne de Chasse, M. Serge Dakessian, M. Derderian, M. et Mme Jacques Di Nocéra, M. Djarikian, M. Lévon Djolakian, Mme Genefie Donikian, M. et Mme Robert Donikian, M. et Mme René Elmassian, M. et Mme Serge Eurdekian, Mlle Micheline Favrel, M. et Mme Jacques Garabedian, M. Pierre Ghazarian, M. Chenork Ghougassian, M. Gourtchiglouian (2 versements de 1.000 Francs), M. Arthur Hadjian, M. Claude Harounian, Mlle Josiane Haroutunian, M. et Mme Roger Haroutunian, M. Iskender Harpouthian, M. et Mme Hayrabet Basar, M. et Mme Agop Hougassian, M. Georges Hovsepian, M. Iknadiossian, Mme Louise Jamgotchian, M. Serge Jamian, M. Karaohanessian, Mlle Alice Kazandjian, Mme Aroussiag Kazarian, M. et Mme Kinar Kevorkian, M. Dikran Khemtemourian, M. Mamas Kitabdjian dit Vahé, M. H. Kizilian, M. et Mme Jean Komchuyan, Mme Jeannette Krikorian, M. et Mme Manouk Kurdoghlian, M. Jean-Pierre Lachèze, l'Abbé J. Léonian, M. Naïri Mekhitarian, M. Mesrop Martayan, M. et Mme Artin Maslakian, M. Miskdjian, M. et Mme G. Nakkachian, M. Antranik-Jean Nourikian, Mlle Hripsimé Paregamian, M. Meguerditch Saroyan, Mme Astra Seropian, M. Archam Simsarian, M. et Mme J. Stépanian, M. Takvorian, M. Nersès Tasci, Mme Araxie Tatéossian, M. Tatoux, Mme J. Tcharchafdjian, (2 versements de 1.000 Francs), M. Tellioglu, Mme Zarouhie Terzakian, M. Torossian, U.C.F.A.F, M. et Mme Nicolas Vanlian, M. A. Vartanian, M. Grégoire Vartérès, Mme Serpouhie Vartoukian, M Minas Yégavian, Mlle Alice Zadouian;

— 900 Francs:

M. et Mme Richard Minassian, Mme Nadine Touchet;

— 700 Francs :

M. Rojik Jeanmaire;

— 600 Francs :

M. Mihran Boyadjian, M. Maurice Démirdjian, M. et Mme Victor Tchaderjian

(A suivre)

SÉJOUR à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription: M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.

— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

Prix : (pension complète - vin compris)

14 ans et plus	= 1.700 F. + voyage
9-13 ans	= 1.200 F. + voyage
3-8 ans	= 800 F. + voyage
- 3 ans	= gratuit.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18
MARDI
18 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ· — Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·241 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.241

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ընթրիք ի պատիւ Հայաստանի Խորհրդարանի նախագահ՝ Բաբգէն Արարքցեանի

Մաղթանք՝ գաղութային ամօթ մը ջնջելու

Ֆրանսայի Հարկ եղածէն աւելի հոգեր ունէր եւ ունի, սկսելով գործազրկութենէն մինչեւ անապահովութիւն, որպէսզի ծնունդ չտրուէր նոր, յաւելեալ եւ բոլորովին աւելորդ այնքան փափուկ այս հարցին, ան ալ խորհրդարանական քուէարկութեան անտեղի եւ դատապարտելի ճարպիկութիւններով:

Սահմանադրական Խորհուրդը խուսափեցաւ դատապարտելէ այդ «ճարպիկութիւնը» եւ գոհացաւ օրէնքին հիմնական կէտին ջնջոմով: Այդ վայրկեանէն, գոնէ սկզբունքով, բոլորովին աւելորդ կը դառնար ցոյցը: Կազմակերպիչները սակայն չէին հրաժարեր այս «մեծ պատարագէն» որ առաւելաբար հանրային դպրոցի չարչարանքն էր քան՝ ճախի:

Հանրային դպրոց կը նշանակէ՝ հաւասարութիւն եւ ոչ՝ հակակրօնականութիւն, ինչպէս կը հաստատէր նաեւ Ռ. Պատ. Հեռատեսիլէն եւ անոր չատագովները պէտք չէ գայն «պատերազմական դէնք»ի մը վերածելու փորձութիւնն ունենան մանաւանդ դպրոցին դէմ: Եւ այս հարցին անդրադառնալով, Ռէմոն Պառ իրաւացի կերպով դիտել կու տար թէ պէտք չէ Ֆրանսուա Պայրուն վերածել քաւութեան նոխազի մը, պատասխանատուութիւնները մէկայն իրը չեն կրնար ըլլալ, ինչ որ չատ յստակ ճշմարտութիւն մըն է: Այս հարցը կը ծագէր իրրեւ հետեւանք քաղաքապետ - երեւելիհան, Փարիզի Տէվէճեանի արտայայտած այն կարծիքին թէ կրթական նախարարը պէտք է խորհի իր հրաժարականին մասին:

Այժմ, ո՞վ յաղթեց, ո՞վ պարտուեցաւ եւ ի՞նչ բանի ծառայեց այս ամբողջ իրարանցումը: Կառավարութիւնը, եթէ նոյնիսկ տկարացած չէ պատահածէն ետք, անկասկած անախորժ կացութեան մը մատնուած է եւ պարտի նահանջել, նախ քան խօսիլ չհակիլից կողմերուն հետ, այլ խօսքով՝ խոստովանիլ թէ սխալ ճամբայ մը բռնած էր եւ հաւանաբար պարտաւորուի չատ աւելի մեծ զիջումներ ընել քան անցեալին, այսինքն նախքան այս աւելորդ օրէնքը հրապարակ հանելը: Մշնաց որ ցոյցը բնոյթ ալ փոխեց կիրակի օր եւ վերածուեցաւ հանրային դպրոցի ի նպաստ ցոյցի մը, մինչ սկիզբը ան կոչուած էր մանաւանդ դպրոցին դէմ զանդուածային արտայայտութեան մը բնոյթն ունենալու:

Այս ամբողջը փաստեց նաեւ, եթէ հարկ էր, որ չատ խելացի քաղաքագէտներ սըխալներ կրնան գործել, անխորհուրդ քայլեր առնել, չխորհիլ հետեւանքներուն մասին:

Պալատիւրի կառավարութեան առաջին ձախաւերութիւնն էր: Հարկ է մաղթել որ վերջինն ալ ըլլայ:

« Ց Ա Ռ Ա Զ »

Հայաստանի գործադար Վահան Տէր-Ղեւոնդեան օգտուելով ռօնական օրերու վաղորդայնին Բ. Արարքցեանի Փարիզ գտնուելու առիթէն, ընթրիքով մը զինք պատուելու հրաւէր ուղղած էր Փարիզի հայութեան. հրաւէրին պատասխանողներու աւելի քան երկու հարիւր հոգինոց բազմութիւն մը խմբուած էր Սէն Ժաք փիւլման պանդոկի մէկ սրահը, Յունուար 15-ի երեկոյեան: Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին Փարիզի Առաջնորդը Գիւտ Աբք., Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեան, համայնքի կազմակերպութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ ազգային-ներ:

Բոլորին ողջոյնի խօսք ուղղելով Վ. Տէր-Ղեւոնդեան, իր ուրախութիւնը արտայայտեց Հայաստանի Խորհրդարանի նախագահին ներկայութեան համար Փարիզ ուրկէ ան պիտի մեկնէր Դանիոյ մայրաքաղաքը, ապա Սթրազպուրկ, մասնակցելու միջազգային ժողովներու, վերադարձին ծրագրուած էր նաեւ չարք մը հանդիպումներ Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերու հետ:

Իրմէ ետք խօսք առաւ Բ. Արարքցեան որ ամփոփ այլ համապարփակ մէկ ներկայացումը ըրաւ Հայաստանի կեանքին, դժուարութիւններով, յարցերով, բայց նաեւ դրական ձեռքբերումներով: «Հիմնահարց» որակեց Ղարաբաղի խնդիրը որուն խաղաղ լուծումը բանալին կը նկատէր երկրին առջեւ ծառացած ներկայի բոլոր հարցերուն: Ըսաւ թէ իշխանութեան բոլոր ջանքերը ուղղուած են միջազգային երաշխիքներ վայելող խաղաղութեան մը ապահովումին որուն համար դիւանագիտական լուրջ աշխատանք կը տարուի թէ՛ ՍԸ-ԷՍ-ՍԸ-Ը-ի, թէ՛ ՄԱԿ-ի չրջանակներուն մէջ. յայտնեց քայլը պիտի կազմէին Ղարաբաղի կարգավիճակին բանակցութիւնները:

Բ. Արարքցեան խօսելով նաեւ մինչեւ այսօր ձեռք ձգուած դրական տուեալներու մասին, յիշեց հետեւեալ պարագաները. միջազգային հանդիպումներու եւ խնդրին առընչուած հաղորդումներու մէջ սկսած էր Լեռնային Ղարաբաղը նշուիլ որպէս հակամարտութեան կողմ. չրջափակումը եւս միշտ տեղ կը գտնէր միջազգային մակարդակի վրայ, ինչպէս նաեւ այն հաստատումը թէ Ադրբեջանի բանակը պէտք է դուրս բերուի Մարտակերտի չրջանէն:

Ապա, Բ. Արարքցեան խօսեցաւ անտեսական մարդին մասին, ծանրանալով սեփականաչնորհումներու եւ ազդ. դրամի գործածութեան պարագաներուն վրայ. ըսաւ թէ ուժանիւթի ահմանափակ քանակութիւնն ալ իշխանութիւնը յարմար կը գտած յատկացնել արդիւնաբերութեան, ինչ որ կը ծանրացնէ ժողովուրդին առօրեան, բայց անոր փոխ կայ այսօր այդ քայլին անհրաժեչտութեան գիտակցութիւնը: Պէտք էր արագացնել տնտեսական բարեփոխումներու թափը ու աւելի արագ անցնիլ չուկայական յարաբերութիւններու:

Իր խօսքին աւարտին Խորհրդարանի նախագահը անդրադարձաւ նախագահականի նոր հրամանագրին որով լուծարքի կ'ենթարկուէր նախկին վարչաձեւի ՔՍ-ԿԽ-ՊԽ-ին կերպով մը չարունակութիւն հանդիսացած Հայաստանի Ապահովութեան վարչութիւնը. անոր տեղ նախագահի խորհրդական՝ Դաւիթ Շահնազարեանի գլխաւորութեամբ պիտի կազմուէր նոր կառոյց որ զբաղէր հետախուզութեամբ եւ հակահետախուզութեամբ:

Բ. Արարքցեանի ելոյթին յաջորդեց ընթրիքը որուն ընթացքին նախ «Կիլիկիա»ն, ապա Ս. Նովայէն ու ժողովրդական երաժչտութենէն կտորներ երգեց Հերմինէ Երիցեան: Իրեն ընկերացաւ Հայկ Սարգիսեան որ երաժչտական հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեց սրահին մէջ:

Ընթրիքէն եւեր օրուան հիւրը պատասխանեց ներկաներու զրաւոր հարցումներուն որոնք կը վերաբերէին յատկապէս քաղաքական կեանքին, նաեւ Սահմանադրութեան, քաղաքացիութեան օրինաղրութեան ու որպէս նաեւ տեղական հարց՝ Փարիզի մէջ դեսպանատան չէնքի մը գնումին:

Այս վերջին նիւթը լիարժէք արձագանգ դտաւ Ֆրանսայի «Հայաստան» հիմնադրամին նախագահ Պետրոս Թերզեանի հակիրճ բայց կուռ արտայայտութեամբ. ան ըսելով թէ որպէս պատուոյ սեղանը հիւրընկալուած ներկայ մը կ'ուզէ իր անձնական խօսքը ուղղել, նախ չնորհաւորեց դործավար Վահան Տէր-Ղեւոնդեանի գլխաւորութեամբ դեսպանատան անձնակազմը որ ամիսներէ ի վեր անընդհատ աչխատանք կը տանի վերջին ծայր անյարմար պայմաններու մէջ, քանի որ դեսպանատունը մինչեւ այսօր զուրկ է թէ՛ տեղի, թէ՛ նիւթականի նոյնիսկ նուազագոյն տուեալներէ: Ցիշեց այն զրկանքներուն պարագան որոնց թիւը հասնիլ Ֆրանսահայութեան կէսին կը հասաղիւ Ֆրանսահայութեան կէսին կը հասաւսարէր, բայց բացուած դեսպանատուները կը վկայէին տեղւոյն հայութեան դուրգուրանքը: Մինչդեռ Փարիզի մէջ, ան իր գոյութիւնը կրնար պահել չնորհիւ քանի մը սրտցաւ ազգայիններու որոնք թիւնք կը կանգնէին լուռ ու մունջ: Նման ստուար ու բարեկեցիկ գաղութի մը մէջ պարզուած այս կացութիւնը ամօթալի, անընդունելի ու անհանդուրժելի նկատեց Պ. Թերզեան, մաղթելով որ 1994-ի ընթացքին անպայման լուծումին չէնքի մը գնումին ու անձնակազմին աչխատելու յարմար պայմաններ ընձեռելու հարցերը: Ան յիչեցուց թէ Հայաստան տարեկան 30 միլիոն տոլարի (180 միլիոն ֆրանք) պիւտճէով, մինչ 100 հազար բնակչութեամբ Մոնթրէօյլը ունէր տարեկան 1 միլիառ ֆրանքի պիւտճէ..., անկարելի էր որ ապահովէր իր արտաքին այս կառոյցներուն ծախքերը:

Շատ չատերու համար լուռ այս ցաւին այսպէս մերկապարանոց մատնանչումը որ յաճախակի երեւոյթ չէ Ֆրանսահայ իրականութեան մէջ, խանդավառ ծափերու արժանացաւ, թէեւ ստեղծելով դժդոհներու խմբակ մըն ալ: Կը մնայ սպասել որ Պ. Թերզեանի նչդրակին յաջորդեն արդէն յապաղած, անհրաժեչտ այլ քայլեր ալ, որպէսզի մաղթանքը իրականանայ ու 1994-ին գաղութը փրկուի այս ամօթէն:

Ա. ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ԱՐՑԱԽ

Մարտերը կը շարունակուին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ապահովութեան վարչութիւնը լուծուած

Նոր պետը՝ Դ. Շահնազարեան

Յունուար 17-ին առաւօտեան, Երեւանէն առած մեր լուրերը կը հաստատէին թէ մարտերը կը չարունակուէին նոյն սաստկութեամբ, դիրքերու փոփոխութիւն չկար եւ բացարձակապէս կը հերքուէր Յունուար 16-ի եւ 17-ի Հիւրրիւէթի այն խորագիրները ըստ որոնց Ադրբեջան-ցիք վերագրաւած էին Աղդամը:

Աչք արձագանգելով հայկական աղբիւրներու, կը հաղորդէ որ Դեկ. 18-էն ի վեր (ադրբեջանական յարձակման ըսկիզբը) հայկական ճակատի կորուստն է 180 մեռեալ եւ Ադերիներունը՝ 3500:

***

Ինչպէս Պ. Բաթպէն Արարքցեան ալ հաղորդեց Յունուար 15-ին, Փարիզ, իրեն ի պատիւ տրուած ճաչին առեն, Հանրապետութեան նախագահը յատուկ հրամանագրով լուծարքի ենթարկած է Ապահովութեան վարչութիւնը (ՔՍ-ԿԽ-ՊԽ):

Ստորեւ հրամանագիրը. —

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀԻ
ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹԵԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նկատի ունենալով անկախ պետականութեան պայմաններում ազգային անվտանգութեան առջեւ կանգնած նոր խնդիրները, որոնք արմատականօրէն տարբերւում են ամբողջատիրական համակարգի ընթացքում ձեւաւորուած կառոյցների գործունէութեան պահանջներից, որոշում եմ՝

1. — Վերակառուցել Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային անվտանգութեան պետական վարչութեան ներքին կառուցուածքը:

2. — Լուծարել Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային անվտանգութեան պետական վարչութեան օպերատիւ ծառայութիւնները եւ կասեցնել դրանց աչխատակիցների գործունէութիւնը, բացառութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան պետական սահմանի պահպանութեան գլխաւոր վարչութեան եւ ռեժիմային ծառայութիւնների: Պետական վարչութեան տեխնիկական, ֆինանսատնտեսական, բժչկական ծառայութիւնները չարունակում են իրենց գործունէութիւնը:

3. — Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային անվտանգութեան պետական վարչութեան՝ գործունէութիւնը կասեցուած աչխատակիցների համար պահպա-

(Շար.ը Դ· էջ)

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՏԵՂՆ ՈՒ ԴԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԱԿՆԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(ԱՐԱԲԵՐԷՆ ՆՈՐԱՏԻՊ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Վերջերս, Սուրիոյ մէջ հրապարակ եւ լաւ հալէպաբնակ ծանօթ ակնաբոյժ տոքթոր Սամիր Անթաքիի պատմագիտական նոր մէկ ուսումնասիրութիւնը, որուն մէջ լուսարձակի տակ կ'առնուին Սուրիոյ մէջ ակնաբուժութեան զարգացման յաջորդական հանգրուանները վերջին 200 տարիներուն ու կը յայտնաբերուին բոլոր այն դէմքերը՝ որոնք բացառիկ դեր մը խաղացած են այդ առընչութեամբ ու յիշատակութեան արժանի աւանդ մը ձգած պատմութեան դանձանակին մէջ: Գիրքը կը կրէ «Ակնաբուժութեան ռահվիրաները Սուրիոյ մէջ» («*The Pioneers of Ophtalmology in Syria*» խորագիրը, որ ինքնին բարացուցական է արդէն ու դիւրաւ կը մատնէ նորատիպ հատորին չօշափած տարածքն ու բնոյթը:

Տոքթոր Անթաքի, որ Սուրիա -- Լիբանանի երիտասարդ ամէնէն հմուտ ու ճարտար ակնաբոյժներէն մին է անկասկած (վկայեալ՝ Ամերիկեան Պորտէն), վիրաբոյժի իր նշդրակին յաջողած է միացընել նաեւ յորդահոս գրիչ մը ու 1983-էն ի վեր հրապարակ հանած՝ աչքը, տեսողութիւնն ու ակնաբուժութիւնը չօշափող հինգ դիրքեր, իրենց բովանդակութեամբ բոլորն ալ մատչելի՝ դիմնական բժիշկին թէ պարզ ընթերցողին հաւասարապէս:

Այս վերջին դիրքը, որ նախորդներուն նման արաբերէն հրատարակութիւն մըն է, կը զատորոշուի սակայն իր զուտ պատմագրական բնոյթով, ուր աւելի քան 300 էջերու մէջ կը ներկայացուին Դամասկոսի, Հալէպի եւ սուրիական այլ քաղաքներու մէջ ակնաբուժութեան արձանագրած խարխափումներն ու նուաճումները: Ի հարկէ, չեչոը դրուած է մանրամասնութեամբ ներկայ դարու 20-ական թուականներէն ետք ձեռք բերուած յաջողութիւններուն վրայ, քանի ակնաբուժութեան արդիական հասկացողութիւնը այդ ժամանակաշրջանէն է որ սկիզբ կ'առնէ, ոչ միայն Սուրիոյ մէջ, այլեւ աշխարհի դիմական ամէնէն յառաջադէմ ոստաններուն մէջ իսկ:

Սոյն հատորին ընթերցման ժամանակ, մեզի համար իսկական յայտնութիւն մը եղաւ հայ ակնաբոյժներուն խաղացած նշանակալից դերը՝ Սուրիոյ ակնաբուժութեան պատմութեան մէջ, որպէս նախակարապետներ կամ ռահվիրաներ իրենց մասնագիտութեան (Ophtalmology) կատարելագործման գործընթացին: Դեր մը, որուն լայնօրէն կ'անդրադառնայ տոքթ. Անթաքի, վեր առնելով Հայոց նպաստը Սուրիոյ ակնաբուժութեան պատմութեան մէջ ու առանձին էջեր յատկացնելով առկանաւոր հայ ակնաբոյժներու: Իրաւամբ, հետաքրքրական է էջերու երկայնքին հանդիպիլ հայ անուններու, որոնք մերթ նախախնամական աշխատանք թափած են կուրութեան կանխարգիլման համար, մերթ հետազօտութիւններ կատարած՝ թրախոման (աչքի հիւանդութիւն մը, որ շատ տարածուած էր հիւսիսային Սուրիոյ մէջ) անհետացնելու նպատակով ու յաճախ ալ կատարած աչքի վիրաբուժական նախնական գործողութիւններ՝ առանց ունենալու հարկաւոր բժշկական սարքերն ու պայմանները...:

Տոքթոր Անթաքիի տուեալներուն համաձայն, աչքի հիւանդութիւններով զբաղող առաջին կազմակերպութիւնը Սուրիոյ մէջ հիմնուած է 1948-ին՝ «Կուրութեան կանխարգիլման Սուրիական Ընկերութիւն» անունով, որուն հիմնադիրներէն մին եղած է բժ. Ռոպէր Ճէպէճեան: Սոյն ընկերութեան ջանքերով է որ 1950-ին Հալէպի մէջ կայացած է աչքի հիւանդութեանց նուիրուած բժշկական առաջին համագումարը, որուն մասնակցութիւն բերած են երեք Հայ բժիշկներ՝ Ռ. Ճէպէճեան, Աւետիս Ճէպէճեան եւ Լուտեր Ջամիչեան: Ցաջորդ տարի, դարձեալ Հալէպի մէջ, ընկերութիւնը կազմակերպած է երկրորդ համագումար մըն ալ, որուն մասնակից 50 ժողովականներէն ութը՝ Հայեր եղած են, եկած Հալէպի շրջանէն եւ Պէյրութէն:

Կազմակերպչական աշխատանքէն դուրս, ակնաբուժութեան արդիական հասկացողութեան զործնական կիրարկման մէջ եւս՝ Հայեր աչքի զարկած են Սուրիոյ մէջ ի սկզբանէ: 1947-ին, իր սեփական հիւանդանոցին մէջ, բժիշկ Ռոպէր Ճէպէճեան կը կատարէ եղջերիկի (cornea) վերօգտագործման աննախադէպ գործողութիւն մը, որ ըստ տոքթոր Անթաքիի՝ առաջինը կը նկատուի իր տեսակին մէջ, ոչ միայն Սուրիոյ, այլեւ բովանդակ Միջին -- Արեւելքի մէջ (մահացած մարդու մը աչքը կոյրի մը կը «ներարկուի»): Հեղինակը լայնօրէն կը խօսի դիմական այս նուաճումին մասին, անդրադառնալով նաեւ դատական այն հետապնդումին՝ որուն ենթակայ կ'ըլլար բժիշկ Ճէպէճեան, քանի երկրին պետական օրէնքները դեռ այն ատեն թոյլատու չէին մարմնին օրգաններու անդամահատումին:

Այլ տեղ մը, երբ հեղինակը կ'անդրադառնայ 20-ական թուականներուն բազմաթիւ ոչ -- մասնագէտ բժիշկներու կողմէ ակնաբուժական տասարէգի կիրարկումին, դիտել կուտայ թէ «նմանօրինակ բժիշկներու թիւը աւելցաւ մանաւանդ Հալէպի Հայոց մէջ, բանի բաղաքին բնակչութեան մէկ երրորդը Հայերէ կը բաղկանար այն ատեն, որոնք գաղթական կուգային Թուրքիայէն...»:

Հայերու դերին մասին ամէնէն շատ կը խօսուի սակայն հատորին «Առաջնակարգ ակնաբոյժները Հալէպի մէջ» խորագրով բաժնին մէջ, ուր առանձինն ներկայացուած են հետեւեալ բժիշկները, իրենց նկարներով եւ կենսագրութեամբ (կ'արտագրենք յապաւումով). --

Բժիշկ Ասատուր Ալթունեան, ծնած՝ 1854-ին Սեբաստիա, ուսած Այնթապի մէջ, ապա Նիւ -- Եորքի Գոլումպիա Համալսարանը: 1889-ին վերջնապէս հաստատուած է Հալէպ, ուր 1911-ին կը բանար իր սեփական հիւանդանոցը (ներկայիս՝ պետական դպրոցի վերածուած, թաղամասի մը մէջ որ կը կրէ իր անունը): Մահացած է 1950-ին: Տոքթոր Անթաքի կը չեշտէ՝ թէ ան ոչ միայն հռչակաւոր վիրաբոյժ մըն էր ու ներքին հիւանդութեանց փիտուած մասնագէտ մը, այլեւ ճարտար ակնաբոյժ մը, որ քանիցս կատարած է cataracte-ի (ճերմակ ջուր) եւ շիլութեան յաջող գործողութիւններ:

Բժիշկ Յովհաննէս Տէր -- Ղեւոնդեան (1875 -- 1940), Մարաշցի, բժշկութիւն ուսած է Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանը, ուրկէ վկայուած է 1906-ին: Հալէպ գալով, սկիզբը գործակցած է բժիշկ Ալթունեանին, ապա բացած իր սեփական դարմանատունը: Ա. աշխարհամարտի տարիներուն՝ Օսմանեան բանակին որպէս պաշտօնեայ -- բժիշկ աշխատած է Պոլսոյ մէջ: Պատերազմէն ետք Հալէպ վերադառնալով չարունակած է իր մասնարէգը, որպէս վիրաբոյժ եւ ակնաբոյժ միաժամանակ:

Բժիշկ Յարութիւն Տէր -- Ղազարեան (1882 -- 1975), ընկէր Մարաշցի, շրջանաւարտ եղած է նախ Տարսոնի Ամերիկեան Գոլէճէն, ապա Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանէն՝ 1906-ին Ակնաբուժական մասնագիտութիւն ձեռք բերած է Գերմանիոյ մէջ (Ֆրանքֆուրթ): Թէեւ եղած է ներքին հիւանդութեանց մասնագէտ մը, սակայն զբաղած է նաեւ ակնաբուժութեամբ (մասնաւորաբար թրախոմայի բուժումով): Հեղինակն է «Հայկական Կիլիկիա» հատորին:

Բժ. Մելգոն Զրաճեան (1883 -- 1970), ծնած Տիգրանակերտ եւ շրջանաւարտ՝ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանէն, 1908-ին: Ակնաբուժութիւն ուսած է Հալէպի հռչակաւոր ակնաբոյժներէն Սալվատոր Քոհէնի ձեռքին տակ ու իր կարգին դարձած նոյնքան հռչակաւոր բժիշկ մը: Քաթարաքթի գործողութիւնը կատարած է առանց կարի, իբրեւ թմրադեղ օգտագործելով լոկ ֆոֆայինը...:

Բժ. Լուտեր Ջամիչեան (1885 -- 1951), ծնած Այնթապ եւ շրջանաւարտ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանէն, 1910-ին: 1920-ին հաստատուած է Հալէպ եւ բացած իր սեփական ակնաբուժարանը:

Բժ. Սամուէլ Մկրտիչեան (1887 -- 1968), Քեսապցի, շրջանաւարտ՝ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանէն, 1912-ին: 1919-ին Հալէպ գալով սկսած է կիրարկել իր մասնարէգը՝ որպէս ընդհանուր հիւանդութեանց մասնագէտ եւ ակնաբոյժ միաժամանակ:

Բժ. Ռոպէր Ճէպէճեան, բոլորին մէջ ամէնէն հանրածանօթը, այժմ 85-ամեայ, որ դեռ կը վարէ իր սեփական հիւանդանոցը: Ծնած է 1909-ին, Այնթապ: Շրջանաւարտ է Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանէն՝ 1934-ին: Ակնաբուժական մասնագիտութիւն ձեռք բերած է Ֆրանսա, եւ Հալէպ վերադարձին իր սեփական հիւանդանոց - ակնաբուժարանը հիմնած՝ 1952-ին (Սեպիլ): Եղած է Սուրիոյ Ակնաբոյժներու Միութեան հիմնադիրներէն եւ 1975 -- 77 ալ վարած՝ նոյն Միութեան նախագահի պաշտօնը: Աւելի քան կէս դարու վաստակ մը ունի իր մասնարէգին մէջ:

Բժ. Ֆուատ Եթէրեան, Ատանացի, շրջանաւարտ՝ Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ Համալսարանէն, 1933-ին: Երկար տարիներ իրբեւ ակնաբոյժ գործած է Դամասկոսի մէջ, որմէ ետք փոխադրուած է Պէյրութ եւ հանգստեան կոչուած:

***

Ահաւասիկ «գրոց արժանի» անուններ, որոնք յարդանքով ու երախտապարտութեամբ կը յիշատակուին արաբերէն հատորի մը մէջ՝ որ կոչուած է մեկ երեսակը ըլլալու Սուրիոյ բժշկագիտական պատմութեան:

Պիտի սիրէինք հաւատալ, որ հայ բանասէրը մը իրբեւ հենք օգտագործելով տոքթ. Անթաքիի սոյն հատորին հայերու վերաբերեալ նիւթերը՝ պատմագրական աւելի համապարփակ աշխատանքի մը ձեռնարկէր ու յաջողէր առաւել լոյս ցօղել սոյն ճիպին ու դերին վրայ, որ հայկունն է եղած՝ ոչ միայն Սուրիոյ ակնաբուժական մարզին, այլեւ բովանդակ բժշկական կալուածին մէջ:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Հալէպ

ՊՈԼԻՍ 1958 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Ժ.Զ.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Պոլսոյ հայկական համայնքի երեւելի մարդկանց հետ առաջին հանդիպումներս 1958-ի գարնան, բնականաբար հանրապետական Թուրքիոյ Ազգային Ժողովին մաս կազմող երկու հայ երեսփոխաններուն վերապահելու էի: Եւ Կեդրոնական Սանուց Միութեան ղեկավարներէն Վահէ Արթայի Ջանքով ստացուած ժամադրութեան համաձայն, Ուրբաթ, Մարտ 21-ի առաւօտեան ժամը 10-ին առաջին անգամ ներկայացանք Մկրտիչ Շէլլէֆեանի վաճառականական գրասենեակը, Ղալաթիոյ խաներէն մէկուն մէջ: Վայելչօրէն զգեստաւորուած, գեղադէմ, առոյգ, վաւլոուն նայուածքով մը հայ երեսփոխանը մեզ ընդունեցաւ եւրոպական ճաշակով կահաւորուած սրահի մը մէջ, ուր քարտուղար ու խորհրդականներ աչ ու ճախ դռներէն կուգային կ'երթային:

Անկեղծ եւ ինքնաբուխ ժպիտով մը ան մեզ ընդունեցաւ, գոյց տալով իր լայնատարած սեղանին առջեւ չարուած զոյգ բազկաթոռները: Քիչ չանցած, բարի գալուստի ընկալեակ խօսակցութենէն ետք, ակռանք երկուքով դիտակցիլ որ երբ ան՝ մեր դէմը նստած՝ պարտաւորուած էր կողքի դռներէն մտնող -- ելլող պաշտօնեաներուն եւ անդուլ հեռաձայներուն միջոցով դնուելիք ու ծախուելիք բազմատեսակ ապրանքներուն արժէքները յստակացնող միլիոններով լիրա եւ տոլար կը հոլովէ եւ հրամաններ կ'արձակէ անոնց գործադրութեան եւ փոխադրութեան պայմանները ճշդող, այլեւս անտեղի եւ անպատշաճ էր մեր հայկական աշխարհի լուր -- լսուներուն չարոցը այդ տեղ բանալ:

Ուստի քանի մը վայրկեան ետք, Վահէ Արթայի հետ մեր նայուածքներու փոխանակութեան իրբեւ եղրակացութիւն՝ մեր այցելութեան տեւողութիւնը բաւական համարելով՝ հրաժեշտ առինք Շէլլէֆեանէն միայն այն ստուգումով որ ան Ատաթուրքի խստուտիկ հողին զաւակն էր եւ անոր խօսակցութեան երկարաձիգ չէչան ալ կուգար զայն վկայել:

Արդէն մեր կարեւոր նպատակն էր հրաւիրել հայ երեսփոխանը Փրանսական հիւպատոսարանի սրահին մէջ տակիք Փրանսերէն ռէսիթալիս եւ այդ խնդրով ալ նոյն օրը կէսօրէ ետք ընդունուեցանք երկրորդ հայ երեսփոխան Տոքթ. Զաքար Դարվէյրին կողմէ: Այս վերջինի դրասենեակին մէջ բնականաբար ոչ մէկ խրախնդում եւ կարողացանք կէս ժամէն աւելի յուզումով խօսիլ իր ծննդավայր Ակնի մասին, եւ հակառակ անցած երկար տարիներուն, անոր հայրենաբաղձական զգացումը կը մնար միշտ վառ:

Տոքթոր Զաքարը պոլսահայութեան ծանօթ էր իր որդեգիր Գօգոյի պատմութիւնովը: Ահաւասիկ եղելութիւնը:

Պոլսեցի մեր բարեկեցիկ հայրենակիցները սովորութիւն ըրած էին տօնական օրերու առթիւ որբ երեխայ մը ընդունիլ իրենց տան մէջ, Գարակէօզեանէն կամ այլուր: Տարիներ առաջ տոքթ. Զաքարը եւ իր կինը կ'որոշեն իրենց տան մէջ հիւրասիրել եօթը տարեկան մանչուկ մը կաղանդի առթիւ. սակայն ութ օր առաջ, երբ մեկնումի ժամը կուգայ, խեղճ մանչուկը ինքզինքը այնքան երջանիկ զգացած էր այս զեղառատ բոյնին մէջ որ կը սկսի լալ: Տիկին Զաքարը տեսարանէն խորապէս ազդուած՝ չաբաթուան մը համար կ'երկարաձգէ անոր Գարակէօզեան վերադարձը: Պատմանաժամի վերջաւորութեան, նոյն սրտառմլիկ պատկերը կը նորոգուի եւ այս պայմաններու տակ է որ ծնողաղուրկ Գօգոն կը դառնայ անդաւակ Զաքարներու տան զարդը:

Առաջին անգամ երբ տեսայ Գօգոն, ան արդէն տասնեւերեք տարեկան նրբամարմին տղեկ մըն էր որ Ֆէրիւգիւղի վարժարանի սրահին մէջ Մայրերու Օրուան առթիւ, բեմ ելլելով համարձակօրէն իմ թախիծս ըրաւ, քովս նստող Տիկին Զաքարի աչքերէն արցունքներ հոսեցնելու աստիճան: Իսկ երկու տարի ետք, 1960, Կիրակի, Ապրիլ 10-ին, երբ Զահրատի եւ Պրախունիի հետ հրաւիրուեցանք Տոքթ. Զաքարի արեւմտեան Վոսփորի բարձրութեան վրայ արեւնեղու մէջ բաղմած ապարանքը, փոքրիկ Գօգոն արդէն սլացիկ հասակով գեղեցիկ պատանի մըն էր, իր նուիրական հօրն ու մօրը մէկ հատիկին գուրգուրանքը վայելող: Անոր գերբնական ժպիտն ու ժուժկալ չարժումները բաւական էին յայտնաբերելու բարեբախտութիւնը այս ընտանեկան օճախին: Վերջին ծայր արդիականօրէն զգեստաւորուած՝ ամենայն ըրջութեամբ կը ճգտէր մասնակցիլ մեր խօսակցութեան: Որքա՜ն հեռու էին այլեւս ցածկիկ նստարաններէն Գարակէօզեանները...:

Հազա՜ր ափսոս, աղմանդեայ սրտով բաբախող Տոքթ. Զաքարի վախճանը նոյն տարուան աշնան իսկ զառնադէտ պայմաններու մէջ պիտի կառարուէր ամայի կղզեակի մը խորշակաւար տափաստանին վրայ...

Պոլսահայութիւնը ներկայացնող երկրորդ երեսփոխանը՝ Մկրտիչ Շէլլէֆեան՝ Տոքթ. Զաքարէն առաւել թախտաւոր ճակատագրով օժտուած, այդ տարուան Սեպ. Հիւանդանոցի աւանդական պարահանդէսի կազմակերպիչ յանձնա-

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»)..

Գեղեցիկ աւանդութիւն մըն է որ հաստատութեամբ եւ նախանձախնդրութեամբ կը պահէ Ֆրանսահայ կաթոլիկ Մաշի Սէն Ժէրոմի «Ջ. Շանթ» մասնաճիւղը սարքելով տօնական սեղան մը հայկական Ծնունդին առթիւ: Այս տարի տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Յունուար 8-ին, Թաղին Ս. Սահակ -- Մեսրոպ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Թաղեցիներով, համակիրներով, բարեկամներով եւ Մարսէյլի կաթոլիկ Մաշի այլ մասնաճիւղերու անդամուհիներով լեցուեցաւ սրահը: Բոլոր սեղանները դրաւուեցան:

Սէն Ժէրոմի կաթոլիկ Մաշը պատիւ ունեցաւ վայելելու ներկայութիւնը իր Թաղի ընդհանուր խորհրդատուին՝ Լիւսիէն Վիէկայի, որ նախագահն է Պուշու-Ռոն նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդին: Այս առթիւ ան ուղեց յայտնել իր բարեկամութիւնը հանդէպ իր շրջանի Հայերուն: «Ջ. Շանթ» մասնաճիւղի անունով Ալիս Պիւլկիւրեան ողջունեց Լիւսիէն Վիէկան եւ հակիրճ խօսքերով ներկայացուց Կաթոլիկ Մաշի գործունէութիւնները ընդհանուր ուղղութիւնները եւ այսօրուան ազգային մտահոգութիւնները: Լիւսիէն Վիէկան մնաց շուրջ մէկ ժամ եւ ապա մեկնեցաւ քամարկ անձամբ հետեւելու ողողումներէն սեղծըւած ծանր կացութեան:

Հացկերոյթը սկսաւ շրջանի հոգեւոր հովիւ Եղիշէ Ա. Քհնյ. Փանոսեանի սեղանօրհնութեամբ:

Ա. Պիւլկիւրեան, այսանգամ հայերէնով, բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն, չնորհաւորեց Նոր տարին եւ Ծնունդը, չեշտեց ձեռնարկին աւանդական բնոյթը: Ցիշեցուց կաթոլիկ Մաշի հաւաքական ծառայութիւնները եւ հրաւիրեց սեղանակիցները մտածում մը ունենալ բոլոր անոնց որոնք հայրենի հողին վրայ ցուրտին, մութին եւ զանազան դժուարութիւններու մէջ դիմադրեցին Ծնունդը:

Սէն Ժէրոմի կաթոլիկ Մաշի մասնաճիւղի անդամուհիները Նանք Չինայեցին լաւագոյն ընդունելութիւնը վերապահելու

ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻԻ ԲԵՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թրքական «Միլլիյէթ» օրաթերթը «Ոստում դէպի հարաւ» հատորին պատասխանած մեծ հետաքրքրութեան առթիւ հարցազրոյց մը կատարած է ռուս ազգայնական պարագլուխ Վլադիմիր Ժիրինովսկիի հետ:

Պատասխանելով հարցումներուն ան Գ. աշխարհամարտի կարելի ղրդեպատճառ կը նկատէ լեզուներու, կրօնքներու տարբերութեան հետեւանք չրջանային պատերազմները որոնց կարգին կը դասէ հայեւադրբէնական բախումները. յետոյ, ինք իր կարգին հարց կուտայ. -- «ինչո՞ւ դուք միջամտիլ կ'ըլլաք Կովկասի խնդիրներուն: Թրքական հրասայլեր Հայաստանի սահմանին վրայ դիրք կը գրաւեն ու կրակելու հրամանի կը սպասեն. ո՞ւր պիտի կրակեն: Կրակելէ ետք ի՞նչ պիտի ըլլայ: Հապա եթէ Հայը կամ Քիւրտերն ալ նոյն էայլերուն դիմեն: Տէմիրէլ Աշխապատ գացեր ու հանդիպում ունեցեր է Թիւրքմէնիստանի, Ղազախիստանի, Ուզբէկստանի, Կիրգիզիոյ ղեկավարներուն հետ: Ռուսաստան էիչ մը տարօրինակ կը գտնէ այս բոլորը ու հարց կուտայ. «Տէմիրէլ ի՞նչ գործ ունի մեր Միջին Ասիոյ շրջանին մէջ»...:

Բացատրելով դէպի հարաւ ռուսական ոստումի մը ղրդեպատճառները, ան կ'ըսէ թէ եթէ Միջին Ասիոյ եւ Կովկասի մէջ ներկայի կացութիւնը չարունակուի պատերազմները կը ծաւալին. Ազերիները կը կռուին Հայերուն, Վրացիները՝ Աբխազներուն, Տաճիկները՝ Ուզբեկներու դէմ ու ամբողջ շրջաններ քարուքանդ կ'ըլլան. 10 -- 20 տարի ետք այս ժողովուրդները Ռուսաստանէն օժանդակութիւն պահանջելու հարկին տակ կը գտնուին. այդ պարագային Ռուսաստան կ'օգնէ, սակայն այդ օժանդակութիւնը պէտք է վճարուի նիւթապէս, կամ հողային տարածքներով:

Զրոյցին վերջաւորութեան խօսքի նիւթ կ'ըլլայ քրտական հարցը որուն մասին Ժիրինովսկի ըսած է թէ Ռուսաստանի միջամտութեամբ միայն լուծում կը գտնէ ու Տիյարպէքիր քրտական մայրաքաղաք կ'ըլլայ, եւայլն: Ան կ'ըսէ. -- «Եթէ Կովկասի պատերազմը շարունակուի, Հայերը նախ Ադրբեջանը կը գրաւեն, յետոյ իրենց զէնքերուն մէկ մասը կուտան Քիւրտերուն որոնք արեւելեան Անատոլուի մէջ մեծ ապստամբութիւն մը կը հրահրեն: Այդ ընթացքին Արարատի, Կարսի, Արտահանի խնդիրներուն պատճառով Հայերը զինուոր կը ղրկեն Թուրքիա. այսինքն, ձեր արեւելեան շրջանը մէկ օրէն միւսը Քիւրտերով ու Հայերով կը լեցուի. մեծ պատերազմ մը ծայր կուտայ: Իրաք կացութենէն օգտուելով իր Քիւրտերը հիւսիս՝ թրքական շրջաններ ղրկել կը ջանայ: Ինչպէս նաեւ Սուրիա: Այդ պայմաններով Թրտական պետութիւն մը կը հիմնուի. իսկ ինչ կը վերաբերի Տիյարպէքիրի մայրաքաղաք ըլլալուն, ատիկա ըսողը ես չեմ, Քիւրտերն են»:

եւ խնամուած ու համադամ ճաշերով իրապէս տօնական ճաշացուցակ մը հրամցնելու ներկաներուն: Նոյնպէս մրթնոլորտը եղաւ շատ հաճելի եւ տրամադրութիւնները միշտ բարձր: Եւ տարբեր կերպ չէր կրնար ըլլալ քանի կարպիս Արթին (Յարութիւնեան) իր անսպառ, ոգեւորող եւ խանդավառ չունչով, իր կատակներով, իր երգերով, իր խօսքերով ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ լեցուց սրահը: Բարձրախօսը առաւ եւ պահեց մինչեւ վերջին պահը, սակայն նոյն առեն դիտցաւ տանց մասնակցութիւնը ապահովել խօսքով, արտասանութեամբ, երգով: Այսպէս, արտասանեցին Անտոն Սանտալեան, Յովհ. Թումանեանի «Հին Օրհնութիւն» քերթուածը եւ Ալիս Պիւլկիւրեան Կոստան Զարեանի «Զին, պարտունը եւ Հայաստանը» բանաստեղծութիւնը: Երգեցին Պերճ Կարապետեան «Կիլիկիա» եւ Սիրանոյշ Մանուկեան «Թռչէի մտքով տուն»: Ֆրանսուա Խօրաէքեան թերաւ նաեւ իր հումուրը, պատմելով կատակ մը: Քլեմանս Թիւթիւնեան Ֆրանսահայ կաթոլիկ Մաշի Շրջ. Վարչութեան անունով յայտնեց մաղթանքները, չնորհաւորեց Սէն Ժէրոմի մասնաճիւղը իր աշխատանքին եւ տիրական ներկայութեան համար շրջանէն ներս, եւ ապա անդրադարձաւ կաթոլիկ Մաշի անմիջական մտահոգութիւններուն, նախաձեռնութիւններուն օգնութեան հասնելու համար Հայաստանի սահմանները պահող, հայկական Ղարաբաղը պաշտպանող զինուորներուն: Մաղթեց որ 1994-ը ըլլայ, ամբողջ աշխարհի համար, խաղաղութեան տարի մը:

Ներկաները ապրեցան համակրելի երեկոյթ մը եւ զայն արտայայտեցին ոչ միայն չնորհկալական եւ գնահատական խօսքերով այլ նաեւ քաջալերական արարքներով, քանի եղան ինքնաբուխ նուէրներ որոնց դումարը հասաւ եօթը հազար երկու հարիւր յիսուն Ֆրանքի:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Անհունապէս բարի, աղնուօրէն ուղղամիտ, մաքուր հոգիով անձ մըն էր խօսեցեալս, ան կը նմանէր աւելի առաքեալի մը քան նշանածի մը: Քանի եւ չորս տարուս մեծ էր ինձմէ. արդէն մաղերուն մեծ մասը ճերմակ, տարիքէն չատ աւելի ենթադրել կուտար: Թաղային վարժարանէն յետոյ առեւտրական ասպարէզը մտած, չատ բարեհամբաւ առեւտրական մըն էր, իր եղբայրները իրեն ընկերակից առած:

Ու ամուսնացանք:

Վարագոյր մը իջաւ իմ երիտասարդութեանս վրայ, բարձր պատի մը առջեւ գտայ ինքզինքս. երկինքը, լոյսը, արեւը, բանաստեղծութիւնը չկին երեւար անկից:

***

Անցան մէկ քանի տարիներ: Ոչ մէկ դրական արտադրութիւն:

***

Երկար մաքառումներէ յետոյ, վերջապէս իմ, միմիայն իմ, ծառերով հովանաւորուած պզտիկ տանս, լուսաւէտ մէկ սենեակին մէջ, երկու փոքրիկ անկողիններու քով, իրիկնամուտերուն կը հակէի երկու աղուորիկ, գանգրահեր երախաներուս քունին:

Խելայեղօրէն կը սիրէի զանոնք, ամէն չափազանցութիւն կ'ընէի, ամէնէն անհեթեթները:

Մինակ էի տանը մէջ դայեակիս հետ. ով իրաւունք ունէր ինձ դիտողութիւն ընելու որ կը սիրէի երախաներս, իմ սեւաչուխ անուշիկ պզտիկներս: Սրտիս մէջ կուտակուած, արգիլուած բոլոր սէրերը կը թափէի հեղեղի մը պէս անոնց գլխուն: Անոնց հետ իմ չախչախուած կեանքս ծաղկած էր նորէն:

Հիւանդ եղած էի, հիւծուած, նիհարցած, բայց ուժ կ'առնէի իմ ճաղուկներուս ժպիտէն: Մինակ դուրսի աշխարհը գոյութիւն ունէ՞ր, չէի գիտեր. տիեզերքը զաւակներս էին: Միշտ իմ ղպացումներս կարծես կանգ չառնող մրրիկէ մը մղուած են:

Ամուսինս, քիչ մը սրտմտած իրենութիւնս բաժնուած ըլլալուն, գոհ էր իմ այդ չափազանցութիւններէս. մատաղատի կին մը առանձին տան մը մէջ պէտք ունի մը յարատեւ զբաղումի եւ իմս լաւագոյնն էր զբաղումներուն:

Երկար չտեւեց սակայն այդ հանդարտիկ կեանքը. առողջութիւնս կրկին խանգարուեցաւ:

Տաժանելի հիւանդութենէ մը յետոյ եղբայրս կորնգուցի. անոր տառապանքները ամէն օր ներկայ, սպառեցան ջիղերս:

Իմ ամուսինս կը նեղուէր Պոլսոյ վիճակէն, շրջանակը հետզհետէ կը սեղմուէր, Համիտի բռնակալ թաթը Հայրունն գլխուն կը ճնշէր, առեւտրականութիւնն եւս կը տուժէր: Ու կը խորհէինք կարելիութեան մը Աւստրիա կամ Զուիցերիա տեղափոխելու: Ուղեւորութիւնը, փոփոխութիւնը թերեւս ինծի ալ կազդուրէին:

Թողուցինք մեր տունը, բարեկամի մը յանձնեցինք կարասիները եւ մեկնեցանք:

Անձրեւոտ էր ճամբան, մշուշապատ չունն էր որ կուլար նորէն: Կեանքիս ամէն կարեւոր անկիւնադարձերուն աչուները լացած է. թերեւս ուրիշ ինձմով չհաղորդուող տխրող չունենալուս:

Վիէննա վերագայ օրաքոյրս, սքանչալի օրեր անցուցի իր մօտ, իր զորովին ծոցը, ան գիտէր հանդարտեցնել ամէն ցաւ:

Աւստրիոյ մէջ հաստատուիլ հնար չըլլալով ամուսնոյս, մեկնեցանք դէպի Զուիցերիա:

Այն երեք տարիները զոր անցուցինք այդ դրախտային երկրին մէջ իմ մտաւոր թէ ֆիզիքական վերածնունդս եղան:

Փաստօրէն ըսած է, «իւրաքանչիւր օրուան իրականութիւնը գոյութիւն ունի եւ զայն ի չայտ բերելու կարող եղողին կը բերէ հրաշալի պահեր»:

Երբ սիրտը այլեւս բեռնաւոր չէ այն անանցանելի պարապութեամբ որ մութ ամպերու կուտակումի մը պէս է, չափազանցուած ճառագայթ մը կրնայ յանկարծ զայն լուսաւորել չողչողացումով մը:

Լեռները Սաւոյի՝ դիմացէն. զառիթափէն վար՝ Ուչին, գոհարը Լեման լիճին. երբեմն ալ՝ յստակ օրերուն՝ հեռուէն դղեակը Շիյոնի, իր սոսերկրեայ թաքստոցներով, ուր երկար խոկացած է Պայրըն իր հրաշակերտը գրելէ առաջ, չրջանակն էր, ուր կը թափառէր երեւակայութիւնս:

(Շար. 28)

Փարիզ, Յունուար 7

(Շար. Ա. էջէն)

նել միջին աշխատավարձը երեք ամսուայ ընթացքում :

4. -- Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային անվտանգութեան պետական վարչութեան պետի պաշտօնակատարը նշանակել՝ Դաւիթ Դուրգէնի Շահնազարեանին :

5. -- Յանձնարարել Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային անվտանգութեան պետական վարչութեան պետի պաշտօնակատարին եռամսեայ ժամկէտում՝

անցկացնել Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային անվտանգութեան պետական վարչութեան ծառայողների որակաւորման սուդում.

մշակել եւ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան հաստատմանը ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային անվտանգութեան պետական վարչութեան կանոնադրութիւնը, կառուցուածքը եւ հաստիքացուցակը :

Հայաստանի Հանրապետութեան
Նախագահ
Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

14 Յունուարի 1994թ., քաղ. Երեւան

**

Այլ հրամանագրով մըն ալ նախագահը Եդուարդ Գրիգորի Սմոնեանցը հեռացուցած է Հայաստանի ազգ. ապահովութեան պետական վարչութեան պետի իր պաշտօնէն, այլ պաշտօնի կարգելու համար :

ՊԷՐՆԱՐ ԼԷՕՒԻՍ «ԼԸ ՄՈՆՏ» ԵՒ ՀԱՑԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

-- Շարունակելի --

Յունուար 4-ի մեր թիւով Ռեսխաթ խորագրով արձագանգած էինք Պէրնար Լէուիսի պատասխանին («Լը Մոնտ», "Նամականի", Յունուար 1) խումբ մը օտար եւ հայ մտաւորականներու նամակին, ուր կը կրկնէր թէ Հայերու ջարդերը ցեղասպանութիւն որակելու որեւէ «լուրջ փաստ» չկայ : Այս առընչութեամբ, Ամմէնֆաքտ է որ իր տնօրէնին Մարտիրոս Սողոքեանի ստորագրութիւնը կրող նամակով մը պատասխանած է :

Այս նամակը փոխուած խորագրով մը՝ «La négation d'un génocide» փոխանակ՝ «Halte au négationnisme»ի լոյս տեսաւ, Թուրքիոյ վերաբերող երկու նախադասութիւններու ջնջումով, «Մոնտ»ի Յունուար 15-ի թիւին մէջ : Ցիշենք որ Ամմէնֆաքս 1989-ին փարիզի հիմնուած անկախ կազմակերպութիւն մըն է որուն գլխաւոր նպատակն է չհատդրդռել ֆրանսական մեխանները հայկական հարցերով, արժմէական թէ հիմնական :

Գալով Պէրնար Լէուիսի դիրքին եւ յամառութեան, հարկ եղածը գրուեցաւ, դրեցինք եւ լաւ է որ այս «թերթօնը» վերջ գտնէ : Պէրնար Լէուիս քանի դիտէ որ «լուրջ փաստեր» կան թէ Ապրիլեան եղեռնը ցեղասպանութիւն է, ինչ -- ինչ պատճառներով չուզեր ընդունիլ այսօր, երբ ընդունած էր՝ երէկ, իր դիտնալիքն է, բան մը փոխուիր իրողութենէ մը :

Թեան իսլամական ճակատ) կողմէ օտարականներուն որ մեկնին Ալժերիայէն : Այս Ֆրանսուհին որ ֆրանսական հիւպատոսարանը կ'աշխատէր, ամուսնացած էր Ալժերացիի մը հետ եւ 20 տարի է Ալժէ կ'ապրէր : Ի նշան սուգի ֆրանսական բոլոր հաստատութիւնները վաղ մնացին երկուշաբթի օր : Դեսպանը՝ Պէրնար Քէսէճեան Ալժերիոյ վարչապետին փոխանցեց Ֆրանսական կառավարութեան յուզումը : Ադտաքին նախարարութիւնը, արդէն, «զգրելի ոճիր» որակեց այս ահաբեկումը պաշտօնական դեկոյցով մը : Ռապահ Քէպիր որ ՖԻՍ-ի արտասահմանեան գործակալութեան անդամ է հարցազրոյցի մը մէջ «Ինֆօ -- Մաթէն»ի կը պնդէ որ այս ոճիրները Ալժերիոյ Ապահովութեան ապատարկութեանց գործն է, կարենալ մինաոիրական վարչակարգ մը հաստատելու համար :

Ռոխսատանի փոխ -- վարչապետը՝ էդոր Գայդար իր հրաժարականը տուաւ, ի տես ընտրութիւններու տկար արդիւնքներուն եւ իր տարակարծութեան կառավարութեան հետ : Ցանօթ է որ Գայդար տնտեսական բարենորոգումներու գլխաւոր ոահվիրան էր : Միւս կողմէ, Դումա-ի (երեսփոխանական ժողով) նախագահ ընտրուեցաւ համամտավար մը՝ Իվան Ռիբկին 223 ձայնով, այսինքն հարկ եղած մեծամասնութիւնը : Այս երկու պարագաները ծանր հարուածներ են Ելցինի համար :

Տիկին Միթերան ահազանգ հնչեցուց, Յունուար 14-ին, Լոնտոնի մէջ, ուր խօսք առաւ «Միջազգային հարցերու արքայական հիմնարկ»ին առջեւ որպէս Ֆրանս-Լիպէրթէի նախագահուհի, ուշադրութիւն հրաւիրելով Քիւրտերու վիճակին վրայ հարաւային Անատոլուի մէջ : «Քաղաքներ, գիւղեր կը քանդուին, բնակչութիւնը սարսափի մէջ կ'ապրի եւ լուրերը չեն յայտնիր լռութեան պատը ճեղքել» չեչուած է Տիկին Միթերան :

Իտալիոյ նախագահը Լուիճի Սքալֆարօ լուծեց Խորհրդարանը : Կանխահաս ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մարտ 27-ին եւ առաջին անգամ ըլլալով մեծամասնութեան դրութեամբ :

Զվիադ Գամսախուրդիա. կտակ մը ձգած է ուր խիստ կերպով կ'ամբաստանէ Ռուսաստանը. -- «Ռուսաստա'ն, օժանդակեցիր մահուանս, հարիւրապատիկ պիտի վճարես» :

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԼԱԿ

Ժանն -- Զարուհի Իփէքաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Զաքարեան ընտանիքը 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

UGAB - PARIS

CONFÉRENCE

Deuxième volet
du cycle de conférences
proposé par le Comité de Paris
de l'U.G.A.B.

LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE

Conférence-Projection
avec M. Claude MUTAFIAN
Universitaire, Historien, Organisateur de l'exposition de la Chapelle de la Sorbonne
le Vendredi 21 Janvier à 20 h 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Participation aux frais : 10 F.
Etudiants : entrée libre.

SOIREE - DISCO

l'UGAB - JEUNES

organise
sa prochaine *SOIREE - DISCO*
le Samedi 22 Janvier à partir de 22 h 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Prix membre : 100 F.
Non-membre : 150 F.

Adhésions : Adultes 300 F.
Etudiants 200 F.

Tenue correcte exigée

SUPER-LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France
Section MARSEILLE-VILLE
«SOSSE MAYRIG»
organise un SUPER LOTO
le Dimanche 23 Janvier à partir de 15 h
la MJAC
12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԻ ԵՒ ՏՈՒՀՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 23, առաւօտեան ժամը 10-ին *Մայր Եկեղեցւոյ մէջ* պատարագի արարողութեան ընթացքին ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԻՐԻՃԵԱՆ Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի *կը կատարէ պաշտօնական հաստատումը նոր հոգեւոր հովիւ՝*

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Պատարագի ընթացքին ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. կը կատարէ Դպրութեան Աստիճանի Տուչութիւն կարապետ եւ ժիրայր եսայեան եղբայրներուն,

Յաւարտ պատարագի, ի պատիւ Զատիկ Վրդ.ի եւ երկու դպիրներուն Սահակ Մեսրոպ մշակութային կեդրոնի Արծրունի Զրբաչեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ հիւրասիրութիւն -- քօքթէյլ, որուն կը հրաւիրուի Մարսէյլի եւ շրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդը :

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Թաղական Խորհուրդս կը հաղորդէ եկեղեցական ընկերակցութեան բոլոր անդամներուն որ նոր խորհուրդի մը ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 10-էն 17 :

Այն անդամները որ կ'ուզեն իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել՝ պէտք է յանձնեն զայն եկեղեցիին :

Վերջին պայմանաժամն է՝ Կիրակի, Յունուար 23, ժամը 12-ին :

Հաճեցէք վերյիշել անուն, մականուն եւ հասցէ :

Ընտրութիւններու մասնակցելու պայմանները. --

Իրաւունք ունին մասնակցելու,

1. -- Եկեղեցական Ընկերակցութեան անդամները իրենց անդամական քարթով որ կը փաստէ իրենց անդամավճարը՝

2. -- Այն անդամը որ չի կրնար անձնապէս ընտրութեան մասնակցիլ կրնայ լիազօրութիւն տալ ուրիշ անդամի մը, պայմանաւ որ՝

-- յանձնէ իր քարթը այդ անդամին,

-- անդամ մը կրնայ միայն մէկ լիազօրութիւն ստանալ՝ որ կը քննուի ընտրական յանձնաժողովի նախագահին կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՅՈՑՑԸ հակայ յաջողութիւն մը արձանագրեց Կիրակի օր, Յունուար 16-ին : Ոստիկանութիւնը 260 հազար կուտայ որպէս թիւ, կազմակերպիչները՝ մէկ միլիոն, կը մնայ, ինչպէս ըսաւ Պատ, մէկը կրկնապատկել, միւսը՝ երկուքով բաժնել եւ հասնիլ 500-էն 600 հազար ցուցարարի : Ասոնցմէ չատեր չկրցան իսկ հասնիլ այն վայրը՝ Նասիոնի հրապարակը, ուր պիտի սկսէր ցուոումը, իրիկունը : Փորթ Շամփէրիէն Ռեփիւպլիք, 9 քիլոմեթր չկրցան կարել բոլորը, ուր կայծին նաեւ քաղաքական դէմքեր՝ Ռոքար, Մօռուա, Լանկ եւայլն, եւայլն, որոնք սակայն տիրական դիրքեր չգրաւեցին եւ փորձ չըրին քաղաքական բնոյթ տալ ցոյցին :

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Շաբաթածէ որ երկօրեայ այցելութեան ընթացքին հանդիպում ունեցաւ Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին հետ, յայտնած է թէ երկու երկիրները նախնական համաձայնութեան մը յանգած են բնական կազի խողովակաշար մը չինելու համար որ Կովկասէն պիտի մինչեւ Ասիան ու Եւրոպան : Համաձայնութիւնը կ'ընդգրկէ նաեւ երկաթուղիի մը, կառուղիի մը եւ օդային ճամբու մը չինութիւնը :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ -- քաղաքային դիծերու չորս հանրակառքերու մէջ ռումբեր պայթած են Յունուար 14-ին, պատճառ ըլլալով չորս հոգիի մահուան եւ 17 վիրաւորներու : Արարքին պատասխանատուութիւնը ստանձնած է «Քիւրտիստանի ժողովրդային վրկութեան բանակ»ը :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ է որ նախագահներ Գրլինթըն եւ Հաւէզ -- էլ -- Ասատ հաչտութիւն կնքեցին եւ Միացեալ -- Նահանգներու նախագահը «չատ կարեւոր» որակեց իր խօսակցութիւնները Սուրիոյ իր պաշտօնակիցին հետ : Երկուքն ալ կոչ ըրին որ «քաղերու խաղաղութիւնը» հաստատուի Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ : Սուրիա կը դադրի ահաբեկիչ պետութեանց ամերիկեան սեւ ցանկին վրայ ըլլալէ : Իսրայէլեան մեխանները չկրցան հետեւիլ երկու նախագահներու մամուլի ասուլիսին, իրենց մուտքը արգիլուած ըլլալով, Դամասկոսի պահանջով իսկ : Իսրայէլի կառավարութիւնը այնքան ալ ընդառաջ երթալու միտք չունի եղած առաջարկներուն (Կոլանի չուրջ մանաւանդ) եւ արդէն իսկ վերապահութիւններ ունի ու դժգոհ է ամերիկեան միջամտութենէն :

Ալժէի մէջ օր ցերեկով Ֆրանսուհի մը սպաննուեցաւ, Յունուար 15-ին, ինչ որ 26-ի կը բարձրացնէ սպաննուած օտարներու թիւը Նոյեմբերէն ի վեր, երբ ազդարարութիւն կ'ըլլար ՓԻՍ-ի (Փրկութեան իսլամական ճակատ) կողմէ օտարականներուն որ մեկնին Ալժերիայէն : Այս Ֆրանսուհին որ ֆրանսական հիւպատոսարանը կ'աշխատէր, ամուսնացած էր Ալժերացիի մը հետ եւ 20 տարի է Ալժէ կ'ապրէր : Ի նշան սուգի ֆրանսական բոլոր հաստատութիւնները վաղ մնացին երկուշաբթի օր : Դեսպանը՝ Պէրնար Քէսէճեան Ալժերիոյ վարչապետին փոխանցեց Ֆրանսական կառավարութեան յուզումը : Ադտաքին նախարարութիւնը, արդէն, «զգրելի ոճիր» որակեց այս ահաբեկումը պաշտօնական դեկոյցով մը : Ռապահ Քէպիր որ ՓԻՍ-ի արտասահմանեան գործակալութեան անդամ է հարցազրոյցի մը մէջ «Ինֆօ -- Մաթէն»ի կը պնդէ որ այս ոճիրները Ալժերիոյ Ապահովութեան ապատարկութեանց գործն է, կարենալ մինաոիրական վարչակարգ մը հաստատելու համար :

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ փոխ -- վարչապետը՝ էդոր Գայդար իր հրաժարականը տուաւ, ի տես ընտրութիւններու տկար արդիւնքներուն եւ իր տարակարծութեան կառավարութեան հետ : Ցանօթ է որ Գայդար տնտեսական բարենորոգումներու գլխաւոր ոահվիրան էր : Միւս կողմէ, Դումա-ի (երեսփոխանական ժողով) նախագահ ընտրուեցաւ համամտավար մը՝ Իվան Ռիբկին 223 ձայնով, այսինքն հարկ եղած մեծամասնութիւնը : Այս երկու պարագաները ծանր հարուածներ են Ելցինի համար :

ՏԻԿԻՆ ՄԻԹԵՐԱՆ ահազանգ հնչեցուց, Յունուար 14-ին, Լոնտոնի մէջ, ուր խօսք առաւ «Միջազգային հարցերու արքայական հիմնարկ»ին առջեւ որպէս Ֆրանս-Լիպէրթէի նախագահուհի, ուշադրութիւն հրաւիրելով Քիւրտերու վիճակին վրայ հարաւային Անատոլուի մէջ : «Քաղաքներ, գիւղեր կը քանդուին, բնակչութիւնը սարսափի մէջ կ'ապրի եւ լուրերը չեն յայտնիր լռութեան պատը ճեղքել» չեչուած է Տիկին Միթերան :

ԻՏԱԼԻՈՑ նախագահը Լուիճի Սքալֆարօ լուծեց Խորհրդարանը : Կանխահաս ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մարտ 27-ին եւ առաջին անգամ ըլլալով մեծամասնութեան դրութեամբ :

ՋՎԻԱԴ ԳԱՄՍԱԽՈՒՐԴԻԱ. կտակ մը ձգած է ուր խիստ կերպով կ'ամբաստանէ Ռուսաստանը. -- «Ռուսաստա'ն, օժանդակեցիր մահուանս, հարիւրապատիկ պիտի վճարես» :

GRANDE SOIREE DU NOEL ARMENIEN

AU PROFIT DE

L'ECOLE SAINT MESROB D'ALFORTVILLE

DINER DANSANT

avec *PAUL BAGHDADLIAN et son Orchestre*
LE SAMEDI 22 JANVIER à partir de 20 h 30
au Gymnase *Lapierre* d'Alfortville
— rue du 8 Mai 1945 —
Réservations aux : 43 - 96 - 18 - 13 —— 43 - 75 - 28 - 37.

ՓՈՒԹՊՈԼ

Վաղնս 3-ի դէմ 4 կէտով պարտուեցաւ Վալանսիէնէն, այս վերջնոյն դաշտին վրայ : Վալանսի Հայ Մարզականը 19-րդ է 20 կէտով : Դասաւորման գլուխն է Ռէնն 36 կէտով :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՐԱՒԱՆԴ

ՀԱՐԱՒԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԱՍՊԵԼԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Նկարիչ բարեկամ մը, քանի մը օր առաջ, խօսք կ'ընէր այն մասին, թէ չըքնաղ հայ մամուլը տեւականօրէն կը մատնանշէր Հայաստանի ու Արցախի ողբերգական վիճակը, կրած տառապանքները, ամբոխարմունները, եւայլն։ Իսկ երբ այդ նիւթին չուրջ խօսք բացած էր իր օտար բարեկամին, որ մէյզպզային լրատու գործակալութեան մը մէջ կ'աշխատի, վերջինս հակազդած էր· «քայց դուն գիտե՞ս Հայերը ներկայիս ինչ ծեծ կը ֆաշեն Ազերիներուն»։

Ով որ քիչ մը լրջօրէն կը հետեւի հայաստանեան իրադարձութիւններուն, դիւտէ թէ կացութիւնը վարդագոյն չէ հոն, բայց դիւտէ նաեւ, թէ Հայաստանն ու Արցախը Սոմալիա կամ Պանկլատէշ չեն։ Այսինքն, իրականութիւնը ո՛չ սեւ է, ոչ ալ ճերմակ, այլ՝ խառնուրդ մը։

Ցիշեցինք 1983-ին Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին կողմէ լոյս ընծայուած յաջող պրակ մը հայութեան մասին, որուն խորագիրն է՝ «Հայաստան՝ անվերջանալի ողբերգութիւնը»։ Եւ մտածեցինք մեր անցեալէն մեզի եկող մտային կաղապարներուն մասին, որոնք այնքան ամուր կերպով դրոշմուած են մեր հասարակական պատկերին մէջ։

Այդ կաղապարներն են, որոնք ծնունդ տուած են մեր պատմութեան վերաբերեալ զարմանահրաշ տպիտութեան մը, որ մեզի ճաշակել կուտայ «փառաւոր անցեալի» անհատնում էջեր, մէկ կողմէ, ու «անվերջ ողբերգութեան» հազարամեակներու տարեգրութիւն մը, միւս կողմէ։ Երկուքն ալ անջատաբար։ Այսինքն, ունեցեր ենք փառք կամ ողբերգութիւն, ո՛չ՝ փառք եւ ողբերգութիւն։ Եւ որովհետեւ ամէն վայրկեան պէտք է դիմացինին գութը շարժենք, մեր նախընտրած տարբերակը ողբերգութիւնն է, որովհետեւ Հայերը երբեք թիւով մը օտար հող չեն գրաւած, ոչ մէկ օտար թագաւորի քիթը արիւնոտած են, եւայլն։ Պատճառ մը կայ, անշուշտ, որ կը փառաբանենք պարտութիւն մը՝ Աւարայրը, եւ ցած ձայնով կը խօսինք աշխարհակալի մը՝ Տիգրան Մեծի մասին։

Պատմութիւնը ո՛չ սեւ է, ոչ ալ ճերմակ, այլ՝ խառնուրդ մը։

Ջարմանահրաշ տպիտութիւն· ա՛յն, որ մեզի ծամծմել կուտայ անուններու ծանօթը, որուն համը փախած է չատոնց։ Որովհետեւ անուն կայ, ամանուն չկայ, ինչպէս կ'ըսէ առածը։

Մեր բանախօսներու զինանոցին նախընտրած ասոյթներէն մէկը անգլիացի փիլիսոփայ Ժորժ Սանթայանային կը պատկանի։ Բոլորդ ալ լսած էք, հասկնալու համար· «Անոնք որոնք անցեալը չեն յիշեր, դատապարտուած են զայն կրկնելու»։ Բայց որովհետեւ մեր բանախօսներն ու հրապարակախօսները մանաւանդ տկարութիւն ունին չըքնարկէ դուրս նախապատրաստութիւններու հանդէպ, հետեւաբար անտեսած են ասոյթին մարդկութիւնը· «Երբ փորձառութիւնը չի պահպանուիր, ինչպէս վայրենիներու պարագային, մանկութիւնը յաւիտենական է։ Անոնք որոնք անցեալը չեն յիշեր, դատապարտուած են զայն կրկնելու»։

Բոլորը կրնան յիշել, բայց ո՞վ կը պահպանէ փորձառութիւնը։

Ո՛չ փառաւոր անցեալ կայ, ոչ ալ անվերջանալի ողբերգութիւն։

Յատկանշական մանկութիւն մը կայ, որուն մէջ երջանիկ կ'ապրինք՝ մեր տգիտութեան իբրեւ սորուկ, պատմութենէն տարատեսակով մինչ իշխանութիւնը գիտութեան տէրերուն կը պատկանի։

Իշխանութիւնը պատմութիւնը կը վերածէ առասպելի։

Առասպելը կ'ամրացնէ դաւանանքի՝ dogme-ի չղթաները։

Դաւանանքը անունդ կուտայ հիստերիային։

Հիստերիան իշխանութեան հիմքը կ'ընդլայնէ։

Եթէ մեր անցեալը այնքան փառաւոր եղած ըլլար, մեր ներկան այսպէս չէր ըլլար։ Իսկ եթէ այդ անցեալը ողբերգութիւններու անվերջ չարան մը եղած ըլլար, հաւանաբար ներկայ օրուան չէինք հասներ։

Վերջերս, անգլիացի ծանօթ պատմաբան Էրիք Հոպսպօմ (Eric Hobsbawm) կը գրէր· --

«Այս եւ ուրիշ փորձեր՝ պատմութիւնը առասպելներով փոխարինելու, իմացական գէշ կատակներ չեն միայն։ Վերջին հաշուով, կրնան որոշել ի՛նչ կը գրուի դասագիրքի մը մէջ։ Առասպելն ու հնարաւոր էականն են իմաստութեան բաղաձականութիւններուն համար։ Պետութիւնները միշտ կը ձգտին որոշ ապահովութիւն մը գտնել անորոշ եւ ցնցուած աշխարհի մը մէջ, իմզիմիին ըսելով· "Տարբեր ենք ու աւելի լաւ բան միւսները"։ Մտահոգիչ է, որովհետեւ այս առասպելներն ու հնարաւորները բանաձեւող մարդիկը կրթուած անձեր են· ուսուցիչներ (աշխարհական քէ կղերական), դասախօսներ (ոչ շատ, կը յուսամ), լրագրողներ, ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի արտադրիչներ։ Այսօր, անոնց մեծամասնութիւնը համալսարան մը յաճախած է։ Մի՛ սխալիք ասոր մէջ։ Պատմութիւնը ո՛չ պապենական յիշողութիւնն է եւ ոչ ալ հաւաքականը։ Եւ այն ինչ որ մարդիկ սորված են բահանաներէն, դրպրոցի ուսուցիչներէն, պատմութեան հատորներու հեղինակներէն, յօդուածագիրներէն ու հեռատեսիլի յայտագիրներու խմբագիրներէն»։

«Պետութիւն» եզրը փոխեցէք «իշխանութիւն» (pouvoir) բառով եւ արդէն ձեռքի տակ ունիք մեր պատմութեան առասպելականացումի հիմնական պատասխանատուն։ Եւ արդէն կրնաք հասկընալ ինչո՞ւ մեր ազգային կառոյցները իրենց անցեալը դրամագլուխի վերածած են· «Անցեալը կ'օրինականացնէ։ Անցեալը փառաւոր նախընթացքի մը կուտայ ներկայի մը, որ ցուցնելիք շատ բան չունի» (է· Հոպսպօմ)։

Այդ անցեալի (փառաւոր կամ ոչ) չահագործումը կը տեսնենք այսօր հայաշխարհի երկայնքին ու լայնքին։ Եւ իշխանութեան տէրերը, ինչ ալ ըլլայ իրենց անունը, կ'աշխատին այդ դրամագլուխին տոկոսներով ապրիլ։

Բայց պատմական ճշմարտութիւնը տէր չունի։ Տակաւին չէ գտնուած։

Սակայն, երբ անցեալի էջերուն մէջ կը խորասուզուինք, կրնանք փաստեր քաղել ու եզրակացութեան յանգիլ, կամ գոնէ փորձել։

Բայց այն ատեն առասպելները կը մեռնին։

Եթէ առասպելները մեռնին, կը վերադառնանք պատմութեան։

Պատմութեան վերադարձը կ'ենթադրէ հիստերիայի ջնջումը։

Եթէ հիստերիան ջնջուի, կը դառնանք բանականութեան։

Օրինակ, կարելի՞ է լրջօրէն մտածել, որ ո՛չ Վարդան Հերոս մըն էր, ոչ ալ Վասակ՝ դաւաճան մը։

Երբ Մոնղոլները հուրի ու սուրի մատնեցին Հայաստանը, կոտորելով բնակչութեան կարեւոր թիւ մը, ի՞նչ իրաւունքով Կիլիկիոյ Հեթում Ա· արքան անունց հետ դաշինք կնքեց։ Ատիկա Հայաստանը ծախելու համազօր չէ՞ր։

Իսրայէլ Օրին Նուիրեալ հայրենասէ՞ր մըն էր, կամ առաջին կարգի արկածախնդիր մը։

Ե՞րբ «քրիստոնեայ» Եւրոպան օգնեց «քրիստոնեայ» Հայերուն։

Արդեօք Մեծն Տիգրանը փառամո՞լ մըն էր, թէ խոհուն ռազմագէտ -- դիւանագէտ մը։

Լեւոն Ե· Լուսինեան իսկապէս հետաքրքրօրէն էր Կիլիկիոյ Թագաւորութեան վերականգնումով։

Հայաստանի Հանրապետութիւնը (1918 -- 1920) ժողովրդավարական տիպար, եւրոպատիպ պետութի՞ւն մը եղաւ։

Մեսրոպ Մաշտոց հայ այբուբենը ստեղծեց ազգը պահպանելո՞ւ, թէ Աւետարանը քարոզելու համար։

Սրբապղծութի՞ւն է ըսել, թէ 1918-ի անկախութիւնը ոչ մէկ կապ ունեցաւ հայ ազգային --- աղատագրական պայքարին հետ։

Այսպէս, տասնեակներով հարցեր կան, զորս մեր պատմագրութիւնը դեռ առաջի կայօրէն չէ ուսումնասիրած։ Ուրիշներ պատշաճ կերպով չեն փոխանցուած հասարակ մարդուն։ Պատմութեան մեր դասագիրքերու ժամանակավրէպ, սխալ-չատ եւ ամաթէօր վիճակը լաւագոյն փաստն է, որ ցոյց կուտայ մեր (չ)իմացութեան մակարդակը։

Բայց էականը տրամադրութիւնն է առարկայական ճշմարտութեան մը հասնելու, ձերբազատելու՝ բարդոյթներէն, յանցանքներէն եւ հնազանդութիւններէն։ Ազգային առողջութիւնը նուաճելու հիմնական նախապայմանը։

Ազատիլ առասպելներէն կ'ենթադրէ իրական ազատագրում։

Որպէսզի պատմութեան անիւը կրկին անգամ մեզ չճզմէ։ Ու գաղրինք «ողբերգական ժողովուրդ» ըլլալէ։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅԱՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ

Մեր դարաշրջանը հատանաբար պատմութեան մէջ պիտի յիշուի որպէս մարդկային իրաւունքներու դարաշրջան։ Է՛հ, արդարեւ մեր դարաշրջանին է որ սուրբ հացի մը նման մարդկային ապրումներու խորանին վրայ դրուեցան մարդ արարածին մարդկօրէն ապրելու ամէնէն արդար իրաւունքները։ Մինչեւ որ սոսրադրուեցաւ մարդկային իրաւունքներու համաշխարհային յայտարարագիրը, ո՞վ համարձակութիւնն ունէր վեհապետերուն, արքաներուն, իշխանութիւններուն, զօրաւորներուն ու բռնապետներուն, առաջնորդներուն ու զեկավարներուն, անհրաւներուն ու չարերուն դիմաց իր ամէնէն տարրական իրաւունքը պաշտպանելու։ Դեռ վաթսուն, եօթանասուն տարի առաջ իսկ մտաւորականներ ու ընկերաբաններ կը կարծէին իրաւունքն ունենալ ըսելու թէ «այս աշխարհի վրայ իրաւունք չկայ, պարտաւորութիւն կայ»։ Մինչդեռ այսօր այլեւս մարդը քաղաքութիւնն ունի բարձրաղաղակ խօսելու իր իրաւունքներուն մասին։ Իրաւունքը սուրբ է։ Ո՛չ անհատը, ո՛չ պետութիւնը, ո՛չ ալ օրէնքը իրաւունք ունի մարդ անհատին իրաւունքները ոտնակոխ ընելու։ Մարդկային իրաւունքներու ամէն բռնաբարում այլեւս բոլորին կողմէ դատապարտելի արարք է։ Մեր դարաշրջանի հոյակապ իրագործումն է այս։

Բայց իրապէս այդպէ՞ս է։ Մարդկային իրաւունքները իրապէս սո՞ւրբ են, իրապէս կը յարգուի՞ն։ Մարդկային իրաւունքները այլեւս անբռնաբարելի կերպով ապահովութեան տակ առնուա՞ծ են։

Անշուշտ ոչ։ Մարդկային իրաւունքները սուրբ են, ճիշդ է, բայց մարդ մը իր այդ սուրբ իրաւունքներուն տէր կրնայ դառնալ այն ատեն միայն, երբ դիմացինը ոտնակոխ չընէր զանոնք։ Այլ խօսքով, եթէ իրաւունք մը ունիմ, այդ իրաւունքը կախեալ է ուրիշին բարեացակամութենէն։ Եթէ այդ ուրիշը կը յարգէ իրաւունքս, հարց չկայ։ Բայց եթէ այդ ուրիշը իրաւունքս չի յարգեր, եթէ դիս կը տեսէ որ ես իմ իրաւունքիս համար պայքարիմ իրեն հետ, դատարան երթամ, միջազգային տեսաններու դիմաց իրաւունքս պաշտպանեմ, այդ պարագային իմ իրաւունքս թուղթի վրայ մնայն դոյութիւն ունի։

Մարդկային իրաւունքներու տասը յայտարարագիրներ այ ստորագրուած ըլլան աշխարհի բոլոր պետութիւններուն ու աշխարհի բոլոր բնակիչներուն կողմէ, հզօրը, ուժեղը, բռնապետը, անխիղճը, պատեհապաշտը միշտ աւելի չատ իրաւունք պիտի ունենայ քան թէ տկարն ու պատուաւոր մարդը, կամ օրինապահ քաղաքացին։ Ղեմմտանքի, բարոյականութեան, ճշմարտախօսութեան սա անհատասարութեան մէջ ես բան մը կրնամ չշահիլ եթէ ըսեմ թէ՝ «Այս մէկը իմ մարդկային իրաւունքս է»։ Ես բան մը կրնամ շահիլ այն ատեն միայն երբ դիմացինս կ'ըսէ· «Այս մէկը քու մարդկային իրաւունքդ է»։

Շատ տարիներ առաջ մէկը կարեւոր դատարկ մը պարտական էր ինծի, բայց կը դժուարանար վճարելու, չէր վճարեր։ Այն ատեն լուսահոգի հօրս հարցուցի թէ ի՞նչ պէտք է ընէի։

-- Մարդը կ'ընդունի՞ որ քեզի պարտք ունի, հարցուց հայրս։

-- Այո՛, պատասխանեցի, կ'ընդունի, բայց...

-- Ուրեմն կէսը գանձած կը նկատուիս։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ ԱՊԱՍՏԱՆԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՐՈ՛Ի ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Աւանդութիւն դարձած է Ֆրանսան կոչել ապաստանի երկիր։ Այս կոչումը կուգայ յատկապէս իրենց գաղափարներուն կամ համոզումներուն պատճառով հալածուած անձերու ընծայուած ասպնջականութենէն։ Աւտր մէջ մեծ եղած է անշուշտ ազատութեան գաղափարականը որ հիմնաքարերէն մէկն է Ֆրանսական պետականութեան։

Այս աւանդութիւնը, սակայն, այնպէս կը թուի որ տատանումներու շրջան մը կը բոլորէ, ժամանակէն թելադրուած պարադրանքներով։ Ալժերացի ուսուցչուհիի մը յուսարեկ արտայայտութիւնները լսածդ վատան են այդ տատանումին։ Ան կ'ըսէ· -- «Հոս ապրիլ կարելի չէ այլեւս· կը սպառնան ինծի։ Կը պահանջեն որ վերջ տամ դասաւանդութեանս ու գլուխս ծածկեմ։ Այլեւս չեմ համարձակիր առանձին փողոց ելլել, կամ գիշերը ուշ ժամու վերադառնալ։ Առջի իրիկուն հեռաձայնով բժիշկ կանչեցինք, պատասխանեցին որ մեր միջոցներով պէտք է հիւանդը հիւանդանոց փոխադրենք, որովհետեւ նոյնիսկ հիւանդապահները կը վախնան կրօնամոլներու բաղաքին մէջ կանգնած պատնէշներէն···։ Չեմ ուզեր հոս կենալ· բայց ո՞ւր կրնամ երթալ։ Կ'ըսեն թէ Ֆրանսան դռները փակած է մեզի···»։

Ֆրանսա որ անցեալին յաճախ ընդունած է սպանացի պարտուած հանրապետականներ, Փինոչէի զոհ դարձած Չիլիցիներ եւայլն, այսօր տարբե՞ր չափանիշներ կը գործադրէ· այդ տպաւորութիւնը կուտայ կացութիւնը, երբ ցեղային մաքրագործումէն խոյս տուած Պոսնացիի մը կամ ՖԻՍ-ի սպառնալիքին ենթարկուած ալժերացի դերասէտի մը նոյնիսկ իրաւունք չի տրուիր քաղաքական ապաստանի դիմումի թղթածրար մը ներկայացնելու։ Պատճառը այն է որ այս կարգի անձերը մաս չեն կազմեր Ժընեւի համաձայնագրին ապաստանեալի բնութագրումին։ Հոն, պայման կը նկատուի հալածուած ըլլալ իր իսկ ազգային իշխանութեան կողմէ։ Մինչդեռ, Պոսնիացիները որոնք փոքրամասնութիւն են իրենց երկրին մէջ, կամ ՖԻՍ-ի ալժերացի զոհերը, «իրենց» կառավարութեան սպառնալիքին ենթակայ չեն իսկական առումով։ Ու այս պարագաներուն մէջ ընդունիլ նման հալածանքներու դիմումը, կը նշանակէ կերպով մը ակնարկութիւն ընել որ ալժերական պետութիւնը ի վիճակի չէ իր քաղաքացիներուն պահպանութիւնը ապահովելու։ Այս կարգի նշանակում մը բաւական հակասական կացութիւններ կը ստեղծէ· այսպէս, օրինակ, Ֆրանսային ապաստան խնդրելու իրաւունք կ'ունենայ միայն ՖԻՍ-ի չարաշահուած անձը։ Եթէ այդ ալ չընդունի, եթէ ժխտէ, ուրանայ, այն ատեն ոչինչ կրնաս դանձել։

Իրաւունք ունէր։ Այդ օրէն ասդին միշտ տեսայ որ իրաւունքը իրաւունք է այն ատեն միայն երբ դիմացինը կ'ընդունի։ Ո՛չ մէկ դատարան, ո՛չ մէկ օրէնք, միջազգային ո՛չ մէկ ատեան իմ այդ իրաւունքս այնքան ապահովութեան տակ պիտի կարենայ առնել, որքան դիմացինիս խղճմտանքը, բարեացակամութիւնը, պատասխանատուութիւնը։

Ես երբեմն կը կարծեմ թէ մարդիկ սըխալ կ'ընեն երբ չարունակ կը խօսին մարդկային իրաւունքներու մասին։ Ընդհոյ առարկայ է ո՛չ թէ իրաւունքը, այլ դիմացինին նկատմամբ պարտականութիւնը։ Աղեղը թերեւս աւելի լաւ արդիւնք մը քաղած կ'ըլլային եթէ քովքովի դալով ստորագրէին ո՛չ թէ մարդկային իրաւունքներու, այլ մարդկային պարտականութիւններու համաշխարհային յայտարարագիր մը։

Եթէ անհատներն ու հասարակութիւնները իրենց պարտականութիւնները լրիւ կատարեն, դիմացիններուն իրաւունքը ինքնաբերաբար յարգուած կ'ըլլայ արդէն։

Ռ· Հ·

ՀԵՌԱՏԻՊԱՐ ԽՐԵՄԱՆ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 10 / 13)

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

Ուժանիւթի նախարարութեան տուեալներով Յունուար 11-ին արտադրուած ելեկտրականութեան քանակն էր 14,752 միլիոն քիլովաթ / ժամ: Վերջին օրերուն, կապի չդոյութեան նոյն պայմաններուն մէջ կ'արտադրուէր աւելի քան 15 միլիոն քիլովաթ / ժամ:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Հայաստանի նախագահի մամուլի քարտուղար Արամ Աբրահամեան հերքելով «Երկիր» թերթի (Հ. Ց. Դ.-եան պաշտօնաթերթ) Յունուար 11-ի թիւին մէջ լոյս տեսած այն լուրը, որու համաձայն նախագահը ընդդիմադիր հոսանքներու դործունէութիւնը արգիլող օրինագիծ մը կը պատրաստէ, ըսած է թէ թերթին պատասխանատուները տեղեակ ըլլալու են թէ նման որոշումներ տալու իրաւասութիւնը վերապահուած է Արդարադատութեան նախարարութեան:

***

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Միջազգային կարմիր Խաչի Յունուար 11-ի տեղեկագրէն կը պարզուէր որ, ի տես զարթաղեան ճակատին վրայ վերստին ստեղծուած ծանր կացութեան եւ բազմաթիւ վիրաւորներուն, կազմակերպութիւնը 6·3 թոն դեղօրայք եւ սարքաւորում ղրկած է Յունուար 11-ին Թիֆլիս, ուր կը գտնուի կովկասեան իր կեդրոնատեղին: Օգնութիւնը հոնկէ կը բաշխուի կռիւներու գօտիի հիւանդանոցներուն:

***

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՕԻԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԱՑՑԸ

Իրանի պատուիրակութեան Ադրբեջան կատարած այցելութեան ընթացքին ստորագրուած են երկու համաձայնագրեր: Առաջինը մաքսային է, որ կը նախատեսէ դէպի Նախիջեւան ապրանքի փոխադրութիւն իրանեան տարածքով, իսկ երկրորդը կը վերաբերի Իրան - Ադրբեջան սահմանագլխուն մխացեալ չուկայի մը բացումին:

***

150 ԵՐԱԽԱՆԵՐ ԶՄԵՐՔ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ Կ'ԱՆՑԸՆԵՆ

Ռուսական մշակ· «Հարմոնիա» ընկերութեան նախաձեռնութեամբ եւ բարեսիրական բազմաթիւ միութեանց ու հաստատութիւններու աջակցութեամբ Հայաստանէն 150 երախաներ, որոնք կարօտեալ չրջանակներէ եւ աղէտի գօտիէն են, ձմեռը կ'անցընեն Ռուսաստան: Անոնք կը տեղաւորուին առողջարաններու, հանգստեան տուներու եւ պիչերօթիկներու մէջ:

***

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

«Սպեղանի» Բարեսիրական Միութեան միջնորդութեամբ Հայաստանի Գրողներու Միութեան չէնքին մէջ ամէն օր կը բաշխուի «Անդրանիկ Յարութիւնեան» Հիմնադրամի (Լոս - Անճըլըս) Հայաստանի եւ Շահումեանի մէջ զոհ գացած ընտանիքներուն տրամադրած օգնութիւնը: Իւրաքանչիւր ընտանիքի կը տրուի 400 Դրամ եւ յաւելեալ 100 Դրամ անչափահաս ամէն մէկ երախայի:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԱՂԹԱՆՔԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ· -- («Յառաջ»)· --

Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրճեան՝ Հարաւային Ֆրանսայի համար Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդը եւ Հարաւային Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու Շրջանային Խորհուրդը, Ուրբաթ, Յունուար 7-ին Սահակ -- Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի սրահը, հրաւիրած էին քաղաքի եւ շրջանի իշխանութիւնները, եկեղեցական, աշխարհական եւ դինուորական անձնաւորութիւնները, հայկական կազմակերպութիւններու եւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ եւ այլ անձեր ներկայացնելու համար Նոր տարեան եւ Ծնունդի առթիւ իրենց մաղթանքները:

Մարսէյլի քաղաքապետը՝ Ռոպէր Վիկուռու անձամբ ներկայ եղաւ շրջապատած իր կցորդներէն Տիկին Էլիզ Յակոբեան եւ քաղաքապետական Խորհուրդի ծագումով հայ անդամներէ՝ Ժաք Սամուէլեան, Բաֆֆի Նազարեան, Ժորժ Ենովքեան եւ Մաթիէօ Սոլաքեան: Իսկ, Շրջանային Խորհուրդի նախագահը Ժան Գլօտ Կօսէն կը ներկայացնէր՝ Ժան -- Փիէռ Պէրպէրեան եւ Պուչ -- տիւ -- Ռոնի ընդհանուր Խորհուրդի նախագահը՝ Լիւսիէն Վիկան կը ներկայացնէր՝ Պրիս Տիւսիւզօ: Ներկայ եղան նաեւ երեսփոխան Ռոլան Պլում եւ այլ անձնաւորութիւններ:

1994 տարին, ըսաւ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրճեան, թող ըլլայ խաղաղութեան, եղբայրութեան եւ սիրոյ տարի մը մարդոց միջեւ որպէսզի ցաւի, տանջանքի եւ ուրախութեան առօրեայ պատկերները դոր մեծխանները ցոյց կուտան չբախին մարդոց անտարբերութեան: Հայաստանի, Ղարաբաղի մէջ, յայտարարեց Եպիսկոպոսը, ցաւն ու սուգը կը չարունակեն պատել ժողովուրդը եւ հանդարտութեան յոյսերը հեռու են ապահովութիւն մը ըլլալէ եւ աւելցուց՝ «աւելի քան երբեմ Հայերը վճռակամ են պաշտպանելու իրենց հողը, երկիրը եւ անգամ մը եւս ժամադրութիւն ունին պատմութեան հետ»: Սակայն, չարունակեց Տարօն Եպիսկոպոս, յոյսը մեր ամենամեծ ապաւէնը կը մնայ: Յոյս հանդիպ այս ժողովուրդին որ միշտ դիտցաւ խաւարէն դէպի լոյս գալ, յոյս հանդիպ բարի կամքի մարդոց որպէսզի ճշմարտութիւնը եւ արդարութիւնը յաղթանակեն, յոյս հանդիպ հաւատքին որպէսզի բոլոր համայնքները բացուին երկխօսութեան, ըմբռնումի եւ թըշնամութիւնը տեղ տայ հաշտութեան, վէճերը բանակցութեան եւ անտարբերութիւնը ուշադրութեան:

Աւանդական այս կարճ արարողութիւնը փակեց Մարսէյլի քաղաքապետը Ռոպէր Վիկուռու, չնորհաւորելով Նոր Տարին բոլոր Հայերուն, որքան որ ըսաւ արդէն Մարսէյլցիներուն ուղղած մաղթանքներուն մէջ Հայերը մաս կը կազմեն: Կը բաժնեմ ձեր մտահոգութիւնները Հայաստանի եւ Ղարաբաղի նկատմամբ, չեչտեց քաղաքապետը ու ընդգծեց 1993-ի ձմեռը քաղաքապետարանի կատարած օգնութիւնը, սակայն աւելցուց, բաւարար չէ եւ մանաւանդ հարցերը չի լուծուիր միայն նիւթական օգնութեամբ, այլ քաղաքական լուծումներ պէտք է գտնել: Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Միթերանի ներկայացուցիչ Ժան Փիէռ Քոթէն ալ իր կարգին ընդգծեց թէ Ֆրանսա պատրաստ է ամէն տեսակ օգնութեան, սակայն ան ալ նշեց թէ հարցերը քաղաքական լուծում կը պահանջեն:

Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու Շրջանային Խորհուրդի նախագահ Ժան Գլօտ Կօսէն ներկայացուց Տարօն Եպիսկոպոսը, որ Ֆրանսայի մէջ կը գտնուի 1994 տարուան առաջին այցելութեան համար: Ան ներկայացուց նաեւ Տարօն Եպիսկոպոսի ծագումը, ուսումը, կրօնական եւ հասարակական գործունէութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայ Առաքելական Եկեղեցիի ներկայ վիճակը Հայաստանի մէջ, Տիկին Էլիզ Յակոբեան ալ իր կարգին ներկայացուց Մարսէյլի քաղաքապետարանի կատարած գործերը, մարդասիրական գործունէութիւնները, որոնք պէտք է անցնիլ համագործակցութեան եւ կողմերու ժխտական կեցուածքէն քաղաքական բանակցութեանց եւ լուծումներու: Ռոպէր Վիկուռու տեղեկացուց թէ Դեկտեմբերի Ֆրանսական թեքտէմով դպրոցի չինութեան աշխատանքները սկսած են եւ կը ծրագրէ Մարտ ամսուան ընթացքին երթալ Հայաստան եւ տեղւոյն վրայ հաստատել եղելութիւնը եւ մանաւանդ մտածել ապագայի մասին, ամսինքն դպրոցի սարքաւորման եւ մանկավարժական կարիքներուն: Մարսէյլի քաղաքապետը յոյս յայտնեց որ 1994 տարին ըլլայ քիչ մը աւելի թեթեւ բոլորին համար:

Արարողութիւնը վերջ դտաւ ընդունելութեամբ մը, խնամքով պատրաստուած Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՆԱՑԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Այդ մաքուր, այդ զարգացած աչքառասէր միջավայրին մէջ ուսանելու մեծ փափաք մը արթնցած էր մէջս: Շուրջս չուառով կազմուած էր համեղի չրջանակ մը չնորհիւ բարեկամուհիս որ երկար տաեն Պոլիս ապրած էր. կային նաեւ հոն իր քոյրերը ամուսնացած. կար պատուական հովիւ մը բողոքական, ճշմարիտ քրիստոնեայ մը: Այդ բարեկամներուս միջոցով ձեռք ձգեցի արտօնութիւնը ներկայ ըլլալու աղջկանց բարձրագոյն լիսէին դասընթացքներուն, իբրեւ ունկնդիր առանց քննութիւն անցնելու, բան մը որ նախընթաց չունէր՝ ըսին ինձ. թերեւս ղրպիտուհիի հանգամանքս այդ բացառութիւնը ընել տուաւ:

Տակաւ սկսած էի զուիցերիացի մայրերուն օրինակին հետեւիլ, միշտ խորունկ զորովով կը սիրէի պզտիկները, բայց դաստիարակչական պայմաններն ալ իր գործ կը դնէի. յանձն առի նոյնիսկ զանոնք մանկապարտէզ ղրկելու:

Ես առանին գործերը ընդհանրապէս կարճ կապելով կ'երթայի դասընթացքներուս, առհասարակ դրականութիւն, փիլիսոփայութիւն, ֆրանսական բանաստեղծութիւն զիս կը չահագրգռէին:

Առաջին օրերը՝ ուսանողուհիները, ամէնքը չափահաս, զժուարաւ զարմանքնին զսպեցին զիս տեսնելով, իմ սեւ մեծ աչքերովս, մանչու ասուիէ գլխարկովս, սեւ զանգուրներովս, թերեւս չկրցան մեկնութիւն մը տալ մինչեւ այն օրը որ արդէն մէկ քանիներուն ծանօթացած, մեր պատմութիւնը իրենց պատմեցի, հայ ազգին տառապանքները իրենց մատնանչեցի, իրենց հոգին համակրանք էր ամբողջ մեղի հանդիպ:

Հիացան, զուարճացան, երբ պզտիկները տեսան բոլորովին արեւելեան թիփով:

Ամուսինս, թէեւ կանխակալ կարծիքներն ու նախապաշարումները բաւական թօթափած էր, բայց միշտ քիչ մը կը զարմանար իմ ընթացքիս:

Այդ դասընթացքներէն դուրս գրեթէ բոլոր գրական բանախօսութիւններուն ներկայ կ'ըլլայի, մանաւանդ երբ Ժ. Ժ. Ռուսոյի մասին խօսուէր: Զեմ գիտեր ինչու այդ երկրին, այդ վայրերուն ուր մեծ փիլիսոփան ապրած, չնչած, խոկած, սիրած ու տառապած է, կարծես հոգիս հաղորդակցութեան մէջ էր անոր ցաւատանջ հոգիին հետ: Հրաշագեղ բնութիւնը Զուիցերիոյ զոր ան չատ կը սիրէր, ինձ աւելի պաշտելի դարձած էր այդ պատճառով: Իր յոռետեսութիւնը, իր յուսալքումները, իր ինքնայատուկ բոլոր արարքները, տեսակ մը նուիրականութիւն ունէին ինձ համար: Թանգարանին մէջ, Տիկին տը Վարանի իւղաներկ պատկեկ նկարին առջեւ, երկար պահեր կը մնայի, մտաբերելով իրենց փոխադարձ զգացումները:

Երեկոները երկու փոքրիկ անկողիններուս մօտ նստած կարդի կը դնէի ձօթերս եւ տպաւորութիւններս: Երջանիկ էի, անխառն երանութեամբ մը:

Շատ ձիւն եկաւ այն ձմեռը, եւ երբ արեւը ելլէր ձիւնին վրայ ամէն ինչ արեւակնի կը վերածուէր:

Իսկ լուսնկայ գիշերները հրաշալիք մըն էին: Անմոռանալի գիշերներ անցուցած եմ ժամեր երկար դիտելով Ուչին եւ լեռները Սավուայի, մութ կապոյտ լեռնանին միւս կողմը, մինչ վարը պարտէզին դրան առջեւ, ձիւներուն մէջ, ուսանողներ ցայգանուագներ կը թրթռացընէին: Երիտասարդութիւնն էր որ կը յորդէր այդ տղաքներու արիւնէն: Իսկ իմ երիտասարդութիւնս ինչ եղած էր:

Պզտիկ պատահար մը եկաւ խռովել մեր անդորրութիւնը: Քոյրս Տիկին Նորատունկեան իր զաւակը չուզեր որ Պոլիս ուսանի եւ անպատճառ այդ երկիրը ղրկել կը փափաքի: Այդ հարցումին քեռայրս պատասխանած է թէ Զուիցերիա միակ երկիրն է ուր մարդիկ սուտ չեն խօսիր: Եւ զարմանալին այն է որ բռնակալը, փոխանակ զայրանալու, պահ մը խորհեր, յետոյ արտօներ է որ քոյրս եւ իր որդին մեկնին դէպի Լօզան եւ պատանին հոն դասատիարակուի:

Դժբախտաբար քոյրս երկար չկրցաւ մնալ մեր մօտ, զաւակը ծանր հիւանդութիւն մը անցուց, ահ ու դողի մատնելով մեզ, եւ այն ինչ ապաքինած՝ վերադարձաւ Պոլիս:

Անոնց մեկնելէն յետոյ սկսանք մեր բնականոն կեանքը: Երբեմն, բարեկամներու պնդումներուն վրայ՝ պզտիկ արեւելեան պատմուածքներ կը դրէի A. B. ստորագրութեամբ, «Gazette de Lausanne»ին մէջ, թէեւ ցանցառօրէն:

(Շար· 29)

(Շար. Ա. էջէն)

ուած է Ռուսաստանի արտգործնախարարութեան պատասխանատու պաշտօնեայ Անատոլի Կարասինի յայտարարութեան մէջ, որը հրապարակուել է մեր մամուլում: Նշուած յայտարարութիւնը, ի դէպ, ցրում է այն մտավախութիւնները, թէ Ռուսաստանը փոխել է իր դիրքորոշումը զարաբաղեան խնդրում: Իրողութիւնն այն է, որ Ռուսաստանն իսկապէս անաչառ է այդ հարցում եւ անկեղծօրէն չահագրգռուած է արիւնահեղութեան դադարեցման մէջ:

***

«Ես ուզում եմ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել Հանրապետութեան նախագահի Դեկտեմբերի 15-ի հրամանագրի եւ նրա կատարման ընթացքի վրայ: Ինչպէս յիշում էք, հրամանագիրն ուղղուած էր աննղամթերքի ներմուծման եւ վաճառքի թարեզատաս պայմաններ ստեղծելուն: Այդ փաստաթղթում չօշափելի յանձնարարականներ էին տրուած կենտրոնական Դրամատան եւ կառավարութեանը, որոնց մի մասը արդէն իրագործուել է: Ասեմք, մասնաւորապէս, վերաբերում էր կառավարութեան որոշումների մէջ փոփոխութիւններ կատարելուն, որոնք պէտք է վերացնէին վարչարարական քաշքշուքը եւ չարաշահումների հնարաւորութիւնը: Օդանաւակայաններում կարգ ու կանոն հաստատելու նպատակով ստեղծուել է գործադիր չտակ՝ Շահէն Պետրոսեանի ղեկաւարութեամբ:

«Մեծ աշխատանք է կատարել նախագահի վերահսկողական ծառայութիւնը, որը գործադիր արձագանգման խումբ է ստեղծել եւ չուրջօրեայ հերթապահութեամբ յենակէտեր հաստատել «Զուարթնոց», «Էրեբունի» եւ «Շիրակ» օդանաւակայաններում:

Ընդհանուր առմամբ այդ միջոցառումները դրական որոշակի ազդեցութիւն ունեցան, եւ նկատելի աշխուժութիւն մըտցրեցին աննղամթերքի ներկրման եւ ապրանքաշրջանառութեան մէջ: Արդիւնքները աւելի զոհացուցիչ կը լինէին, եթէ Դեկտեմբերի վերջին չարաթուայ ընթացքում չլինէր թռիչքների համար անբարենպաստ եղանակի գործօնը: Բայց, նոյնիսկ չնայած այդ գործօնին, Դեկտեմբեր ամսին Նոյեմբերի համեմատութեամբ բեռնատար ինքնաթիռների մուտքը Հայաստան աւելացել է տասնըմէկ տոկոսով, իսկ ինքնաթիռներով աննղի ներմուծումը Հանրապետութիւն աճել է աւելի քան 5 անգամ, նոյն ճանապարհով պէնզինի ներկրումը աւելացել է 6,6%: Այդ ամէնը որոշ չափով նպաստել է պէնզինի դնի նուազմանը եւ դրամի արժէքի կայունացմանը:

«Դա տեղի է ունեցել այն բանի չնորհիւ, որ օդանաւակայանի ծառայութիւնները թարեալուել են ձեռներէց կազմակերպութիւնների եւ անձանց սպասարկումը, չնայած այստեղ դեռեւս կան մեծ թերութիւններ: Նախագահին կից վերահսկողական ծառայութեան եւ իրաւապահ օրգանների սոուդումների արդիւնքում յայտնաբերուել են դրամա-ապրանքային չորթումների, պաշտօնական դիրքի չարաշահումների մի չարք դէպքեր, յարուցուել են քրէական գործեր:

«Վերահսկողական ծառայութեան գործադիր արձագանգման խմբերը Յունուարի 14-ից վերսկսել են իրենց աշխատանքը ոչ միայն նշուած օդանաւակայաններում, այլ Հայաստանի հիւսիսային եւ հարաւային կառուցիներում:

***

Շաբաթ -- կիրակի (Յունուար 15 / 16) մեր թիւով յայտնած էինք թէ Ֆրանսայի համար առժամեայ նոր գործավար մը նշանակուած է յանձին Աչոտ Մելիք -- Շահնազարեանի:

Ծնած է 1931--ին, աւարտած միջազգային յարաբերութիւններու Մոսկուայի հիմնարկը, Խորհրդային Միութեան Արտաքին Նախարարութեան դիւանագիտական ակադեմիան, հետեւած դիւանագիտական ասպարէզ ընդգրկողներու վերապատրաստութեան դասընթացքներուն: Դիւանագիտական պաշտօններ վարած է 1958--էն Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի կարգ մը երկիրներու խորհրդային դեսպանատուներուն մէջ: Գործավարի պաշտօններ վարած է Ջայիր, Գամպոճ, Մալի: Պատասխանատու պաշտօններ վարած է Խորհրդային Արտաքին Նախարարութեան ափրիկեան, մամուլի բաժիններում: 1992 Փետրուարէն կ'աշխատէր Արտաքին Նախարարութիւնը որպէս խորհրդատու Նախարարին: Կը տիրապետէ Ֆրանսերէնին, սպաներէնին, անչուշտ՝ ռուսերէնին: Ամուսնացած է եւ հայր երեք զաւակներու:

***

Յունուար 18--էն սկսած է կազ մտնել Հայաստան չնորհիւ կատարուած առաժամեայ վամրջումի մը (փոնթաժ), բուն նորոգութիւնը կարելի չէ եղած իրագործել: Կառախումբեր ալ սկսած են մուտք գործել Հայաստան:

***

Յունուար 16--ին, ազրբեջանական ուժերը լայնածաւալ յարձակումներ կատարած են դէպի Ակերան -- Աղդամ եւ տեղի ունեցած են բուռն կռիւներ: Զախջախելով հրապայլ մը եւ ռազմակառք մը, եւ պատճառելով 60 մեռեալ, զարաբաղեան մարտիկները թշնամիին ստիպած են նահանջել դէպի իր նախկին դիրքերը: Հայկական կողմէն զոհ գացած են երկու զինուոր, 7 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Իսկ Յունուար 17--ին ազրբեջանական օդանաւեր քանի մը անգամ փորձած են ռմբակոծել Ստեփանակերտը:

***

ՓԱՊՈՒՂԻԻ ԺԱՄԵՐԸ ԿՐՃԱՏՈՒԱԾ

Յունուար 14--ին որոշուած է որ Յունուար 17--էն սկսեալ Երեւանի փապուղին գործէ ժամը 7 -- 21·30: Մինչ այդ, ան կը բանէր ժամը 6·30 -- 23: Այս կարգադրութեան պատճառը ուժանիւթի մեծ պակասն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՈՒԼՈՒՆԵՐՈՒ թագաւորը՝ Կուստուվ Ջվելեթինի վերջնագիր մը ղրկած է Հարաւ Ափրիկէի նախագահ՝ Տը Քլերքի ճշդելով որ «եթէ նոր Սահմանադրութիւնը ընդունուի առանց Զուլուներու հաւանութեան, Հարաւ Ափրիկէն քաղաքացիական պատերազմի մը վտանգին ենթակայ կ'ըլլայ»: Թագաւորին համաձայն «Քվազուլու» անունը որ իր հողամասն է չնչուած է նոր Սահմանադրութեան մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ օտար դիւանաշրջիկները այլեւս օրական մէկ տոլարի տուրք պիտի վճարեն (բացի՝ ՀԱՊ--ի անդամ երկիրներու բնակիչներէն):

ԾԻՆՕ ՏԱՒԻՏՈՖ, պլանիկի հանրածանօթ վաճառականը, մեռաւ ծրնեւ 88 տարեկանին: Ծնած 1906--ին Կիեւ, ծնողքին հետ փախած էր 1911--ին, խուսափելու համար պոգրոմներէն եւ հաստատուած Ջուիցերիա, ուր հայրը ծխախոտի խանութ մը ունէր: 1919--ին ուսումնասիրութեան ճամբորդութեան մը կը ձեռնարկէ եւ կը յայտնաբերէ սեւ ծխախոտը: 1947-էն հրապարակ կը նետէ հաւանները «դրդեակ»ները մկրտուած Պօլոլէյի համբաւաւոր դրեակներու անուններով:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Պր. Ներսէս Մխեեան իր քրոջ՝ Հերմիոնէ Գայսերեանի մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ 1000 Ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, 1000 Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, 1000 «Հայաստան» հիմնադրամին (ստանալ՝ «Ցառաջ»էն) եւ 1000 Ֆր. «Ցառաջ»ին:

SUPER-LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France
Section MARSEILLE-VILLE
«SOSSE MAYRIG»
organise un SUPER LOTO
le Dimanche 23 Janvier à partir de 15 h
la MAJC
12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

ARMENFAX

Armenfax est une association indépendante créée à Paris en 1989, et membre depuis 1993 du Forum des Associations Arméniennes de France. *Armenfax* a pour but de sensibiliser les média français aux questions arméniennes, tant sur l'actualité que sur les questions de fond.

Concernant l'actualité, l'association a mené à bien la médiatisation du personnel politique d'Arménie (conférences de presse de Levon Ter-Petrossian, Vazken Manoukian, Raffi Hovanessian...). *Armenfax* a réalisé le voyage des 12 journalisites français en Arménie en septembre 1991, en collaboration avec SPFA. L'association édite des fiches thématiques ainsi que des flashs spéciaux à destination de la presse (disponibles aux particuliers par abonnement).

Concernant les questions de fond, *Armenfax* a organisé en février 1993, une soirée-débat à l'Assemblée Nationale sur le thème : Géopolitique et chrétiens d'Orient». Quant à la réflexion sur le Génocide, elle a abouti à un article intitulé «L'égalité devant le génocide» dans *Le Monde* daté du 4 janvier 1991. Tout récemment, l'«Affaire Lewis» a conduit *Armenfax* à collecter des signatures d'intellectuels pour la première réponse du 27 novembre 1993, puis à rédiger un article intitulé «La négation d'un génocide». Concernant la conclusion de cet article, *Armenfax* est décidé à œuvrer avec ceux qui le souhaiteraient à la lutte contre le négationnisme à l'égard du génocide arménien, sur le terrain du droit.

Tél. : 43 28 48 87 (répondeur)
Fax : 48 08 71 54.

INFO — ARTISTIQUES

Le Jeudi 20 Janvier à 20h30 précises
l'Ensemble de musique arménienne
K O T C H N A K
sera de nouveau au Centre Mandapa
6, rue Wurtz, Paris XIIIe
Dans le cadre du programme
«*Prenez une place, venez à deux*»
pour interpréter des chants de traditions populaires arméniennes.
Le même jour à 17 heures
il sera également sur *France-Musique*
«*Les magiciens de la Terre*»
Rouben Haroutunian, târ & chant
Virginia Kerovpyan, chant
Aram Kerovpyan, kanon & chant
Edmond Zartarian, dap & dehol

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայաստանի Փարիզի դեսպանատունը չնորհակալութիւն կը յայտնէ «Sentier pour l'Arménie» կազմակերպութեան, իր յուցաբերած մշտական աջակցութեան ու ղօրակցութեան համար:

UGAB - PARIS

CONFÉRENCE

Deuxième volet
du cycle de conférences
proposé par le Comité de Paris
de l'U.G.A.B.
LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE
Conférence-Projection
avec M. Claude MUTAFIAN
Universitaire, Historien, Organisateur de l'exposition de la Chapelle de la Sorbonne
le Vendredi 21 Janvier à 20 h 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e
Participation aux frais : 10 F.
Etudiants : entrée libre.

SOIREE-DISCO

l'UGAB - JEUNES

organise
sa prochaine *SOIREE - DISCO*
le Samedi 22 Janvier à partir de 22 h 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e
Prix membre : 100 F.
Non-membre : 150 F.
Adhésions : Adultes 300 *F.*
Etudiants 200 *F.*
Tenue correcte exigée

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

GRANDE SOIREE DU NOEL ARMENIEN

AU PROFIT DE

L'ECOLE SAINT MESROB D'ALFORTVILLE

DINER DANSANT
avec *P A U L B A G H D A D L I A N et son Orchestre*
LE SAMEDI 22 JANVIER à partir de 20 h 30
au Gymnase *Lapierre* d'Alfortville
— rue du 8 Mai 1945 —
Réservations aux : 43 - 96 - 18 - 13 —— 43 - 75 - 28 - 37.

GRANDE TOMBOLA

Une *G r a n d e T o m b o l a* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.
1er prix : 1 Renault Twingo
et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares
1 téléviseur grand écran
1 tapis
Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20
JEUDI
20 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.243 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.243

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՋԵՌՈՒՑՄԱՆ ԵՒ ԿԵՆՍԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ

Երեւան, Յունուար 17

Հայաստանը տաք դրեց 1994 թուական եւ սկսուեց ձմեռուայ երկրորդ ամիսը: Ինչպէս անցեալ տարուայ վերջին օրերին, այնպէս էլ տարուայ սկզբին անասելի խոչընդոտներ յաղթահարելով շարունակում է համազգային մէջոցներով վառելանիւթի ներկրումը Հայաստան: Հանրապետութեան չջնափակման պայմաններում ուշադրութիւնն առաւելապէս սեւեռուած է բնակելի չէնքերի ջեռուցման, բնակչութեան համար կենսական նշանակութիւն ունեցող հաստատութիւնների աշխատանքի ապահովման վերայ:

1993 թ. Դեկտեմբեր ամսուայ համեմատ Երեւանում աւելացել է ջեռուցուող չէնքերի թիւը: Բարձրայարկ չէնքերում այսօր ջեռուցւում է մօտ 35.000 բնակարան, ինչպէս նաեւ 60 հիւանդանոց, դըպրոց, մանկապարտէզ: Հանրապետութեան միւս 20 քաղաքներում եւ շրջկենտրոններում ջեռուցւում է նախատեսուած բնակելի ֆոնդի աւելի քան երկու երրորդը:

Նոր տարուայ շեմին Հայաստան ներմուծուեց 1500 թոն տիզէլային վառելիք:

Այն անմիջապէս տրամադրուեց Հայաստանի կարեւորագոյն կենսապահովման հաստատութիւններին, որոնք մասամբ կամ ամբողջապէս դադարեցրել էին իրենց աշխատանքը Հանրապետութիւնում վառելիքի բացակայութեան պատճառով:

Տիզէլային վառելիքը յատկացուել է.

- Երեւան քաղաքի հանրապետական եւ քաղաքային նշանակութեան հիւանդանոցների ջեռուցմանը
- Երեւան քաղաքի Կեդ միջքաղաքային ուղեւորատար տրանսպորտին
- Ջրամատակարարման ջրմուղների եւ լեկտրական սնուցմանը
- Հեռախօսային կայանների սնուցող չարժիչների համար
- Արզնիի ջրելեկտրակայանի ջրատարի վթարի վերականգնման աշխատանքի համար
- Հանրապետութեան չրջաններ Կեդ Արցախ ալիւր, սնունդ եւ մազութ տեղափոխելու համար:

Յունուարի 13-ին եւ 14-ին ներմուծուել է մօտ 2200 թոն մազութ, որից 600 թոն յատկացուել է Վանաձորի ջեռուցիչ կենտրոնին՝ բնակելի չէնքերի ջեռուցման նպատակով, իսկ մնացածը բաշխուել է Երեւանի հացի գործարաններին՝ հացի անխափան արտադրութիւնն ապահովելու համար:

Ձմեռուայ ընթացքում համազգային ծրագրի չրջանակներում բաշխուել է ընդհանուր առմամբ 37 հազար թոն մազութ եւ 1500 թոն տիզէլային վառելիք:

Այսօր դա վառելանիւթի ներմուծման դրեթէ միակ խոչոր՝ իրականում գործող խողովակն է: Թերեւս տեղին է նշել, որ մի չարք պետութիւնների նախաձեռնած նաւթի եւ մազութի մարդասիրական օգնութիւնը դեռեւս չի կարողացել ճեղքել Հայաստանի չրջափակումը:

Ջեռուցման եւ կենսապահովման ծրագրի կենսական նշանակութիւնը Հայրենիքի համար անգնահատելի է:

Ծրագրի յաջող ընթացքը իւրաքանչիւրիս հպարտութիւնն է՝ մեր միասնականութեան յաղթանակը:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՆ ՓԷՏԱՅԵԱՆԻ ԾՕԴՈՒԱԾԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ամենաթեթեւ որակումով՝ զարմանք պատճառած էր լրագրող Ժան Փէտայեանի «Pour un dialogue Arméno-Turc» խորագրուած յօդուածը որ լոյս տեսաւ Յունուար 6-ի «Լիպերասիոն» օրաթերթին մէջ («Յառաջ», Յունուար 7): Շատեր չէին գիտցած թէ ի՛նչ մեկնաբանութիւն պէտք էր տալ տեսակէտի մը որ քաղաքական բնոյթ կը կրէր և որ ծանօթ էր որպէս Թրքական ասանդական թեզ: Անհասկնալին հետեւեալն էր. լրագրող - յօդուածագիրը որպէս Հայաստանի ներկայ անելէն ելք, կ'առաջարկէր պատմութիւնը մեկդի դնել առժամապէս եւ երկխօսութեան մը: Կարծէք ատոր բացակայութեան միակ յանգուցարն էր երեւանի իշխանութիւնը. այն նոյն իշխանութիւնը որ բնաւ զաղտնիք չէ թէ «Անկախութեան հռչակագրին» հրապարակման օրէն ծանրածանր ամբաստանութիւններու թիրախ եղաւ - երբեմն զգացական, յաճախ ընդդիմութեան կոյր մօտեցումներով - ճիշդ առաջարկուած տեսակէտները ունենալու յանցանքով. չէ՞ որ պատմութիւնը մեկդի դնելու, քաղաքական գործնական ուղղութեան մը հետեւելու անոնց տրամադրութիւնները դժուար չէր թարգմանել որպէս նուիրականութիւնները մոռնալու, ազգային զաւակնութեան կեցուածքներով:

Վերադառնալով Ժ. Փէտայեանի գրութեան, անոր մեկնաբանութիւն մը գտնելու դժուարութիւնը ունեցողներուն օգնութեան ձեռք կ'երկարէ թուրք մամուլը: Յունուար 18-ի «Հիւրրիյէթ» օրաթերթը տեղ տուած է իր քրոնիկագիրներէն Հատի Ուլուչինկիլի «Կովկասի մէջ պատերազմ եւ խաղաղութիւն» խորագրուած գրութեան. Կովկասի կացութիւնը վերլուծող պարբերութիւններէ ետք, թուրք լրագրողը կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի հարցին, հայերէնութիւն յարաբերութիւններու բացակայութեան, Հայաստանի համար ատոր կարեւորութեան եւայլն ու կը յանգի Ժ. Փէտայեանի եզրակացութեան. այսինքն՝ Հայաստանի բարիքին համար պէտք է մոռնալ «հայկական վրէժխընդրութիւն»ը որուն դրօշակիր կը ներկայացուի Դաշնակցութիւնը: Ապա Հատի Ուլուչինկին կը գրէ եթէ «նման ողջամիտ մօտեցում» ակած է նչմարուիլ հայկական Սփիւռքի կարդ մը մտաւորականներուն մօտ եւս ու այդ երեւոյթին օրինակ կը ներկայացնէ Ժ. Փէտայեանը, հիմնուելով անոր Յունուար 6-ի դրութեան. հայ լրագրողը որպէս «ծագումով հայ, ֆրանսացի գիտնական եւ Սփիւռքի համբաւաւոր դէմքերէն մէկը» ներկայացնելէ ետք կը մէջբերէ անոր քաղաքական տեսակէտներն ու Հայաստանի իշխանութեան ուղղուած թելադրանքները: Ու հիմնուած իրեն այս չատ ճեռնտու օրինակին, կ'եզրակացնէ. - «Ողջմտութիւնն ու ժողովուրդներու բարեկամութեան փափաքը կը սկսին ծանր կշռել նաեւ հայկական գաղթական համրութեան մէջ որ փէտայի հասցուցած է «Դաշնակ» վրէժխնդրութեան»,

Այսպէս, թրքական մամուլը մեր իրականութեան մէջ որպէս լուրի աղբիւր ծառայելէ զատ, կը ներկայանայ նոր հանդամանքով մըն ալ. ան օժանդակ կը հանդիսանայ հայկական չափանիշներու անհատնելի, կամ դժուարամատչելի մնացած պարագաներ լուսաբանելու, որպէսզի ճիշդ հասկնանք ու մեկնաբանենք զանոնք...:

Ա. ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄԵՂՄԱՆԱՐ

ՓԻՉ ԿԱՉ ԿԸ ՀԱՍՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Յունուար 19-ին, Զորեքչաբթի առտու հեռաձայնային մեր խօսակցութենէն Ադրբեջանի հետ, կը հաստատուէր որ չատ բուռն յարձակումները կը չարունակուէին ադրբեջանական ուժերու կողմէ Ղարաբաղի հիւսիսը (Մարտակերտ) եւ հարաւը: Նոյեան - Տապան գործակալութիւնն ալ կը հաղորդէր արդէն որ Յունուար 18-ին, կէս օրէ ետք խախտելով առաժամեայ հրադադարը, ադրբեջանական ուժերը յարձակման անցած էին Մարտունիի ուղղութեամբ:

Մոսկուայի մէջ, Ռուսերը դիւանագիտական չատ մեծ գործունէութեան ճեռնարկած են եւ աւելի քան երբեք կ'ուզեն հաստատ հասկցնել թէ իրենք միչտ չահագրգռուած են ՀԱՊ-ի պետութիւններով եւ միտք չունին ուրիչին ձգելու անոնց ճակատագիրը:

Յունուար 18-ին, Ազատին նախարար Կոզիրեւ տեսնուելէ ետք Ադրբեջանի իր պաչտօնակից՝ Հասանովի հետ, հրաւիրած էր ՀԱՊ-ի դեսպանները ու անոնց եւ նաեւ զինուորական կցորդներուն հետ խորհրդակցութիւններ ունեցած էր: Ռուսաստան վճռած է առաջնորդի դեր խաղալ: Եւ այս առընչութեամբ, Յունուար 19-ին, «Էնփօ - Մաթէն»ն էր որ քանի մը տողով կ'անդրադառնար, ըսելով թէ Ռուսաստան կը ջանայ միջնորդի դեր խաղալ Ղարաբաղի կնճիռը կարգադրելու համար:

***

«Քոթիտիէն տը Փարի» եւս կ'անդրադառնար Ռուսաստանի նոր ճիգերուն, նչելով նոյնիսկ թէ անոր ծրագիրը կը նախատեսէ մարզասիրական գօտիներու վերահաստատումը եւ ապագինուած չէզոք գօտիի մը հաստատումը ազերի հողամասին չուրջը:

***

Յունուար 19-ին ալ, կազ կը հասնէր Հայաստան, բայց չատ չնչին քանակութեամբ (մէկ միլիոն խորանարդ մեթրէն պակաս):

***

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 17 / 18)

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐԸ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ ՉՈՒՆԻՆ

Հայաստանի 50 դիչերօթիկ դպրոցներն ու 3 մանկատները դեռ ոչ նաւթ եւ ոչ ալ վառարաններ ստացած են: Անոնք չեն ապահովուած նաեւ անհրաժեչտ սննդամթերքով: Միայն հայկական կարմիր Խաչը 1 - 1.5 թոն փոչի կաթ բաչխած է իւրաքանչիւր հաստատութեան:

***

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԿԵՑՈՒԱԾՔԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ

Հայաստանի բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը, որ չէ ուզած ինքնութիւնը յայտնել, խստօրէն դատապարտած է Միացեալ - Նահանգներու Հայաստանի դեսպանատան կեցուածքը, որ 60 հազար թոն նաւթ Հայաստան բերելու խոստումներով Հայաստանի կառավարութիւնը

ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ԼՈՒԾՈՒՈՒԱԾ Է

Կառավարութեան 1993 Հոկտեմբեր 19-ի որոշումին համաձայն լուծուած է տերմի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԶԱՒԷՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Յունուար 17-ին իր մահկանացուն կնքած է Զաւէն Օհաննէսեան, մէկը այն սերունդէն որ այսօր այլեւս կրնայ անծանօթ ըլլալ չատերուն, իր յառաջացած տարիքին պատճառաւ: Արդարեւ 94-ամեայ Զաւէն Օհաննէսեան բեղուն գործունէութիւն ունեցած է այս պաղութիւն մէջ, անոր կազմութեան առաջին օրերէն իսկ, 20 - 30-ական թուականներուն, երբ հետզհետէ Ֆրանսա կը հաստատուէին արեւմտահայութեան վերապրող բեկորները:

Ծնած Մարմարի գիւղ (Պոլիս) 1901, Օգոստոս 1-ին, Զաւէն Օհաննէսեան մանկութեան օրերէն փարած է եկեղեցւոյ եւ մարզական կեանքին: Երբ Պոլսոյ Մայր Եկեղեցւոյ գպրապետ կը դառնար Նշան Սերոբեան, պատանի Զաւէն մաս կը կազմէր երգչախումբին ու այդ օրէն կը սկսէր սորվիլ չարականները իր «վարպետէն», ինչպէս կը սիրէր կոչել Նշան Սերոբեան: Պոլսոյ մէջ է նաեւ որ կը մտնէր Հ. Մ. Ը. Մ-ի մէջ, անոր հիմնադրութեան օրէն իսկ (1918): Ցետագային, 1923-ին, երբ Փարիզ կուգար պիտի չարունակէր իր գործունէութիւնը այս երկու մարզերուն մէջ առաւելաբար: Եկեղեցւոյ չարականներէն զատ, երգած է նաեւ երգչախումբերու մէջ և մաս կազմած անոնց վարչութեանց: Առաջին առթիւ Սագօ Յակոբեանի Սիփան երգչախումբին (1923) եւ յետագային նաեւ Սիփան - Կոմիտաս, երբ երկու երգչախումբերը կը միանային: Հ. Մ. Ը. Միութեան մէջ նոյնպէս նուիրումով աշխատած է, եղած է փութաջոլի մարզիչ: 1987 Փետրուար 22-ին կ'արժանանար Ներսէս Շնորհալի չքանչանին: Հաստատուած Վերսայլ, առաւելաբար Շաւիլի Եկեղեցւոյ մէջ տարած է իր գործունէութիւնը անոր հիմնադրութենէն իսկ:

Որքան ալ տրամաբանական թուի 94-ամեայ անձի մը մահը, տխուր բան մը կայ մէ՛ր պարագային, երբ ան դաղութի մը ամբողջ կեանքին հետ կապ ունի եւ խորհրդանիչը կը մնայ այդ դաղութին մէկ որոշ չրջանի վերջալոյսին: Այսպէս է որ անհետացան չատեր, կ'անհետանան վերջիններն՝ անոնց որոնք քրտինք թափեցին դաղութ մը կազմելու համար եւ այսօր իրենց պատմութիւնը գիտցող իսկ չէ մնացած: Ինչպէս իր սերնդակիցներէն չատեր, երբ առիթ ունենար կը սիրէր խօսիլ անցեալէն: Դեռ քանի մը ամիս առաջ էր, Սեպտեմբերին, որ իրեն հանդիպեցանք բարեկամի մը աղջկան ամուսնութեան առթիւ ու ի՛նչ կիրքով կը սիրէր ոգեկոչել անցեալը, մտիկ ընող կը փնտռէր մինչ երթալով մտիկ ընողներն ալ կը պակսին...:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր Այրիին եւ դաւակներուն:

մղած է նաեւթի իր ունեցած պահեստն ալ ժողովուրդին բոլոր խաւերուն անվերապահօրէն բաչխելու, մինչդեռ երբ այսօր այդ խոստումը դեռ չէ իրականացած եւ պահեստներն ալ պարպուած են նախընտրելի էր, որ բաչխուած նաւթէն մաս մը պահուած ըլլար ամէնէն կարօտեալներուն համար:

***

«ՍԱ ՄԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ Է»

Մոսկուայի հեռատեսիլին ծանօթ հաղորդավարներէն է Անտրէյ Կարաուլով. ծանօթ, յատկապէս քաղաքական յայտնի դէմքերու հետ կատարած իր զրոյցներով, որոնք կը հեռասփռուին «Ճշմարտութեան ժամ» խորագիրով: Յունուար 10-ին Կարաուլով զրոյցի հրաւիրած է Արցախի Պաշտպանութեան Պետական կոմիտէի նախագահ Ռոպէրտ Քոչարեանը: Զրոյցը որ լոյս տեսած է «Երկիր»ի Յունուար 12-ի թիւին մէջ, Ղարաբաղի հարցը ռուս հանրային լայն խաւերու ուշադրութեան յանձնելու եւ անդիտացուած, անտեսուած տուեալներ պարզելու գործէն զատ, ի յայտ կը բերէ զարաբաղցի ղեկավարին պետական մարդու ոչ յաճախ-դէպ ու հպարտատիպ յատկանիշները. մանաւանդ երբ նկատի առնուի հայկական մարզը իր ներսի ու դուրսի թեւերով:

Ռոպէրտ Քոչարեան զրոյցին կը սկսի երկու ճշդումով. ադրբեջանական հողերու հայկական կառավարման տակ գտնուելու խնդիր չկայ, «անոնք հիմա եւս Ադրբեջանի տարածքն են, բայց ներկայիս մեր ռազմական հսկողութեան տակ կը գտնուին»: Յետոյ սխալ է նաեւ այն որ Ադրբեջանի 17 տոկոսը ենթարկուած է հայկական ռազմական հսկողութեան. «թիւը չափազանցուած է, կ'ըսէ Ռ. Քոչարեան, Ադրբեջանցիները կը խօսէին 20 տոկոսի մասին, ի վերջոյ կանգ առին 17-ի վրայ: Իրականութեան մէջ 9 – 10 տոկոսէն աւելի չէ եւ շատ դիւրին է հաշուել Բարտէսին վրայ»:

Այս ճշդումներէնետք ան կը բացատրէ թէ «համերաշխ ապրող Հայերու եւ Ադրբեջանցիներու միջեւ յանկարծ ծագած հարց չէ Արցախեանը». աշխարհը 1988-ին սկսաւ խօսիլ Լ. Ղարաբաղի մասին, սակայն, «ասիկա առաջին բախումը չէ. եղած են 1918 – 1921 թուականի պատերազմը, 1965 – 1967-ի բախումները: Այսինքն, իրավիճակը միշտ բախումով յղի եղած է. եւ անհրաժեշտ որ խորհրդային կայսրութիւնը թուլցաւ, լարումը սուր հանգամանք առաւ»:

Հինգ տարուան ընթացքին այնքան դրականութիւն արտադրուեցաւ Ղարաբաղի հարցին մասին. մամուլի էջեր պարզեցին անցեալն ու ներկան: Այսքանէնետք, երբ տակաւին զրուցավարը հարց կուտայ «բայց չէ՞ որ Ղարաբաղը ադրբեջանական տարածք է», Ռ. Քոչարեան կը պատասխանէ որեւէ չփոթի չներելու ոճով. «որեւէ տարածքի վրայ ապրող ժողովուրդ հոն հետքեր կը ձգէ. տաճարներ, կոթողներ: Կարծեմ կը բաւէ Ղարաբաղի մէջ շրջիլ, տեսնելու համար թէ ովքեր հոս ապրած ու հետք ձգած են»:

«Երկիր»ի ծանօթացման տողերուն մէջ ըսուածը թէ զրուցավար Կարաուլով կը սիրէ որոգայթներ լարել իր խօսակիցներուն, յաճախակի զործնական փաստեր կը դնէ զրոյցին ընթացքին. ան, օրինակ, Խոջալուի դէպքերուն վերյուշով, հոն պատահածներուն իր տարբերակով կը փորձէ նեղը դնել զարաբաղցի ղեկավարը. իսկ ան, զարաբաղեան վերջին հնգամեակէն չատ աւելի արիւնալի այլ էջեր հակադրելով այդ վերյուշին, կ'եզրակացնէ. «պատերազմը բոլորին է, այդ կարգին՝ նոյնպէս եղբօրս. եւ անոր ծանրութիւնը հաւասար չափով պիտի բաժնենիք ամէնիս»:

Իրեն համար զարաբաղեան հարցը ո՛չ լաւ կամ դէշ ապրելու, ոչ ալ նման այլ տղայականներով կը բացատրուի. կը բաւէ անդրադառնալ ապացոյցին որ «Ադրբեջանին կցումի պահուն (1921) հոն Հայերը 95·6% էին, 1988-ին՝ 75%»: Այսուհանդերձ, դիւրին տեղի տուող չէ կառավարելով. ան չի հաւատար որ ելեկտրաէգա Ռ. Քոչարեանը ոտքի ելաւ օր մը յանկարծ, ու զարձաւ առաջնորդ: Ու կը հարցնէ. «ո՞վքեր կան ձեր թիկունքին կանգնած. ո՞վ դրամ կուտայ, ո՞վ ուղղութիւն կը ճշդէ»: Հարիւր կարաուլով աղբիւր տանելու եւ ծարաւ ետ բերելու կարողականութիւնը կը վոխանցէ պատասխանը, երբ Ռոպէրտ Քոչարեան կ'ըսէ. – «Տարբեր կարծիքներ կան: Իսկապէս, դժուար է հաւատալ թէ 150 հազարնոց Ղարաբաղը իր ուժերով կը յաղթի դէմ դնել Ադրբեջանի ճնշումին: Հետաքրքրական է, որ բոլորն ալ իրարմէ կը կասկածին. Ամերիկան կը կարծէ թէ Ռուսաստան կ'օգնէ մեզի. Ռուսաստանին կը թուի թէ մեզի կ'օժանդակէ Սփիւռքը, Երեւանի մէջ կը կարծեն որ ինքնուրոյն խաղ կը վարենք Ռուսաստանի հետ...»:

Ցետոյ, կարաուլով զրոյցը կ'առընչէ սպառազինման հարցին. ո՞ւրկէ գտած են Ղարաբաղցիները զէնք ու զինամթերք: Հազար անգամ կրկնուածը կը կրկնէ նաեւ Ռոպէրտ Քոչարեան. խորհրդային զէնքն է որմէ իրենք զրաւած են իրենց չնչին-ծը, որպէս օրինական բաժին: Ո՞ր իրաւունքով...: «Այն նոյն իրաւունքով որով ռազմամթերք տրուեցաւ Ադրբեջանին»: Լրագրողին եզրակացութիւնը անմիջապէս կը հետեւի. – «Ուրեմն, Ռուսաստան իր զէնքը կուտայ թէ այս, թէ այն կողմին, որպէսզի իրար կոտորեն: Իճնչպէս կ'արժեւորէք այս ընթացքը»: Ռ. Քոչարեանի հետ զրոյցին մինչեւ հոդ հասած բաժինը պէտք է ըսած ըլլար ռուսական հեռատեսիլին զրուցավարին թէ ապարդիւն էին զինքը ծուղակի մէջ դնելու բոլոր փափաքներն ու ջանքերը: Բայց երբ փաստը բաւարար չի նկատուիր, Ղարաբաղի նախագահը կը կրկնէ այդ փաստը, այս «փափուկ» հարցումին պատասխանելով. – «Դուք սեանչելի առիթներ կ'ունենաք այդ հարցումը ուղղելու ռուս բազմաթիւ գործիչներու որոնք կը հրաւիրէք ձեր հաղորդումներուն: Ես ձեռնպահ կը մնամ այդ հարցումին պատասխանելէ»:

Ռոպէրտ Քոչարեան, ապահովաբար ի դերեւ հանելով հաղորդավարին իրմէ Ադրբեջանի դէմ թշնամական արտայայտութիւններ կորզելու ջանքը, չատ բնական բան մը ըսելու պէս կը յայտնէ թէ ի հարկին հանդիպումներ տեղի կ'ունենան Ալիեւի հետ, որոնք կողմերուն մէկուն խնդրանքով դադրած կը մնան: Իսկ եթէ առաջարկուի իրեն նոյն հաղորդումին մասնակցիլ Ադրբեջանի նախագահին հետ, կը նստի՞ անոր դէմ: Նոյն հանդարտութեամբ կը պատասխանէ զարաբաղցի ղեկավարը. – «Կը նստիմ: Աւելին, ես խօսելիք ունիմ»:

Երբ չեն զօրեր ծուղակ հարցումները, կարաուլով կը փորձէ նեղը դնել չեչոտով մը ուր կարելի չէ չնչմարել, հեղնականին երանգը: Ան կ'ըսէ. – «Ձեր գունդերուն մասին առասպելներ կը պատմեն, ըստ որոնց հոն երկաթէ կարգապահութիւն կը տիրէ, թմրամոլներ չկան: Այդ բոլորին համար պէտք է ոչ միայն ռազմական տաղանդ, այլեւ պատկերացում՝ իրական բանակի մասին: Ուրկէ՞ ունիք այդ ամէնը»: Ռոպէրտ Քոչարեան կը պատասխանէ. «ատոր ձգտումը ունինք, բայց տակաւին չենք հասած: Այո, իսկապէս թէ՛ կարգապահութիւն, թէ զօրանոցներ, թէ ուսումնական կեդրոններ կան եւ նաեւ պայքար՝ թմրամոլութեան դէմ: Ուրկէ՞: Կ'ենթադրեմ հիմքը յարմար է, ժողովուրդը՝ օրինապահ, հպարտ եւ կազմակերպուած»: Լրագրողը չուտ յուսահատող չէ. կը փորձէ առաւելագոյն սահմանները. «Իսկ եթէ Ադրբեջան ընդհ. զօրահաւաք ընէ եւ զենիթի կոչէ իր եօթը միլիոնը, ի՞նչ կ'ընէիք: Ադրբեջան նաւթ ունի, ուրեմն նաեւ տղաներ...»: Ընելիքը ամենայն յստակութեամբ ճշդած անվրդով ղեկավարինն է պատասխանը. – «Ադրբեջան արդէն զօրահաւաք յայտարարած է: Կառողականութեան տարբերութիւնը անոր յոյս կը ներշնչէ որ կրնայ հարցը ուժով լուծել: Ես գիտեմ միայն որ մենք պիտի կանգնինք այնքան, որքան հնարաւոր է»:

Հայաստանի բանակին զարաբաղեան ճակատումներու մասնակցութեան մասին ես ժխտական կարուկ պատասխան մը ստանալէ ետք, Կարաուլով կ'արձակէ վերջին փամփուշտները որոնք հաւանաբար երկար տաեն «զարաբաղցու պինդ կողը» պիտի յիշեցնեն իրեն, որպէս վերջաբան ունեցած պատասխանով. ան «ամենայն պարզամտութեամբ» կը հարցնէ. «միթէ՞ ձեր բանակին մէջ վարձկաններ չկան: Ես զարմանքով տեղեկացայ որ մեր Ափղանցիները կ'օգտագործուին ամերիկեան բանակին մէջ: Բոլորովին օրինական կերպով: Ձեր մտքէն բնաւ չէ՞ անցած վարձկաններ կանչել»: «Ինչի՞ համար» կը փոխադարձէ Քոչարեան. Կարաուլով կը շարունակէ պարզամիտ տրամաբանութեան ապաստանիլ. «չէ՞ որ դուք շատ միչ էք»: Ու զրոյցը կ'աւարտի ըսուածն ու չըսուածը ամփոփելու համար ամենապարզ սա պատասխանով. «Բայց ասիկա մե՛ր պատերազմն է»:

Եթէ ճշմարտութեան բաժին մը ունի ժողովրդական իմաստութիւնը որ կը հաւատայ թէ ամէն դժբախտութեան մէջ կայ սփոփանքի կամ ուրախութեան մասը, Ղարաբաղի փորձանքներուն, տառապանքին մէջ վճռակամ ժողովուրդի մը տոկունութեան հետ զլխաւոր բախտն է Ռոպէրտ Քոչարեանի նման ղեկավարի մը յայտնութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ ՀԻՄԱ ԶՄԵՌ Է...

Երեւանում հիմա ձմեռ է, ձմեռ է նաև չատ տներում: Տներում ապրում են ընտանիքներ, իսկ ընտանիքներն ինչպէս ամէնուր՝ ունենում են երեխաներ: Այդ ձմեռող տներում երեխաներն ապրում են վերմակների տակ՝ պիչերը եւ ... ցերեկը: Փոքրիկ, կայտառ երեխաներին վերմակի տակից հանելու ցանկութիւնը լինճ տարաւ Լուսաւորութեան նախարարութիւնն. պէտք է գտնուի ինչ որ լուծում, պետութիւնը պէտք է բարձրացնի վերմակի ծայրը եւ կարիքաւոր ընտանիքների երեխաներին հնարաւորութիւն տայ վազվզելու ու աղմկելու, խաղալու ու զուարճանալու:

Բայց Դեկտեմբերի 1-ից փակ են գրեթէ բոլոր մանկապարտէզները, որովհետեւ դժուար է վառելիքի հարցը, տեւականօրէն անհնար՝ սննդի պրոբլեմի լուծումը:

Այս կարեւոր խնդիրը լուծում է պահանջում, այն չի կարելի ոչ չըվանցել եւ ոչ թերանալ: Մանուկը պէտք է դուրս գայ վերմակի տակից, ծնողը պէտք է գայ, որ պետութիւնն իրեն սատար է:

Իսկ Լուսաւորութեան նախարարութիւնում պարզում է, որ կուտակուած են հրատապ լուծում պահանջող բազում խնդիրներ, որոնցից մի մասը առերեսւում է պահի համար ոչ կարեւոր: Ու այստեղ ակամայ մտորում ես, թէ այսօրուայ մէջ չպէտք է մոռանալ, որ գալու է վաղը, վերջանալու է ձիւնը եւ որ ընդհանրապէս մարդն ապրում է ոչ միայն յոյսով, այլեւ բանիւ: Տեսնում ես յանկարծ, որ մանուկները չունեն ոչ միայն հանապազօրեայ հացն ու ջերմութիւնը, այլ նաեւ անհրաժեշտ պայմաններ՝ հիմնաւոր և համակողմանի կրթութիւն ստանալու համար:

Կ. Ա.

PUBLICATIONS REÇUES

LE CAUCASE
DES INDEPENDANCES
La nouvelle donne

CLAIRE MOURADIAN

Problèmes politiques et sociaux dossiers d'actualité mondiale.

La Documentation Française.

Paris 1994.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՐՑԱԽՈՅԶԻ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ

Տարուան առաջին օրերուն, ծանօթ հաստատութեան մը կողմէ կատարուած հարացոյց մը լաւատեսութիւն կամ բարւոքումի յոյս չի նկատեր Ֆրանսացիներուն մօտ. այս մտայնութիւնը առաւելապար կը վերաբերի անշուշտ, տնտեսական կեանքին: Այսօր, եթէ քիչ չատ ամէն մարդ համաձայն է թէ անցնող տարին այս տեսակէտէն աղէտալի էր, աւելի լաւ ենթադրութիւններ չեն ըլլար 1994-ի համար: Սպառումը բաձալի մակարդակը չունէ՞ր 1993-ին. հարցախոյզին արդիւնքը աւելի լաւը չի խոստանար 1994-ի համար: Ֆրանսացի հանրութիւնը ոչ մէկ վախճաք կ'արտայայտէ պետնմներու չրջածիրը ընդլայնելու. նոյն ուչադրութեամբ պիտի չարունակէ քննել ամէն ապրանքի դիներու պիտակը:

Մեծամասնութիւնը կը հաւատայ որ 1994-ը յարեւնման տարի մը պիտի ըլլայ 1993-ին: 18% մը միայն կը կարծէ թէ նոր տարին աւելի լաւ կ'ըլլայ. իսկ 21%-ը ճիշդ հակառակ կարծիք ունի:

Այս կացութեան մէջ, պատասխանատուներու չախչախիչ մեծամասնութիւնը ոչ մէկ տրամադրութիւն կը յայտնէ աւելի ապառելու. նոյնիսկ եթէ աւելնայ իր չահածը: Կայ վատթարը. փոքրամասնութիւն մը կ'ըսէ թէ ընդհակառակն, որոշած է զեղչել իր ծախքերը. այդ զեղչերը զլխաւորաբար պիտի ըլլան զբօսանքի ու արձակուրդի յատկացուած պիւտճէներէն: Այս խումբը մեծ մասով կը բաղկանայ գործադուրկներէ ու ամսականաւորներէ: Առաջինները կը վախնան որ կ'երկարի անգործութեան իրենց չրջանը, իսկ երկրորդները վստահ են որ իրենց եկամուտները պիտի չաւելնան 1994-ի ընթացքին ու ատկէ զատ, կրնան օր մը յանկարծ, իրենց գործն ալ կորսընցնել:

Անգործ մնալու վախը ներկայ է բոլոր պատասխաններուն մէջ. անոր կը հետեւի ապագայի անվստահութիւնը: Տարիքի ու գործի բոլոր չերտերը կը միանան այս ընդհանրացումին մէջ: Հետաքրքրական է որ անցեալին կատարուած նման հարցախոյզերու պարագային, անգործութեան վախը աւելի մեծ համեմատութեամբ կ'արտայայտուէր նուազադոյն եկամուտներու տէր զանգուածին մօտ. մինչդեռ այսօր, նոյն վախը կը յայտնէ 20 հազար ֆրանքէն աւելի եկամուտ ունեցողներու 66%-ը:

Այն հարցումին թէ ի՞նչ կ'ընէին եթէ հինգ հազար ֆրանքի պարզեւ մը իյնար օր մը իրենց, երկինքէն, պատասխանատուներու 26% կ'ըսէ թէ պիտի ծախսէր տանը մէկ անկիւնը նորոգելու կամ կառք մը գնելու համար: 23%-ը ցոյց կուտայ իր զրամատան ուղղութիւնը: Աւելի մըն են միայն, անոնք որոնք տրամադիր կը թուին այդ գումարով հաճոյք մը գոհացընելու (11%), կամ տարիքա արձակուրդի յատկացնելու (9%):

Ֆրանսացիներու 6%-ին նման փոքրամասնութիւն մը միայն չջողած է 1993-ի ընթացքին պարզ տալ խնայողութեան աւելցնել մէկդի պահ դրուած գումարը: Աւտնք դժուար չէ ենթադրել որ կը պատկանին աւելի քան 20 հազար ֆրանք եկամուտի տէր ընտանիքներու: 48%-ը անփոփոխ պահած է խնայողութիւնը, իսկ 45%-ը մեծ կամ փոքր պատառներ փըրցուցած է անկէ:

Հակառակ այս պատկերին, կան նաեւ յստակ լաւատեսներ. անոնք դիտել կուտան որ 1987-ն ալ տագնապի տարի մըն էր ու Ֆրանսա անձկութեան մատնուած էր. ու ոչ ժողովուրդը, ոչ ալ մասնագէտները նչմարած էին որ հակառակ այդ իրողութեան, երկրին տնտեսութիւնը երեք տարուան բարգաւաճումի չրջան մը կը թեւակոխէր:

Թ. Ա. Թ.

ՀԵՌԱՏԻՊ ԹԵՐԹԻՆ ՓՈՐՁ

«ՀԱՐՑ» ՄԸ, ՈՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՊԱՌԱԿՏԵՑ 12 ՏԱՐԻՆԵՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿ

Քարան տ'Ալչի Ծանօթ նկարչուհիննե-
րէն մէկը կը պարզէ հետեւեալ պատկերը
երկու մասերով. առաջինին ներկայաց-
ուած է ճոխ սեղան մը իր մանրակիցնե-
րով եւ սիրալիր մթնոլորտով, որ կը կրէ
«Այդ մասին պիտի չխօսուի» մակագրու-
թիւնը: Իսկ երկրորդին մէջ ակնաբախ են
մեծ կռիւի մը հետքերը, սեղանին վրայ
ամէն ինչ իրար անցած է, եւ կը կրէ
«Խօսեցան այդ մասին» մակագրութիւնը:

1894-էն 1906 Տրէյֆիւս հարցը կամ աւելի ծանօթ տարագով «Հարցը» (լ'affaire) այս ձեւով երկու ճակատներու բաժ-նեց Ֆրանսացիները: Մինչդեռ 1894-ին չատ քիչեր մտահոգ էին հրամանատար Տրէյֆիւսի ճակատագրով, որ լրտեսու-թեան յանցանքով ամբաստանուած, ցկեանս աքսորի դատապարտուած էր գինուորական Մորհուրդին վճիռով:

Իր պարագան յստակ էր՝ 1894 Սեպ-տեմբերին, Ֆրանսական տեղեկատուու-թեան Գործակալութեան հաշուոյն աշխա-տող մաքրուհեան պաշտօնեայ կին մը երեան կը հանէ վատաթուղթեր, զոր պատ է պերման գինուորական գործավար Շվարցքոփէնի զամբուղին մէջ: Անոնք կը պարունակէին չատ կարեւոր տեղեկու-թիւններ, որոնք տրուած էին Ֆրանսա-կան գլխաւոր հրամանատարութեան կող-մէ: Չեռագիրներու բաղդատութենէ մը հետ կը հրապարակուի մեղադրեալ դա-տաճանին անունը՝ Տրէյֆիւս:

Սակայն Ալֆրէտ Տրէյֆիւսի ընտանիքը բնականաբար ձեռնածալ չի մնար եւ կը սկսի կազմակերպել վերաքննութիւն եւ կը յաջողի երեան հանել չատ կարեւոր ապօրինութիւններ: Այսուհետեւ, հետզ-հետէ կը սկսին ձայներ բարձրանալ՝ պաշտպանելու համար ան, որուն անմե-ղութեան կը հաւատան, մինչ ուրիշներ կը հակադրձեն աւելի բարձր՝ «Դաւա-ճա՛ն, իսկ բանակին պատի՞ւը», որ կ'ամ-բաստանդուին հակասեմական չրջանակներէ հասած ձայներով (Տրէյֆիւս ծագումով Հրեայ էր):

Այդ տարիներուն երբ Ֆրանսա կը սպա-սէր 1870-ին կրած իր ծանր պարտութեան վրէժը լուծելու, կը ծնին հոսանքներ, որոնցմէ ոմանք հասան մինչեւ մեր օ-րերը: Ծանօթ անուններ կը սկսին մաս կազմել այդ հոսանքներուն, ինչպէս՝ Զոլա (քաջարի հեղինակը ծանօթ «Կ'ամ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱԲՈՒԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Հայաստան ունի մանկական 14 հիւան-դանոց որոնց վեցը չգային հիւանդու-թիւններու յատուկ են. ընդհանուրը ու-նին 4866 մահճակալ, որոնցմէ 1700 մաս-նագիտական բաժիններու կը պատկանին:

«Մօր եւ մանկան» վարչութեան պետ Կարինէ Սարիբեկեան ըսած է թէ հիւան-դանոցները դեղօրայքով, կազմածներով եւ բժշկական կազմով ապահովուած են. երկիրը ունի 1859 մանկաբոյժ: Վերջին մէկ տարուան ընթացքին տեղերը 60% համեմատութեամբ դրաւուած են յատ-կապէս ձմրան ծանր պայմաններու պատ-ճառած հիւանդութիւններու պատճառով: Ներկայիս բոլոր հիւանդանոցները բաց են ու կը գործեն:

Ասոր քով, Հայաստանի մէջ վատթա-րացած է մանկան մնունդի վիճակը: Ամերիկեան կառավարութեան կողմէ տը-րամադրուած օգնութիւնը Վրաստանի խառնակ վիճակութեան պատճառով տեղը չէ հասած:

բաստանեմ»ին «L'Orore» թերթին մէջ), Անաթոլ Ֆրանս, Օքթաւ Միրպօ, Մօրաս, Քլեմանսօ, Պարէս, Տէրուլէտ, Ժօրէս, Քոփէ, Վալերի, Ժիւլ Ռընար, Անտրէ Ժիտ եւ բազմաթիւ ուրիշներ բաժնուած երկու ճակատներու՝ տրէյֆիւզական եւ հակա -- տրէյֆիւզական, կ'առճակատին մահացու բառերով ու խօսքերով, երբ միանգամայն վէճը յաւիտենական ոխե-րու ծնունդ կուտայ ինչպէս գործատու-ներու մէջ, այնպէս ալ դրասենեակներու մէջ, քիչ մը ամէն տեղ:

Քաղաքացիական պատերազմի այս մըթ-նոլորտին մէջ, սակայն, գանդաղօրէն ճամբայ կը հարթէ Տրէյֆիւսի արդար դատը: Զայն անմեղ կը հռչակէն 1906 Յուլիս 12-ին, գինդապետ Հանրիի անձ-նասպանութենէն 8 տարի վերջ, որ խոս-տովանած է ամբաստանութեան թղթա-ծրարին կազմակերպութեամբ կատարած դեղ-ծարարութիւնները: Տրէյֆիւս անմեղ հռչակուեցաւ երբ չատոնց յայտնաբեր-ուած էր բուն յանցաւորը՝ հրամանատար Ուալսին Էսթէրազի:

ՔԱՂՀԱՆ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 12 / 16)

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ԱՆԱՀԱՓԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե-միայի համակարգի ուսման եւ գիտական 33 հաստատութիւններուն բոլորն ալ կը գործեն:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱԽԱՍՏԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԲՈՒՆԱԳԱՂԹԱՅՆԵՐԸ

Հայաստանի Փախստականներու Վար-չութեան տուեալներով Հայաստան 330 հազար փախստական եւ բռնագաղթած կայ, որոնց մէջ 5·100 ընտանիք Գետա-չէն -- Մարտունաշէնէն, 12 հազար ընտա-նիք՝ Շահումեանէն, 182 ալ՝ Արխաղիայէն:

***

ԿԱՊԱՆԻ ՊԱՀԱԾՈՅԻ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

Կապանի պահածոյի գործատունը որուն վարչական չէնքն ու պահեստարանը վը-նասուած էին ռմբակոծումներէ, սկսած է վերանորոգումներու. սակայն հարկաւոր նիւթերու չգոյութիւնը զգալի դժուա-րութիւններ կը ստեղծէ: Գործատունը ներկայիս 50 աշխատող ունի որոնց մի-ջին աշխատավարձը 16 հազար ռուբլի է (80 դրամ):

***

ԸՆԴԴԻՄՈՒԽԻՆԸ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ԿԸ ՄՇԱԿԷ

Հայաստանի Դեմոկրատական կուսակ-ցութեան (ՀԴԿ) նախագահ Արամ Սար-գսեան «Նոյեան Տապան»ին յայտնած է, որ իր կուսակցութիւնը երկիրը ընկերա-տնտեսական տագնապէն փրկելու ծրագրի նախագիծ մը պատրաստած է, զոր ներ-կայացուցած է ընդդիմադիր 7 ուրիշ կու-սակցութեանց ալ (ՀՅԴ, ՀՌԱԿ, ՀՀԿ, ՍԻՄ, ՀԱԺԿ, ԱԺՄ եւ ՀԿԿ), գայն ներ-կայացնելու համար իրը ընդդիմութեան միասնական ծրագիրը:

***

ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԷՆ

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի հիմնարկներուն մէջ ներկայիս կը պաշ-տօնավարեն աւելի քան հինգ հազար գի-տութեան մարդիկ: 2·685 գիտնականներէն 302-ը doctorներ են, 1·385-ը գիտու-թեան թեկնածուներ: Ակադեմիային ան-դամ են 41, թղթակից անդամ են 64 ա-կադեմիկոսներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԸ

Երեւանի Հայ Ազնուականներու Մի-ութեան նախագահ Գէորգ Փիրումեան «Նոյ-եան Տապան»ին յայտնած է, որ իրենց Միութեան անդամ են երեւանաբնակ 76 ընտանիքներ: Միութիւնը կը նախատեսէ, իր գործունէութիւնը ծաւալել նաեւ Լ.Հ.Էն ներս, ամբան:

***

ԻՐԱՆՑԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ԱՐՏԱՔՒԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄՕՏ

Յունուար 13-ին Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան ընդունած է Իրանի Արտաքին նախարարութեան առընթեր Ա-րեւելեան Եւրոպայի եւ ՀԱՊ-ի երկիր-ներու պատասխանատու Մորթազա Բան-կը: Հիւրը Վ. Փափազեանին յանձնած է իրանցի իր պաշտօնակիցին ուղերձը, ուր յատկապէս չեշտուած էր Հայաստանի կշռադատուած եւ խաղաղասէր կեցուած-քը զարաբաղեան կնճիռին մէջ: Աւելի ուշ, տեսակցութեան մասնակցած է նաեւ Լ. Տէր -- Պետրոսեան, որու եւս Մ. Բանկ յանձնած է իրանցի իր պաշտօնակիցին ուղերձը: Իրանցի պատուիրակին տուած կարգ մը տեղեկութիւններէն եաք, որոնք կը վերաբերէին Ռուսաստանի յատուկ դեսպան Կազիմիրովի Թեհրան այցելու-թեան, տեղի ունեցած է մթաքերու փո-խանակում որու մասնակցած են նաեւ Իրանի գործավար Ա. Սոփհանի եւ Ար-տաքին նախարարութենէն եղուարդ Զու-լոյեան:

***

ՄԵՏԱՔԻՍԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳՈՒՄԸ

Զարաբաղի մետաքսի գործատունը, ըստ փոխ -- տնօրէնին Եուրի Բարսեղեա-նի, նախանիթի եւ վառելանիթի սուր պակասի պատճառով, կանգնած է փակ-ւելու վտանգին առջեւ: Այդ նիւթերը նե-րածելու համար պայմանագիր ստորա-գրուած է Ռուսաստանի հետ, բայց ռուբ-լիի թացակայութիւնը լուրջ դժուարու-թիւններու պատճառ կ'ըլլայ:

***

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ

18 հազար բնակչութեամբ Մարտակեր-տի չրջանին մէջ չուրջ 200 տուն վերա-նորոգուած է պետութեան հաշուին. ըստ չրջանի գործկոմի նախագահին, 1994-ի ընթացքին կը նախատեսուի նորոգել այդ չրջանի աւերուած տուներուն մէկ եր-րորդը:

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

կը պատահէր որ անբացատրելի կարօ-տը ունենայի մեր աղուոր աշխարհաբա-րին, այն ատեն բարձրաձայն կը սկսէի կարդալ մերթ Թէրզեանէն, մերթ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանէն տողեր.

Թէպէտ պղտոր վըտակն Հայոց
Նոճիներու մէջ կը սողայ...

Ա՛խ, ինչո՞ւ նոճիներու մէջ, աւերակ-ներու վրայ, ինչո՞ւ սուգ, ցաւ մեր հայ-րենիքին, ինչո՞ւ հոն վիշտ, տառապանք, գերութիւն, հոս խայտանք ազատութիւն, երջանկութիւն,

Ու կը նախանձէի ինչպէս ոչ մէկ տգեղ կինն նախանձած է գեղեցիկ կնոջ մը:

***

Այդ օրերուն վրայ դրած պահուս կը յիշեմ Սթենտալի խօսքը. -- «Կը դողամ միշտ թէ պարզ հառաչանք մը գրած ըլ-լամ, մինչդեռ պիտի ուզէի նօթագրել մեծ ճշմարտութիւն մը»:

Աչխարհի հմայքը պակսած էր: Պարտ էինք թողուլ Զուիցերիան, Լօզանը, Ու-չին, ուր կեանքիս ամէնէն քաղցր ու մխիթարական ամէնէն լուրջ, ճակատա-գրական մէկ պահը ապրած էի, գարնան իրիկուն մը խնկաւէտ պարտէզի մը մէջ: Հոն կախարդիչ կրկնապատկեր մը պար-զուած էր աչքիս, չողակնով ու ճաճան-չով հիւսուած կեանքի մը չքեղութեան կարելիութիւնը, եւ ես առանց դողալու գոցած էի աչքերս, մութը նախընտրած:

«Ինչատա՛կ ... յիշատա՛կ ... ի՞նչ կ'ուզես ինձմէ...»:

Անհրաժեշտ էր Պոլիս վերադառնալ. ա-մուսնոյս գործերը այդ կը պահանջէին. պէտք էր համակերպիլ:

Այդ ժամանակամիջոցին Զուիցերիայէն Պոլիս դառնալ դժուարին քան էր: Ապ-տիլ Համիտ այդ երկիրը յեղափոխական-ներու կեդրոն կը նկատէր, եւ ի՞նչ դը-բաւական կրնայինք տալ որ մենք անոնց-մէ չէինք:

Հօրեղբայրս եւրոպական տեսուչ էր Հայոց պատրիարքարանին. Օրմանեան Սրբազանն ալ միշտ համակրալիր եղած էր ինձ նկատմամբ. ուրեմն խարուֆե-էր Աբդիւլ Համիտ էֆէնտիին որ թուրք ոստի-կանութեան վստահութիւնը կը վայելէր, պիտի դար մեզ դիմաւորել եւ մինչեւ մեր տունը առաջնորդէր մեզ, թէեւ տուն չունէինք:

***

Իւրաքանչիւր գարձքը գնացքին անիւ-ներուն, ճարճատելով սրտիս վրայէն կ'անցնէր:

Նորէն պիտի նեղնար Հորիզոնս, անձուկ չրջանակ, նորէն «ըսի ըսաւ» փոքր քա-ներ, փոխանակ Ժ. Ժ. Ռուսոյին, Վոլ-թերին, Ռասինին, Քանթին եւ ամբողջ խումբին Զուիցերիոյ ազատամտութեան:

Պէտք էր քաշել կապերը մտածումները ամփոփելու համար: Սղմեցնելու համար նեղ խորհուրդներ ընկոյզի չափ պզտիկ տուփի մը մէջ:

Ու գացինք հաստատուիլ Գատը - Գիւղ: Զիւն կուգար, ափսո՛ս որ Զուիցերիոյ ձիւնը չէր, հոս ոչ սարեր կային սպիտակ, ոչ լիճ կապոյտ, մութ էր այդ միջոցին Ա-րեւելքի երկինքը, թերեւս պիս պատժելու համար:

Անցան առաջին դժուար օրերը: Ձիւնը դադրած էր, արեւը կը չողար, պայծա-ռավայլ: Դրացուհիս Տիկին Զ. Քալէմ-քեարեան, եկաւ պիս տեսնել, մեծ հըր-ճուանք ունեցայ. պահ մը միասին պա-ցինք Մօտա՝ կակուղ ձիւնին վրայէն:

Արդարեւ հրաչալիք մըն էր: Սիրտս արթնցաւ, Արեւելքի կրակով տոչորուն սիրտս:

Դժբախտաբար անախորժ անակնկալ մը ունեցանք հետեւեալ առաւօտուն. թուրք ոստիկան մը եկաւ մեր դուռը զարնել:

Այդ միջոցին Պոլսոյ հայ բնակչութեան համար չարագուչակ երեւոյթ մըն էր այդ, մանաւանդ Եւրոպայէն վերադար-ձողներուն:

Անմիջապէս խահուէ, սիկարէթ: Եր-կար հարցաւորձ. ինչո՞ւ գացիք, ինչո՞ւ եկաք: Կարելի՞ էր հաւընմը տեսնել: Իմայ վար զարմանալի արիւթեամբ: Նոյն հարցումները ինձ ալ: Մանաւար կէտ մը ճշդելու պէտք տեսնուած էր. ինչո՞ւ ես այլ մարդու դէմարկ կը կրէի, (Թիրօլիէն ճամբորդի դէմարկ): Սաստիկ զարմա-ցած ըսի թէ ամէն ուղեւոր կին կը կրէ այդպիսի դէմարկ: Այլեւս մի գործածէք այդ բանը. պնդեց ոստիկանը: Վերջէն իմացայ թէ մեր դէպի Մօտա պտոյտի պահուն չարունակ եռեւնուս եկած, հըս-կած է վրանիս այդ դէմարկին համար: Չէ՛, հանըմ, անդամ մըն ալ մի դնէք այդ դէչ բանը:

Ամուսինս, տեղեկացած Պոլսոյ տովո-րութիւններուն, սիկարէթի տուփի մը մէջ երկու մէճիտ դրած եւ այնպէս հը-րամցուցած էր, որով տեսակցութիւնը մեղմացաւ: Անախորժ տպաւորութիւնը մնաց սակայն:

***

Ապրելակերպս կրցածիս չափ հաճելի կերպով չնաշդի կարգադրել: Չէր կարելի մտաւորական չրջանակ կազմել առանց կատած արթնցնելու: Կ'ընէինք ինչ որ կրնայինք: Տիկին Զ. Քալէմքեարեան չէնչող բնաւորութեամբ եւ անկեղծ կին մըն էր, կը համակրէինք իրարու եւ յա-ճախ կուգար ինձ, կը սիրէր իմ տունս:

Երկարօրէն կը չաղակրատէինք: Եր-կուքս ալ աչխատակից էինք Բիւզանդիոն օրաթերթին: Ինքը Շարաթ օրերը «կա-նանց բաժին»ը կը գրէր, իսկ ես երբ որ ուզէի. կաչկանդում չեմ սիրած երբեք:

Տգայոց դաստիարակութեան, կնոջ պարտականութիւններուն եւ այլ հարցե-րու չուրջ չատ անգամ յօդուածներ կը գրէի: Տակաւին զուիցերիական աղդեցու-թեան տակ:

(Շար. 30)

(Շար. Ա. էջէն)

նաբանական Ցանձնաժողովը եւ փոխա-- րինուած լեզուի պետական Տեսչութեամբ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԽՕՍ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ՑԵՏԱՋԳՈՒԱԾ

Թրքախօս հանրապետութիւններու վե-- հաժողովը որ տեղի պիտի ունենար Ցուն-- ուար 21 -- 22 թուականներուն, յետաձգ-- ուած է: Թուրք մամուլը կը գրէ թէ վեր-- ջին պահուն Բաքուէն հաղորդուած լուրը ցնցիչ տպաւորութիւն գործած է Անգարա որ լուրջ չի նկատեր տրուած պատճառա-- բանութիւնը թէ կարելի չէ եղած վեհա-- ժողովին համար պատրաստել հարկաւոր ենթակառոյցի մը պայմանները: Թուրք Արտաքին նախարարութիւնը յետաձգելու որոշումին մէջ ուշադրութիւն հրաւիրած է Մոսկուայի խաղացած դերին վրայ: Ցունուար 19-ի «Միլլիյէթ»ին մէջ ալ Եալչըն Տօղան մեկնաբանելով յետաձգ-- դումը, կ'անդրադառնայ 1992-ին Անգա-- րայի առաջին վեհաժողովին որուն ըն-- թացքին կարելի չէ եղած լուծել միաս-- նականութեան եւ գործակցութեան հար-- ցերը: Ապա կը գրէ թէ Բաքուի ժողովը յետաձգուած է Մոսկուայի մղումով, որովհետեւ ան կ'ուզէ միակ դեկավարը մնալ ՀԱՊ-ին: Ըսուածը այն է որ Ռու-- սաստան անհանդիստ է հայեւադրբէջա-- նական բախումներուն սաստկացումէն եւ յատկապէս ադրբեջանական յաջողութե-- նէն: Ցունուար 21 -- 22-ի վեհաժողովին Անգարա մտադիր էր օրակարգի նիւթ դարձնել Թիրքինովակիի հակաթուրք յայտարարութիւններուն խնդիրն ալ, ինչ որ նմանապէս անրաղձալի նկատուած է Մոսկուայի կողմէ: Թրքական վեհաժո-- ղովը յետաձգելու վերջին ազդակ մըն ալ կը նկատուի «ցեղային հարցերու ժողով»ը որ կը գումարուի Կիրղզստանի մէջ նա-- խագահ Ելցինի եւս մասնակցութեամբ: Կիրղիզ նախագահը այս ժողովին հրաւէր կ'ուղղէ նաեւ Տէմիրէլի, սակայն մաս-- նակցութիւնը կարելի չըլլար, որովհետեւ հրաւէրը ուշ հասած է:

Այս բոլորը եզրակացնել կուտան Թուրք լրագրողին թէ չրջանի տէրն ու տիրակա-- նը Ելցինն է ու հակառակ «Թրքական աշ-- խարհ»ի մասին արձակուած խանդավառ լոզունգներուն, Անգարա ամէն օր քիչ մը եւս դուրս կը մնայ այդ աշխարհէն:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ցունուար 18-ին «Արթէ» կայանէն հե-- ռասփռուեցաւ Քիւրտերու մասին յայ-- տագիր մը որուն ընթացքին տրուեցաւ անոնց պատմական անցեալն ու ներկայի հալածանքը: Յայտագրին հրաւիրուած էր երգիչ եւ շարժանկարի արուեստագէտ քիւրտ երիտասարդ մը, Նիզամէթթին Արբէյ, որ 1981-ին Թուրքիայէն ապաս-- տանած է Գերմանիա ուր կ'ապրի ներկա-- յիս: Իրեն հետ կատարուած զրոյցին, խօսելով քրտական հարցին ու այդ նիւ-- թով պատրաստուած իր ժապաւէնին մա-- սին, որ ցուցադրուեցաւ նոյն յայտագը-- րին, ան ցաւ թէ Քիւրտիստանի մէջ կա-- րելի չէ եղած ժապաւէնը պատրաստել ու միակ յարմար վայրը նկատուած է Հա-- յաստան: Ա.յսպէս՝ «Երգ մը Պէգոյին հա-- մար», կը տեւագրուի Հայաստանի մէջ, որպէս հայ արուեստի մը -- Ոսկանեան -- գործը եւ առաջին երկարամեթրաժ ժա-- պաւէնն է քրտերէն լեզուով: Այս առիթով խօսելով նաեւ Հայաստանի գիւղատնտե-- սական մասին, քիւրտ արուես-- տագէտը ըսաւ. -- «այսուհանդերձ, պէտք է շեշտեմ որ Հայաստան միակ երկիրն է որ քիւրտ փոքրամասնութիւնը ամենայն ազատութեամբ իր լեզուն կը խօսի, կը սորվի ու այդ լեզուով մամուլ, դասա-- ւանդութիւն ունի. մենք այս բոլորին հա-- մար երախտապարտ ենք Հայաստանի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՕՍ -- Անճըլըսի երկրաչարժին զոհե-- րու թիւը աւելի մեծ է քան ինչ որ ըսուե-- ցաւ սկիզբը: Մեռեալներու թիւը 40 է, 3000 վիրաւոր կայ եւ 25 հազար անապաս-- տան: Ինչպէս գրեցինք երէկ առաւելա-- բար հանրային կառոյցները վնասուած են՝ կառուցի, մայրուղի: Նախագահ Գլինթըն Լոս -- Անճըլըս կ'երթայ Ջորէ-- չարթի օր, Ցունուար 19-ին: Լուսարձակը չէ ընկուած առաջքն առնելու համար կո-- ղոպուտներու: Դեռ բազմաթիւ չրջաններ ալ ջուրէ եւ էլեկտրականութենէ զրկուած էին:

ՇՎԱՐՆԱՅԻ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Ֆրանսա: Ուրբաթ օր (Ցունուար 21) կ'ընդունուի նախագահ Միթերանի կողմէ: Շվարնաձէ Փարիզ եկած էր, վերջին անգամ, 1991 Նոյեմբե-- րին, երբ դեռ Սրտաքին նախարար էր Խորհրդային Միութեան:

ԼԻՕՐ ԳԱՁԴԱՐԻ մեկնումին հետեւանք կը նկատուի ռուբլիի անկումը: Ցունուար 18-ին, Մոսկուայի մէջ - դրամատնական չուկայի վրայ 1504 ռուբլի հարկ էր մէկ տոլար գնելու համար: Փոխ -- վարչապե-- տէն եաք, Ելմտական նախարար՝ Բորիս Ֆիոդորովի քաշուելն ալ վատթարացուց կացութիւնը: Ելցին կառավարութիւն «կը փնտռէր»...:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահրամ Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մոստիչեան եւ զաւակները Սանտ-- րա եւ Մարինա, Պր. Լորիս Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Պուրմայեան եւ զաւակը՝ Վիքէն կը ծանուցանեն թէ հո-- գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կի-- րակի, Ցունուար 23, Փարիզի Ս. Ցով-- հաննէս -- Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Լիզա Տամլամեան)

մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ, ինչ-- պէս նաեւ Գէորգ եւ Բերուզ Մոստիչեա-- նի, Կիւլինիա Տամլամեանի, Վարուժան եւ Հրայր Տամլամեանի յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-- տակը յարգողներուն:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայաստանէն վկայուած հիւանդապա-- հուհի մը աշխատանք կը փնտռէ (հիւանդ խնամել եւայլն): Հեռաձայնել Տիկին Սեզա Բաղալեան

40 -- 85 -- 99 -- 08

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՈՒՐՋԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՒԱՃԻ - Լ.Ը - Սէքթ. -- Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան 2000 Ֆր. Մովսէս Մագմա-- եան յիշատակին:

*

ՊՈՒՐԾ. -- Պ. Ճարխիկեան 450 Ֆր.:

*

ԷՇԻՐՈՒ. -- Կարապետ Խաչատուրեան 200 Ֆր.:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԻ ԵՒ ՏՈՒՉՈՒԹԻԻՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ

Կիրակի, Ցունուար 23,
առաւօտեան ժամը 10-ին
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
պատարագի արարողութեան ընթացքին
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԱՆԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի
կը կատարէ պաշտօնական հաստատումը նոր Հոգեւոր Հոգիւ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Պատարագի ընթացքին ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. կը կատարէ Դպրութեան Աստիճանի Տու-- չութիւն Կարապետ եւ Փիրայր Եսայեան եղբայրներուն,

Ցաւարտ պատարագի, ի պատիւ Ջատիկ Վրդ.ի եւ երկու դպիրներուն Սահակ -- Մեսրոպ մշակութային կեդրոնի Արե-- լեան Ջրբաչեան սրահին մէջ տեղի կ'ու-- նենայ հիւրասիրութիւն -- քօքթէյլ, որուն կը հրաւիրուի Մարսէյլի եւ չրջակայից հաստատեալ ժողովուրդը:

GRANDE SOIREE DU NOEL ARMENIEN

AU PROFIT DE

L'ECOLE SAINT MESROB D'ALFORTVILLE

DINER DANSANT

avec *PAUL BAGHDADLIAN et son Orchestre*

LE SAMEDI 22 JANVIER à partir de 20 h 30

au Gymnase *Lapierre* d'Alfortville

— rue du 8 Mai 1945 —

Réservations aux : 43 - 96 - 18 - 13 —— 43 - 75 - 28 - 37.

GRANDE TOMBOLA

Une *Grande Tombola* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.

1er prix : 1 Renault Twingo

et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares

1 téléviseur grand écran

1 tapis

Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

SOIREE - DISCO

L'UGAB - JEUNES

organise

sa prochaine *SOIREE - DISCO*

le Samedi 22 Janvier à partir de 22 h 30

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, rue de Courcelles, Paris 17e

Prix membre : 100 F.

Non-membre : 150 F.

Adhésions : Adultes 300 *F.*

Etudiants 200 *F.*

Tenue correcte exigée

UGAB - PARIS

CONFÉRENCE

Deuxième volet

du cycle de conférences

proposé par le Comité de Paris

de l'U.G.A.B.

LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE

Conférence-Projection

avec M. Claude MUTAFIAN

Universitaire, Historien, Organisateur de l'exposition de la Chapelle de la Sorbonne

le Vendredi 21 Janvier à 20 h 30

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, rue de Courcelles, Paris 17e

Participation aux frais : 10 F.

Etudiants : entrée libre.

SUPER-LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France

Section MARSEILLE-VILLE

«SOSSE MAYRIG»

organise un SUPER LOTO

le Dimanche 23 Janvier à partir de 15 h

la MAJC

12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- Վասպուրականի յաղթա-- կան հերոսամարտի 79-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մար-- սէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահին մէջ, կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 21
VENDREDI
21 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 18·244 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.244

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՅԵԱՆԻ ՀԵՏ

Յունուար 17 / 18 եւ 19 օրերուն Հայաստանի Խորհրդարանի նախագահը Քոփէնհակէն, Սթրազպուրկի եւ Փարիզի մէջ ունեցաւ չարք մը հանդիպումներ որոնք պաշտօնական իր այցելութեան ժամանակացոյցին հիմնական կէտերը կը կազմէին։ Նախ, Յունուար 17-ին ան մասնակցեցաւ ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի խորհրդարանական վեհաժողովի յանձնախումբի նիստին աշխատանքին, որուն ընթացքին պիտի նախապատրաստուէր Յունիսին Վինիա դումարելի վեհաժողովը։ Նիստին մասնակցեցան նաեւ Դանիոյ վարչապետը, ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի ընդհ. քարտուղարը, Ղարաբաղի հարցով Մինսկի խմբակին նոր նախագահը եւայլն։ Բ. Արարքցեանի կ'ընկերանար Հայաստանի Մեծն - Բրիտանիոյ արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը Արմէն Սարգսեան։

Անոնք ունեցան նաեւ աշխատանքի հանդիպումներ, զանազան երկիրներու ներկայացուցիչներուն հետ, որոնց կարգին Գերմանիոյ պատուիրակութեան, միասնաբար քննարկելով աթոռակալի վերաբացման խնդիրը։

Քոփէնհակէն Յունուար 18-ին անցնելով Սթրազպուրկ հայկական պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցաւ Եւրոպայի Խորհրդարանի նախագահ Է. Կլեփի, արտաքին կապերու յանձնաժողովի նախագահին եւ նոյն յանձնաժողովին ՀԱՊ-ի երկիրներու հարցերու յանձնախումբին անդամներուն հետ։ Հոն Բարքէն Արարքցեան ելոյթ ունեցաւ ու ապա պատասխանեց ներկաներու հարցումներուն։

Ելոյթին մէջ ան խօսեցաւ Հայաստանի քաղաքական, տնտեսական ոլորտներուն ու ղարաբաղեան հարցին, ապա նաեւ Եւրոպական Խորհրդարանին հետ կապերու մասին։ Առաջինը կը յատկանշուէր կուսակցութիւններու ազատութեան օրէնքով՝ որուն արդիւնք էր երկրին Խորհրդարանին մէջ 11 կուսակցութեան ներկայութիւնը։ Տնտեսական կեանքը մեծապէս կը տուժէր չրջափակումէն, մինչ կը չարունակուէին սեւեռականացնորհումները։ Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի հարցին, Բ. Արարքցեան ծանրացաւ այն երեւոյթին վրայ որ Հայաստան եւ Ղարաբաղ համաձայն գտնուեցան Մինսկի խմբակին պատրաստած ժամանակացոյցին, իսկ Ադրբեջան մերժեց զայն, յուսալով ռազմական լուծում մը։ Այս մասին նախագահը բաւ. - «Համաշխարհային հանրութիւնը պէտք է իր գնահատականը տայ Ադրբեջանի զեկավարութեան ռազմատենչ բազահականութեանը որը յամառօրէն հետապնդում է Լեռնային Ղարաբաղի հիմնահարցի բացառապէս ռազմական հանգուցալուծում, մինչդեռ որոշ պետութիւններ շարունակում են ռազմական օգնութիւն ցոյց տալ Ադրբեջանին»։

Եւրոպական Խորհրդարանի ու Հայաստանի կապերուն անդրադառնալով, Բարքէն Արարքցեան նախ ամփոփեց կատարուած նիւթական օժանդակութիւնը. 1993-ին տրացուած էր մօտ 18 միլիոն էքիւ եւ 2 վարկ 38 եւ 20 միլիոն էքիւ։ Ապա չեշտեց ուժանիւթի մեծ տագնապը եւ Սթրազպուրկի մակոյանը վերաբանալու հարկադրանքը, ինչ որ Հանրաստանը մղած էր խնդրելու թէքնիք եւ նիւթական օդնութիւն։

Սթրազպուրկի մէջ հայկական պատուիրակութեան միացած էր նաեւ Եւրոպական համայնքի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչը՝ Քրիսթիան Տէր - Ստեփանեան։

***

Խորհրդարանի նախագահին փարիզ ներկայութիւնը լաւագոյն առիթն էր Հայաստանի ժողովրդավարութեան առաջին ելոյթաշարը այդ կառոյցին մասին քանի մը հարցում ուղղելու։

Հ. - Ի՞նչ կազմ կը ներկայացնէ այսօր Հայաստանի բազմակուսակցական խորհրդարանը։

Պ. - Խորհրդարանում կան չորս խմբակցութիւններ. ՀՀՇ-ն (60 պատգամաւոր), Համայնավար կուսակցութիւնը (25 պատգամաւոր), ՌԱԿ-ը (18 պատգամաւոր) եւ ՀՅԴ-ն (15 պատգամաւոր)։ Ներանցից բացի ունենք նաեւ երկու խումբ. ԱԺՄ (Ազգային Ժողովրդավարներու Միութիւն) եւ Ապատ խորհրդարանականները, իւրաքանչիւրը տասնական պատգամաւորներով. երկուսի տարբերութիւնն այն է որ խմբակցութիւնները ամբողջութեամբ կազմուած են լինում տուեալ կուսակցութեան անդամներից, իսկ խմբերը՝ նաեւ անկախ պատգամաւորներից։ Խորհրդարանն այսօր ունի 248 պատգամաւոր որոնցից 110-ը որեւէ խմբի մաս չեն կազմում. անկախ պատգամաւորներ են։

Հ. - Յաճախ կը պատահի՞ որ խմբակցութիւններ եւ խումբեր միանալով միասնական ճակատ կազմեն։

Պ. - Սեփականաչնորհման հարցին մէջ Համայնավարներն ու Դաշնակցութիւնը դէմ քուէարկեցին եւ ծրագիրը չանցաւ։ Յունուարի 12-ին նոյնպէս դէմ քուէարկեցին, ինչպէս եւ ԱԺՄ-ը։ Որոշ դէպքերում կազմուում են պլոճներ, բայց դրանք մնայուն չեն։

Հ. - Իսկ ինչո՞ւ ընդդիմադիր կայուն ճակատ մը չգոյացաւ Հայաստանի մէջ։

Պ. - Ընդդիմութիւնը չկարողացաւ միաւորուել, որովհետեւ չունէր ծրագիր. նրանց բոլոր դիրքորոշումները միայն մերժողական են. եւ ոչ կառուցողական կեցուածքով չեն կարող կազմակերպուել։ Միակ փաստը որով ընդդիմութիւնը կարողացաւ միաւորուել, վեց կուսակցութիւնների սահմանադրական ծրագիրն է, սակայն նրանում էլ քաղաքական տարբեր մօտեցումների ճեղքեր կան։ Նրանք նայած իրավիճակին, ուղղակի հրապարակ են դնում տարբեր կարգախօսներ. մի տարի առաջ Ղարաբաղի մասին էր, այսօր տնտեսական վիճակի մասին է։

Հ. - Հայաստանի ներկայ խորհրդարանը բազմակուսակցական արուեստակեալ կազմ ունի. ընտրութեան մասնակցեցան միայն ՀՀՇ-ն եւ Համայնավար կուսակցութիւնը, մինչդեռ այսօր կան որպէս գաւազան կուսակցութիւններու պատկառող "բացայայտուած"ներ։ Այս իրավիճակը նոր ընտրութիւններու հարկը չի՞ ներկայացներ։

Պ. - Խորհրդարանը պէտք է ընդունի ընտրութեան նոր օրէնք, հաշուի առնելով բազմակուսակցական հանդամանքը. բոլորը համաձայն են երկու հարցում.

- Խորհրդարանը պէտք է փոքրանայ, բաղկացած լինի 100 - 120 հոգուց,

- Պատգամաւորները պէտք է ընտրուեն մասամբ համամասնական, մասամբ մաժորիտար ձեւով։ Ռուսաստանում կուսակ-

ԱՐՑԱԽ

ՄԻՇՏ ՄԱՐՏԵՐ ՆԱԵԻ՝ ՄԻՋ-ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ

Յունուար 19-ին մարտերը կը չարունակուէին նոյն սաստկութեամբ եւ հակառակ հակամարտ ուժերու անհատասաութեան, Հայերը կը յաջողէին ետ մղել յարձակողները եւ դիրքերու փոփոխութիւն չկար։

Նոյեան Տապան գործակալութիւնը կը հաղորդէր որ ադրբեջանական զօրքերը զանգուածային յարձակման անցած էին, Հինդչաբթի վաղ առաւօտեան՝ Հիւսիսը՝ Օմարի լեռնաշղթայէն մինչեւ Իրանի սահմանը (Հորադիզ)։

Ղարաբաղի լրատուութեան եւ մամուլի կեդրոնէն կը հաղորդեն նաեւ որ նոյն առաւօտը (Յունուար 19) ռազմաճակատի հարաւ - արեւելեան չրջանը գտնուող Ղարախանբէյլի ղարաբաղցի մարտիկները ականատես եղած են ադրբեջանական երկու դումարտակներու միջեւ աւելի քան ժամ մը տեւող մարտի։

**

Հայաստանի եւ Արցախի Արտաքին Նախարարները՝ Վահան Փափազեան եւ Ար-

(Շար.ը Դ· էջ)

ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԵՍԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

ՀԱՅԿ. ՃԱԿԱՏԻ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

(ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ԿԼԻՆՏԻՒԼ - («Յառաջ»)։ -

Լոս - Անճըլըսի ահաւոր երկրաշարժը իր կործանարար հետեւանքները ունեցաւ նաեւ հայկական գաղութի ազգային, կրթական եւ կրթական հաստատութիւններու վրայ։ Բացի սակէ, մասամբ քանդուեցան բազմաթիւ բնակարաններ եւ վաճառատեղիներ։

Այսպէս, փոքր ճեղքեր բացուեցան Լինոյի Սրբոց Նահատակաց եւ Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիներու դմբեթին եւ առաստաղին. Գանոկա փարքի Հ. Բ. Ը. Մ. Մարի Մանուկեան վարժարանի գրասենեակներու եւ տարրալուծարանի որոշ կազմածներ կոտրտուած եւ փճացած են, Թ. Մ. Մ. Արշակ Տիգրանեան վարժարանի գրասենեակն ու գրադարանը վնասուած են, ապակիներ ջարդուած եւայլն։

Հոլիվուտի չրջանի հայկական բազմաթիւ խանութներ մեծ վնասներու ենթարկուած են, մասամբ փլուզումի հետեւանքով։

Կլենկեան Թեմի Ա.գլ. Առաջնորդարանը եւս կրած է կարեւոր վնասներ, բայց չէնքին կառոյցը չէ վնասուած։

Հոլիվուտի հայ բնակչութեան կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն Հայաստանէն արտագաղթածներ, որոնցմէ չատեր եկած եւ հաստատուած են թերեւս աւելի ապահով վայր մը ապրելու համար։ Ահաւոր ցնցումը քանդած է անոնց բնակարանները մէկ մասը։ Սարսափը անոնց յիչեցուցած է 1988-ի Լենինականի ահաւոր երկրաշարժը, որ խլեց հազարաւոր Հայերու կեանքը։ Պահ մը բաղդատութիւնը ընելով Հայաստանի եւ Լոս - Անճըլըսի երկրաշարժներու հետեւանքներուն, անոնցմէ ոմանք կ'ըսեն՝ «պահ մը կարծեցինք, որ ամէն բան աւերակ դարձած է, բայց երբ լոյսը բացուեցաւ, տեսանք թէ ամէն բան տակաւին կանգուն է»։

Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, որ հովուապետական այցելութեամբ տակաւին Գաղիֆորնիա կը գտնուի, երկուշաբթի, Յունուար 17-ին, ցաւակցութեան եւ համակրանքի գիր մը յղեց Լոս - Անճըլըսի քաղաքապետին։

Երեքշաբթի, Յունուար 18-ին, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս այցելեց երկրաշարժէն վնասուած վայրերը։

Նորթ Հոլիվուտի չրջանին մէջ Սուրբ Պետրոս եկեղեցին կրած է ծանր վնասներ։ Փլած է եկեղեցւոյ մարմարեայ խորանը, փչրուած են գմբէթին դունադեղ ապակիները եւ ճեղքեր բացուած պատերուն վրայ։ Եկեղեցին անդործածելի կը մնայ։ Մինչեւ վերանորոգում՝ արարողութիւնները կը կատարուին կից «Գարակէօղեան» սրահին մէջ։

«Արարատ» հայկական ծերանոցը եւս կրած է ծանր վնասներ, յուրի խողովակներու պայթիւնի հետեւանքով։

Հոլիվուտի Ս. Յովհաննու Կարապետ եկեղեցին (էջմիածնական) մեծ վնաս կրած է, ինչպէս նաեւ Առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեանի գրասենեակը։

Չորեքշաբթի օրուան հաչուեկչիռով երկրաչարժին զոհ գացած են 46 հոգի եւ 2600 վիրաւոր կայ։ Երկու հարար բնակարան լրիւ կամ մասնակի քանդուած է։ Նիւթական վնասները կը գնահատուին 5 - 7 միլիառ տոլար, ըստ Լոս - Անճըլըսի քաղաքապետին՝ չուրջ 30 միլիառ տոլար։

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11-ին, նախագահ Քլինթըն այցելեց Լոս - Անճըլըսի ադէտեալ չրջանները։

Հ. Ա.

ՍՓԻՒՌՔ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Սեպտեմբեր 1993 չատ դէշ ժամանակ է Հայաստանի մասուորական կլիմային մասին չխոսակ գաղափար մը կազմելու համար։ Ցաւակ է որ ինչ որ կ'երեւայ դուրսէն՝ մէկ պզտիկ տոկոսն է երկրին իմացական կարողականութեան։ Ինչ որ կը տեսնեմ ու կը լսեմ այն է թէ տասնեակ հազարաւոր մասնագէտներ թեքնոլոժիի զանազան կալուածներու մէջ չեն կրնար իրենց գիտութիւնը օգտագործել, անգործ են ու ստիպուած կա՛մ կը գաղթեն եւ կամ ալ ասպարէզ կը փոխեն։ Թէ թոշակաւոր դասակարգը ինչպէ՞ս կը յաջողի դիմանալ դրամի գնողական արժէքի մեծ անկումին տեղծած դժուար կացութեան՝ Հայաստանի մէջ ամէնէն լաւ պահուած գաղտնիքն է։ Որու որ հարցուցի երեսանի մէջ խուսափողական պատասխան մը տուաւ...։ Կը քաշուի՞ն իրենց անձնական կեանքի գաղտնիքները օտարներու բանալու թէ երեսը չունին ճշմարտութիւնը ըսելու -- այս ալ չկրցի հասկնալ։ Մուրացկաններ հազուադէպ են բայց յաճախ կը լսեմ գողութեան, կողոպուտի եւ ապօրինի հասոյթներու աւելի նուրբ պարագաներու մասին։ Հանրային բարոյականի անկումի պոռոտ օրինակներ չեմ տեսներ չուրջս եւ ինչ ցնցիչ լուր որ կը կարդամ օրաթերթերու մէջ այդ մասին՝ անմիջապէս իր մէկ տասներորդին կ'իջեցնեմ, հին վորձառութեամբ։

Վերադառնալով մասուորական կլիմայի հարցին, ամէնէն խանդավառիչ երեւոյթը գեղարուեստի եւ կերպարուեստի դաշտի մէջ մեր ժողովուրդին ցոյց տուած տարօրինակ կենսունակութիւնն է։ Նկարիչ, երաժիշտ, երգիչ, բեմադիր ընկերութեան մը էն անկախ, ինքնատիպ մարդիկն են առ հասարակ եւ կասկածէ դուրս է ինծի համար որ եթէ քանակը պակասած է՝ անոնց արտադրութեան որակը կը մնայ բարձր։ Այս առթիւ երկու խօսք տեղին է գունաթեղ երեւոյթի մը մասին որ կը կոչուի «Շաբաթավերջի Վերնիսաժը»։ Ֆրանսերէն բառը թող չխրտչեցնէ մարդիկ -- ոչ մէկ կապ ունի նկարիչի մը ցուցահանդէսին բացման առաջին օրուան հետ, որ բառին իմաստն է, այլ, իմ հասկըցածիս համաձայն՝ բացօթեայ flea market մըն է որ կը կայանայ քաղաքին մէջ վերապահուած յատուկ վայր մը։ Թումանեան պողոտայի մօտ ուր հարիւրաւոր մարդիկ վաճառքի կը հանեն լուցկիի տուփէ եւ հինցած գիրքերէ մինչեւ ոսկեղէն, ընտանեկան թանկարժէք ժառանգներ, ձեռակերտ զարդեր ու իւղաներկ նկարներ։ Արեւուն տակ մարդ ինչ որ կրնայ երեւակայել՝ հոն կը գտնէ յարաբերաբար աժան գինով։ Հետաքրքրականը այս բոլորին մէջ անչուշտ մարդիկ են -- քով քովի, ուս ուսի նստած ցանկապատին վրայ, իրենց ափ մը ապրանքին եւրն, անխօս, հպարտ ու բարի, Հայու միացող աչքերով, մեծ մասը բանուորական խաւէ՝ բայց առանց նուազագոյն ագերսանքի նոյնիսկ ակընկալութեան թէ իրենց առջեւէն հոսող մարմիններու զանգուածէն մարդիկ կը ծռին, կը հետաքրքրուին իրենց ապրանքով ու կը դնեն...։ Եզերական բան մը կայ այդ ճակատագրին համակերպած մարդոց մէջ, ոչնչութեան մը համար տուն եւ ընտանիք ձգած եկած հոս իրենց ազատութիւնը ցուցադրելու...։

Հայաստանի գրողներու տնտեսական վիճակի մասին չատ բան գրուած է մամուլին մէջ։ Ինչ որ չէ գրուած՝ այն է թէ արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրական դպրոցութիւններու հսկայ տարբերութիւնները մեզ անյետաձգելի հարցի մը դիմաց կը դնեն։ Նախ՝ ցանկալի՞ է որ երկու հատուածներու գրական զարգացրանքները իրարու մօտենան։ Երկրորդ՝ եթէ այո՝ ինչպէ՞ս ձեռնարկել այդ գործին, ո՞վ լծել այդ աշխատանքին, ուրկէ՞ սկսիլ։ Իսկ եթէ ոչ՝ ի՞նչ է մեր մշակոյթին ապագան, քանի՞ կտորի պիտի բաժնուինք։ Անշուշտ Սփիւռքին ներքին լոժիէը կ'արտօնէ նման կոտորակում, առիկա իր սահմանումին իսկ մաս կը կազմէ։ Սակայն Հայաստանն է որ չի դիմանար, ան է որ կեդրոնի մը կապուած է ու առանցատոր՝ կը կորսուի։ Մենք, դուրսը, կեդրոն չունինք։

Հայաստանի Ակադեմիայի Գրականութեան բաժինը պատիւը ըրաւ ինծի երկու անգամ հանդիպումի հրաւիրելու։ Եւ երկու անգամին ալ այս հարցն էր որ, զանազան ձեւերով, նիւթ դարձաւ իմ խօսքիս եւ անոր յաջորդող կարծիքներու փոխանակութեան։ Ցակոբ Օշականն էր առանցքը։ 1946 -- 1948 շրջանին անոր դէմ չղթայազերծուած խաչակրութեան դերակատարներէն քանի մը հոգի հոն նըստած էին անկասկած բայց ես վրէժի ղազացումը մէկդի դրած էի ու կը ջանայի հասկցնել թէ ինչու երկու հակադիր մըչակոյթները կարելի է համադրութեան ճամբուն վրայ դնել։ Պայմաններ կան ատոր համար։ Առաջինը՝ ընդունիլ տարբերութիւնները, երկրորդ՝ չկարծել թէ մէկը աւելի որակ ունի քան միւսը եւ երկուքն ալ իրենց մասնայատուկ հմայքը եւ առաքինութիւնները ունին։ Եւ պէտք է զարգանան մինչեւ իրենց կարելիութիւններուն սահմանները։ Մենք Արեւմտահայերս կրնանք պարզամիտ եւ նախնական դնել ճաշակ մը որ Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ը գլուխ գործոց կը նկատէ կամ Համօ Սահեանը՝ «մեծ բանաստեղծ» կը հռչակէ։ Առիկա մեր իրաւունքն է իբրեւ արեւմտեան մշակոյթի ոգիով մեծցած եւ արուեստի իւրայատուկ ըմբռնում ունեցող մարդիկ։ Մեզմէ չատերու համար արեւելահայ գրական ղազարանքը չատ մօտ է աչուղականին կամ Փոլքլորին, մենք ղազական, պատմողական, քարոյատիպ գրականութեան այնքան արժէք չենք տար որքան իմացապաշտ, վերացական ու ձեւային արժանիքներ ունեցող գրականութեանը։ Բայց այս բոլորով մենք կ'ըսենք նաեւ թէ եթէ «ժողովուրդ», «հող», «աւանդական արժէքներ», «հասարակական խռչոլներ» յղացքները օտար են մեզի՝ մենք նորէն կը յարգենք արեւելահայ գրագէտները երբ կը ներշնչուին ատոնցմէ։ Այս փոխադարձ յարգանքը անհրաժեշտ է եթէ լեզու պիտի գտնենք իրարու հետ լուրջ հաղորդակցութեան համար։ Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ մշակոյթները մեր ազգի արժէքաւոր իրագործումներն են ու արժանի՝ մեր հոգածութեան, չըսելու համար պետական պաշտպանութեան։ Այս ուղղութեամբ արդէն խօսեր էի Սահմանադրութեան նախածրագրի քննութեան վերջին լիակատար նիստին, «Սունդուկեան» թատերասրահին մէջ, չեչտելով

ա -- Սահմանադրութիւնը գրաբարը, արեւմտահայերէնն ու արեւելահայերէնը պետական լեզու կը հռչակէ հաւասար իրաւունքներով,

բ -- Սահմանադրութիւնը կը խմբագրուի դասական ուղղագրութեամբ,

գ -- Սահմանադրութենէն կը հանուին ԲՈԼՈՐ օտար բառերը։

Ասկէ զատ, կարեւոր կը նկատէի հետեւեալ կէտերը

ա -- Կրօնքը խղճի հարց է սակայն Հայ Պետութիւնը Հայադաւան Քրիստոնեայ պետութիւն պէտք է հռչակել, պահելով ամէն անհատի ազատութիւնը իր խղճի ձայնին հետեւելու,

բ -- Սահմանադրութիւնը մեծ տեղ պիտի տայ Սփիւռքի զանգուածներու կարծիքին՝ պայմանաւ որ այդ Հայերը իրենց քաղաքացիական պարտաւորութիւնները լիովին կատարեն։ Իր ներկայ վիճակով՝ Սահմանադրութիւնը գրեթէ ամբողջովին կ'անտեսէ Սփիւռքի գոյութիւնը։

Վերադառնալով արեւելահայ -- արեւմտահայ խնդրին, Ակադեմիայի անդամները բոլորն ալ համաձայն էին փոխադարձ յարգանքի գաղափարներուն, մանաւանդ աւելի նորեր եւ Օշականի վերականգնումը իր արդար պատուանդանին վրայ՝ կը խօսէր չատերու, յատկապէս երիտասարդներուն։

Օրինակ, Ս. Սարինեանի հմտութիւնը եւ ըմբռնումը Օշականի գրականութեան յայտնութիւնն էր ինծի համար։ Կային որ կը լռէին, ընդդիմադիր դիրքեր կեցած ու դժուար չէր հասկնալ ինչու այդ հին քէները անցնելու վրայ են։ Սերունդ կը փոխուի, ի վերջոյ եւ նոր մարդիկ նոր հաչիւներով աշխարհ կուգան։ Բայց իՙնչ յատուկ աշխատանք կայ ըլլալիք երկուսեակ եթէ կ'ուզենք որ մեր ազգին ամբողջ մտաւորական ուժը մտնէ նորէն մշակոյթի պատմութեան մէջ։ Ես լաւատես եմ այս հարցին մէջ, տրուած ըլլալով մեր ազգին ուշիմութիւնը սորվելու (եւ նաեւ կապկելու...) նոր գարուն իմաստութիւնը։

Հանդիպումէն ետք, Հիմնարկի տնօրէնը քոնիաքի հիւրասիրութիւն ունի։ Ինչ եզական պահ է ինծի համար, նստիլ ու խօսիլ մարդոց հետ որոնք տասնամեակներով պիրքերու կողքերէն ինծի նայեր էին իրենց հեղինակաւոր դիրքէն, կամ թառած աշխատանքի սեղանակից գրագրանին վրայ՝ նախանձս շարժեր էին որովհետեւ համաութիւնը միշտ արժէք ունեցած է աչքիս եւ միշտ պակասած է ինծի։

Կը մնայ տեսնել, առաջին հերթին, գրագէտներն ու բանաստեղծները, որեւէ մշակոյթի գեղեցկագոյն ծաղիկները։

«Ասպարէզ»

1993 ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԵՒ ՏԱՐԻՆ

Խորհրդային Միութեան քայքայումին յաջորդած ընթացքը դէպի ժողովրդավարութիւն, այնպէս կը թուի որ աւարտած է։ Ազատութիւնը օրէ օր կը սահմանափակուի երկրագունտին վրայ, մինչ բըռտութիւնն ու ճնշումները, կեղեքումները կ'աւելնան։ Հինգ տարիէ ի վեր առաջին անգամ ամ արձանագրած է մարդկային ամենատարրական իրաւունքները բռնադարող երկիրներու թիւը։

1993-ին 300 միլիոն պակսած է թիւը ազատ ընկերութիւններու մէջ ապրող մարդոց։ իսկ 531 միլիոն աւելցած են նոյնիսկ նախնական ազատութիւններէ զրկուածները։ Այսօր աշխարհի քնակչութեան միայն 19%-ը կարելի է «ազատ» նկատել։

Ճիշդ է որ 1993-ի ընթացքին գլխաւորաբար կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ բազմաթիւ ազգեր ընտրած են ժողովրդավար վարչաձեւեր եւ ժողովրդավար երկիրներու թիւը 99-էն բարձրացած է 107-ի։ Այսուհանդերձ, այս նոր ժողովրդավարներէն չատեր չեն յաջողիր երաշխաւորել հիմնական ազատութիւնները։

Անկայուն ժողովրդավարութիւններու յատկանշական օրինակները են Հնդկաստանը, Փաքիստանն ու Թուրքիան։ Հընդկաստանի մէջ կրօնական կամ ցեղային խնդիրներէ ծագած ըմբռոստութիւնները, ընտրական ժամանակներու քաղաքական բռտութեան ներկայութիւնը մեծապէս կը վնասեն ժողովրդավարութեան։ Փաքիստանի եւ Թուրքիոյ մէջ խոչընդոտ է քանակը որ իր մնայուն ազդեցութեան գօտիով կը սահմանափակէ ժողովրդավար կարգերով ընտրուած ղեկավարներու իշխանութիւնը։ Պէտք է աւելցնել նաեւ Հնդկաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնական անջատողական չարժումները լուծելու բիրտ չանքերը որոնք ա՛լ աւելի անկայուն կը դարձնեն այդ երկիրներու ժողովրդավարական կարգերը։

Ժողովրդավար ընտրութիւններու ներկայութիւնը միակ չափանիշը չէ ազատ ընկերութեան մը։ պէտք է նաեւ գոյութիւն ունենայ գործօն քաղաքացիութիւն մը, բանիմաց ու ժողովրդավարութեան փարած։

1993-ին 42 երկիրներ անկում մը արձանագրեցին իրենց ազատութիւններուն մէջ, իսկ 19 ուրիշներ, վերելք։ Ատով, աշխարհի վրայ կը հաչուեն 72 ազատ երկիրներ, 63 մասամբ ազատ եւ 55 երկիր որոնք ոչ մէկ ազատութիւն կը վայելեն։ այս վերջին դասակարգը 1993-ին աւելցած է 38 նոր անուններով որոնց կարգին են Ադրբեջան, Եգիպտոս, Եթովպիա, Քենիա, Նիժերիա, Թունուզ եւ նախկին Եուկոսլավիան։

Ազատութիւններու նկատելի սահմանափակումը կրնայ մասամբ բացատրուիլ ժողովրդավար ազգերու անկարողութեամբ որ չի կրնար միջազգային ապահովութեան, տնտեսական աճին եւ մարդկային իրաւունքներուն երաշխաւոր մարմնի մը ծնունդ տալ։ Բռնակալները դիտեն թէ անպատիժ մնալով կրնան տեսնել միջազգային օրէնքները եւ ժողովրդավար հանրութիւնը որ ոչ մէկ հետեւողականութիւն կրցաւ ցոյց տալ Պոսնիոյ կամ Սոմալիի մէջ։

Աւելին. անոնք, բռնակալները համոզուած են որ ազատ աշխարհը չի կրնար միասնաբար գործադրել իր արժէքները։ Ասոնք կը հաւատան որ ազատ աշխարհը ինքնասպան կ'ըլլայ եթէ ան չկրնայ ստիպել ուրիշները որ հետեւին իր օրինակին։

Ազատութիւնը կը պահանջէ որ ազատ ազգերը ընդունին իրենց պատասխանատուութիւնները։ Ազատութիւնը կը պահանջէ որ ազատ ազգերը ընդունին իրենց պատասխանատուութիւնները։ Ազատութիւնը կը պահանջէ որ ազատ ազգերը ընդունին իրենց պատասխանատուութիւնները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՀԵՏ

Աւելի մօտիկ ու գործնական կապ հաստատելու համար Փարիզի հայ մամուլին հետ, Հայաստանի դեսպանատունը որոշած է ամսական հանդիպումներ ունենալ անոնց ներկայացուցիչներուն հետ. ասոնց առաջինը տեղի ունեցաւ Յունուար 17-ի առաւօտեան, առ ի չգոյէ հարկաւորին, «դեսպանատուն» որակուած գրասենեակին մէջ։

Նախ խօսք առնելով Փարիզի ներկայ գործավարը Վ. Տէր -- Ղեւոնդեան, չեչտեց ծանօթ պատճառներով դեսպանատան անճնակազմին անբաւարար թիւին պատճառով տեղւոյն հայ մամուլին հետ գործակցութեան ծրագրի մը կարեւորութիւնը, կարենալ կանոնաւոր կերպով հայաստանեան ու զարաբաղեան լուրերը փոխանցելու համար Ֆրանսական լրատուներու եւ օտար դեսպանատուներու։ Ապա, դեսպանատան մամուլի կցորդ Սլէք Յարութիւնեան փոխանցեց Հայաստանի քաղաքական կեանքին ու Ղարաբաղէն ստացուած նորագոյն լուրերը որոնք կը վերաբերէին 1994-ի սեփականաշնորհումներու ծրագրին, Ապահովութեան պետական վարչութեան կազմակերպումին, Դրամին կայունութեան ու Ղարաբաղի վերջին անցքերուն։ Ճիշդ էր որ կը չորսնակուէին ազգրեջանական անսնախադէպ յարձակումները Աղդամի ու Մարտունիի ուղղութեամբ, սակայն Հորադիզի կայարանին գրաւումէն աւելին չէին յաջողած անոնք, հակառակ զոհերու իրենց մեծ թիւին։

Տեղեկատուական մասէն ետք Վ. Տէր-Ղեւոնդեան ու Ա. Յարութիւնեան պատասխանեցին ներկաներու հարցումներուն որոնք կը վերաբերէին Սահմանադրութեան, քաղաքացիութեան մասին օրէնքին, Ամմոսկայանը վերաբանալու խնդրին եւայլն։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

MICHA

Nous venons d'apprendre la mort de Micha. Nous n'arrivons pas à y croire. Micha Sahaguian vient de décéder sous le tir azéri au sud du Karabagh, près de la frontière iranienne, à Horadiz, le jeudi 13 janvier. Il avait trente cinq ans, une femme charmante, trois filles adorables de 5, 12 et 14 ans. Ça ne lui va pas de mourir, de les laisser, de nous laisser. La vie et lui, Gumri et lui, ne faisaient qu'un. C'est difficile d'en parler. Les images défilent. Toute l'histoire de ces dernières années. Le tremblement de terre. Trois jours après, nous sommes sur les lieux. Nous créons «Coopération Arménie». A l'époque, presque personne n'apporte de l'aide aux orphelins. A Gumri, souvent jusque tard dans la nuit, Micha va nous guider dans nos distributions à travers les décombres de sa ville détruite et les labyrinthes formés par des amas de préfabriqués en tôle, habitations provisoires qui ont remplacé les tentes de premiers jours. Il connaît sa ville comme personne. Il connaît presque tout le monde. Il est sensible au malheur d'autrui, sans ostentation. Les gens ne s'y trompent pas et l'aiment. Il sait parler aux enfants et va s'asseoir auprès des personnes âgées, discute avec eux et soulage leur peine. En 1990, avec une équipe d'amis, il participe à la création d'une branche de l'association humanitaire «Ktoutioun» à Gumri.

Un jour, nous l'avons vu avec un kalachnikov. Nous l'avons vu devenir progressivement un combattant expérimenté. Le groupe se partage entre l'action humanitaire et les combats aux frontières et au Karabagh. Micha n'aime pas la guerre. Il dit avec simplicité qu'il veut que ses enfants vivent plus tard libres et tranquilles, en Arménie. En mai 1992, à la tête d'un bataillon dont tous les membres sont de Gumri, il participe à la prise de Chouchi. Après toute une nuit de combats acharnés, la victoire sera au bout, mais il y perdra 8 de ses compagnons. En haut lieu, on reconnaît le sens de la responsabilité et le dévouement du groupe. Il devient l'un des responsables de la police militaire de la région de Chirag. Et c'est à lui qu'on pense encore lors de la dernière offensive azérie : «C'est toi que les hommes veulent à leur tête». Il accepte de partir avec les combattants de sa chère ville. Cette fois-ci, il dit à sa femme et à ses filles : «Si je ne reviens pas...».

Lors de ses obsèques, dimanche, les orphelins et leur famille, les directeurs d'école et les écoliers, tous ont défilé devant le corps de Micha. Toute la ville lui a rendu un dernier hommage.

Cet été, nous lui avions demandé de diriger l'exécution du projet du «Forum des Associations Arméniennes de France» pour le chauffage des écoles de Gumri durant l'hiver 93-94. Il avait accepté. A Gumri, cet hiver, les écoles sont chauffées.

Micha Sahaguian. Un homme, un Arménien, notre ami.

LES MEMBRES DE
«COOPERATION ARMENIE»

ԿԻՐԿԱՅԻՊ ՓԵՐԻՆ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 15 / 18)

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ ԶԵՐԾ ՉԵՆ ՄՆԱՐ ՏԱԳՆԱՊԷՆ

Ուժանիւթի տագնապին հետեւանքով Հայաստանի 70 թանգարաններէն միայն 3-ը կը բանան իրենց դռները։

❦

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅԿ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

Մոսկուայի հայահոծ չրջանի մը դպրոցներէն մէկուն մանկապարտէզին մէջ ստեղծուած հայկական բաժինը արդէն լրացուցած է իր առաջին տարին։ 1992 Դեկտ. 7-ին բացուած բաժինը կ'ընդունի 3 - 5 տարեկան հայ մանուկներ, որոնք քիչ կը տիրապետին հայերէնին կամ բնաւ չեն խօսիր լեզուն։

❦

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՔՈՒ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

«Ռըլիըֆ Ինթէրնէյշընըլ» ամերիկեան կազմակերպութիւնը նախատեսած է 73 ծոն մարդասիրական օգնութիւն կատարել Ադրբեջանի, որուն կէսը արդէն տեղը հասած է Յունուար 4-ին։

❦

ՎՏԱՐՄԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻ ԱՌԹԻԻ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՂՈՎ

Բաքուի մէջ սկսած են նախապատրաստութիւնները միջազգային այն խորհրդաժողովին, որ կը կազմակերպուի Ադրբեջանի Հայաստանէն վտարման Ե. տարեդարձին առթիւ։ Ադրբեջանի տեղահանուածներու վարչութեան տուեալներով 1988 - 1989-ին Հայաստանէն տեղահանուած են 185·510 Ադրբեջանցի եւ Քիւրդ - մահմետական։

ՇՐՋԱՊՏՈՑՏ

ԱԿՈՌԻ

Ակոռի գիւղը կը գտնուի Այրարատ նահանգի Մասիացոտն գաւառի մէջ, Մեծ Մասիսի վիհին եզրին։

Տեղական աւանդութեան մը համաձայն, Նոյ Նահապետը այդ վայրին մէջ տնկած է ուռենի մը եւ հոսկէ եկած է Արկուռի - Ակոռի անուանումը։

Ակոռին առաջին անգամ յիշատակած է Ղազար Փարպեցին (Ե. դար) 481 - 484-ի հայ - պարսկական պատերազմին կապակցութեամբ։ 703-ին, Ակոռիի մօտ հայ ապստամբները յաղթած են Արաբներուն, Վարդակերտի ճակատամարտին ընթացքին։

Միջին դարերուն, Ակոռին եղած է խոշոր աւան, Մոր Վիրապի եպիսկոպոսական թեմի կեդրոն։ Աւելի ուշ հոն նստած է այլազգի իշխող մը, ըստ Զաքարիա Քանաքեռցիի վկայութեան։

1840-ին, Մեծ Մասիսի չրջանին մէջ տեղի ունեցած է երկրաշարժ, որուն հետեւանքով գիւղը թաղուած է ժայռաբեկորներու թանձր շերտի մը տակ։

Այս աղէտէն առաջ, գիւղը ունեցած է 2200 բնակիչ, որոնցմէ 1600-ը՝ Հայեր։ Անոնք առատապատր զբաղած են այգեգործութեամբ։

Ակոռիի մէջ կը գործէին երկու վարժարան։ Անոնցմէ Ակոռեցի Կաթողիկոսը (661 - 667) Ակոռիի մէջ կառուցել տուաւ եկեղեցի մը, որ գժբախտաբար կործանեցաւ գիւղին հետ...

Ակոռիի մօտ, Մեծ Մասիսի հիւսիս - արեւելեան ստորոտին կը գտնուէր Սուրբ Յակոբ վանքը՝ բաղկացած խաչաձեւ գմբէթաւոր փոքր եկեղեցիէն եւ միաբաններու կացարանէն։ Վանքին կառուցման թուականը անյայտ է։

Կործանուած Ակոռիէն ոչ հեռու կը գտնուի Նոր Ակոռի գիւղը, որ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան ունէր չուրջ 50 տուն, եկեղեցի, եւայլն։

ԱԿՈՌԻԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ (481)

Ճակատամարտը տեղի ունեցած է հայ ապստամբներու եւ պարսկական զօրքերու միջեւ, Ակոռի գիւղին մօտ։

Արեւելեան Հայաստանի Պարսիկ մարզպան Ատրվշնասպը 481-ին խառնիճաղանճ բանակով մը Ատրպատականէն քալեց հայ ապստամբներուն դէմ։ 400 հոգիէ բաղկացած հայկական չոկատ մը Վասակ Մամիկոնեանի, Բարդէն Սիւնիի եւ ուրիշներու գլխաւորութեամբ, Դուինէն ուղղուեցաւ դէպի Արաքս գետը՝ Նախուանի մօտ, արգիլելու թշնամիին գետէն անցքը։

Բայց միւնչեւ Հայերուն հասնիլը, պարսկական զօրքը արդէն անցած էր գետը եւ դիրք բռնած՝ կռուակ գիւղին մէջ։ Հայերը հետախուզեցին թշնամիին բանակը եւ ապա հաստատուեցան Մասիսի փէշերուն՝ Ակոռի գիւղին մօտ եւ յանկարծակի յարձակում գործեցին։ Անակնկալի եկած Պարսիկները խուճապահար փախուստի դիմեցին, տալով մեծ կորուստներ։

Ըստ Ղազար Փարպեցիի, Ակոռիի ճակատամարտին սպաննուեցաւ մարզպան Ատրվշնասպն ու «այլ արք աւագ եւ բազում Պարսիկք»։ Ժողովուրդը յոժարութեամբ ընդունեցաւ յաղթանակին լուրը։

Պատրաստեց՝
ՇՈՒՇԻԿ ՄԱՒԻՍԱԳԱԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՑԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՐԿՕՐԵԱՑ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Պուլկարիոյ հայ համայնքի Ուսումնական Յանձնախումբի ու Վ. ու Գ. Թիւթիւնճեան վարժարանի տնօրէնութեան նախաձեռնութեամբ Փլովտիւի մէջ կազմակերպուեցաւ տեղական բնոյթի կրող երկօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացք Յունուար 4 ու 5 թուականներուն։ Դասընթացքի հիմնական նպատակն էր տեղւոյս հայկական վարժարանի հայ ուսուցչուհիներու առջեւ ներկայացնել մեր դասական ուղղագրութեան հիմնական կանոնները։ Փազարճիքի ու Խասքովոյի հայերէնի ուսուցչուհիները, որոնք հրաւիրուած էին սոյն հաւաքին բանաւոր պատճառներով ներկայ չկարողացան գտնուիլ։ Դասընթացքը վարեց Պր. Յակոբ Կիլիկեան։

Դասընթացքի կապակցութեամբ արծարծուեցան եւ մանկավարժական եւ այլ հարցեր, որոնց զուգընթաց Պր. Յակոբ Տայճանեան դպրոցի տնօրէնն, ներկանիներուն առջեւ պարզեց «Վ. ու Գ. Թիւթիւնճեան» վարժարանի 160-ամեակի կապակցութեամբ նախագիծ - ծրագիրը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

կոնեանի, Բարդէն Սիւնիի եւ ուրիշներու գլխաւորութեամբ, Դուինէն ուղղուեցաւ դէպի Արաքս գետը՝ Նախուանի մօտ, արգիլելու թշնամիին գետէն անցքը։

Բայց միւնչեւ Հայերուն հասնիլը, պարսկական զօրքը արդէն անցած էր գետը եւ դիրք բռնած՝ կռուակ գիւղին մէջ։ Հայերը հետախուզեցին թշնամիին բանակը եւ ապա հաստատուեցան Մասիսի փէշերուն՝ Ակոռի գիւղին մօտ եւ յանկարծակի յարձակում գործեցին։ Անակնկալի եկած Պարսիկները խուճապահար փախուստի դիմեցին, տալով մեծ կորուստներ։

Ըստ Ղազար Փարպեցիի, Ակոռիի ճակատամարտին սպաննուեցաւ մարզպան Ատրվշնասպն ու «այլ արք աւագ եւ բազում Պարսիկք»։ Ժողովուրդը յոժարութեամբ ընդունեցաւ յաղթանակին լուրը։

Պատրաստեց՝
ՇՈՒՇԻԿ ՄԱՒԻՍԱԳԱԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 - 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Մէյ չահագրգռուած մանկավարժական խնդիրներով եւ մանաւանդ կարօտ մանուկներով, երբեմն կ'այցելէի Գառը - Գիւղի Աբամեան վարժարանը։ Կրթական յարկերը սիրելի էին ինձ եւ Լօզան բնակութիւնս աւելցուցած էր համակրութիւնս դէպի ուսանողութիւնը, դէպի վարժարաններու մթնոլորտը, դէպի ուսման չունչը որ հոն կը ծածանի։

Այն առեն այդ վարժարանին տնօրէնն էր Պ. Նշան Թորոսեան։ Մօտէն ծանօթ չէինք իրարու, բայց գիտէր թէ ես երիտասարդ գրագիտուհի մըն էի, ես ալ անտեղեակ չէի թէ ինքը կարող փորձառու ուսուցիչ մըն էր, եւ ինչ որ կը տեսնէի վարժարանին մէջ, ուղղութիւն, ուսուցման դրութիւն, կարգ կանոն, իմ մօտս համոզում գոյացուցած էին թէ արդարեւ Գառը - Գիւղ միւս արուարձաններէն աւելի միջոցներ ունէր իմ մանկտին դաստիարակելու գործին համար, ուշիմ առաջնորդի մը տեսչութեան տակ։

Այդ միջոցին, Թորոսեան եւ ես հապարներով վարսախ հեռու էինք խորհելէ թէ օր մը իր մանչուկը, Հրանդ, որ այն առեն խելացի եւ չարաճճի ուսանող մըն էր եւ իմ պուլիկ աղջնակս, Աղբա, իրարու հետ պիտի ամուսնանային։ Ինձմը կարող չեղաւ տեսնելու այդ միութիւնը որ վինքը պիտի հրճուեցնէր ապահովաբար, ինչպէս հրճուեցուցած էր զիս։

Իրրեւ քալ մանկավարժ, Պ. Թորոսեան վարժարանին ուսումնական մակարդակը բարձր պահելով, աշակերտներուն մտաւոր զարգացումին մեծ ուշ դարձնելով հանդերձ, անոնց Ֆիզիքական զարգացումին ալ կը խորհէր չարունակ։

Գառը - Գիւղ կային քառմաթիւ չքաւոր ընտանիքներ, որոնց զաւակները կը յաճախէին Աբամեան. անոնք ընդհանրապէս ցերեկները իրրեւ ճաշ մէկ - երկու չերտ հաց եւ քչիկ մը պանիր կամ քանի մը ձիթապտուղ կրնային տանիլ հետերնին, ինչ որ անբաւական էր այդ կրակոտ տղոց իրրեւ ամբողջ օրուան անուշդ։

Թորոսեան կարգադրութիւն մը ըրաւ զոր թաղականները հաճեցան ընդունիլ. գնահատելի կարգադրութիւն մըն էր ան, որով ամսուն ընթացքին, ամէն օր մէկ-մէկ բարեկեցիկ տունէ 40 տղոց ճաշ պիտի տրբրուէր, եւ որպէսզի 40-ը չափազանցութիւն ւէր, եւ որպէսզի 40-ը չափազանցութիւն էր, երկերկու տան բաժնեցին, իւրաքանչիւրին 20 տղայ։ Պէտք է խոստովանիլ թէ բնակիչները սիրով յանձն առին այդ ծախսը ընել եւ խեղճ պզտիկները երկար տարիներ միշտ ունեցան անուշիչ եւ համեղ տեսակ մը տաք կերակուր։

Թորոսեանի ստեղծած այդ դրութիւնը վերջէն Բերա, Խասեան եւ ուրիշ վարժարաններ ի գործ դրին, Օրմանեան պատրիարքը մանաւորապէս գնահատած ըլլալով օգտակարութիւնը եւ դիւրութիւնը այդ ձեւին։

Թորոսեան ամէն կերպով հազուագիւտ տնօրէն մըն էր եւ իրմէ վերջը Աբամեան երբեք չունեցաւ անոր ժամանակին փայլն ու յաջողութիւնը։

Ինքն էր դարձեալ որ Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով, կենցաղագիտութեան դասընթացք հաստատեց եւ այդ ճիւղը անձամբ աւանդեց Աբամեանի բարձրագոյն կարգի աշակերտներուն։

Հայ ուսուցիչներու չարքին մէջ ան իրաւամբ ուշադրաւ տեղ մը գրաւած էր։

***

Գրական աշխարհի մէջ, լոյս մը ծագած էր։ Արամ Անտոնեանի «Լոյս» չաբաթաթերթը։ Իր առաջին փթթումին մէջ էր ան տակաւին. ամէնքս ակնդէտ էինք անոր թերթերուն գունագեղ խնկաւէտութիւնին, որովհետեւ կը ճանչնայինք խմբագիրին կարողութիւնը։ Հոն ծանօթ գրողներու պիտի հանդիպէինք, վարպետներու նոյնիսկ։ Իմացած էի թէ Սիպիլ եւս քերթուածներ պիտի դրէր յատկապէս անոր համար։

Արամ Անտոնեանէն այդ միջոցին նամակ մը ստացայ, սիրուն նամակ մը՝ ինչպէս ինքը գիտէ գրել։ Ի՞նչ կ'ուզէր ինձմէ Անտոնեան. մէկ քանի տող, թերեւս քերթուած մը։ Աղքատիկ ան կը խնդրէր գրուածքներ, կենսագրութիւնս եւ լուսանկար մը։

*Շաբաթաթերթի մը առաջին էջին այդ երեկոյթի հոլանի հագուստով լուսանկարս եւ քերթուածիս վերնագիրը՝ Սիրելի Աբամեան վարժարանի աշակերտներուն։ Ինչ ուրախութիւն։ Ինչ հպարտութիւն։ Ինչ ոգեւորութիւն։ Ինչ ինքնավստահութիւն։ Ինչ ինքնավարկեանութիւն։ Ինչ ինքնագոհութիւն։ Ինչ ինքնասիրութիւն։ Ինչ ինքնասիրահարութիւն։ Ինչ ինքնաբաւականութիւն։ Ինչ ինքնակատարելագործում։ Ինչ ինքնաճանաչում։ Ինչ ինքնաքննադատութիւն։ Ինչ ինքնաքննութիւն։ Ինչ ինքնաքննարկում։ Ինչ ինքնաքննարկ

Տէր եւ Տիկին Արա Պապիկեան եւ զաւակը Տիրան,

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Շահինեան,

Տէր եւ Տիկին Հրայր Պապիկեան եւ զաւակը,

Տիկին Անգինէ Յովնանեան եւ աղջիկը՝ Սեդա,

Տոքթոր Վարուժան Սահակեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Յովակ Թիւթիւնեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Յովնանեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Մունիր Շուէյրի եւ զաւակը,

Տիկին Ալիս Շահինեան եւ զաւակները,

Պր. Վազգէն Անդրէասեան եւ զաւակները

Պաղտասարեան, Պապիկեան, Գուլումճեան ընտանիքները եւ ընտանեկան համայն պարագաները կը գուժեն իրենց մօր, մեծ -- մօր եւ հարազատին՝

ՇԱՒԻ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Զորեքշաբթի, Յունուար 19--ին, իր բնակարանին մէջ, Փարիզ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունուար 21, ժամը 13·45--ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէեօ - Փարիզիէնի դերեզմանատունը։

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ՝ բարեսիրական կազմակերպութեանց կամ Ղարաբաղի մարտիկներուն։

«ՅԱՌԱՋ». -- Մեր ցաւակցութիւնները Շահինեան եւ Պաղտասարեան ընտանիքներուն։

(Շար. Ա. Էջէն)

կազմ Ղուկասեան Մոսկուա զացած են Յունուար 19--ին, ուր բանակցութիւններ կը տարուին Կողիբեւի հետ Ղարաբաղի հակամարտութեան քաղաքական կարգաւորման համար։

Կարէն Բաբուրեանի համաձայն Ադրբեջան ի վերջոյ պիտի առիւծի նատիլ բանակցութեանց սեղանը։

-- Ղարաբաղի մամուլի կեդրոնի նոր ղեկավար նշանակուած է Գայեանէ Առուստամեան փոխարինելով Գեղամ Պաղտասարեանը որ հրաժարած է։ Ծնած է 1968--ին եւ աւարտած Ստեփանակերտի մանկավարժական հիմնարկի բնագիտական -- մաթեմաթիքական ճիւղը։

❦

Վերջին չաբաթներուն հայկական չարք մը թերթեր լուրջ դժուարութիւններ ունին թուղթի կապակցութեամբ։ Այս առնչութեամբ, կարգ մը թերթեր նուազեցուցած են իրենց տպաքանակը։ Այսպէս «Երկիր» 15·600 (1993 ամրան աւելի քան 50·000), «Ազգ»՝ 15·000 (1993--ի ամառը՝ 35·000), «Հայաստանի Հանրապետութիւն»՝ 5000 (դեռ Յունուար 18-ին՝ 15·000)։

❦

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄՈՒՏՔԻ ՎԻԶԱՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԿԱՐԳԸ

Հայաստանի կառավարութիւնը մուտքի վիզաներու առժամեայ կարգի մասին ընդունած է որոշում մը, որու համաձայն առանց վիզայի Հայաստան կրնան մտնել անոնք որոնք Հայաստանի հետ համապատասխան համաձայնագիր կնքած երկրի մը քաղաքացի են եւ կամ քաղաքացի՝ երկրի մը, որ իր կարգին վիզա չի պահանջեր Հայաստանի քաղաքացիներէն, կամ ալ նախկին Խորհրդային Միութեան քաղաքացիութիւնը պահած անձեր են, որոնք հաստատուած են արտասահման։ Իսկ մուտքի վիզաները կը տրուին արտասահմանի հայկական հիւպատոսական ներկայացուցչութեանց եւ անոնց բացակայութեան պարագային ռուսական դիւանագիտական եւ հիւպատոսական ներկայացուցչութեանց կողմէ։ Մուտքի վիզա կը արուի աշխատանքի այցելութեամբ Հայաստան այցելող օտար քաղաքացիներուն (Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան կողմէ լընդունուած պաշտօնական հրաւէրով), Հայաստանի քաղաքացիներուն, Հայաստան բնակող օտարներուն, քաղաքացիութիւն չունեցողներուն (Հայաստանի Ներքին նախարարութեան հրաւէրով), զբօսաշրջիկներուն (Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան արտօնութեամբ)։

ՀՈԳԵԼՈՒՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Յունուար 23--ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՄԻՇԱ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

(զոհ գացած Ղարաբաղ, Հորադիզի ճակատը)

յիշատակին, ըստ Քօօփերասիոն Արմենիի փափաքին։

Ի գիտութիւն ճահատակ մարտիկին յիշատակը յարգողներուն։

UGAB - PARIS

FORUM - ETUDIANT

Le prochain Forum des Etudiants
organisé par le Comité de Paris
de l'U.G.A.B.
aura lieu

le mercredi 26 Janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Conférencier : *M. René ZAKINE*
membre du Cabinet du président
du Conseil Economique et Social

Thème :

le Conseil Economique et Social,
rôle et mission de cette troisième
assemblée constitutionnelle.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. -- Օր. Երկանեան 1000 Ֆր.։

Le Centre Culturel SAINT MESROB

10 bis, rue Thouin, Paris Ve

accueillera

le Jeudi 27 Janvier à 20 h 45

JEAN-PIERRE MAHÉ

qui donnera une conférence sur

Moïse de Khorène
et le destin
de l'Arménie

à l'occasion de la parution récente
aux Editions Gallimard
dans la Collection «Aube des Peuples»
de
L'Histoire de l'Arménie de Moïse de Khorène
traduite par Annie et Jean-Pierre Mahé
Vente du livre et signature
par les traducteurs

Entrée libre

M° Monge ou Cardinal Lemoine

GRANDE SOIREE DU NOEL ARMENIEN

AU PROFIT DE

L'ECOLE SAINT MESROB D'ALFORTVILLE

DINER DANSANT

avec *PAUL BAGHDADLIAN* et son Orchestre

LE SAMEDI 22 JANVIER à partir de 20 h 30

au Gymnase *Lapierre* d'Alfortville

— rue du 8 Mai 1945 —

Réservations aux : 43 - 96 - 18 - 13 —— 43 - 75 - 28 - 37.

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Շաւիլէն Տիկին Նունուֆար Ճէպէճեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Կոշկարեանի (Ծնեալ՝ Համբիպօղոսեան) մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնոջ Վարժարանի տնօրէնութիւնն եւ խնամակալութիւնը կուզան իրենց հրապարակային եւ անվերապահ շնորհակալութիւնը յայտնել ծանօթ ազգային եւ հասարակական բարերար Պր. Գէորգ Պաբճեանի որ միշտ իր հայրական գուրգուրանքով զօրաւիգ հանդիսացած է վարժարանին։

Նորին շնորհակալութիւն նաեւ Պր. Բաֆֆի Պաբճեանին, որ իր հօրը օրինակով, միշտ օգտակար կը հանդիսանայ մեր բոլոր կրթական ձեռնարկներուն։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԻ ԵՒ ՏՈՒԶՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ

Կիրակի, Յունուար 23, առաւօտեան ժամը 10-ին
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
պատարագի արարողութեան ընթացքին
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի
կը կատարէ պաշտօնական հաստատումը
նոր հոգեւոր հովիւ՝
ՃԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Պատարագի ընթացքին ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ.
կը կատարէ Դպրութեան Աստիճանի Տուչութիւն Կարապետ եւ Փիրայր Եսայեան եղբայրներուն։
Ճաշարան պատարագէ, ի պատիւ Ճատիկ Վրդ.ի եւ երկու դպիրներուն Սահակ -- Մեսրոպ մշակութային կեդրոնի Արձրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ հիւրասիրութիւն -- քօքթէյլ, որուն կը հրաւիրուի Մարսէյլի եւ շրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդը։

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թաղական Խորհուրդս կը հաղորդէ եկեղեցական ընկերակցութեան բոլոր անդամներուն որ նոր խորհուրդի մը ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 10--էն 17։

Այն անդամները որ կ'ուզեն իրենց թեկնածուութիւնը ներկայացնել՝ պէտք է յանձնեն զայն եկեղեցիին։

Վերջին պայմանաժամն է՝ Կիրակի, Յունուար 23, ժամը 12--ին։

Համեցէք վերյիշել անուն, մականուն եւ հասցէ։

Ընտրութիւններու մասնակցելու պայմանները. --

Իրաւունք ունին մասնակցելու,

1. -- Եկեղեցական Ընկերակցութեան անդամները իրենց անդամական քարթով որ կը վաստէ իրենց անդամավճարը՝

2. -- Այն անդամը որ չի կրնար անձնապէս ընտրութեան մասնակցիլ կրնայ լիազօրութիւն տալ ուրիշ անդամի մը, պայմանաւ որ՝

-- յանձնէ իր քարթը այդ անդամին,

-- անդամ մը կրնայ միայն մէկ լիազօրութիւն ստանալ՝ որ կը քննուի ընտրական յանձնաժողովի նախագահին կողմէ։

SUPER-LOTO

La Croix Bleue des Arméniens de France
Section MARSEILLE-VILLE
«SOSSE MAYRIG»
organise un SUPER LOTO
le Dimanche 23 Janvier à partir de 15 h

la MAJC
12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ ցուրտը ահաւոր համեմատութիւններու հասած է եւ արդէն 80 մեռեալ կայ։ Ուաշինկթընի մէջ ջերոյէն վար 35--էն 40 աստիճան է, արտակարգ վիճակ հռչակուած է, դըպրոցները եւ բազմաթիւ հասարակութիւններ փակ կը մնային Յունուար 20--ին։ Շիքակօ ջերոյէն վար 28 է, Պոսթըն՝ 17, Մոնրէալ՝ 29, Նիւ -- Եորք՝ 19։

ՎԱՐԱԿՈՒԱՅ ԱՐԵԱՆ ցաւոտ պատմութիւնը կրկին հրապարակ եկաւ իբրեւ հետեւանք չուրջ 100 բժիշկներու եւ պիտանական ներու նախագահ Միթերանի ուղղած նամակին, ուր անոնք ներում կը խնդրեն տոքթոր Կառեթայի եւ տոքթոր Ալէնի համար։ Ծանօթ է որ երկուքն ալ բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Նման նախաձեռնութիւն մը կը վրդովէ զոհերու ընտանիքները եւ հեմոֆիլներու միութիւնները որոնք, ընդհակառակն, կը պահանջեն որ բոլոր պատասխանատուները ոճրային Ատեանի առջեւ քաշուին (միայն՝ պատժական առեանէ անցան)։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Եմթատական նախարարը՝ Բորիս Ֆիոդորով որոշեց մնալ կառավարութեան մէջ, ելցին կը չարունակէ վերահսկել իր կառավարութիւնը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ խօսք առնելով պուլկարական Ազգ. Ժողովին առջեւ, կրկին հրապարակ դրաւ «Եւրոպական համագործակցութեան» իր ծրագիրը։ Ֆրանսայի նախագահին համար միակ ընդունելի պատասխանն է Եւրոպայի երկիրներու ամրողջութեան պահանջներուն։

ՍԻՄՖԷՐՈՊՈԼի մէջ, Ղրիմի Խորհրդարանի նախագահին խորհրդատուն՝ Իսքէնտէր Մեմետով ծանրօրէն վիրաւորուած է ոճրափորձի մը ընթացքին որ երկու մեռեալ եւ 11 վիրաւոր պատճառած է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն -- Ժեռոմի եւ Շրջակայից Ս. Սահակ -- Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի նուէրները հետեւեալ բարեպաշտներէն, Ս. Ծնունդի տօնակատարութեան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Տէր -- Մինասեան 1000, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 500, Տէր եւ Տիկին Լօզեան ընտանիք 500, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Եալիք 400, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Եաղըր 200, Մանկոեան ընտանիք 200, Բենիամին Պիրկին 200, Տէր եւ Տիկին Կրիկորեան Եաղըր 200 Եկեղեցւոյ եւ 200 Ղարաբաղին, Տէր եւ Տիկին Գիւրճեան 100 Եկեղեցւոյ, Ենովքեան ընտանիք 100, Պետրոս Եաղըր 100 Ղարաբաղին, Տէր եւ Տիկին Արթօ Տէր -- Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Լօզեան 100--ական Եկեղեցւոյ, Իսահակ Պիրկին 100 Եկեղեցւոյ եւ 100 Ղարաբաղին, Տէր եւ Տիկին Սեւան Խօճէմիշ, Մալխասեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթոթեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Խօճէմիշ, Դաւիթ Պիրկին, Տիկին Երանուհի Տէր -- Կարապետեան, Թայրօ Եաղըր, Մինասեան ընտանիք, 100--ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Էսկիճեան 50 Ֆր., Տիկին Մէժան 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, Տիկին Մարտիրոսեան 50 Ֆրանք Եկեղեցւոյ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hautevillle — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւնսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5.00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.245 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.245

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՎԱՐՆԱՅԷ արեւմտեան օժանդակութիւն կ'ակնկալէ եւ ղէմաւոր նպատակն է փարիզ իր այցելութեան: Հատած օրն իսկ, Յունուար 20-ին, յայտարարեց թէ արեւմուտքի օգնութիւնը անբաւարար է ելցինին ալ, որովհետեւ Վրացիները այլընտրանք չունին, բացի՝ վատահիլ Ելցինի: Ապա, գովքը հիւսած է Ռուսաստանի նախագահին գնահատելով անոր դիրքը 1991-ի փուլին առեն, ապա՝ անոր հերոսական վարուելակերպը անցեալ Հոկտեմբերին, Մոսկուայի վրայ յարձակումով: Փարիզի մէջ կը սորուգրուէր Բարեկամութեան եւ գործակցութեան դաշնագիր մը Ֆրանսայի հետ, (նման դաշնագրեր սորուգրուեցան նախ. Հայաստանի - Մարտ 93 - ապա՝ Ադրբէջանի հետ): Վրաստանի վիճակը հետու է վայլուն ըլլալէ: Անցեալ Ապրիլին հրապարակ հանուած «ազգային փոխանցման ըրջանի դրամը» ահաւոր անկում արձանագրած է, մէկ տոլարը այսօր 150 հազար վրացական «կարօն» կ'արժէ, մինչ վեց ամիս առաջ՝ 6000 էր: Բարձր պաշտօնատարի մը ամսական աշխատավարձը 5 Ֆր.ը չանցնիր, Վրաստան 140 միլիոն տոլար պարտք ունի Թիւրքմենիստանի, որմէ կազ կը ներածէ:

ԵԼՑԻՆ, երկար տակարկութիւններէ ետք է իր նախարարապետ՝ Չերնոմիրդինի հետ, որ համակերպեցաւ վաւերացնելու կառավարութեան նոր կազմը, ուր չափաւոր պահպանողականները կը տիրապետեն: Եմմտական նախարարը վերջնապէս տուաւ իր հրաժարականը: Գայդարէնն եւ, ինք էր միայն բարենորոգումներու երաշխաւորը, թէեւ Չերնոմիրդին ապահովութիւն կուտայ որ բարենորոգումներու ռազմավարական ընթացքը պիտի չփոխուի: Նոր նշանակուած նախարարներու մէջ են. - Օլէգ Սոսկովեց, 44 տարեկան, նախկին ապարաչիկ որ կը դառնայ առաջին փոխ - վարչապետ: Ալեքսանտր Զաւերեուխա, 53 տարեկան, Գիւղատնտեսութեան պատասխանատու փոխ - վարչապետ: Երրորդ փոխ - վարչապետն է՝ Եուրի Եարով որու կը յանձնուին Ընկերային հարցերը եւ Առողջապահութիւնը: Ա. Շոխին, 42 տարեկան, կը դառնայ Տնտեսութեան նախարար: Անատոլի Չուբայիս, 38 տարեկան, Սեփականաշնորհումներու պատասխանատու, փոխ - վարչապետ է:

ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ ԱՐԵԱՆ հարցին վերաբծարծումը, հարիւր պիտնականներու եւ բժիշկներու (որոնց մէջ՝ 33 Նոպէլի դափնեկիրներ) Միթերանի եղած դիմումնադրին հետեւանքով, հաւանաբար, ակընկալուած արդիւնքը չտայ եւ ընդհակառակն անբաղձալի հարցեր մէջտեղ դնէ ենթականերուն եւ ուրիշներու համար: Արդարեւ դիմումը եղած է տոքթորներ՝ կառեթայի եւ Ակէնի համար, որպէսզի ներում չնորհուին անոնց, մինչ արդէն քանի մը ամիսէն ազատ պիտի արձակուէր տոքթոր Կառեթա: Այժմ, վրդովումը այնքան մեծ ծաւալ առաւ արեան վարակումի գոհ ընտանիքներուն մօտ որ անոնցմէ մէկուն փաստաբանը բողոք մը յանձնեց դատարանին թողնուորման համար, երեք նախարարներու դէմ (1984 - 1985-ի ըրջան) որոնք են Լօրան Ֆապիւս (վարչապետ), Ժորժինա Տիւֆոա (ընկերային հարցեր) եւ տոքթոր Հերվէ (Առողջապահութիւն):

ԼԵՆԻՆԻ ուղեղը արտակարգ ոչինչ ունի ըսելիք, ըստ Ադրեանովի որ տնօրէնն է Մոսկուայի «Ուղեղի հիմնարկին»: Ան կը ճշդէ որ «Լենինի ուղեղը յատուկ կառոյց մը չի ներկայացներ: Պարզապէս, խելացի մարդու մը ուղեղն է»: Յունուար 21-ին, 70-րդ տարելիցն էր Լենինի մահուան զոր առաւելաբար «Իւմանիթէ»ն կ'ոգեկոչէր Ուրբաթ օր:

ՆԻԺԷՐԻ մեծադոյն կախարդը՝ Պաուա Տաուտա մեռած է 126 տարեկանին, բոլոր առամներովը: Կը թողու երկու այրի եւ 17 զաւակ, որոնց փոքրագոյնը 9 տարեկան է: Անախորժական բուժողի համբաւ կը վայելէր: 1988-ին դայթակղութիւն ստեղծած էր յայտարարելով.- «կը հաւատամ Ալլահի գոյութեան, միայն թէ խեղկատակ մըն է»: Իր կարծիքն ալ արդարացուցած էր ըսելով թէ երբ, «ր մը, մզկիթ մը կ'այցելէր, իրեն ցոյց տուած էին Աստուծոյ տունը, դուռը բացած էր բայց՝ ներսը մարդ չկար:

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 18 / 20)

ՓՈԽ - ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Յունուար 19-ին Գ. Յարութիւնեան ընդունած է Հայ աւետարանչական ընկերակցութեան վարիչ - տնօրէն վերապատուելի Մովսէս Ձանպազեանը. ան անդամ է «Հայաստան» հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդին: Հանդիպումին քննարկուած են հիմնադրամին վերաբերող հարցեր եւ կրօնական գործունէութեան մասին նախագահին հրամանագրին առընչուած չարք մը խնդիրներ:

***

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ
ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Կառավարութեան Յունուար 14-ի նիստին քննարկուած են պաշտօնեաներու եւ բանուորներու արձակուրդի իրաւունքին առընչուող հարցեր եւ որոշուած է Շաբաթ օրերը հանդստեան օր համարիլ տարեկան արձակուրդներու հաշուարկի ատեն:

***

Կառավարութիւնը Յունուար 15-ի նիստին ալ որոշում ընդունած է պետական ձեռնարկութեանց մասնակի անհատոյց սեփականաշնորհման վկայագրի եւ անոր նկարագրութեան մասին:

***

Միշտ նոյն օրուան նիստին որոշում ընդունուած է մշակոյթի եւ արուեստի պետական հաստատութեանց մէջ աշխատող պաշտօնեաներու աշխատավարձերուն մասին:

***

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի միջազգային դաշնակցութիւնը որոշած էր Հայաստանին յուսարերել անհրամաբերքի օգնութիւն եւ վեցամսեայ ծրագիրը կը նախատեսէր 105 հազար ծրար սննդեղէն եւ 79 թոն չծրարուած սնունդ: Ասոնցմէ 42 հազար ծրար արդէն ճամբայ ելած են դէպի Հայաստան (30 հազար Հոլանտայէն, 12 հազար Գերմանիայէն) եւ վերջին տուեալներով արդէն 8676-ը հասած էին Հայաստան: Նախաձեռնող կազմակերպութիւնները կ'ապահովեն նաեւ օդնութեան առաքումը եւ պահեստաւորումը: Իսկ հայկական կարմիր Խաչը կը ստանձնէ բաշխումը՝ մանկատուներու, որբերու, բազմազաւակ ընտանիքներու, անէծր տարեցներու, ծանր հաշմանդամներու եւայլն:

***

ԱՐԻԱՍԻՐՏ
ՌՈՒՍ ՀԻԻԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻՆ

Մարինա Պերովա 30-ամեայ երիտասարդկին մըն է, որ Սեպտեմբեր 7-էն ի վեր կը գտնուէր Արցախի ռազմաճակատը, առաջին օգնութեան փութալու համար վիրաւոր հայ մարտիկներուն: 1988-ին իր մօտ սկսած է արմատաւորուիլ հայ ժողովուրդի նկատմամբ համակրանքը եւ Արցախի արդար գատը ջինք մղած է հոն կամաւոր երթալու ու խնամելու վիրաւորները, նոյնիսկ զէնք վերցնելու: Իրեն տրամադրուած է տուն մը Մարտակերտի ըրջանի Ամուդլու գիւղը, ուր հաստատուած են նաեւ իր 3 զաւակներն ու ծնողքը: Նոյեմբեր 7-ին, զարձեալ երբ ան կը զրաղէր վիրաւորներով, անոնցմէ մէկուն փոխադրութեան միջոցին պայթած ական ծանրօրէն վիրաւորած է Մ. Պերովան, որու ոտքերէն մէկը հարկ եղած է անդամահատել: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն առողջական վիճակը կը բարելաւուէր եւ հիւանդանոցէն կը վերադառնար տուն:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՂ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

Զարգացման աշակցութեան Կոմիտէի նախագահ Ալեքսանդր Լով վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի զրկած նամակով յայտնած է թէ իր զլխաւորած կազմակերպութեան Դեկտեմբեր 13 - 14-ին Փարիզ գումարուած վեհաժողովին որոշուած է ներառնել նաեւ Հայաստանը զարգացող երկիրներու ցանկին մէջ:

***

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունուար 15-ին նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան ընդունած է Ախալքալաքի (Վրաստան) Շրջանային Վարչութեան նախագահ Ստեփան Ստեփանեանը: Հանդիպումին նիւթ եղած են շրջանի իրավիճակը, Հայաստան - Վրաստան ճամբաները եւ այլ հարցեր: Ներկայ եղած են նաեւ նախագահի խորհրդական Սամուէլ Գէորգեան, յատուկ ծրագրերու Վարչութեան պետ Լէոնար Պետրոսեան եւ նախագահի վերահսկիչներէն Ստեփան Ղարագէչեան:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԱՎԱՐ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Մօտ օրէն Լիբանան իր պաշտօնին զբլուխը կ'անցնի Հայաստանի առժամեայ գործավար Երուանդ Մելքոնեան: Մասնագիտութեամբ լեզուաբան է եւ «Լիմմիաթին» ամսագրի նախկին խմբագիրներէն եղած է:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՆՈՒՊԱՐ ԱԿԻՇԵԱՆ

Թէքեան Մշակութային Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը Յունուար 19 Թուակիր հաղորդագրութեամբ կը գուժէ կեդր. վարչութեան անդամ, զրագէտ, հրապարակագիր Նուպար Ակիշեանի մահը որ պատահած է նոյն օրը Ֆրէզնոյի Սէյնթ Ագնէս հիւանդանոցը:

Նուպար Ակիշեան ծնած է 1934-ին Գըրըքխանի մէջ (Սուրիա): Յաճախած է Հալէպի Մեսրոպեան վարժարանը, որուն նախակրթարանի բաժինը աւարտելէ առաջ՝ հարկադրուած է աշխատանքի լծուիլ հիւսուածեղէնի գործարաններու մէջ: 1949-ին մեկնած է Կիպրոս, ուր հետեւած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան վեցամեայ դասընթացքներուն. երկրորդական ուսման շրջանը աւարտելէ ետք՝ 1955-ին հրաւիրուած է Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթի օդնական խմբագրի պաշտօնին, միեւնոյն տարի չարունակելով պատմուածքներ հրատարակել Թ. Մ. Միութեան Պէյրութի «Շիրակ» ամսագրին եւ Պոսթընի Համկավար Ազատական Կուսակցութեան «Պայքար» տարեգիրքին մէջ: 1957-ին հաստատուած է Միացեալ - Նահանգներ, ուր մասնագիտացած է բնագիտութեան մէջ, 1960-ին ստանալով իր պսակաւոր դիտութեանց վկայականը Գալիֆորնիոյ Համալսարանէն (Սան - Ֆրանսիսքօ), իսկ 1965-ին ալ Մադիսոնոս Գիտութեանց վկայականը Պոսթընի Նորթիսթըրն Համալսարանէն: Իբրեւ կիսահաղորդիչներու մասնագէտ՝ պատասխանատու պաշտօններ վարած է կարգ մը յայտնի ընկերութեանց մօտ, նախ Թեքսասի մէջ եւ ապա Գալիֆորնիա: Ուսման եւ գործին առընթեր աշխատակցած է Ամերիկայի ՌԱԿ-ի պաշտօնաթերթ «Նոր Օր»ին եւ «Պայքար»ին, առեն մը վարելով «Պայքար» օրաթերթի վարչական պատասխանատուի եւ գործակից խմբագրի պաշտօնները: Իսկ 1978-էն ի վեր մաս կազմած է «Նոր Օր» եռօրեայի խմբագրական կազմին՝ հրատարակելով ազգային, քաղաքական, զրական եւ հանրային բովանդակութեամբ բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ: Իր զրական ասպարէզի սկզբնական շրջանին գործածած է Շահան Շահէ զրական ծածկանունը,

Հատորով լոյս ընծայած գործերն են «Հոսանքին ի վար» պատմուածքները, 1976, «Անարգուած Մարդիկ» պատմուածքները, 1978, «Շահան Շահնուր» մենագրութիւնը, 1982, «Գաղթականները» վէպը, 1983, «Լեւոն Զաւէն Սիւրմէլեան» մենագրութիւնը, 1984, «Օտար Անցորդը» պատմուածքները, 1986, «Մարդը հողին վրայ» երեւանեան հաւաքածոն, «Երբ դաշտերը կը մեռնին» պատմուածքները, 1988: Հրատարակած է «Հողի եւ Հացի Մարդիկ» եռահատոր շարքէն Ա. եւ Բ. հատորները՝ «Փախուստը» եւ «Վերադարձը»: Իր մահուան նախօրէին կը պատրաստուէր հրատարակել Գ. հատորը, որ կը սպասէ իր անուանակոչումին:

Ողբացեալ Նուպար Ակիշեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Յունուար 21-ին, առաւօտեան ժամը՝ 11-ին, Ֆրէզնոյի Ս. Պօղոս Եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ՝ Սասուն Վրդ. Ջմրուխտեանի եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Ազգային Մասիս - Արարատ պերեզմանատան մէջ:

ԻՆՉ Կ'ԸՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Հայաստանի իրականութիւնը հեռուէն դիտողը այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ որ երկրին քաղաքական կեանքին մէջ ամէնէն կարեւոր նկատուածը արտաքին յարաբերութիւններու մարդն է: Ճիշդ է որ յատկապէս Ղարաբաղի պատերազմը եւ Հայաստանի պարտադրուած շրջափակումը արդարացի կը դարձնեն նման նախընտրութիւն: Սակայն չատերու համար ոչ նուազ մտահոգութեան առարկայ է ներքին իրավիճակն ու բնակչութեան առօրեան ալ: Առաջինը կը վերաբերի կարգապահութեան, ապահովութեան յաճախակի կաղացումներով, իսկ առօրեան՝ մութին, ցուրտին ու չունկայի անմատչելի գինիերուն մեղսակցութեամբ:

«Ազգ»ի Յունուար 12-ի թիւին մէջ Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեանի հետ Իսա Մարտիրոսեանի կողմէ կատարուած հարցազրոյցը, այս պատճառներով, կը-նայ ի բառայագունէ թերահաւատութեան կեցուածք մը ներշնչել ընթերցողին. սակայն անկարելի է չնչմարել դրական եւ-րեւոյթներն ալ որոնց առընչուած ներքին ծալքեր կը բանայ նախարարը:

Զրոյցը կը մեկնի այն մտահոգութենէն որ Երեւանի մէջ վերջերս պակսած են կրակոցները. ատիկա, մասամբ, ինչպէս կ'ըսէ Վ. Սիրադեղեան, բնակչութենէն զրաւուած հազար մի հատոր զէնքին արդիւնք է. այդ քանակութիւնը ներքին զօրքերու երկու գունտ զինելու թաւարար է: Այդքան մարդ զինաթափ է այսօր, սակայն Նախարարը կը մերժէ միամտութիւնը մտածելուն թէ «ստգրաւուել է բոլոր «ազատ հրաձիգ»ների ամբողջ զէնքը»:

Յետոյ նիւթը կ'առընչուի մաֆիա հասկացողութեան. այդ բազմաչերտ, բազմակառոյց դոյութիւնը, կը խոստովանի նախարարը, թէ անկարելի է որ ապրի առանց բարձրաստիճան հովանաւորներու -- կառավարութիւն, դատախազութիւն, Ներքին Նախարարութիւն, եւայլն--: Հայաստանի մէջ յարաբերութիւններու այս չղթային կարելի եղած է պատնէշ կանգնել, ժամանակին մէջտեղէն վերցնելով քանի մը կարեւոր հրոսակախումբեր: «Ներկայումս արդէն 40 -- 50 մարդ բանտարկուած է» կ'ըսէ Վ. Սիրադեղեան, աւելցնելով որ չատեր այդ քայլով վախ կը յարմկէին կամայականութիւններէ, հաշուեյարդարներէ, ըսպանութիւններէ: Ճիշդ է որ քանի մը միլադէպ արձանագրուեցաւ, բայց ընդհանուր առմամբ յանցագործութիւններու պատկերը անփոփոխ մնաց:

Այս պայքարին մէջ ամէնէն դժուարը կը նկատուի առարկայական տուեալներու հարցը. նախարարը կ'ըսէ. «ենթադրենք ես գիտեմ թէ ով է «հովանաւորում» այս կամ այն հրոսակախմբին, բայց գործի վրայ բռնելը···: Երբ մենք սկսեցինք էրէական աշխարհի "մաֆրագործում"ը, խորհրդարանում սկսեցին ստորագրութիւններ հաւաքել ի պաշտպանութիւն դրա որոշ ակընյայտ ներկայացուցիչների: Դրանք 5 -- 6 մարդ են որոնց մականունները հիանալի յայտնի են բաղաքում»:

Չէնքի դրաւումին զատ, արձանագրուած բարւոքումին օժանդակած է անձնակազմերու մէջ կատարուած փոփոխութիւնը: Այս մասին Վ. Սիրադեղեան կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը- «Առաջին տարին ես աշխատանքից ազատեցի բոլոր նրանց, ովքեր այս կամ այն պատճառով ի վիճակի չէին կատարելու հրամանները եւ նրանց փոխարինեցի գործունեայ, եռանդուն աշխատակիցներով: Նրանք համարձակ էին, այն միջավայրի հանդէպ "պարտ ու պահանջից" զերծ որտեղ իրենք պէտք է մարմնաւորէին օրէնքը»:

Միեւնոյն գործին նկատմամբ անկարողութիւնը չէ որ վերջ տուած է ոմանց պաշտօնին. «Մի քանի մարդ բանտարկուած է, ներքին մարմիններից. հեռացուած են զգալի թուով աշխատակիցներ որոնց կասկածում են դատապարտելի գործողութիւնների մէջ»: 1992-ին հեռացուած է 772 հոգի, 1993-ին՝ 971: Այսինքն՝ անձնակազմին 10%-ը: Սակայն աւելի մտահոգիչը այն է որ «այդ կարգի բազմաթիւ գործեր մի տեսակ "լուծւում են" դատախազութիւնում»: Այս կարգի օրինակ մը կ'ըլլայ անցեալ տարի Սպենդիարեանի շրջանը պատահած դէպք մը. բժշանմունքի աշխատակիցները մահացու աստիճանի ծեծած են մէկը. Նախարարը ցրուած է անձնակազմը ու չորս հոգի դատախազութեան յանձնած: Սակայն մէկը մը եաք կը պարզուի որ անոնք երկուքը ազատ արձակուած են ու գործը թաղուած լռութեան մէջ:

Վ. Սիրադեղեան իր գործին մէջ ամէնէն դժուարը կը նկատէ անցեալի ժառանգութիւնը. իր նախորդներէն մնացած գործերը որոնց պատճառով տուժածները կը դիմեն իրեն:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ նիւթը կ'առընչուի Հայաստանի քաղաքական ներքին իրավիճակին, նախարարին ու նախագահ Լ. Տէր -- Պետրոսեանի յարաբերութիւններու հարցով. ո՞չ մէկ տարակարծութիւն երկուքին միջեւ արդեօք, ինչպէս երբեմն տարաձայնութիւններ կ'ըսեն. «Այն չի կարող լինել: Իսկ եթէ ծագի, ես կը թողնեմ այս պաշտօնը: Կամ էլ նախագահը կ'ասի եւ կը հեռանամ: Նման խնդիր չկայ: Իսկ եթէ լիներ, մեր ներքին իրավիճակը կը լիներ Վրաստանի կամ Ադրբեջանի պէս, որտեղ մի ղեկավարը չի վստահում միւսին» կը բացատրէ Վ. Սիրադեղեան:

Ան կ'անդրադառնայ նաեւ ընդդիմութեան չարքերուն մէջ բաւական աղմուկ յարուցած ոստիկանական հարուր ինքնաշարժերու դնում մը, կը նշանակէ թէ բողոքի տեղի տալիք լուրջ հարցեր չեն մնացած Ներքին Նախարարութեան գործունէութեան մէջ···:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԱՐԵԼԻ՞Ս Է

Ռէյմոն Քէնոաշ 1985-էն ի վեր էնթէրփոլի ընդհանուր քարտուղարն է. աւելի քան երեսուն տարի պայքարած է թմրեցուցիչներու վաճառորդներուն դէմ: Իրեն հետ կատարուած հարցազրոյցի մը ընթացքին ուշադրութիւն հրաւիրելէ եաք կացութեան անմխիթարացման, կուտայ գարմանի իր առաջարկները: Քանի տարիէ ի վեր աշխարհի ապահովութեան կազմակերպութիւնները, ոստիկանութիւնները պայքար կը մղեն թմրեցուցիչներու տարածումին դէմ ու մեծ բանի չէ ծառայած ատիկա. եթէ նոյն ձեւով չարունակուի, պայքարը ամբողջովին կորսուած պիտի ըլլայ:

Լաւագոյն լուծումը սպառումին նուազեցումն է, որովհետեւ ճնշումի ինչ միջոց ալ որ գործադրուի, արտադրողները պիտի չարունակեն միլիոններ դիզել, այնքան ատեն որ սպառողներու թիւը պիտի չպակսի: Ի վերջոյ, էնթրպարի սպանութեամբ, ի՞նչ ձեռք ձգուեցաւ: Ուրիշ քարթէլ մը արդէն փոխարինած է իրը. այլ խօսքով՝ արտադրող երկիրներու մէջ այդ գործը անտեսական ու ընկերային այնպիսի մեծ չահեր կ'ապահովէ որ միամտութիւն է կարծել թէ կրնան վերջ տալ քոքայի, օփիումի, կանեփի մշակումին: Աւելորդ չէ համոզելու գործը, սակայն առանձին ատիկա ոչ մէկ չօշափելի արդիւնք կուտայ: Ճիշդ է որ տարուէ տարի դրաւուած թմրադեղերու եւ ձերբակալուածներու թիւը կը մեծնայ, բայց հակառակ ատոր, կը մեծնայ նաեւ հրապարակին վրայի թմրանիւթերուն քանակը: Որքան ալ աւելնան դրաւումները, մեծ բան պիտի չփոխուի, որովհետեւ անբաւարար պաշարներու մէջ են այդ գործին պարագլուխները:

Հարցին առընչուած այլ մարզ մըն է այս ձեւով չահուած ապօրինի եկամուտներու օրինականացման գործը: Ատոր դէմ տարուած պայքարն ալ ինքնին նպատակ մը չէ ոչ ալ մաքսանենգները եաք կեցնելու ազդեցիկ միջոց մը: Զորս տարուան աշխատանքէ եաք, օրինակ, մեծ թիւով ոստիկաններ գործի լծելով կարելի եղաւ 14 միլիոն տոլարի օրինականացման պարագայ մը երեւան հանել. մինչդեռ ըստ կատարուած հաշիւներու, այս ճամբով գոյացած ապօրինի եկամուտներու ընդհանրական չափը 350 միլիառ տոլարի չուրջ է ու ատոր հետ համեմատած 14 միլիոնը, իսկապէս կաթիլ մը ջուր է ովկիանի մը մէջ:

Քաղաքական բեմի մարդիկը յաճախ կը խօսին թմրանիւթերու դէմ պատերազմելու մասին. դիտեն թէ երկիրներու ժողովրդավարութիւնը խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլայ այդ ընթացքով. սակայն, պարզ համեմատական մը պաշտպանութեան ու թմրամոլութեան դէմ պայքարի յատկացուած պիւտճէներուն, ցոյց պիտի տայ թէ խօսքի մակարդակէն անդին չանցնելիր անոնց առաջադրանքը: Մինչդեռ, կան այս մարզին մէջ առնուելիք քայլեր. օրինակը կուգայ Շուէյտէն. քանի մը տարիէ ի վեր կառավարութիւնը մեծ դրամարներ կը յատկացնէ հարցին, տեղեկատուական, քարոզչական միջոցներու եւ թմրամոլներու օժանդակութեան համար: Արդիւնքը այն եղած է որ սպառումը մեծ համեմատութեամբ նուազած է: Թերեւս կարելի չէ ամէն երկրի կիրարկել շուէտական մեթոտը, բայց անպայման օգտակար կ'ըլլայ զայն մօտէն ուսումնասիրել:

Այս ուղղութեամբ չափազանցութիւն պիտի չըլլայ ըսել թէ արեւմտեան կառավարութիւնները տեսակ մը կրաւորական դիրք ունին քարոզչական գործունէութեան հանդէպ: Քէնոաշ կ'ըսէ թէ ինք հասած է այն եզրակացութեան որ երեք դլխաւոր պատճառ գոյութիւն ունի ատոր համար: Առաջինը, թմրամոլներու բուժումին համար առաջարկուած դարմանիներու զանազանութիւնն է ու մասնագէտները համաձայն չեն ամէնէն յարմար միջոցներուն մասին: Երկրորդը, անոնց չափազանց սուղ դինն է, մանաւանդ որ արդիւնքներու համար պէտք է տարիներու համբերութիւն ունենալ: Եւ վերջապէս, քաղաքական դէմքերը պէտք ունին առաւելագոյն արագութեամբ ձեռք ձգուած արդիւնքներու, որպէսզի ազդեցութիւն գործեն հանրային կարծիքին վրայ: Մինչդեռ, եթէ ժամանակ տրուի, կարելի է դրական արդիւնքներ ձեռք ձգել: Օրինակ կրնայ ծառայել ծխախոտին դէմ տարուած երկարատեւ պայքարը որ տարիներ տեւեց, սակայն ատով կարելի եղաւ սպառումը նուազեցնել: Ինչո՞ւ նոյն բանը անհնար ըլլայ թմրեցուցիչներու պարագային:

Ռ. Քէնոաշ որպէս դարմանի միջոց, կողմնակից է մինչեւ իսկ ջնջելու թմրանիւթերու գործածութեան համար տրուած պատիժը: Ան կը հաւատայ թէ պատիժը ոչինչ կը լուծէ եւ լաւագոյնն է զայն փոխարինել դարմանումով. ապարդիւն աշխատանք է նաեւ մեղմ կամ ուժդին թմրադեղեր զանազանել. ի վերջոյ, բոլորն ալ թոյն են ու նոյնքան վտանգաւոր: Հարցը այն է որ օրէնքը թմրամոլներուն ընտրութեան մը իրաւունք ճանչնալով հանդերձ բանտարկութեան եւ բուժարանին միջեւ, գործնականին մէջ կարեւոր տահմանափակումներ կան: Թմրամոլներու բուժումին յատկացուած մանրագիտական քանի՞ հաստատութիւն կայ, քանի՞ հոգի կրնան դարմանել անոնք: Ագդեցիկ դեր կարենալ կատարելու համար անհրաժեշտ է որ տանապատիկ, քանապատիկ աւելի ըլլայ այդ կարգի հաստատութիւններուն թիւը:

Գալով օրինականացումի հարցին որ օրակարգի նիւթ է Միացեալ -- Նահանգներու մէջ, բժշկական բարձրագոյն հեղինակութեան դրական կեցուածքով, Քէնոաշի համաձայն միայն կը ծառայէ թմրեցուցիչներու սպառումը աւելցնելու. ան տարօրինակ ու հակասական կը գտնէ երեւոյթը որ մարդիկ ահագին աղմուկ կը յարուցանեն երբ օրինակ, քիմիական արտադրութեան գործատուն մը թունաւոր նիւթեր կը թափէ գետի մը մէջ ու ձուկերու մեռնելուն պատճառ ըլլայ, մինչ ոչ ոք ձայն կը հանէ երբ թմրանիւթերու հայթայթիչները ամէն օր մարդկային կեանքերու սպառնացող թոներով ապրանք կը հանեն հրապարակ: Եւ արդէն երբ ալքոլն ու ծխախոտը ազատօրէն կը վաճառուին, ոչ մէկ հարկ կայ թմրանիւթերն ալ աւելցնելու անոնց վրայ:

Ատիկա կարծիքն է նաեւ չատ մը ոստիկաններու որոնք անզօր կը մնան ազդեցիկ պայքար մղելու համար եւ ուրեմն բազմաթիւ անզամներ կը բռնաբարուին թմրանիւթերը արդիլող օրէնքները. այս կացութեան մէջ ինչո՞ւ չջնջուին պարզապէս այդ օրէնքները, հարց կուտան անոնք: Տրամաբանական թուող այդ հարցումին այլ հարցումով մը կը պատասխանէ Քէնոաշ. արդեօք ջնջումով պիտի անհետանա՞ն մաֆիաները. ոչ անշուշտ. իրենց համար դժուար պիտի ըլլայ չահու այլ աղբիւրներ ճարել ու պայքարը պիտի չարունակուի այլ դեռնի վրայ:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 9-ին նշուած է Վահէ Օշականի դրական գործունէութեան 50-ամեակը, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Գանատայի Երկրային վարչութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Յակոբ Լատոյեան, ապա ներկաները լսած են ձայներիզի միջոցաւ Վահէ Օշականի ձայնով արձանագրուած բանաստեղծական հատուած մը: Անմիջապէս եաք խօսք առած է բանաստեղծ եւ ուսուցիչ Յարութիւն Պէրպէրեան որ ներկայացուցած է Վահէ Օշականի դրականի գործունէութիւնը չաղկապելով անոր հրատարակութիւնները՝ «Պատուհան»էն (1956) մինչեւ «Արուարձանները» (1991): Ս. Յակոբ Ազգ Վարժարանէն 5 աշակերտներ արտասանած են Վ. Օշականի գործերէն: Յաջորդ բանախօսը եղած է Եդուարդ Էլոյեանն, ատարին ալ խօսք առած է յոբելեարը որ չնորհակալական խօսքէն եաք, անդրադարձած է հայ մշտատորականութեան խաղացած անցեալի, ներկայի եւ ապագայի կարեւոր դերին մասին:

***

ՊՈՒՐՃ -- ՀԱՄՈՒՏԻ Ց. ՏԷՐ -- Մելքոնեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 26-ին տօնուած է Հ. Ց. Դաշնակցութեան 103-րդ տարեդարձը, ներկայութեամբ Յարութիւնեան առաջնորդներուն, նախագահ՝ Շահէ Պարսումեանի, երեսփոխաններու եւ հոծ բազմութեան մը: Բացման խօսքը արտասանած է Յակոբ Հատտէեան: Խօսած են յաջորդաբար Պօղոս Սնապեան, Տիգրան Ճինպաշեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Ատուածածին եկեղեցւոյ կազմութեան 10-ամեակի հանդիսութիւններու չարքին, նախաձեռնութեամբ 10-ամեակի կեդրոնական յանձնախումբին եւ կազմակերպութեամբ «Համազգային»ի կեդրոնական վարչութեան յանձնախումբին, Համազգայինի Ց. Մանուկեան դրադարանին մէջ, Յունուար 7-ին բացումը կատարուած է ծանօթ նկարիչ՝ Արթօ Եուզպաշեանի ցուցահանդէսին: Նոյն առթիւ, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 9-ին պաշտօնական ճաշ մը տրուած է:

***

ՊՈԼՍՈՅ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 9-ին, վակման հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Գարակէօզեան Որբանոցի ութսունամեակի տօնակատարութեանց, ճաշով մը: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Գէորգ Զաղլըեանը եւ հանդիսավարութիւնը յանձնած է Սեդրակ Տաւուտեանի որ յաջորդաբար բեմ հրաւիրած է երեք տարբեր սերունդներու Գարակէօզեանցիներ. նախ առաջին սան եւ 1921-ի չրջանաւարտ՝

Մուրատ Աբոյեան, ապա 1941-ի՝ Մարտիրոս Թորան եւ վերջապէս այսօրուան սերունդին՝ Աւետ Հերկելը: Ցաջորդաբար խօսք առած են նախկին եւ այժմու փոխ - ռնօրէնները, խնամակալներ, Տիկնանց յանձնախումբի անդամներ:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Թիւ 3 սրահին մէջ, Յունուար 10-ին, հանդիսում մը տեղի ունեցած է Վահէ Օշականի հետ, համագործակցութեամբ «Հորիզոն»ի գրական յաւելուածի խմբագրութեան եւ Համազգայինի: Վ. Օշական խօսած է հայաստանեան իր տպաւորութիւններուն մասին: Արծարծուած են նաեւ Սփիւռքի, Հայ մշակոյթի եւ գրականութեան վերաբերող հարցեր:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Փլաս տ'Է դ'Սոմ Հինգերորդ սրահին մէջ Դեկտեմբեր 12-ին, երգահանդէս մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Համազգայինի եւ մասնակցութեամբ Վարսենիկ Փափազեանի (սոփրանո) եւ Կարօ Նշանեանի (պարիթօն):

***

ՊՈՒՍՈՑ Խաչեան Սանուց Միութեան սրահը, Յունուար 10-ին, տեղի ունեցած է թատերական ներկայացում մը, նուիրուած Տատեան Վարժարանի 150-ամեակին: Ներկայացուած է «Կէս դիշերէն առաջ» թատերգութիւնը: Երեկոյթին բացումը կատարած է Խաչեան Սանուց Միութեան վարչութեան կողմէ՝ Կարպիս Զաքեան, ապա, Տատեան Վարժարանի նախակրթարանի տնօրէնուհի Օր. Հերմինէ Պէնլիօղլու բացատրութիւններ տուած է Տատեանի 150-ամեակի մասին: Խօսք առած է կարգադիր յանձնախումբի տեսուչ Պր. Արթօ Օշականեան: Ելոյթ ունեցած է նաեւ Տիկին Ովսաննա Պալըմեան: Այս ելոյթներուն յաջորդած է ներկայացումը որ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Ցովհաննեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 19-ին, արտասանական մրցում մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Համազգայինի գրական յանձնախումբին: Բացման խօսքը արտասանած է Ժան Պալճեան որ ներկայացուցած է դատական կազմը: Մասնակցողները 11 -- 13 տարեկան որպէս պարտադիր կատր ունեցած են Ցովհաննէս Թումանեանի «Հին Օրհնութիւն»ը, երկրորդ կտորը՝ ազատ:

ԱՊՍՊՐԱՆՔՈՎ ՈՃԻՐՆԵՐ

«Իզվեստիա»յի համաձայն, հարիւր -- հազարէն մէկ միլիոն ռուբլիի միջեւ կը տարբերի դինը ապսպրանքով ոճիրի մը: Ապսպրողներու ցանկին առաջին տեղը կը գրաւեն այն կիները որոնք կ'ուզեն փերկուլիլ թմրամոլ, կամ որեւէ պատճառով անպէտ ամուսնի մը, առանց իրենց հատարակաց յարկաբաժինը կորսնցնելու, կամ մէկ մասը բաժին տալու հեռանկարին: Կան անշուշտ իրենց կնոջմէն փերկուելու փափաքին տէր ամուսիններ ալ. սակայն, յաճախ անոնք իրենք իրենց դէմ խոմն ճարը իրենք կը տեսնեն: Ոստիկանական հարցախոյզներէն ալ չատ յստակ եղրակացութեան յաճախ չեն հասնիր. մեծ դժուարութիւններու կը բախին վճռտելու համար թէ սպանութիւնը ապրսպրուած է ու վճարուած:

Այս կարգի արարքներու թիւրախ են նաեւ Սպառողներու միութեան պատասխանատուները. անոնք կ'առեւանդուին, կը սպանուին որպէսզի չդործեն. այս միութիւնը որ հիմնուած է երեք տարի առաջ, տարածուած է ամբողջ երկրին տարածքին ու կը ջանայ պայքարիլ ձեռնարկութիւններու չարաշահումներուն, օրէնքներու անտեսումներուն դէմ: Բանական ժողովրդավարութիւն կը վայելէ, որովհետեւ բանական ազդեցիկ է. ի հարկին դատ կը բանայ, նիւթական հատուցումներ կը ստանայ եւլն.: Այս դործունէութիւնն ալ թշնամիներ կը չահեցնէ իրեն:

Վճարովի ոճրադործներուն գոհերուն մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն օտարականները. 1993-ի առաջին 10 ամսուան ընթացքին 1420 ոճիրի ու յանցագործութեան թիւրախ եղած են արեւմուտքցիներ: Կ'ըսուի թէ չարագործներու երկու երրորդը գտնուած է: Ռուսական Ներքին նախարարութիւնը օտարականներու դործածութեան համար դրքոյկ մը հրատարակած է ուր ապահովութեան տարրական խրատներ կը տրուին:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՊԻՑ

Ծրամատում հանդստի պահին երկու աղատամարտիկ զրուցում են.

- Սուրի՛կ, Ռուսը կատուին հի՞նչ կ'ասի...

- Կոչկա...

- Բա կատուի ձագի՞ն...

- ..., երկար մտածելուց յետոյ, ոչինչ էլ չի ասի...

ՄՓԻՒՌՔԻՑ ՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-20-

ԼԱՒ Է ՈՐ ՉՈՒՆԻՆՔ

Ազդովին կուլանք ու կը բողոքենք,
Թէ Հայաստանը չատ մը տեսակի
բարիքներէ զուրկ կը մնայ: Ճիշդ է:
Սակայն ատոնցմէ մի քանի հատի
չդոյութիւնը նախընտրելի է:
Նոյնիսկ ձրի տան՝ կ'արժէ որ մերժենք:
Օրինակներ տամ, որ միտքս պարզեմ
եւ այնուհետեւ ձեզ ալ համոզեմ:

Լաւ է որ չունինք Ամերիկայի
կամ Հարաւային Ափրիկէի
հարցերը սուր՝ սեւի -- ճերմակի:
Ասոր չնորհիւ՝ հայ ոստիկաններ
երբ ձերբակալեն զող -- աւազակներ,
վտանգ չի սպառնար ոչ մէկ քաղաքի:
Բարեբախտաբար՝ արդէն ատենին՝
թէ՛ ամերիկեան թէ՛ գաղութային
մակարդակներով՝ մեր հին ազգային
ժառանգութիւնը Արշակաւանի՝
փոխանցած էինք Լոս Անճըլէսի...

Լաւ է որ չունինք Ամերիկայի
ծերակուտական յանձնախումբերու
հեռատեսութեամբ անվերջանալի
հարցաւորթերը՝ իւրաքանչիւրի
թաքցնել ուզած անձնական կեանքի
ծալքերուն մասին: Այլապէս՝ զուրսի,
ներսի, միջանցքի եւ գեռնայարկի
կարգ մը հայ դէմքեր՝ ըսի -- ըսաւ
նիւթ կը դառնային, ի չահ ի՞նչ բանի...

Լաւ է որ չունինք Անգլիայի պէս
թագաւորութիւն: Քանդի այլապէս՝
մեր մէջ արդէն իսկ իշխանուհիի
կենցաղով ապրող, պարահանդէսի
եւ կամ հարսնիքի ուրախ առիթով
նոր հագուստի ու վարսայարդարի
ծառայութիւնը՝ օդանաւային
յատուկ թռիչքով՝ միայն Փարիզի
մէջ ապահովող վափկասուններու
թիւը կ'աւելնար: Որու պատճառով՝
կրնար նուազիլ ամուսիններու
մասնակցութիւնը Հայաստան Ֆոնտին...

Լաւ է որ չունինք Հիւսիսային Իրլանտայի
կաթոլիկէ եւ բողոքականի
մրցակցութիւնը խիստ արիւնալի:
Ասոր փոխարէն՝ ի՛նչ նոր աղանդներ
կը մխիթարեն ժողովուրդը մեր...

Լաւ է որ չունինք Թուրքիայի պէս
բարձրագոյն հիմնարկ, որ ուսեմ -- ուսես
կ'ապահովէ իր դեկավար դասին:
Վարչապետն իսկ պաշտօնի կ'անցնի,
որպէսզի աժան գնած իր հողի
չինարարութեան գործէն օգտուի՝
յարակից քանի՛ մարդոցմով յայտնի...
Այս մարդէն ներս մենք պարզ
մանկապարտէզ
միայն բացած ենք: Մնանք միշտ
այդպէս...

Լաւ է որ չունինք Գերմանիայի պէս
Թրքական գաղութ բազմամարդ այդքան,
այլապէս՝ չի՛ք մեր Արցախ հայկական
եւ մինչեւ անգամ՝ անկախ Հայաստան...

Ցանկը երկարել՝ ի հարկէ կրնամ:
Այժմ այսքանով բաւականանամ
կէս -- լեցուն բաժակ՝ լաւատեսութեան
կէս -- պարապ բաժակ՝ յոռետեսութեան
հակաճառութեան առ ի պատասխան:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

- Ո՞նց թէ...

- Հա՛, էլի՛, կը սպասի՝ մինչեւ մեծանայ ու էլի կ'ասի՝ կոչկա...

***

Սպիտակաչէնում անասնաբոյժին տեղական բարբառով էշի դոխտուր են ասում: Մի ուսուցիչ, որ չատ էր սիրում աշ ու ձախ ծաղրել սրան-նրան, մի օր դիւղամիջում մի խմբի հետ հանդիպում է անասնաբոյժին եւ ցանկանալով ձեռ առնել՝ դիմում է այս խօսքով.

- Ընկե՛ր Ջան, ամօթ չլինի հարցնելը, մեր դիւղում էշի դոխտուրը դո՞ւ ես...

- Հա՛, ցաւդ տանեմ,- իրեն չի կորցնում անասնաբոյժը, - էշի դոխտուրը ես եմ, ո՞ր տեղդ է ցաւում, անոյշ...

***

Օտար լրագրողը հարցնում է արցախցի լրագրողին.

- Պարո՛ն Արամեան, դուք արցախցի էք. խնդրում եմ ասէ՛ք՝ Արցախը Ադրամը նորից կը տա՞յ Թուրքերին, թէ՞ ոչ:

- Տուողները՝ կը տան, չտուողները՝ երբեք...

- Իսկ յետո՞յ ինչ կը լինի: Ի՞նչ ուրիշ հարց կարող է բարձրանալ:

- Գանձայի հարցը:

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Հանդէսները եւս, ասուլիսներու պէս, երբեմն մէջտեղ կ'ելլէին եւ կ'անհետանային: Աղեսանդը Փանոսեան իր ճոխ յանդուդն եւրոպականացած ոգին չատ թանկագին արժանիք մը կուտար անոր դրութիւններուն: Լեւոն Բաչալեան կը նկատէր վերանորոգիչը աշխարհաբարին. անոր եղնիկը, ինչպէս ըսած է Զօպանեան: ինքնայատուկ, մաքուր, Արեւելքի մարդարիտներու հատիկներուն պէս փայլուն էին անոր դրածները:

Ցակոբ Պարոնեանի երգիծական դերուածքները, իրենց տեսակին մէջ առաջինն, ինչոյք մը կը համարուէն հազուադէպ, ուր խորհրդները պատրաստուած էին ամենաախորժագրգիռ համեմներով ու վարպետի խնամքով:

Մեծ դրագէտէն մինչեւ տնտես աղտաը, չըլլուն վաճառորդէն մինչեւ ծանօթ առեւտրականը կարղացած էին Ագգային Ջոջերը, դլուխ գործոցը անբաղդատելի երգիծաբանին եւ կը յիշէին անկէ հատուածները, ըստ բախտի: Պարոնեան կը կճէր առանց վիրաւորելու, ոչ թէ ոխակալ, այլ մաքուր հոգիով:

Գրաբարի երկրպագուն, Ցակոբ Գուրգէնն, «Արէա» ծածկանունին տակ կը դրէր Տոմսեր, չատ զեղեցիկ աչխարհաբարով մը եւ սրամտութեամբ, այնպէս որ ընկերները զինքը ճանչցողները քիչ մը զարմացան, որքան իր եւրոպականացած նրբամտութեան նոյնքան ալ իր վճիտ լեզուին համար:

Եղիա Տէմիրճիպաչեան այլեւս չատ հազուադէպ կերպով կը դրէր, ինքզինքը տուած մթամած փիլիսոփայութեան: Կեդրոնականի իր աչակերտները անընդդատաբար կ'ընդօրինակէին իր զմայլելի դրելու կերպը, որ միակն էր տեսակին մէջ:

Սիպիլ քաջ դրաբարագէտ, ճոխ բառերու մթերքով, կը դրէր արձակ թէ ոտանաւոր: Արդարեւ չատ զեղեցիկ էր իր լեզուն. բայց, յայտնի էր թէ դրած պահուն բնաւ չէր յուզուած, ներչնչումի բոցը դինքը չէր սարսեցուցած:

Զապէլ Եսայեանի նոր թռիչք առած տաղանդը, արդէն չողարձակ էր, ինչպէս կ'ըլլայ գարնան այդուն երկինքը Արեւելքի:

Գրեթէ չէին կարղացուեր Սրբուհի Տիւսաբի վէպերը, որոնք այնքան աղմուկ էին հանած երբեմն:

Տիդրան Կամսարական կ'երկնէր իր գլուխ գործոցը՝ վարժապետին Աղջիկը: Բանաստեղծութեան քրմապետը Վահան Թէքէեանէն՝ հազուադէպօրէն կը տեսուէր քերթուած մը: Երիտասարդ տակաւին, Արշակ Զօպանեան, առատաբուխ ըմպէժի մը պէս իր աղուոր դրուածքներով կ'ողղէր մեր միտքերը:

Արփիար Արփիարեան այլեւս այն ծառն էր հոյակապ, որուն չէկ տերեւները, ոսկեդոյնի վերածուած՝ հիւսած էին պսակներ անմահութեան:

Երեւան կուգային դրողներ, դրական հուրով հրդեհուած, որոնց վրայ չատ անդամ ակռվախական տուչ մը կ'իջեցնէր թուրք դրաքննութիւնը: Կային նաեւ երեւակայող ուսանողուհիներ, որոնք Սկիւտարի նոճեստանէն փչող հովերուն մէջէն կը կարծէին լսել Պետրոս Դուրեանին հազը: Ուրիշ խոմբ մը, վերջալոյսերուն, պարտէզին ծայրը կամ պատուհանին առջեւ կեցած, Մեծարենցի ոտանաւորները կ'արտասանէին հոգեզմայլ:

«Սա երեկոն ըլլայի...»:

Գանուէին թերեւս ուրիշներ, որ այդ երկու վաղամեռ քերթողներուն պէս թոքախտաւոր ըլլալ տենչային:

Պոլսոյ մտաւորականները ընդհանրապէս, ինչպէս նաեւ քիչ չատ գարգացում ունեցողները, մասնաւոր պաչտում մը ունէին Ֆրանսական դրականութեան հանդէպ:

Դասականներէն մինչեւ ժամանակակիցները, Թէնը, փափկազգած փիլիսոփան, Զօլան, համակրելի իրապաչտը, Մօփասանը, խոռված հոգիով, Փօլ Պուրժէն, կնոջական հոգեբանութեան նրբանուրբ թարգմանը, Պօտլէրը, ալեկոծ ցաւին Ծադիկներուն փունջերովը, Սամէնը, ոսկի տաւիղով, եւ մանաւանդ ալեհեր Վերլէնը, որուն տաղերը երաժչտութիւն են անմոռանալի, ան՝ որ գիտէ սիրել եւ արտասուել.

Ամէնէն սիրն է ցաւի,
Անգիտանալ թէ ինչո՞ւ
Առանց սիրոյ կամ դաւի,
Հոգիս այսքան կը ցաւի:

(Արդարեւ Սիպիլ աննման թարգմանիչ մը եղած է):

Իսկ այս ամէնուն տիրապետողը, մեր դպրոցութեան ուղղակի ազդողը, մեր սեռունդին մէջ ամէնէն աւելի խորունկ տպաւորութիւն ձգողը եղած է մեծ ուղեւորը, մեծ երազողը, Փիէռ Լոթին: Անոր հետ մեր երեւակայութիւնը տաւառնած, գացած է բախելու Իսլանտայի սեպ խութերուն, կամ աւազներուն վրայ Անապատին՝ փնտռելու սառնորակ ջրհոր մը արմաւենիներու չուքին տակ, եւ կամ Սպահանի վարդերով խնկաւէտուած աւերակներուն վրայ թառելով եւ խոկալու մահուան վեհապանծ անդորրութեան վրայ Ֆիլէին՝ խորհուրդով ու լուութեամբ պարուրուած Ֆիլէին:

Մեծ վիպասանին, որ բանաստեղծ մըն է իր վէպերուն մէջ, ի՛րապէս բանաստեղծ, զգալու ու արտայայտելու կարողութիւնը, աղամանդէ ոճը, նկարագրելու աստուածային ձիրքը այնպիսի մակարդակի մը վրայ դրած էին դինքը՝ որ անբաղդատելի նկատուած էր:

Ան մեզի համար ակադեմական մը ըլլալէ չատ աւելի բարձր, չատ աւելի մեծ բան մըն էր:

(Շար. 32)

ՓՈՓԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՍԱԿ

Արշամ Հէվվաճեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Ժան Ղազարեան 250 Ֆր. կը նուիրեն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի Դպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։*

M.C.A. — *ISSY-LES-MOULINEAUX*

organise une

CONFÉRENCE

sur

LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE

par *CLAUDE MUTAFIAN*
Maître de Conférences
à l'Université Paris XIII

Vendredi 28 Janvier à 20 h 30

45, rue de la Défense - Issy-les-Mlx.

EXPOSITION

DADERIAN

PEINTURES GOUACHES GRAVURES

18 Janvier — 11 Février

Du lundi au vendredi de 15h à 19h
Présence de l'artiste tous les mercredis de 18h à 20h.

CENTRE D'ANIMATION MARC SANGNIER
20, ave. Marc Sangnier, Paris 14e
Tél. 45 39 88 11 M° Pte de Vanves

ENFIN DISPONIBLE !

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL

WESTERN ARMENIAN HANDBOOK FOR NON-ARMENIAN SPEAKERS

- Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à *parler*, lire et écrire l'arménien.
- Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.
- Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement) contenant les dialogues des leçons - sketches et les chansons, l'enregistrement des leçons d'écriture, ainsi que les exercices structuraux.

Le manuel complet est vendu 700 F. (+ 50 F. frais d'expédition).

Pour le recevoir, s'adresser avec le chèque correspondant à l'ordre de l'auteur-éditeur :

Mme Hilda Kalfayan-Panossian.
8, rue Lamennais, 92370 Chaville,
Tél. : (1) 47 - 50 - 97 - 51.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիոնի Ա-րաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Լուիզ Մկրտիչեանի, Պր. Արման Մկրտիչեանի, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խաչիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, մեծ-մօր, ընկերուհի՝ Լիւսի Մկրտիչեանի մահուան առթիւ։

**

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիոնի Ա-րաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ ընկերուհիները, իրենց խորագոյն ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Հռիփսիմէ Միքայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Սերժ Միքայէլեանի, Տէր եւ Տիկին Ժան Միքայէլեանի, Այրի Տիկին Արշալոյս Միքայէլեանի, թոռներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներ հօր, մեծ-հօր՝ Մանուկ Միքայէլեանի մահուան առթիւ։

U.G.A.B.

Soirée - vidéo

l'U.G.A.B.-JEUNES
et l'A.A.K.A.
(Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé)

présentent

une soirée vidéo
consacrée aux héros tombés au Karabagh
Monte Melkonian, Leonid Askaldian, Vladimir Balaïan

le Vendredi 28 Janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Entrée : 40 F.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԷՏ

Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի անօ-րէն խորհուրդը, անդամներն ու ղեկա-վարը՝ կիրակի, Յունուար 30, ժամը 10-ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշ-օն կը խնդրեն իրենց բազմավաստակ ա-ռաքելապետին՝

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՑԵԱՆԻ

հոգւոյն, անոր մահուան 7-րդ տարելիցին առթիւ։

Կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԻՐԻՃԵԱՆ
Եպիսկոպոս Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը պատարագէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւր Մայր եկեղեցւոյ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
Սահակ -- Մեսրոպ Երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ՄԱՋԻԿ ԵՂԼՄԱՋԵԱՆԻ

Յետ պատարագի՝ յարգանքի հանդի-սութիւն Սահակ -- Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ։

UGAB - PARIS

FORUM - ETUDIANT

Le prochain Forum des Etudiants organisé par le Comité de Paris de l'U.G.A.B. aura lieu

le mercredi 26 Janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Conférencier : *M. René ZAKINE*
membre du Cabinet du président du Conseil Economique et Social

Thème :

le Conseil Economique et Social, rôle et mission de cette troisième assemblée constitutionnelle.

GRANDE TOMBOLA

Une *Grande Tombola* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.

1er prix : 1 Renault Twingo
et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares
1 téléviseur grand écran
1 tapis

Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

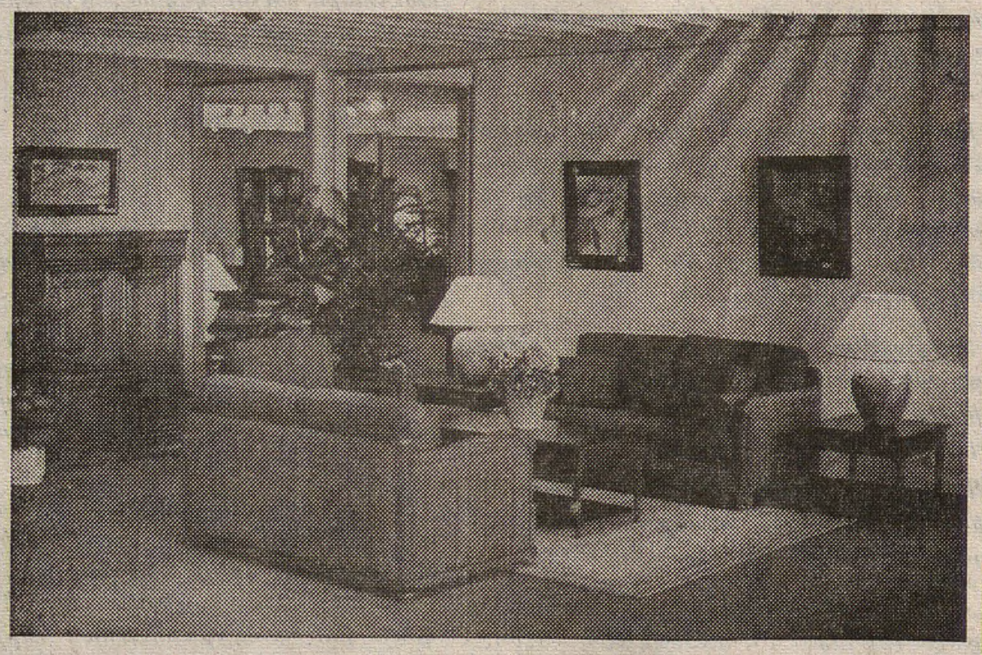
21, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Le Centre Culturel SAINT MESROB

10 bis, rue Thouin, Paris Ve

accueillera

le Jeudi 27 Janvier à 20 h 45

JEAN-PIERRE MAHÉ

qui donnera une conférence sur

Moïse de Khorène et le destin de l'Arménie

à l'occasion de la parution récente aux Editions Gallimard dans la Collection «Aube des Peuples» de

L'Histoire de l'Arménie de Moïse de Khorène

traduite par Annie et Jean-Pierre Mahé

Vente du livre et signature par les traducteurs

Entrée libre

M° Monge ou Cardinal Lemoine

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիվան -- Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգները, մասնակ-ցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի։

Այս առթիւ ղեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործու-թիւնը՝
«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»
կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, *ժամը* 20·30-*ին՝*
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne
եւ
Մարտ 25, 1994, *ժամը* 20·30-*ին՝*
Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն -- Ժերմէն Ջ. Շանթ մասնաճիւղին եղած են հետեւեալ նուի-րատուութիւնները. --

Այրի Տիկին Կիւլի Եաղըը 300 Ֆր., Տիկին Դարեհանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գ. Հօթօթեան 100 Ֆր., էլոտի Ֆլէօր 1000 Ֆր., Վարդան Փափազեանի թաղման առթիւ՝ Այրի Տիկին Իւզաբէր Փափազեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զա-ւէն Միլտոնեան 250 Ֆր., Տիկին Շուշիկ Փափազեան 300 Ֆր.։

Վարչութիւնս խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն։

**

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի «Անի» մաս-նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Անտոնեան ընտանիքէն 1·000 Ֆր., Տիկին Ազատ Կիւմիւշեանէ 1·000 Ֆր., Պ. Յով-հաննէս Այանեանէ 500 Ֆր., Տէր և Տիկին Մանուկեանէ 200 Ֆր. Տիկին Մալվինէ Անտոնեանի մահուան առթիւ։

**

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա. Թազէոսեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է 5000 Ֆր. իր դպրոցին համար Պր. Կարպիս Ճակոբեանէ իր կնոջ՝ Արմենուհիի ապաքինման առթիւ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25
MARDI
25 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԻՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.246 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.246

ԱՐՑԱԽ

ՄԻՇՏ ՄԱՐՏԵՐ

Երկուշաբթի (Յունուար 24) առաւօտ մեր առած լուրերու համաձայն, մարտերը կը չարունակուէին նոյն ասպակութեամբ, Մարտակերտի եւ Քելբաջարի շրջանը։

Ինչպէս գրած էինք, Յունուար 20-ին տեղի կ'ունենար Ռուսաստանի Արտաքին նախարար Կոզիրեւի հանդիպումը Վահան Փափազեանի եւ Արկադի Ղուկասեանի հետ։ Լ. Ղարաբաղի մէջ հրադադարի եւ խաղաղութեան Ռուսաստանի ծրագրին քննարկման նուիրուած բանակցութեանց աւարտին Հայաստանի Արտաքին նախարարը անդրադառնալով հարցին, անգամ մը եւս նշած է թէ Հայաստան չհաղորդուած է ռուսական ծրագրով, Լ.Ղ.Հ-ն ալ նոյնպէս, կը մնայ յուսալ Ադրբեջանի ալ կանքերը, որոշ փոփոխութիւններէ յետոյ հաստատելու համար հրադադար։ Շրջան ռուսական խաղաղարար ուժեր ղրկելու մասին հարցումի մը պատասխանելով Վ. Փափազեան ըսած է թէ առիկա խնդիր կը յարուցանէ միայն Ադրբեջանին։

Վահան Փափազեան Երեւան վերադարձած է Յունուար 21-ին։ Այս անգամ ալ յայտնի դարձած է որ Ռուսաստան վճռած է գործօն դեր խաղալ Ղարաբաղի հարցի կարգաւորման համար եւ կ'ուզէ ժամ առաջ հրադադար ապահովել, որպէսզի բանակցութիւնները վերսկսին։ Արտաքին նախարարութեան մամուլի ըսպասարկութիւնը կը հաղորդէ որ համաձայնութիւն գոյացած է որպէսզի խորհրդակցութիւնները չարունակուին կողմերու ամէն մէկուն համար ընդունելի տարբերակ մշակելու նպատակով։

***

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 20 / 21)

ԱՆՕԽԻ ԱՐԴԻՒՆԱՀԱՆՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԱԾ

Վառելանիւթի պակասի պատճառով դադրած է Հայաստանի մէջ ածուխի արդիւնահանումը։ Խորքին մէջ, ապառելի քարածուխին մեծագոյն մասը (250 հազար թոն) պէտք է Ռուսաստանէն ներածուէր, բայց ոչինչ հասած է. ծրագրուած էր Հայաստանի ընդերքէն 15 հազար թոն ածուխ ձեռք ձգել, եթէ չըլլար վառելանիւթի խոչընդոտը։ Միայն Վրաստանէն Յունուար 20-ին 2000 թոն քարածուխ հասած է Հայաստան։

***

ՀԱՅԵՒԹՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՈՒԺԱՆԻՒԹԻ ՀԱՄԱՐ (*)

Ուժանիւթի տագնապի ծանօթ պայմաններուն մէջ, Հրազդանի, Որոտանի մեծ ջրվէժներու վրայ կառուցուածներէն զատ, ուշադրութիւն կը գրաւեն նաեւ փոքր Ջրելեկտրակայանները որոնք 20-էն աւելի են։ Անոնցմէ ութը չեն գործեր ներկայիս, պէտք ունենալով լուրջ վերակառուցման։ Այս մարզին մէջ մեծ խմաստ կը ներկայացնեն արտասահմանեան ներդրումները. այս կարգի օրինակ է Ռուժէ Տէր -- Յակոբեանի ղեկաւարած «Հայաստանի համար ուժանիւթ» Ֆրանսայի կազմակերպութիւնը։ Ան երկու նախագիծ առաջարկած է Հայաստանի. առաջինը փոքր Ջրելեկտրակայանի մը ծրագիրն է որ 30 հազար հոգիի ուժանիւթ պիտի հայթայթէ, Գուգարքի շրջանին Ջանախչի գետին վրայ կառուցուելով։

Երկրորդ ծրագիրը կը վերաբերի հին եւ անխնամ մնացած կայաններու վերակառուցման. այս ծրագրին մասնակցութիւն կը բերէ նաեւ «Էլէքթրիսիթէ տը Ֆրանս»ը։ Երկու ծրագրին ալ իրագործումը պիտի ըլլայ հայ եւ ֆրանսացի մասնագէտներու գործակցութեամբ եւ Հայաստանի Ուժանիւթի եւ վառելիքի նախարարութեան հետ համաձայն։ Ֆրանսական կառավարութիւնը եւ Եւրոպական տնտեսական համագործակցութիւնը այս ծրագրին համար յատկացուցած են 2 միլիոն ֆրանք։

(*) Տե՛ս՝ «Ցառաջ», Յունուար 13, Դ. Էջ։

***

ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԻ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԱԾ

Յունուար 20-ին նիստ գումարած է Խորհրդարանի Աղէտի գօտիի յանձնախումբը, քննարկելով կառավարութեան կողմէ հաստատուած ծրագիրը որ կը վերաբերի աղէտի գօտիի վերականգնումին։ Նշուած է որ ծրագիրը բաւական բարեբաւուած է, այսուհանդերձ եղած են չարք մը դիտողութիւններ. առաջարկուած է վերաքննել աղէտի գօտիին ղեկավարման կառոյցը, յատուկ ղրամատուն հիմնել եւ աղէտի գօտիին սահմանները յստակացնել։ Յանձնաժողովին նախագահ Ս. Սահակեանի առաջարկած է նոյն շրջանի անաւարտ չէնքերու սեւեռականացումն ալ։ Նորհրամէն գոյանալիք գումարը յատկացնել աղէտի գօտիին չինարարութեան։

ՄՈՒԹԱԼԻԲՈՎ Կ'ԱԶԴԷ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Քաղաքական դէմեր Ադրբեջանի Խորհրդարանին վրայ Մութալիբովի ազդեցութիւնը կը նշմարեն։ Արդարեւ, վերջին նիստին օրակարգի վրայ դնուած է 1990 Յունուարին Կարմիր բանակի բաքու մուտքին պատասխանատուները ճշդելու խնդիրը. ընդհանուր մղումը եղած է այդ պատասխանատուութիւնը բեռցնել շրջանի Համայնավար կուսակցութեան ղեկավար Վէզիրովի, Խորհրդարանի նախագահուհի Ճաֆարովայի ու Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ Մութալիբովի։

Ադրբեջանի Ժողովրդական Ճակատը յատկապէս պնդած է այս երեք անձերը ամբաստանող որոշումի մը վրայ. սակայն ներկայի նախագահը Ալիեւ, պատճառաբանելով որ հարցին յատկացման անհրաժեշտ բոլոր իրականութիւնները տակաւին չեն յայտնաբերուած, հարկաւոր նկատած է որոշումը յետաձգել յառաջիկայ նիստի մը։ Ազգ. անկախութեան կուսակցութեան ղեկավար Մէմէտով եւս կողմնակից դնուած է քուէարկութիւնը յետաձգելու, ըսելով. - «մեծ մասը անոնց որոնք այսօր հոս բուէ պիտի գործածեն, ներաւզագոյն չափով յանցաւոր են Մութալիբովի կամ Վէզիրովի չափ»։

Խորհրդարանին նիստը ի վերջոյ վակուած է առանց խնդրոյ առարկայ քուէարկութեան. այս պարագան կը մեկնաբանուի որպէս ազդեցութեան ապացոյցը եւ յաջողութիւնը նախկին նախագահ Մութալիբովի որ ծանօթ է իր մոսկուայամէտ կեցուածքով։

***

Թուրքիայէն տարիէ մը ի վեր ելեկտրականութիւն կը տրուի Նախիջեւանի։ Յունուար 24-ի թուրք մամուլը կը դրէ թէ փՔՔ-ի մարտիկներ խափանարարական ապրանք մը թիրախ դարձուցած են Թուրքիայէն Նախիջեւան ուժանիւթ փոխադրող հաղորդալարերը ու զանոնք կրող սիւները, պատճառ ըլլալով որ Նախիջեւանի մեծագոյն մասը մութի մէջ մնայ։ Կ'ըսուի թէ նորոգութեան համար նուազագոյն ամսուան մը պայմանաժամ անհրաժեշտ է։

Մամնագէտներու գործակցութեամբ եւ Հայաստանի Ուժանիւթի եւ վառելիքի նախարարութեան հետ համաձայն։ Ֆրանսական կառավարութիւնը եւ Եւրոպական տնտեսական համագործակցութիւնը այս ծրագրին համար յատկացուցած են 2 միլիոն ֆրանք։

(*) Տե՛ս՝ «Ցառաջ», Յունուար 13, Դ. Էջ։

***

ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԻ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒԱԾ

Յունուար 20-ին նիստ գումարած է Խորհրդարանի Աղէտի գօտիի յանձնախումբը, քննարկելով կառավարութեան կողմէ հաստատուած ծրագիրը որ կը վերաբերի աղէտի գօտիի վերականգնումին։ Նշուած է որ ծրագիրը բաւական բարեբաւուած է, այսուհանդերձ եղած են չարք մը դիտողութիւններ. առաջարկուած է վերաքննել աղէտի գօտիին ղեկավարման կառոյցը, յատուկ ղրամատուն հիմնել եւ աղէտի գօտիին սահմանները յստակացնել։ Յանձնաժողովին նախագահ Ս. Սահակեանի առաջարկած է նոյն շրջանի անաւարտ չէնքերու սեւեռականացումն ալ։ Նորհրամէն գոյանալիք գումարը յատկացնել աղէտի գօտիին չինարարութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահ Ասատ կրտսեր զաւակը՝ Պասէլ Ասատ, 30 տարեկան, մեռաւ կառքի արկածի մը հետեւանքով Դամասկոսէն օդակայան ճամբուն վրայ։ Պասէլ Ասատ որ վստահելի անձն էր իր հօրը, կը նկատուէր նաեւ անոր յաջորդը։ Յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են աւելի քան 100 հազար հոգի։

ՄՈՍԿՈՒԱՅի Պաւելցկի կայարանին առջեւ է որ 2000 հոգի ժամադրուած էին, Շաբաթ օր, Յունուար 22-ին, ողեկոչելու համար Լենինը անոր մահուան 70-ամեակին առթիւ։ Այդ օրն է, 1924-ին, որ Լենինի դագաղը կառախումբով Մոսկուա կը բերուէր։

ՏԻՄՐՊՒՔԻՐի թրքական իշխանութիւնները յայտարարած են թէ 26 հոգի ապահնուած են (ղէխաւորաբար՝ կին եւ երախայ) եւ ութ հոգի ալ վիրաւորուած է փՔՔ-ի ապստամբներուն կողմէ։

ՇԻՐԱՔ յայտարարեց թէ թեկնածու չէ Եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութիւններու մեծամասնութեան ցանկը ղէխաւորելու։ Փարիզի քաղաքապետին ռազմավարութիւնը յստակ է այլեւս, ժամ առաջ կ'ուզէ ներկայանալ որպէս մեծամասնութեան նախագահական թեկնածուն։

ՄԻՍՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ահաւոր ցուրտին (ջերոյէն վար 20-էն 40, ըստ շրջաններու) հետեւանքով մեռելներու թիւը 142-ի հասած է։

ՊՈՍՆԻՈՅ մէջ, չարաթավերջին 6 մանուկներ սպաննուած են հրազենդերէ, չորսը՝ Մոսթար երբ կը խաղային։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի ֆկնկիթի արտադրութիւնը 30% նուազում արձանագրած է կասպից ծովու ապականութեան պատճառով։

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՄՈՒՏՔ ԿԸ ԳՈՐԾԷ
ԵՒՐՈՊԱ

Յունուար 22, Շաբաթ օր Մանչըսթըրի (Անգլիա) մէջ տեղի ունեցաւ 1996-ի Եւրոպայի Ազգերու Ախոյեանութեան խմբակներու վիճակահանութիւնը։

Այսպէս, մասնակից 46 երկիրները բաժնուեցան 8 խմբակներու, որոնց առաջինները եւ երկրորդները (բացի ամէնէն տկար արդիւնքներ ձեռք բերած երկու երկրորդներէն, որոնց հանդիպումին յաղթականն ալ ձեռք կը ձգէ աւարտականներուն մասնակցելու իրաւունք) ուղղակի իրաւունք կը ստանան 1996-ին Անգլիա տեղի ունենցող Եւրոպայի Ազգերու Ախոյեանութեան աւարտականներուն մասնակցելու։

Հայաստանի խմբակին մէջ կը գտնուին Դանիա, Սպանիա, Պելժիա, Մակեդոնիա եւ Կիպրոս։ Իսկ Ադրբեջան կը գտնուի Ֆրանսայի խմբակին մէջ։

Մրցումները տեղի կ'ունենան երթ ու դարձի դրութեամբ, կը սկսին յառաջիկայ Սեպտեմբերին եւ կ'աւարտին 1995 Դեկտեմբերին։

Խաղերուն թուականները եւ վայրերը ճշդելու համար, Ֆութպոլի Եւրոպայի Դաշնակցութիւնը մինչեւ 1994 Մարտ 22 պայմանաժամ տուած է։

Անհամաձայնութեանց պարագային ինք կը պարտադրէ իր թուականները։

Շ. Ո.

ԺԱՆ-ԼՈՒԻ ՊԱՒՈՅԻ ՄԱՀԸ ԿԱՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Լեցուն կեանք մը, անկասկած։ Ժան - Լուի Պաւօ մեռաւ հրաշալի մահով մը՝ քունին մէջ, 83 տարեկանին։

Ամբողջական արուեստագէտ մը թատրոնէն սինեմա, ան կատարեց բոլոր դերերը, նոյն ճեռնհասութեամբ։ Անմոռանալի կը մնայ իր Պաթիսթը «Լէ գ'Անֆան տիւ փարատի»ի մէջ, բայց, նաեւ բեմի դերասանը՝ Համլէթէն Ռոտրիկ։ Եւ դեռ միմոս, ճգպարար, արտասանող (բ°նչպէս չյիշել պատերազմեան օրեր, երբ դպրոցականները կը լեցնէին Քոմէտի - Ֆրանսէզի նատարանները - հեռատեսիլ չկար - ուր Շաբաթ յետմիջօրէներուն «բանաստեղծական ցերեկոյթ»ներ կը տըրուէին եւ երիտասարդ Պաւօն Պօտլէր կ'արտասանէր՝ «Կը սիրեմ ամպերը որ կ'անցնին...»)։ Թատրոնի անօրէն, բեմադրիչը, ի վերջոյ հիմնած է իր իսկ ընկերութիւնը՝ Քոմիփաեերի Ռընօ - Պաւօ որ թափառած է թատրոնէ թատրոն մինչեւ հաստատուիլը՝ Ռոն - Փուէն։

Դերազործի գաւակ, Ժ. Լ. Պաւօ չէր ուզած ընդդիմիլ հօրը արհեստը եւ նեստած էր փարիզի թատերական չրջանակները, անօթի - ծարաւ ու կը յաջողէր ի վերջոյ փոքրիկ դեր մը ստանձնել չնորհիւ Շառլ Տիւլէնի։ Անկէ ետք, պիտի ճանչնայ թատրոնի բոլոր մեծերը՝ բեմադիր թէ հեղինակ։ Փրէվէռ, Գլօտէլ, Առթօ, Պրըթոն, Ժըռնէ եւ դեռ որքան ուրիշներ։ Տնօրէն՝ Օտէոնի 1968-ին, կը մերժէր էլեկտրական հոսանքը կտրել, երբ Մալրօ (Մշակոյթի նախարար) հրահանգը կուտար ուսանողներու խուժումին պատճառով, Նախարարին երեսին նետելով՝ «Սպասաւոր, այո՛, ծառա՞յ եր-բ՛ք»։ Քանի մը չաբաթ ետք ճամբու կը դրուէր Օտէոնի տնօրէնութենէն։ Առասպելական զոյգ մը կազմած է Մաուրլէն Ռընոյի հետ (այսօր՝ 93 տարեկան) 1936-էն ի վեր, երբ առաջին անգամ իրարու կը հանդիպին եւ քիչ յետոյ՝ նամակով մը Մաուրլէն Ռընոյի ամուսնոյն՝ Շառլ Կոանվալէ կինոջը ձեռքը կը խնդրէ։ Իսկական զոյգ մը կազմած են, բեմին վրայ թէ կեանքին մէջ։ Դեռ քանի մը օր առաջ, կը պատմէ Սիմոնն Վալէռ (որ նման զոյգ մը կազմած է Ժան Տըսայիի հետ), երբ հարց կուտար Մաուրլէնն Ռընոյի թէ հեռատեսիլ կը դիտէ՞, ան կը պատասխանէր՝ այո, մինչ Պաւօ կ'ըսէ՝ «ո՛չ, ես Մաուրլէնը կը դիտեմ»։

Դժուար է քանի մը տողերու մէջ ամփոփել 60 տարուան ասպարէզ մը, բայց, կը բաւէ ըսել, թերեւս, որ Պաւոյի մահը նաեւ Ֆրանսական թատրոնի որոշ ժամանակաշրջանի մը վախճանն է։

Այսօր, բոլոր թերթերը էջեր կը նուիրեն մեծ արուեստագէտին, Ֆէգան հրաչալի գծագրութեամբ մը («Ֆիկառօ», Յունուար 24) կը ներկայացնէ Պաւօն որ դրախտ կը հասնի Պաթիսթի դղեակով, ամպի մը վրայ...։ Յաւակցութիւնները, մեծարանքները բազմաթիւ են անշուշտ, միշտ ի զօրու կը մնայ՝ «գնա՛ մեռիր, եկուր սիրեմ»ը, ամէն ոք, մանաւանդ պատասխանատուները մոռցած են թէ Ռընօ - Պաւօ զոյգը թատրոնէ թատրոն քչուեցաւ, չրջան մը պարտաւորուեցաւ երկար չրջապտոյտ մը ընել արտասահման մինչեւ որ գտնուէր վերջին կայք մը։

Մտերիմներ կ'ըսեն թէ Մ. Ռընօ դեռ լաւ չհանդրտառնար թէ ի՞նչ պատահած է։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երեքշաբթի, Յունուար 25-ին, Փարիզի Սէն - Փիէր տը Շայո Եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Փասիի գերեզմանատունը։

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

Շատ բան գրուեցաւ Ղարաբաղեան պատերազմին դրդապատճառներուն, հոլովոյթին ու հեռանկարներուն մասին. այս բոլորը նախանիւթ հայթայթեցին զանազան գրիչներու այս կամ այն ազդակին նկատառումով կատարած մեկնաբանութիւնները: Հայ մամուլը սեւեռեցաւ քաղաքական յարաբերութիւններու, արտաքին կապերու, անտեսական տուեալներու, ռազմական ուժի ու թիկունքներու համեմատութեան, եւայլն: Այս բոլորին մէջ, չատ քիչ անգամ տեղ գտաւ, կամ գրեթէ բնաւ չգտաւ քարիւղի հարցը, հակառակ որ ադրբեջանական այս հարստութեան պատճառած միջազգային ճակատումները գրաւեցին բազմաթիւ սիւնակներ:

Երկու նիւթերուն միջեւ մօտեցում մը կը փորձէ լրագրող Վահրամ Աղաջանեան, Ղարաբաղի Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին նախագահ Լեւոն Մելիք -- Շահնազարեանի հետ: Զրոյցը լոյս տեսած է «Ազգ»ի Դեկտեմբեր 31-ի թիւին մէջ: Քարիւղի հարցը մեկնակէտը կ'ըլլայ զրոյցին, երբ լրագրողը կը մատնանշէ յաճախ ընդգծուած այն մօտեցումը թէ ղարաբաղեան հակամարտութեան զաղանի պատճառը Ռուսաստանի, Միացեալ -- Նահանգներու եւ Մեծն -- Բրիտանիոյ միջեւ աշխարհի քարիւղին նոր վերաբաժանումին կռուախնճոյղն է:

Լ. Մելիք Շահնազարեան ընդունելով թէ բոլոր հակամարտութիւններու մեկնակէտը ի վերջոյ տնտեսական չահեր են, ղարաբաղեան պարագային կ'աւելցնէ 1921-ի կամայական կարգադրութիւնը եւ 1988-ի օրինաւոր պահանջը որուն բաքու համարժէք արձագանգ չտուաւ: Առընչուելով քարիւղի նիւթին, յանձնաժողովի նախագահը կ'ընդունի թէ Ղարաբաղի պատերազմը արդէն աւելի բարձրացած է "որովհետեւ հակամարտութեան մէջ են ներբաշուել աշխարհի խոշոր ճաւթաարդիւնաբերական ընկերութիւնները որոնք մտադիր են Միջին Ասիայից ճաւթը բաշել -- փոխադրել Եւրոպա": Այսքանը արդէն կ'ըսէ թէ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ «տարբեր պետութիւնների ռազմավարական, աշխարհաքաղաքական եւ տնտեսական շահերի միահիւսման բարդ սկզբունքը»:

Վ. Աղաջանեանի այն հարցումին թէ Ղարաբաղի հանրապետութիւնը պիտի կրնա՞յ ճիշդ ուղղութիւն որոշել այս բարդ ու մեծ խաղին մէջ, Լ. Մելիք -- Շահնազարեան կը պատասխանէ. «այո, իրօք այս ամէնից ճաւթի հոտ է փչում, հնարաւոր է Լեռնային Ղարաբաղի տարածքում գոյութիւն ունեցող ճաւթից: Հակամարտութեան հէնց առաջին օրերից ես դէմ եմ եղել կողմնորոշման ընտրութեանը»: Յետոյ, արդարօրէն դիտել կուտայ թէ դէպի այս կամ այն պետութիւնը ուղղուելու հարցը կապուած է փոխադարձ չահերու խաչաձեւումին. այսինքն՝ ընտրողը կ'ըլլայ պատմութիւնը:

Զրոյցին ընթացքին խօսքը կ'առընչուի Ռուսաստանի եւ Միացեալ -- Նահանգներու մրցակցութեան: Լ. Մելիք -- Շահնազարեան կուտայ Պաղտատի ռմբակոծումին օրինակը, ըսելու համար թէ երկու մեծ պետութիւնները խորքին մէջ բոլորովին իրերամերժ դիրքորոշումներ չունին: Արդէն, ինչպէս կ'ակնարկէ զրուցավարը, Միացեալ -- Նահանգներ մէկ կողմէն պաշտօնապէս կը հրաժարի նախկին խորհրդային տարածքի ճակատումներուն միջամտելէ, միւս կողմէն զաղանի աջակցութիւն կը յուցաբերէ Ադրբեջանին ու Թուրքիոյ: Լ. Մելիք -- Շահնազարեան կ'ընդլայնէ այս միտքը, յիշեցնելով այն դէպքը որ Միացեալ -- Նահանգներ նամակով յայտնած են Ղարաբաղի իշխանութեան թէ իրենք քանի մը տեղօրայք ղրկած են Ղարաբաղի համար, սակայն ապրանքը կը գտնուի Բաքու եւ «մարտական գործողութիւնները շարունակելու դէպքում անհնարին կը համարեն հասցնել այն Ղարաբաղ»: Յանձնախումբի նախագահը կ'աւելցնէ թէ այդ բոլորը ըսած են քաջ գիտակցելով որ Ղարաբաղցիները պէղօրայքի կարիք ունին ճիշդ այն պատճառով որ ամէն օր նոր վիրաւորներ կ'ունենան ադրբեջանական հրթիռ -- ներուն պատճառով...: Զուգահեռ կը նկատուի Մեծն -- Բրիտանիոյ դիրքը. ան քարիւղի պետական իր ընկերութեան միջոցով մեծ գումարներ կը յատկացնէ Ադրբեջանի տնտեսութեան վերելքին:

Այս պայմաններուն մէջ, բնականօրէն կը հետաքրքրէ հարցումը թէ Ադրբեջան չի՞ կրնար միջազգային բեմի վրայ օգտագործել իր քարիւղը, նպաստաւոր դիրքի տիրանալով Ղարաբաղի խնդրին մէջ: Հետաքրքրական է պատասխանը. Ադրբեջանը այսօր միջոցները չունի իր քարիւղը ուրիշ երկրի վաճառելու քանի որ նոր նաւթամուղ չկայ որ Ռուսաստանը շրջանցէ: Ասիկա չի նշանակեր թէեւ որ Բաքու արեւմուտքի հետ կորուկ կերպով խզած է իր յարաբերութիւնները: Լ. Մելիք -- Շահնազարեանի կարծիքով «Ալիեւ փորձում է ինչ որ հաւասարակշիռ դիրք գրաւել, ոսկէ միջինը փնտռել երկու գերպետութիւնների յարաբերութիւնների մէջ»: Այս մեկնաբանութիւնը կը յանդի այն եզրակացութեան թէ «դա ամենավատ բաղաքականութիւնը չէ եւ Ալիեւը Ադրբեջանի ամենաթոյլ ղեկավարը չէ»:

Քարիւղի ազդակով Մոսկուան սիրաշահելու հարցին մասին կը տրուի նաեւ հետեւեալ բացատրութիւնը. ըստ Եւրոպայի սովորական ապառազինութեան պայմանագրին, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի, թոյլատրուած էր միայն 220 հրաձայլ, 220 զրահափառք եւ 285 հրետանի ունենալ. մինչդեռ, ադրբեջանական ազդիւրներու համաձայն իսկ, Բաքու լայն չափերով զերազանցած է այդ սահմանափակումը: Այս կացութիւնը կը բացատրուի անով որ խնդրոյ առարկայ չրջանին Ռուսաստան կեդրոնացուած զեկավարութենէ մը զուրկ էր:

Ադրբեջանի քարիւղին առեղծած մըրցակցութեան ու անոր ազդեցութեան մասին ուղղուած վերջին հարցումին կրկին խօսքը կ'առընչուի Ալիեւի վարած քաղաքականութեան. ճիշդ է որ չրջանին մէջ ամէն բան յարաբերական է, առաւելութիւն մը կրնայ չանկարծ թերութեան վերածուիլ. սակայն Ալիեւ առիթներէն օգտուիլ գիտցող զեկավար է: Ասոր հետ, Լ. Մելիք -- Շահնազարեան դէպքերու յետագայ ընթացքին համար կը չեշտէ կարեւորութիւնը հայկական ազդակին եւս. «շատ բան այստեղ կախուած է հայ զինուորականութեան եւ դիւանագէտների հրմուտ եւ յստակ գործողութիւններից»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՀԱԿԻՐՃ ԵՒ ՇԱՀԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Փափաքեցանք եւ ինչու չէ ուզեցինք ներկայիս անդրադառնալ գաղութիս Հայրենակցական Միութիւններու մասին, որոնք կեանքի են կոչուած եւ մինչեւ օրերս կը գործեն իրենց կարողութեանց չափով նիւթով օգտակար հանդիսանալու իրենց իսկ սիրով ստանձնած պարտականութիւնները ի գործ դնելու այն ամէն անոնց, որոնք յոյսով կը սպասեն, սիրով կ'ակնկալեն այն բարիքները որոնց անմիջական կարիքն ունին:

Երբ ծանր բեռ մը վերցնելու առեն տեսնենք թէ մեր ուժերը անբաւարար են, կ'երթանք անմիջապէս կը գտնենք մէկը որ մեզի օգնէ, այլ խօսքով անոր ուժերը մեզի կը միացնենք:

Եւ երբ տեսնենք թէ լեռնէն եկած ու բղխած ծանր ու խոշոր քար մը մեր ճամբան է գոցած ու արգելք կ'ըլլայ մեր անցքին, անմիջապէս կը կանչենք մեր ընկերները, որոնք կուգան կը տրեն զայն մէկդի, եւ մենք նորաբաց այդ ճամբէն կը քալենք անվեհեր եւ անվրդով: Միութիւնը ուժ մըն է ինքնին: Միութիւն մը կը կազմուի այն առեն, երբ քով քովի եկած անձեր, մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի, կ'ուզեն աշխատանք տանիլ, նուիրուիլ նպատակի մը համար, ահա այն առեն է որ անոնց տարած աշխատութիւնները կը դառնան բեղնաւոր եւ յիշատակելի:

Այսպիսին է եղած մեր գաղութային կեանքէն ներս առաջին անգամ ըլլալով 1923-ին, կազմուիլը եւ հիմնադրութիւնը Վասպուրականցիներու Հայրենակցական Միութեան: Վանեցիները ի հարկին դիտցած են մարտիրոսանալ, եւ երբ անոնց մնացեալ մէկ մասը հաղիւ կրցած է ազատիլ մեր զարաւոր թշնամիին ճիրանները, այն առեն ալ հարստահարուած են, մնացած՝ անօթի ու ծարաւ, թափառական ու զաղթական եւ ցրուած են ի սիւնս աշխարհի: Անոնք Նարեկացիին ողբերգութեան Նարեկն առած իրենց թեւերուն տակ, քալած են չարունակ գրեթէ ընտանեկան ամբողջութեամբ, աղօթած են ի խորոց սրտի, որ գտնեն վերջնական իրենց խաղաղութեան նաւահանգիստը եւ կառուցանեն իրենց բնակարանները, հոգ չէ թէ այս անգամ՝ խրճիթները:

Առնցմէ ստուար մեծամասնութիւն մը, ճշմարիտ ազգասէր եւ հաւատացեալ, եկան այստեղ, Ֆրանսայի այս հիւրընկալ երկրին, Մարսէյլի պատմական քաղաքին մէջ հաստատուելու: Վասն զի անոնք այս երկիրը նկատած էին իրենց երկրորդ հայրենիքը ուրիչ հայ գաղթականներու նման: Աչխատանքի լծուեցան հոս, տարիներ չարունակ աքնեցան ծանրածանր գործերու մէջ: Եւ օր մըն ալ պարտասած իրենց աչխատանքներէն, իրենց աչքերը երկինք բարձրացուցին. տեսան լուսինն ու աստղերը չողիւն ու փաղփիւն ու անոնց առաջնորդութիւնը հայուեցին, միշտ ապաւինելով իրենց մեծ սուրբին Գրիգոր Նարեկացիին անարատ բարեխօսութեան, եւ ըսին իրարու «պէտք է միանանք»: Եւ արդարեւ քով քովի եկան եւ հիմնեցին Մարսէյլի գաղութին Վասպուրականցիներու Հայրենակցական Միութիւնը, որ իր կազմութենէն մինչեւ այսօր կը գործէ արժանաւորապէս, իր հաղորդակցական կապը վառ պահելով աչխարհի վրայ ցրուած իր բոլոր հայրենակիցներուն հետ:

Միութիւնը ունի եւ կը պահէ Երիմեան Հայրիկի անունը կրող Փոնտը, որուն հասոյթով ան օգտակար կը դառնայ Մայր Հայրենիքին, դպրոցներուն, եկեղեցիներուն, ազգասիրական եւ մարդասիրական կազմակերպութիւններուն եւ ձեռնարկներուն, ինչպէս նաեւ այն ամէն անոնց, որոնք կ'ուզեն չունչ առնել բնական, հոգի կ'ուզեն՝ քիչ մը եւս ապրելու տենչով, այս աչխարհի երկրագունտին վրայ:

Մեզի համար խիստ բերկրաբեր անակնկալ մը եղաւ պարագան, երբ իրազեկ դարձանք, թէ անցեալ տարի Միութիւնը 10·000 տոլար ղրկած է իր զանձապահին միջոցաւ Ղարաբաղի կառավարութեան որպէս անմիջական օգնութիւն: Մենք այդ դումարին ճշդութեամբ առնուած ըլլալը հաստատող ստացագիրը մօտէն տեսնելու երանութիւնը ունեցանք, որ կը կրէր Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահին՝ հանգուցեալ Արթիւր Մկրտիչեանի անունը եւ կնիքը: Այս առընչութեամբ, տեղեկացանք նաեւ որ նոյն այս Միութեան պատասխանատու վարչութիւնը, այս տարի եւս, իր զանձապահին միջոցաւ 2000 տոլար բաժնած է Երեւանի մէջ ապրող կարիքաւոր Վասպուրականցիներուն:

Հոս ի միջի այլոց կրնանք անցնիլ չափեկան նիւթի մը մասին, եւ ուրախութեամբ յայտարարել բոլորին, թէ աւելի քան երկու ամիս առաջ, Թաղիս Պօմոնի Համազգային Վարժարանի պատասխանատու հոգաբարձութիւնը ի ներկայութեան քաղաքիս հայ ընտրանիին, զանազան Միութիւններու, կազմակերպութիւններու եւ Թաղային Խորհուրդներու ներկայացուցիչներուն, փառաւոր ճաշ մը սարքած էր Մարսէյլի Մշակութային Միութեան Տան սրահին մէջ: Հանդիսավարն էր Վարժարանին նորընտիր տնօրէն՝ Պր. Բաֆֆի Աղդումանեանը, որ պաշտօնապէս բացաւ հանդիսութիւնը եւ բացատրեց հրաւէրին բնոյթը իր զանազան երեսակներուն մէջ, եւ ապա հրաւիրեց զանազան ազգային-ներ, որոնք խօսեցան եւ յատկապէս ծանրացան վարժարանի արդի պիտոյքին վրայ, որ չէր կրնար դիմագրաւել իրեարայլորդ եւ անյետաձգելի ծախքերուն: Հուսկ յետոյ, տնօրէն Պր. Բաֆֆի Աղդումանեան, իր մօտ հրաւիրեց Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան եւ անդրանիկ աշակերտները, որոնք աւադ չկան այլեւս եւ գործունէութենէ դադրած են:

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԻՆԵՏԵԱՆ

Պօմոն

LIVRES REÇUS

LES USAGERS DE L'ETERNITE
essai sur Ernest Hello

PATRICK KECHICHIAN

SEUIL, Paris 1994.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՖԱՇԻՍՏ ՀՈՎԵՐԸ

1980-ական թուականներուն երբ Լը Փէն ֆաշիստ արտայայտութիւններ սկսաւ ունենալ, կարծուեցաւ որ անցողակի կիրք մըն էր ան, յատուկ միայն Ֆրանսայի: Նկատուեցաւ Ֆրանսական բացառութիւն: Բայց անկէ ի վեր վարակումի յաջողական պարագաներ կը յայտնուին ամբողջ Եւրոպայի տարածքին:

Գերմանիոյ մէջ Ֆրանց Շէօնհուբերի Հանրապետականները միացած՝ միւնխէնի միլիոնատէր Կէրհարտ Փրէյի Գերման ժողովրդական միութեան, 5% — 14% համեմատութեամբ քուէ կ'ապահովեն ծայրայեղ աջին: Երկրին մէջ նոր նացիստական կանոններու -- «օտարները դո՛ւրս» կոչերը աւելի բարձր կը հնչեն: Անոնք միայն 1992-ին բռնութեան 2184 արարքի հեղինակն էին, 17 հոգիի մահուան պատճառ ըլլալով: Պելժիոյ մէջ Ֆլամանները ընդհանրապէս աջակողմեան ուղղութեան կողմնակից են, ինչպէս նաեւ Հոլանտա, ուր Ազգային Ճակատը 6 տոկոսի կը հասնի: Աւստրիոյ մէջ Ազատական կուսակցութիւնը որ նախկին նացիներու խմբաւորում մըն է Եէօրկ Հայտըրի ղեկավարութեան տակ, օրէ օր յառաջընթաց կ'արձանագրէ. արդէն վիէննայի մէջ Բ. տեղը գրաւած է, քուէներու 18%-ով: Զուիցերական ծայրայեղ աջի երեք կուսակցութիւններ կը բաժնեն Ազգային ժողովի 16 աթոռները: Ազգայնական այս յորձանքէն զերծ չեն հիւսիսային երկիրներ ալ. Նորվեկիոյ եւ Դանիոյ մէջ անոնք խմբուած են Յառաջդիմութեան կուսակցութեան, Շուէտի մէջ Նոր Ժողովրդավարութեան չարքերուն մէջ:

Արեւելեան Եւրոպայի այս հոսանքը պոլթիկաց երբ Պեռլինի պատը փուլ կուգար: Օտարատեացութիւնն ու ցեղային առելութիւնը պոլթիկային մէկէն, այնքան որ Փրակայի ծայրայեղ աջակողմեան «Փոլիքիմա» թերթը կը զրկէր թէ «քաղաքը ամէն կողմ սխտոր կը հոտի»: կը հրատարակէր նաեւ 168 Հրեաներու եւ մասամբ Հրեաներու ցանկ մը որոնք պատասխանատու դիրքերու վրայ կը դրնուէին: Զեխիոյ մէջ ազգայնամոլ երիտասարդները թիրախ առած են Ցիկաններն ու Վիէթնամցիները, ինչպէս Հունգարիոյ, կամ Լեհաստանի մէջ: Ռումանիան ալ իր բաժինը առած է նացիական յորձանքէն. հոն, մեծապոյն տպաքանակով չաբաթաթերթը ամէն թիւով առելութիւն կը ժայթքէ Հրեաներու հանդէպ: Նախկին Եուկոսլավիոյ Ազգութեան խրուանթ կուսակցութիւնը կարեւոր դիրք ունի, ինչպէս Պելկրատի Սերպ արմատական կուսակցութիւնը որուն պարագլուխը Վոժիսլա Սեսելժ պատերազմի ոճրագործներու ցանկին վրայ է: Ռուսաստանի վերջին ծայր հակահրեայ «Պամիատ» (Յիշողութիւն) չարժումը ներքին պատակոծումներով թէեւ քայքայուած, բայց տասնեակ մը նոր նացիական խմբաւորումներու ծնունդ տուած է որոնք նուազագոյն 15 հազար անդամ ունին: Անոնց ղեկավարը Ժիրինովսկի դովքը կը հիւսեն պարի կոչելով ռուս ժողովուրդին լաւագոյն բարեկամը: Կը խօսին կիզարաններու կառուցումին, Հրեաներու մաքրագործումին կամ տակաւին Հրեաներու ազգային ճեմապարտէզի մը ստեղծումին մասին ուր երախաները պիտի առաջնորդուին զանոնք դիտելու...:

Համաեւրոպական այս յորձանքին մէջ գերման ֆաշիստները իրենց զայրոյթը կը պարպեն Թուրքերու վրայ, Ֆրանսացիները թիրախ դարձուցած են Արաբները, Աւստրիացիները զգոյշ են Հունգարներու եւ Զեխերու դէմ, իսկ Ռուսերը լարուած են Կովկասցիներու դէմ: Նոյնիսկ իտալացի նոր նացիները մասնակից են երեւոյթին:

Գաղթի պարագան չի բաւեր բացատրելու այս բոլորը, երրորդ աշխարհի օտարականները ոչ իսկ 2%-ի համեմատութիւն մը կը ներկայացնեն Եւրոպական Հաւատարակութեան երկիրներուն մէջ, ինչ որ 320 միլիոնի վրայ 6 միլիոնի ներկայութիւն մը կը նշանակէ. նոյնիսկ երկու -- երեք միլիոնի փախստական գաղթող եւ ապաստանեալ աւելցնելով, Եւրոպացիներու ազգային ինքնութեան սպառնալիք մը չի կազմեր այդ զանգուածը:

Կայ հարցում մը որ կը պտտի չատերու մտքին մէջ ու վախ ունի արտաբերելու. ճի՞շդ է որ վերադարձած ենք 30-ական թուականներուն: Ռուսաստանը այսօր ցոլացո՞ւմն է Վայմարի հանրապետութեան որ վերջ դուաւ նացիական յառաջխաղացքին արգելք չկարենալ ըլլալուն համար: Շատեր անվարան Ժիրինովսկիի յաղթանակը կը բաղդատեն 30-ի դերմանական ընտրութեան Հիթլէրի յաղթութեան հետ: Նմանութիւնը տպաւորիչ է: Գերմանիոյ մէջ 1918-ի պարտութիւնն ու Վերսայլի տիքթաթը վրէժի ծարաւ ստեղծեցին: Ռուսաստանի մէջ Խորհրդային Միութեան քայքայումը նոյն հոգեվիճակը պատճառեց:

Ինչ որ ալ ըլլան տեսակէտները, արթուն ըլլալու անհրաժեշտութիւնը կարելի չէ անդիտանալ. բոլոր երկիրներուն մէջ երկմակարդակ քաղաքական ճաւեր կը ջանան վարպետօրէն քօղարկել օտարատեաց կեցուածքները: Դժուար է ըսել թէ թէեւ տարբեր միջոցներով, սակայն նոյնն է նպատակը. ժողովրդավարութեան տեղ հաստատել նոր կարգեր:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ըստ աւանդութեան, հայկական Ծնունդին առթիւ Աղքատախնամի փարիզեան շրջանի երկու հանգստեան տուներուն մէջ (Յունուար 8՝ Մոնմորանսի, Յունուար 15՝ Կոնէս) տեղի ունեցան հանդիսութիւններ որոնց ներկայ եղան, ըստ վայրերուն, տեղական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Ցիշենք՝ M. Didier Pétetin (sous-préfet), M. Février (maire de Gonesse, vice-président du Conseil Général), M. Bigel (maire d'Arnouville), M. Alexandre (Conseiller de Gonesse, représentant le député Marcel Porcher), ինչպէս նաեւ հայ անձնաւորութիւններ՝ Գիւտ Աբգ., Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Թամկոչեան, Պատ. Թիլպէր Լէոնեան, Պ. Նազարեան (Մոնմորանսիի քաղաքապետ), Պ. Սէմէրճեան - Ֆէպիւս (Տէօյլա-Պառէ փոխ - քաղաքապետ), Տիկին Մատոյեան (Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի), Պ. Մուրատեան (Հ.Բ.Ը.Մ.) Պատ. Ռընէ Լէոնեան (Հայաստանի դեսպանատուն), Պ. Թամկոչեան (Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւն) եւլն. եւլն.:

Խօսք առնելով, Աղքատախնամի նախագահը՝ Պ. Ռաուլ Գազանճեան չնորհակալութիւն յայտնելէ ետք ներկաներուն, յիշեց թէ Հայց. եկեղեցին Յունուար 6-ին կը տօնէ Քրիստոսի ծնունդը ու զայն միացնելով Ամանորի տօնակատարութեան մաղթանքներ ըրաւ նախ՝ Ֆրանսայի համար, որպէսզի ան կարենայ յաղթահարել իր դժուարութիւնները, ապա՝ հիւանդներուն, գործազուրկներուն, յուսալքեալներուն որպէսզի իրենց հոգերը փարատին, մեր տարեցներուն որպէսզի ընտանեկան միջավայր մը գտնեն հոս եւ միւս հանգստեան տուներուն մէջ, հուսկ՝ Հայաստանի, որուն չխնայեց պատմութիւնը: Վերջացնելով, Պ. Ռ. Գազանճեան անդրադարձաւ այն ծանուցումին զոր «Միսիոն Անֆանս» հրատարակած էր մամուլին մէջ եւ ուր ներկայացուած երեք մանուկներէն մէկը փոքրիկ հայ աղջնակ մըն էր՝ Նորա, ինչ որ ըսել կու տար լրեն՝ թող Հայաստանի մանուկները, Սարայեւօ եւ այլուր բոլոր տառապողները ի Սփիւռս աշխարհի կարենան զինակոնոն կեանք մը ունենալ:

Իր ելոյթի վերջաւորութեան, Պ. Գազանճեան կարդացած է հեռեւեալ անձերու համակրանքի ուղերձները՝ M. Pierre Lelouche (député du Val d'Oise), M. Marcel Porcher (député du Val d'Oise), M. Froment-Meurice (député européen)

ՓՈՐՁԻՔ ՀԵՌԱՏԻՊԻ ԵՐԵՔԱՆ

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 15 / 18)

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԸ

Հայաստանի Դեմոկրատական կուսակցութեան նախագահ Ազատ Սարգսեան, անդրադառնալով Հիւլէկամայանի եւ խաղաղութեան վերաբերեալ նախագահին արտայայտութեանց, զորս ան ունեցաւ ամանորեան ելոյթին առթիւ, ըսած է թէ միայն վախքներ են եւ խաղաղութեան խոստումներ արուած էին արդէն ամրան խակ: Ինչ կը վերաբերի Հիւլէկամայանի բացման, Ա. Սարգսեան թուած է չարք մը ապրակներ եւ պարագաներ, որոնք անկարելի եւ անելանելի կը դարձնեն անոր օգտագործումը, մնաց որ ինք չի հաւատար Հիւլէկամայանին ուժանիւթի տագնապին միակ լուծումը ըլլալուն: ՀԴԿ-ի պարագլուխը նաեւ չեշտը դրած է Ռուսաստանի համար վստահելի գինակից մը մնալու անհրաժեշտութեան վրայ:

***

ԴՐԱՄԻՆ ԱՌԸՆՁՈՒՈՂ ՊԱՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Հայաստանի ելմտական նախարարութեան եւ Կեդրոնական Դրամատան Յունուար 11-ին հրապարակած միացեալ յայտարարութեան մէջ նշուած է որ սահմանուած են պատժական խիստ միջոցներ անոնց նկատմամբ, որոնք կը գործեն Դրամէն կամ նախկին ռուբլիէն տարբեր տարադրամով (բացի արտօնութիւն ստացած անհատներէն ու հաստատութիւններէն): Այսպէս, ապօրինի գործունէութիւն ունեցողները կը դատապարտուին մինչեւ երեք տարի արգելափակման եւ կը դրաւուի ապօրինի չահոյթը: Յանցանքի կրկնութեան պարագային արգելափակման պատիժը կը հասնի մինչեւ 3 — 8 տարիի, կը գրաւուի ապօրինի չահոյթը, նոյնիսկ անձնական ինչքերը:

եւ Լեւոն Քէպապճեան (Հ.Բ.Ը.Մ.եան նախագահ):

Ինչպէս նախորդ տարիներուն, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ է որ պատսպարեալները եւ Աղքատախնամի վարչութեան անդամները, անձնաւորութիւններ եւ բարեկամները ծնունդը զալ տարի դիւրար վերագտնելու յոյսով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 — 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Եւ ո՛վ անսպասելի երջանկութիւն, պատահեցաւ որ ես, պզտիկ ազգի մը աննշան մէկ զրագիտուհին, պատիւը ունենամ իրեն հետ բարեկամանալու, իրեն սեղանակից ըլլալ յետոյ:

***

Իրեւ Ֆրանսական դեսպանատան նաւային կցորդ, Փիէռ Լօթի եկած էր Պոլիս: Նորատունկեան այն առեն սերտ յարաբերութեան մէջ դեսպանին հետ, իբր Բ. Դրան իրաւագէտ խորհրդական, խընդրեր էր անոկ զինքը ներկայացնել մեծանուն զրագէտին: Դեսպանը փութով կատարեր էր այդ վախքը: Տեսութեան միջոցին քեռայրս խնդրեր էր Լօթիէն ութ օր յետոյ, զալ կէս օրուան ճաշը իր տան մէջ ընելու պատիւը չնորհել իրեն, խոստանալով մէկ քանի հայ անձնաւորութիւններ, իր տաղանդին հիացողներէն, ներկայացնել իրեն՝ եթէ թոյլատրէր: Ռամուճչօի հեղինակը սիրով ընդուներ էր այդ հրաւէրը:

Բաւական մեծ եղաւ յուզումս այդ նշանաւոր օրը. ո՛չ միայն զրական տիտանի մը պիտի ներկայանայի, այլ նաեւ՝ քեռայրիս պնդումով, պարտ էի բարի զալուստի ուղերձ մը ընել:

Հիանալիօրէն զարդարուած էր ճաշի սեղանը. քոյրս իրապէս նրբաճաշակ տանտիկին մըն էր:

Հրաւիրեալներուն մէջ կային Ֆրանսական դեսպանատան խորհրդական պարոն Պոպ, առաջին քարտուղար Պարոն Լրտու, Պետական Խորհուրդի անդամ Զարեհ Պէյ Տիլպէր, Տիկին Գաբրիէլ Սէրվիչէն, Հանի. Շինութեանց նախարարութեան իրաւագէտ խորհրդականին կինը, յոյժ զարդացած, քաջ Ֆրանսագէտ տիկին մը, եւ ուրիշ անձնաւորութիւններ, ամէնքն ալ պետական պաշտօնեայ, տիտղոսաւոր:

Ճաշի միջոցին քովը նստած էի մեծ վիպասանին: Շատ պարզօրէն կը խօսակցէինք. ան քիչ անգամ կը ժպտէր. բայց, երբ ժպտէր, չատ կ'երիտասարդանար: կը խօսէր իրեն Պոլսոյ զեղեցկագոյն վայրերուն վրայ, որոնցմէ չատերուն ծանօթ էր:

Շամփանեայի պահուն, քեռայրս իրրեւ տան տէր, խնդրեց ինձմէ քանի մը խօսք ուղղել մեծանուն հիւրին եւ անոր կենացը բաժակ առաջարկել: Ամէնքը երեսս նայեցան:

Հոն, բոլոր հիւրերը պաշտօնական դիրք ունէին. ես պարզ կին մըն էի միայն. իրրեւ պերճանք՝ ունէի լոկ երիտասարդութիւնս եւ համեստ տիտղոս մը զրագիտուհիի: Պահ մը սիրտս բաբախեց, բայց, Լօթի այնպիսի համակրալիր եւ քաջալերական նայուածք մը ուղղեց ինձ որ այլեւս միւսները կարծես չտեսայ եւ իրեն դարձած կարդացի ամենապարզ գրութիւնս, որ Աբեւելքի խայտանքը կը յայտնէր՝ իրեն նման բանաստեղծ հոգի մը, մեծ հանճար մը իր ծոցին մէջ հիւրընկալելու բախտը ունենալուն:

Շատ բարի էր իր արտայայտութիւնը, նոյնիսկ գորովալիր, պիս մտիկ ըրած պահուն:

Այդ օրէն սկսեալ եղանք բարեկամներ:

Ան հաճեցաւ այցելել իմ անշուք բնակարանս, բոլորովին անպաշտօն կերպով: Աբեւելքի անուշներովն ու վարդերովը զինքը հիւրասիրեցի:

Կ'ախորժէր որ իրեն պատմէի հէքեաթներ, հինէն մնացած աւանդավէպեր: կը խնդրէր նաեւ որ, առանց քաշուելու, իրեն յայտնեմ իր դիրքերէն կրած տպաւորութիւնները:

Ընդհանրապէս քիչ կը խօսէր, բայց պերճախօս կը դառնար երբ թուրք կիները ըլլային խօսակցութեան նիւթը. այդ պինքը կ'ոգեւորէր: Ես ալ հայ կիներուն վրայ կը խօսէի:

— Զեզի պէս չատեր կա՞ն անոնց մէջ, կը հարցնէր:

— Լաւագոյններ, եւ խիստ չատ:

— Չեմ հաւատար, կ'աւելցնէր ժպտելով:

Մինչեւ Պոլսէն մեկնիլը, երբեմն տեսնուեցանք եւ չատ անգամ կը թղթակցէինք: Երբեք Հայերուն դէմ աննպաստ չարտայայտուեցաւ, բան մը՝ որ արդէն պիտի չթոյլատրէի իրեն: Ընդհակառակն, երբ ես մեր գրողներուն վրայ կը խօսէի, կը բացատրէի անոնց գործերը, ան կը չահադրդռուէր եւ կը դնահատէր:

Մեկնելէն յետոյ իր նոր գրած ամէն դիրքերէն ինձի օրինակ մը կը ղրկէր, համակրելի ձօնով մը:

Երբ ստացայ իր Դէպի Սպահան վէպը, որ հրաշալիք մըն է, մանաւանդ Աբեւելքը եւ հնութիւնները սիրողին, հիւանդ էի, նոր ապաքինած. մէկ չունչով կարդացի եւ առաջին տպաւորութեան տակ անմիջապէս գրեցի իրեն: Պրիւսէլի մէջ, երեկոյթի մը պահուն, Լօթի, իմ մէկ ազգականիս հետ խօսակցութեան միջոցին, ըսեր էր թէ այդ նամակս իր գրքին առթիւ եղած ամէն գրախօսականներէն աւելի տպաւորած էր զինքը, որովհետեւ ան անկեղծ ու խորունկ զգացումով մը գրուած էր:

Տարիներ թղթակցեցանք:

Ցետոյ, երբ 1912-ին, Պալքանեան պատերազմէն վերջը, իր այնքան ազմուկ հանած յօդուածը գրեց Ժիլ Պլասի մէջ, Հայերը նպաստակներու նմանցնելով, չափազանց սրտմտեցայ եւ դառնօրէն գգածուած, գիր մը գրեցի իրեն: Անմիջապէս պատասխանեց. չատ անկեղծօրէն, խոնարհաբար ներում խնդրելով:

Այդ նամակին մէջ կ'ըսէր թէ՝ թուրք սպաներ սխալ տեղեկութիւն տուած էին իրեն, եւ կը ցաւէր որ վչտացուցած էր զիս եւ ազգակիցներու կը խոստանար զարմանել սխալմունքը յօդուածի մը մէջ: Ի վերջոյ, կը խնդրէր ինձմէ՝ իր այդ մեզայագիրը թարգմանելով հրատարակութեան տալ հայ թերթերու մէջ: Արդարեւ Ֆրանսացի ակադեմականի մը մեղայագիրը չահեկան կրնար ըլլալ հայ ազգին: Իսկոյն թարգմանեցի եւ ղրկեցի Բիւզանդիոն օրաթերթին, ուրկէ արտատպեց Ազատամարտ, դաշնակցական օրկանը:

(Շար. 33)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՔԼԵՐՄՈՆ - ՓԵՌԱՆ. - Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոնեըի իրենց ծնողաց՝ Զաքար եւ Մարի Զաքարեանի (մահացած Գանատա) յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

Տէր եւ Տիկին Գալաֆեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց եղբօր՝ Յակոբ Սելթեկեանի յիշատակին :

U.G.A.B.

Soirée - vidéo

l'U.G.A.B.-JEUNES
et l'A.A.K.A.
(Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé)
présentent

une soirée vidéo
consacrée aux héros tombés au Karabagh
Monte Melkonian, Leonid Askaldian, Vladimir Balaïan

le Vendredi 28 Janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Entrée : 40 F.

UGAB - PARIS

FORUM - ETUDIANT

Le prochain Forum des Etudiants
organisé par le Comité de Paris
de l'U.G.A.B.
aura lieu

le mercredi 26 Janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Conférencier : *M. René ZAKINE*
membre du Cabinet du président
du Conseil Economique et Social

Thème :

le Conseil Economique et Social,
rôle et mission de cette troisième
assemblée constitutionnelle.

ԾԱՆՈՒԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա-Կոլոմպ եւ Արժանթէօյլի «Ակնունի» մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տիկին Գիլինճեանէն եւ 200 Ֆր. Տիկին Պուրմայեանէն :

**

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած են հետեւեալ նուէրները Շաւղ Մերուկեանի մահուան առթիւ. -

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցիին՝ Այրի Տիկին Քաթի Մերուկեան 1.000 Ֆր., Պ. Ժապ Ղուկասեան, Տիկին Անահիտ Ղուկասեան, Պ. Սէնէկ Օլսէր 500-ական Ֆր., Պ. Վրոյր Շալճեան, Տիկին Երանուհի Տէր-Կարապետեան, Պ. Ժիւլիէն Նիկողոսեան, Զէյէքեան ընտանիք 200-ական Ֆր., Պ. Հայկ Մկրտիչեան, Պ. Հրանդ Զէրդուկեան, Պ. Սարգիս Թուքըլեան, Տիկին Ազատի Սանդալեան, Տիկին Լուսինէ Թէմիրեան 100-ական Ֆր. : Հայկական Հիմնադրամին՝ Այրի Տիկին Քաթի Մերուկեան 1.000 Ֆր., Պ. Ժապ Օլսէր 700 Ֆր., Հայ Մշակոյթի Տուն 250 Ֆր., Պ. Եոհան Շալճեան, Պ. Պերճ Կապպաճեան 200-ական Ֆր. : ԻՒ-ժի-Ա. - Արծիւին՝ Այրի Տիկին Քաթի Մերուկեան 1.000 Ֆր., Պ. Խոմէն Պօղեան 500 Ֆր., Պարէեան ընտանիք 200 Ֆր. : Ղարաբաղի՝ Անարէ Տէրոյեան ընտանիք 1.000 Ֆր., Պ. Լեւոն Վարդերեսեան 300 Ֆր. : Կապոյտ Խաչին՝ Ժերար Տէրտէրեան ընտանիք, Խեմթեմուրեան ընտանիք 300-ական Ֆր., Պ. Նշան Սայրիմ, Տիկին Էլէն Սէֆէրեան, Պ. Ալէն Արեւիկեան 200-ական Ֆր. : Ս. Յակոբ Եկեղեցիին՝ Պ. Պերնար Սարեան, Պ. Արիս Թէմիրեան 250-ական Ֆր. : Համազգային դպրոցին՝ ԻՒ - ժի - Ա. - Արծիւ 500 Ֆր., Տիկին Ռոժէ Տէր-Մեսրոպեան 200 Ֆր. :

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը անօրէն խորհուրդը, անդամներն ու ղեկավարը՝ կիրակի, Յունուար 30, ժամը 10-ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց բազմավաստակ ատենապետին՝

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՑԵԱՆԻ

հոգւոյն, անոր մահուան 7-րդ տարելիցին առթիւ :

Կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ
Եպիսկոպոս Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց եւ կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը պատարագէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ Մայր Եկեղեցւոյ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԼՄԱՉԵԱՆԻ

Ճեր պատարագի՝ յարգանքի հանդիսութիւն Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ :

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ Ս. ՍԱՐԳԻՍԻ

Շաբաթ, Յունուար 29, Տօն է Սրբոց Սարգիսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին : *Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :*

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԲՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

M.C.A. — ISSY-LES-MOULINEAUX

organise une

CONFÉRENCE

sur

LE ROYAUME ARMENIEN
DE CILICIE

par *CLAUDE MUTAFIAN*
Maître de Conférences
à l'Université Paris XIII

Vendredi 28 Janvier à 20 h 30

45, rue de la Défense - Issy-les-Mlx.

RENCONTRE - DEBAT
avec les DEPUTES DU KARABAGH

Jean KRIKORIAN, *Représentant de la République du Haut-Karabagh en France*, et la COPA (Coordination des Organisations Arméniennes de France) invitent la communauté arménienne à une rencontre - débat avec les députés du Parlement de la République du Haut-Karabagh :

Valéri ALEXANIAN, *membre de la présidence du Parlement et président de la Commission des affaires agricoles;*

Maxime MIRZOïAN, *conseiller de Karen Babourian (président par intérim du Parlement);*

Zori BALAYAN, *membre de la Commission des affaires étrangères.*

Mercredi 26 Janvier à 20 heures

Salle de l'Eglise Réformée du Luxembourg
58, rue Madame, Paris 6e — M° St.-Sulpice

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE

12 - 14, rue Saint-Bazile, MARSEILLE

Exposition
de peinture

Œuvres de *VARTAN TOVMASSIAN*
(*peintre d'Arménie*)

Du 28 Janvier au 7 Février

Vernissage
Vendredi 28 Janvier à 19 heures

CONFERENCES PUBLIQUES

Les Samedis à 18h30, Université Paris VII
1, rue Guy-de-la-Brosse (m° Jussieu)

— 29 Janvier —

ARMENIE
«UN PEUPLE,
UNE RELIGION,
UNE CULTURE»
par
M. Jacques GHOUGASSIAN, Ingénieur

Le Centre Culturel
SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris Ve

accueillera
le Jeudi 27 Janvier à 20 h 45
JEAN-PIERRE MAHÉ
qui donnera une conférence sur

Moïse de Khorène
et le destin
de l'Arménie

à l'occasion de la parution récente
aux Editions Gallimard
dans la Collection «Aube des Peuples»
de
L'Histoire de l'Arménie de Moïse de Khorène
traduite par Annie et Jean-Pierre Mahé
Vente du livre et signature
par les traducteurs

Entrée libre

M° Monge ou Cardinal Lemoine

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

GRANDE TOMBOLA

Une *Grande Tombola* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.

1er prix : 1 Renault Twingo
et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares
1 téléviseur grand écran
1 tapis

Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Վիլէօրպանէն Ֆիկին Մարի Գալուստեան 2000 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի «Հայաստան գործադրութեան» (առանձ՝ «Յառաջ»էն) եւ 400 Ֆր. «Յառաջ»ին :

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONATEURS
CAMPAGNE GAZODUC
au 30 Novembre 1993
(le total a été annoncé dans le numéro du 22 Décembre)

— 500 Francs :

M. Christophe Alexandrian, Mme Alice Alyanakian, M. Tamans Andikian. M. Jacques Andréassian, M. A. Antréassian, M. Haroutun Antréassian, M. et Mme Robert Azaryan, Mme Yéranouche Balbalian, M. Basmadjian, Dr. Jacques Baur, M. et Mme Serko Berberian, M. et Mme S. Boghossian, M. André Curiant, Mme Marie-Louise Boyadjian, Mme Elise Brailon, M. R. Der-Merguerian,, M. Samuel Demirdjian, M. et Mme Charles Devedjian, Mme Marie-Rose Depoyan, Mme Isgouhie Djerigian, M. Jacques Donabedian, Anonyme, M. et Mme Edmond Garabédian, M. et Mme Aristakès Hatchadourian, M. et Mme Claude Heratchian, Mme Yolande Jabourian, Mme Louise Jamgotchian (2 versements de 500 Francs), M. Mardiros Karagossian, M. Jérémie Karakehiayan, M. et Mme Georges Karakulahian, M. A. Khatchadourian, Mlle Alice Kazandjian, Mlle J. Kazandjian, M. Kéchichian, M. Garabed Khatchadourian, M. et Mme A. Keroglouyan, M. et Mme Jean Kodjabachian, M. Marc Krikorian, Mlle Rose Krikorian, Mme Sarkis Krotchian, Mme Sophie Le Garlanteze, M. Claude Mandy, M. Alain Menzildjian, M. Copernic Milauchian, M. et Mme Ardachès Minassian, M. Edouard Minassian, M. Marc Minassian, M. Robert Muradian, M. et Mme Serge Nahabedian, M. et Mme Daniel Nechanian, M. Albert Nerguisian, Mme Marie Onan, M. V. Sarkissian, M. Jacques Serdjanian, M. Mayk-Philippe Tahmazian, M. Noubar Tavitian, M. Marcel Tchinguirian, M. et Mme Léon Tchilinguirian, Mme J. Tchomlekdjioglou M. et Mme Antoine Tekian, M. Gérard Thémelin, M. Zarouguian, M. et Mme Patrice Zakoian;

— 400 Francs :

Mme Nevart Boyadjian, M. et Mme Raffi Derderian, M. Joseph Dosseto, M. et Mme Jean-Pierre Kibarian, Mlle Marie Sakkalian, Mme Nadine Touchet;

— 300 Francs :

Mme Jeanette Abramian, M. et Mme M. Altiparmakian, Mme Zabel Antréassian, Mme Jocelyne Balidian, Mme Eugénie Chaghougian, Mme Maïda Frangulian, M. et Mlle Guéguchian, M. Noubar Keleyan, Mme Sima Hasbanian, M. Garabed Herpoyan, Mme Madeleine Manoukian, M. Marc Movsessian, M. et Mme Saboundjian, M. Arthur Santoukhdjian, M. Stéphane Tavitian, Mme Elisabeth Torossian;

— 250 Francs :

M. Arman Garavaryan, M. Dikran Gostanian, Mme Sona Gumuchguerdanian, Mme Sarkis Keciyan, M. et Mme Mihrtat Kurtyan, Mme Serpouhie Sarkissian, M. Gérgor Vartanian;

— 210 Francs :

M. Raymond Kévorkian.

(A suivre)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի յաղթականի հերոսամարտի 79-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ ՀԻՆ ԷՋԵՐ

Ի ՅՈՒՇ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 37-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
– 1957, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26 –

Ձայներ

Միամի՛տ Պէրթլօ...

Դո՞ւն ալ յուսախաբ պիտի ըլլայիր: Դուն որ տարրերուն էութիւնը մագլած էիր այնչափ պինդ, այնքան ապահով որքան բազէն իր որսին կուչուը, դուն որ կը բաղադրէիր կամ կը լուծէիր կանխորոշ հաշիւներու համաձայն, եւ արդիւնքը կը ստանայիր ճշգրտօրէն, անվրէպ, առանց դիպուածին բան մը ձգելու. դո՞ւն ալ պիտի խաբուէիր չնչաւոր տարրերու էութեան մասին, պիտի հաւատաք ունենայիր անոնց բարուքեան վրայ:

Միամի՛տ Պէրթլօ...

Բարի էիր: Ինչ որ հինները խղճմտանք կը կոչէին եւ մենք այսօր դիտակցութեան անունով կը ճանչնանք, կը բոցոտէր քու զգայուն էութիւնդ, եւ քու դիտունի պայծառ դատողութեամբդ, կը տրամաբանէիր թէ այս այսպէս պէտք չէ ըլլայ...

Կը տեսնէիր խոնարհ ազգ մը, դարերու ժառանգութիւն, զոր բնաջնջելու կ'աշխատէին հրէշային բարբարոսութիւններով, Բուզան կամ Վենկթիմուրը չինեցընող գազանութիւններով: Կը լսէիր պատմութիւնը այդ հեռաւոր ազգին որ, լքուած ամէնուն կողմէ, տիտանեան պայքար մը կը մղէր իր գոյութիւնը պահպանելու յամառ ձգտումով: Կը տեսնէիր թէ ի՛նչպէս քաղաքակիրթ, քրիստոնեայ, անհամեմատ աւելի զօրաւոր ազգեր չէին բարեհաճիր իսկ օգնութեան թեթեւ չարժուձեւ մը փորձել ի նպաստ այդ ազգին, որ, հակառակ իր թշուառ կացութեան, անզանցառելի ազգակ մը եղած է արեւմըտեան մտքին ծաւալման գործին մէջ, որ լուսաւորութեան, հոգ չէ թէ համեստ, ջահ մը պատցուցած է միշտ իր կոխած տեղերը, նոյն իսկ աւերակոյտերու մէջէն, եւ որ այդ խակ պատճառով, ահա խեցեվճիտ կը դատապարտուի արիւնախանձ ճիւաղներու կողմէ:

Սիրտդ կը մորմոքէր, դիտելով թէ ինչպէս այդ հալածական ազգը, մոռնալով իր բազմադիմի ծառայութիւնները Մարդկութեան դատին, որոնք երախտաւորի արդար արժանիք մը կ'ապահովէին իր բարեմասնութիւններուն վրայ, եւ, հետեւաբար, իրաւունք կուտային պահանջելու ինչ որ պէտք էր իրեն, ընդհակառակն, իբրեւ զոհ, իբրեւ ընդհանուրէն անիծուած յանցապարտ, գլուխը կախ, արտասուդին՝ օգնութիւն կ'աղաղակէր, նուաղուն աչքերը հզօր «մարդասէր» Եւրոպային յառած, անոր ականջին կը հասցնէր համասփիւռ զարհուրանքի եւ գազանութեան պատմութիւններ, որոնց նմանը ոչ մէկ ազգ արձանագրած է իր տարեգրութիւններուն մէջ, որոնց խորութեան ոչ մէկ լեզու պիտի կրնայ թափանցել:

Կը տեսնէիր բոլոր ատոնք...

Եւ որովհետեւ զգալ դիտէիր, եւ որովհետեւ արիասիրտ էիր ամէն ատոր նկատմամբ, ամէն անասնական ինքնահաճութիւն արհամարհելու համար, դուն ալ քու փառաւոր անունդ կցեցիր միջազգային այն ապերասդի լեզէոնին, որ իրեն սրբազան պարտականութիւն համարած է մոնկոլեան արհաւիրքներու տակ, աւերակներու խորը ճռւացող ազգի մը հոգնահիններուն լաւի ընել խլացած ականջներու, ընկեր - արարածներու թշուառութեան արձագանգներովը ցնցել բթացած ջիղերը:

Եւ գիտունի ձայնիդ գոռ չեչոը խառնեցիր այն աղաղակին որ կը բարձրանար խիզախ բերաններէ պաշտօնական հրէշաւոր անտարբերութեան, քամնելի սառնասրտութեան մէջ, աչքէ հեռու, սրտէ հեռու նահատակուող ազգին համար Ապրելու Իրաւունքը եւ Արդարութիւն պահանջելով:

Դուն եղար անոնցմէ, որոնք զգացին առանց այլ եւ այլի թէ իրենց տարրական պարտականութիւնն է թարգման կանգնիլ բիւրաւոր որբերու լեզուպատառ ճիչերուն, անհամար այրիներու սիրտ յօշոտող կանչերուն:

Եւ զարմացար որ պաշտօնական Եւրոպան ոչ խակ կը խլրտի: Եւ գիտունի խրտխտրհուրդ հայեցողութիւնը թելադրեց քեզի հաւատալ թէ՝ զգացումի ոչ մէկ չիթ մնացած է այսօրուան մարդկութեան ընդարմացած երակներուն մէջ:

Ու յետոյ, առաքինի լաստառեսութեան մը պահուն, փորձեցիր հեղ մըն ալ ովկիանոսէն անդին ներարկել բիւրազան ցաւերու չփումէն զոյացած անղուսպ հոսանուտը, խողովակ մը ձեւացնելով ամէնէն հոյակապ անուններէն:

Եւ յուսախաբ եղար: Միամիտ Պերթլօ...

Զարհուրեցար, տեսնելով որ այնքան ցաւ ու այնքան տառապանք, այնքան լաց ու այնքան հառաչ, այնքան մարդատրտունջ ու այնքան արիւն բաւական չէին, ոչ Հին եւ ոչ ալ Նոր աշխարհի «բարեկամեցողութիւնը» շարժելու, ախոյեան կանգնելու ազգի մը որ ահա կը բնաջնջուի անարգել:

Տեսար սէրը մեռած, զութը սառած, պարտականութիւնը հեղձամահ, ու մարդկութիւնը պարզ մեքենայ մը դարձած, որուն անիւները միայն Անձին Շահուն, եսին անդորրութեան իւղերովը կը շարժին:

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ եղաւ առաջին մտածումդ, երբ պատուական Ռուզվելթը, համասփիւռ հեղգութեան մթնոլորտէն թունաւորուած, կուզար իր կարգին դիւանագիտական եւ պաշտօնական նախատումներու սառնաշունչ համարատուութիւնը ներկայացնել քեզի, իբրեւ պատասխան քու աղնուական կոչիդ, իբրեւ արդարացում իր տարտնալի չկամութեան:

Միամի՛տ Պերթլօ...

Չմտածեցի՞ր արդեօք, այդ պահուն, քու հրահոսան Զայրոյթի թափին մէջ, պոռալ հայ ժողովուրդին.

- Հայե՛ր, կ'ազդարարեմ ձեզի որ յաւէտ մոռնաք Եհովան, Աբրահամու եւ Իսահակայ Աստուածը, որուն համար կ'ըսեն թէ ամենակարող է, բազումողորմ է, մարդասէր է: Կը բաւէ որչափ որ երկրպագեցիք անոր: Կը բաւէ որչափ որ ան հարատահարեց ձեզ, ամէն բան պահանջելով եւ փոխարէն քան մը չտալով, անպայման սէր եւ խոնարհութիւն պատուիրելով եւ, իբրեւ փոխարինութիւն, խուլ ձեւանալով ձեր աղաչանքներուն: Կը բաւէ՛... Այդ Աստուածը խարդախօրէն չահախնդիր է. անյագ վամպիռ մը, որուն ծարաւը չկրցաւ մարել տարիներէ ի վեր ուղխօրէն հոսող արիւնը: Այդ Աստուածը չատ աւելի անգութ է քան առասպելական Մողոքը: Անիծեցէ՛ք այդ Աստուածը եւ անոր տեղ, անոր պաշտամունքին յատկացուած խորաններուն վրայ բարձրացուցէք Նոր Աստուածը, Աւետութեան եւ Զայրոյթի ժահրով չաղախուած ամենակարող Փրկիչը, -- Սրբազան Ռումբը, պայն հաւասարապէս զործածելու համար ե՛ւ ծոպաւոր Սուլթանին, ե՛ւ թագակիր ճիւաղներու, ե՛ւ երիզաւոր պաշտօնակալներու, ե՛ւ դիւանագէտ կոչուած սրիկաներու գլխուն: Ես, իբրեւ ամէնէն անկեղծ ապացոյցը իմ համակրութեանս, ահա ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ սեփական ընաւածարանս, որպէսզի հոն անհունապէս ուժեղ, անողորմաբար խորտակող նմոյշներ ձուլէք այդ նոր կուռքին եւ, անոնց միջոցաւ, ձեր հուր Աւետութիւնը որոտաք, ձեր կարմիր Արհամարհանքը թքնէք լպիրշ Եւրոպայի եւ պժգալի Ամերիկայի երեսին, որպէսզի ձեր բռնաբարուած հայրենիքին, ձեր հարստահարուած իրաւունքներուն, ձեր մորթուած եղբայրներուն եւ պղծուած քոյրերուն, ձեր կանխաւոր նահատակներուն համարը պահանջէք արիւնկզակ Համիտէն եւ իր արժանապատիւ արբանեակներէն, անողորմ, անխնայ հաշիւներով: Ա՛յդ է միակ արմատական, անվրիպելի միջոցը ձեզի համար. ա՛յդ է -- Փրկագործ Ռո՛մբը -- ձեր միակ անկեղծ բարեկամը, ձեր դատին հզօրագոյն պաշտպանը: Զայն գործածեցէք ուր որ Բռնութիւնը կը տիրապետէ, ո՛ւր որ Իրաւունքին զոյութիւնը կ'ուրանան, ո՛ւր որ կը տեսնէք թէ Մարդկութիւնը դադրած է մարդկօրէն մտածելէ, եւ միայն որովայնային, անասնական հետապնդումներով կը զեկավարուի:

... Ա՛յս պիտի ըլլար, էհ՞, անմա՛հ Պերթլօ, քու կատկդ այն ազգին որուն այնչափ կը համակրէիր գործնապէս, ինքնեկ համոզումով, գիտունի անկանխակալ դատումով, եթէ դառն հարուածը այնչափ անակնկալ կերպով չխլէր սփոփարար կեանքդ:

Կամ թէ, քու յուսախաբութեանդ դիւային տեղին մէջ, պիտի ուզէիր ըլլալ դերագոյն ուժ մը, -- անսպառ հուր, -- ահասփիւռ ծով մը -- ամբակուռ, ահագնացած մուրճ մը՝ անողոքաբար լափելու, խեղդելու, փշրելու համար ինչ որ բռնութիւն է եւ բռնութեան բերում, ինչ որ ծնունդ է թագակիր յեղուզակներու եւ համազգեստաւոր սինքլորներու, կռչուին անոնք վայրենի Համիտ կամ լիրը Վիլհելմ, մեղկաբարոյ Խուզբրտ կամ ցաւագար Նիկոլա, Ֆոն Պիւլով կամ Զէքի փաշա:

Զէ՞, բարի Պերթլօ...:

ԲԱՐԲԱՐՈՍ

Պալիս, Յունուար 2, 1907

Վերջաւորութ

Վերջին անգամ տեսայ էի 1940 Դեկտեմբերին:

Ձիւն - ձմեռ: Վառարանին դիմացը նըստած, կը պնդէր, ձեռքէս բռնած կը պահանջէր որ քիչ մըն ալ կենամ: Ու խօսիմ, խօսիմ: Բժիշկին ալ բարեխօս կը կանչէր: Ցետոյ խաղով կը հրամցնէր: Մինչեւ անգամ կը ճղնէր հակցնել Տիկին Նուարդին որ ճաշ պատրաստէ: Ահա ձեռքն երկարած դէպի դիմացի ապակեդարանը: Դուռը գոց է. չարժուձեւ մը՝ հակցնելու համար որ բանայ: Ուրիշ չարժուձեւ մը՝ որ կը նշանակէր գաւաթներն ու պնակները չարել սեղանին վրայ:

Խօսք մը նետեցի, իբրեւ ափոփանք.

- Հայաստանը պիտի ընդարձակուի այս անգամ...

- Զէ՛ ... (նայուած մը թերահաւատ եւ հարցական):

Ցետոյ այնքան ոգեւորուեցաւ որ գլանիկ մը ուզեց եւ անմիջապէս ծխել սկըսաւ:

Տիկինը կը վկայէր թէ առաջին անգամ է որ այս տեսակ բան կը պատահի:

Աւելի առաջ, տեսեր էի պատերազմի նախօրեակին: Բայց, ուրի՛շ բան էր հանդիպումս 1938-ին:

Չեմ գիտեր ո՛վ թելադրած էր եկեղեցի տանիլ, յետոյ պոյտա մը կատարելու համար գէպի ծովափ:

Նախ գինքը տեղաւորելով կառքին մէջ, շուրջը բոլորուեցանք՝ տիկինը, բժիշկը եւ ես:

Դէպի Փրատօ, մայր - եկեղեցին:

Բարձր էր տրամադրութիւնը: Աչք ու ականջ կտրած, անդադար կը հարցնէր: «Ին...չ...»:

Երբ կառքէն իջեցուցինք, ուշադրութեամբ կը դիտէր չորս դին: Թեթեւութիւն մը կը չողար դէմքին վրայ:

Թեւէն բռնելով յուշիկ - յուշիկ առաջնորդեցինք դէպի տաճարը:

Ահա կեցեր է տեսանը որ կը դիտէ: Կ'ուզէ արտայայտուիլ, բայց բառերը խոյս կուտան: Քեզի կ'իյնայ խմաստ փնտռել նայուածքին, չարժուձեւերուն, թոթովանքին մէջ:

Ըսած եղայ թէ Հայկական Տարագրութեան պատկեր մը կը զտնուի պատին վրայ:

Աղաչաւոր նայուածքով մը որ «ո՞ւր է» կը նշանակէր, ուզեց տեսնել անմիջապէս: Ու երբ մատնանշեցի, երկա՛ր նայեցաւ, յետոյ գլուխն օրօրեց ու կեցաւ:

Առաջնորդեցինք խորանին առջեւ: Աւետի ճիչդ՝ ինչ ուզեց: Լեզուիս տակէն՝ «...Զունկն քո»:

Խանդաղատանք մը համակեց հիւանդին դէմքը: Նորէն ճիգ մը արտայայտուելու: Բայց ի զուր: Աչետարանը բռնել փորձեց, եւ երբ Գարեգին Աւք. վեր առաւ զայն, համբուրեց, երկիւղած:

Դժուար եղաւ դուրս հանել տաճարէն: Անուշելով, ինչպէս մանուկ մը, տարինք Առաջնորդական սենեակը, որպէսզի հանգըստանայ:

Սենեակին պատէն կախուած էր Հայաստանի մեծադիր քարտէսը: Հաղիւ տեղաւորուած էինք, երբ Ահարոնեան նստած տեղէն գաւազանը վերցնելով, երկարեց դէպի քարտէսը:

Կը փորձէր կէտ մը, բան մը մատնանշել քարտէսին վրայ:

Անշուշտ Հայաստանը կը փնտռէր կամ կ'ուզէր ցուցնել, «որպիսութիւնը» հարցընելու համար:

- Երեւա՞նը կը փնտռէք: = Չէ՛...

- Սեւա՞նը: = Չէ՛: - Էջմիածի՞ն, Ղարաքա՞ղ...

= Չէ՛, չէ՛ (հետզհետէ աւելի նեղսիրտ):

Գաւազանը կ'երերար կէտէ մը ուրիշ կէտ մը: Հիւանդը ուզեց տեղէն ելլել եւ պատկերին վրայ ցուցնել ինչ որ կ'անցնէր միտքէն: Մենք ալ հարցումներ, կարծիքներ կը փոխանակէինք, երբ «Վասպուրակա՞նը», չընչացի յանկարծ:

Կարծես լոյս իջաւ գլխուն: Ահարոնեան «այո, այո» կրկնեց եւ նորէն գաւազանը երերցուց մէկ որոշ կէտէն միւսը: Ու նորէն հարցական դիրք մը:

Այլեւս դժուար չէր կռահել: Մենք մեղի կը խօսէինք, -- երեւի ըսել կ'ուզէ թէ դարձե՞ր է կամ կը դառնա՞յ միացեալ: Մէկը միւսին կցուած:

Լսեց ու խայտաց:

- «Այո՛, այո՛ ... (թարգմանէ - այդ ըսել կ'ուզեմ):

Ու գաւազանը անգամ մը եւս երերաց սահմանին մէկ ծայրէն միւսը...

***

Մեծ է տարբերութիւնը, չորս տարի վերջը:

Չորս հանդիպում՝ երկու ամառան մէջ:

Առաջին այց:

Տիկինը բակին ապակեվեղակը բանալով, կը տուժէ այցելուները:

Հիւանդը նստած է սենեակին խորը, բազկաթոռին վրայ: Ինչ մը տակաւ կ'երեւար, փորհարութիւն մը անցուցած ըլլալով:

Ընդհանրապէս չող մը կ'իջնէ աչքերուն մէջ, երբ որոշ դէմքեր կը տեսնէ:

Բարեւ մը, ձեռքը բռնելով. -- Ճանչե՞ք:

= Այո՛ ... այո՛ ... (ինչպէս մանուկ մը որ կ'արտասանէ):

- Ի՞նչպէս էք, առողջ, հանգի՞ստ:

= Լա՛ւ ... լա՛ւ .. (ինչպէս արձագանգ մը կցկտուր):

Ձեռքս ամուր բռնած, կը համբուրէ ճակատս: Կը նայի ժպտուն, բայց աղօտ: Մարմնացեալ տառապանք:

Երեւութապէս առողջ է: Մարմին չընչաւոր, այլ թեւաբեկ: Դէմքով՝ «ես անբարբառ մի մանուկ»: Բայց ոչ մէկ խախտում դիմագիծերու:

Նոյն աղերսկ մազերը եւ մամուռի պէս ծնօտին փակած մօրուք մը, անչուշտ աւելի ճերմկած: Աչքերը պղտորած, եթէ ոչ պղտած: Այլ կողմը ամբողջովին կազմալոյծ, աչքէն, թեւէն մինչեւ ոտքը:

Երբ անկողինէն կը հանեն, նստած կ'ըլլայ բազկաթոռի մը վրայ: Կրնայ գաւազանի մը կռթնելով տեղէն ելլել ինքնիրեն եւ ման դալ սենեակին մէջ: Կամ երկրնկալ մինչեւ դիմացի բակը, սանդուխին գլուխը, բարձրելու համար ուրիշ աթոռի մը վրայ:

Պիչ պիչ երեսդ կը նայի: Կ'ըսես հիմա պիտի խօսի: Եւ կամ կը խօսի, կը խօսի՛, բառերը, խօսքերը մարգարիտի պէս կը չարէ, աչք ու ականջ կը չոյէ, բայց դուն ես որ չես հասկնար...

Արտասանութեան ամբողջ պաշարը՝ «այո ... այո՛...», «լաւ է ... լաւ...»:

(Քանի մը տարի առաջ, տասնեակ մը բառեր, նոյնիսկ խօսքեր կը հոլովէր. իսկ աւելի առաջ՝ չարականի տողեր): Մնացեալը զօրութեամբ, սովորութեամբ կը հասկնաս: Ողջ ձեռքը միշտ օգնական լեզուին:

Եթէ ճիշդ հասկցար, կը հաստատէ մանկունակ ուրախութեամբ: Իսկ եթէ սխալ մեկնեցիր, ժխտական դիրք մը բռնելով, ամէն բան կը փորձէ, երկրորդ անգամ, երրորդ անգամ, մինչեւ որ հասկնաս:

Յայտնապէս կը սրտնեղի, եթէ չկրցաս հասկցնել: Եւ գլուխը կը խոնարհէ անզօր դառնութեամբ:

Եթէ խօսակիցներէն մէկն ու մէկը -- ընդհանրապէս տիկինը կամ բժիշկը - բառով մը, հարցումով մը մօտեցաւ իր մրցքին, կը հրճուի, հնչուն «այո» մը մըրմնջելով, գլուխ, ձեռք չարժելով, իրրեւ հաւանութեան նշան: Եւ այն ատեն դիւրաւ կը կազմուի ամբողջ նախադասութիւնը:

Հրճուանքին անմիջապէս կը յաջորդէ կսկիծ մը խոր եւ լայնածիր, չափերուն համար անթափանցելի: Այդ պահերուն կը ցուցնէ կազմալոյծ ոտքն ու ձեռքը:

Եթէ փափուկ մը լսեց, աչք ու ականջ կը սրէ: Ամբողջ գլուխը կը դառնայ հարցական նշան, - «Ի՞նչ է ատում»--, անչուշտ առանց բառ մը արտասանելու:

Կ'ուզէ հասկնալ, իմանալ ամէն բան: Նոյնիսկ անթելին ականջ կուտայ: Լուր ունի պատերազմէն եւ կը հետաքրքրուի քաղաքական դէպքերով:

Կարդալ - գրե՞լ ... Բայց այն ատեն ինչո՞ւ այսպէս լռութեան դատապարտուած պիտի ըլլար 1934-էն ի վեր:

***

Ծանօթ անուններ կուտամ, բարեւի խօսքերով: Սարէն - ձորէն դէպքեր կը յիշեմ, վերապահելով ախուր տեղեկութիւնները: «Լաւ է, լաւ» (միշտ ձախ ձեռքը լեզուին օգնական):

Կենդանի խաչելութիւն, բայց ոչ մէկ ախտանշան ըմբոստացումի: Կը թուի թէ փիլիսոփան կախարդական սպեղանի մը կաթեցնելով, խաղաղեցուցած է բանատեղծի հոգին.

Կեաւիխս արեւը թեւերց դէպ մուտքը·
Ստուերներն ահա իջնում են
հանդարտ·
. . . . . .
Ափսոսանք չունիմ, ոչ տրտունջ ցաւի:
(Կարօտ Հայրենի)

Ուրիշ մըն ալ պիտի ըսէր թէ հարուածը այնքան ցնցեր է ջիղերը որ, տարբեր դիպուածի չէր կրնար ունենալ, բայց անզօր համակերպութենէ: Անչուշտ ամէն տարի կայծ մը կը ցնդի գլուխէն: Աչքերէն: Ջիղերէն:

***

Երկրորդ այց:

Պատահաբար զգացի որ յիշողութիւնն ալ վրիպել սկսած է:

Կարդ մը դերձուներու արձակման մասին խօսելով, յիշած եղայ նաեւ ողբացեալ Պերճուհիին տղան, Արմէնը: Չյիշեց Պերճուհին, ոչ մականունով, ո՛չ ալ դրագիտուհին: Կարգով չարեցի անոր նահատակ ամուսնին կեղծ եւ իրական անուանները, - Սարգիս Բարսեղեան, Օտապաշեան, Շամիլ, Վանի Սարգիս, Կոլոտ Սարգիս (1915-ի Արհաւիրքի առաջին զոհերէն):

Չյիշեց, չվիշեց:

Նիւթը փոխելու համար, Մարտ 3-ի ամրակոծութեան առթիւ, պատմեցի թէ Սեւրի յախճապակիի գործարանն ալ վնասուած է, - այն չէնքը ուր Հայաստանի անկախութեան դաշնագիրը ստորագրած էր 1920 Օգոստոս 10-ին:

- Հազարաւոր թանկագին անօթներ չարդուփշուր եղան...

Անթարթ կը նայի: Ոչ մէկ արտայայտիչ չարժուածք, որ համոզէր թէ հասկըցաւ:

- Չարդուփշուր եղան ինչպէս ձեր ստորագրած դաշնագիրը...

Նոյն տարտամ նայուածքը:

- Սե՛ւր, Սե՛ւր, 1920 Օգոստոս 10...

Ինքնահոս գրիչը ձեռքս, թուղթ մըն ալ սեղանին վրայ, յիշեցնելու համար ստորագրութեան պարագան:

Դժուա՛ր եղաւ միտքը բերել: Ի վերջոյ յիշել ձեւացուց: Եւ սակայն, ո՞վ կրնար վկայել:

***

Երրորդ այց:

- Ուրեմն երթանք: Ջութակն ալ մէասին կ'առնես: Ի՞նչ անակնկալ:

- Անչուշտ, անչուշտ: Նուագը օհնութիւն է:

- Եւ հիւանդաց բժշկութիւն:

- Ազգիս Հայոց ազատութիւն:

Սրտանց ուրախ՝ իր նախաձեռնութեան յաջողութենէն, բժիշկը կարծես չարական կ'երգէր մեքենաբար, երբ ժամադրուեցանք յաջորդ իրիկուան համար:

Սիրուն ծաղկեփունջ մը՝ Պ. Ա. Թ.ի վարդատատանէն: «Պզտիկ օրիորդ, այս փունջն ալ դուն առ»:

Եւ յուշիկ յուշիկ դէպի վիլլա Մարգրիտ, համանուն փողոցին մէջ, Պոմոն:

Առաջնորդը մեր բժիշկն է, մեր անմոռանալի Սիվրիհիսարլեանը: Տէր տիրական՝ դուռնէն իսկ: Նախ ինք պիտի մտնէ, պիտի ստուգէ արագ ակնարկով մը, նե՞րսն է, դո՞ւրսն է, նստա՞ծ թէ պառկած (թէեւ նախապէս պիտի ո՛ր ժամուն ինչ կ'ընէ):

Հիւանդը նստած էր բակը, սաղարթախիտ հովոցի մը տակ:

- Բարեւ, ընկեր Ահարոնեան, ի՞նչպէս էք:

- Լաւ ... լաւ ... (ձախ ձեռքը միշտ օգնական լեզուին):

- Տեսէք ինչ բերած են ձեզի, - վարդ, ջութակ, վարպետ ջութակահար:

Ծաղկեփունջը մեծ տպաւորութիւն մը չի գործեր իր վրայ: Ջութա՞կը, - ապահովաբար անոր գոյութիւնն անգամ մոռցած է:

Կը ներկայացնենք ջութակահարը, հին յուշեր քրքրելով:

Ինչո՞ւ այսպէս մռայլ կ'երեւայ այսօր, միտքը այլուր:

- Մէկ անգամէն սկսէ, Ֆիլիփ...

Ձպոտի խաղ մը եւ ջութակը կ'ոստոստէ, կը թրթռայ, կը կարկաչէ: Chaconne... Airs Bohémiens... Hopak... Chanson Louis XII... Իրարու հետեւէ:

Սարսուռ մը կը ծորի սենեակին մէջ, մինչ անդին չարաճճի հով մը կը սլսլըլայ տերեւներուն հետ, ձայն բռնելով կամ նախանձէն չաչելով:

Հիւանդը կը խոկայ, կը խլրտի: Մերթ աչքերը կը չորան, մերթ կ'աւազէ:

Յափշտակութի՞ւն: Վերացո՞ւմ խաւարչին դէպի լոյսը:

Ամէն անգամ որ կորս մը կը վերջանար, Ահարոնեան ձախ ձեռքը բարձրացնելով, ոլոր մը կը ձեւացնէր օդին մէջ, իր դգանչացումը յայտնելու համար: Ցեղոյ տեսակ մը կսկիծ, գլխու չարժումով:

- Ղայթարման, Ղայթարմա՛ն (Սպենդիարեան - Աղաջարեան):

Կովկասն է որ կը պարէ սենեակին մէջ: Օդին մէջ: Ոտքեր ու ձեռքեր թրվռուն: Մարմիններ որ կը ծփան, կը ծափեն չորս պատի մէջ: Օդին մէջ: Մինչ անդին, պատուհանէն դուրս, բակին վերեւ հովը կը չարունակէ խեղդնալ տերեւներուն հետ:

Օրհնե՞ըդ թէ մահերդ, ա՛յ հով:

Ու հիւանդը վեցերորդ անգամ ըլլալով կը բարձրացնէ ողջ ձեռքը, արտայայտելու համար իր անբարբառ գովասանքը:

*

Քանի մը օր վերջը, հիւանդը նշանացի կը հասկցնէ բժիշկին որ նորէն բերեն արուեստագէտը: (Ձպոտը զարնելու ձեւ մը կը փորձէ ողջ ձեռքով):

Չորրորդ այց: Նորէն իրիկուան դէմ, որ ամէնէն յարմար պահն է հիւանդին համար: (Ընդհանրապէս կը հանգստանայ, քնացած կ'ըլլայ կէսօրէն վերջ, մինչեւ ժամը 5):

Այս անգամ չատուր ենք, - երկու օրիորդները, տիկին մը եւ հինգ տղամարդ:

Այս անգամ աւելի պայծառ է հիւանդին տրամադրութիւնը:

Ջութակը, ջութա՛կը: Մաս մը նոյն եղանակները, մաս մը ուրիշ կտորներ, - Elégie arménienne, Rhapsodie hongroise. - կը հոսին իրարու հետեւէ: Ֆիլիփը, «զեկավար ճարտար», լոյս կը ցանէ, կ'ալեկոծէ, կը թրթռայ ու կը խայտայ լարերուն հետ: Մէկ մարմին կը կազմեն ջութակն ու ջութակահարը: Երկուքն ալ քրտնած: Իրարմով գինովցած:

Ցանկարծ սուր ճռնչոց մը:

Ջութակին լարակալը թռած էր, երկուքի բաժնուած:

- Եթէ նուագահանդէսի պահուն, բեմին վրայ պատահած ըլլար այս արկածը...

- Աւանկ բան տասը տարին անգամ մը չի պատահիր:

Հայ արհեստաւորը երկաթ կը ծեծէր աքսորի ճամբաներուն վրայ: Աբուեստագէ՞տն էր որ պիտի անճրկէր, չէն քաղաքի մը մէջ:

- Օրիորդ Թէլեան, կարելի չէ՞ բերել ձեր ջութակը:

Տասը վայրկեան վերջը, Ֆիլիփ միւս ջութակին լարակալը իր նուագարանին յարմարցնելով, վերսկսած էր իր վհուկի խաղերը: Կարծես աւելի աշխուժացած էր, ի հեճուկս արկածին:

Ահա նորէն «Ղայթարմա»ն:

- Կովկասը, Կովկա՛սը, ոստոստուն եւ կենսուրախ:

- Այո ... Լա՛լ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵԱԼԹԱՆ

Խորհրդային կարգերու քայքայումէն ետք Նոր Եալթա՞ մը կը խմորուի. առաջին չրջանի տատանումներէն ետք, Ռուսաստանի տիրակալութեան հակումները 1945-ի կրկնութի՞ւնը մը կը պատրաստեն չատ մը միտքերու մէջ: Աչխարհ մոռցած չէ որ 1945 Փետրուարին Եալթայի մէջ Ստալին, Զըրչիլ եւ Ռուզվելթ քաւական յստակ գիծերով վերաձեւեցին Եւրոպան, անոր արեւելեան հատուածը յանձնելով Խորհրդային Միութեան գերիչխանութեան: Այսօր, դատելով որոչ երեւոյթներէ, երկրորդ Եալթայի մը ստուերը կը նչմարուի աչխարհի նոյն չրջանին վրայ:

Ճիշդ է որ Պեռլինի պատին քանդումէն ի վեր չատ բան փոխուեցաւ. սակայն արդեօք կարելի չէ՞ որ պատը վերահիւսուի առանց քարի ու չաղախի: Աւտր համար քաւարար կը նկատուի արդէն Պալթեան երկիրներու ՕԹԱՆ-ի անդամակցութեան տրամադրութեան դէմ Մոսկուայի վէթօն: Ռուսաստանի Արտաքին նախարարը կոզիրեւ քաւական բացայայտօրէն յայտնեց թէ Եւրոպայի մէջ կային ռուսական եւ եւրոամերիկեան ազդեցութիւններու գօտիները: Արեւելեան երկիրներու ՕԹԱՆ-ի մասնակցութեան ռուսական վերջոյն եռք, ուչադրութիւն կը հրաւիրուի ազգայնական պարագլուխ Ժիրինովսկիի սպառնալիքներուն, որոնք հիւլէական ազէանոցներու հեռանկար կը պարզեն աչխարհին եթէ Ռուսաստանի տարածքային չահերը անտեսուին:

Ռուսաստանի դէմ Արեւմուտքի ընկերակումներու ուրիչ փաստ մըն է Պոսնիոյ հարցին ստացած ընթացքը: Երեք տարիէ ի վեր պատերազմը կը չարունակուի եւ ոչ մէկ լուրջ քայլ առնուեցաւ, միչտ ռուսական հաւանական հակազդեցութիւններէ խուսափելու մտադրութեամբ:

Կրաւորական կեցուածքին մէջ կայ նաեւ վերամիացած Գերմանիոյ առթած վախը: Բնականն պայմաններու մէջ, այս երկիրը Արեւմուտքի սահմանապահը պիտի ըլլար. ու զարմանալի չէ որ արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն ՕԹԱՆ-ի անդամակցելու փափաքը լսելի եղաւ նախ Գերմանիոյ կոզմէ. անոնց ՕԹԱՆ մուտքը մանիոյ կոզմէ. անոնց ՕԹԱՆ մուտքը սլիտի ընդլայնէ կեդրոնական Եւրոպայի սահմանները ու Գերմանիան հեռու ձգէ ճակատի դիծէն: Այս պարագան է որ մերժողական կեցուածքի կ'արժանանայ Մոսկուայի կոզմէ: Ժիրինովսկիի յայտարարութիւնը թէ Գերմանիոյ հետ կրկին սահմանակից երկիրներ կ'ըլլան, կը նչանակէ թէ անդամ մը եւս նկատի չեն առնուիր Լեհաստանի եւ Չեխոսլավաքիոյ ինքնուրոյն գոյութիւնները:

Ամէն բան կախում ունի Գերմանիոյ ընթացքէն. այդ երկիրը անդամ է Ատլանտեան ուխտին, սակայն իր արեւելեան մասը տնտեսական եւ զգացական կապեր ունի Արեւելքի հետ: Բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը վնտռէ համայնավարական չրջանը. անոնց մօտ հետզհետէ կը ծաւալի չէզոքութիւնը, ինչպէս նաեւ Արեւմուտքի հանդէպ արհամարհանքը: Այս Գերմանիան է որուն կը զարպասէ կոզիրեւ լռելեայն, երբ կ'ըսէ. «ռուսեւ-դերման առանցքը Եւրոպայի չարժիչ ուժը պիտի ըլլայ»:

Ցայտնի ու քօղարկուած սպառնալիքներու այս մթնոլորտին մէջ, ոմանք արդարացիօրէն կը յիչեն 1952-ին Ստալինի կոզմէ Ատէնաուըրի կատարուած առաջարկը, անձնական թղթակցութեամբ մը. կարելի էր միաւորել Գերմանիան եթէ ան չէզոքութիւն խոստանար: Այսօր, Ստալինը չկայ այլեւս, բայց կան նոր աչխարհակալական գաղափարներու տէր ղեկավարներ. իսկ հանդիպակաց կոզմը պարապը կը տիրէ. ոչ Տը Կօլ մը կայ, ոչ ալ Ատէնաուըր մը որ ի գերեւ հանէ Մոսկուայի խաղերը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՓԻԹՈՓՔԸՀԱՑՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-21-

ՄԱՇՏԶՆԵՐ ԵՒ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ

Սփիւռքահայ հին բարեկամներու
հեռքը գտնելու
ձեւերէն մին էր՝ սկիզբէն ի վեր՝
մահազդներու մէջ յիչատակումը՝
սգակիրներու
անունին կցուած քնակավայրին:

Նախապէս գոնէ մեր ժողովուրդին
կոտորակումը
որոչ քաղաքներ միայն կ'ընդգրկէր
Թէկուզ իրարմէ մղոններ հեռու,
ուր եւ ունէինք հոծ բազմութիւններ:

Սակայն այս վերջին քառասնամեակին՝
գաղութէ -- գաղութ ընտանիքներու
նոր ալիքներով տեղաչարժային՝
կարգ մը մահազդներ կարծէք ըլլային
երկրամասերու եւ քաղաքներու
աչխարհագրական մէկ ցուցակագրում:
Ներքէ ու մտքէ չանցած վայրերու
խորքէն յիչումը հարազատներու՝
մահազդով միայն վերամիացած՝
գիս կը համակէ անճկութեամբ անհուն,
Թէկուզ անծանօթ ըլլամ չատերուն:

Այս ի՛նչ տարտղնում ... Կրնանք
իսկական
ՄԱԿ կազմակերպել ցուցահեռական,
որուն օրէ օր նաեւ կ'աւելնան
արտագաղթողներ ե՛ւ Հայաստանէն
ե՛ւ նախկին սովետ աչխարհամասէն:

Բաւ է որ դիտնամ, Թէ ամէնուրեք
սփիւռքատարած մեր մակոյկներու
ցուցակը ղեկով դէպի հայրենիք
ուղղուած կը մնայ
որպէս միայնակ վարոս յուսատու
եւ ընդհանրական մաղնիս իղձերու,
նախկին ձեւով չեմ կարդար անկասկած
մահազդներուն մէջ հրատարակուած
Թէկուզ ամէնէն անսպասելի
ինչ - ինչ անուններ բնակավայրի:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

ԼՍԱՓԱՐ ՊՐՈՒՆՔԻ

FRANCE - MUSIQUE (FM 89,65)

Յունուար 28-ին, ժամը 12·38 - 14 հրաւարակային յայտագիր մը կայ (հրաւէրները կրնան առնուիլ ռատիօ -- Ֆրանսէն) որ ուղղակի կը սիրուի:

Երաժչտական բաժինը, հարցազրոյցներով ընդմիջուած, կ'ապահովէ Ջութակահարուհի՝ Անտրէ - Արմէն Սթաքեան:

Հայ հօրմէ, ղուիցերուհի արուեստագիտուհին, ծնած 1943-ին, կանոնաւոր կերպով ելոյթներ կ'ունենայ Եւրոպա Թէ Միացեալ - Նահանգները, որպէս մենատաւր, նուագախումբի հետ, սենեկային երաժչտութեան Թէ տալօ: Ուսումը կատարած է Ժընեւի «Conservatoire»ի: Ցաճախ կը ներկայանայ ձայնասփիւռէն Թէ հեռատեսիլէն, 1973-էն ի վեր Ջութակի դասարան մը կը ղեկավարէ Ժընեւի Երաժչտանոցը:

Եւ նորէն ձեռքը օդին մէջ ծփուն, ի նչան գոհունակութեան:

Այս անդամ այնքան ոգեւորուած էր որ, երբ տիկինը ըմպելի հրամցուց այցելուներուն, ինքն ալ ուզեց խմել:

Խարուսիկ խնծիղ մը ղէմքին վրայ՝ կը խլրտէր, երկինքէն կայծակը յափշտակել կ'ուզէր, բառ մը, մէկ հատիկ բառ մը արտասանելու համար: Ապա տրտունջի չարժուածք մը, որով կ'աւաղէր Թէ աջ ձեռքը չի գործեր:

Դուրսը հովը կը սուլէր, տերեւները կը սոսափէին, եւ մենք անճկութեամբ կը դիտէինք Տառապեալը, որ այս անդամ ալ նչանացի կը հասկցնէր Թէ աչ աչքը չի տեսներ:

Ներկաներէն մէկը միւսին երեսը նայելու կը վախնար, արցունքը չմատնելու համար:

Ու նորէն հովը: Տերեւները: Ստուերները, որոնք այս անդամ հայերէն կը խոսէին.

... Աւետարի խորհուրդ առանց բնարի մի լար է հեծծում:

Շ

«Հայկաչէն»
1 9 4 3

(Շար. Ա. էջէն)

պական Միութեան անդամ չեզող երկիրներու հետ յարաբերութեանց Կոմիտէի նախաձեռնած բանակցութիւնները, որոնց կը մասնակցին Հայաստանի, ԼՂՀ-ի եւ Ադրբեջանի խորհրդարանականներ: Հայաստանի կողմէն կը մասնակցին Գ. Ա-ի նախագահութեան անդամ Աչոտ Ոսկանեան, երեսփոխաններ Շաւարշ Քոչարեան եւ Սուրէն Զոլեան, Ղարաբաղի՝ Վ. Աւետիսեան եւ Մ. Մխզոյեան:

❦

ՀՅԴ-ԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՅԴ-եան Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն Յունուար 22-ին հրապարակած իր յայտարարութեամբ կը տեղեկացնէ թէ, ի տես Արցախի ճակատին վրայ ստեղծուող կռիւներուն, Գուսակցութիւնը նոր զօրակոչի ենթարկած է իր շարքերը: Հոն նշուած է նաեւ որ Հանրապետութեան իշխանութեանց եւ ընդդիմութեան միասնականութիւնը անհրաժեշտ է Արցախի հարցին շուրջ:

***

ՌՈՒՍ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԼՂՀ-ԵԱՆ ԴԱՒ ԱՑԸ

Յունուար 21-ին ԼՂՀ-եան Գերագոյն Խորհուրդին մօտ տեղի ունեցած է Խորհրդարանի նախագահութեան եւ Սահմանակեր ժամանած ռուս մտաւորականներու «Կրիկ» Կոմիտէի ներկայացուցիչներու հանդիպումը: Տեսակցութենէն վերջ ռուս հիւրերը հեռագիր ուղղած են աշխարհի առաջատար Պետութեանց ղեկավարներուն եւ միջազգային հանրութեան, որպէսզի անմիջական հրադադար հաստատուի եւ խաղաղ բանակցութիւններ սկսին Արցախ:

M.C.A. — ISSY-LES-MOULINEAUX

organise une

CONFÉRENCE

sur

LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE

par *CLAUDE MUTAFIAN*
Maître de Conférences
à l'Université Paris XIII

Vendredi 28 Janvier à 20 h 30

45, rue de la Défense - Issy-les-Mlx.

RENCONTRE - DEBAT
avec les DEPUTES DU KARABAGH

Jean KRIKORIAN, *Représentant de la République du Haut-Karabagh en France*, et la COPA (Coordination des Organisations Politiques Arméniennes de France) invitent la communauté arménienne à une rencontre — débat avec les députés du Parlement de la République du Haut-Karabagh :

Valéri ALEXANIAN, *membre de la présidence du Parlement et président de la Commission des affaires agricoles;*

Maxime MIRZOïAN, *conseiller de Karen Babourian (président par intérim du Parlement);*

Zori BALAYAN, *membre de la Commission des affaires étrangères.*

Mercredi 26 Janvier à 20 heures

Salle de l'Eglise Réformée du Luxembourg
58, rue Madame, Paris 6e — M° St.-Sulpice

Le Centre Culturel
SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris Ve

accueillera
le Jeudi 27 Janvier à 20 h 45
JEAN-PIERRE MAHÉ
qui donnera une conférence sur

Moïse de Khorène et le destin de l'Arménie

à l'occasion de la parution récente
aux Editions Gallimard
dans la Collection «Aube des Peuples»
de
L'Histoire de l'Arménie de Moïse de Khorène
traduite par Annie et Jean-Pierre Mahé
Vente du livre et signature
par les traducteurs

Entrée libre

M° Monge ou Cardinal Lemoine

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Յունուար 29, Շաբաթ օր, տօն է Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ Նորին Մարտիրոսին եւ Զորեքտասան Հինուրացն:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ պիտի մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ Ս. ՍԱՐԳԻՍԻ

Շաբաթ, Յունուար 29, Տօն է Սրբոցն Սարգիսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին: *Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:*

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

U.G.A.B.

Soirée - vidéo

l'U.G.A.B.-JEUNES
et l'A.A.K.A.
(Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé)

présentent

une soirée vidéo
consacrée aux héros tombés au Karabagh
Monte Melkonian, Leonid Askaldian,
Vladimir Balaïan

le Vendredi 28 Janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Entrée : 40 F.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԷՑԼ

Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի տնօրէն խորհուրդը, անդամներն ու ղեկավարը՝ կիրակի, Յունուար 30, ժամը 10-ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց բազմավաստակ ա-տենապետին՝

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՑԵԱՆԻ

հոգւոյն, անոր մահուան 7-րդ տարելիցին առթիւ:

Կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԱՃԵԱՆ
Եպիսկոպոս Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը պատարագէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւր Մայր եկեղեցւոյ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
Սահակ -- Մեսրոպ Երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

Ճաշ պատարագի՝ յարգանքի հանդիսութիւն *Սահակ -- Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հայրապետեանի, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Տիկին Զարուհի Գասոյեանի մահուան առթիւ (1994 Յունուար 14) եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

SÉJOUR
à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription:
M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.

— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

Prix : (pension complète - vin compris)

14 ans et plus	= 1.700 F.	+ voyage
9-13 ans	= 1.200 F.	+ voyage
3-8 ans	= 800 F.	+ voyage
- 3 ans	= gratuit.	

GRANDE TOMBOLA

Une *Grande Tombola* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.

1er prix : 1 Renault Twingo
et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares
1 téléviseur grand écran
1 tapis

Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

COLLEGE INTERNATIONAL DE PHILOSOPHIE

CYCLE DE CONFÉRENCES AUTOUR DE L'ARMÉNIE

organisé avec l'association Solidarité Franco-Arménienne

JEUDI 27 JANVIER

La conquête de l'Exil.

A l'occasion de la publication du *Bois de Vincennes* (Ed. Parenthèses, Marseille) de *Nigoghos Sarafian* (traduction Anahid Drezian).
Avec la participation de
JANINE ALTOUNIAN, KRIKOR BELEDIAN et *MARC NICHANIAN.*

•

La séance sera animée par GERARD MALKASSIAN, correspondant du Collège international de Philosophie auprès de l'Université d'Erevan (Arménie)

•

Elle se tiendra de 20h à 22h, au *Collège International de Philosophie :*
Salle des Débats B — 1, rue Descartes, 75005 Paris
(Entrée par le 25, rue de la Montagne Ste. Geneviève).

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE

12 - 14, rue Saint-Bazile, MARSEILLE

Exposition de peinture

Œuvres de *VARTAN TOVMASSIAN*
(*peintre d'Arménie*)

Du 28 Janvier au 7 Février

Vernissage
Vendredi 28 Janvier à 19 heures

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ-ի Փարիզի մասնաճիւղը անդամական ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Յունուար 29-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, 75009 Paris

Կարեւոր Օրակարգ. - *Մասնաճիւղի բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը փափաքելի է:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաչանի «Խաղաղաբեր» մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի հեռաձայնով նուիրատուութիւնները ստացած է Տիկին Յարեթ-Նահովեանի մահուան առթիւ. -- Տիկին Տիրուհի Պետոյեան 500 Ֆր., Տիկին Անի Քսեան 250 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27
JEUDI
27 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·248 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.248

ԱՐՅԱԽԵԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԳՐԳՈՒՉ ԼՈՒՐԵՐ

Իթար - Թաս մամուլի գործակալութիւնը, Յունուար 26-ին, կ'արձագանգէր ադրբեջանական աղբիւրներէ հաղորդուած լուրի մը ըստ որուն՝ «240 հայ զինուորներու խումբ մը քնացնցուած է երկուշաբթի, Քելբաջարի շրջանը տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին»: Լուրը տուած է Բաքուէն Պաշտպանութեան նախարարութիւնը որ կ'աւելցնէ թէ հայկական ուժերը չեն ուզեր ձեռք հանել Քելբաջարը իր ռազմի հանքերուն պատճառաւ:

Նոյն առաւօտը (Յունուար 26), ճշդեցինք երեւանէն թէ այս լուրը չի համապատասխաներ իրականութեան: Կռիւներ կը մղուին այդ շրջանին մէջ, Օմար լերան շուրջ, 3000 մեթր բարձրութեան վրայ եւ պարզ է որ հայկական ուժերը կրնան տներ ունին: Առաւելաբար սակայն ձիւնէն եւ ցուրտէն է որ զինուորներ մեռած, ոտքերը սառած են, եւայլն: Ճշդրիտ թիւ կարելի չէր տալ, բայց 15-էն 20 մեռեալ կար:

- Ղարաբաղի Ներքին նախարարին տեղակալը՝ Ալեքսանդր Աղազարեան յայտնած է Նոյեան Տապան գործակալութեան որ Ղարաբաղի ռազմաճակատը դերի բռնուած է ադրբեջանական բանակի թուրք զինուոր մը, կեռարացի, ծնած 1958-ին: Աղազարեան այս կապակցութեամբ հեռաձայնով խօսած է ազերի իր պաշտօնակիցին՝ Նամըք Աքթասովի հետ եւ այս վերջինը լսած է՝ «մենք այդպէս զինուոր ռազմաճակատ չենք ղրկած»:

***

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 22 / 25)

Գ. Խ.-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ
ՀԵՌԱՁԱՅՆԱՅԻՆ
ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ. Խ.-ի նախագահ Բարգէն Արարքցեան Յունուար 24-ին հեռաձայնային խօսակցութիւն մը ունեցած է Ռուսաստանի Դուման նախագահ Իվան Ռիբկինի, իսկ Յունուար 25-ին Ղորղըզստանի նախագահ Վլադիմիր Շումեյկոյի հետ: Այդ պաշտօններուն իրենց ընտրութեան կապակցութեամբ Բ. Արարքցեանի շնորհաւորութեան արտայայտութիւններէն ետք քննարկուած են հայեւռուսական յարաբերութիւնները, այդ գծով միջխորհրդարանական կապերը:

***

ՄԱՐՏԵՐՈՍ ՎԵՐԶԻՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԸ

Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Վահան Յովհաննիսեան մեկնաբանելով ԼՂՀ-եան ճակատի վերջին զարգացումները, չատ ծանր որակած է կացութիւնը եւ հայկական տեսանկիւնէն փափուկ՝ երեք գործօններու հետեւանքով: Նախ անոր համար որ, 4-ամեայ պատերազմով կոփուած Արցախցիները որոնք գոհ կ'երթան ճակատը, կարելի չէ փոխարինել թէ թիւի եւ թէ որակի տեսակէտէն: Ապա անոր համար, որ պատերազմը հետզհետէ դաշտային եւ հետեւաբար բազմամարդ ուժերու ճակատումի բնոյթ կը ստանայ, ինչ որ ի վնաս ղարաբաղեան ուժերուն է, որոնց ունի զրահատեխնիկայի եւ ծանր հրետանիի գերազանցութիւն: Երրորդ գործօնը բարոյահոգեբանականն է: Ազրբեջանի հեռատեսիլը միշտ ցոյց կուտայ նախագահ Ալիեւը զինուորական շրջանակներու մէջ, հրաժայլի մը մօտ, սպաննուած զինուորի մը սուգի արարողութեան եւայլն, ինչ որ թափ կուտայ երկրին ռազմաճակատ հոգեբանութեան, մինչ պարագան նոյնը չէ Հայաստանի մէջ:

***

ՔԻԶԱՆ ՀԱՅԿ. ԱՌԱՔՍ ՄԸ
Կ'ՈՊԵԿՈՀԷ

Յունուար 26-ի «Փիկառօ»ի ծաղրանկարը զոր կը ստորագրէ ժագ Ֆէզան կ'ոպեկոհէ հայկական առած մը: Մէթերան ձեռքն առած է «Փիկառօ» մը ուր գրուած է՝ «Ճշմարտութիւնն ըսողին, ձի մը տուէք» ու կը բացագանչէ՝ «երբ կը խորհիմ թէ, եթէ աւելի կանուխ ծանօթ եղած ըլլայի հայկական այս առածին, 13 տարի է որ հարայի մը տէր եղած կ'ըլլայի»:

ԸՆԿԵՐԱ - ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ
ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Յունուար 21-ին, ՀՌԱԿ-ի ղբաւեհնեակին մէջ տեղի ունեցած է ընկերա - տնտեսական իրավիճակին քննարկման նուիրուած հանդիպում մը, որու մասնակցած են կառավարութեան անդամներ, երեսփոխաններ, կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ, մասնագէտներ: Ելոյթներ ունեցած են կուսակցութիւններու պարագլուխներ, Պետական նախարար Սեպուհ Թաշճեան: Հիւլէակայանի վերարացման նիւթին շուրջ խօսակցութեանց ընթացքին, նախարարը յայտնած է, որ հետազօտութիւններու փուլէն վերջ, Փետրուարին կը սկսի նորոգութեան փուլը, երեք ամիս եւս ալ օգտագործման փուլը: Արտաքին փոխ - նախարար Ժ. Լիպարիտեան ալ խօսած է Արցախի հարցին շուրջ:

***

ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԸ
ԴԱՐՁԵԱԼ ՓՐԿԱՐԱՐ

1993-ին Սեւանայ լիճէն արտահանուած է 1517 միլիոն խոր. մեթր ջուր երբ այդ թիւը 957 միլիոն էր 1992-ին: Այդ ջուրերուն 1257 միլիոն խոր. մեթրը օգտագործուած է ուժանիւթի արտադրութեան, իսկ 260 միլիոնը ոռոգման նպատակներով: Լիճին մակարդակը 50 մ. իջած է:

***

ԼՂՀ-Ի
ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԴՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

1993-ի սկիզբները սահեցուած ԼՂՀ-ի Մայրութեան Հիմնադրամը իր գործունէութիւնը կը տանի չնորհիւ հովանաւորներու: Անոր նպատակն է օգնել Արցախի կռիւներուն զոհ ցացած մարտիկներու ընտանիքներուն, բոլորովին ծնողազուրկ 300 երախաներու, եւ հաշմանդամներու: Հիմնադրամին յատուկ չքնաղ նշանին արժանացած են Արցախի հերոսամարտին իրենց նուիրումին համար՝ ԼՂՀ Գ. Խ.-ի Ա. նախագահ Արթիւր Մկրտչեան, Վազգէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը, Մոնթէ Մելքոնեան, Սվետանա Պասկեւեա, Քերոլայն Քոքս, Աչոտ Ղուլեան եւ ուրիշներ:

***

ԿԱՊԱՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ
ՎԻՐԱՒՈՐ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ

Կապանի շրջանի կեդրոնական հիւանդանոցին մէջ կը բուժուին Յունուար 7 եւ 9-ին վիրաւորուած 12 մարտիկներ, որոնց մէջ չատ ծանր վիրաւոր չկայ: Գլխաւոր դժուարութիւնը դեղօրայքի եւ սարքերու չդոյութիւնն է, վիրաւոր ազատամարտիկներուն ուսելիքը կ'ապահովեն եւ անոնց կ'այցելեն Կապանի Հայ Օգնութեան Խաչը, Գթութեան շրջանային մասնաճիւղը, Կարմիր Խաչը, այլ հիմնարկներ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԱՑՏՂՆԼԸՖ» ՁՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԱԽԸՆՏՐԷ ՊՂԱՏՈՆԷՆ

ՊԱՍՔԸՆ ՕՐԱՆ.
«ԲԱՑ, ԻՆՉՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԱՆՊԱՏՄԱՆ ՀԱՅ ԸԼԼԱՅ...»

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Հիմա քննենք զրպարտական սա արշաւին մանրամասնութիւնները:

1) - Երբ ՓՔՔ-ցիներ կը ձերբակալուին, մեր պատասխանատուները ո՞ւրկէ կը հասկընան, որ անոնք քիւրտ չեն: Շատ կը ներէք, անշուշտ որ անոնց սեռային դրծարանէն. այսինքն անոնց թլփատուած չըլլալէն: Այո, բայց այս երկրին մէջ կ'ապրին չթլփատուած անհամար մարդիկ, որոնք թլփատուած չեն կա՛մ այդ գործողութենէն վախնալով, կա՛մ Ատուծոյ լերան վրայ ապրած ըլլալու հեռանքով եւ կամ թերեւս ալ յառաջացեալ տարիքի մէջ թլփատուելէ ամբէնալով: Մենք չե՞նք դիտեր, որ այս մարդիկը միայն զինուորական ծառայութեան սկսելուատեն է, որ կը թլփատուին:

Անցնինք այս կէտը: Ենթադրենք, որ ձերբակալուած այն ահաբեկիչները, որոնք թլփատուած չեն, մահմետական են: Շատ լաւ, բայց ինչո՞ւ ձերբակալուած ամէն քրիստոնեայ անպայման հայ ըլլայ, այս երկրին մէջ Հայէ տարբեր քրիստոնեաներ չկա՞ն:

Այս կէտն ալ անցնինք: Ամէնէն կարեւոր կէտը հետեւեալն է: Ենթադրենք, որ սա կամ նա կերպով հասկցուեցաւ, թէ ձերբակալուած անձը հայ է: Այո, բայց ինչո՞ւ որեւէ լուսաբանութիւն չի կատարուիր: Արդեօք ասոնք Թուրքիոյ հայկական ծագում ունեցող հայրենակիցնե՞րն են, թէ ոչ, օրինակի համար Սուրիոյ, Լիբանանի կամ Հայաստանի քաղաքացի Հայեր:

Եթէ Թուրքիացի է, ինչո՞ւ հեռատեսիլէն յաճին մանրամասնութիւններով ցոյց չի տրուիր յիշեալ անձին անձնագրին բոլոր մանրամասնութիւնները, ներառեալ արձանագրութեան մայր տոմարին թիւը: Մինչեւ այսօր 71 կամ 101 անձերէն ո՛չ մէկուն մասին այսպիսի լուսաբանութիւն մը կատարուեցաւ: Կը նշանակէ, որ անոնք Թուրքիոյ հայրենակիցներ չէին:

Եթէ չէին, ինչո՞ւ ուրեմն միայն «Հայ» ըսել եւ այս կերպով ամբաստանութեան տակ ձգել մեր Հայերը: Մենք ի՞նչպէս կրնանք մեր Հայերը պատասխանատու նկատել Հայաստանի Հանրապետութեան հայրենակիցներուն կողմէ կատարուած արարքներէն: Եթէ Ադրբեջանի մէջ ազերի Թուրք մը յանցանք մը գործէ, ես, իբրեւ Պասքըն Օրան ինչո՞ւ տակէ պատասխանատու նկատուիմ: Այս մարդիկը արդէն նեղ կացութեան մատնուած էին ԱՍԱԼԱ-ի արիւնախանձ յարձակումներուն պատճառաւ: Հիմա ալ այս նոր տանջանքի՞ն ենթարկուին: Արդեօք Դաշնակ եւ Հնչակ կուսակցութիւններու կողմէ 19-րդ դարու վերջաւորութեան կատարուած ապստամբութիւններու վրէ՞ժը կը լուծենք անոնցմէ: Բայց այդ չրջանին միայն Հայերը չէին որ ապստամբած էին: Մեր վարժարաններուն մէջ աշակերտներուն կը սորվեցնենք Ճէլալիէյի ապստամբութիւնները եւ այլ ապստամբութիւններ: Այդ ապստամբութիւններուն հեղինակները Հայե՞ր էին, թէ ոչ Թուրքերը:

Սպասեցէք, դեռ չէ վերջացած: Ո՞վ փլցուց Օսմանեան կայսրութիւնը. Հայե՞րը, թէ ոչ մենք՝ Թուրքերս, Մուսթաֆա Քէմալ Աթաթիւրքի գեկավարութեան տակ:

2) - Եթէ մեր Հայ համայնքը դրամ կը

ՕՐՈՒԱՆ ԳԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԻ մէջ, նախագահ Միթերան անդրադարձաւ գործազրկութեան, օգտուելով այցելութենէն զոր կուտար ընկերվարական քաղաքապետին, նոր չինարարութիւններու առթիւ: Քաղաքապետարանը արտասանած իր ճառին մէջ, ըսաւ թէ. - «Մի քանի ապդ. համախոհութիւնը արդելք կրնայ հանդիսանալ որ զօրաւորը միշտ աւելի զօրաւոր ըլլայ ի հեճուկս տկարին, ղրկուածին եւ լքուածին որ միշտ ամէնէն տկարը պիտի ըլլայ»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, տասը Քիւրտեր ձերբակալուած են որպէս ՓՔՔ-ի մօտ անձեր: Իրենց դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ մաս կը կազմեն ցանցի մը որ զրամ կը հաւաքէ ՓՔՔ-ի համար: Տրուած դումարներն ալ միշտ կամովին չեն տրուիր:

ԱԼՃԻՒ մէջ հակիսլամական ճակատ մը կազմելու փորձը ձախողեցաւ Յունուար 25-ին: Ձինուորականները կը փորձէին ապդ. համագումար մը կազմակերպել ապդ. հաշտութիւն մը հաստատելու նպատակաւ, բայց, ՖԻՍ-ը (Փրկութեան Իսլամական Ճակատ) չմասնակցեցաւ: Մասնակցող իսլամական միակ շարժումն ալ՝ Համասը քաշուեցաւ ժողովէն: Թիզի - Ուզուի մէջ (Քապիլիա) 100 հազար հոգի ալ ժողովին դէմ ցոյց մը ըրին:

ՊՐԱԻԴԱ լոյս չտեսաւ Յունուար 25-ին, դրամական տարակարծութեան մը հետեւանքով յոյն ընկերակիցներուն հետ: Յոյն գործի մարդ՝ Եանիս Եանիքոս 55%-ը ունի «Պրաւդա»ի միջազգային հրատարակչատան, հիմնուած 1992-ին, մնացեալ 45%-ն ալ Թերթին կը պատկանի:

ՏԻԱՐՊԿԲԻՐԻ նահանգապետարանին մէջ պայթումի մը հետեւանքով 5 տարուս աղջնակ մը մեռած է, եօթը հոգի ալ վիրաւորուած են:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻՆ եռք, Թուրքիոյ մէջ է որ կին մը իր սիրահարին առնանդամը կտրած է, որովհետեւ պինդը պիտի լքէր: Անգարայի մօտ, պիտոնվիլի մը մէջ, դինով սիրահարին ձեռքերն ու ոտքերը կապած է ու գործողութեան անցած: 42 տարեկան Ապտուլլահ Քեմալ Քոնաքի առնանդամը կարելի եղած է կարել, բայց կը դրէ «Հիւրրիյէթ» (որու կ'արձագանգէն «Լիպերասիոն», «Փիկառօ» եւայլն) հարկ է ութ օր սպասել պիտնալու համար թէ ենթական իր բոլոր կարողութիւնները վերադարձա՞ծ է: Թրքուհին անդամանելի է:

փոխանցէ ՓՔՔ-ի, ո՞ւր է այս մեծ պընդումին վաստը: Եթէ փաստ ունիս եւ չես հրատարակեր, այն ատեն կը նշանակէ, թէ երեւան չես հաներ այն օձը, որ մեր մէջ կը պտնուի: Այսինքն հայրենադաւ մըն ես: Ո՛չ, եթէ այդպիսի փաստ մը չկայ, այն ատեն զրպարտութիւնն է որ ի գործ կը դրուի եւ ատոր ալ տարբեր մէկ անունն է դարձեալ ժողովուրդին դէմ հայրենադաւութիւն: Պետութիւնը եթէ նախանձախնդիր է ազգային միասնականութեան նկատմամբ, պէտք է անմիջապէս արգելք հանդիսանայ մրոտումի այս արշաւին: Ես, որպէս փոքրամասնական հարցերու մասնագէտ, համալսարանական դասախօս մը, խիստ ազէտալի կը տեսնեմ այս գործին հետեւանքները:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ Ծ. ՎՐԴ. ՌՈՒՍՃՈՒՔԼԵԱՆ
(1829-1893)

Գրեց՝ Ա. ՊԻՃԼԻԲԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Քանի մը օր առաջ, «Յառաջ»ի Յունուար 13-ի համարին մէջ, պուլկարահայ ազգային Ցակոբ Կիլիկեանի կողմէ ստորագրուած գրութիւն մը կարդացինք: Ան թախիծով կ'անդրադառնար թէ Ռուսճուքլեան Վրդ.ի վերեզմանը այսօր գըտնուելէ անհետացած է համայնքին անտարբերութեան պատճառաւ: Ան կ'ափսոսայ թէ այսօր ոչ ոք կը յիշէ իր ունեցած մեծ դերը հայ ազատագրական շարժումի առաջին արարին մէջ: Կիլիկեան կոչ կ'ընէ պուլկարահայ համայնքին առնուազն գերեզմանը վերանորոգելով երախտաչատ եկեղեցականին յիշատակը յարգել:

Արդարեւ այսօր շատ քիչեր տեղեակ են պուլկարահայ եկեղեցականին հայրենասիրական գործունէութեան: Նոյնիսկ կան պատմաբաններ որոնք կ'անգիտանան Ռուսճուքլեան Վրդ.ի ինքնաբուխ նահապետութիւնը որ Սան Սթէֆանոյի դաշնագրին 16-րդ յօդուածին մեկնակէտը եղաւ:

Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ յաճախ կը յիշուին եւ կը փառաբանուին կուսակցական առաջնորդ դէմքեր, նոյնիսկ եթէ անոնք իրենց ապիկար եւ անհեռատես քաղաքականութեամբ ազգին գըլխուն միայն փորձանք բերած են: Կ'աստուածացուին երբեմն այնպիսի անձեր, որոնք իրենց ողորմելի եւ խեղճուկրակ գործունէութեամբ շատ աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլային եթէ որեւէ կերպով մեր քաղաքական կեանքի մէջ մուտք իսկ չգործէին: Մինչ այդ քիչ չեն թիւը նաեւ անհատներու որոնք չպատկանելով որեւէ քաղաքական կազմակերպութեան իրենց ունեցած օգտաշատ դերը մեր ազգային եւ քաղաքական կեանքին մէջ գրեթէ անննշմար կամ կիսակատար ծանօթ է: Ասոր կենդանի եւ լաւագոյն օրինակը Գրիգոր Օտեանն (1) է, եւ նուազ կարեւոր չէ նաեւ Գէորգ Ծ. Վրդ. Ռուսճուքլեանի կենսագրութիւնը:

Մեր այս գրութեան մէջ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն պիտի ծանօթացնենք Ռուսճուքլեան վարդապետի կեանքն ու գործը, մանաւանդ իր դերը հայկական հարցի ծագումին մէջ:

❦

Աւազանի անունով Թադէոս Պօղոսեան, Գէորգ Վրդ. ծնած է 1829-ին Պուլկարիոյ Ֆիլիպէ (այսօր Փլովտիւ) քաղաքը: Բարեպաշտ եւ եկեղեցասէր ընտանիքի մը զաւակն էր: Իր մեծ եղբայրն է Տ. Արիստակէս Քահանայ, իսկ կրտսեր եղբայրը Տ. Յովհաննէս: Գէորգ Վրդ. 1864-ին է որ քահանայ ձեռնադրուած էր: Իսկ երէց-կինին մահէն քանի մը տարի յետոյ, 1875 տարւոյն Սեպտեմբերին, վարդապետ եղած է:

Գէորգ Վրդ. բարեպաշտ, բայց յանդուգն նկարագրի տէր անձ մըն էր: Ան Պալքաններու մէջ սկսած ազատագրական շարժումներուն մօտէն կը հետեւէր: Իր քահանայութեան առաջին տարիներուն կը զուգադիպի նաեւ Պուլկարիոյ պատառներու «Դանուբի նահանգ» անուան տակ վերակազմութիւնը որուն առաջին կուսակալ կարգուած էր Միհհաթ փաշա՝ Օսմանեան առաջին Սահմանադրութեան հիմնադիրը: Միհհաթ երբ Դանուբ նոր նահանգի կուսակալ անուանուեցաւ, նահանգի մայրաքաղաք ընտրուեցաւ Ռուսճուք քաղաքը: Իսկ Միհհաթի հետ Ռուսճուք ղրկուեցաւ նաեւ Գրիգոր Օտեան իբր արտաքին յարաբերութիւններու գրասենեակի տնօրէն: Խիստ հաւանական է որ Օտեան եւ Ռուսճուքլեան Վրդ. Ռուսճուքի մէջ հանդիպած ըլլան: Այդ տարիներուն է որ Պուլկարիոյ ազատագրական շարժումները մեծ թափ կը ստանան: Ձեռներէց եւ ազգասէր, Ռուսճուքլեան միջոց մը անդամակցած է Ռուսճուքի Օսմանեան մէճլիս-ի իտարէ (վարչական խորհուրդ)ին իբր Հայ համայնքի ներկայացուցիչ ըստ իր առաջնորդի հանգամանքին ու կարողութեան: Պուլկարական ազգային շարժումները աւելի մեծ ծաւալ ստացան Միհհաթ փաշայի եւ Օտեանի 1868-ի սկիզբին Պոլիս վերադարձէն յետոյ: Իրենց յաջորդները չկրցան յայտնաբերել բարդ եւ դժուարին պաշտօնի մը պահանջած փորձառութիւնն ու ներքամտութիւնը: Եւ ինչպէս պիտենք Պալքանեան խառնակութիւնները 1877 -- 1878-ի ռուս - թուրք պատերազմով վերջացան:

Պոլիս իր ազգային պատրիարքարանով, մամուլով եւ քաղաքական եւ վարչական մարզերու մէջ ունեցած բազմաթիւ դէմքերով համայն օսմանահպատակ հայ ժողովուրդի կեդրոն էր: Թէեւ պատերազմի սկիզբին ամբողջ Թրքահայութիւնը անվերապահօրէն Օսմանեան կայսրութեան յաղթանակին իր համակրանքն ու հաւատարմութիւնը յայտնած էր: Բայց երբ ռուսական բանակները Արեւելքէն Էրզրումի եւ Արեւմուտքէն Ադրիանուպոլսոյ դռները հասան, Հայերը սկսան հարց տալ թէ ռուսական յաղթանակին հանդէպ դեռ անտարբե՞ր պէտք էր մնալ երբ Պալքաններու բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդներու ազատագրման պահը մօտալուտ կը թուէր ըլլալ:

Եւրոպական ճակատի ռուս բանակներու ընդհանուր հրամանատարն էր մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչ որուն կ'ընկերանար Պոլսոյ Ռուսաստանի նախկին մեծ դեսպան Իգնատիէֆ: Ռուս այս բարձրաստիճան սպաներն են որ Ադրիանուպոլսոյ մօտակայ Քըզանլըք գիւղաքաղաքին մէջ 1878 Յունուար 31-ին Օսմանեան պատուիրակներու հետ զինադադարը ստորագրեցին:

Այդ պատմական օրերուն Պուլկարիա ռուս զօրաբանակներու գրաւման ենթակայ ըլլալով, տեղւոյն հայ համայնքը Պոլսոյ հետ հաղորդակցութենէ բնականաբար զուրկ էր: Ադրիանուպոլսոյ փոխ - Առաջնորդ Գէորգ Վրդ. Ռուսճուքլեան իմացած էր թէ Արեւմտահայաստանի գաւառները եւս ռուսական գրաւման ենթարկուած էին: Թէեւ Պոլսոյ Պատրիարքարանի հետ յարաբերութիւնները պատեըազմին պատճառաւ առժամաբար խզըւած էին, բայց Ռուսճուքլեան Վարդապետ Ներսէս Պատրիարքի հայրենասիրական ղեկացումներուն լաւ տեղեակ էր: Հետեւաբար երբ Իգնատիէֆ Ադրիանուպոլիս եկաւ հայ եկեղեցականը ուղեց անոր հետ տեսնուիլ: Ֆիլիպէի ռուս հիւպատոս Կէրոֆ խոստացաւ զայն զօրապետ Իգնատիէֆի ծանօթացնել: Կէրոֆ Գէորգ Վարդապետին վաղեմի բարեկամներէն էր: Գիտէր թէ հայ եկեղեցականը որքան պուլկար առաջնորդներուն ազատագրական պայքարին համակիր, եւ նոյնիսկ պուլկար մետրոպոլիտին իր տան մէջ գաղտնի ասպնջականութիւն ընծայելով զայն ատոյդ կախաղանէ փրկած էր:

Ռուսճուքլեան Վրդ. Կէրոֆի բարեացակամ միջնորդութեան չնորհիւ զօրավար Իգնատիէֆի կը ներկայանայ: Ցետ Ցարին արեւշատութեան մաղթանքներ կատարելէ, ան կ'ըսէ թէ «այս պատերազմը քրիստոնեայ ժողովուրդներու պատերազմն է» եւ յոյս կը յայտնէ որ «ինչպէս Պուլկարները ազատագրուեցան, Հայերը որոնք նուազ չեն տառապած Օսմանեան լուծին տակ, եւս պիտի թօթափեն գերութեան շղթաները»:

Իգնատիէֆ հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ. - «...թէեւ Հայաստանի այդ մասը հիմա ազատութիւն կը վայելէ, բայց հայ ժողովուրդը ապրումին, կամ Հայաստանի մեծ մասը, պիտի չկարենայ վայելել այն ազատութիւնը՝ զոր Պուլկարները կը վայելեն»: Ցետոյ ան դիտել կուտայ թէ «Հայերը անպատրաստ ղըտնուեցան եւ Հայաստանի մէջ դարձած են մեռեալ տարր մը»: Կը թելադրէ ապագային համար դաստիարակութեամբ թէ ուսմամբ, քաղաքագիտութեամբ թէ ներքին կազմակերպութեամբ, նիւթապէս եւ բարոյապէս պատրաստ գտնուիլ:

Ռուսճուքլեան Վրդ. 1878 Փետրուար 1-ին գաղտնի կերպով ուղարկուած նամակով մը Ներսէս Պատրիարքը իրազեկ կը պահէ սոյն տեսակցութենէն եւ կը խընդրէ որ եթէ Պատրիարքը չարմար կը գտած «կրնայ բանակցութիւնները չարունակել» Ռուսաց հետ:

Պոլսոյ մէջ արդէն տրամադրութիւնները փոխուած էին, եւ նոյնիսկ բոլորը, դրեթէ առանց բացառութեան, Թըրքահայ ժողովուրդի վերնախաւը Հայաստանի ազատագրման միջոցները որոնել սկսած էին: Հետեւաբար Աղբիանուպոլսոյ փոխ - առաջնորդին նամակը խիստ դրական կերպով դիմաւորուեցաւ: Մինչ կողմէ, բարձր Դուռը պատուիրակութիւն մը կ'ուղարկէր դէպի Ադրիանուպոլիս օսմանեան բանակի հիւանդ եւ վիրաւոր զինուորները Պոլիս փոխադրելու համար. սոյն պատուիրակութեան մաս կը կազմէին ազգային երեսփոխանները՝ տոքթ. Ստեփան Փաշա Ասլանեան եւ Նուբեան էֆէնտի որոնք պատրիարքարանի կողմէ գաղտնի առաքելութիւն մըն ալ ստանձնած էին: Անոնք Ռուսճուքլեան վարդապետի պիտի յանձնէին նամակ մը եւ պիտի խորհըրդակցէին Հայաստանի ապագային մասին առնուելիք ծրագիրներուն շուրջ:

Ներսէս Պատրիարք Փետրուար 12 թըւակիր իր այդ նամակով Ռուսճուքլեան Վարդապետի կը գրէր. -

«... Կը պատուիրեմ յատկապէս որ ազգային գործոց վրայ կրնաք խորհուրդ հարցնել եւ անոնց լուսաւոր խորհրդով վարուիլ ըստ ամենայնի: Ցուսով եմ որ ինչպէս ես զձեզ գովեցի եւ գովաբանեցի Ձեր ձիրքերը համրելով, առաւելապէս կ'ապացուցանէի ձեր ազգասիրական գովելի եւ հոչակելի ընթացիքը...»:

Ռուսճուքլեան Վրդ. Ներսէս Պատրիարքի իրեն տուած սոյն արտօնութիւնէն քաջալերուած, յետ խորհրդակցութեան Նուբեանի եւ տոքթոր Ասլանեանի, կրկին կը տեսնուի զօրավար Իգնատիէֆի հետ: Այս հանդիպման պահուն կ'որոշուին հայկական ցանկութիւնները մեծ Դուքսին ուշադրութեան յանձնելու համար առիթ մը ստեղծել:

1878 Փետրուար 15, Ուրբաթ օր, Ադրիանուպոլսոյ հայկական Սուրբ Թորոս եկեղեցին մեծ չուքով հոգեհանգստեան պատարագ եւ Գոհաբանական աղօթք կը կատարուի ի յիշատակ քրիստոնեայ սլաւ ժողովուրդներու ազատագրութեան պատերազմի դաշտին վրայ ինկող ռուս զինուորներուն: Մեծ Դուքս Նիքոլա, զօրավար Իգնատիէֆ կոմս Նէլիտոֆ (2), 16 զօրավարներ եւ բարձրաստիճան սպաներ որոնց մէջ Հայեր ալ կան ներկայ կը գտնուին: Ստեփան Փաշա Ասլանեան եւ Նուբեան էֆէնտի իբր օսմանեան պաշտօնեաներ չեն համարձակիր սոյն եկեղեցական արարողութեան ներկայ գտնուելու:

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ, հիւրերը Հայ Առաջնորդարանի սրահը կը հրաւիրուին թէյ առնելու: Առիթը այլեւս ներկայացած է, եւ զօրավար Իգնատիէֆ մեծ Դուքսին կը ներկայացնէ Ռուսճուքլեանը: Հայ եկեղեցականը Արեւմտահայաստանի հայ ժողովուրդին գտնուած դժուարին կացութիւնը Դուքս Նիքոլայի ուշադրութեան կը յանձնէ եւ ազատագրումը կը խնդրէ: Ռուս հրամանատարը Հայաստանի կացութեան, սահմաններուն եւ ազգաբնակչութեան մասին այնպիսի տեղեկութիւններ կը պահանջէ որ Ռուսճուքլեան Վրդ. անկարող է գոհացում տալու: Բայց դուքսին կը տեղեկացնէ թէ Ադրիանուպոլիս պաշտօնով երկու բարձրաստիճան պաշտօնեաներ եկած են Պոլսէն որոնք կրնան զինքը լուսաբանել, եւ եթէ կը փափաքի, կարելի է դանոնք հրաւիրել: Դուքսը կը հրամայէ անմիջապէս այդ երկու պաշտօնեաները կանչել: Սաֆֆէթ Փաշայի լուր կը ղրկուի, եւ օսմանեան պատուիրակութեան կեդրոնէն տոքթոր Ստեփան Փաշա եւ Նուբեան էֆէնտի Մեծ Դուքս Նիքոլայի կը ներկայանան:

Տեսակցութիւնը ջերմ մթնոլորտի մէջ տեղի կ'ունենայ: Նուբեան եւ Ասլանեան անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն դուքսին:

Ցետ այս հանդիպումին է որ Մեծ Դուքսը կը խոստանայ Ցարին տեղեկացնել հայկական պահանջները եւ ջանալ խաղաղութեան նախադաշինքի բանակցութիւններու ընթացքին զանոնք նկատի առնել: Եւ կը յիշեցնէ թէ «լուր տան Ներսէս Պատրիարքին որ քանի մը օրէն Սան Սթէֆանօ պիտի ըլլան որ պատրիարքարանի մօտ է»:

Ռուսճուքլեան Վարդապետ եւ երկու հայ բարձրաստիճան պաշտօնեաները այս տեսակցութիւններէն անմիջապէս տեղեակ կը պահեն Պոլսոյ պատրիարքարանը ուր Ներսէս Պատրիարք եւ իր մօտիկ խորհըրդակիցները տոքթոր Սէրվիչէն, Գրիգոր Օտեան, Իզմիրլեան Եպիսկոպոս եւ Մուրէն Արք. Նարպէյ սրտատրոփ կը սպասեն:

Քանի մը օր յետոյ, մեծ դուքսը իր բանակով Սան Սթէֆանօ կը հասնի: Ներսէս Պատրիարք անձամբ դուքսին կը ներկայանայ եւ հայկական հարցը սոյն տեսակցութիւններէն յետոյ է որ Սան Սթէֆանոյի խաղաղութեան նախադաշինքի 16-րդ յօդուածով միջազգային դիւանագիտութեան չափուղին մէջ կը մտնէ: Հետեւանքները քիչ թէ շատ ծանօթ են ընթերցողներուն:

Ի՞նչ եղաւ յետոյ Ռուսճուքլեան Վարդապետի կեանքի ուղին: Հայկական բարեկործութիւններու առաջին փորձերու ժամանակ, Ներսէս Պատրիարք զայն Պոլիս հրաւիրեց եւ նշանակեց տեղապահ իբր խիստ վստահելի եւ անձնուէր: Ներսէս Պատրիարք առողջական պատճառներով եւ իր անյաջողութիւններէն ձեռնթափ քանիցս հրաժարեցաւ պատրիարքութենէ, թէեւ միշտ ալ Ասլտիւլ - համիտ անոր հրաժարականը մերժեց ընդունելով, 1880-ի Հոկտեմբերէն մինչեւ 1881-ի Նոյեմբեր ամիսը, Ռուսճուքլեան Վրդ. իբր տեղապահ վարեց պատրիարքարանի գործերը: 1884-ի Նոյեմբերի սկիզբը Ներսէս Պատրիարք վախճանեցաւ 47 տարեկանին: Իր յաջորդը Ցարութիւն Արք. Վեհապետեան խիստ պահպանողական եւ կեղեցական մըն էր որու հետ Ռուսճուքլեան չկրցաւ միշտ ալ համաձայնիլ: Պոլսոյ կեդրոնական վարչութիւնը յարմար դատեց եւ առաջարկեց զայն եպիսկոպոսացնել եւ Պուլկարիոյ առաջնորդ նշանակել: Պատրիարք Վեհապետեան համաձայն էր: Եւ Ռուսճուքլեան Վրդ. Պոլսէն մեկնեցաւ 1886 տարւոյն ամառը, սակայն առանց եպիսկոպոսի աստիճանը ստանալու: Առողջական վիճակին ալ խանգարուած էր եւ Ցովհաննէս Քահանայ եղբօրը մօտ եօթը տարի ապրելէ յետոյ 1893-ի աշնան Ֆիլիպէ մեռաւ:

❦

Ցակոբ Կիլիկեանի մատնոդութիւնը մենք ալ ունեցած էինք առենօք երբ Գրիգոր Օտեանի անշուք դերեզմանը տեսած էինք:

Այս պատճառաւ երբ փարիզահայ (նախկին պուլկարահայ) Պր. Վարդգէս Մաքլենճեան նոյն գաղափարը իրականացնելու մտօք պատրաստակամութիւն յայտնեց հանգանակութեան համար իր ժամանակը տրամադրել, մենք ալ բնաւ չվարանեցանք սոյն ծրագրին նախաձեռնութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը ստանձնել (3):

Կը յուսանք որ Ցակոբ Կիլիկեանի փափաքն ալ կ'իրագործուի մօտիկ ապագային:

Մեր այս յօդուածով ուզեցինք վերյիշել յիշատակը անձնուէր, անբասիր եւ հայրենասէր եկեղեցականի մը որ արժանի է չմոռցուելու:

(1) - Մենք երկար յօդուածաշարքով մը, թէեւ ոչ լրիւ, Գրիգոր Օտեանի կեանքին մասին «Յառաջ»ի մէջ անդրադարձած ենք:

(2) - Ցետագային Պոլսոյ ռուս դեսպան:

(3) - Փարիզի հայ մամուլը 1987-ի գարնան արձագանգ տուաւ Օտեանի գերեզմանին վերակառուցումին: Շիրիմին բացումը տեղի ունեցաւ 1987 տարւոյն Հոկտեմբերին ի ներկայութեան եկեղեցական դասուն եւ բազմաթիւ Փարիզահայերու:

ՉԻՆԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ ԴՐԱԽՏԸ

Քանի մը տասնամեակ առաջ դրախտային անիկիւնի մը համբաւը կը վայելէր Գալիֆորնիան ուր մարդիկ կը դիմէին տարուէ տարի, կազմելով տուայր պատմութիւններ: Այսօր չէջնուած է պատկերը. բնակիչներու ապահովութեան հարցը անճկութեան գլխաւոր պատճառ է Միացեալ - Նահանգներու եւ յատկապէս Գալիֆորնիայի դեկավարութեան: Հոկտեմբերէն ի վեր աւելի քան 500 հոդի սպանուած են միայն Լոս - Անճըլըսի մէջ: Գրեթէ ոչ մէկ տեղ ապահով է, հոն մարդ: Փողոցը, դրասենեակը, տան մէջ, միշտ կարելի է դնդակներու թիրախ ըլլալ: Այս կացութեան մէջ ողջ մնալու համար Ա. Մերիկացիները գտած են դէնք մը գնելու

նակով Սան Սթէֆանօ կը հասնի: Ներսէս Պատրիարք անձամբ դուքսին կը ներկայանայ եւ հայկական հարցը սոյն տեսակցութիւններէն յետոյ է որ Սան Սթէֆանոյի խաղաղութեան նախադաշինքի 16-րդ յօդուածով միջազգային դիւանագիտութեան չափուղին մէջ կը մտնէ: Հետեւանքները քիչ թէ շատ ծանօթ են ընթերցողներուն:

Ի՞նչ եղաւ յետոյ Ռուսճուքլեան Վարդապետի կեանքի ուղին: Հայկական բարեկործութիւններու առաջին փորձերու ժամանակ, Ներսէս Պատրիարք զայն Պոլիս հրաւիրեց եւ նշանակեց տեղապահ իբր խիստ վստահելի եւ անձնուէր: Ներսէս Պատրիարք առողջական պատճառներով եւ իր անյաջողութիւններէն ձեռնթափ քանիցս հրաժարեցաւ պատրիարքութենէ, թէեւ միշտ ալ Ասլտիւլ - համիտ անոր հրաժարականը մերժեց ընդունելով, 1880-ի Հոկտեմբերէն մինչեւ 1881-ի Նոյեմբեր ամիսը, Ռուսճուքլեան Վրդ. իբր տեղապահ վարեց պատրիարքարանի գործերը: 1884-ի Նոյեմբերի սկիզբը Ներսէս Պատրիարք վախճանեցաւ 47 տարեկանին: Իր յաջորդը Ցարութիւն Արք. Վեհապետեան խիստ պահպանողական եւ կեղեցական մըն էր որու հետ Ռուսճուքլեան չկրցաւ միշտ ալ համաձայնիլ: Պոլսոյ կեդրոնական վարչութիւնը յարմար դատեց եւ առաջարկեց զայն եպիսկոպոսացնել եւ Պուլկարիոյ առաջնորդ նշանակել: Պատրիարք Վեհապետեան համաձայն էր: Եւ Ռուսճուքլեան Վրդ. Պոլսէն մեկնեցաւ 1886 տարւոյն ամառը, սակայն առանց եպիսկոպոսի աստիճանը ստանալու: Առողջական վիճակին ալ խանգարուած էր եւ Ցովհաննէս Քահանայ եղբօրը մօտ եօթը տարի ապրելէ յետոյ 1893-ի աշնան Ֆիլիպէ մեռաւ:

❦

Ցակոբ Կիլիկեանի մատնոդութիւնը մենք ալ ունեցած էինք առենօք երբ Գրիգոր Օտեանի անշուք դերեզմանը տեսած էինք:

Այս պատճառաւ երբ փարիզահայ (նախկին պուլկարահայ) Պր. Վարդգէս Մաքլենճեան նոյն գաղափարը իրականացնելու մտօք պատրաստակամութիւն յայտնեց հանգանակութեան համար իր ժամանակը տրամադրել, մենք ալ բնաւ չվարանեցանք սոյն ծրագրին նախաձեռնութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը ստանձնել (3):

Կը յուսանք որ Ցակոբ Կիլիկեանի փափաքն ալ կ'իրագործուի մօտիկ ապագային:

Մեր այս յօդուածով ուզեցինք վերյիշել յիշատակը անձնուէր, անբասիր եւ հայրենասէր եկեղեցականի մը որ արժանի է չմոռցուելու:

(1) - Մենք երկար յօդուածաշարքով մը, թէեւ ոչ լրիւ, Գրիգոր Օտեանի կեանքին մասին «Յառաջ»ի մէջ անդրադարձած ենք:

(2) - Ցետագային Պոլսոյ ռուս դեսպան:

(3) - Փարիզի հայ մամուլը 1987-ի գարնան արձագանգ տուաւ Օտեանի գերեզմանին վերակառուցումին: Շիրիմին բացումը տեղի ունեցաւ 1987 տարւոյն Հոկտեմբերին ի ներկայութեան եկեղեցական դասուն եւ բազմաթիւ Փարիզահայերու:

եւ իրենց պաշտպանութեան գործը իրենք ղեկրենք պաշտպանելու ճարը: Անցեալ Հոկտեմբերին ու Նոյեմբերին Գալիֆորնիացիները 107 հազար կրակոզ զէնք գնած են. ատիկա նախորդ տարուան նոյն շրջանին համեմատած՝ 16% աւելի է, միայն նկատի առած օրինաւոր վաճառքը: Այս կացութիւնը մղած է «Լոս Անճելըս Թայմզ» թերթը քարոզչական արշաւ մը բանալու, որպէսզի պետական ամբողջական հակակշիռ տակ առնուին բոլոր տեսակի զէնքերը: Ամբաստանութիւնը զօրավիգ կանգնած է նաեւ զէնքի մը գնումին եւ յանձնումին միջեւ հինգ օրուան պարտադիր պայմանաժամ մը դնելու օրէնքի մը նախագիծին, նաեւ այս մարդին ծանրածանր հարկեր թերելու առաջարկին:

Ի վերջոյ, հարցը արմատապէս չլուծելով հանդերձ, արգելքներու խստացումը բաւական ազդեցիկ միջոց մը կը նկատուի ապահովութեան միջավայր մը ստեղծելու համար: Ակէ պատ, օրէնքը, պարտադրութիւնները միակ մասը կը նկատին փոխելու համար կացութիւնը երկրի մը ուր 200 միլիոն զէնք կայ բնակչութեան քով:

Կայ հակառակ կարծիքն ալ. քիչ էֆ թիւը անոնց որոնք արգելքը կը նկատեն ուղղակի քաղաքերութեան մը ապօրինի առուծախին: Անոնք կ'ըսեն նաեւ թէ նոյնիսկ երբ բոլոր զէնքերը հաւաքուին, ատիկա երբեք ապահովութեան երաշխիք մը պիտի չըլլայ ժողովուրդին համար, քանի որ միշտ պիտի գտնուին զէնքի հետ գործ ունենալ ուզողներ որոնք ի հարկին պիտի լծուին արուեստական զէնքեր պատրաստելու:

Այսուհանդերձ, այնպէս կը թուի որ աւելի կողմնակից ունենալու հակամէտ է արգելքի տեսակէտը: Ատոր համար կը բերուին նաեւ մէկէ աւելի փաստարկներ. էֆ որ երկրի մէջ այնքան խիտ հակակշիռ կը կիրարկուի վարորդներու, ինքնաշարժներու վրայ. անոնց ամէն մէկը պէտք է արձանագրուած ըլլայ, յատուկ համարանիշ ունենայ. կը քննուի ամբաւտուիներու գործածութիւնը, կ'արգիլուի ալքոլի որոշ քանակութիւն մը խմած մարդոց ինքնաշարժ վարելը, սահմանափակուած է արագութիւնը: Այս բոլորը ըրած են այնպէս որ Գալիֆորնիոյ մէջ, անցեալ տարի ճամբու արկածներու զոհ անձերու համեմատութիւնը 23%-ն է փամփուշտով մը սպաննուածներու դուարին:

Ակէ պատ, խիստ հետապնդումի ենթակայ են դեղօրայքներու նիւթերը. կարգ մը նահանգներ նոյնիսկ կը մտածեն արգիլել ներկի տեսակներ: Ու այս ամէնուն քով, զէնք գնել ուզողը ոչ մէկ դժուարութեան կը բախի: Այս անհեթեթութեան մատնանշումը համոզիչ դիմաւոր ազդակը կ'ըլլայ զէնքերու դէմ չղթայազերծուած պայքարին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

ՏԱՐԵՍԿԻԶԲԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, սովորաբար, տարին կը սկսի տօնածառով, «Լօթօ»ի խաղով: 1994-ը չբեղեցաւ այս աւանդութենէն:

Կիրակի, Յունուար 9-ին, վաստուրական սրահը առաւել գեղեցկացած էր լուսաւոր զարդերով, գոյնզգոյն չահպրակներով եւ ոսկեառաւերով զբուած «Շնորհաւոր Նոր Տարի»ով: Առաւել կենդանացած էր մանուկներու եռուզեռով, ոգեւորութեամբ եւ ճիչերով ու աղմուկով:

Մի օրեայ դպրոցի աշակերտութիւնը ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի՝ Սեդա Ֆըրնըզեանի ներկայացուց գեղարուեստական յայտագիր մը ի գոհունակութիւն ներկայ ծնողքներուն եւ բարեկամներուն:

Բեմը բացուեցաւ խումբ մը կրտսեր աշակերտներու վրայ որոնք երգեցին «Կաղանդ Պապա», «Բազմել ես» (Գ. Նժդեհի երգը) եւ «Ձիւնը կ'անցնի կուգայ գարուն»: Ապա, յաջորդաբար արտասանեցին Մ.քայէլ Փիլաւճեան՝ «Հայ Լեզուն», Էլզա Գարակիւլեան՝ «Կաղանդ պապուկ», Հուրի Գարակիւլեան՝ «Մայրիկին», Սարգիս Գարակիւլեան՝ «Նուէր մայրիկիս», Րաֆֆի Ճապալեան՝ «Դըպրոց կ'երթամ», Դաւիթ Քասաո՝ «Այս նոր տարին ուրիշ է», Սահակ Գաբրիէլեան՝ «Առուն ու ծովը», Անթոնի Ամատունեան՝ «Մեր այգին»: Օրուան պատշաճ թատերական ներկայացումով մը, որուն մասնակցեցան Հուրի Գարակիւլեան, Սիլվա Պաղտիկեան եւ Էլզա Գարակիւլեան, վերջ գտաւ աշակերտներու եղյերգը, որ արժանացաւ երկար ծափահարութիւններու:

Յետոյ, իւրաքանչիւր աշակերտի յանձնուեցաւ նուէր մը, ծրար մը պատրաստուած Մշակոյթի Տան Տիկնանց Մխիթեան եւ Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի տիկիններու կողմէ որոնք կը շրջին պատանիներով ամէն Շորեքշաբթի օրերը:

Այս Մի օրեայ դպրոցը Հայ Մշակոյթի Տան եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու ձեռնարկն է: Ցիսունի մօտ աշակերտներ, հինգէն մինչեւ քսան տարեկան կը յաճախեն այս դասընթացքները: Այս տարեշրջանին եօթը աշակերտ կը պատրաստեն հայերէնը Պաքալօրէային համար:

Վուսպուրական սրահը բոլորովին լեցուած էր, երբ Տօնածառէն յետոյ սկսաւ «Լօթօ»ի խաղը: Խաղ մը որ յատուկ է Մարսէյլի մէջ, իշխանութիւններուն կողմէ նոր տարուան տօնական օրերուն առթիւ: Կը կազմակերպեն այս վիճակախաղը շատ մը հաստատութիւններ, միութիւններ: Նաեւ, տեղի կ'ունենայ սրճարաններու մէջ: Կազմակերպողին համար, եթէ մասնակցողներուն, այսինքն թղթախաղ գնողներուն թիւը կարեւոր ըլլայ, հասութաբեր ձեռնարկ մըն է: Տօնական օրերը, Մարսէյլցիներուն համար, կը սկսին Դեկտեմբեր 1-ին եւ կը վերջանան Յունուար 31-ին: Այնպէս որ դեռ յոյս կայ քան մը չշահողներուն կամ ուշացողներուն համար:

Ամէն պարապային խաղ մըն է որ մթնոլորտ մը կը ստեղծէ, մանաւանդ երբ թիւերը քաշողները, խաղը վարողները քիչ մը «իմաուտ» ունենան, զուարթախօս ըլլան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԷՔՒԻՄԷՆԻՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍ

ՆԻՍ - («Յառաջ»). -

Եկեղեցիներու միութեան Շաբաթ սահմանումը, կը մտածենք, թէ ճիշդ նկատուի տուեալ պարագային: Արդարեւ, հաւաքական չրջանակով աղօթքներ կատարուեցան, անշուշտ, կրօնական սեղմ արարողութեանց պարունակով, քաղաքիս այլ եւ այլ մեծ ու փոքր աղօթատեղիներու մէջ, Յունուար 18-էն 25:

Ամրանիկ մէկտեղումը տեղի ունեցաւ Հայոց Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ժամը 18·30-ին: Ակնկալուածէն աւելի հաստատացեալներու բազմութիւն, մեծաւ մասամբ ոչ - Հայ:

Համատեղ աղօթքի արարողութիւնը փոխադարձ կարգով վարեցին Նիսի Կաթողիկէ Առաջնորդ դերապայծառ Սէն-Մաքարի պատուիրակ՝ Հայր Տիմոն, Մանեան եւ Մատըլէն թաղամասերու Եկեղեցիներու հոգեւոր հայրեր՝ Փայան եւ Ճիօրտանօ, Բարենորոգչական Եկեղեցիէն պատուելի Տահան, եւ, բնականաբար, դաղութիս հոգեւոր հովիւը՝ Խաչատուր Քահանայ Պօղոսեան: Ներկաներուն մէջ նկատեցինք նաեւ մայրապետները: Ի դէպ, մատնանշենք, թէ չատերու նման մեզի ալ հատճելի նորութիւն մը եղաւ Դպրաց Դասին մէջ տեսնել զաղութիս նորակազմ Սայաթ - Նովա երգչախումբի անդամ - անդամուհիները, երկու տասնեակէ աւելի՝ առաջնորդութեամբ խմբավար՝ Խաչիկ Եղմազեանի:

Էքիւմէնիք ընկերի այս անդրանիկ մէկտեղումին առիթով «Մէկ սիրտ - մէկ հոգի» բնաբանով ողջոյնի խօսք արտասանեց Խաչատուր Քահանայ Պօղոսեան: Ըսաւ, թէ Քրիստոնէութիւնը իրրեւ կրօնք ընդհանրական նկարագիր ունի եւ, հետեւաբար, աւուր պատշաճի խօսքեր պէտք չէ նկատել միութիւն, միանականութիւն բառերով բնորոշուղ հանդանակները:

Այնուհետեւ կարդով Տէրունական Աղօթք հայերէն եւ Ֆրանսերէն, ընթերցումներ Սուրբ Գիրքի էջերէ, մեկնաբանութիւն;

Մէջ ընդ մէջ բարեպաշտները երկիւղածութեամբ ունկնդրեցին Սայաթ - Նովա երգչախումբին կողմէ երգուած «Սուրբ Աստուած», «Տէր Ողորմեա», «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ», «Հայր Մեր» հոգեւոր երգերը: (Բոլոր ալ Մակար Եկմալեանի քառաձայն պատարագի ձայնաւորում): Քանի ներկաներու դնահատանքը ակներեւ դարձաւ, ըսենք, թէ նորոգ կեանքի կոչուած Սայաթ - Նովա երգչախումբը, որու խմբավար ուսուցողի պաշտօնը ստանձնած է նախանցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր Խաչիկ Եղմազեան, Մարսէյլէն, (յատուկ ժամանակով երկու չաբաթը մէկ փորձ) արդէն իսկ կը պատրաստուի Զատիկէն եւք վերոյիչեալ պատարագը մեկնաբանել: Ապա հիմնադրութեան Ա. տարեդարձի յիշատակում աչխարհիկ հանդիսութեամբ, հոս Նիս:

Համատեղ աղօթքի արարողութիւնը վերջ գտաւ մտերմիկ հիւրասիրութեամբ մը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Ան ատեն Փարիզի մէջ բաւական զարմացողներ եղած էին Փ. Լօթիի ինծի զրած այդ նամակին: Նոյն իսկ, Պօղոս Փաչան Նորատունկեանին հարցուցեր էր թէ՝ ո՞վ էր Պոլսեցի այդ կինը որ այնքան յաջողութեամբ եւ առնել տուեր էր իր ազդին երեսին նետուած այդպիսի անարգանք մը:

Սորեւ կը դնեմ պատճէնը Լօթիի այդ դրութեան:

Mme E. Avédissian
Kadi-Keuy, Sakis-Agatche, N° 1
Constantinople (Turquie)

Սիրելի Տիկին,

Ձեր նամակը յուզեց զիս: Արդարեւ ցաւ ազգի ձեզի վիշտ պատճառած ըլլալուս, ինչպէս ձեր ազգակիցներուն, ներեցէք (je m'en excuse).

Անկեղծ ըլլալու համար կը խոստովանիմ թէ՝ ձեր մատնանշած յօդուածին մէջ Հայերուն մասին գրածս արդիւնք էր թուրք սպաներուն կողմէ ինծի տրուած սխալ տեղեկութիւններուն:

Կը խոստանամ ձեզի՝ փութով ուղղել այդ սխալը յատուկ յօդուածով մը ծիլ Պրասի մէջ (1), ձեզի հաճելի ըլլալու համար:

Կը խնդրեմ, սիրելի տիկին, որ այս զիրս թարգմանելով, հաճիք հրատարակութեան տալ ձեր բոլոր թերթերուն:

Ընդունեցէք համակրալիր յարգանքս

Փիէռ Լօթի

Յ. Գ. - Թոյլ տուէք ինձ ձեզ տեղեկացընել թէ ձեր ազգին պատկանող անձերէ ընդունած եմ այնպիսի լուտանքով լեցուն, անարգական նամակներ զորս քարտուղարս չէ ուզած ինձ ներկայացնել, ցաւ զգացած եմ որ այդ անձերը ձեզի ազգակից են:

Անոնցմէ մէկ հատին հասցէն կը դնեմ:

Նոյն

Բաւական տարիներ անցած էին: 1937-ի աուենները, Փարիզի մէջ, երեկոյ մը, Փիէռ Լօթիի մասին դեղեցիկ ու չահեկան բանախօսութիւն մը ըրաւ ազգին մէջ ծանօթ հռետոր Պ. Սեդրակ Քարեան:

Ճաչակով եւ համոզութեամբ ան վերլուծեց ինքնուրոյն դրականութիւնը Ֆրանսացի ակադեմականին: Ցետոյ յիշեց, իրրեւ մօտէն տեղեակ, «Նաւաստի»ի հեղինակին ինծի հանդէպ ունեցած համակրանքն ու յարգանքը եւ 1913-ին ինծի ըրած նամակը, յետս կոչում մը Հայերու մասին յայտնած աննպաստ կարծիքին, «Ժիլ Պլաս»ի մէջ:

Իր բանախօսութեան մէջոցին Պ. Քարեան, ըրաւ զգայացունց յայտնութիւն մը, այն է մեծ հեղինակին Թրքուհիներու մասին գրած Լէ Տէզանշանթէ վէպին հերոսուհին, Ճէնանի, Ֆրանսուհի մը ըլլալը, զոր ինքը Քարեան, անձամբ ճանչցած եւ անոր բերնէն իսկ լսացած էր զարմանալի պատմութիւնը:

Բարեբախտաբար կարելի եղած էր Փ. Լօթիին գաղտնի պահել այդ եղելութիւնը, մինչեւ անոր մահը: Եթէ ոչ՝ ի՛նչ պատրանթափութիւն պիտի ըլլար:

Ցետոհետէ Համիտին բռնակալութեան լուծը անտանելի կը գառնար Հայերուն: Լրտեսներու տարրը կը տիրապետէր: Ամբաստանութիւններ կը նետուէին անմեղներու վրայ, իսկ փրկութիւնը դժուարին էր, եթէ ոչ՝ անհնար:

Իմ թանկագին բարեկամս Տոքթոր Թիրեաքեան, քաղաքական ծանր ամբաստանութեան մը տակ՝ Սուլթանին հրամանով՝ վահրամ պէյ Տատեանին հետ (եղբօրորդին Արթին փաչայի) ամիսներ արդելափակուած մնալէ յետոյ անգլիական դեսպանին միջամտութեամբ յաջողած էր թողուլ Թուրքիան եւ մեկնիլ դէպի Պարսկաստան, ուր չերմօրէն գնահատուած էին իր բարձր կարողութիւնը եւ յաջող բժշկութիւնը: Շահին բժշկապետ կարգուած էր ան՝ խանութեան տիտղոսով:

Իրեն հետ կը թղթակցէինք: Սրտակցօրէն կը զրէր ինծի, ընդհանրապէս թախծոտ տողեր: Իր բարեկամներէն, սիրած վայրերէն հեռու ապրիլը ցաւ էր իրեն եւ այդ ցաւը շատ անգամ կ'արտայայտէր հակառակ ինծի տուած յորդորներուն, որպէսզի արհամարհեմ բախտին չար խաղերը եւ ապրիմ ինքնայատուկ կեանք մը ստեղծելով ինծի:

Ցայտնի էր թէ կը տառապէր: Թէեւ խրոխտ նկարագրի տէր, շատ անգամ կը յուսալքուէր:

Այդ ժամանակամիջոցին, 1898-էն 1911, ան գրած է սիրուն քերթուածներ. իր քնարը քնքոյշ էր, որքան իր բժշկութիւնը՝ հմուտ, գիտութիւնը, անսահման:

Զեռնարկած է նաեւ պարսիկ բնագրէն թարգմանել անմահ քերթող - փիլիսոփայ Սաատիի գլուխ գործոց Կոլիստանը, (Բուրաստան) եւ Ֆիրտուսիի Շահնամէէն դրուագներ տաղաչափուած: Հոյակապ գործեր երկուքն ալ, որոնք Նիւ - Եորքի մէջ հրատարակուած են: Թարգմանած է Պուալոյին Քերթողական արուեստը:

1901-ի աուենները Բիւզանդիոն օրթոթերթին մէկ մասնաւոր թիւին մէջ տեսած ըլլալով իմ Յիշատակներ վերնագրով ոտանաւորս, անմիջապէս Ապադարմ մը զրած եւ ինծի ղրկած էր:

(Շար. 34)

(1) -- Արդարեւ այս գիրքն իչ յետոյ Լօթի «Ժիլ Պլաս»ի մէջ յօդուած մը գրեց ուր բանի մը տողով Հայերուն մասին կերպով մը յետս կոչում մը ըրած էր: Դժբախտաբար կորսնցուցած եմ այդ յօդուածը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՆՈՒ. - Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 1000 Ֆր. իրենց թոռնիկին Գայանէի ծնունդին ուրախ առթիւ (Փարիզ, Յունուար 9)։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ Ս. ՍԱՐԳԻՍԻ

Շաբաթ, Յունուար 29, Տօն է Սրբոցն Սարգիսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորա մարտիրոսին: *Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։*

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԲՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

M.C.A. — ISSY-LES-MOULINEAUX
organise une
CONFÉRENCE
sur
LE ROYAUME ARMENIEN DE CILICIE
par *CLAUDE MUTAFIAN*
Maître de Conférences
à l'Université Paris XIII
Vendredi 28 Janvier à 20 h 30
45, rue de la Défense - Issy-les-Mlx.

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, rue Saint-Bazile, MARSEILLE

Exposition de peinture

Œuvres de *VARTAN TOVMASSIAN*
(*peintre d'Arménie*)
Du 28 Janvier au 7 Février
Vernissage
Vendredi 28 Janvier à 19 heures

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ միջոցաւ եղած նուիրատուութիւնները.-

Վարուժան Պոզաճեանի *մահուան առթիւ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցիին՝ Օր. Վալերի Պոզաճեան 20.000 Ֆր., Օր. Ճէլալեան 1000 Ֆր., Ռուբէն Ալթոյեան 500 Ֆր., Տէր - Զաքարեան ընտանիք, Պր. Լեւոն Մարիկեան, Տէօքմէճեան ընտանիք 200-ական Ֆր., Տիկին Էլիզ Ճակոբեան 100 Ֆր., Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի (Վարանս) 1000 Ֆրանք։*

Էտուար Տէրտէրեանի *մահուան առթիւ՝ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցիին՝ Պր. Միշէլ Տէրտէրեան 1000 Ֆր., Պր. Գլօտ Ռըպուր 500, Ժոզէֆ եւ Օրթանս Տէրտէրեան 300 Ֆր., Սեպուհ Ճանիկեան ընտանիք 250, Պր. Յովհաննէս Տէրտէրեան, Ազանքօ ընտանիք, Տիկին Տընիզ Մանժան 200-ական Ֆրանք։*

«Հայաստան» Հիմնադրամին՝ *Ժագլին, Սիւզան եւ Արտաշէս Տէրտէրեան 500, Տիկին Ժան Պէրպէրեան 500, Պր. Ժուլիէն Ժան - Փիէռ 300, Շալճեան ընտանիք 300, Մահտեսեան ընտանիք 200 Ֆր.։*

Հայ Մշակոյթի Տան՝ Ժոզէֆ եւ Օրթանս Տէրտէրեան 300, Ճանիկեան ընտանիք 250, Տիկին Մարի Պէրպէրեան 150 Ֆր.։

ՀՕՄ-ին (Սէն - Ռաֆայէլ)՝ Պր. Յովհաննէս Տէրտէրեան 200 Ֆր.։

Պր. Ֆերնան Պուլանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Պր. Փիլիպ Միւղիքեան 1000 Ֆր. Մայր Եկեղեցիին։

Պր. Ժանօ Մանուկեանի հոգեհանգըստեան առթիւ՝ Քոչոյեան ընտանիք 1000 Ֆրանք Մայր Եկեղեցիին, Տիկին Մանուկեան 200 Ֆր. Աբովեան դպրոցին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Յունուար 29, Շաբաթ օր, տօն է Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ Նորին Մարտիրոսին եւ Զորեքտասան Զինուորացն:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ պիտի մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

ASSEMBLEE GENERALE

DU COMITE DE SECOURS POUR LES ORPHELINS

Le *Comité de Secours pour les Orphelins* informe ses membres que la prochaine Assemblée Générale de son association aura lieu le Samedi 19 Février à 15 heures à son siège social,

15, rue Jean Goujon, Paris 8e

Le Centre Culturel SAINT MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris Ve
accueillera
le Jeudi 27 Janvier à 20 h 45
JEAN-PIERRE MAHÉ
qui donnera une conférence sur
Moïse de Khorène et le destin de l'Arménie
à l'occasion de la parution récente aux Editions Gallimard dans la Collection «Aube des Peuples» de
L'Histoire de l'Arménie de Moïse de Khorène
traduite par Annie et Jean-Pierre Mahé
Vente du livre et signature par les traducteurs
Entrée libre
M° Monge ou Cardinal Lemoine

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիւան - Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգը, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի։

Այս առթիւ դեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱԻԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»
կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20.30-ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՄԱՐՄԷՑԼ

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի տնօրէնն խորհուրդը, անդամներն ու դեկավարը՝ կիրակի, Յունուար 30, ժամը 10-ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց բազմավաստակ անդամ
ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՑԵԱՆԻ
հոգւոյն, անոր մահուան 7-րդ տարելիցին առթիւ։

Կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԼՐՃՃԵԱՆ
Եպիսկոպոս Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ

Կը պատարագէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւր Մայր եկեղեցւոյ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԼՄԱՉԵԱՆԻ

Յետ պատարագի՝ յարգանքի հանդիսութիւն *Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ։*

U.G.A.B.

Soirée - vidéo

l'U.G.A.B.-JEUNES
et l'A.A.K.A.
(Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé)
présentent
une soirée vidéo
consacrée aux héros tombés au Karabagh
Monte Melkonian, Leonid Askaldian, Vladimir Balaïan
le Vendredi 28 Janvier à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Entrée : 40 F.

SÉJOUR à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription: M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.

— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

Prix : (pension complète - vin compris)

14 ans et plus	= 1.700 F.	+ voyage
9-13 ans	= 1.200 F.	+ voyage
3-8 ans	= 800 F.	+ voyage
- 3 ans	= gratuit.	

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

GRANDE TOMBOLA

Une *Grande Tombola* est organisée par la Croix Bleue des Arméniens de France au profit de ses œuvres.

1er prix : 1 Renault Twingo
et aussi 1 séjour de 8 jours aux Baléares
1 téléviseur grand écran
1 tapis

Le tirage au sort aura lieu le Vendredi 28 Janvier à 20 h 30 au Théâtre de l'Hôtel de Ville d'Asnières, 1, place de l'Hôtel de Ville.

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONATEURS
CAMPAGNE GAZODUC
au 30 Novembre 1993
(le total a été annoncé dans le numéro du 22 Décembre)

— 200 Francs :
M. V. Achdjian, M. Akchehirlian, M. Azizian, Communauté Notre Dame de Sion, Mme Suzanne Condamin, M. Ohannès Der-Pilibossian, M. Nordyk Diraduryan, M. Philippe Djergaian, M. et Mme Jean Forestier, M. J.-P Hatchadourian, M. et Mme Sarkis Helvadjian, Mme Madeleine Kalaydjian, Mme Chantal de Malherbe, M. et Mme Lucas Manzanares, M. L.-Ph. Manoukian, Mme Nadia Mardirossian, M. Toros-André Melkonian, M. Mikaël Nichanian, Mlle Sophie Papazian, Mme Sirarpie Sarafian, M. Taslakian, M. Laurent Yamanjian, M. Jean Tavitian;

— 150 Francs :
M. Kapriélian, M. et Mme A. Kodochian, M. André Korganoff, Mme Marie-Claude Robertin;

— 108,35 Francs :
M. Grégoire Amirzayan (tire-lire de ses 2 enfants);

— 100 Francs :
M. et Mme Serge Agopian, Mme Isgouhi Djerigian,, M. Robert Geohaghian, M. Haroutioun Ghazarian, Mme Henriette Haro, M. Harpoudian, M. Jean Kyoumjian, M. Parsegh Levonian, Mlle Suzanne Lioret, M. et Mme Haïg Minassian, M. César Namatian, M. Kirkor-Arman Ohanyan, M. Pilossian, Mlle Nadine Tavitian, M. Louis Vert, Mme Rose-Marie Zamkotsian.

LISTE DES DONATEURS
PAR PRELEVEMENT MENSUEL
— Décembre 1993 —

— 500 Francs :
Grégoire et Monique Atamian, M. Charles Meylemedjian;

— 400 Francs :
Mme Ethel Garibian;

— 300 Francs :
M. Daniel Aidinian, M. Edouard Manoukian;

— 205,60 Francs :
M. Philippe Akilian;

— 200 Francs :
M. Grégoire Avadikian, M. Sahak Aidinian, M. Artin Izmirlian, M. Marcel Kaladjian, M. Robert Mamourian, M. Wanis Semerdjian, M. et Mme Shabuh Gedik, M. Jean Garabedian, M. Garouche Agopian;

— 150 Francs :
M. Marius Mardirossian, M. et Mme Abraham Stamboulian, M. et Mme Georges Aivayan, M. Yeghia Solakian;

— 100 Francs :
M. Serge Carcian, M. Varastat Isgulian, M. Armen Djorkaeff, M. Georges Kaladjian, Mme Alice Manoukian, M. Albert Kaladjian, M. Jean Ayanian, M. Joseph Luledjian, M. et Mme Jacques Kabakdjian, Mme Danièle Agopian, M. et Mme Robert Kurkeden, M. Robert Khosrofian;

— 80 Francs :
M. Jean Berberian;

— 50 Francs :
M. Jean Gougassian, M. Vartan Babakhian, M. Paul Djirmendjian, Mlle Valérie Demirdjian, M. Edmond Avedikian, M. Georges Kourkian.

TOTAL MENSUEL	6.185,60 Francs
TOTAL ANNUEL	74.227,20 Francs

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՀԱՄ-ի Փարիզի մասնաճիւղը անդամական ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Յունուար 29-ին, առաւտեան ժամը 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 Paris

Կարեւոր Օրակարգ. - Մասնաճիւղի բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը փափաքելի է։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28
VENDREDI
28 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·249 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.249

ՕՐՈՒԱՆ ԳԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՍի օդակայանի վերմաթը գոնուղ պեր - չուկան՝ Քաղինօ փրած է Յունուար 26, ժամը 16-ին, երբ ներսը յաճախորդներու խմոզում ալ կար։ Առաջին հաւուեկչիռի մը համաձայն 3 մեռեալ եւ 94 վիրաւոր կար, բայց, շուրջ 15 հոգի ալ փլատակներու տակ մնացած էին եւ մեծ յոյս չկար որ ողջ ըլլային։ Այս անհանիթաց արկածին պատճառները ծանօթ չէին եւ քննութիւն բացուած էր։ Շուկան ընդլայնելու համար աշխատանքներ կը տարուէին, բայց, կ'ըսուի թէ կապ չունէին կառոյցին հետ։ Այս արկածը որ կը յիշեցնէ Ցիւրիհանիի (Գորսիքա) մարզարանին փլուզումը բաւական խուճապ առեղծած է այն ընկերութիւններուն մօտ որոնք վինարաններու հակակչռին պատասխանատու են եւ կը հետեւէին աշխատանքներուն։

ՖՐԱՆՍԱ, նախագահութեան եւ վարչապետութեան հատարակաց զեկոյցով մը կոչ կ'ընէ որ - «գործադրուին Պոսնիոյ վերաբերող ՕԹԱՆ-ի որոշումները, ի հարկին ուժի գործածութեամբ»։ Այս կոչը որ ազդարարութիւն մըն է ՄԱԿ-ի, զայն կը հրաւիրէ անյապաղ միջոցներ ձեռք առնելու իրագործելու համար երկու հետեւանքներ՝ Ա) Թուզլայի օդակայանը քանալ մարդասիրական օժանդակութեան։ Բ) Սրեպրենիքայի ՄԱԿ-ի ուժերու փոխարինումը ապահովել։

ԵԼՑԻՆ տեղեկացաւ համակերպիլ Ելմըտական իր նախարարին հրաժարականին եւ տեղը նշանակեց Սերգէյ Դուբինինին։ Ֆիդորով, մեկնելէ առաջ, յայտարարեց թէ «տնտեսական պետական հարւած» մըն է որ կը կատարուի։ Նամակով մը Ելցինի կը ճաղկէ - «Պարոններու եւ կարմիր տնտեսագէտներու անդրադէտ գաղափարաբանութիւնը»։

ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻ պիտի հետապնդուի «պատերազմի յատադովութեան» մեղադրանքով։ Ընտրապայքարի ընթացքին զեր - ազգայնական այս պարագլուխը, բացէ ի բաց, կոչ ըրած էր որ հարցերը լուծուին զինու զօրութեամբ։ Գիրքին մէջ ալ («Ատոմ դէպի հարաւ») կ'ուզէր ի մօտոյ տեսնել՝ «մեր խարտեաշ զլուխները տաք ծովերու ափին»։ Ամբաստանութիւնը չի խանգարած Ժիրինովսկին որ նոյն ժամանակ մամուլի ասուլիս մը կուտար եւ կրկնած է - «Ռուսերու մեկնումը խորհրդային նախկին Հանրապետութիւններէն անիչխանութիւն պիտի նշանակէր» եւ աւելցուցած է՝ «Գապուչէն՝ Պոլիս»...։

ՍԻՏՆի, ուր կը գոնուէր պաշտօնական այցելութեամբ, Մեծն - Բրիտանիոյ գահաժառանգ իչխանը՝ Շառլ յարձակման ենթարկուեցաւ, բայց, գամպոճցի ուսանողի մը պարպած գնդակները պինք չվիրաւորեցին իսկ։ Իչխան Շառլ բրիտանական պաղարիւնութեամբ չարունակած է իր ճառը, մինչ երիտասարդը ձերբակալուած է։

ՊԵՐԼՈՒՍԿՈՆԻ որ, հեռատեսիլի ոչ պետական կայաններու մեծ սեփականատէրն է, յայտարարեց թէ կը հրաժարի իր խումբին (Փինինվեսթ) նախագահութենէն, կը վախնէ Ֆորցա Իթալիա (յառա՛ջ Իտալիա) չարժումը եւ կը նետուի քաղաքականութեան մէջ, պատնէշ բարձրացնելու համար ձախին առջեւ։ Իտալիոյ երեսփոխանական վանխահաս ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մարտին։

ՀԱՅԿ. ՈՒԺԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ՄՂԵՆ ԱԶԵՐԻՆԵՐԸ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ ԳՆԱՑ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Կ'ԱՄԲՈՂՋԱՆԱՑ

Մարտերը կը չարունակուին, առաւելաբար Քելբաջարի չրջանը եւ Յունուար 25-ին եւ 26-ին, հայկական ուժերը ոչ միայն ետ մղած են Ազերիներու յարձակումները մեծ վնասներ պատճառելով, այլեւ վերագրաւած են կարգ մը բարձունքներ որոնք ռազմական նշանակութիւն ունին։

Այսպէս, Յունուար 26ին, ժամը 16·30ին մարտերը կը չարունակուէին Քելբաջարի, Մարտակերտի եւ Հարաւային չրջանները։ Նախորդ օրը 7 հրթռայլ բնաջնջած էին։ Իսկ Յունուար 26-ին, յաջող յարձակումներու չնորհիւ Ղարաբաղի հայկական ինքնապաչտպանութեան ուժերը գրաւած են Մարտակերտի չրջանի Յակոբ Կամարի դիւղի մօտ գոնուող չարք մը ռազմավարական կարեւորութիւն ունեցող բլուրներ։ Ազերիները 200 մեռեալ ունեցած են։ Բնաջնջուած են 6 հրթռայլ, երեք ռազմակառք եւայլն։ Այս ձախողութիւնները պատճառ եղած են որ ադրբեջանական ուժերը վերսկսին գրադ-ի արձակումը բնակչութեան վրայ։ Մարտունիի չրջանը 3 մեռեալ կայ, հինգ վիրաւոր, որոնց մէջ կիներ եւ մանուկներ։

***

Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան, Յունուար 26-ին, Ս. Պետերբուրգ գացած է քաղաքապետ՝ Սոբչաքի հրաւէրով։ Կը մասնակցէր Լենինգրադի ապաչրջափակման 50-ամեակի նուիրուած միջոցառումներուն։

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հոդարարձուներու խորհուրդի կազմը ամբողջացած է։ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հրամանագրով եւ Սեպտեմբեր 18-ին խորհուրդին տուած որոշումին հիման վրայ, կազմը ամբողջացած է հետեւեալ անդամներով. -- Բագրատ Ասատրեան (կեդրոնական պանկի տնօրէն), Ռոպէրտ Քոչարեան (Ղարաբաղի ներկայացուցիչ), Պետրոս Արք. Մուրատեան (Հայ կաթողիկէ եկեղեցի), վերապատուելի Մովսէս Ձամպազեան (Հայ աւետարանական եկեղեցի), Լիզա Ասպեան (Հայ Օգնութեան Միութիւն)։

***

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 25 / 26)

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ

Յունուարի առաջին կէսին Տնտեսութեան նախարար Արմէն Եղիազարեան կը գոնուէր Մխայեալ - Նահանգներ, ուր չարք մը հանդիպումներ ունեցած է Հայաստանի Դրամական եւ վարկային օղնութիւն ապահովելու դծով։ Պատերազմող երկիր ըլլալու պատճառաբանութեամբ Հայաստանի նկատմամբ անհպատութեամբ մթնոլորտի մէջ Նախարարը յաջողած է համոզել Տարադրամի միջազգային Հիմնադրամի պատասխանատուները, որ երթան Հայաստան եւ տեղւոյն վրայ իչխանութեանց հետ ծրագիրներ մչակեն։ Իսկ Համաչխարհային Դրամատան ներկայացուցիչներուն հետ ունեցած տեսակցութեանց ալ համաձայնութիւն գոյացած է աղէտի գօտիին համար նախատեսուած օգնութիւնը տրամադրելու մասին։ Ա. Եղիազարեան տեսակցած է նաեւ «Իսթ - Ուէսթ» դրամական ընկերութեան պատասխանատուներուն հետ։

***

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՂԱՐԱԲԱՂՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

«ՀԱՑԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՑՈՑՍԸ ՊԻՏԻ Ի ԴՆԵՆ ՄԻԱՑՆ ԻՐԵՆՑ ՎՐԱՑ»

Երեք կուսակցութիւններու միասնութեամբ կազմուած մարմինը (ԿՈՓԱ) ղարաբաղցի 2 երեսփոխաններուն՝ Վալերի Ալէքսանեանի ու Մաքսիմ Միրզոյեանի հետ հանդիպումի երեկոյթ մը կազմակերպած էր Յունուար 26-ին, Փարիզի Ռէֆորմէ եկեղեցիին մէջ։

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան երկու խորհրդարանականները փափուկ կը գոնուէին, հրաւիրուած ըլլալով Սթրազպուրկի մէջ մասնակցելու Եւրոպայի Խորհրդարանին Ղարաբաղի հարցին նուիրուած նիստին։

ԿՈՓԱ-յի ներկայացուցիչ Վարուժան Կիւրեղեանի ողջոյնի խօսքէն ետք խօսք առուեցաւ նախ Վ. Ալէքսանեանին որ յայտնեց դլխաւորաբար թէ Սթրազպուրկի Յունուար 24-ի հանդիպումէն բացակայած էին Թրքական եւ ադրբեջանական պատուիրակութիւնները, անդամ մը եւս փաստ տալով որ կողմնակից չեն խաղաղարար լուծումներու։

Իրմէ ետք Մ. Միրզոյեան խօսեցաւ պիտենք այսօրուան իրավիճակին առաջնորդող պայմաններուն մասին. «իրօք, աւելի կուշտ էինք ապրում, բայց ոչ աւելի լաւ. հաց կար, լոյս կար, բայց չկար ապագայ» ըսաւ ան, ապա չեչտեց այն միասնականութիւնը, որ Ղարաբաղի մէջ ստեղծուած էր, հասարակաց հարցը լուծելու պիտակցութեամբ. անդրադարձաւ Հայաստանի Սորհրդարանի ՀՅԴ-եան խմբակէն Սէյրան Պաղտասարեանի կատարուներու ուղղուած կոչին, յստակօրէն չեչտելով որ ԼՂՀ-ը պետական մակարդակով կոչ չէ ըրած ու Ս. Պաղտասարեանի խօսքերը միայն անձնական բնոյթ ունին։

Պատերազմական իրավիճակի մը ամբողջ ծանրութիւնը ապրող, պահին խմասաին խորապէս պետակից ու յաղթանակի հեռանկարին անկեղծօրէն վարած ղեկավարներու արտայայտութիւնները էին լրենց։ սակայն, մէ՛ղք որ երեկոյթին երկրորդ մասին մէջ ուղղուած հարցումները, ապրուածին ու նոյնիսկ ըսուածները, բոլորովին անհադորդ լսարանի մը պատկերը տուին մխայն։ Քիչ անդամ կը պատահի որ այնքան չեզա սահմանով մը կարելի ըլլայ բաժնել ցաւին տէրն ու անով իրրեւ թէ հետաքրքրուողը, որքան Յունուար 26-ի երեկոյթին հարցումներու բաժնին։ Լռութիւնն ալ այնպէս կը թուի թէ ոսկի է մխայն դիւրքերու մէջ եւ ուրիչներու համար։

Այսուհանդերձ, Վ. Ալէքսանեանի ու Մ. Միրզոյեանի պատասխաններէն տեղեկացանք թէ պէտք չէ վայրկեանական տագնապներու մատնուիլ, թշնամիին այս ու այն յաջողութեան, կամ ձախող, անդլխայի վարձկաններու ներկայութեան լուրերով. պատերազմական ամէն մէջոց որուն կը տիրանար Ադրբեջան, Ղարաբաղ կ'ունենար անմիջապէս «հակա-»ն։ Իսկ անկէ անդին, ինչպէս քանիցս կրկնեցին օրուան հիւրերը, Ղարաբաղցին իր յոյսը դրած էր ո՛չ մեծերու քաղաքական նեցուկին, ոչ թէական ակնկալութիւններու, այլ մխայն եւ մխայն ինքն իր վրայ. այն համոզումով որ յաղթանակէն ուրիչ ելք չունին որպէս կեանքի, ապագայի գրաւական։

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐԱՑԵԱՆ

թան Հայաստան եւ տեղւոյն վրայ իչխանութեանց հետ ծրագիրներ մչակեն։ Իսկ Համաչխարհային Դրամատան ներկայացուցիչներուն հետ ունեցած տեսակցութեանց ալ համաձայնութիւն գոյացած է աղէտի գօտիին համար նախատեսուած օգնութիւնը տրամադրելու մասին, Ա. Եղիազարեան տեսակցած է նաեւ «Իսթ - Ուէսթ» դրամական ընկերութեան պատասխանատուներուն հետ։

***

ԸՆԴՀՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Գ.Խ.-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունուար 25-ին Գ. Խ.-ի նախագահ Բ. Աւարքեան ընդունած է ակադեմական Ֆադէյ Սարգսեանը եւ Ակադեմիայի թղթակից - անդամ Եուրի Շուգարեանը։ Անոնք Սորհրդարանի նախագահին ներկայացուցած են գիտական չրջանակներու հարցերը։

Բ. Աւարքեան նոյն օրը ընդունած է նաեւ ՀՌԱԿ-ի վարչութեան ատենապետ Ռուբէն Մխրզախանեանը, վերջինիս խընդրանքով։

❦

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայ Օգնութեան Մասչը 76 թոն արեւածաղիկի սերմ յանձնած է Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան, որմէ ստացած բերքը կը գործածուի որպէս անասուններու կեր։

❦

Մխայեալ - Նահանգներէն հատած 300 մահճակալները յանձնուած են Առողջապահութեան նախարարութեան «Էրեբունի» բժչկական կեդրոնին, որ անոնցմէ 100-ը կը պահէ իրեն եւ մնացեալ 200-ը կը տրամադրէ Պաչտպանութեան նախարարութեան։ Բաչխուած է նաեւ 10 թոն ամերիկեան փոչի կաթ։

***

Հայ օգնութեան Հիմնադրամի «Ոչ մի՛ այլ հացիւ» ծրագիրը կը չարունակուի։ Էջմիածնի եւ չրջանի այն երախաներուն, որոնք ծնած են 1993 Յունուար 1 - Յունիս 30 ժամանակաչրջանին, կը տրուին 48 սրուակ մանկական անուշդ, ոսկեզոյն խաչ եւ չղթայ նաեւ «Մկրտութիւն եւ դրոչմ» դրքոյկը։

❦

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Յունուար 25-ին տեղի ունեցած է Ներքին Նախարար Վահէ Սիրադեղեանի մամուլի ասուլիսը, որ նուիրուած էր 1993-ի յանցագործութիւններու հաչուեկչռին։ Նախարարը լրագրողներուն հաղորդած է որ բաղդատմամբ 1992-ին քրէական արարքները պակսած են 19%։ Նուազում արձանագրուած է դլխաւորաբար ճամբաներու (-36%) եւ կառուղիներու (-60·7%) վրայ պատահած յանցագործութիւններու։ Նախարարը այս երեւոյթը վերագրած է վառելանիւթի չգոյութեան։ Արձանագրուած են 308 տնտեսական յանցագործութիւններ, կեղծ դրամի յայտնաբերման 53 դէպքեր։ Անչափահասներու կողմէ գործուած են 402 յանցագործական դէպքեր։ Վ. Սիրադեղեան անդրադառնալով կառուցային հարցերու, ըսած է թէ դպրոց մը բացուած է ներքին զօրքերու համար։ Նախարարութեան կցուած է վիրաններու դրասենեակը, ինչ որ թոյլ պիտի տայ արտադաղթի սպասարկութեան մը ստեղծման։ Նախարարը յայտարարած է նաեւ որ Վրաստանի հետ առայժմ համաձայնութիւն ձեռք ձգել կարելի չէ եղած ինչ կը վերաբերի երկաթուղիի կամուրջին եւ կազատարին միասնական հսկողութեան։

ՈՐՔ ԳԻՐՔԵՐԸ

Հազիւ ներս կը մտնեմ, եւ արցունքները անձրեւի պէս՝ աչքէս կը ծածկեն ամէն բան։ Կը չշնչամ անունս. տանտիրուհին անունը ակռանչիս կը հասնի կարծես խորունկ հորի մը յատակէն։

Բարեկամս՝ ծննդավայրիս Հայոց ժամին երգէոնահարը, օր մը առաջարկեց ինծի այցելել պառաւի մը տունը, որ տառնեակ մը հայերէն գիրքեր ունենալով՝ կը փափաքէր վստահելի ձեռքերուն յանձնել զանոնք, որպէս զի դուրս չհետուէին, երբ հնչէր իր մահուան ժամը։

Աբգարեան բանակի սպայի մը աղջիկն էր պառաւը, նախկին դերասանուհի։ Միս - մինակ կը չափէր չորս քառամեակներուն բեռը։ Աչօզ ու անտերունչ՝ կը պաշտպանէր իրմէ ա՛լ աւելի անպաշտպան արարածները։ Լուցկիի տուփի չափ նեղ զոյգ սենեակներուն մէջ կը վիտային փղոցէ բերուած կատուներն ու չուները՝ սրտաճմլիկ, սակայն գուարթ դաղտնանոց մը։

Կատուի մագին անտեսանելի ծուէններըը, որ առատօրէն կը լեցնէին միջոցը՝ կը խրէին կոկորդիս, բիւրերուս մէջ, քամելով այդ անակնկալ արտասուքը։

Աչքերս կը ճմլեմ ու կը դիտեմ սենեակին աղնուական, արժանավայել աղքատութիւնը։ Սեղանին կաչեկազմ հատորներու բլուր մը կը տեսնեմ։ Բարեկամս արդէն զրաղած է դրաբար Աստուածաշունչ մը թղթատելով, որ պատկառելի տարիքին հակառակ՝ հիանալի կերպով պահպանուած կը թուի։ Ձեռքս կ'առնեմ հատորիկ մը, Վենետիկ տպուած Նարեկն է, որուն պակսող մէկ հատիկ էջին տեղ թուղթ մը կար՝ ծածկուած մարզարտաշար ձեռագրով։

- Հայրս զրեր է ու փակցուցեր. - կը բացատրէ տանտիրուհին ու դողդոջ ձայնով կը հարցնէ.

- Կ'ուզէ՞ք այս գիրքը...։

Այո, կ'ուզեմ։ Պիտի պահեմ ու պահպանեմ, պիտի կարդամ ու խորհիմ, սակայն...։ Սակայն ի՞նչ խղճով պայուսակս թիմեմ ու տանիմ ընտանեկան այս գանձը, նուիրական յիշատակը, մեծաւոր սրտին վրայ ցանելիք այս ափ մը մոխիրը...։

Երկու - երեք ամիս առաք քարեկամուհի մը կը հեռաձայնէ ինծի ու կը հրաւիրէ իր վերջերս գնուած եւ տակաւին չնորոգուած տունը։ Նախորդ տէրը Հայ պառաւ մըն էր, որուն մահէն ետք, ազգականները տարեր են ունեցած - չունեցածը՝ ձգելով քանի մը հայերէն գիրքեր միայն։ Եւ ահա կրկին անդիր օրէնք մը դիս տէրը կը դարձնէ անտէր ժառանգութեան։

Իսկ ո՞վ կրնայ համբել աշխարհի ոստանները անկիւնները ծուարած, աշնան վերջի՜ն չողերովը տաքցող հայ մամիկներն ու պապուկները։ Քանի՛ քանի կաչեկազմ հատորիկներ պիտի նետուին աղբանոց՝ «առանց որ մէկը դնէ իրենց բուն չեչան անոնց վրայ»։ Եւ մենք անտարբե՛ր կը դիտենք Մեծասքանչին տառապանքը...։

Մերինէն աւելի դժբախտ լեզուներ եւ մշակոյթներ կան։ Նացխներու վիշապ դիակիզարանները՝ միլիոնաւոր կեանքերուն հետ լափած էին Արեւելեան Եւրոպայի Հրեաներուն իւրայատուկ մշակոյթը եւ զրականութիւնը՝ իր զրպզխոնելով, այլ մանաւանդ՝ ընթերցողներով։ Այդ ոգեկանութիւնը վերընձիւղել չկրցաւ ու տակաւ առ տակաւ կը մեռնի։ Կը մեռնի իտիշ լեզուն, եւ տասնեակ հազարաւոր գիրքեր զատապարտուած են լաւագոյն պարագային անկիւն մը պահկելու։

Սակայն ամերիկածին երիտասարդ մը, որ համալսարանը ուսանելով մեռնող այդ խօսուածքը՝ կ'որոշէ կորուստէ փրկել իր ազգին բիւրահատոր ժառանգութիւնը։ Տարբեր քաղաքներու հեռախօսապիրքերուն մէջ արիւնակիցներ կը փնտռէ, կը հեռաձայնէ տալով միակ հարցումը...Իտիշ լեզուով հին - մին գիրքեր ունի՞ք ծախու։ Շուտով ալ կ'անդրադառնայ որ տունը այլեւս չի բաւեր օր ըստ օրէ աճող հաւաքածոն ամփոփելու եւ կը ստիպուի մեծկակ պահեստ մը վարձել։ Մեռնող այդ լեզուով հետաքրքրուողները կը սկսին դիմել իրեն պէտք եղած գիրքը հայթայթելու համար։ Ուխտեալ խենթը յաջողակ գործածարար մէկը կը դառնայ։

Մենք զուրկ ըլլալ կը թուինք հակոտնեայ այդ առաքինութիւններէն։ Լեռնակուտակ բարոյա - խրատական գիրքեր արտադրած ենք, որոնք եկեղեցւոյ խորհուրդներուն հետ նաեւ պատառաքաղը ո՛ր ձեռքով բռնելը կը սորվեցնեն, սակայն մենք նո՛յն անխրատը կը մնանք ինչպէս այդ գիրքերը տպուելու օրերուն։

Կէտ մը վրայ եւս մեր քնազանցութիւնը բացառիկ է. մեր հին գիրքերէն չատեր՝ զմելիի հպումը չտեսած՝ կուսական ձերմակութեամբ կը փայլին, իսկ նորատիպները կապոցվապոց կը հինանան չերտ-չերտ փոշիներու տակ։

Ցաճախ գիրքերնիս կը նուիրենք ակումբի մը, դպրոցի մը կամ գրադարանի մը։ Ցուսահատ ճիգ մը՝ պապենական ժառանգութիւնը փրկելու ապերախտ զաւակներու անհոգութենէն։

Վերջերս Մարմարա-ին մէկ անկիւնը թրքերէն ազդ մը տեսայ. Հայերէն հին գիրքեր լաւ գինով ծախու կ'առնենք։ Կ'ենթակայեմ ուծացած հայորդիներուն զարմանքը, թէ մէկը տակաւին իյի փիյաթ կու տայ էրմէնիներէ էիթապ կոչուած թափօնին։

Այսօր Հայ Գիրքը կարօտ է թէ՛ ուխտեալ խենթերու, թէ՛ գործարար մարդոց։ Դեղնած էջերը մանուկ ձեռքերու հպումով է, որ կեանք պիտի առնեն։ Ու փոխարէնը պիտի զօրացնեն պզտիկ այդ թաթիկները նախնեաց աւիւնո՛վ կենսայորդ։

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

Երուսաղէմ

ԳԼՕՏԻՆ ՊԱՐԹ. -

«ԱՅՍՏԵՂ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԱՒ ԵՆ ՍՈՎՈՐՈՒՄ»

- Ֆրանսահայ միջմասնադիտական խմբակցութեան (ԺԻԱ) Երեւանի գրասենեակում կազմակերպուած ֆրանսերէնի դասընթացքները լաւ արդիւնքներ են տալիս եւ ունկնդիրների համար դրանք յետագայում, անշուշտ, մեծ օգնութիւն կը լինեն իրենց գործունէութեան ասպարէզում, «Արմէնփրէս»ի թղթակցի հետ զրոյցի ժամանակ ասաց Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրանսիայի դեսպանութեան լեզուի գծով կցորդ տիկին Գլօտին Պարթը մի քանի ժամուայ ընթացքում պարապմունքներին ծանօթանալուց յետոյ։

Ես գիտէի, որ լաւականին ժամանակ է, ինչ դասընթացքները գործում են եւ պատրաստուում էի ունկնդիրների հետ հանդիպելու, որն ինձ անսահման բաւականութիւն պատճառեց։ Առաջին խմբում սովորողներ ընդամէնը երեք ամիս առաջ են եկել այստեղ, սակայն այդ կարճ ժամանակաշրջանում արդէն հասցրել են բաւականին բան իմանալ ֆրանսերէն։ Իսկ երկրորդ խմբի հետ, որն աւելի առաջ ունի մենք միայն ֆրանսերէնի մասին չենթադրեցինք. մեր ազատ անկաշկանդ զրոյցը ծաւալուել էր նաեւ պատմութեան, միջազգային յարաբերութիւնների, Հայաստանի այսօրուայ անտեսական կացութեան եւ մեզ բոլորիս յուզող այլ խնդիրների մասին։

Ֆրանսիացի հիւրը, որը արդէն Հայաստանի հետ չփումներ է ունենում մէկ տարուց աւելի, դովեստով խօսեց դասընթացքների պատասխանատու Ռեմոն Եաղճեճանի եւ դասախօս Արուսեակ Ամիրջանեանի մասին, որոնք իրենց սաներին բազմակողմանի գիտելիքներ են հաղորդում եւ դա անում են չատ լաւ մակարդակով։

- Արդէն երկու տարի է ինչ գործում է մեր դպրոցը, - ասաց Ռեմոն Եաղճեճանը։ Այն արդէն չրջանաւարտներ է տուել, որոնք բոլորն էլ գոհունակութիւն են յայտնել այստեղ անցկացուող պարապմունքներից։ Շրջանաւարտների մի մասը նոյնիսկ անդլերէն գիտէ սակայն այսօրուայ ժամանակների պայմանների փոփոխման հետ ըստ երեւոյթին մեայն մէկ օտար լեզու իմանալը քիչ է համարում։ Դասընթացները տեղի են ունենում ամէն օր. ես եւ Արուսեակը, որը հիանալի գիտէ իր գործը, երեքական խումբ ունենք որոնք այստեղ են գալիս, իրօք, ինչ որ բան սովորելու համար։

Դպրոցի սաները տարբեր տարիքի եւ տարբեր մասնագիտութիւնների տէր մարդիկ են, հիմնականում՝ կանայք։ Այստեղ համախմբուել են լրագրողն ու հոգեբանը, դաշնակահարուհին ու պալէտի պարուհին, ճարտարապետն ու դերասանուհին։

- Ես մեծ հաճոյքով եմ յաճախում պարապմունքներին, - ասաց պարուհի Մարի Զիլեանը։ - Լաւ խումբ ունենք, լաւ դասախօս, որի կանչերով ոչ միայն ֆրանսերէնին ենք չփւում, այլեւ արուեստին, պատմութեանը, երաժշտութեանը եւ այդ երկու ժամուայ ընթացքում առօրեայ չատ հոգսեր ենք մոռանում ու չատ յոյսեր փայփայում։

Կոմիտասի անուան կոնսերվատորիայի դոցենտ Զարա Տէր-Ղազարեանը դասընթացների է յաճախում իր աղջկան՝ ուսանող դաշնակահարուհի Եւա Յարութիւնեանի հետ։

- Անկախ ժամանակից, մշութիւնից եւ մեր կեանքի միւս «բարեմասնութիւններից», մենք այս պարապմունքներին գալիս ենք, որովհետեւ չատ ենք ուզում ուսումնասիրել աշխարհի քաղաքակիրթ ժողովուրդներից մէկի լեզուն, մշակոյթը, քաղաքակրթութիւնը, եւ ընդհանրապէս մարդկային չփումներ ունենալ այս դասերի ընթացքում, - ասաց նա։

Ընդհատուած դասը նորից չարունակւում է։ Սրահում նորից հնչում է ֆրանսերէնը։ «Ալակերտները» սիրալիր ցոյեսութիւն են տալ տիկին Գլօտին Պարթին։

ՎԱՆԻԿ ՍԱՆԹՐԵԱՆ

«Արմէնփրէս»ի թղթակից

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ ՆՈՐ ՔԱՌՈՒՂԻՈՆ

Լեհաստանի մաքսատուներուն մէջ իրարու կը յաջորդեն թմրեցուցիչներու զրաւումները. անգամ մը Նիժերիայէն հասած ձկնեղէնի ծրարներուն տակէն գտնուած է կէս թոն մարիխուանա, ուրիշ անգամ մը Քոսթա - Ռիքայի Վարշաւայի դեսպանը բռնուած է օդակայանը ու պայուսակէն 11 քիլօ հեռոյին հանուած։ Երկու պարագաներուն խնդրոյ առարկայ թմրեցուցիչներուն չուկայի գինը երեք միլիոն տոլարի չուրջ է։ Այս մարզին մասնագէտներուն համաձայն, Լեհաստան թէ՛ Արեւելքէն, թէ՛ Արեւմուտքէն հասած թմրեցուցիչներուն համար եւրոպական կարեւորագոյն քառուղիին վերածուած է։ Այս գործով զբաղողները ընդհանրապէս Ռուսաստանէն եւ խորհրդային այլ երկիրներէ հասած յանցագործներ կ'ըլլան, որոնք կ'օգտուին ոստիկանական եւ արդարադատութեան բոլորովին անկազմակերպ կացութենէն։ Այս նոր մաֆիան կը զործէ նաեւ կազմակերպուած ոճիրներու, պոռնկութեան, դէնքի առուծախի բնագաւառներուն մէջ։

Այսօր, ոչ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն կայ Արեւելեան Եւրոպայէն անցնող թմրեցուցիչի քանակութեան մասին։ Այդ երկիրները նոր նոր սկսած են հաշիւը բռնել զրաւուած թմրեցուցիչներուն ու տուեալները չատ թերի են։

Այս երեւոյթին գլխաւոր պատճառը այն է որ Եուկոսլաւիոյ պատերազմը թմրեցուցիչի աւանդական ճամբաները անզործածելի դարձուց. ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նորանկախ երկիրներուն անպատրաստ կացութիւնը նման «նորութիւններ» դիմագրաւելու, օրէնքներու բացակայութիւնը, անփորձութիւնը եւ միջոցներու անբաւարարութիւնը։

Թմրեցուցիչը անգամ մը Արեւելեան Եւրոպայի մէկ երկիրը բերուելէ ետք, աւելի դիւրին կ'ըլլայ Արեւմտեան Եւրոպա, կամ Ամերիկա հասցնել. նուազ կասկած կը յարուցանէ մէկը որ Փրահայէն կամ Վարշաւայէն Նիւ - Եորքի օդանաւ մը կը մտնէ, քան ուրիշ մը որ կու գայ Պոկոթայէն կամ Պոլիսէն։

Դեկտեմբերին դերման ոստիկանութիւնը 290 քիլօկրամ հեռոյին ձեռք անցուց Թրքական ընկերքի տուփերու տակ, որոնք կուգային Զենիայէն. չուկայի արժէքով 18 միլիոն տոլարի ապրանք էր առիկա։ Անկէ առաջ, Հոկտեմբերին Սեւ ծովու վրայ Թոսթանցայի նաւահանգիստը ռումէն մաքսաւորներ չորս թոն հաշիւ ձեռք անցուցին ուկրանական նաւու մը մէջ որ Քէնիայէն կուգար։

Ամերիկեան, Փաքիստանէն, Թայլանտէն, Կեդրոնական Ասիայէն, Ափրիկէէն հասածներուն հետ, Արեւելեան Եւրոպա կուգայ նաեւ հարաւային - Ամերիկայէ ապրանքը։ Հարցին ամերիկացի մասնագէտներէն մէկը կը հաստատէ թէ քոլոմպիական քարթէլները արդէն սկսած են կապեր հաստատել Արեւելեան - Եւրոպայէն գործակիցներու հետ։

Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ եւս թմրեցուցիչի նոր քառուղին ըլլալու Լեհաստանի հանգամանքը հետեւանք է օրէնսդրութեան...։ Վարշաւայի «էնթէրփոլ»ին մէկ պատասխանատուն կ'ըսէ. - «Լեհաստան այնպէս յառաջդիմական օրէնսդրութիւն մը ունի որ աշխարհի ամէնէն լայնախոհներէն մէկն է։ Անոր պատրաստութեան մասնակցեցան բժիշկներ, ընկերաբաններ, ամէն մասնագիտութեան տէր մարդիկ, բացի ոստիկանութեան պաշտօնատարներէ»։

Արդարեւ, թմրեցուցիչներու թէ՛ մաքսանենգութիւնը, թէ առուծախը ապօրինի ըլլալով հանդերձ, ատով զբաղողները բռնուելու մեծ սպառնալիքի տակ չեն, դլխաւոր այն պատճառով որ յանցագործներու միջավայրին ներս թափանցելու, տեղեկութիւն որսալու գործունէութիւնը լեհական օրէնքով արգիլուած է. ինչպէս նաեւ Զեխիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ։ Այլ խօսքով՝ այդ երկիրներուն մէջ օրէնքը անկարելի կը դարձնէ մաքսանենգներու հետապնդումը։ Այս պատճառով աշխատանք կը տարուի նոր օրէնք պատրաստելու համար։ Սակայն տարակուսելի է որ օրէնքներու նորացումով կարելի ըլլայ յաղթահարել չարիքին։ Թմրեցուցիչի մաքսանենգութիւնը կը կատարուի կազմակերպուած ոճիրներու արհմիութեան կողմէ որ կը ղեկավարուի Ռուսերու եւ նախկին խորհրդային երկիրներու քաղաքացիներուն կողմէ։ Զէ՞ որ ինչպէս կը

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՐԻՋ

(Յունուար 24)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Իրանի իսլամական հանրապետութեան 15-րդ տարեդարձը կը նշուի նաեւ մարզական փառատօնով մը (Յունուար 27 - Փետրուար 10) որուն կը մասնակցին նաեւ Հայաստանի մարզիկները։ Այդ մասնակցութիւնը կ'ըլլայ սեղանի թէնիս, պասքէթպոլ, մականախաղի, սուսերամարտի, ըմբշամարտի, թեթեւ մարմնամարզի, ձեռնագնդակի ճիւղերուն մէջ։

***

ՅՈՒՐՏԻՆ ԴԷՄ ՓԼԱՍԹԻՔ ԹՈՂԱՆԹՆԵՐ

Փախստականներու ՄԱԿ-ի Բարձրագոյն Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ Հայկական Կարմիր Խաչի աջակցութեամբ Երեւանի մէջ սկսած է ցուրտէն պաշտպանելու փլաստիք թաղանթներու բաշխումը։ Անկէ արդէն բաշխուած էր 22·632 քար. մեթր աւելի քան 3000 փախստական ընտանիքներու։ Իսկ այս անգամ կը բաշխուէր 12·000 քար. մեթր 2000 ընտանիքներու։ Փախստականներու բնակարաններու պատուհանները ապակիէ իսկ զուրկ են։

***

ՀԱՅԿ. ԾՆՆԴԵԱՆ ՆՇՈՒՄԸ ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ցունուար 19-ին Ալմաթիի (Ղազախստան) Գիտնականի Տան մէջ հանդիսաւոր կերպով նշուած է հայկական Ծննդեանը։ Հանդիսութեան սկիզբը կեդր. Ասիոյ հայկական եկեղեցիներու վերատեսուչ Սերովբէ Վրդ. Խահակեան ընթերցած է Վազգէն Ա.-ի Ծննդեան քարոզը։ Նոյն օրը, իրիկունը կատարուած է ժամերգութիւն եւ ջրօրհնէք։

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԻՄՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախմբէն (Ամէնք) Յունուար 20. Թուականը հաղորդագրութիւն մը տարածեց, ուր կը յիշուի թէ 1983-էն ի վեր Ֆրանսական բանտերու մէջ արգելափակուած կը մնայ Սիմոն Նայիրեան: 15 տարուան բանտարկութեան 2/3 չափը լրացուցած ըլլալով, ըստ Ֆրանսական օրէնքի տրամադրութեանց, Նայիրեան պէտք է ազատ արձակուի, բայց, ան կը շարունակէ արգելափակուած մնալ: Հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ թէ Ֆրանսական իշխանութիւնները՝ «կը սպառնան որպէս թրքական Հանրապետութեան նախկին քաղաքացի Սիմոն Նայիրեանը արտաքսել Թուրքիա, ուր անոր պիտի սպասէ մեծ ճակատագիր մը»:

Հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան Յանձնախումբը Ֆրանսական իշխանութեանց ուղղուած կոչով մը կը պահանջէ պատկան իշխանութիւններէն, որ ոչ մէկ պարագայի տակ, Սիմոն Նայիրեանը Թուրքիա արտաքսուի: Կոչը ստորագրած են Յունաստանի Խորհրդարանի 75 երեսփոխաններ (ընդհ. թիւը՝ 300 է) որոնց կարգին Յանօթ դերասանուհի, այժմ Մշակոյթի նախարար՝ Մելինա Մերքուրի, Ա. եւ Բ. փոխ - նախագահները եւայլն, եւայլն:

Ստորեւ կոչը. -

«1983-էն ի վեր Ֆրանսական բանտերու մէջ կը շարունակէ ազատազրկի մնալ Սիմոն Նայիրեան (Սոնէր Նայիր), որ դատապարտուած էր հակաթրքական ազդեցութեանց համար: Նկատի ունենալով որ Նայիրեան արդէն իսկ լրացուցած է 15 տարուան դատավճիռի երկու / երրորդ ժամանակաշրջանը, ըստ Ֆրանսական օրէնքի տրամադրութեանց պէտք է ազատ արձակուի:

Նայիրեան նախքան իր բանտարկութիւնը, ունէր թրքական քաղաքացիութիւն եւ խոտովանի լեհ պատասխանատու մը, դժուար չէ թմրեցուցիչի բերով մը անցնիլ սահմանագլուխէն երբ մարդ դիտէ թէ մաքսի պաշտօնէութիւնը գլուխը քերելու ժամանակ չունի, ոչ մէկ թմրանիւթ կը ճանչնայ եւ հաղորդակցութեան որեւէ միջոց չունի իր տրամադրութեան տակ:

Ա. Թ. Թ.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՐՒԻՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ - («Յառաջ»). -

Նոր տարուան մաղթանքներու հանդիսութիւնը Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ աւանդական իր տեղը եւ գաղութային մակարդակի վրայ իր կարեւորութիւնը զտած հանդիսութիւն մըն է, որ տեղի ունեցաւ այս տարի, Յունուար 14-ին:

Շուրջ երկու հարիւր հոգի լեցուցած էին Վատպուրական սրահը որ ճաշակով եւ օրուան պատշաճութեամբ պատրաստած էր Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբը:

Մարսէյլի Ծերակուտական - քաղաքապետը՝ Ռոպէր Վիկուռու ընկերակցութեամբ իր կողմնակիցներու, քաղաքապետական խորհուրդի անդամներու՝ Տիկիններ Սիմոն Կալիքա, Էլիզ Յակոբեան, եւ Ժաք Պուլէքսթէքս, Ժ. Ենովքեան, Ժ. Սամուէլեան, Մ. Սոլաքեան, Ֆ. Փիէթրի, Ն. Զէրտաղ Ժամանեց ճիշդ ժամը՝ 19·15-ին: Քանի մը վայրկեան յետոյ հասաւ Պուշ - տիւ - Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդի նախագահը՝ Լիւսիէն Վիէկան շրջապատուած ընդհանուր խորհրդատուներու՝ Ա. Տէքան, Ժ. Պոնա, աշխատակիցներու եւ իր գրասենեակի անդամներու: Ներկայ եղան երեսփոխան՝ Ռ. Պլում, Տարօն Եալխկոպոս ձէրէճեան իր շուրջը ունենալով Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւները՝ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իշնատիսեան, Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան, Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան, Նշան Գուլումճեան եւ Մակար Նաճառեան Ս.Ջկր. քահանաներ: Նոյնպէս, հայ կաթոլիկ համայնքի ժողովրդապետը՝ Անտոն Վրդ. Սարոյեան, Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերը՝ Արտեմիս Աչըդեան եւ Մաւրլէն Տապաղեան: Հայ Աւետարանական Եկեղեցին կը ներկայացնէին՝ Վեր. Ժոէլ Միքայէլեան եւ Ժորժ Տապօ: Նաեւ, Մարսէյլի փաստաբաններու կարդին «պարոնիէ»ն Քրիսթիան Վեսթուռնէլը, Մարսէյլ - Փրովանսի Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի դրասենեակի ներկայացուցիչը՝ փոխ - նախագահ՝ Լոնէսթ Սէֆէրեան, Ս. Ժաուվաքի՝ ռուսական դաշնակցութեան Մարսէյլի հիւպատոսարանի առեւտրական հարցերու պատասխանատուն, եւ այլ անձնաւորութիւններ, առանց մոռնալու հայկական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները:

Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամ՝ Ալպէռ Պօղոսեան շնորհակալութեան եւ բարի գալուստի խօսք եւ մաղթանքներ ըրաւ 1994-ի համար եւ հրաւիրեց նախագահը՝ կարօ Յովսէփեան: Նոր տարուան մը սեմին, ըսաւ ան, յոյսն է որ կը լեցնէ սիրտերը, յոյս արտայայտուած զանազան ձեւերով, տարբեր - տարբեր բառերով: Սակայն, բառերէն, մաղթանքներէն, բարի տրամադրութիւններէն անդին ամէն ինչ կամքի հարց է, անհատական, հաւաքական, քաղաքական կամքի: Մարդը դայլ մըն է մարդուն համար եւ 1993-ին օրինակները շատ են՝ նախկին Եուկոսլաւիայէն Ալժերիա ուր ժողովուրդներ կը ջարդուին, քաղաքներ քարուքանդ կ'ըլլան, մարդիկ կը սպանուին մոլեռանդ արարքներու հետեւանքով. եւ դեռ կան երախաները Ափրիկէէն հարաւային Ամերիկա մինչեւ Սարայեւօ եւ միւսյն հուր, անօթութիւն, հիւանդութիւն, խեղճութիւն տեսած են: Բայց կան այլ վայրեր, չարունակեց կարօ Յովսէփեան, որոնց մասին քիչ կը խօսուի որոնք ողբերգութիւններու թատերաբեմ չեն՝ Սուտանը, Սրի Լանքան ... եւ Կովկասը Ղարաբաղով: Ղարաբաղը կը սպասէ որ խաղաղ միջոցներով հարցերը լուծուին, մինչ այդ կռիւները կը չարունակուին եւ Հայաստանը կը կրէ ծանր հետեւանքները: Միջազգային Հասարակապետութիւնը չի կրնար միայն մարդասիրական ցուցական գործողութիւններով գոհանալ եւ իր խիղճը հանդարտեցնել, այլ պարտաւոր է քաղաքական կամք ցոյց տալ որպէսզի լուծեն զէնքերը եւ բազմութիւններ ամբողջ վերադառնան դէպի կեանք: Յետոյ կարօ Յովսէփեան խօսեցաւ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի, Ջմեռ 1993 / 94 գործողութեան եւ Իրան - Հայաստան կազմակերպի չինութեան ծրագրին շուրջ: Ապա, հակիրճ խօսքերով ներկայացուց Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան 1993-ի գործունէութիւնները եւ վերջացուց իր ելոյթը մաղթանքներով:

Ժան - Փիէռ Պէրպէրեան, յանուն նախագահ Ժան - Գլօտ Կօտէնի արտայայտեց համակրութեան եւ համակամութեան զգացումներ: Նախագահ՝ Լիւսիէն Վիէկան անդրադարձաւ Հայաստանի այսօրեան դժուարութիւններուն: Մեր համակամութիւնը միայն մեկուսի կամ անջատ գործողութիւններով պէտք չէ արտայայտուի, ըսաւ, այլ ըլլայ ծրագրուած քաղաքականութեան մը արդիւնքը, ճշմարիտ համագործակցութիւն մը:

Այս նպատակաւ, աւելցուց, հրաւիրած եմ Մարսէյլ, Փետրուար ամսուան համար Հայաստանի Հանրապետութեան Պետական նախարար՝ Ռաֆայէլ Բադոյեան՝ մարդասիրական գործողութիւններու կառավարական անձնակազմին նախագահը: Եւ Լիւսիէն Վիէկան իր խօսքը աւարտեց ըսելով թէ միակ մաղթանքս է որ յաջորդ տարի չխօսինք Հայաստանի մասին: Հուսկ, քաղաքապետը Ռոպէր Վիկուռու համառօտ վերլուծում մը ըրաւ արտայայտուած գաղափարներուն եւ անդամ մը եւս կը կրկնեմ ըսաւ իմ յարումս Մարսէյլի հայ համայնքին ու կը հաւաստիացնեմ որ կը բաժնեմ իր մտահոգութիւնները Ղարաբաղի եւ Հայաստանի նկատմամբ: Յառաջիկայ ամիսներուն, աւելցուց, պիտի երթամ Հայաստան, անձամբ տեղեկանալու եւ տեղւոյն վրայ հաստատելու Գիւմրիի Ֆրանսական թեթեւմով ղըպրոցի աշխատանքները:

Ժամը 20-ին վերջ գտաւ պաշտօնական բաժինը որուն յաջորդեց ընդունելութիւն մը պատրաստուած Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ: Առիթ մը դրուցելու, ծանօթութիւններ ընելու, յարաբերութիւններ հաստատելու: Ներկաներէն շատեր երկար մնացին հակառակ անոր որ ժամը 20·30-էն հեռատեսիլը կը սկսէր «Փարի - Սէն Ժերմէն» - «Օլիմպիկ ոը Մարսէյլ» ֆութպոլի մրցումը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱԽՏՏԻՍԵԱՆ

(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Հաճոյքով կը դնեմ հոս այդ քերթուածը եւ իմ Ցիշատակներս, որպէսզի ապաղարժը աւելի հասկնալի ըլլայ:

ՑԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Ցիշատակնե՛ր ... փշրանիւ անցեալ
խնջոյքին,
Կրճով լեցուն, կեանքին մրրկէն մոլեգին
Բեկուած յոյսի, յօշուած սիրոյ
ցաւ ու ցիր
Մընացորդներ ... կայծեր որ բնաւ
չեն մեռնիր:

Ցիշատակնե՛ր ... անօսըր բոյր մը վարդի
Որ առ տակաւ տուփի մը մէջ կը ցընդի,
Ուշ մընացած լոյսի ցոլքեր նըւաղուն
Որ կ'սպառին ծոցը թեթեւ ամպերուն:

Մոռցուած յանկերգն երգի մը հին,
մեղմօրօր,
Փետուր մ'ինկած մեռած թռչնոյ մը
թեւէն,
Պատկերն անգոյն սիրուած դէմքի մը
աղուր:

Ցիշատակնե՛ր ... ծաղկի թերթեր.
նուրբ, ճմռոյշ,
Համբոյրներով, արցունքներով
շաղախուած,
Մահուան պէս դառն, մանկան ժպտին
պէս անոյշ:

ԱՆԱՅԻՍ

1901

ԱՊԱԴԱՐՋ

Մտաց մըթին ալէ ու ծալքեր թէ նայիս,
Լեցուն, լեցուն յիշատակներ, Անայիս,
Լինին նոյնպէս փշրանիւ անցեալ խընջոյից
Կամ ուրուականիւ պատիր սիրոյ հէք
գոհից:

Թէ բոյր ասես վարդից՝ ախորժ
համասփիւռ,
Թէ ցոլք աղօտ վերջալուսոյ ամպաթիռ:
Կամ թէ յանկերգ մի հին տաղի մեղմօրօր,
Սերովբէի փետուրներէն մի բեկոր:
Կամ մի սիրուած դէմքի տըժգոյն թէ
պատկեր
Կամ դեռածիլ ծաղկի ներքին տերեւներ:
Կամ վերջապէս դառն իրրեւ մահ,
կամ վընիտ
Որպէս մանկան սիրուն զուարթ
մի ժըպիտ:
Հոգեխառնեալ նոյնպէս այլեւս մեզի հետ,
Կան ու մընան մեր հոգւոյն մէջ
առ յաւէտ:
Նոյնօր, այո՛, կամ ի նոսա կ'սպրիներ
միշտ,
Թէ բերկր ազդեն նոյնա մեզ, ցաւ
կամ թէ վիշտ:
Եւ այժմ, ապէ՛, երբ կոչէ զիս անողոք
Կրկին իմ քախտ, ապրիլ հետու եւ անօր,
Ի՞նչ ունիմ այլ, սիրուն բերքոդ.
ինձ օճառ,
Քան ցոլացիկ յիշատակներ հոգեկան:

ՏՈՔԹ. Յ. ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

1902

Նար - Պէյ Սրբազանը, Թղթակից Journal des Débats-ի եւս ամբաստանուած էր երբեւ լրտես, խոտօրէն արգիլուած էր անոր տունէն դուրս ելլել. այդ ալ միայն հնորհիւ տոքթոր Մավրօեանի փաչային, բժշկապետ Սուլթանին, որ երաշխաւոր եղած էր, եթէ ոչ խեղճ Սրբազանը աւելի ծանր պատիժի պիտի ենթարկուէր, թերեւս մահուան:

Ոչ ոք կը համարձակէր զինքը տեսնել երթալ: Այլեւս ծերացած, կորաքամակ: Մտաւեր մը ողորմելի մնացած էր այն վայելչազեղ, փառաւոր կղերականէն: Քայքայում մը ցաւագին տեղի ունեցած էր անոր մէջ: Կարելի չէր չվշտակիլ տեսնելով այդ մարդկային աւերակը:

Կը պատմէին թէ անոր յանցանքն էր՝ Տիկին Մավրօեանին, որ Ֆրանսուհի էր, քաղել տեղեկութիւններ պալատին ներքին անցուդարձերուն մասին: Տիկինը իր ամուսնին սուլթանին հետ ունեցած մտերմութեան շնորհիւ, գիտէր բոլոր տեղի ունեցածները, եւ անոնցմէ մաս մը կը հաղորդէր սրբազանին, որ ինքն ալ, իր կարգին, կը տեղեկագրէր Փարիզի Journal des Débats-ին: Այս ո՞ր աստիճան ստոյգ է, ոչ ոք գիտէ: Միայն թէ՝ Նար - Պէյ չատ դժնդակ հարցաքննութեան մը միջոցին կիսովին խոստովանած էր:

***

Հայ մտաւորականներէն անոնք որ ապագայի մը կարելիութիւնը ունէին արտասահմանի մէջ, կը հեռանային Պոլսէն. չատ երիտասարդներ արդէն մեկնած էին դէպի Փարիզ:

Գաղթը - Գիւղը այլեւս գրեթէ թափուր էր մտաւոր տարրը կազմողներէն, թէեւ զարգացում ունեցողներ կային հոն, բայց, ընդհանուր մթնոլորտը աւելի քաղքենի եւ մանաւանդ փոքր քաղքենիի չունչովը տոգորուած էր:

Կարծես մարդիկ չէին այն՝ ինչ որ կըըննային ըլլալ. փոքր մտածումները կը տիրապետէին:

Իրարու հանդէպ խստապահանջ, միշտ դրացիին քով փնտռելով առաքինութիւն, ինչպէս ըսած է Ֆրանսացի փիլիսոփան. աննեղող՝ ամենադոյզն յանցանք կարծուած արարքի. տարապայման կարեւորութիւն տալով «ի՞նչ պիտի ըսեն»ի. եսասիրութիւնը ծածկած բարոյականի պատնէշին ետեւ, կը ջանային մարել ամէն աւիւն, ամէն եռանդ ու թռիչք, սահմանափակելով կեանքը՝ նախապաշարումներու եւ կանխակալ կարծիքներու չրջանակին մէջ. զովաբանելով ճնշիչ պարտադրութիւնները զոր Մաքս Նորսօ պայմանադրական ստութիւններ կը կոչէ:

(Շար. 35)

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Հրայր Ճանկէօզեան իր մօրեղբօր՝ Գեղամ Տէր - Անդրէասեանի յիշատակին 2000 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառայ»ին :

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

կեսարական թէյով եւ բեթէով

Նախագահուհիեամբ՝
Տիկին
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 16-ին Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալֆը Մանուկեան կեդրոնի մեծ սրահին մէջ
118, Ռուբսէլ փողոց, 75017, Փարիզ

Գեղարուեստական բաժին հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն :

Սիրայօժար կը մասնակցին. -
ՀՈՒՓՍԻՄԷ ՎԵՋԻՐԵԱՆ
ԷՕԺԷՆԻ ԱՃԷՄԵԱՆ
ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
ԶԱՐԵՀ ԱՃԷՄԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՖԸՆՏԸԳԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը՝ առանց խտրութեան :
Մուտք՝ 60 Ֆր. :

U.G.A.B.

Soirée - vidéo

l'U.G.A.B.-JEUNES
et l'A.A.K.A.
(Association d'Aide au Karabagh Autodéterminé)
présentent

une soirée vidéo
consacrée aux héros tombés au Karabagh
Monte Melkonian, Leonid Askaldian, Vladimir Balaïan

le Vendredi 28 Janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Entrée : 40 F.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷԼ. -- Վասպուրականի յաղթականի հերոսամարտի 79-րդ տարեդարձի ոճնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿՑ

Զաւէն Օհանեէսեանի մահուան առթիւ՝ Սօնա եւ Գրիգոր Փափազեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառայ»ին :

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Էլիզ Գափուճեան իր մօր՝ Տիկին Հայկանոյշ Եզնիկեանի (Լա Կառէն) մահուան քառասունքին առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան» հիմնադրամին (ստանալ «Ծառայ»էն) :

ASSEMBLEE GENERALE

DU COMITE DE SECOURS
POUR LES ORPHELINS

Le *Comité de Secours pour les Orphelins* informe ses membres que la prochaine Assemblée Générale de son association aura lieu le Samedi 19 Février à 15 heures à son siège social,

15, rue Jean Goujon, Paris 8e

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs	Economes
Assistants sanitaires	Cuisiniers

Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).
Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիփան -- Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգը, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի :

Այս առթիւ ղեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»

կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20·30-ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne

Départ chaque Jeudi

PARIS-EREVAN-PARIS

(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	37, rue Hanrabedoutian	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	EREVAN 10	69003 LYON
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 52 85 48	Tél. : 78 60 13 66
Fax : 42 61 94 53	Fax : 52 54 48	Fax : 78 60 92 26

Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Յունուար 29, Շաբաթ օր, տօն է Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ Նորին Մարտիրոսին եւ Զորեքտասան Չինուորացն :

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ պիտի մատուցուի :

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Ս· ՃԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ Ս· ՍԱՐԳԻՍԻ

Շաբաթ, Յունուար 29, Տօն է Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին : *Այս առթիւ Լիոնի Ս. Ճակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :*

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99

RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

SÉJOUR à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription:
M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.

— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

Prix : (pension complète - vin compris)

14 ans et plus	= 1.700 F. + voyage
9-13 ans	= 1.200 F. + voyage
3-8 ans	= 800 F. + voyage
- 3 ans	= gratuit.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Սրբուհի Կօշկարեանի մահուան առթիւ 500 Ֆր. Գոչեան ընտանիքէն եւ 250 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեանէ :

**

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի «Ատոմիկ» մանաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մուրատեանէ (Ալֆորվիլ) 500 Ֆր. Պ. Զինկիճեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ, Տիկին Զարուհի Թերլիճեանէ 200 Ֆր. եւ Տիկին Մատլէն Նորիկեանէ 1·500 Ֆր. Տիկին Մարի Թորանեանի մահուան առթիւ :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՑԼ

Սահակ -- Մեսրոպ երգչախումբի տնօրէն խորհուրդը, անդամներն ու ղեկավարը՝ կիրակի, Յունուար 30, ժամը 10-ին Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց բազմավաստակ ատենապետին՝

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՑԵԱՆԻ

հոգւոյն, անոր մահուան 7-րդ տարելիցին առթիւ :

Կը նախագահէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Եպիսկոպոս Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց եւ կաթոլիկոսական Պատուիրակի
Փոխանորդ

Կը պատարագէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւր Մայր Եկեղեցւոյ

Երջանկաթաղիկը կը կատարէ՝
Սահակ -- Մեսրոպ Երգչախումբը
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱՉԵԱՆԻ

Ճաշ պատարագի՝ յարգանքի հանդիսութիւն Սահակ -- Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ :

ENFIN DISPONIBLE !

MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL

WESTERN ARMENIAN HANDBOOK FOR NON-ARMENIAN SPEAKERS

- Une méthode novatrice et radicale pour apprendre à *parler*, lire et écrire l'arménien.
- Une méthode audiovisuelle testée avec succès auprès des adultes et des jeunes scolaires.
- Une méthode utilisable chez soi et en cours collectif.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio (2 heures d'enregistrement) contenant les dialogues des leçons - sketches et les chansons, l'enregistrement des leçons d'écriture, ainsi que les exercices structuraux.

Le manuel complet est vendu 550 F. (+ 50 F. frais d'expédition).

Pour le recevoir, s'adresser avec le chèque correspondant à l'ordre de l'auteur-éditeur :

Mme Hilda Kalfayan-Panossian.
8, rue Lamennais, 92370 Chaville,
Tél. : (1) 47 - 50 - 97 - 51.

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE

12 - 14, rue Saint-Bazile, MARSEILLE

Exposition de peinture

Œuvres de *VARTAN TOVMASSIAN*
(*peintre d'Arménie*)

Du 28 Janvier au 7 Février

Vernissage
Vendredi 28 Janvier à 19 heures

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ-ի Փարիզի մասնաճիւղը անդամական ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Յունուար 29-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 Paris

Կարեւոր Օրակարգ. - Մասնաճիւղի բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը վճռական է :

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29-30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 JANVIER
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՊԵՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ. ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·250 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.250

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՊ-ի երկիրները բաւական մտահոգութիւն կը պատճառեն Արեւմուտքի : Բելառուսիոյ մէջ, բարենորոգիչ Շուշկեւիչի հեռացումը ճամբան կը բանայ Համայնավարներուն, մինչ Ուկրանիոյ մէջ անջատողականներու յառաջխաղացումը կը ըլլայ երկիրը պառակտել : Ամերիկեան դաշնի ապատարկութիւնները (Սէ-Ի-Ա) վախ ունին նոյնիսկ որ երկիրը եւս Եուկոսլաւիա մը կը դառնայ : Տնօրէնը ըսած է ազնաղ մը կրնայ ծագիլ իրրեւ հետեւանք տնտեսական զէշ մտահոգարարութիւններու, բարենորոգումներու չգոյութեան եւ քաղաքական տատանումին : Սէ-Ի-Ա-ի տնօրէնը որ խօսած է Ծէլսակոյտին առջեւ, չէ ուզած, սակայն, անդրադառնալ յատ աւելի ծանրակշիռ զաղտնի տեղեկագրի մը զոր հրատարակած էր «Ուաշինկթըն Փոսթ» : Հոն կ'ըսուի որ տնտեսական տաղնապը կրնայ Ուկրանիոյ պառակտումը առաջ բերել ինչ որ կրկին հիւլէական զէնքերու հարցը մէջտեղ կը հանէ : Եթէ տնտեսական կացութիւնը չբարելաւուի, 51 միլիոն բնակիչներու մեծ մասը - ի մասնաւորի՝ Ղրիմի - կրնայ իր կցումը պահանջել Ռուսաստանի :

ԿՐԵՄԼԻՆի յանձնուած «պայթուցիկ» տեղեկագրով մը, Ելցինի մէկ խորհրդատուն՝ Պիոդր Ֆիլիպով կը յայտնէ թէ իշխանութիւնը մաֆիային դէմ պատերազմը կորնչցնելու վրայ է : «Ռուսաստան քաղաքացիական պատերազմին սեմին է» կ'ըսէ, հաստատելով որ կազմակերպուած ոճիրը միակ հաստատուն ուժն է «բոլորովին ապականած» քաղաքական մեքենայի մը եւ ոստիկանութեան մը դիմաց :

ԳԱՀԻրէի մէջ, Իսրայէլ եւ ՊԱԿ էյալողեան հարթել իրենց տարակարծութիւնները որոնք կը վերաբերին համաձայնութեան գործադրութեան : Այս առընչութեամբ Թապին հարցազրոյց մը տուած է «Լիպերասիոն»ի, ուր կ'ըսէ թէ Ափաֆաթ կը խորհի որ համաձայնագրին առաջին հանդրուանը արդէն իսկ քայլ մըն է դէպի պաղեստինեան անկախ Պետութիւն մը, ինչ որ չընդունիր : Իսրայէլի համար բանակցութիւնները տեղ քայլ կ'ընեն երեք կէտերու շուրջ. - Գազայի եւ երիքովի եւ արաբ դրացիներու հետ, անցքի կէտերու հակակշիռը, Երիքովի գօտիին աշխարհագրական սահմանումը եւ իսրայէլեան տեղաւորումներու տարածքը Գազայի շերտին վրայ :

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳի կեդրոնական մէկ փողոցին մէջ, բեռնակառք մը 10 ճամբորդներ տեղն ու տեղը սպաննուած են դնդացիրով : Կը կարծուի որ մրցակից խմբակներու հաշուեյարդար մըն էր :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏը խորհրդակցութիւն ունեցաւ ղպրոցի հարցին շուրջ չհակելից կողմերու հետ : Որեւէ որոշում չտրուեցաւ, բայց, Պալատիւր որոշեց աշխատանքի չորս խմբակցութիւններ ստեղծել բարենորոգումներու ծրագրեր պատրաստելու համար :

ՊԻՆԿԼՕԻի դաւառը Թրքական բանակը երկու գործողութիւններու ձեռնարկած է Քիւրտերուն դէմ, որոնց հետեւանքով 26 մեռեալ կայ : ՓՔՔ-ի 18 անդամներ սպաննուած են Կիւզէլթէփէ բախումի մը ընթացքին :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՈՍԿԻՆ 13·6% արժեզրկուեցաւ տոլարի բազդատմամբ, 15·231-էն 17·301 Թրքականի անցնելով մէկ տոլարի համար :

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ադրբեջանական ուժերը կը չարունակեն իրենց յարձակումը Քելբաջարի շրջանը, յայտ, Ուրբաթ, (Յունուար 28) առաւօտ բոլորովին հերքուեցաւ Երեւանէն ապերի աղբիւրներէ մեկնած այն լուրը ըստ որուն 70-էն 240 մեռեալ կայ ճակատը : Ճշդելիա թիւ մը կարելի չէ տալ, բայց, զոհերը 10 - 15 են :

Երկու օդանաւեր Թուրքէ կատարած են Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններուն վրայ եւ երկու ռումբ նետած են, առանց վնաս պատճառելու :

***

«ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ»

(Յունուար 27)

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Յունուար 27-ին Ստեփանակերտի մէջ տեղի ունեցած է ԼՂՀ-եան Ագրաքին նախարար Արկադի Ղուկասեանի մամուլի ասուլիսը, որ նուիրուած էր զլխաւորաբար արտասահման իր այցելութիւններուն տեղեկատուութեան : Նախարարը խօսելով Մոսկուա ունեցած հանդիպումին մասին, ըսած է թէ Ռուսաստանի առաջարկած խաղաղութեան ծրագրին ուղղութեամբ կարելի չէ եղած համաձայնութիւն ձեռք ձգել : Անդրադառնալով Իրանի իբր միջնորդ հեռգհեռէ գործօն դեր կատարելու երեւոյթին, Ա. Ղուկասեան ըսած է թէ հասկնալի կը դտնէ անոր մտահոգութիւնը ի տես կռիւներուն դէպի իրանեան սահմանները ձգտումին, եւ աւելցուցած է թէ ԼՂՀ-եան իշխանութիւնները պատրաստ են որեւէ պետութեան խաղաղարար ծրագիրը ուսումնասիրելու : Ան չէ բացառած նաեւ ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի, Ռուսաստանի եւ Իրանի ծրագիրներու միացման կարելիութիւնը :

***

ՏԱՐԱԴՐԱՄԻ ԴՐԱՄԱՏՆԱՑԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Կեդրոնական Դրամատան նոր նախագահի մամուլի ասուլիսէն պարզուած է որ մօտ օրէն կարելի կը դառնայ Հայաստանի դրամատուներուն մէջ տարադրամի հաշիւներ բանալ : Արդէն ոչ - պետական կարգ մը դրամատուներ ստացած են այդ ուղղութեամբ հարկ եղած նուիրքին արտօնագիրը, սակայն անոնք դեռ չեն կրնար աշխատակիլ արտասահմանի իրենց գործակիցներուն հետ, որու համար անհրաժեշտ արտաքին արտօնագիրը ստանալու համար հարկ է առնուազն տարի մը սպասել ներքին արտօնագրէն ետք :

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԻՒՆը

Յունուար 26-ին, «Հայաստան» հիմնադրամի հանրային կապերու բաժնի վարիչ Տիգրան Պասկեվիչեան մամուլի ասուլիսով մը ներկայացուցած է «Ձմեռ - 94» ծրագրին արդիւնքները : Ան ըսած է թէ այս նախաձեռնութեան շրջագիծին մէջ մինչեւ Յունուար 26 Հայաստան հասած է 20 հազար թոն մազութ, եւ կը շարունակուի ներածումը : Պետութեան պահեստներէն ալ, վերադարձնելու պայմանով փոխ առնուած է 28 հազար թոն մազութ ջեռուցման համար : Ներկայիս երեւան կը ջեռուցուին 428 շէնք (շուրջ 21·400 յարկաբաժին), իսկ Հանրապետութեան միւս քաղաքներուն մէջ 1908 շէնք (95·400 յարկաբաժին) : Վանաձորի մէջ շինութիւնը աւարտած է Հիմնադրամին միջոցներով կառուցանուած բնակելի առաջին շէնքին, որ օժտուած է ջեռուցումի յարմարութիւններով : Յաջորդ շէնքը բնակիչներուն կը յանձնուի Փետրուար 10-ին : Հիմնադրամը նախատեսած է մինչեւ 1994ի աւարտը գործածութեան պատրաստել Գիւմրիի մէջ բնակելի 25 շէնքեր (294 յարկաբաժին), ղպրոց մը, Սպիտակի մէջ 24, Վանաձորի մէջ 4 բնակելի շէնքեր : Հիմնադրամը նաեւ 200 հազար տոլար տրամադրած է ճայն - հեռատեսիլին, սարքաւորումներ ղնելու համար :

***

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՂ - ՋԵՌՈՒՑՈՂ ԼԱՊՏԵՐՆԵՐ

Վանաձորի «Արդուին» գիտա - արտադրական ձեռնարկութիւնը, որ մասնագիտացած է հիւլէակայաններու կազմածներու արտադրութեան մէջ, վերջերս սկսած է պատրաստել յատուկ լապտերներ, որոնք 30 - 40 կրամ կարբիտով շուրջ 10 ժամ լոյս եւ ջեռուցում կ'ապահովեն :

***

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՆ ԱՒ ԿՐ ՏՈՒԺԵՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ

Ադրբեջանական հրետակոծութիւններէն մասամբ քանդուած է Նոյեմբերեանի շրջ-

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՈՎՈՒԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆը ՎԵՐՋ ԳՏԱՒ

ԿԱԼԻՆՏԻՑ - («Յառաջ») -

Գալիֆորնիա տուած հովուապետական այցելութեան շարքին Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Յունուար 13-ին այցելած է «Ֆերահեան» վարժարան, ուր հաւաքուած են նաեւ ազգային վարժարաններու աշակերտներ, ուսուցիչներ, հոգաբարձուներ եւ ծնողքներ : Գործադրուած է երգերէ, պարերէ եւ արտասանութիւններէ բաղկացած յայտագիր մը : Հայրապետը խօսած է «Մեր անունը, անցեալը եւ ապագան» նիւթին չուրջ, յորդորելով նախանձախնդիր ըլլալ մեր հայկական ինքնութեան, որ կ'արտայայտուի հայ մշակոյթի եւ յատկապէս մայրենի լեզուի իմացումով : Կէսօրին, Գարեգին Բ. ճաշած է աշակերտներուն հետ, դպրոցին շրջափակին մէջ :

Ուրբաթ, Յունուար 14-ի երեկոյեան, Գարեգին Բ. այցելած է հայ կաթողիկէ Թագուհի Մարտիրոսաց Եկեղեցին, ուր արժանացած է ջերմ ընդունելութեան : Ապա, Մոնթեպելլոյի «Բաղրամեան» սրբարանին մէջ ի պատիւ Հայրապետին տըրուած է ճաշ մը : Ասոք առած են Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան առենապետ Նազարէթ Մատուրեան, Սմբատ Արք. Լաւիճեան, առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարդիսեան եւ քաղաքապետը : Հուսկ, Գարեգին Բ. իր ուղերձին մէջ չեշտած է իրաւունքին հետ նաեւ պարտաւորութենէն մասին մտածելու անհրաժեշտութիւնը :

Շաբաթ, Յունուար 15-ին, Հայրապետը անցած է Սան - Ֆրանսիսքօ, ուր ի պատիւ իրեն ճաշ մը տրուած է Հայ Կեդրոնի Սարոյեան սրահին մէջ :

Կիրակի, Յունուար 16-ին, Հայրապետը քարոզած է Հոլիվուտի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ մէջ : Նոյն օրը, իրիկունը, Գարեգին Բ. ներկայ եղած է Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին տարեկան ճաշին, որ տեղի ունեցած է Լինսինոյլ «Ալեւխեան» սրահին մէջ :

Երկուշաբթի, Յունուար 17-ի առաւօտեան ահաւոր երկրաշարժը կը ցնցէր Գալիֆորնիոյ հարաւային շրջանները : Հայրապետը այցելած է ազէտեալ վայրերը եւ հանդիպում մը ունեցած Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Փիթ Ուիլսընի հետ, Լոս - Անճըլըսի մէջ :

Չորեքշաբթի, Յունուար 19-ին, Հայրապետը ճաշած է Հայ Կրթական Հիմնարկութեան անդամներուն հետ, պնահատելով հիմնարկութեան բերած նպաստը կրթական մարզին մէջ :

Հինգշաբթի, Յունուար 20-ի իրիկունը, Քեսապի Ուսումնասիրաց Միութիւնը պատուած է Հայրապետը ճաշով մը, որուն մասնակցած են 400 հայրենակիցներ : Ասոք առած են վեր. Պերճ Ճամպազեան եւ Տաթեւ Արք. Սարդիսեան : Գարեգին Բ. իր խօսքին մէջ նշելով որ «Քեսապցին կը բնորոշուի իր աշխատասիրութեամբ եւ ծառայասիրութեամբ», ըսած է. «Ինչ որ եմ որպէս մարդ եւ ժողովուրդի ծառայ, կը պարտիմ արմատներուս որ Քեսապի մէջ կեանք առին» :

Ապա Հայրապետը սկսած է երգել «Կարմիր Փոտան հէգուձի...» եւ քեսապցի այրեր չուրջպար բռնած են :

Ուրբաթ, Յունուար 21-ին, Գարեգին Բ. այցելած է Ֆրեզնոյի հայ գաղութը, ուր ի պատիւ Հայրապետին տրուած է ճաշ մը, Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

Կիրակի, Յունուար 23-ին, Հայրապետը այցելած է Օրէնճ Քաունթի, քարոզած է Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ եւ իրիկունը ներկայ եղած է ի պատիւ իրեն տրուած ճաշին, «Ղուկասեան» սրահին մէջ :

Այսպէսով վերջ գտած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին Գալիֆորնիոյ հայկական գաղութին տուած այցելութեան պաշտօնական բաժինը եւ Հայրապետը Լոս - Անճըլըսէն կը մեկնէր Յունուար 28-ին :

Հ. Ա.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՆԳԱՐԱ ԱՑՑԸ

Իսրայէլի Հանրապետութեան նախագահը Է. Վայցմանն Անգարայի մէջ տեսակցութիւններ ունենալէ ետք նախագահ Ս. Տէմիրէլի եւ Մորհրդարանի նախագահ Հ. Ճինտորուքի հետ, մամուլի ասուլիս մը տուած է : Ան ըսած է թէ երկկողմանի տեսակցութիւններու նիւթ եղած են ազատ առեւտուրի համաձայնագրի մը ըստորագրումը, առեւտուրի ծաւալներու ընդլայնումը, ռազմական ճարտարարեստին մէջ գործակցութիւնը, զբօսաշրջութեան մարզը եւ ջուրի հարցը : Ան չեչտելով այս վերջին կէտը, ըսած է թէ ջուրը այսօր վերածուած է քարիւղէն աւելի կարեւոր նախանիւթի մը :

Նախագահ Վայցման որուն արտասահմանեան առաջին պաշտօնական այցելութիւնը եղած է այս մէկը, մեծ գովեստներ չռայլած է Թուրքիոյ հասցէին. ան ըսած է. - «Թուրքիա, քնակչութեան թիւով, լաիճութեամբ, ժողովրդավարութեամբ, կարեւոր երկիր մըն է : Մօտ է բոլորին : ՕԹԱՆ-ի, Իրանի, Իրաքի, Սուրիոյ մօտ երկիր է : Այս պատճառով մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ» :

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՈՐՊԷՍ ՆՈՒԱՃՈՒՄ

Սերժ Սարգսեան մինչեւ Օգոստոս 1993 Ղարաբաղի Պաշտպանութեան նախարարն էր, յետոյ նշանակուեցաւ Հայաստանի նոյն պաշտօնին: Բանակին թերթը «Հայ Զինուոր» Դեկտեմբեր 30 - Յունուար 7-ի թիւով հարցազրոյց մը հրատարակած է, կատարուած Վ. Իսրայէլեանի կողմէ: Հայաստանի ռազմական կեանքին տարեվերջի մէկ հաշուեփակը ըլլալու առիթն ալ ըլլալով հարցազրոյցը քնականաբար չատախ կ'անդրադառնայ Արցախի հարցին: Առիթը երկու պատճառով. նախ անոր համար որ դժուար է յատակ պիծով մը բաժնել Հայաստանի եւ Արցախի իրականութիւնը, ապա որովհետեւ Նախարարը ամէնէն մօտէն ծանօթ անձն է նաեւ Արցախի ռազմական կեանքին:

Զրոյցը կը սկսի վերջացող տարուան արժեւորումով. 1993-ը «դառնութիւնների եւ ուրախութիւնների տարի էր» կ'ըսէ Ս. Սարգսեան ու կ'աւելցնէ. - «Դառնութիւնների, որովհետեւ մեր զինակիցներից շատերն ընկան: Փառք եւ պատիւ նրանց: Նրանց արեամբ մեր հողը հարստացաւ, մեր հողը թանկացաւ, մեր հողը աւելի հայրենիք դարձաւ»: Տարին նաեւ ուրախութիւններու տարի էր, քանի որ «առաջին անգամ 1993-ին հասանք մեծ յաջողութիւնների: Ռազմաճակատը նկատի ունեմ: Մեր պատմութեան մէջ չեմ յիշում մէկ այլ ժամանակահատուած ուր այսքան յաղթանակներ արձանագրուեցին»:

Ս. Սարգսեան իր հեռանկար հայկական բանակը կը բնութագրէ հետեւեալ կերպով. «Թուաքանակով էիչ, մարտունակութեամբ եւ զինուածութեամբ կատարեալ բանակ, որտեղ բոլոր օղակները գործում են համամասնօրէն, որպէս մէկ օրգանիզմ: Եւ ամենակարեւորը կարգապահ բանակ, որը կազմուած կը լինի հիմնականում պարտադիր ծառայութեան զինուորներից եւ մեծ պատրաստութեան տէր բաւարար ինքնային սպայական կազմից: Ուժեղ հակօդային, հակահրասայլային պաշտպանութիւն, աւելի էիչ տեխնիկա, աւելի մեծ արդիւնաւէտութիւն»: Այս սահմանումը տալէ ետք Նախարարը կը խօսի զործնական կողմին մասին ալ. «սա ցանկութիւն չէ, սա նպատակ է, որը ձգտում ենք իրագործել եւ կ'իրագործենք»: Այլ խօսքով՝ Հայաստանի բանակը պիտի նմանի զարաբաղեանին, բայց ուղեցոյց առած երկրին պայմանները:

Հայկական բանակին մասին խօսելով, Ս. Սարգսեան կը հաստատէ թէ վերջին զօրակոչը առաւել յաջողութիւն արձանագրած է, անցեալի թերութիւնները մասամբ սրբագրուած ըլլալով:

Բանակներու համեմատականէն ետք, խօսքը կ'առընչուի երկու հանրապետութիւններու իրավիճակին. Ղարաբաղի մէջ յատակ է որ պատերազմ է. Պաշտպանութեան նախարարին պաշտօնը որոշ էր հոն. իսկ Հայաստանի՞ պարագային. հոն, կարելի չէ պատերազմ որակել կացութիւնը, բայց ոչ ալ խաղաղութիւն: Ս. Սարգսեան համաձայն է այս դատումին. «Քաղաքական տեսանկիւնից՝ չկայ պատերազմ, բայց թնդանօթներն ասում են՝ կայ, շրջափակումն ասում է՝ կայ, հանրապետութեան տնտեսական վիճակն ասում է՝ կայ. սահմանամերձ շրջաններում իրենց զգում են պատերազմի մէջ»: Այս անորոշ, երերուն վիճակը աւելի կը դժուարացնէ Պաշտպանութեան նախարարին գործը. «Շատ աւելի հեշտ է, երբ պատերազմը յայտարարուած է, գիտես թէ ով է ֆո թշնամին, գիտես ֆո անելիքը»:

Զրոյցին համեմատութիւններու բաժինը ասկէ ետք կը չօշափէ աւելի հիմնական կէտ մը որ երկու հանրապետութիւններուն մէջ պատերազմին հանդէպ վերաբերումին կը պատկանի: Վ. Իսրայէլեան կ'ըսէ. - «Մեր ժողովուրդի մի մասը պատերազմի մէջ է եւ գիտակցում է իր այդ վիճակը: Միւս մասը, նոյնիսկ հպանցիկ չի ուզում հասկանալ այդ փաստը»: Նախարարը այդ ըսուածը արդարացի դատելով կը մղուի զարաբաղեան կացութեան հետ համեմատականի մը. «Արցախում այդպիսի խնդիր ընդհանրապէս չկայ: Անհրաժե՞շտ է բանակին, ուրեմն՝ վերջ: Եթէ բանակին անհրաժեշտ է իր շարքերում ունենալ, ասենք, խոշոր գործարանի տնօրէնին, մէկ օր անց նա այնտեղ կը լինի: ... Զափազանցութիւն չի լինի եթէ ասեմ որ ռուսական փորձառու բանակը կ'երազէր արցախեան բանակի մասնագէտներից շատերին ունենալ: Շատ կարճ ժամանակում ստեղծուեցին վերանորոգման տեղամասեր: Այսօր T - 72 հրապայլը Արցախում ծայրէ ի ծայր վերանորոգում են՝ նոյն հեշտութեամբ, ինչ հայաստանցի վարպետները իրենց «ժիգուլի»ները: Նոյնը չես կարող ասել Հայաստանի մասին»:

Հայաստանի պատկերը այլ է. - «Երեւանում վխտում են Արցախցիներ, որոնց իրենց հարազատների ճակատագիրը չի մտահոգում, կամ էլ մտահոգում է հարեւանցիօրէն՝ արտայայտուելով ախուվախով, ճառերով, մէկ - երկու դրուշ այս ու այն բարեգործական հաստատութեանը նուիրելով: Նրանց հայրենասիրութիւնը աւարտւում է այնտեղ, որտեղ վտանգ կայ»: Այս նկարագրութիւնը որ բնորոշ է «հանդիստ» կեանքի վարժուածներու, որքա՞ն լաւ կը պատկերացնէ արեւմտեան ոստաններու եւս մեր ազգակիցներու մեծամասնութեան կեցուածքը. ճիշդ է որ հայաստանեան եւ արեւմտեան հանգիստներուն միջեւ լեռ ու ձոր տարբերութիւն կայ. սակայն յարաբերական. նուիթեան տեսանկիւնով զժուար չէ զուգահեռը. եթէ արեւմուտքի կեանքը անհամեմատօրէն մեծ «հանդիստ» կը պարզեւէ Սփիւռքի մարդուն, նոյնն է պարագան Հայաստան ապրող Արցախցիին, համեմատած՝ Արցախ մնացած իր հայրենակիցին որուն առօրեան մշտական թաւալում մըն է մահու եւ կենաց միջեւ: Այս է պատճառը նաեւ այն բնորոշումին զոր կը կատարէ Պաշտպանութեան նախարարը. «Ապրելու եւ պաշտպանուելու բնազդն ու գիտակցութիւնը արցախցու մօտ աւելի ցայտուն է: Նա ունեցաւ այնպիսի ուսուցիչներ, ինչպիսին Ադրբեջանցիները են»: Ու այդ ուսուցիչէն կը սորվին որ «թշնամին այնքան էլ սարսափազդու չէ, որքան պատկերացնում էինք»: Ապա, ան կը պատմէ հետեւեալը. - «Երբ 1992-ին ռուսական զօրքը պէտք է թողնէր Ղարաբաղը, ժուկով անունով մի ռուս սպայ, որը պարէտ էր, ափսոսանքով ասում էր. «Մեզք էք: Կարծեմ երկու - երեք ամսից Արցախում հայ չի մնայ: Անխմաստ է դիմադրելը»: Կ'ուզենայի տեսնել այդ ռուս սպային»:

Համեմատականէն թեւադրուածով ու անչուշտ ապրուած փորձառութեամբ, Ս. Սարգսեան կը պատասխանէ «ո՞ր պաշտօնում էիք ձեզ աւելի վստահ զգում» հարցումին, ըսելով. - «Ի հարկէ Ղարաբաղում: Այնտեղ ես իմ խնդիրները գիտակցում եւ անմիջապէս լուծում էի: Այնտեղ միակ խնդիրը կռուելն էր: Հայաստանում խնդիրները շատ են եւ խրճուած. ծաւալները լայն են, ղեկավարները շա՞տ»:

Բանակին բարոյականին մասին հարցում մը որ զանազան մտահոգութիւններէ կը մեկնի, հանդստացնող պատասխան մը կ'ունենայ. «Տագնապելու հարկ չկայ: Բանակը ունի իր օրէնքները եւ եթէ սկսեն գործել դրանք, կարծում եմ շատ ու շատ արդիւնաւոր երեւոյթներ կը կանխըւեն: Սովետական բանակի բանդման օրերին շատ հայ սպաներ, ենթասպաներ որ ծառայում էին այնտեղ, օգտուելով պատեհ առիթից եւ չդիմանալով գայթակղութեանը, գրաւուեցին թալանով ու առուծախով: Նրանցից ոմանք այսօր ազգային բանակում են եւ նոյն ոգով շարունակում են: Վերջին ամիսներին մի քանի հրամանատարներ ձերբակալուել են»:

Զրոյցը կ'ուղղուի Նախարարին Ամանորեայ երեք կենացներով. առաջինը նուիրուած է «այն ազատամարտիկների ոգուն որոնք իրենց ամենագրը այսուհետեւ անցկացնելու են հայրենի հողի գրկում»: Երկրորդը՝ անոնց որոնք նոր տարին կը դիմաւորեն խրամատներուն մէջ, եւ վերջինը հայ ժողովուրդին, անոր կենսասիրութեանը: Ու Ս. Սարգսեան խօսքը կ'աւարտէ մաղթելով որ 1994-ը դառնայ խաղաղութեան տարի: «Խաղաղութիւն, բայց ոչ որպէս նուէր, այլ՝ նուաճում»:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՀՊԱՆՑԻԿ ՆՇՈՒՄՆԵՐ

Գիրքերը Ֆրանսայէն ու Հիւսիսային Ամերիկայէն կուգան: Տարբեր լեզուներ, տարբեր ժամանակներ, տարբեր ակունքներ: Բոլորին մէջ, սակայն, միեւնոյն սեւեռումը. վայրին փնտռտուքը:

«Երեւոյթ» պէտք է որակել Նիկողոս Սարաֆեանի «Վենսէնի անտառը»ի Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը (1): Առաջին անգամն է որ Սարաֆեան առանձին գիրքով թարգմանաբար լոյս ընծայուելու բախտին կ'արժանանայ. ցարդ, օտար լեզուով միայն յայտնի էր քանի մը կտորներով՝ Ֆրանսերէն (Ռ. Մելիքի «Poésie arménienne», օրինակ), անգլերէն (Տայանա Տէր - Յովհաննէսեանի եւ Մարզպետ Մարկոսեանի «Anthology of Armenian Poetry», «Raft» տարեգիրք), սպաներէն («Տեղատուութիւն եւ մակընթացութիւն»էն հատուած մը):

Մարկ Նշանեանի նախաբանը գրեթէ անկարելին կը յաջողի. քանի մը էջով չատ յատակօրէն խտացնել Սարաֆեանի ամբողջական դիմագիծը: Իսկ Անահիտ Տրէզեանի թարգմանութիւնը նոյնքան յաջողութեամբ ֆրանսերէն կը վերատեղծէ հեղինակին խորապէս արտայայտիչ արձակը, առանց զոհելու բնագրային հարազատութիւնը: Անշուշտ, Սարաֆեան թերեւս աւելի «դիւրին» թարգմանուող հեղինակ մըն է, տրուած ըլլալով իր լեզուական մտածողութեան արեւմտեան ըմբռնումը, բայց ճիշդ այդ պատճառով թարգմանիչը աւելի նրբին են, աւելի խորամանկ: Սակայն, թարգմանութիւնը կը չրջանցէ զանոնք եւ կը վերադարձնէ մեզի «կախարդանքը գրութեան»:

«Վենսէնի անտառը» առաջին անգամ հրատարակուած է «Նայիրի» ամսագրին մէջ, 1947-ին (արդեօք ի՞նչ հասկցած կ'ըլլան ամսագրի միջին արեւելքցի ընթերցողները), յետոյ՝ վերհրատարակուած, «Կամ» հանդէսին մէջ (թիւ 2 եւ 3 - 4), եւ հուսկ գիրքի մէջ մտած, գրեթէ միաժամանակ, «Երկեր»ուն (Երեւան, 1988) եւ «Վենսէնի անտառը» խորագրուած արձակի հատաքածոյին մէջ (Փարիզ, 1989): Հոն Սարաֆեան իր գաղթնակէտին կը հասցնէ վայրին փնտռտուքը եւ կը դժէ այն բոլոր ակօսները, զրս այնուհետեւ պէտք է հերկէր Սփիւռքը կառուցանող սերունդը: Գրեթէ կէս դար ետք, այդ գրութիւնը նոր գրուածի թարմութեամբ կը կարդացուի եւ անտեղի չէ յուսալ, որ Ֆրանսախօս ընթերցողը նոյն զգացողութեամբ պիտի խորանայ անոր մէջ:

Ակնարկեցինք Սփիւռքը կառուցանող սերունդին, ու վերը չակերտեցինք «կախարդանքը գրութեան» արտայայտութիւնը: Վերջինս կը պատկանի «կառուցանող սերունդ»ի կարեւոր անուններէն մէկուն՝ Գրիգոր Պըլտեանին, որ 1992-ին ամփոփեց վերջին տասնամեակին մամուլին մէջ հրատարակուած կտորները («Էր», Երեւան, 1992), իսկ անցեալ տարի՝ 1991 - 1992-ին գրած «Մանտրա»ներու վերջին չարքը, «Ելք» խորագրին տակ (2): Աւարտ գուշակեցինք, 1993-ին ալ, «Կամ»ի 3 - 4 թիւէն արտատպուելով, Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Հատուածներ հօր» գործը:

Ինչպէս հեղինակը կը բացատրէ իր «Նախադրութեան» մէջ (որ գետեղուած է... գիրքին վերջաւորութեան), անունը փոխառնուած է հին հնդկական աւանդութենէն, բայց ոչ՝ բովանդակութիւնը կամ գաղափարախօսութիւնը: Իսկ գիրքին խորքերը այնքան բազմիմաստ է, որքան Պըլտեանի քերթողութիւնը, բայց անտարակոյս «exodus»ին կը յղուի, վայրէն դուրս ըլլալու (կամ ելլելո՞ւ) գաղափարին:

Ըսուած է արդէն, որ Գրիգոր Պըլտեան հայ բանաստեղծութեան աւանդութիւնը իւրացուցած ու նորոգած է իր հաշուին, լեզուն դարձուցած է յենարան ու փորձարկումի դործիք, սահման եւ ոչ - սահման: Բազմիցս խօսուած է անոր «անհասկնալիութեան» մասին. Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի արժէքաւոր փորձերը՝ Պըլտեանի գործը կարդալու, որքանո՞վ ցրած են արդեօք այդ հասարակ տեղիքը:

Հարցումը կը մնայ, բայց ով որ առիթ ունեցած է այս բանաստեղծի գործերէն նմոյշներ կարդալու, կրնայ հաստատել, որ եթէ իր տողերը «թափանցիկ» չեն, այդ չի նշանակեր որ մեհենագիր են. միայն թէ ընթերցողէն ճիգ մը կը պահանջեն «ելք»ը լաւագոյն ապացոյցն է այս իրողութեան. գրութիւնը պատրաստուած ընթերցողը կը կախարդէ, կ'առինքնէ ու կը տանի զինքը վայրի փնտռտուքի ոգեսանական մը: Իսկ Սփիւռքը վայրի յաւերժական փնտռտուքի միջոցն է. այդ վայրը «երկիր» կը կոչուի, բայց փիզիքական չ անպայման:

Թերեւս աւելի նիւթական հանդերձանք մը ունի Վահանոյշ Թեքեանի «երկիր»ը («Բազմածուփ աշխարհ») (3): Նախորդ հատորներուն բազդատմամբ, բանաստեղծուհին տողը քիչ մը աւելի «երկրային» զարձած է, նուազ վերացական, ու խորհրդանիշերը սկսած են աւելի չօշափելի կերպարանք մը ստանալ: Այսիկա «վերացական»ի դատապարտում չի նշանակեր, ընդհակառակին. պարզապէս պիտի հոլովոյթի մը մէկ յատկանիշը կը թուի ըլլալ:

Թեքեանի բանաստեղծական աշխարհը մտած է «առօրեայ» կշռոյթի մը մէջ, կարծես աւելի հակած ըլլայ անգլեամերիկեան բանաստեղծներու ոճին, նուազ վերացական ու աւելի թանձրացեալ պատկերներու որդեգրումով: Սակայն, իր մէջ կը պահէ իւրայատուկ ոճ մը, որ «միջին արեւելեան» հռետորականութեան բարեփոխուած ու արդիականացած տարբերակն է, հարստացած՝ լեզուական պիւաերով:

Իսկ միւս կողմէ, հայրենի բանաստեղծ Արտեմ Յարութիւնեանի քերթուածները («Հրդեհը հինաւուրց հողի») (4) հետաքրքրած են «բնութեան» թեմայէն, զոր ան մշակած է իր նախորդ հատորներուն մէջ, ու նոյնպէս անցած են «երկրայնութեան» ոլորտները: Յարութիւնեան զտած է Արցախը որպէս յղումի վայր, թէեւ առանց «չհագազործական հայրենասիրութեան» արծարծումի: Յղումի վայրը, ոչ թէ կեդրոն. իր քերթողութիւնը կ'անցնի վայրի մը փիզիքական սահմանները:

Նոյնը կարելի է ըսել Վ. Թեքեանի մասին, որուն յղումի վայրը, պակաս չեչորած կերպով, Արեւմտեան Հայաստանն է: Այսուհանդերձ, ո՛չ մէկը եւ ոչ ալ միւսը «երկիր»ի թեմայով կը բաւականանան, այլ իրենց կարկինը լայնօրէն բացած, ի վերջոյ, Սարաֆեանի ու Պըլտեանի նման մարդկային գոյութեան մասին կը խօսին:

Իննամեայ դադարէ մը ետք (հրատարակչական առումով), Յարութիւն Պէրպէրեան հրապարակ իջած է իր երրորդ հատորով՝ «Անցման եղանակ» (5): Խորագիրը կը նչէ թէ՛ անցումի ժամանակաշրջան մը եւ թէ, յատկապէս, ապրելու կերպ մը՝ բանաստեղծութիւնը: Իսկ բովանդակութիւնը զարձեալ վայրի մը կ'անդրադառնայ, որ այս պարագային Միջին Արեւելքն է, թէեւ բանաստեղծին համար յատակ է, որ «Երկու աշխարհներու միջեւ անվերջ երթեւեկած ուղեւորն» է: Նախորդ հատորէն՝ «Ոսպնեակ»էն առնին, մեծ փոփոխութիւն մը չկայ, Պէրպէրեանի ճաշ ու նախասիրութիւնները կը մնան կայուն. քայց եթէ առաջ նիւթը Պէյրութի քանդումն էր, հիմա՝ նախաքանդումն է, այսինքն, «կորսուող բնաշխարհ»ը:

Սարաֆեանի «Վենսէնի անտառը» գրեթէ տարեկից է Մարկ Նշանեանին, Գրիգոր Պըլտեանին, Վահանոյշ Թեքեանին, Արտեմ Յարութիւնեանին ու Յարութիւն Պէրպէրեանին: Անոնց մաս մը այն սերունդին, որ այսօր միջուկն է Հայաստանի ու Սփիւռքի դրական կեանքին, կարդալ անոնց գործերը կը նշանակէ հաղորդ մնալ անոր:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

(1) Nicolas Sarafian, *Le Bois de Vincennes*, Editions Parenthèses, Rocquevaire, 1993, 92 pages.

(2) Գրիգոր Պըլտեան, *Ելք*, մատենաշար «Յառաջ», Փարիզ, 1993, 116 էջ:

(3) Վահանոյշ Թեքեան, *Բազմածուփ աշխարհ*, Վեհարք հրատարակչատուն, Նիւ Ճըրզի, 1993, 118 էջ

(4) Արտեմ Յարութիւնեան, *Հրդեհը հինաւուրց հողի*, Վեհարք հրատարակչատուն, Նիւ Ճըրզի, 1993, 209 էջ:

(5) Յարութիւն Պէրպէրեան, *Անցման եղանակ*, Մոնրէալ, 1993, 89 էջ:

ՅԱԽՉԵԼՈՒ

ԱՆԱՅԻ ԱԽՑԵՏՍԵՑԱՆ
(1872 – 1930)

Երբեմն, իրիկնամուտըն, Ծաղիկ, որ ձեր տեսակը ես չեմ ճանչնար, ինձ կ՚ուղղես ինչ-որ խոսքեր, որոնք ես ալ չեմ հասկնար, եւ որոնք ինձ կ՚ուզեն ըսել թէ ինչ-որ բան կայ ձեր մէջ, որ ինձ կը հետաքրքրէ, եւ որ ես կրնայի գտնել, եթէ ձեզ ալ ինձ պէս հետաքրքրէր։

Ես ձեզ կը նայիմ, ու ձեր գոյնը, ձեր ձեւը, ձեր հոտը ինծի կ՚ըսեն ինչ-որ բաներ, որոնք ես չեմ կրնար հասկնալ, եւ որոնք ինձ կը տանջեն, ինչպէս կը տանջեն այն բոլոր խորհրդաւոր բաները, որոնք մեզ կը շրջապատեն, եւ որոնց մասին մենք ոչինչ գիտենք։

Ես չեմ գիտեր, թէ ինչո՞ւ ձեր գոյնը, ձեր ձեւը, ձեր հոտը ինծի կ՚ըսեն այդ բոլոր բաները, որոնք ես չեմ կրնար հասկնալ։ Ես չեմ գիտեր, թէ ինչո՞ւ ձեր գոյնը, ձեր ձեւը, ձեր հոտը ինծի կ՚ըսեն այդ բոլոր բաները, որոնք ես չեմ կրնար հասկնալ։ Ես չեմ գիտեր, թէ ինչո՞ւ ձեր գոյնը, ձեր ձեւը, ձեր հոտը ինծի կ՚ըսեն այդ բոլոր բաները, որոնք ես չեմ կրնար հասկնալ։

Պր· Ծատուր Մեսիհի եւ զաւակները՝ Հրայր եւ Վերա (Թեհրան, Իրան),

Տէր եւ Տիկին Նորիկ եւ Շուշիկ եւ զաւակները՝ Ռիչար եւ Ռէյմոն (Թորոնթօ, Գանատա),

Տէր եւ Տիկին Նապաւռի - Նուրի եւ Լիտա եւ աղջիկները՝ Սքարլէթ եւ Քարոլին (Փալմ Տեղերթ, Գալիֆորնիա, Միացեալ - Նահանգներ),

Տէր եւ Տիկին Սուրէն եւ Սեդա Շահքարամեան (Թեհրան, Իրան),

Տէր եւ Տիկին Զարիկ եւ Ալիս եւ աղջիկները՝ Անէթ եւ Արինա (Թեհրան, Իրան),

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ եւ Վիղա Թօփալեան եւ աղջիկը՝ Նաթալի - Զարուհի,

սրտի անհուն կսկիծով կը զուժեն իրենց կնոջ, մօր, կեսրոջ, զոքանչին եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԵՍԻՀԻԻ

(Ծնեալ՝ Ալաճաճեան, 1915, Սավէ, Իրան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի, 1994, Յունուար 25-ին, Թեհրան, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնն ու թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցան Հինգշաբթի, Յունուար 27-ին Թեհրանի Հայոց պետեղմանատունը, ուր մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»· - Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Թօփալեանի:

(Շար· Ա· էջէն)

Յանի ԺԲ· դարուն կառուցուած Վահրամեաններու հազիւոր կեդրոնը: Վնասներ կան նաեւ Կապանի չրջանը: Բոլորովին քանդուած են Արցախի Գանձասարի սեղանատունը եւ յարակից յուշարձանները: Վնասուած է գաւիթին տանիքը որ չնորհիւ Արցախի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոսի նախաձեռնութեան, առժամապէս ծածկուած է թիթեղով: Վնասներ կան նաեւ Հադրութի չրջանի Ծամաձորի Ս· Աստուածածին, Զորի Ամենափրկիչ, Բանագուբի, Առաքելի, Բլուխանի, Էդիլլուի եւ չարք մը այլ գիւղերու վանական համալիրներուն մէջ: Մասամբ վնասուած են նաեւ կարկարի (Ասկերանի չրջան) ամրոցը, Խրամորթի եկեղեցին: Եւ դեռ կարելի չէ ճչգրիտ տեղեկութիւններ ունենալ չրջանի բոլոր յուշարձաններուն վիճակին մասին, որոնց թիւը 1700-էն աւելի է:

***

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 26-ին Արտաքին Նախարարութեան մօտ տեղի ունեցած է միջազգային կարմիր Խաչի մամուլի ասուլիսը, ուր խօսք առած են կազմակերպութեան Հայաստանի գրասենեակի պետ Էրվին Պեոյն, պատուիրակ Մարք Ֆլէնքէնհէյմըր եւ Արտաքին Նախարարութենէն Վահագն Փիլիպոսեան: Տրուած տեղեկութիւններէն պարզուած է որ միջազգային կարմիր Խաչը 1993-ին Հայաստանի մէջ օգնութիւն յուցաբերած է 100 հազար հոգիի, իսկ ԼՂՀ-ի մէջ՝ 30 հազար հոգիի: Ան կը մասնակցի նաեւ գերիներու փոխանակման, ինչպէս նաեւ անհետացածները փնտռելու աշխատանքներուն:

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՏԱՐԲԱԼՈՒԾԱՐԱՆ ՄԸ ԴԵՂԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Առողջապահութեան Նախարարութեան առընթեր դեղաբանութեան Տեսչութիւնը տիրացած է միջազգային չափանիշերու համապատասխանող արդիական տարրալուծարանի մը, որու չնորհիւ կարելի կը դառնայ հսկել դեղերու որակին, քննել կասկածելի դեղերու քիմիական կազմը, ուսումնասիրել նոր դեղերու բաղադրութիւնը: Կիւլպէնկեան Հիմնարկը, որ նուիրատուն է այս տարրալուծարանին, ստանձնած է նաեւ համապատասխան մասնագէտներու պատրաստութիւնը Եւրոպայի ծանօթ կեդրոններու մէջ: Առաջարկ եղած է նոր կեդրոնը կոչել Գալուստ Կիւլպէնկեանի անունով:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

COMMUNIQUÉ

ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77, rue La Fayette — 75009 PARIS
Tél: 48 78 02 99 / Fax: 42 80 61 45

Les trois maisons du troisième âge entièrement rénovées, restructurées et ayant l'agrément de la cure médicale peuvent accueillir des pensionnaires soit en hote payant, soit pris en charge par l'Aide Sociale.

Pour tous renseignements, prière de contacter les directions des établissements.

MONTMORENCY : Melle YAVER
44-50, Ave. Charles de Gaulle
Tél: 39 83 20 67
Fax: 34 28 37 17

GONESSE : M. FESDJIAN
7, rue de l'Eglantier
Tél: 39 85 24 24
Fax: 34 53 95 23

ST-RAPHAEL : Mme GARABEDIAN
107, Ave. du Marechal Lyautey
Tél: 94 95 00 30
Fax: 94 95 71 43

LES ELEVES ET AMIS
DU «*JARDIN DE MUSIQUE*»

jouent au profit des enfants de Spitak
le Dimanche 6 Février à 16 heures 30
Institut de Montrouge — Espace Perret
(Porte d'Orléans)
1, rue du 11 Novembre - 92120 Montrouge
Direction artistique : Eugénie ALECIAN
Participation : adultes 90 F - Jeunes 75 F
Dons et soutien bienvenus à l'ordre de F.A.C.E.
Renseignements et réservations :
de 14h à 18h
— Le Jardin de Musique: Tél. 47-68-30-20
Fax 43-33-21-33
— Hasmig Torgomian: Tél. 64-34-60-04

Exposition-vente de tableaux durant le concert.
Les peintres Loussiné Simonian *et* EWA *exposent leurs œuvres à l'Espace Perret.*

Concert-Exposition au profit du chauffage des écoles de Spitak, épicentre du séisme en Arménie

organisé par *Franco - Arménienne de Coopération et d'Echanges*
73, Bd Gambetta, 92700 Colombes

et l'*A.M.I. du Jardin de Musique*
3, rue Léon de Bertalot, 92400 Courbevoie

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Յունուար 29, Շաբաթ օր, տօն է Սբբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ Նորին Մարտիրոսին եւ Զորեքտասան Զինուորացն:

Ժամը 10-ին, Փարիզի Ս· Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ պիտի մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son centre de vacances de Bellefontaine pour les séjours des mois de juillet et août :

Directeurs	Economes
Assistants sanitaires	Cuisiniers

Moniteurs (avec B.A.F.A. de préférence).
Ecrire à :
C.B.A.F. — 17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մանաճխլը, ընդհանուր ժողով կը գումարէ Շաբաթ, Փետրուար 5-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին:

Անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգը, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի:

Այս առթիւ դեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱԻԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»

կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20·30-ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷԼ· - Վասպուրականի յաղթականի հերոսամարտի 79-րդ տարեդարձի օրհնակատարութիւնը՝ Մարտ 20-ին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, կիրակի, ժամը 13-ին ճաշով:

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

77, RUE LAFAYETTE
75009 PARIS
TEL. : 48. 78. 02. 99
RECHERCHE
GOUVERNANTE
POUR MAISON DE RETRAITE
Région Parisienne
Langues parlées FRANÇAIS/ARMENIEN
POSTE A RESPONSABILITE.
Pour toute information :
S'adresser au Siège tous les jours de 14h à 18h30.

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue Saint-Bazile, MARSEILLE

Exposition de peinture

Œuvres de *VARTAN TOVMASSIAN*
(*peintre d'Arménie*)
Du 28 Janvier au 7 Février
Vernissage
Vendredi 28 Janvier à 19 heures

SÉJOUR à BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France section de Paris organise un séjour familial à Bellefontaine (JURA) du 19 Février au 26 Février.

Pour tout renseignement et inscription:
M.C.A. — 17, rue Bleue, Paris 9e

Tous les samedis de 15h à 18h ou téléphoner aux personnes suivantes :

— Marie 47. 84. 82. 90.

— Isabel 40. 11. 11. 20.

à toute heure de la journée et en soirée.

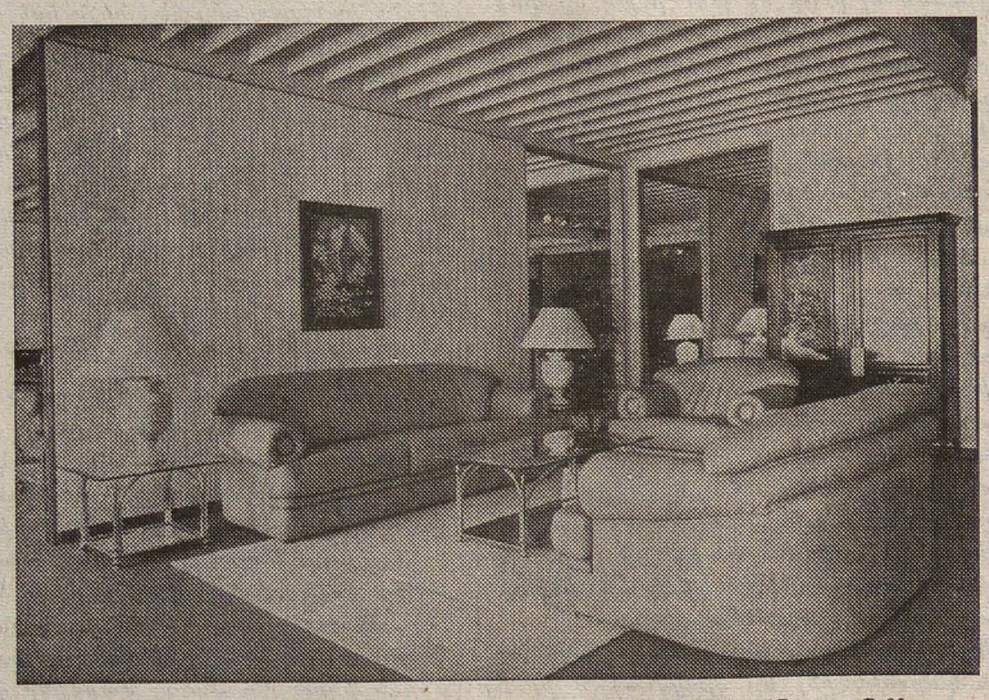
Prix : (pension complète - vin compris)

14 ans et plus	= 1.700 F. + voyage
9-13 ans	= 1.200 F. + voyage
3-8 ans	= 800 F. + voyage
- 3 ans	= gratuit.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մանաճխլը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Ս· Ծակոբ Եկեղեցիի անուան առթիւ· -

Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան - Մառք Կիւլեան 100, Տէր եւ Տիկին Գալաճեան 50, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գասապեան 50 Ֆր·:

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ գնով «ՅԱՌԱՋ»ի թաժանորդներուն"

VIENT DE PARAITRE

PEINTRES ARMENIENS
XIXe ET XXe SIECLES

CHAHEN KHATCHATOURIAN
Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie et du Musée M. Sarian
Pour toute commande s'adresser :
M. ANDRE SALVETTI
3, rue Charrel
38000 GRENOBLE
Tél. : (16) 76 96 06 15
Imprimerie Audard Blanchod.